Ev. G.
385

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

385

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

Exegesis in Eplam Pauli ad Ephesios in Collegio privato dictata à

Viro Clarisso Hermanno Alexandro Roëll Theologiæ in Academia, quæ Franequeræ est, Professore.

BIBLIOTHEK DER EVANGELISCH GEMEINDE ZU DÜSSELDORF

Anteq penitiꝰ Eplam ipsam aggrediamur pmonenda qdam st de Authore, de illis ad quos scripta, de tpre, de argto s. scopo.

1. Eplam q attinet, eam ee dignam oium, q veræ et coelestis sapiæ st studiosi, meditaoe nemo in dubium vocare pt, q ad aium revocat id, q Aplꝰ monet c. 3. v. 3. illic e. docet, q in ipso conspicua sit sapia s. cognitio mysterij Xti, et q ipse mysterium Xti ipsis manifestet, uti revelatu erat, cum quo si conferamꝰ id q extat Coll. 2: 2, 3. patebit, q Aplꝰ tractat, summatim continere oes thesauros sapiæ et cogniois. Itaq cum in hac Epla explicetꝫ mysterium Xi et multifaria Dei sapia, notificata in Eccliā N. T., cumq in ea concentrentꝫ oia religiꝰ Xtianæ cpta, necesse e, ut hanc Eplam dignam æstimemꝰ, et ne à vero sensu aberremꝰ, id oi cura nra ee dignum, nam aberrare à sensu hꝰ Eplæ, e aberrare à mysterio Xi, et ignorare multifariam Dei sapiam.

2.

2. Eplam hanc Pauli ee, nemo dubitabit, e c. ea Ecclia gstas fides, Paulum Eplæ hg Authorem et Scriptorem ee. De Paulo ejgq persona, vocaoe, vita, actis et sapia multum in antecessum disserere velle, n e hg loci, nec patitr angustia tpris. Constat Paulum fuisse Aplum J. Xti, et in spee Aplum Gentium inter cæteros magnu, atqz adeo ejg verba ut Dei verba pcipue à Gentibg recipienda et consideranda ee.

3. Illos q attinet, qbg inscripta fuit hæc Epla, id qbusdam visum fuit n satis certum ee. Marcion teste Tertul. lib. 5. c. 7. contra Marcionem Ephesijs fuisse inscriptam negavit, putatqz Laodicæis eam dedicatam fuisse. Hinc Grotig æstimavit ee hanc Eplam de qua Coll. 4. N. 6. legitr, sed ibi dicitr n ad Laodicæos, sed ex Laodicæa. Usserig in annalibg ad Annu Xti 64. hæc gciliat, et putat gralem in antiqs quibusdam codicibg fuisse inscriptoem, uti colligit ex Basileo lib. 2. et Hieronymo ad hunc locum in qbg dr fuisse τοῖς ἁγίοις, τοῖς πιστοῖς etc. et post lacunam fuisse, cui noia variarr Eccliarum potuerint inseri, ad quas hæc Epla missa fuerit, ita ut 1. qdem Ephesum Asiæ metropolin, dein ad Ecclias alias missa fuerit, sed hoc nullo solido nititr argto, et ipse Paulg libem dirimit cap. 1. N. 1. Sed si de Authoritate Epla gstet, n multu interee videtr ad q Eccliam Epla hæc scripta sit, licet dubitari neqz illam ad Ephesios missa ee, ita ut alijs potuerit communicari.

Ephesus fuit urbs Asiæ minoris maritima, colonia Jonum, nobilis tplo Dianæ multimammiæ, multis mammis pictæ, ut haberetr pro nutrice bestiarr et houm, à q Diana multimammia distinguenda e Diana venatrix. Nobilis quoqz fuit ἀγάλματι s. simulacro coelitg delapso, hinc vocari putatr νεόκοτος Act. 9: 35. fuit illa urbs supstitois, idololatriæ et artium magicarum plena, ut patet ex Act. 19: 19. Hinc factum, q 6 doctrinam Pauli, q tendebat ad Dianæ et idolorū destructoem, fuerit excitata seditio, unde et Paulo imminuit periculum, eg 2. Cor. 1: 8. et 1. Cor. 15: 22. mentio fieri videtr.

Tplum

Tplum Dianæ fuit antiquum. Pindarg ēg ædificatorem Amazo-
nibg tribuit. Pausanias ät antigona tpza refert.

Ephesij ägr Gentiles fuerunt, q̄ singulariter notat Hpkg cap. 2.

Pauli Hpli Ephesi gesta describunh Act. 18. ed 19. ed 20. Prima
Pauli concio videh fuisse ea de q̄ cap. 18: 19, 20. in Synagoga
habita. Sed tum n̄ diu illic moratg fuit, verum Hierosolymam
ivit ad festum celebrandum. Postea redyt Ephesum, postg Galatas
ed Phrygas ed ibi invenit qsdam discipulos Act: 19: 1. circiter
ir x. 7. sed q̄ de dra Xtiana, imprimis de Spu in N. T. effunden-
do, n̄ satis erant edocti, nam à morte Esræ, Haggai ed Mala-
chiæ ablatg erat ab Judaeis Israelitis ädn Judæos. Ibatg dnr
Joannis tm baptisma fuisse. Postg a. eos de Spu S. ed Xto tg
fine Joannis baptismi edocuisset, impositit ijs manu ut acciperent
Sp. S. Act: 19: x. 4, 5. ede. ed sic p baptismum N. T. dræ initiabi
34 denuò. Deinde p tres menses illic docuit ea, q̄ regnum Xti
spectant x. 8. sed cum quam de dra ēg male loqueren h coram
multitudine, ea relicta singularem coetum discipulorum
instituit, eos in schola Trajani biennio docens et cum ijs di-
sputans, q̄ visa Gentiles ed Judæi Asiatici sermonem Xi audi-
verunt. Eo tpr mxe edidit miracula dei digito, sudario a-
gros sanavit, impuros Spg ejecit x. 18. q̄ innotuit Ephesijs, eo
cum effu, ut plerisq̄ incredduli et J. Xti nom factū sit magnū
x. 17. ut plures crediderint et combusserint libros magicos x.
18, 19. Ibatg invaluit potenter sermo Xti x. 20. Sed cū deinc
meditareh iter in Macedoniam, Achajam, Hierosolymam, cum
voto ed eundi Romam, Demetrig excitavit tumultum, unde
in theatrum rapti x. 24. ed segq. et de hac sua apud Ephes.
commoratione scribit 1. Cor. 16: x. 8, 9. q̄ ipsi magnum ed efficax
ostium Ephesi aptum sit, ed adversarij simul multi audiebant ed con-
vertebanh Vid. Act: 18: 20. ed 19: 10, 17, 20. Postea revisg Miletū
ed vocatus in Syriam pernavigans Ephesum, accersivit seniores, ut
eos officij moneret ed de futuris admoneret Act: 20: 18. simul

simul scans se n̄ amplius de facie poe videre eos, unde lachrymæ fusæ st. Hæc ē historia.

Non mirum igr ē ad eam Ecclīam scripsisse Paulū Eplam hanc, utpote cum post discessum suum ingressuri erant lupi multi n̄ parcentes gregi, loquentes contorta ex ipsis et senioribus, atq hinc videmus, et primam Eplam Apoc. 2: 1–7. scriptam ee ad Angelū Ephesinum, q Epla cum eo sermone Act. 20: 28, 30. conferri meretur. Et comodè pt illigi ut typus primi status N.T. Ecclīæ. Horum ē memor, cum vinctus eet, mittit hanc Eplam Ephesum ad illos, ut eos instrueret de ijs, q credenda et speranda erant, et consolaretur contra oīa dura, et ad gerendam vitam Eglio dignam excitaret cap. 3: 1. et 6: 21. et cum in vinculis scripserit et miserit hanc Eplam, patet Româ Ephesum missam ee.

4. Unde simul patet tps scriptois n̄ antecessisse tps pdicatois, sed secutum ee, vinculis e. traditus fuit, postq Ephesi docuisset. Sed spectandum pcipuè argtm.

5. Videamus scopum hus Eplæ. Rexa hæc Epla ē brevis drā Xtianæ epitome, tam qad dogmata credenda, q qad officia facienda. In gre e. attente hanc Eplam legenti aptus erit eplæ hus scopus. Adeoq argtm huic scopo subserviens, ē tum fidem et spem gfirmare q defectoem et gliscentem turbam, tum vitam salutaribus pceptis instruere. Si vero specialius scopum et argtm indagemus, scopus et argtm continetur descriptoe spealium Dei beneficiorū et benedictoū coelestium psertim in N.T. et qdem circa Gentes obtinentium, et spealium inde quoq fluentium officiorum.

Quod attinet primam partem x spealia Dei beneficia et dogmata circa q versatur fides et spes q Aplus instruit et confirmat. Ea st 1. Libera electio et pdestinao in Xto, ut fons et norma oīum beneficiorum v. 4, 5, 6. et v. 9–12. cap. 3: v. 11. q notat vocala κκθῶς, innuens oīa reliqua dari sdm illam electoem. 2. Redēptio

p Xtū

2. Redemptio p Xti sanguinem v. 6. 3. Remissio peccorum gratuita ibidem v. 7. 4. Revelaõ mysterij Eudoxias Dni in plenitudine tpris et graæ diæ demonstraõ v. 8, 9. 5. Communicaõ sapiæ et prudiæ in plenitudine tpris ad cognoscendum v. 10. 6. Recapitulaõ oium in Xto in plenitudine tpris v. 10. 7. Gentium et Judæorum adoptio et electio ad eandem hæreditatem q. p sortem v. 11. 8. fidei donaõ. 9. in fide p spum et arrhabonem obsignaõ v. 13. 14. 10. Spus illuminaõ ad dei eqqs beneficia cognoscenda v. 16, 17. 11. Vocaõ ad spem gloriosæ hæreditatis v. 18. 12. Spei obtm, q. e κληρονομία dives et gloriosa v. 18. 13. potiæ diæ demonstraõ in hois conversoe ad fidem. 14. Eqqs demonstraõ in Xti resuscitaõe et exaltaõe ad regnum tum in oia tum in Eccliam eq caput e v. 20. 15. Eccliæ cum Xto conjunctio ut cum cpte suo. Hæc cpte primo habent.

Capite secundo pgit recensere beneficia 16. 1um e resuscitaõ hois ex morte peccorum, in q st naa v. 1, 4, 5. atqs illic occurrunt dogmata religois α de hois naalis impotia et corruptoe v. 1. β. de Diaboli in hoem dnio ob peccum v. 2. γ. de concupiscia in hoe regno. v. 2, 3. δ. de reatu poenæ et damnabilitate hois v. 3. 17. Collocaõ fidelium in coelis cum Xto v. 6. 18. demonstraõ plenissa benignitatis diæ in Xto tpre N. T. v. 7. 19. salvaõ gratuita p fidem v. 8, 9. 20. nova creaõ et renovaõ ad novam vitam v. 10. 21. Gentium vocaõ ad graam et spem in Xto v. 11 et sqq. et cap. 3: 5, 6, 7. Atqs illic dogma quintum de Gentium pristino statu misero v. 11. 22. reconciliaõ gentium et Judæorum p Xtum v. 14, 15. Atqs illic sextum dogma de naa et fine legis ceremoalis v. 14, 15, 16. 23. Eglij pdicaõ inter

inter Judaeos et gentes v. 17. 24. realis adductio ad eundem patrem p eundem spum ad eandem politiam et statum v. 18. 25. fidelium coaedificao in Xto ut fndto in tplm Dei v. 21, 22. ubi septimum dogma de summa pphetarum et Aplorum doctrina v. 20.

Caput 3.

26. N. T. prerogativae qad revelaoem mysteriorum et multivariae diae sapiae gentiumqz vocaoem v. 1–6. 27. Gratia Dei erga Paulum singularis in vocaoe eg ad mung tam gloosum v. 7 et sqq. 28. Accessg ad Deum p Xtum in fiducia tpre N. T. v. 12. 29. regrao ex Deo vi meriti Xti v. 14 15. 30. confirmao gratuita interioris hois p spum 1. ratoe cognioes. 2. amoris et charitatis. 3. inhabitaois Xti v. 16–19. 31. Xti supereminens amor et graa ad oe complementum τȣ θεȣ. 32. opao diae potiae ad implenda desideria et preces exaudiendas v. 20. claudit a. hoc caput δοξολογία.

Caput 4.

Dehinc caput quartum incipit ubi instruit vitam hois, prescribens singularia officia q respondeant beneficijs. Officia illa versantz in psecuoe boni, tum in fuga mali. Officia illa st in gre 1. ambulao s. vita vocatoe digna. Sed in spee officia st 1°. ταπεινοφροσύνη s. humilitas 2°. mansuetudo. 3° longanimitas. 4° tolerantia in charitate v. 2. 5°. Unitas spg p vinculum pacis v. 3. et sqq. 33. Hic inseritz beneficium sc. graae varia distributio post Xti ascensoem v. 7. 34° Ministrorum variorum graae donao ad confirmaoem sanctorū et aedificaoem cpris Xti, ut pficiant ad pfectoem a v. 8–13. 5° pfectg in vera charitate ubi sextum officium q e studium continui pfectg in cognioe v. 13, 14. et pfectg in charitate v.

x. 15. ubi Officium 35. Xti cptis influxus in totum cps et varia eius membra varius ad coagmentaoem totius cpris x. 15. 16. 8° Officium fuga vanitatis pristinæ et caarū vanitatis ignoriæ et duritiei cordis. Ubi iterū dogma occurrit de gentium pristino statu x. 17, 18. 9° Officium depositio vet. hois x. 22. 10° innovao mentis et induo novi hois ad imaginem Dei x. 23, 24. 11° Officium vacitas et vitao mendacij x. 25. 12° fuga ira injustæ x. 26, 27. 13° offic. fuga furti et diligia s. laboriositas. 14° fuga sermonum putridorum et studium utilium x. 29 et c. 5. 4. 15° vitao ois amaritudinis x. 31. 16° depositio ois maliæ x 31. 17° benignitas. 18° ignoscentia x. 32. et cap. 5. x. 9.

Caput 5.

Capite quinto seqr 19° Officium, charitas ad imitatoem Dei et Xti, ubi bficium 36. Xti oblao ex amore erga nos in sacrificium boni odoris x. 2. 20° officium, castitas s. fuga scortaois et impuritatis. 21° Liberalitas s. fuga avariæ x. 3. 22° graarum actio x. 4. 23° vitao vanilogorum x. 6 ubi bficium 37. traductio ex regno tenebrarū in regnum lucis p Xtum x. 7. 24° officium, ambulao in luce x explorao diæ vltatis x. 8, 10, 11, 12. 25. officium studium justiæ x. 9. 26. redarguo mali x. 12, 13. 27. vigilantia x. 15. 28° sapia in vita et eius actoibus x 15. 29° prudia in recto usu tpris scdm diam vltatem x. 16, 17. 30. Officium, temperia in usu vini x. 18. 31° Pietas in demonstraoe fructuum spus, canticis sc. sacris et laudibus Dei x. 19, 20. 32° subtio et obedia mutua in timore Dei x. 21. 33. obedia uxoris erga virum x. 22. et sqq. Beneficium 38. Xti ut Mariti amor erga Eccliam x. 25. et sqq. Benefici-

Beneficium 39. Sanctificaõ Eccliæ p lavacrum spꝰ N. 26, 27. 40. conservaõ et sustentaõ Eccliæ N. 29. 34. officium, amor virorum erga uxores in ijs honorandis et fovendis ꝙ ipsis parentibꝰ. N. 25 — 33.

Caput 6.

Seqꝫ cap. 6. Officium 35. q̃ ē obediā et veneraõ liberorū erga parentes N. 1, 2, 3. 36. parentum benignitas et benevolia erga liberos N. 4. 37. officium, parentum studium in pia liberorum educaõe N. 4. 38. Servorum erga Dnos obediā et reverentia infucata et Xtiana N. 5, 6, 7. 8. 39 Dnorum clementia erga servos N. 9. 40. fortitudo Xtiana N. 10. 41. Armatura et miliā spualis N. 11, 12, 13. atqꝫ illic in spē 1. cinctura lumborum in veritate 2. indutio thoracis justiæ 3. assumptio scuti fidei. 4. galea salutis 5. deniqꝫ gladij spꝰ. 42. Officium, continuum precum studium in grē p oibꝰ in spē pro Paulo, ut illi detꝫ sermo in aptoē oris N. 18, 19, 20. Nunc itaqꝫ ad Eplam.

Hæc refer ad cptis primi partioem 4m Grææ diæ demonstraõ in communicaõe sapiæ et prudiæ p revelaõem εὐδοκίας Dei N. 8, 9. 5m congessio oium in Xto in plenitudine tpris etc.

Postq nunc summatim recensuimꝰ tum beneficia Dei, circa q̃ versatꝫ spes et fides nra: tum Officia, q̃ Deo pp ea debemꝰ, supē, ut ea meditemur penitiꝰ.

Partes eplæ grales st 1. introitꝰ s. poemium complectens subscriptoem, inscriptoem et salutaõem c: 1: 1, 2. 2. Ἐξεργασία s. tractaõ ipsa apostolica q̃ absolvitꝫ α. instituoē de Dei graā et salutaribꝰ beneficijs, tam q̃ st futuræ vitæ et possidentꝫ spe, ꝙ q̃ st hꝰ vitæ et fide atqꝫ amore recipiuntꝫ à c: 1: 3. ad

ad cap 4. β. informaõe de vita Xtãa vocaõe coelesti digna atq; adeo de officijs Deo et pximo debitis à cap. 4. usq; ad cap. 6: v. 21. 3. Epilogus s. conclusio, q̃ continet tum Tychici eq̃q; missõis commendaõem, tum votum Apli à v. 21. cap. 6. ad finem usq;

Caput primum.

Occurrit hic 1. Introitus atq; illic a subscriptio, s. ut alij Cpscriptio, in eaq; α. Author Eplæ, q̃ ē Paulus. β. eq̃ officium, Apostolatus s. legaõ. γ. Legaõis cãa principalis et efficiens J. Xtus et Deus Pater. b. Inscriptio, eaq; primo spẽalis, sanctis qui degunt Ephesi. secundo gr̃alis sc̃dm q̃sdam: Fidelibus in Xto Jesu. Ita e. distingui põe putant, qq alij, ut postea videbit n̄ sine raõe conjungenda judicent, ut sit ac si scriptũ eet τοῖς ἁγίοις καὶ ἐν χριστῷ Ἰεσοῦ πιστοῖς τοῖς οὖσιν ἐν Ἐφέσῳ. g. salutaõ, in eaq; 1. applicaõ grãæ et pacis. 2. cãæ efficientis designaõ, q̃ duplex statuit α. Deus pr nr. β. Dñus nr J. Xtus.

In subscriptõe occurrit 1. Eplæ Author, q̃ ē Paulus. Paulus q̃s fuerit plixè describere supvacaneum foret, cum id satis notũ sit oibus. Saulus illi nõen fuit ut Hebræo apud Hebræos; Paulus vero ut Romano apud Romanos. Itaq; cum n̄ tm̄ Judæorũ, sed et imprimis gentium Aplus fuerit, Paulum potius q̃ Saulum post vocaõem ad Aploatum vocari potuisse credibile ē. Alia in nõis mutaõe mysteria q̃rere, raõe, uti nobis videt, caret. Magis notari meret.

2. Officiũ eq̃, q̃ erat aploatu s. legaõe fungi. Aplum s. missũ q̃ndo se vt, eo ipso 1. se p Ministro fidei n̄ dñõ haberi vult, hinc ubiq; conjungit servi et Apli nõia, uti videre ē Rom. 1: 1. Gal. 1: 1. coll. v. 10. Revera e. Aplus nihil aliud q̃ servus ē, neq;

negs qeq q̄ balis log ꝺ agere ꝺr, q q accepit in mandatis à mit
tente J. Xpo suo. Sed Qberg g Apl̄oalg ministerium notat: Notat
gqs 2. singularem vocaoem / κλῆσιν / separaoem ꝺ missoem
ad Eglium Dei ꝓdicandum ubi patet Rom. 1: 1. Gal. 1: 1. 15, ib.
atqs adeo 3. ductum gqs spg in oem veritatem ad docendū fide
errore Joh: ib: 13–15. 4. denigs confiraoem in munere illo
p certa signa, ex qbg de missoe dia, alijqs constare queat.
Hinc legimg de signis Apli 2. Cor. 12: 12. q signa illic deferibuah
signa, prodigia ꝺ potia conf. Heb. 2: 3. 4. ubi Apls idem dicit
Itaqs Apli Xtm videse debuerunt, atqs ab eo missi, ꝺ signis suis,
ut q Apls Xti recipiah, dignosci, nam q in hois voe logh̄ ne,
reh fidem q. iib: ii. ꝺ Rom. 3: 4. q a. in Dei voe logh, ut xbum
eg tg Dei xbum recipiah, dr dia missois sua adferre signa ꝺ
argta fide digna.

Paulum q attinet, singulariter sane a prima ætate serva
tg fuit, ne peccaret ꝙ Deum ꝺ Xtm ni in ignoria 1. Tim: 1: 13.
ꝺ postea singulariter vocatg fuit, tum, cum fureret ꝙ Xtm ꝺ
Xtianos, ad fidem simul ꝺ Apl̄oatum, ꝺ spg donis sapia ꝺ
prudia ꝓditg fuit ꝺ testimonium habuit in ꝓphetis, ꝺ miracu
la edidit, atqs adeo ut vas electois separatg fuit, ut circum,
ferret noen Xti p gentes Act: 9: 15. ꝺ 13: 2. conf. Es: 11: 2.
ubi nemo sane q Apls Paulg pt elgi q exibatg ē ex oriente:
Exivit e. ex Judæa, fuit Deo justitia, gentibg datg fuit Apls,
eosqs adduxit ad obsequm Xti, imo ꝺ coram regibg noen Dei ꝺ,
fendit Act. 9: 15. Rostrosqs dissipavit

3. Missois Author ē Dns: legatg J. Xti p voluntatem Dei. Em,
phaticum ē, q vr Apls J. Xti, eo ipso e. singulariter notah, tum
Xti potestas ꝺ regnum, tum missois finis; nam unum Xti ē cæ
missois Apl̄orum, ideo enim Apls, dedit ꝺ Eglistas ꝺc, qa ascendit

scendit in coelum, captivam duxit captivitatem, ut habitet de-
centiam Dei, et dona accipiat in hoibg ubi videre ē Eph. 4: ii, iz.
et ψ. 68: ig. coll: x. iz. Eodem mōo haec veritas ēnuleah Joh:
16: 13–14. ellic e. dr q̄ hſpg q̄ Aplos in oēm veritatem ducere
debebat, sit accepturg ea à Xto q̄ logh et ea q̄ Xti sit, cōmuni-
caturg, ideo qa Pr, q̄ Xti erant, illi dedit. Quo ipso notah,
Xti exaltacōem et regnum fuisse eāam missois hſpg Joh: 14: 26.
hinc legimg Joh: 7: 32. ndum erat hſpg, qa Xg ndum erat glo-
rificatg: nam Eglium ꝓdicari ñ potuit ñ Xg p̄ passoēs ut
dux salutis consummatg ad dextram dēi majestatis elevatg fuisset
purificace hoīs facta Heb: 1: 3. 2: 10. Hoc innuih hpgs epistolis
Jesu et Xti: Jesg e. notat salvatorem, Q Aplī mittunh ad filios,
q̄ Xtg pfecta eāa erat facty p̄ passoēs, enarrandam Heb. 5: 9.
conf. Act. 4: 10, ir. hinc Eglium ad q̄ ꝓdicandum mittebath ē potia
Dei ad filios, q̄ ē in Xto J. Rom. 1: 16. Xtg eum notat q̄ unctg ē
in Sacerdotem, q̄ phetam et Regem x demonstratg ē talem ea Act:
10: 38. ideo e. accepit hſpm quem effunderet Act: 2: 3. q̄ Aplos et
fideles p̄ eos docuit: in V. T. q̄ Aplī tales ñ poterant ēe, hinc
dr Aplg J. Xti p̄ ultatem Dei. Eo notah 1: unitas Pris et
filii: nam alias ñ poet ēe Dns Ecclia et ministrorum Ecclia
Xtg, Ecclia e. domg Dei vivi ē 1. Tim: 3: 15. et Ecclia Xti
domg, ut Dñi q̄ eam fecit Heb. 3: 3. et hinc in nullig alig q̄ dei
nōe salg ꝓdicari pt, neqs hōo fuaderi à servo dei Gal: 1: 10. ubi
e. Deg gloam suam ñ dat alij Es: 42: 8. ita nec horem alienare
Dei gloam et non-deo tribuere, q̄ ñ st Dñi, decch. Sed 2. notah
eo Oeconomia trinitatis psonarum: Est ultas Pris, ut filig
Ecclam habeat, et ut ministros Eccliæ habeat, p̄ qs ædificeh,
et dona salutaria illi communicenh. Ex pacto e. filio debebah
regnū Es: 53: 10, ii. iz. regnum et pplg ψ. 2: 8. Regnū id erat
regnū veritatis ψ. 2: 6, 8. Job: 18: 37. q̄ ea de caa dari dbat filg

spus veritatis, q eo Aplos et p eos Xti pplm duceret Joh: 16: 13, 14. Veritas a. in Xto solo invenitur Eph: 4: 21. Joh: 4: 16. igr spus dbat docere veritatem q e in Xto. Hac de caa Pr ex pacto p meritum in Xti noe mittit spum Joh: 14: 26. ubi Pri tribuitur vltas q sit caa Aploatus. 3. Praeterea qndo Aplm Xti se vt, eo ipso notat se Xtm annuntiare unice, et manifestare Xti passoes, meritu, gloes divitias ac beneficia. Hoc inculcat Aplus 1. Cor. 2: 2. hinc oem sermonem vt sermonem crucis 1. Cor: 1: 17. 18. oium q docent in scra, summa e, q J. sit Xtus Act 8: 37. 18: 28. 1 Joh: 4: 2. Eglium ad q annuntiandu missi erant Apli e Eglium Xti Rom: 1: 1-3. v nuncium de reconciliaoe p Xtm. Revera oes dra, oes veritates scrae in Xto concentrantur, hinc e q Aplus dicit Xtm fndtm ee oium Aplorum et ~~prophet~~ pphetarum hus epist cap. 2: 20. v Xtm illum ee, quem ut aedificent domum Deo Apli et pphetae posuerunt unicum fndtm cui reliq superstruuntur: hoc innuitur qndo dr 1. Pet. 1: 10, 11. q spus, q fuit in ipsis, scrutatus sit Xum. Apoc. 19: 10. dr testimonium Jesu ee spm pphetiarum. Oes et typi Xtm adumbrarunt Col. 2: 7. et eo tendit feri tota epla ad Heb. itaq missus erat ad pdicandam graam dei in Xto.

11. Seqtur inscriptio, q fit sanctis et fidelibus in Xto, q Ephesi agunt. verba haec ita illgi et construi pnt, ut unum sit Exegesis alterius, ut Aplus doceat qsnam illigat p sanctos, et q indigitet sanctitatem qndo addit fideles sc. ita sanctos ut p fidem sanctificati sint, v pnt ita illigi, q inscribatur n tam sanctis q st Ephesi, sed oibus fidelibus in Xto q st in mundo. Et qcunq illigatur moo, illae voces sancti et fideles st synonimae.

1. Sanctos vt. Sanctus e, q sanctitae ornatus e. Sanctu dr, q Deo dicatum e, et ab usu pfano ad sacru separatum Levit. 20: 6. vid. 1. Pet. 2: 9. conf: Exod: 19: 1, 6. Deut. 7: 6. ita sanctum dicebatur altare et q eo ptinent dicata sacro usui Ex: 30: 29. sed ut clarius illiga=

illigat q sit sanctum ee, et qnam sancti sint, sciendum e, sanctita- Cap. 1
tem ee relativum qd et hre schesin ad Deum, eeqz imitaoem et
similitudinem atqz imaginem eg, q in Deo e, in creaa raoali,
patet hoc ex Levit: 19: 2. 1. Pet. 1: 15, 16. estote sancti etc. Liquet
a. ppensis ijs oibg et inter se collatis, q in scra de sanctitate
Dei dicunt, qqz Deo ut sancto tribuunt, nil aliud illigi, q pfe-
ctoem diae vltatis illam q id e q ee vult, adeoqz nil velle pt,
q n testet virtutum et gloae amorem et sui atqz ita veritatis
suae intimam delectoem, adeo ut nullo moo seipsum, suas virtu-
tes a. veritates suas abnegare poit. Itaqz Sanctitas Dei e diae
vltatis pfectio, q q e, ee vult, seqz talem in opibg demonstrat,
atqz et a creaa raoali, talis qlis e in veritate agnosci et cognosci,
amari, coli, laudari, celebrari vult. Atqz hinc Sanctitas in gloae
diae x diarum virtutum demonstraoe collocat Es: 6: 3. itaqz hoo
sanctg e, qndo imitat illam Dei sanctitatem x Deum Deiqz pfectoes
et opa in veritate cognoscit, agnoscit, amat, et ijs se dignum gerit.
Notat E sanctitas in hoe, eam diae sanctitatis in oibg actoibg et
facultatibg expressoem in veritate Joh. 17: 17, 19. Eodem moo uti san-
cta vocata st oia illa in qbg fuit diae sanctitatis x diae veritatis
et gloae demonstrao v vera v typica. Ita xtg singulari raoe
sanctg dr Es. 5: 16. q Deum sanctificavit x notum fecit Joh: 17: 1.
cap. 4: 6. atqz hinc et sanctuarium Dei et houm vr Es. 8: 14. Hinc Sa-
cerdos summus ut xti typg gerebat insigne illud Exod: 28: 36. San-
ctitas Dni. ita qqz ob typicam scaoem rerum in qbg Dei sanctitas
demonstranda erat in plenitudine tpris, sancta vocabant ut
tplm Hagg: 2. Et in eo altare et ois apparatg Exod: 29: 27. ob
tplm urbs sancta vocabat Matt: 4. qniam ibi Deg erat sanctifica-
dg in xto. Sic terra Canaan fuit sancta vocata. Sed cum pa-
teat eam oem sanctitatem typicam ee et spectare in xto diae
gloae demonstraoem q ideo vr מקדש sanctuarium Es: 8: 14. qa
Deum et hoes sanctificavit Es: 41: 14. 43: 3. 48: 17. vr sanctg Isra-
elis simili ita vr Es: 54. qppe factg e hoibg a Deo sanctificao 1.

1. Cor. 5: 3. hinc patet sanctum idem ee q sanctificatum et renovatum ad imaginem eam p Xtm. Sanctificao a. psupponit impuritatem et pfanitatem; et revera nemo naa sanctus e, nam sumus oes mortui in peccatis Eph: 2: 2, 3. et qtqt sancti st de illis dici pt q legitr 1. Cor 6: 11. tales eratis, sed sanctificati estis. Sanctificao Es illa in Xto caam ht, sanctificamur e. p sanguinem et spm Xti 1. Joh: 1: 7. hinc e q Xtus emphaticè dr ἁγιάζων x is q sanctificat Heb: 2: 11. Coll: 10: 14 sc. qa in Xto demonstrata e Dei sanctitas, Dei noen, Dei gloa, atqz ita ea de caa ob meritum eus nos qqz ad gloam in facie J. Xti tq in speculo transformamur 2. Cor. 3: 18. p spm eus. atqz hinc patet illos tm sanctos ee q st fideles.

2. πιστὸς fidelis sumr v activè v passivè. Activè notat credentem, passivè notat eum, cui ut fide digno et in verbis factisqz cstati merito, creditr. Nulla rao e cur hic n sumamus activè p credentibus, id e. postulat analogia fidei et scrarum, ubiqz e. fides consideratur ut qualitas, q hoem facit et graae ei pacis capacem Rom: 5: 1, 2, 3. igr notantr illi q deo ut fide digno et ἀξιοπίστῳ credunt et testimonium eus assumunt, et ut verum assensu cordis obsignant. In spee, q vera fide amplectuntr Xtm ut pfectam salutis caam, ut scentr illi q hnt fidem infucatam, eam sc: q e vera homologia, confessio 2. Cor: 9: 13. q adstipulao e vltatis nra cum obto in Eglio pposito, conformao vera p consentaneos motus et desideria, ita ut fideles q et veritatem q e in Xto rectè illigant, et ob argta fide digna eam veritatem ee dignam, cui credatr et q recipiatur judicent, et hinc ex aio eam veritatem manifestari in se cupiant x q sine fuco et sincerè desiderant rdum Dei testimonium in Xto reperiri, ut p eus spm vi eus meriti sanctificentr, justificentr et glorificentr, q nihil aliud e q Xtm in veritate amare, qlis nobis ppnr et eus veritatis amorem hre 2. Thess: 2: 10. igr fideles illi st, q ptiosam illam fidem accepunt 2. Pet. 1: 1. x eam fidem q ptiosa recepit pmissa, ut idem Aplus eodem cap: loqtr. Qui ita credunt, illi st constantes et eo sensu fideles, nam p eam fidem Xto inserūtr

inserunt, et Xtus eoqs merita ipsorum st. igr vi meriti Xti n̄ Cap: 1.
tm̄ justificant sed et sanctificant et salvant Eph. 2: 8. utiqs e. q
scdm Dei mandatum et vltatem rectè credit et amplectit Xtm ut
salvatorem, ille dt servari in Xto et p Xtm, si verum sit Xtm
ee salutis caam, et Xtm ut talem verè amplectat. Igr reipsa
expiri dt id verum ee, q testat de filio suo vitam ee in Xto et
verum Dei testimonium 1. Joh: 5: 9, 10, 11. q n̄ pt ee falsum, vult
e. Deus id credi ut verum. Itaqs q in Xtm rectè credunt, ijs fit
id q dr 1. Cor: 1: 30. justif: sanctif: et redemptio. Illi q st con-
stantes et fidi, n̄ ob suas vires, sed ob Dei vocantis veracitatem
et potiam 1. Cor: 1: 8, 9. 2. Cor: 1: 21. spus illos conservat, et qad
ipsos st ἀνοπόκριτοι 1. Tim. 1: 5. Ex hisce patet eos ee demū
sanctos q st fideles, neqs e. dat alia sanctitas q q e amor Dei
et gloae Dei in Xto ac va Eglio et vocaoe et vocanti digna
Eph 4: 1. Philip. 1: 2, 7. Coll. 1: 10. igr ijdem st sancti et fideles,
et si illud posterius latius accipiat, patet q tm̄ eadem in oibus
qlitas notet, q vnr sancti et fideles q st ijdem in Xto.

III. seqt Salutao: q continet appcaoe graae et pacis. Formula V. 2.
haec Aplo e consueta. Gratia in gre notat v immeritam bvoliā
v effa eus, immerita bficia. In spee notat in Deo vltatem bfaci-
endi peccori pter et ꝯ meritum illi dando in Xto, q st ad vam
et pietatem necaria. Respondet Hebraeo חסד quo notat Dei
bonitas q demonstrat in hois salute remittendo ei peccum Exod:
33: 19 conf 34: 6. et sqq. Hanc graam ut Deus demonstraret ad
laudem gloae suae, pmisit peccum. Itaqs notat vltatem removendi
à peccore oe malum et dandi illi oe bonum pcipue aeum, et me-
dia q eo ducunt. Effa q eus graae st oia bona illa q Deus peccori
largit pter et ꝯ meritum eus, ut regrao, justificao, sanctificao
et glorificao, illarumqs augmentum: Ex graa e. regramr Joh: 1:
13. conf. Jacob: 1: 18. ex graa justificamr Joh: 5: 21. ex graa
sanctificamr Eph: 2: 8, 9, 10. necnon ex graa glorificamr Rom:
5: 20. alijsqs locis. Graa q obtinuit pculdubio oibus tpribus qbus
peccores à Deo fuerunt regrati, justificati, sanctificati, glorifica-

glorificati et salvati. Ita de Noacho dr Gen: 6: 8. q graam invenerit; ita de alijs. Sed tn diversimode graa administrata fuit varijs tpribus, et varia bona collata 1. minori mensura sub pmissoe et vet. T. majori sub N.T. h. e. q dr Joh: 1: 13. ubi oppnr graa et veritas legi, lex p Mosen, graa et veritas p Xtm opposite ad legem, qa duo illa defuere in lege, nam lex fuit tn umbra, in Xto veritas 2. graa defuit in emphasi, qa in lege erat chirographum pecci, ideo Joh: 1: 16. dr dari graam loco graae v graam N.T. pleniorem, loco graae V.T. parcioris, varia e. st bona et privilegia N.T. p V.T. atqs hinc consideratr tps N.T. ut tps graae 2. Cor: 6: 1. hoc patet si collatio instituatr inr statum fidelium Vel N.T. illic multa irae signa ob peccum, hic mera graa. Itaqs qndo graa appcatr tum oia bona N.T. appcantr 2. Cor: 3. eorumqs abundia, e e. ministerium Aplorum, ministerium graae Es: 52: 7.

Pax: Pax notat in gre tranquillum statum; in spee tranqllum statum creaae raoalis, atqs ita qetam possessoem tum aliorum bonorum, tum pcipue boni summi v tranqllam et impturbatam possessoem felicitatis, pace e. n fruitr creaa raoalis, ni in eo statu ubi nihil illi desit, qdiu e. agatr et angitr varijs desiderijs, qeta ee neqt. itaqs ut plena fruatr pace, requitr boni sumi et aei possessio sine periculo amissois, sed et pace fruitr, si de boni illius summi fruitoe aa secura sit. atqs eo sensu pax notat tranqllam et securam boni summi exspectaoem et spem; sed cum bonum summum nullum ni Deus sit. pax in hoe notat tranqllam Dei fruitoem v plenam a. in pfecta beatitate s. salute v in certa eius spe. Atqs ita in hac va notat 1. securitatem à damnatoe legis. 2. à dnio pecci. 3. ab inqetudine consciae. 4. spem certam et vivam vae aae. In futura va notat commuoe cum Deo pfectam ad plenitudinem impturbati atqs inconcussi gaudij, cum q p pacem cum Deo in hac va conjungitr et q seqtr immu-

immunitas et tranqllitas respu oium creaarum Dei. In spee respu Angelorum et houm concordia in bono et mutua officia. Interdu et tranqllg et pacatg respu hostium statg. Hic ubi cum graa jungit pax, in emphasi vox sumenda e, in qntum notat recon-ciliaoem cum Deo atqz amiciam p Xtm, eqqz effa in hoe et earu abundiam oppositè sc. ad inimiciam q peccum constituerat inr Deum, hoes et Angelos, hoes inr se et creaas alias. Nam peccum Deum hoi inimicum fecerat, tollit e. uti smltdm ita et amorem Es: 59: 2. facit e. hoem obtm irae diae. 2. cum irae diae primg effg sit substractio lucis ois boni et ois Dei illuminaois. Hinc qa p peccum hoo fit Dei inimicus et eg cognioe et amore privatz vid. Rom: 8: 7. 3. constituit qqz hoem damnabilem, odium a. Dei et abnegao diae gloae et dnij meretz signa irae diae in poenis et mi-seria hois conspicua Rom: 1: 32. 2: 8, 9. 4. hinc igr quoties hoo Dei iram, Dei sanctitatem et justiam Dei et legis q se sentiam suamqz adeo damnabilitatem ad aium revocat, inde necario oritz inqeta conscia Es: 13: 14. Rom: 2: 15. inde odium Dei in ipso au-getz ψ. 14: 1. ψ. 26: 2.

His oibg pax oppnr, eg fons unicg e pt graa et oisufficia Dei Rom: 9: 5. 11: 22. incepit ea in gsilio pacis Zach: 6: 12, 13. ma-nifestata primum Gen: 3: 15. actu ea pax reddita, qndo pximg ille D. vir ut sponsor cui incumbebat musar schelominah exem-plaris poena Es: 53: 5. cui pecca erant injecta, qndo inquam is pro pecco satisfecit: ita p eum restituitz pax, 1. p reconciliaoem q e in ad daoe lytri Eph. 2: 15, 16. 2. p ablaoem dnij pecci in infusoem amoris Dei in cor hois Rom: 5: 5. 3. p absolutoem a reatu et remissoem peccorum, atqz ita p justificaoem in fide Rom: 5: 1. 4. p spem vae et felicitatis Rom: 5: 1. 5. p tranql-litaem bonae gsciae, q nihil aliud e q justificaois qdam in hoe gscia, consummao et intimao et sensus ac fructg. unde fluit 6. liber et

et filialis accessus ad D. Rom: 5: 2. et amicitia cum D. x. 10. studium placendi D. fiducia in D. favore, καυχησις in gloria, gaudium spus Rom: 14: 17. ortum ex testimonio spus, et spus ad spum hois testao Rom: 8.

Pax ea aliqoo fuit ois tpris q auditum fuit verbu reconliaois: sed in emphasi pax convenit N. T. in V. T. et chirographum pecci mansit et quotidiana reatus confessio, atque ideo inimicitiae signa et hinc minor gsciae tranqllitas, major angor, ut q n potuerat consumari Heb: 10: 1, 2, 3. in N. T. oia qppe ea sublata st. Applicatur e. Ephesijs plenitudo vis q in N. T. gvenire et dari potuit, inrnè pcipuè cum Deo, externè mutuam inr Ephesios amicitiam, pacem à psecuoibus, denique plenam ab oibus hostibus victoriam et introitum in gaudium aum et tranqllitatem aam.

2. Horum bonoru designat caam efficientem, q 2plex e, 1. Deus pr nr. 2. Dnus J. Xtus.

1. Deus pr nr: Deum qndo eum vt, à q pcatur graam ac pacem: notat in gre vis boni fontem et principium ee entis primi et ai pfectoem summam aam potiam et dietatem ac oisufficiam. Et sane qoo ulla res impfecta, ullumve bonum dari poet, si n et ens pfectissum et bonum aliq summum illigi neqt. Quicqd boni et pfecti e in crais, e argtm bonitatis creatoris et illius potiae. Sed in spee notatur principium graae speale, qndo eus Author vr Pr nr. Ita e. respicitur ad electoem πρὸς ὑοθεσίαν s. ad consiliu Dei de nobis in Xto regrandis et renovandis ad imaginem suam et constituendis haeredibus bonorum suorum, nosque tractandi ut filios. Hinc nr pr, q qmdm e Pr Xti naa, ita et nos ex graa in Xto adoptavit et p conjugium cu Xto filio suo fecit haeredes suos et Xti cohaeredes ut eum poimus vre prem Jer: 3. dans nobis potestatem nos p filijs Dei gerendi Joh: 1: 12. Illu singulari raoe D. vt raoe

Cap. 1.

rāe oeconia Trinitatis, ut q exsegh deam tum justitiam tum misericordiam absq; sufficiam. Et quis ab illis graam et pacem speh ut à Pre, conficerat eum ut gratiosum qdem et volum, sed et ut d. pacem reconciliatum, Judex e. eum d. sit, n dat peccori pacem ni pace sanguine Heb. 13: 20. 2. Thess: 3: 23. alijsq; in locis.

Ille ē author pacis, illi ubiq; competit consilium pacis Zach: 6: 12, 13. ille ē, q eum peccatum exigerch, illud filio imposuit ut sponsori, eumq; fecit exemplarem poenam Es: 53: 3. ille pacem et subladem inimicitiae remisit Gen: 3: 15. ille fuit in Xto mundum sibi reconcilians 2. Cor: 5: 19. ille peccata remittit et justificat gratis ibid: et Rom: 3: 28. 4: 6, et sqq. ille ut deus pacis sanctificat Heb: 13: 21. 1. Thess: 5: 23. Ejq ē pax illa ab eo oppe data q superat omem conscium Phil: 4: 9. is ut deus pacis Satanam conculcat sub pedibq fidelium Rom: 16: 20. is pacem dat Judaeis iisq; et gentes Eph: 2. 6. is Ecclesiam tutat ab oibq hostibq, p eum victores sumus Rom: 8: 37. is tandem in pace nos ex Simeone demittit Luc: 2.

2. Qua ē Dng nr J. Xtus. Dng ē q ht pprietatem et peculium in q ei jus ē. Dnium ē v absolutum v restrictum p rāe juris, q eniq; competit. Ita q hois Dng dr, necesse ē, ut hoc sit ei pprietas et peculium, presertim es, q ita Dng dr, ut sit obstrictus religois ei conscium obliget, et leges cultumq; praescribat, absq; eo modo colendq sit ut Dng. Hinc is, q oppositi ut unicq Dgi 1. Cor. 8: 6. itaq; q eo modo Dng ē, ei eo sensu hoc ē pprietas in pleno titulo, plenoq; jure hois Dng ē. Talis a. nemo ee pt ni folg Deo, folg e. Deus ē hois legislator, qa servare et pcere pt Jacob. 4: 12. sed eum, ut dictum, Dng heat pprietatem, absq; adeo pprietas sit fundm dnij, pprietatis a. fundm sit dependia, v quid ee, v quid bene ee ei q alterius juris ē, hinc patet creatorem ee Dng originem, et d. dnium ei hois, qa ē ei creator. Creata praesumb. creatoris ē, qa ea ē ab eo accepit. Et cum Dng creata sit creatoris, hoc singulari rāe modo realis creatoris ē, accepit e. illatum, q in eo se ee, sed ei à Deo ee et in Deo vivere et moveri, diligere pt, imo q Dei voluntatem et leges cognoscere pt, imo accepit et voluntatem q se Deo ejq legibq subjicere pt, et hinc n sit hoc à teneri ad obsequium Dei ut Dni, eumq; voluntatem ex amore, sed pt

ꝑt hoc alienare illud dnium, illudq; abnegare et ălli sese subtrahere.
Fit hoc ꝙ peccum, illud e. cum fit transgressio legis dĩa, ẽ et violao
authoritatis dĩa, abq; adeo abnegao dnij dei, peccando e. hoc sese facit
ἀνομοθέτον in quantum ꝙniam vltraem constituit actionũ sua regulam.
Fit & ꝙ peccat justo dei judicio servq; pecci ano vbli 2. Pet: 2: 19. Jgr de
novo et posliminio fit d. peccoris, hoc a. peccor ẽ peculium et servq;
quod eum ex aliena potestate ereptum sibi subjicit. Do fieri ꝑt ꝙ potiam,
ꝙ cum pecci et vbli dnio eripiat Matt: 12: 29. et tali genti: potia deq;
hoem ꝑt eripe vblo et sibi subjicere; sed ñ voluit tm potia uti, sed et
cum justitiæ demonstratõe id facere voluit, ut quem juste fecerat pecci et
vbli servum, eum q; cum justitia demonstratõe liberaret. Jgr voluit ꝓtio re
deuis hoem, voluit ἀνακεφαλαίωσιν vŏpis impleri. Hinc filius sese ꝓbuit
sponsorem in se suscipiens debitum et reatum, et in hac q; ꝓtium illud
solvit, abq; ita solvendo ꝓtium satisfecit deo et implevit ἀνακεφαλαίωσιν
vŏpis, deinq; justiam demonstravit. Eodem e. ꝓtio, ꝙ satisfecit d. pro
hoibq, hos sibi emit, cum redementis redemptq; sit ut loquunt ꝑ pigno
ris modum. Itaq; hinc ẽ, q. dns singulari raõe vocet filiũ, ñ tam jure
creatois, sed jure redemptois. Et ut q. mõo dns sit declaret se: per
redemptoem.

Addit Apls dns Jesus Xtq. Jesus salvatorem notat Matt: 1: 21.
itaq; ideo dns, qa Jesq; s. qa liberavit pplm suum ex aliena potestate
et suum fecit, ꝓtioq; sibi emit. Et ut Jesq; ea poest, Xtq; ea debuit q. unctq.
Quo notah id in Xto conspicuum ẽ, q. in ijs q. uncti fuerunt. Uncti a.
fuerunt Sacerdotes et Reges; Prophetas a. oleo unctos fuisse ñ legimq;
qq uncti et vocenti, sed id fieri dr metaphorice. Itaq; notah eo, Xtm
et ordinatum fuisse ut eet Rex, Sacerdos et Propheta, et ad id aptũ factũ.
Ordinatq; fuit ante mundi fundm à seculo Prov: 8. sed in tpre unctq; fuit,
quod assumsit humanam, quod inauguratq; manere suo tum & fgo ope,
ratam ei va, tum ꝙ visibilem fgo in ipsum descensoem Matt: 3: 16, 17.
quod d. ipsum declaravit ee filium suum, itaq; adeo eum haredem et in
eo dixit se εὐδοκεῖν, ut q. d. placere poest sacrificio boni odoris Eph: 5:
2. 2. et q. d. ꝓba locuturq; est, et quem audire debeant. Sed peinde ꝑ re,
surrectoem, q. eum d. satisfeciesse indicatum ẽ, ꝑ ascensoem et collocatoem

collocaõem ad dextram D. q ipi dnum reipsa collatum ē p effusoem
Spũs S. q uncto fuit ut Xtus ē Dns. Ita ē scõn gmissoem unctum
fuit illud Sanctum Sanctorum, s. Sanctum ē Sanctum Sanctorũ. Ab illo
ē merito gqs Grah ἀπὸ Χριστοῦ καὶ ἐξ οὗ : Χάριν, qa ē fons
oĩs graa, q meritq ē, hinc 2. Cor: 13: 13. singulari caõe Χάρις illi
tribuit, graa s. ē, q se stiberit Sponsorem, erat e. pleno titulo
sui juris, Sponso igr suscepit debita nra, ut q poet in suscipe, hoc
ōr Joh: 20: 17, 18. similr Ps. 40: 7. dedit se ex mero amore Eph: 5: 2.
atqs eo ipso meruit nobis oem graam ē oe bonum, iba ut in ipso sit
plenitudo dĩ grae Joh: 1: 14. ora fanè τερπνὰ ἐπαγγέλματα,
ora Christus promissa q exhibet Eccliam, dnh p eg cognitoem 2. Pet: 1: 4.
in ipso ut v. seq. Gratis docet ē fons oĩum benedictorum, imo ipsa ora
ōa ē Χάρισμα in Xto J. Rom: 5: 15. 6: 23. à Xto ē merito graa
Grah ē pacem, is s. ē pax nra cap. 2: 14. 2. oĩs pacis fons ē author,
atqs adeo pacis princeps Es: 9. fecit s. 1. cum Pre consilium Zach:
6: 13. 2. actu reconciliavit nos p sanguinem suum v. 7. 2. Cor: 5:
v. 9. expiavit peccata Dan: 9: 24. Es: 43: 25. conf. Jer: 23: 6.
solvendo sc. λύτρον ē adducendo justitiam ōam. 3. p eum justifici,
cam ē immunes pnunciam ab oi ira ē inimicia Dei Rom: 5: 1.
4. ea caõe porro accipimq pacem confecta p ipsum ibid: 5. accessũ
ad D. eqs graam Rom: 5: 2. 6. liberaõem à debito scribendi chiro-
graphum nobis subcontrarium Col: 2: 14. 7. in eo accipimq Sabba-
thismum N. T. s. N. foederis by Xto J. v. 9. Heb: 3. ē 4. 8. p
ipsum eqs pax conciliabat inter Judaos ē gentes Eph: 2: 14. 5: 16, 17.
9. tandem illa ut D. σωτήριον s. salutare, sanit ut pedes dĩ,
sedere in pace ad fruendum pace ōa Luc: 1.

Post exordium nunc Apls ipsam ἔκθεσιν s. ipsam tractaoem
Epla aggredih in q occurrit 1. δοξολογία à v. 3—13. q ac. ppũr
2. confirmath argtis. Quae argta sit D. Victor, ē eidem pponunh a.
in gre v. 3. b. in Lra enumeranh vsibq seq.

1. δοξολογία ppositio ē, q Deq ab oibq sanctis ē fidelibq sit

sit colendus ℣. 3. ubi videndum qs sit celebrandus 1. Et 2. q sit celebrao, videndum ē.

Is q celebrandus ē, dr Deus et pr Dni nri J. Xti. Deus qs sit, supra dictum ē, sc. Ens s. mens pfectissa et pstantissa. Igr in idea Dei involvit principium oium rerum, adeoqs oīs boni, oīsqs bfecij ac εὐλογίας, ni e. eet bonū aliq primum ac summum et pfectum, qoo impfectum aliq dari poet, concipi neqt. Sed Deum vocat Deum et prem J. Xti: Non st illa duo separanda sed conjungenda, neqs e. repit artlus o, ut ex linguae graecae genio idem notet, qq si distinguant, in eo qqs singularis emphasis spectari poet ut statim videbit. Quando a. hic D. vr, singulari raoe is, q ē pr Dni nri J. Xti ex analogia fidei et scrarum fle ē pspicere, qoo illigendum id sit. Cognosci pt hoc ex ℣ 3. et 4. sc. Xtus D. filius, adeoqs ℣ Deus, qt ille et ut Deus singulari raoe consideratur, ut in q electi sumus et in qbdicti s. participes benedictois. Spectat & officium mediatorium et Oeconomia trium deitais psonarum in eo. neqs e. in contradistinctoe ad Xi naam diem prem vocari Deum, id inde patet, qa ita D. dr, ut simul sit pr Dni J. nri J. Xti, nam cum sit pr Xti, in qntm Xtus eandem cum ipso naam ht, et ℣ cum eo Deus ē, n pt vacari Deus exclusivē ad filium, si naa filij spectat. Quod a. D. ea de caa pr vr, inde constat, qa ids Xtum, qnia filius ē, nobis pponit ut Deum, oiaqs q vero Deo conveniunt, illi tribuit, ita ut vox pater ab huais ad dia traducta notet eosdem naae communoem, qvis n eundem modum communicaois, ille e. modus communicaois sc. in hoibus ē grao, q involvit existiam priorem et posteriorem in pre et filio, atqs adeo dependiam in filio, q in Deo n pt hre locum, cum q D. ē ab aō sit et αὐθόθεος sit, ut docent Theologi. Hoc a. in Xto ℣um ee patet. Quod a. eadem emphasi D. vocat pp existiam à se patet ex collat: Apoc: 1: 8. 11: 17, 18. Apoc: 2: 8. cum Es: 41: 4. et 44: 6. ubi patet Xtm vocari eadem emphasi primum et ultimum, q id competit Jehovae. Primum et ultimum ee, hoc sensu eo competit Jehovae, ut et primum Ens sit, et à se sit, et ex eo p eum et ad eum oia sint. Hoc a. eodem sensu de Xto dici pt si gferant pdicata et pdica-

Cap: 1

dicatorum emphasis. Xtg ipse se ita filium D. primum vocavit, ut elligi possit, q. D. se aequalem faceret ut patet Joh: 5: sc. in q est proprie ēs Deū, ut q possit sine sacrilegio D. se aqlem facere Phil. 2: 6. Hinc ubiqs conjunguntr ut pares, ita in bapte, sno baptizantr et aequo in nom Pris et filij et Sp. S. Matt: 28: ig. 1. Joh: 5: 7. ita distinguntr ut pares sint et unum sint. Igr Pr n pt vocari D. hoc loco cum exclusõe ad filij Deitatem, sed tm certa quam rone r. ob certum quem opus et certam Oeconomiam. Hoc fere stylum ferre et fere consuetum ē patet ex 2. Cor. 8: 6. ubi Apls expresse dicit nobis ē unum Prem et unum D. etc. Ubiqs illic ex ipsorum adversariorū hypothesi n pt excludi D. vocari, sed tm ob Oeconomiam Xtg vr Dng unicy. Igr indè qqs fle patere pt, quo q Pr Xti vocetr singulari rone D. sc. qa tres st in coelo, Pr, Verbum et Sp. S. q unum st, q communi consilio et voluntate opus salutis decernere et agere patr, ita ut in executõe diversa opa tribuantr diversis psonis. Pr igr singulari rone pt considerari ut D. quado in relatõe ad peccatorem considerah, tum ut Judex S. et justs, tum ut misericors et gratiosus. Ea a. relatõ D. ut Judicis ad peccatorem pendet à relatõe peccatoris ad D. ut D. in quātum sc. D. qt. D. ēs Dng ē, cuius legi subē jure creatoris et dependēs, et à q ut judice judicari dt. Ita e. psona cui tribuitr singulari psona id opus in q D. ut D. considerah in relatõe boni ad peccatorem et peccatoris in relatõe ad D. illa et commoditas et singulari rone D. vocari pt; igr q Pr ē Dei rei J. Xti, in quātum Dng J. eandem cum Pre deam essiā ht, is pt ut ēs D. vocari et vocatr in relatõe ad filium in quātum filius n excludit judicis partes circa peccatorem et beneficij in q ē singularis Deitatis considerato et Xtus, sed in quātum fungitr munere mediatoris r. id agit, q D. ut judicii satisfaciat. Igr tum Xtg in quātum ē Mediator et Sponsor houm, eo ipso q. in eundem cum hoibus ordinem redigitr. Hinc eo sensu et in tm Deitatis Scholiis q. exuit

exuit, ꝺ ſit reſpu opis eg ad g à Pre ut D. legislatore ꝺ iudice obligeh, D. ſeruꝰ. ita ubiqꝫ confideraꝫ Eſ: 42: 1. 50: 10. 52. ii. 49: v. 3, 5. b. ſc. qꝫ in eo nos elegit Pr, ꝺ ita nos in filio elegit, ut filig nos redimere debet p dñor bq. ſponſor ut postea docebih. Quo poſito ſit ſingulari raõe ex ſeruo iterũ dñs ubi Apoſtꝰ innuit quid eum post pactum ſalutis opꝰ dñm vocat. Cur dñs vocet dictũ in ſuperioribꝰ. Et hinc ꝺ mali obſeruarunt qdam, aliud tꝺ Pr xti ee, ſpicere deitatem xti, D. xi reſpicere hum̃ naturam, hum̃ ſtatum totig pſonæ.

Celebrãe ipſa exprimih p bdictionem ſ. εὐλογητὸς. Εὐλογεῖν ꝓprie p raõe originis notat benedicere, ſed ꝺ in uno mõo fieri pt. Bene alicui dico, cui pſectiones et virtutes tribuo, de q bona ꝓdico, atqꝫ adeo quem laudo et celebro. Beni alicui dico, cui bona apprecor et voveo, atqꝫ adeo cui bona obto. Tandem illi bdico, cui bona ut ꝓmitto ꝺbꝰ, ita re. ꝓſto. Igr p raõe ſubti cui tribuih et p raõe ipſig rei et circumſtiarũ. variat ſcõa vocis et variè ſumenda vox ε. Subtm hic ē D. cui cum nos in ꝓmg bona addicere ꝺ bona ꝓcari, qꝫ ē יְהוָה Gen: 25. ארני Act: 17: 25. ꝺ nullig rei indigg, et qꝫ ſibi ſoli ſufficit, imo qꝫ ex eo et p eum ſt oia Rom: 11: 36. 1. Cor. 8: 6. hinc ꝺ pt aliud qd notare q bona de D. dicere ꝺ celebrare D. pfectiones, virtutes, gſilia, opa et leges ſ. ſubtm. Igr hoc ſit ſtylo linguæ hebraeæ, ubi בָּרַךְ notat laudare D. q. LXX. ubiqꝫ vertunt p εὐλογητὸς, atqꝫ hinc ē, qꝺ deus vocet יְהוָה ubiqꝫ in ſcra ꝺ benedictꝰ Gen: 9: 26. 14: 20. Igr bdicere hic ē celebrare gloriam et pfectionem D. ita in hac græca dia ubi videre ē v. 6 hꝰ cap. nam is illic ſtatuih finis electionis atqꝫ adeo bdictionum ꝙ ex illa fluunt. Etenim q finis D. ſtatuih v. 6. illud ē officium fidelium, q hic ē bdicere. Et hoc officium exequunth bdicendo D. et celebrando. Est ꝙ εὐλογεῖν dia mxa ſumma de D. ꝓdicare et ob ea D. laudare, et in hac D. laudare ut bonum ob virtutes, quas demonstrat in hois ſalute procuranda, nam q laudabile ē in D. hois reſpu id neceſse ē ut ſit amabile, ꝺ pt e. laudare peccor, ni id q amabile ē et q amare pt, q e. laudat id abſtinet oportet

oportet, ꝺ̄ q. abſtinat, ꝺ̄ bonum ē̄ neceſſe ē, ꝺ̄ q bonum ē̄ ꝺ̄ amari neceſſe ē. Igr ꝺicto hac ꝺ. nihil aliud ē̄ q celebrāꝺ diarum pfe, ctum ꝺ̄ ꝺea vltaris ē̄ opum, in qbꝫ ſpectant ad fons ſalutis xrā. Igr tam late patet ꝺictio hac q late pateat ꝺ. tum virtutes ē̄ pfe, ctiones, tum grā ē̄ officia. Ita qꝺ in ꝺ. ē̄ laudabile, amabile ē̄ ſit neceſſe ē, ꝺ̄ in oē ē̄ obtm 'euſtopias. Eſt a. nihil in ꝺ. in qbꝫ ſpec, tat ad ꝺ. nr̄, ad ꝺ. ſalutis, q n̄ ſit amabile ē̄ laudabile, abq; hinc ē̄ q ois religio in eo xrē abſolvat ſe. in cognitione pfectorum ꝺ. opū grā ac officiorum, tum in recta abſtinātia ac amore, porro in eq celebrātione ac laude. Neq; e. q aliud qꝺ religiosi ac pij ē̄ gmg, cum ꝺ. nil dare poſſint. Id q ſolum relingit, laudare ē̄ gfateri in ꝺño, q in ꝺ. laudabilia ē̄ amabilia ſt. Hinc ē̄ emphatice ꝺr יהוה q ꝺ. ſibi gratam ē̄ ꝺicit, q ē̄ obſignatū q ſit cogitatis, dictis factis, q ꝺ. ſit talis q̄lis ē, igr n̄ oē ē̄ ꝺicere. Hinc Judæi ita vocant ꝺ. יהוה צבאות, ille ꝺñus, ſ. cui ꝺicit. Quando ꝺr ꝺē ꝺicitq ꝺ. ē̄ pr̄ ꝺñi nr̄i ꝺ. xti: hoc a. ſingulare qꝺ ꝺicit ē̄ N.T. q̄rium. Deq olim erat ꝺictū pōli Iſrael, ſed nunc ꝺicitq ꝺ. ē̄ pr̄ ꝺñi nr̄i ꝺ. xti, q exhi, bito xto nunc ſingulari raſe ē̄ amabilis ē̄ laudabilis in xto, ubi ſingulari raſe nunc dat gloam ꝺ. revelatam gſpicere in facie ꝺñi nr̄i ꝺ. xti 2. Cor. 3: 18.

Confirmat hoc offium argtis: qꝺ ꝺ. nobis ꝺixit. Hic q̄ variat vocis ſeno q raſe ſubi ē̄ obti. ꝺ. tribuit raſe ſonum, igr n̄ ē̄ ſimpl bona ſpari ac ꝺicere, ſed ꝺicendo gſerre, ita ꝺ. ꝺicere ē̄ facere, ꝺixit ē̄ exhibet Ψ. 33: 9. ꝺicere q ē̄ bonum facere ē̄ impare Ψ. 42: 9. eo ſenſu ubiq; uſurpat ſcra Gen: 24: 34, 36, 37. 27: 38. 49: 28, 26. Deut: 33: 13, 14, 15. Ψ. 128: 2, 3. 4. qbꝫ locis certū ē̄ ſpari bona, q ꝺ. hō gſert vltaris ſua impio, ita ut ꝺ ſeth ꝺicere ē̄ denotandā efficiam ꝺei juſſu, q nihil ꝺicentis ſimilia, hinc ברוך אברם is ē̄, quem ꝺ. facit affluere bonis multis ſ. ſpualibꝫ ſ. cpralibꝫ, ut ē̄ videre ē̄ Gen: 19: 9. Jud. 17: 2. Ψ. 115: 15. ē̄ alibi. Eodem mō ꝺictum facere ſum q pacem ē̄ amicam facere cum alio ad bonum eq Es. 36: 16. vt alias qꝫ effundere ꝺictum ē̄ pacem x ꝺare bona Malach:

Malach: 3: 10. ibqꝫ facere ut qꝫ sit bdictꝰ, ꝛ facere ut ois ois bonis affluat, qbꝫ beatꝰ ee pt ut Gen: 12: 2. de Abrahamo id fumꝫ. Vox a. q̄ bdictio in lingua hebraea exprimꝫ videt respicere ad rebus, q̄ ꝛ in bene dictõe, q̄ major bdiceret minori, adhibitꝫ ge. ut genu flecteret bdicendꝫ ad testandam reverentiam ꝛ bdicens manum imponeret capiti, qndo ge. cum authoritate ge. in nõe d. bdiceret Gen: 27: 7. Num: 6: 23, 24. Deut. 10: 8. 21: 5. 1. Chron. 23: 3. ꝛ ita eâ emphasi q̄ major bdicat minori, vocem plerumqꝫ seras sumit vid. Heb. 7: 7. Gen: 48: 16. ubiqꝫ qndo in nõe d. bdicit vel petit ñ petibꝫ bdictio sed bonum petibꝫ q̄ dare solit d. ꝛ Num. 6: 23. Tam latè ꝛ illud patet q̄ latè ge. bonum illud. Cumqꝫ bona sint ꝛ majora ꝛ minora respũ hois, eqꝫ statꝫ, hinc ꝛ magis ꝛ min⁹ emphaticè sumꝫ; pt e. q̄dam bona respũ cpis, q̄dam respũ membꝛ, pt bona spualia ꝛ coelestia, pt etiã bona terrestria. Et spualia iterum varia ubi postea patebit. pt etiam respũ cpis ꝛ spualia ꝛ ãa.

Quid hic p bdictionem ꝛ bdicere illaqꝫ, sic ꝛ eligere ex ipso ac declarare.

Vocat bdictões in supercoelestibꝫ spuales ꝛ eadem õia. Spuales bdictoꝫ pt spualia bona; õia spuales bdictoꝫ pt bona q̄ ad vitam ei pietatem ꝛ salutem pt necaria. Õia spuales bdictões in supercoelestibꝫ pt bona q̄ ex coelo danꝫ ꝛ q̄ in coelo pficiunꝫ. Spuales sunt vri ꝛ à Spũ Dei ꝛ à Spũ nro ꝛ ab utroqꝫ. Idoe ipꝫ d. spuales dre Dei hos, de qbꝫ hic ipꝫ agit, agnum ꝛ eum bona ea, q̄ hic recenset Spm d. authorem habeant, ꝛ illi Spũ S. õia charismata in opus ꝛ decoromia salutis accepta ferendi pt ubi docet 1. Cor. 12. Hinc spui promissoꝫ ꝛ bdictorum, tribus, ih bdictio gentium cum fideli Abrahamo tq. eadꝫ Gal: 3. 14. 4: 6. sed spuales ee hos bdictões respũ ipꝫ nri ibidem evidens ꝛ, horum ꝛ. bonorũ ꝛ bfiorum ipꝫ s. mens nra q̄rium subtm ꝛ, ibidemqꝫ principium ocium ad q̄ obligamr bfiorum tum circa d. tum circa hoem. Ut e. recte se habeat, à mente incipe dat ꝛ à cognitõe veritatis, q̄a ꝛ principium amoris d. ꝛ primi in veritate, unde fluunt recti motꝫ cpis, aut ita totꝫ nr cultꝫ precipuè in N. T. sit radialis, cps tm instrumenti vice fungih Rom. 12: 1, 2. ibiqꝫ quis bfia d. cps qꝫ spectent, spectant tm illa tm in relatõe ad spm rum, q̄ sensu intelligendum ꝛ q̄ legi 1. Cor. 15: 44. de corpali tm vel naturãli

ꝛ

p̄ q̄ illud eps denotab; q̄ plenè obseqū sp̄ui consummato. Utrumq; q̄ illud commodè pt conjungi aut ad respiciab ad sp̄m vt boni authorem ed ad sp̄m q̄ p fidem v. p cognitionem et amorem illa accepit.

Sed q̄do hās dictiones q̄ in N.T. ḡferunt, spuales vocat, n̄ ē dubitandū, qn hoc explicandum q̄q sit p rōne tpis N.T. q̄ abūq; sp̄lg in hac epla inculcat, adeoq; n̄ ē dubitandum, qn sp̄lg hic alig̃ modo differam in, nāb V. et N.T. patet hoc pt ex v. 10. ita tn aut n̄ opponat bene, dictiones V. et N.T. ap̄lis ed in totum, sed rarò vl fecūd q̄ ed in tm, np. stabg V.T. longè diversg fuit ab illo N.T. ed multa in N.T. concedūt bona, q̄ ita illi sc̄ p̄ria aut n̄ potuerint sub V.T. hr̄ locum. Illa dia ing q̄ pertinent ad πολίτευμα τῶν κατῶν v. illud tps, q̄ promissos impleri debant, illa dia q̄ dant ob consummatum redemptōis opꝰ per Principem salutis eḡq̄ p passōes consummaōem. Illa e. ut ea n̄ potuerunt in V.T. ita nec à d. dari a. adhuc potuerunt: ego ubi stabg V.T. ig fuit, ut habuerit multa p̄cepta carnalia, ita ed dictiones ed opa carnalia. imo ipsum V.T. q̄ tale Israelitis in hereditatem dedit terram Canaan fluentē lacte ed melle. sed in ea terra q̄q verbum ad legem accipiebant q̄ erudirenh de amore d. ed pxi, hinenbq; sapientes ad salutem animarum dam, sed ed legem p̄cepti carnalis in placitis, q̄ erat norma externa δικαιοσύνης, acceperunt. Itaq; dictiones eḡq̄ terrestres ed carnales ut et maledictiones illorū neglectui q̄ observatōi addicebant. Benedicebat q̄ d. Israelitis, q̄do ex mero beneplacito ed vi electōis aā p̄lm illum eligebat in tpe ex oib̄ p̄plis, ut essent illi p̄plg peculiaris ed hereditas terra Canaan ed bonorum ḡ, ed ex illo p̄plo hereditas q̄q gl̄a coelestis, in q̄ ut filij d. post mortem introducerenh Heb. 2. 11. 11: 16. Itaq; benedicebat p̄cipuè in qtm ig cognitionem ed fidem dabat, ut elligerent ed in ἐπιστροφῆ fidei accipient verbum promissōis, sed ed qt. in typum coelestis hereditatis /: q̄ electis ex p̄plo p̄pria erat:/ toti p̄plo dabat hereditatem terrestrem, terram Canaan ed dia ḡ bona, ed in eā terra oēs eas figuras supercoelestium, tabernaculum ed t̄plm typicum, atq; in ig typicum ed terrestre sanctum sanctorum, thronum grā, typicam bonitatis ed grā dia manifestandam, typicum ad eum

accessum

accessum, typicam et carnalem purgacõem peccorum, baptismos ꝓpriꝰ varios et plura alia. Oia illa terrestria et ꝓpria, cum fuerint bdictõum spualium et coelestium figura, et tm n fuerint illa ipsa bdictões spuales in supercelestibꝰ. fuisse a. figuras tm docet clare Heb: 8: 19. 9: 10. et Col. 2: 17. hinc ad tps vvg-dõem manebant Heb. 9: 10. q. gentil. et illud in q ꝓmissões et typi implebant, et ipsa illa spualia et ἐπουράνια dant et manifestant, et ea qdem mensura, q illi typi conveniat, atqꝫ adeo qq in solenni illa bdictõis formula Num: 6: 24–26. Israelitis qqꝫ adicerent bona illa spualia et salutaria, q obtinebant et obtinere poterant in V.T. Non vult tm dubitandum, qn ꝓpiua bdictões futura et ꝓmitterent et ꝑ spem exspectari juberent, implenda ea tpre, q d. nõn q eo mõo pplo imponebat, manifestari dbat, qdo d. facies apparere et d. singulari case videri, manifestatꝰ sc. in carne, qdo grãa typi adumbrata dari in Messia sc. qdo in eodem glõa et lux facieꝰ d. lq. in speculo videri, et uno vbo qdo xrg sacerdos et Kplꝰ ὁμοούσιος Heb. 2: 1. q idem est Jehova, cg q tum benedicebat, erat typꝰ, manu tollere et pplo benedicere, noncꝫ d. plane manifestare dbat 1. Tim: 3. v. 16. Heb. 2: 1. Joh: 17: 16. 2. Cor: 3: 18. Et tpre ubi typi necarõ debebant cessare, ita oes bdictões typica et carnales et lex illa carnalis abrogari, atqꝫ eadem opa paries emgering inr Judæos et gentes, ut ex aq Judæis et gentibꝰ darent bdictões spuales, q tota hac epla docet. Hoc e. ꝓmissum erat Abrahamo, ut in semine cg benedicerent oes gentes. Gen: 12: 3. 18: 18. 17: 7. 22: 18. conf. Gal: 3: 8 et 16. Nam Messiam futurum semen Abrahami n ignorabant Judæi, et in eo ꝓpias bdictiones exspectabant ut ꝓmissas n Judæis tm sed et gentibꝰ ut expsete dr.

Quales a. bdictões illigat Kplꝰ hic docet, sc. spuales, fidem in Xtm, vocacem, regracem, justificacem, sanctificacem, glorificacem, oia ꝑ case et fletu N.T. Ex qbꝰ patet, male infitiuere illum, q hinc concluderet fideles V.T carnisse ꝓmissis coelestibꝰ, et terrestria tm ꝓmissa habuisse, hoc e. si est, q illa ἐπουράνια sit, de q v. 16. illigi regt. et qõ hic illigendum sit docet Heb. 11: 16. 12: 22. et ꝓpꝫ et

xtg

Cap. 1.

Xps ipse docet in Matth: 11: 32. 23: 13. ign n agi de bonis coelesti, bg absolutè, sed de ijs q sit N.T. ppria, et de mõo, mensura et gra, du diverso. Illis e. oia data; et q̃ missa et data pareig et obscurig sub V.T. cum δούλειᾳ cultg externi et ritei, ea oia in N.T. uberig et clarig cum parrhesia. Adeo ut singularia D. bfios fidelibg meritò ponanh ut fndta grãa in fide et amore, et singularis grabitudo benedictões spuales ex grãa.

Atqꝫ ita eligendum et docet in q legh, qñ addit oi bieboe spuali. Eo ipso e. 1. notah, nihil de ad vam et pietatem necarium q̃ n D. largitg sit nobis ut Petrg loqh 2. Pet: 1. atqꝫ adeo qcqd ad regraem justificaõem sanctificaõem et pfectam beatitudinem pti, net, id de ex fonte illo uberrimo, D., in nos defluxerit. Sed et apta satis opposicio fieri vidr V. et N.T. q Apli et in tota epla ppositum E. In V.T. erant et δίδακτοι spuales, sed n ões, D. meliora de nobis providente ut dr Heb: 11: 40. et N.T. sup melioribg promissis factum E Heb: 7: 22. 8: 6. Ieqa e. spꝰ Xti tum ndum spuales docti ones eodem mõo ut in N.T. opari poterat, imo eo mõo ne dari q̃dē poterat, qa ad dependebat à Xti glorificaõe ut apli docch Joh: 7: 29. spꝰ ndum erat v spꝰ ndum opabat eo mõo ubi dbat Xto glorificato. Et q̃mittebah eo tpre et hinc dr spꝰ q̃missus vid: Gal: 3: 14: 4: 6 — Rom: 8: 14. Et q̃missio Et illo sensu competit plenitudini spꝰ Gal: 3: 14. 9ꝑ: Joel: 2: 28. imo hoc ex mẽa V.T. patet, dbat e. tum et spꝰ servitutis Rom: 8. 15. dbat in illis opari servitutem sub precepto carnali, cum sub N.T. sit spꝰ plenioris δουλείας.

Addit porrò in sup coelestibg. Sunt sub voce ἐπουράνιον v res v loca eligi; ἐπουράνια loca ut plurimum notat ut vide e ex Eq cap. x. 20. et cap: 2: x. 6. 3. 10. 6: 5—15. Joh: 3: 12. 1. Cor. 15: 40, 49. Phil. 2: 10. 2. Tim: 4: 18. Heb. 3: 1. 6: 4. 8: 5. 9: 23. 11: 16. 12: 22. Potẽ a. hic ad locum respici n una vace, qa v locꝰ spectari pt ex q descendunt δίδακτοι, v in q donh: idqꝫ iterũ n una vace si respꝰ ejꝰ S. respũ consummatõi. Hic quo illi,

illigendum sit, quatenus? Non est dubium quin agatur de bonis et donis quae conferuntur in terra, id enumeratio Apostoli docet, sed quae insuper ex coelo descendunt Jacob. 1: 18. et quae est in coelis perficientur, quaeque hic ita dantur ut ea datio instar promissionis habeatur, hinc vnde τιμία επαγγέλματα 2. Pet. 1: 3. et haereditas nobis destinata in coelis servetur, danda ultimo tempore ibid. Atque hinc ea quae supra sunt, non tam a nobis possidentur quam quaerunt Coll: 3: 1. Heb: 11: 6. Atque hinc ἐπολίτευμα nostrum dicitur esse in coelo Phil: 3: 20. hinc est quod quae in terris dantur promissiones spirituales et spirituales benedictiones non nisi primitiae spiritus sunt Rom: 8: 23. hinc spiritus datur tanquam arrha in signum plenioris haereditatis huius cap. 14. et Joh: 14. sed et aliter explicari possunt, si ἐπουράνια de locis illigamus, sc. ut connectantur cum Christo, ut hic sit sensus, benedixit nobis omnibus benedictionibus spiritualibus in Christo ita sc. ut in Christo εν ἐπιρανίοις in locis supercoelestibus existente jam nobis benedictio conferatur. Nam Christus utique in coelum ascendit tanquam consummatus sacerdos, ut illic benedictiones spirituales ex jure et merito suo pro nobis a Patre postularet. Hinc utile esse dicebat se abire, spiritum alias non venturum ad Apostolos. In coelo utique in perpetuum sedet ut pro nobis intercedat Heb. 7: 25. in coelum ascendit ut illic acciperet dona et nobis daret Ps. 68: 15. confer. Eph. 4: 8. et seq. hinc collocatus ad dextram D. effudit Spiritum S. Act: 2. isque in eius nomine mittitur Joh: 15. hinc est quod in coelo esse dicatur esse thronus gratiae ad quem appropinquandum quoties opus est benedictione Heb. 4: 16. 9: 10. igitur in supercoelestibus accepimus quoque benedictionem in Christo ob arctam cum illo communionem quod Christi in coelis et quidem in coelis superioribus collocatio, est obsignatio juris quod nobis per Christum partum est ad intrandum in coelum et omnibus bonis fruendum Ps. 20. huius cap. et cap. 2: 6. et hoc videtur inde confirmari, quod eo modo de loco sit illigendum, quia additur spirituales benedictiones: esset enim ταυτολογία si pro rebus coelestibus quoque τὰ ἐπουράνια sumamus ita enim ἐπουράνια et res spirituales idem sunt: hinc Syrus et dicit בשמים s. in

coelo

coels. Et παᾶσα εὐλογία ſ. bis bdictis includit & coelestia bona. Cap. 1.
& vidᵗ hic ſenſ. nᵒⁿ ēphaticᵍ ee, ut dicah nos in Xᵗo in coelo collocato hᵉ oēm bdictoēm ſpualem. Quo notah commūs ēptis & membrorum, ſed hᵉ ut frᵍ eᵍ in terra ꝓpriah. Negᵗ e. excludunh bdictoēs hᵗ vᵉ ſ. ſpuales ſ. ēprales ſed includunh vid. 1. Tim: 4: 8. Marc. 10: 30. Act. 14: 22. Apoc. 7. 15. ſed in coelis erit ꝑfumonāo, ḡndo ex postulato Xti erimᵍ illic ubi Xᵗus ipſe e. ſed eo ipso ꝯᵗ notah bdictoēm earum ꝓfabilitas, cum fieri n ꝑoēt ut coelestēa mu, benh absᵗ fallant q. ex Xti ēptis ad D. dextram ſedentis petih argm. hinc Pᵗus docet hareditatem q in coelis ſervah immarcesſibilem & incorruptibilem ee. Eadem & ut eam meritoriam subnectit Apᵒˡ decens:

In Xᵗo: In Xᵗo gentil: ut Xᵗo r ut ſponſore & Mediatore, absᵗ deo ut Sacerdote ut innuit ꝓ. 7. in qᵘᵐ ſe is obtulit ꝓ nobis ſa, ebᵗ ſcalagᵒ ut nos fuiemᵍ bdictio Gal: 3: 13, 14. qᵘᵉ nunc ꝓ nobis intercedit Heb. 7: 25. postulans ex jure & potestate q meritᵗ. Ubiᵗ in Xᵗo ſolo justificamᵘ & glorificamᵘ & ꝓcognicam Xti ut eaᵉ ſa, lubis & oēm eorum q ꝑtinent ad ſalutem nobis danh ꝓpria ꝓmiſſa. qᵘᵉ ſibi bdixit, bdicet ſibi in D. Amen Ef: 65. in q ſc: oēs ꝓmiſſoēs D. ſactae ſt ναὶ καὶ ἐν αὐτῷ. Igᵗ in Xᵗo nobis bdixit D. in ſupeᵉ, lestibᵗ, quᵈm deo accepimᵘ bdictoēs D. in terris, qa Xᵗus e in coelis ob eᵉctam eum Xᵗo conjunctoem Eph: 2: 6. hinc & ipſe Xᵗus benedictᵗ vocah q. iis.

Horum a bdictoēm ſontem demonstrat Apᵒˡ ꝛ. ſeq. ḡndo ait Xᵗ. 4.
καθὼς &c. ſc. electoēm & προοριθέντων, electoēm e. conſiderat ut normam mensuram & originem bdictoēm. Et ſimul eᵍ electoᵉ deſcribit originem. Electoᵉ 1. ſontem deſcribit, decens ſactam in Xᵗo. 2. ꝓs πρὸ καταβολῆς τοῦ κόσμου. 3. finem respᵘ hoīs, ut eᵗᵉ ſanctᵗ & inculpatᵗ. 4. causᵃ formalem & simul finalem, nos ꝓdestinari ad εὐδοκίαν. 5. principium καθὼς εὐδοκίαν Xᵗi. 6. finem respᵘ Dei ad laudem gl̄ae grāe eᵍ. 7. Effa, q una voce vocanh Xᵗ,

σίωσις

gelibus & demonstrat Apls in ipsis Epistolis. Qua 3t a. ἀποκάλυψις, vis x. 7. b. ἄγγελος ἐπιφανὴς. c. Notificão plenior mysterij. d. dabis Gallias καὶ ἀγοράσεις x. 8, 9. e. ἐκκλησία Catholicis x. 10. f. Judæorum & Gentium complantão in Xto.

Electio igr ē fons & origo ōium Epistolarum spualium, earumq; norma & fabis indicat vocula κατ' ἐκλογὴν quidem &c. ut ostendat, d. id antea jacta mundi fabrica destinasse eis, & re ipsa conferat, sed ut recte rem illi, gang, hæc clarig 3t explicanda.

Ἐκλέγειν notat in grē genuq; separacōem & assumptōem ad certum usum opq a. statum, q fit: separato fit ex pluribus. Ea a fieri pt v judicio v effu; judicio quidē q judicium differens uni rei alteram ꝓfers & q alijs astimo ob ꝓstiam & ꝓtium q in ea ē, atq; adeo n tm apq; sed & ano & desiders. Vel fit ofilio, quidē q astimaq; & desideraq; ad id media quæ destinaq; cum ad eū fin, quib; acqri pōit, v denicq; eligimq; ipso actu & cum effu, quidē ad eum usum ad eum statum, ad illud opq & finē quem volumq; adhibeq; reipsa.

Hic D. tribuit electis, alti sapec alias in scra. Igr v sumi dr q judicio D. v effu atq; amore q approbat aliq, v q ofilio & decreto, q aliq destinat ad finem & media ad illum, v q actuali opatōe D. sedm ofilium & decretum q id exsegit & actu atq; efficaciter rem v hoim ex uno statu in alium traducit, & ad hoc illudve opq aptum facit. Et in Scra, q ex statu pœcti, reatq; atq; infelicitatis traduxit in statum justitiæ sanctitatis & beatitatis hoim peccatorum; Primum q attinet, id ubiq; in D. tū locum, eodem modo & in hoibq, nam hoim judicium dependet à rebq, rerumq; ꝓstia, ibq; ut hoes, q in re astimant & amant, id in ea inveniant, n faciant. Sed D. si rebē q fideremq, ille ut ōium rerum, ita & oīs, q ē in rebq ꝓstia, & pulchritudinis author ē. Igr obtra pendent à D. q oē ea fiunt & operari, n ps dei judicium pendet ab objis. Itaq; illi gravid. male infitiantur, q elligat electos eodem amoris q fecit judicium de ꝓstia eorum q eligunt, q. sit electio ob bonitatem in ijs sita q eligunt. Hoc e. pugnat directe & ea ōia q docet Scra

analogia

Cap. 1.

analogia fidei ꝛc. ꝛc, oesqꝫ loci ꝯ circumstia. Hæc docet ꝺia ꝛc ex
Deo ꝛc p ꝺ. absqꝫ eas res in qbꝫ ñ ꝛc necaria existia à se ñ ꝛc, neqꝫ
à se opari, cæpe igr eg ꝺis q, st ꝛc opark, in se sucebatas ꝛc nihilu.
Igr qcqꝺ hnt ei primo, secundo a. ullo momento existia sua, id ab
primum eorum ab eodem authore hnt. Igr ꝺis cerũ ꝓbas et bonitas
naꝺe ꝺuæ ꝺ. attribuit pl. Sera aptè idem ghrinah Rom: ii: 36. 1. Cor 4: 7.
Rom. 9: 17, 18. ꝛc fq. Ꝺia ullic ꝺ. misericordea ꝛc liberalitabi tribunh:
ꝛc hic ꝺicitis vr qcqꝺ ꝛc in horbꝫ boni. Benedictio a. ꝓsupponit ꝺicentiꝫ
tum pobcaon tum liabilitaem ꝛc graam ꝛc ꝺictoris obtu in se tum de-
fectuosum tum impobem ꝛc malum qqꝫ. Imo ꝺis bonitas ꝛc sanctitas ꝺisq,
irreprehensibilitas hic oppon ut effg Ῥηt ἐκλογῆς xaj προογισμοῦ,
nam eo fine electi ꝺicimr ut essent sancti ꝛc inculpati, qa nãa sunt
ꝛc impii ꝛc culpabiles. Et sane ubiqꝫ hoc loco electio à ꝺictore ꝺistin-
guih. Benedictio e. includit actualem separaem ꝛc vocaem ut patet
ex enumerase ꝺictorum in seq. 2. Dicunt adꝺsarij electio hic ꝺistin-
guih ~~à separame~~ à ꝺictore, rum ꝛc ꝺistinguih, sed ꝺistinguih à ꝺictore
naꝺe hnis, ꝺictores a. recenseth ut data à Deo actu in hpre, sed
electio facta προ καταβολῆς κόσμου, ita se. ut καταβολὴ κόσμου
sit referenda qqꝫ ein ea q pertinent ad executionem electoris. 3. distin-
guit ꝺictores absqꝫ adeo vocaem absqꝫ electoem actualem ab illa electore
q hic memorah ut opꝫ ꝛc norma opis q pticeh ad gsilium, de ope
inquit vocula καθὼς ita ut reliq q postea Ῥηt recenseh, sedm
electoem gerenh ꝛc qꝫ aptè ꝺr. v. 11. ubi ꝺ. ꝺr opari ꝺia sedm gsiliũ
voluntatis suæ. 4. aptè satis το ἐκλέγειν ꝛc προορίζειν ꝛc ꝺistinguih,
cenh s. eadem sensa sumunh. προογισμὸς a. ἐις ὑοθεσίαν ꝺum
linguarum usu nil aliud sonare pt q libtum gsilium ꝛc testamentum,
q hæꝛes in futurum eliguh ꝛc constituunh ex placito testantis. Est
a. hic Pest. ꝺ. apta ꝺescriptio, ꝛc ubiqꝫ sæpe mentoem fait. Hinc patet
intelligendum ꝛc ἐκλογὴν secundo sensu qꝫ. notat gsilium ꝛc ꝺe fine et
de medijs, q ut hic ꝺr alia voce προογισμὸς, ita Paulo ꝛc Petro πρό-
γνωσις Rom: 8: 29. 1. Pet. 1. 1, 2. προγνωσις qꝫ antecꝫ sit opꝫ quod

quod deſignet ꝙ destinat, cognoſcit. ita opꝰ prig in idea architecti exstat ꝙ cognoſcit, q in re, ut ſc. cognitio alia sit cognitio q involvit in gsilio. Quale xo illud gsilium sit, ſic patet ex ipsa, cōtextu ꝙ analogia fidei, ſc. an ꝙdestinatio saltem de hoibꝰ his illisve vocādis, ut tn an ēlitas vocandorum fluat ex electōe, v an in ipso obto regrat ut conditio positiva pendens ab ipsorum libo arbitrio, ut volunt oes Pelagiani? dntes, illi v. explicant p decreuit vocare n efficaciter, sed ponendo meliora ſcepta, ut Grotig aliiqꝫ. Sed fatis eo nihil ſt dici impudentiꝰ, qd v. clariꝰ in ſera, q ut ubiqꝫ, ita qꝫ hic oia arcessi ex v. gsilio ꝙ libo ꝓbate oia confiderari ut grām ꝙ electōem ex grāa. Notes hic confiderā ut q regrant, excitant ex morbis, illū minant ꝙ plura ſt impotia ꝙ corruptois manifeſtissima argta; ut ſic sit elligere hic roberi gsilium v. dum de eligendis ꝙ vocādis in tpre actu qꝫ gratioſe elegit ante jacta mundi fnda. Et hæc oia confirmant electōem apud v. talem ꝙ p q v. destinavit ante mundū condītum ea bona gferre in Xto, q accipimꝰ n ex merito sed ex grāa Col. 3: iv. 2. Pet. 1: io. ubi electio necario fluit p illo v. gsilio vid. ꝙ Marc. 13: 20. Luc: 18: 7. Rom: 8: 33. Tit: 1: 1. 1. Pet. 2: 8. ꝙ ſqq. Et qōo alias pmiſſos locum trent de ijs vocatoibꝰ, qbꝰ nunc vocati dicimur in Xto, nō fuiſſet apud v. electio talis ante condītū mundum. Ubiqꝫ pmisit v. ſe daturum Abrahamo ſemen, q vocandū ꝙ iniimam posteritatem intr ſemen Sabana ꝙ mulieris Gen: 3: 15. 12: 3. 15: 5. 22: 18. ſed q ſemen ex fide illud Gal: 3: 7. sed qōo nascitur? p opacem ſpḡ pmiſſionē. qōo ij dati ꝙ gnitur? ex grāa vi testi dei, hinc dr Gal. 3: 8. etc. ita Apli hoc ubiqꝫ inculcant vid. Rom: 2: 5. 8: 33. 11: 4. ꝙ pmiſſio ꝙ electio alternant Ψ. 115. Rom: 9: 8 — 11. ita pmittit pplm Israēlitas Ψ. 110: 4. pplm ſc. felix quem v. genitum ait Eſ: 66: 8, 9. sed n opꝰ ē in re clara ꝙ plixiorem.

Ostendit porro Apls electois illig fndem ꝙ modum. In Xto ſc. ut ſponſore ꝙ Mediatore, sed ut clariꝰ hoc illigamꝰ, notandū duobꝰ modis hic elligi poſſe, v 1. ut ſenſ Prem nos elegiſſe in Xto, qa Pr ē in filio ꝙ filiꝰ in Pre. v 2. ut noluerit nos cum Xto ꝙ electos eadem

eadem electoē. Ille ut cpt, Sacerdos et rex eēt, nos ut membra ipsius eēmus, redempti eius et pplus eius. Utrumque convenit cum analogia scrae et fidei, nam pr et filius oīa ex aeq faciunt, qa ut habent eandem naam, ita qqs eandem vltaem et potiam, hinc q pr facit, filius qqs simlr facit. Sed spealius scra docet fuisse commune pacis consilium inr prem et filium Zach: 6: 12, 13. Filius q ut testator consideratur aeqs ac Pr Heb: 9. 9f. Luc. 22: 19. hinc Joh: 13: 18. 15: 16. sibi tribuit electoem, nihil e. obstat, qminus illic et aam et tpralem electoem illigamus, cum una n sit sine alia. Ille utiqs Test: sponsor fuit et Mediator Heb. 7: 8: 6. itaqs ille pretium p nobis pmisit Job. 33: 24. Et n e dubium qn nos elegerit cum pre. sed et hoc certum e, nos una cum Xto electos ee, hinc et ipse precognitus dr ante jacta mundi fndta 1. Pet. 1: 20. neqs nos aliter electi sumus, q ut in Xto eligeremr, redimeremr, justificemr, sanctificemr, et glorificemr. Hinc Test: d. q hic vr προορισμὸς εἰς υἱοθεσίαν, n ni vi eius mortis potuit ee firmum, ut oes bdictoes vi meriti eius dentur. Utrumque hic conjungere pmus, nam n poemus in Xto eligi, ni ipse nos elegisset, nam sponsor dt ee sui juris, et dt id q redimit suum facere poe q e solius d. eligentis nos in pplm suum. Quanq si qs in spe illigat nos cum Xto electos ee, id fle patiamur, sumus e. electi in ipso, ut p eum tq. ἀρχηγὸν σωτηρίας redimeremr Heb. 2: 10. 1. Cor. 1: 30.

Sed anteq pgrediamr notandum e, qsdam hic legere cum spu gravi εν αὐτῷ, q putant colligi poe ex v. seq. ubi dr εἰς αὐτὸν et v. 6. ubi dr χαριτος αὐτοῦ, et clarius v. 9. et 10. ubi πρόθεσις ἐν αὐτῷ vdr idē ee cum ἐκλόγη εν αὐτῷ. Putant a. hoc hic mxe quadrare, qa qmvis in tpre dentur pmissoes et bdictoes in Xto ex merito, ab aeo tn electi sumus ex mero bplacito v. 7. 8. q referunt v. 11. imo etsi legatur αὐτῷ, poe tn p αὐτῷ sumi, uti n tm ex aliis authoribus pbari poe putant, sed et ex ipsa scra Heb: 6: 7. sed qq in re ipsa n sit difficultas, tn cum sensus scdm ahologiam fidei, scrae et loci n tm convenientissus sit, sed et mxe emphaticus si legamus αὐτῷ, n e caa cur a vulgatissa lectoe discedamus. Utiqs et electio n pt concipi ni q sit in Xto facta.

Tps electois Aplus porro notat, qndo nos electos dicit ante jacta mundi fndta. Κόσμον καταβάλλειν n tm e fndtm ponere, sed et ipsum

ipsum mundi decorum superstruere ei; Et cum vox כּוֹכְבֵי hamah p orna
tissa ad ordinatissa rerū universitatē, ꝛ p q̄ terra, hinc ē scala,
porrō כּוֹכְבֵי d mundi creas ꝛ terra fundas. quocunq; modo hic sumah
pinde ē: si p creasse universi ante eam electi sung vid. 2. Tim: 1: 9.
Eph: 1: 2. ꝙ n sit diffitendum, ea, q ea loca alligunt de prima promissōe,
atq; adeo de tpre q. creasem secutum ē, q licet n pugnet cum analogia
fidei ad ꝓpriētas ꝑborū, illud tn neq; rōne caret datū dici ad promissum
illud, q promissum ē sponsori ad datum p decretum. Quicqd sit res ipsa
certa ē, cum nihil fiat in tpre, q n decreverit ante tps, unde Act: 15.
alli dne ante oia tpa nota ē opa sua. ut alia taceam, si sumah כּוֹכְבֵי,
exporrō כּוֹכְבֵי p fundasse terra singularis tum in eo emphasis ē ad fun
dās terra gloriandā ē ut sedem sanctorū electorū. nam eo fine fun
data ē terra ut ēet habitaculum electorum ad theatrum dīa gloīa, q
hic ꝓpōr ut finis electōis. atq; ita fundatis terra in tra ubiq; offi
derat, ut q eo fine facta sit, ut Xtus ei ea haet regnum ad ꝓpm, &
solo modo enarrant d. gloam opa ēj. ita pcul: res ea ꝓpōr Es. 19. ꝙ.
24: 2. ꝙbum ꝙ. 19. ꝙ. 33: 5. ad seq. ꝙ. 90: 2. ad seq. ꝙ. 95: 3, 4, 5.
ad seq. ꝙ. 102: 26. ꝙ. 148: 1–13. ꝙ. 134: 3. ad seq. toto ꝙ. 136. ꝙ.
146: 5, 6. Es: 45: 12–18. Es: 48: 13. Heb. 1: 10. qbs sibs locis apte sabi
docet, mundum ad q in mundo st ad terram in tra eo fine fundabam ad
creabam ea, ut Xto ubi regno ad pplo inserviret ad demonstrandā gloā
tum diam virtutū diarum, tum in tra bonitatis ad grāa salutaris, ita
ut creas universi ad fundas terra sint medium ad exequendū d. gfilū
ad electoem destinabam.

Finis rerum hoc dr ē, ut sing ἄρχον καὶ ἄπορον. Hoc ubiq;
sera inculcat ad finem dīa grāa. vid. cap. 5: 29. Col. 1: 22. Jud: v. 24.
2. Pet. 3: 14. Phil. 2: 15. ἄμωμος qs sit supra visum ē sc. is, q imitat
d. sanctitatem ꝛ amorem illum, q d. se suasq; virtutes ad gloam amplecti
tur, ita ut illam nullo ope abneget, sed oia mō teneat: atq; adeo q
gloam d. cognoscit, amat ad cogitatōibs, desideriis, dictis ad factis, ade
oq; sibi cpris ad mentis autoibs exprimit. ἄπορος ē is, q ē fine
vitupio, atq; adeo q ē fine macula ad labe. Eam vocis sedem, tum
origo vocis, tum res ipsa ānuit vid cap. 5: 27. Col. 1: 22. 1. Pet: 1: 19.

19. Heb. 9: 14. Jud: v. 24. Apoc. 4: 5. qõo a. hic juncti dbant hãc vocabulã, in eo ẽ conveniunt oẽs. Quidam e. illigunt id q nobis imputabat p fidem in Xto, vndo eg sanctitas ei ipsecta ei inculpabilis obedia vra fit, ei vndo sanctificatio illig nobis imputab, atq in eo censeñ sancti ei justi ac ἄγιοροι qi secm legem ñ ipũg amplig culpari ab transgressores ei rei, ei in qbg nulla amplig condemnãõ Rom: 8: 1. alij illigunt de sanctitãe inhaerente qlem modo descripsing, atq adeo de vra Eglie digna. Alij utrumq conjungunt. Alij tandem utrumq distinguunt atq ijs ἅγιοι sũt, q fidem kb ei Xti justitiã participant fidl. Ἄμωμοι ẽ, q vam Eglie dignam ducit. iba Chrysostomg. sed qd nihil obstat, si analogiam fidei ei sedi spectemg quing poimg quinq illarum enũciatorum amplecti, nobis tñ conveniendig vidr, si illigmg ei, q officium ẽ in ipsis electis, ei q D. in ijs fidẽ eam electionem opah sanctitatem sc. ei vam ~~eam~~ inculpatam ipsorñ electorum, nam q in Xto accipimg p fidem ei imputatõem, ea destinatig Rom: 8: 29. etc. ppũr.

Igr hic notah D. iba nos elegisse, quem Apls ei descripsit Rom: 8: 29. ut essemg ἄμωμοι Eph: similes scilis ipsig unigenito in q sumg electi. Ea sanè fieri ñ potuit, ut nos alio modo eligerit D. neq e. ñ sancti x ñ ei similes ad ei eligi poterant ut essent consortes dis beatitatis, ñ ut D. eandem illam inveniret in aliis ei tales essent à se ipsis, sed ut D. tales faceret, ei ad ei eligeret ut sancti primum ei deinde beati essent. Praeterea qq ea sanctitas q in terris accipimg ñ sit talis, ut sit ἄμωμος ei inculpabilis ob multos defectus, si secm ἀκριβεῖαν legis examinetr, e tñ ἄμωμοι si secm Eglian judicetr. Igr ubiq sera hoc exigit, frustra sane si v ñ regeretr v ñ gubernetr. Imo ut condis ppũr in sera, regnta in ijs q. 3d Xti. Igr putandq ẽ is ei ἄμωμος q integro corde sine dolo ita se componit ad amorẽ dei ei obsequiũ legis eg ut firmo p posito ei fine dolo secum statuat, ñ secm alig, sed secm vta dei precepta vivere. Quae sanctitas ét hic ei ἄμωμος sus modo, ita tandem erit ἄμωμος planè, vndo D. plenè similes erimg, ei plenè illo sistamr sine macula ei ruga Eph: 5: 26, 27. ubi utrumq commodè illigi pt.

Sed emphaticum ẽ q addit coram ipso: id ñ uno modo illigere

Cap. 1.

elligere ꝓng. 1. ut inuenah D. ee̅ judicem ipsis sanctebatis ei vā inculpata q vā videat. 2. D. ee̅ bonum cui ꝑ sanctebatem ei vām inculpabam nos studeamq appbare, ei ꝑ q grati sumq in oculis eg faciendes. 3. ā ee̅ eternam illam sanctitatem, q coram hoiby inculpati sumq, ubi in V. T. obtinuit, sed coram qq̄, cum D. cor scrutet ei renes ei cia sint patentia coram oculis eg Heb. 4: 13. hinc D. ubiqs postulat talem sanctitatem in interioribq. deniqs 4. ut D. statuah author eg, ei hoc totq conterby postulat, sanctitatem ad q electi sumq D. auctori tribuendam et accipiam ferendam ee̅, nā ea spectah in opibq bonis, D. ubiqs E q nos ad illa ubi Oparat ei creat in ipse, ita ad ea elegit cap. 2: 10. imo nihil absurdq dici pt, q hic elligere Gregoriam cordicem, q sit posita in libo arbitrio hoīs, cum totq gterby Apli eo tendat, ut hoes dicanh in se ea mortui, ei à D. excitari. Hinc ꝑphete id gnunt te. ꝑmissem D., D. enim quodo promisit se inscripturum legem cordibq Jer: 31. quodo ꝑmisit se novum ꝑplm genturum Es: 43: 21. 66: 8, 9. quodo ꝑmisit novum cor Ezech. cap. 11: 19. 36: 25, 27. qd aliud ꝑmisit, q q apud se destinavit, sc. sanctitatem q in suis opari decrevit.

Modq sanctitatis describr ἐν ἀγάπῃ. Modū q sumq ἀπεκύησεν ostendit Apls, dicens ἐν ἀγάπῃ. Cum qbq xtis hoc sit gjungendum in eo deq ā gueniunt, sit e. q ā eum ἀπεκύησεν sed cum ἐξελέξατο gjungunt, ut sich D. nos elegisse in amore. abgata ἀγάπῃ hic idē est q in seq. εὐδοκίας et χάριτος ut indicet fons et principium electois, sc. ātring D. amor. Sane nos D. prior dilexit 1. Joh: 4: 19. et ἐν ἀγάπῃ nos elegit Rom: 8: 28–37. ima ipsa electio ā e ex amor 2. Ultra dandi bonum q electio e ex amore illo D. q D. nos prior dilexit et amor e in electoe q D. nos elegit ut simq sancti, sed commodig tn vide, ut gjungah cum xto ἀπεκύησεν, cum illo e. gte conjungih, abqs ita ā opq e to habn. Praterea ἀγάπῃ ubiqs nos facit ἀνεγκλήτους inculpabiles, nam finis precepti e amor ex puro corde 1. Tim. 1: 5. adeo ut ora officia ad amorem D. referanh, hinc q amat

ꝓxum

χρum, legem impleuit Rom: 13: 8. hinc Xtg ggs summam legis ee dicit, amabis d. ee χρum Matth: 22. fides ggs χρto inserium e opposa y cheritatem Gal. 5: 7, 14. ee amor illa d. g nos dilexit e ejus amoris illig g nos d. ee χρum diligimus ee y quem solum sumus ἀγαπητον ee ostendimus nos d. nosse g amor e vid. 1. Joh. 4: 7. etc. igr ostendit electionem ggs ee tam ad charitatem g ex charitate, ut pateat d. n temere gquis sibi electionē tribuere, sed illos tm g sit ἐγαπημενον ev ἀγαπητῃ.

Sed porro ostendit Spealig modum illū ee rationem electionis x. ε προ, ογίσας ἡμᾶς. προογίζειν e ab ὄγίζειν, idq; ab ὄγος terminus, finis. Notat g ὄγίζειν certis terminis ee limitibus aliqd definire ee circumscribe. προογίζειν a. e aliqd ante definire, ꝓdefinire ee certis limitibus circumscribe. ibiq; commodè ὄγίζειν ee προογίζειν transferuntur tum ad decreta ꝺia firma standa, ut q̄ libet certū suum modum certosq; fines. tum ee ὄγίζειν commodè notat rei demonstrationem g g sedm suum modum, suosq; fines ac ordines sedm ꝓtum ab alijs rebus distinguit. atq; ea mō voce ita usurpat Act. 2: 23. 10: 42. 11: 29. 17: 26 ee 31. Rom. 1: 4. ita προογίζειν hic notat ꝓdecernere, ꝓdefinire ee ꝓdestinare x. n simpl aliqd decernere sed ita ut certi fines ei termini constituantur, certq; modg, qbus ad finem suum id, g ꝓdestinatur deducat, ut sit ꝺia media, tpg, loc, stadg, numerus s. rerum s. personarū, q ꝓdestinatus ad aliqd. hinc Syrg xtib y vocem q sæpe notabiliter ee notas q. inusitat ee hac emphasi potest ex Act 4: 28. Rom: 8: 29, 30. igr προογεβρισεν cum hic referat ad εὐδοκίαν, notat d. nos certis conditionibus /: n quas inuenerat in ꝓdestinatis, sed qs in ijs ponat:/ constituisse Rationes facere. ita ut ea mō sint hæc ꝑba ꝓgiungenda cum prioribus ἐλέξατο ἡμᾶς προογίσας εις εὐδοκίαν de q gratuita causa vid. x. 8, 9, 13, 20. Act: 13: 32. 17: 31. ita ut προογεβρισμενος ille Spealig explicet ἐκλογὴν ee idem sit cum ἐκλογῃ Rom: 8: 29.

Illud a. ad g nos ꝓdestinavit in εὐδοκίᾳ, g deserit modg: διὰ Χριστόν, ee origo scala τῆς εὐδοκίας τῆ ἀγάπησεν αὐτῆ; ee finis: επαινος τῆς δόξης.

εὐδοκία

υοθεσία q̄d apud Graecos, Romanos, ipsosq; Hebraos fuerit n̄ p̄t
ē ignotum, vt ēt ab Judaeis notat, nonnullis ēt adoptare nolle,
ἐις υἱοθεσίαν, v ēt ἐις υἱοθεσίαν ἀναδέχεσθαι, unde substantivos ēt υἱοθέτης
ab ēt υἱοθεσία. Est a. υἱοθεσία actus illa libe ēt spontanea, q̄q libe
ēt p̄ placito suo, eum q. nāa n̄ ē filig a. hares assumit in filium ēt
haeredem constituit, tum nois tum bonorū suorū. Respu peccatorum,
υἱοθεσία ē libe illa voluntas dei q̄ peccatorem alienatū a vā sua, testamē-
to libo destinat in filium ēt haeredem n̄ tm, sēd ēt in emphasi, q̄ p
regenerationem ēt justificationem facit filium ēt haeredem nois ēt bonorū suorū,
atq; ita dat sortem cum sanctis in luce Col. 1: 12. ut ita vti de nois d.
p̄cent filij d. Hos. 2: 1. Rom: 9: 26. sed ēt d. prem vti Jer 3: 2. Rom. 8: 15.
Gal: 4: 6. itaq; υἱοθεσία notat ea, q̄ Joh: 1: 12, 13. compingunt ēt ginn-
gunt, q̄nto regenerati ēt regeniti sunt ἐξ θεοῦ τέκνα θεοῦ γενέσθαι.
Et cum adoptio ut patet, sit libe, varium modum, variosq; gradg admit-
tit p certas conditiones, ut placet illa προοριζειν definire adoptandi,
p̄t e. certo tpre certa bona destinare, p̄t certo tpre certas conditiones con-
jungere, ēt haereditatem n̄ uno modo dare, ubicunq; tm ē voluntas faciendi
filium suum ēt haeredem, q̄ ē adoptio.

Atq; hinc patet, q̄d ung d. sedm q̄ filium suum voluerit regenerare, justi-
ficare, sanctificare, glorificare, q̄bcq; gloā aā haereditatē dedit,
ēt q̄ ab filios in gloam introduxit, illis competere υἱοθεσίαν, adeoq;
eam eo sensu fidelibg V. T. n̄ potuisse abjudicari, sed simul ēt patet
differentia tpum, q̄ inde ex voluntate adoptantis, consistunt e. d. διάφορα
παρὰ θεῷ, q̄bg haec v illa mensura bona sua communicaret, ita docet nos
Apls, finisse tps ex D. placito in q̄ hares n̄ differret à servo Gal. 4: 1. ubiq;
q̄ adoptio illig tpis alia ē q̄d mensuram ēt modum haereditatis ab ea,
q̄ hares in ium bonorum admittēt possessorem. Atq; ea differentia adoptionis de-
pendet à differentia conditionis, q̄ d. haeredes constituunt sc. in Apls. Atq; gentil.
aeq̄ ac Hebraei supponit Apli passos ēt p passos q̄ summaedem, n̄ potuit dari tpre V.
T. eodem modo. Atq; inde patet, q̄ sensu adoptio sit N. T. Rom: 8: 15. Gal.
cap: 4: 5. ēt seq.

Hic gentil. in emphasi sumenda ē ubi venit N. T. q̄do n̄ fuerit sub cura,
toribg, sed ut adulti ipsi haeredes actu.

Sed

Cap. 1.

Sed cum testamenta & adoptiones quodammodo fiunt, plerumque fiant ita, ut certa quaedam conditiones requirantur à parte adoptati, aliud quidam Scriptura hic notat & subintelligit, imo ab antecedentibus & consequentibus designatur: sc: ut ille adoptio fieri possit, ut quis regredi & revocari ad imaginem D. prius, regrari negat, ut quaedam est Ioh: 3: 5. absque adeo Spiritu & Spiritu adoptionis Rom: 8: 15. Gal. 4: 6. hinc est ut Spiritus filii in quibus adoptamur. Deus est Spiritus adoptionis per quem regeneramur & primi Spiritus adoptionis, absque adeo primum bonum, quod nobis Spiritus filii & haeredes. Itaque alia est opus, quod dein Spiritus operatur & per quae reipsa adoptamur, ut fit fides, spes, charitas etc. in ipsa adoptione includitur Ioh: 1: 12, 13. fides ex regressu ut ea deducit, neque est. sufficebat vultus adoptantis D. sed est: ut in adoptione reperiamur adoptati peccatores quos, nam ubi testatur adoptare, se velle hunc assumere in filium & haeredem suum, ita ut quodammodo adoptabat, rogabat an ipse ipsi conditionibus vellet & filius ejus & haeres etc. & se velle ei declarabat, quod latinè arrogare dr. Eodem modo D. nos testamento scripsit haeredes, in quo Ecclesiam Christi proponit, absque ita cognatos, an velint ipsi conditionibus & haeredes, & postea assensum in conditiones Christi haeredes, ei D. ut pr, nosque ejus filii: inde est. nascatur demum illa ἐκλεκτὰ τέκνα θεοῦ praeeuntia, si fidem habeamus confessionem illam Ioh: 1: 11, 12. Igitur ut adoptio non tam certas conditiones, sed certas quasdam personas designat, ita quoque quodammodo definiri possit ἐκλεκτὰ τέκνα θεοῦ eorum nota in coelis scripta sit, ut Christi loqui, neque fieri potest ut vultus D. adoptandi sint vagi & incerti & inefficax esse. Igitur adoptio nihil aliud est quam electio certorum haeredum & destinatio certa haereditatis, ut haeredum efficaciter vocatio & immissio in haereditatem, complectatur quidem adeo omnia bona, quae filiis D. dari potest & dat ut Scriptura. quae fusius in N. T. quippe longe magna in hac via & post eam peracta, ut nihil egeat, quod regnat ad perfectos filios D. planè perfectique beatos.

Sed adoptionis modus & finem addit ab Apostolo quo dicit, διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ: Jesus Christus quis sit, supra videmus. Est salvator & ut est salvator, unctus & exstitit ordinatus, tum exoptatus ad id, ut Messias. Sacerdos, Propheta & Rex ea aetate, erat quae requirebantur, ut in ipso est perfecta perfecta salutis ratio, quae variis modis & partibus demonstratus fuit. Sed hic & quidquid notandum est, quod per eum dicamur electi & προορισθέντες εἰς υἱοθεσίαν διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Id & uno modo colligi potest, ut sc. διὰ notet & Christum & testatorem, quod ex ultra prius scripserit

et

et haeredem et haereditatem illis destinaverit, ut haeredes in spe p̄ filium fiant, et ut Judex extremo tpe /die/ haereditatem designet et electis obsignet ubi Matth: 25. Nam p̄ filium spe ea via agit, et filij ḡp̄ morte sua tq. testator, test: d. /: q̄ nil aliud ē q̄ προοιμιον εις υιοθεσιαν :/ ratificavit; d pt dicit ita fuisse, ut Xp̄s is sit, p̄ quem Pr voluit illas impleri conditiones, sine q̄bus voluit electos admittere ad haereditatem bonorū suorū, ut eadē executionis & meritum et patris sint medium p̄ q̄ accepimus haereditatem juxta fidem test: tyrannicum tenorem. Quamvis mos humanus non repugnat analogiae fidei et ferarum, et pt eo modo utrumq̄ conjungi commodē, cum et alterum ab altero separari negat, et fanē in filio et cum filio scripti sunt haeredes eodemq̄ Test. illo et nos cum fratribus sumus haeredes servata tn ea prorogativa, ipse ut primogenitus, cui regnū competit in familia nos ut cohaeredes ubi videre ē Rom: 8: 17. idq̄ ex eo patet, q̄ tn aliter haereditatem nanciscamur q̄ ratificabo p̄ mortem primogeniti filii J. Xti test: neq̄ aliter q̄ conjugium ineuntes p̄ fidem cum Xto, ita ut ea pp̄ acceptemus in familiam d. fidem legem q̄ extat Exod: 21: 9. ubi d. voluit, ut q̄ quis filio suo ancillam, eam eq̄ bonorū suorum faceret haeredem. Imo ita sumus haeredes, ut Xtus ḡfideicommissi tq. Goel cum q̄ redempti accipiunt jus bonorū, ubi in ferebant leges. Hinc ē q̄ Ecclia Xti compleebens Ps. 45: 11. vocat filiam et Cant: 8: 1, 2, sororem, hinc Pr Eph. 3: 15. q̄ ex Xto tota familia in coelis denominat.

Εἰς ἑαυτὸν dicit porrò p̄ ad ipsum, s. ut Deus sibi. Hic sensus q̄ bonorum illorū est pt, ut fiat p̄ finem istis adoptionis ē d. gloriam ejus Rom: 11: 36. 1. Cor. 8: 6. p̄ ut sit sibi qd ubi d. destinavit haereditatis bonorū suorum, eos simul sibi elegit in haereditatem ut sera loqui, ita ut sint ex ipso peculium d. Et fanē utrumq̄ hic ē q̄ jungi pt, q̄s e. adoptat filium, filium adoptat ut nomen suum q̄ageh p̄ eum, ubi ita haeredes adoptamur à d. ita ut sit de nobis q̄ nominamur et nomen ejus glorificare debeamus; q̄ ipso sumus peculium ejus, et ejus nos propios ē demonstramus. Norman a. q̄ προοιμιον designat Rphs: εὐδοκίαν τῆς θελήσεως αὐτοῦ. Ubi d. tribuit θέλημα et q̄ē θελήματος εὐδοκίας p̄ ἀίδιος complacibi. θέλημα notat ultatem, et ultas d. competit ut Enti perfectissimo perfectissa, ptq̄ ad ea velle, q̄ se suaq̄ perfectiones in abnegat, et

Cap. 1.

ei qa vltas d. ẽ pfectissa, spectari dr gruld: ut caa aerũ, q
ꝑter d. st dno stium, n eet e. alias independens, abqz adeo neqz
pfectissima.

Hic alli tribuit ℈odoxia dehýpatos. ℈odoxia ab ℈o
ei doxéa x bene iudio s. censeo, notat q ꝓsentiũ s. vltaem ei
ꝑplacẽtiũ aliqd faciendi, qa ℈odoxeĩ x bene placet ei vdr.
abqz adeo ꝓplici raõe spectarĩ pt ℈odoxia v passive ut ita loqr,
v activè ut ℈odoxeiv qqz abqz fiat apꝑbare ei acqescere in
re, q amore ei alicui bene velle. qndo a. passivè sumr, ꝙpo-
ndt aliqd in subto, q placeat ei in q acqescang, ei q approbeng
tq. eximiũ bonum q delectamr ei in q deliciamr. abqz eo sensu
sumi dr, qndo de xto usurpat Matt: 3: 17 et 17: 5. Eodem modo alii
Hebraei ר״ת Esa: 42: 1. de q stabim agendũ erit. Sed activè no-
tat indignum v saltem immeritum compecti amore et graa, ita
ut nil in eo inveniang pp q ꝓfaciang, nihilqz in eo spectang, abqz
nulla raõ reddi pdt, cur ꝓfaciang, q liba et liberalis vltas era.
abqz eo sensu hic sumi dre, ẽ extra dubium ex obs circumstijs.
Quod ut rectè capiang, cogitandũ ẽ hoem raõe originis nihil ee nisi
hri ex se, nullam essiam, nullam existeam, ꝓfectiem, bonitatem, q
antecedenter vltaem d. noveri pdt, qqd ẽ, id necariò à d. et
d. vltae ẽ, ideo a. vult, qa illi placet velle, placet a. nihil velle,
nõ id q vult, tum qndo ẽ, ipsi dignũ sit et ad gloam eg, sed tm ut
ipseg vltatis nullum sit motivum externũ, nullaqz raõ dari pdt,
cur d. velit q qa vult. ibaqz qndo d. vltaem s. ꝓplacitũ gsiderang
ut liberrimum et nullo motivo externo determinatum, et simul ita,
ut eg effg sit bonũ aliq, vocang ℈odoxiav, tum raõe principij, tũ
raõe effi, ita ut ℈odoxia illa ei dicat independens et liberrima et
simul fons oĩs vltatis, boni oĩs et ꝓfectionis in re, q vult. Ibaqz ℈odo
xia in spẽ d vltas libera et liberalis ꝓfaciendi creaa rationali
q sit qndo creaam ea vult ita ut illi bene sit, cum gtia bona et
jucunda sit x. d. digna, deoqz simili, ut d. alli gdam mon suam naam

raam ꝑ pbig ēg adumbrasem communicet ꝑ vltaem litam. ita ut hac εὐδοκία tollah, ubi ſtabunih d. ex meidae bplacitū suum qbgdam dare rebg ut aliter ñ potuerit, abqꝫ adeo ubi ſtabunih aliqndo creaa à creatore a. in ee a. in opari independens, q̄ dia independia d. ei ſuma pfectoi ei crearum ⁊ dependia repugnant. Sed ubi εὐδοκία mera ē, q̄ d. creaam raalem faciat ei bonam faciat, ita si ex malo posslimo bonam faciat, nil e. bum in obto inveniat q̄ arghat, sed faciat dia ea, ꝑ q̄ placeat deo, qndo à se libe vult, eam libe restitu ere, ut nil in seipsum summaꝫ placitum heat ꝑ motivo ei folg sibi q. occurrat in isto placito, se solum qat in principio medio ei fine, dia que in ipsum resolvanh tandem. ita singularis ē illa εὐδοκία ꝑ q̄ d. nos amavit amore bvolia, qndo elegit ei ꝓdestinavit ad ⁊ εὐδοκίαν. Ex q̄ εὐδοκία, qa concipi dt in recario effu, recario ei dlud in exitu εὐδοκίας illa q̄ arghat opꝫ ei in ope delicial ei acge fieb, cum bonitas q̄ d. in re ponit ex mero bplacito, ñ pt ñ d. placere ei d. ñ pt suum opꝫ ei placitum suum, abqꝫ adeo seipsum in ope suo ei placito amare ei placitum suum ei opꝫ approbare.

Obtendit porrò Aplꝫ x. P. finem electois ei adoptois respu d. q̄ ἐπαι vos ὑῆς δόξης ὑῆ χάριτος adig. ubi ꝓsiderandꝫ venit ipsa χάρις, tum δόξα χάριτος, tum ἔπαινος δόξης. denigꝫ illa dia rase hoam ei obligaois, q̄ orih ex suis gra, appe q̄ d. ἐχαρίσατο ⁊ qbg d. gra facit ei ultimo finem eg.

χάρις q̄ sit supra dictum ē sc. vltas bfaciendi pecori extra ei ꝯ me ritum. abqꝫ adeo χάρις dr illa d. vltas q̄ ex mera εὐδοκία ſ: ut x. Ced: dictum; bfacere decrevit ab æo, ei bfavit in tpre illi ei destinans ei gnib bens ei actu ꝓsens abqꝫ exhibens ea dia q̄ sit ad vam ei pietatem recaria, abqꝫ adeo vltas dandi pecori extra ei ꝯ meritū eg. ita qꝫ χάρις spectat in xti desinasse ei exhibesse ei ꝑ pssos gsummasse, ei oib reconciliatois ꝑ ipsum facta suis in hac ei in futura va q̄ recenseh ab Aplo in sequentibg.

χάρις

Χάρεν illi attribuit ἡγεῖσθαι δόξαν. δόξα ē à doceō censeo, judico, æstimo. ede. δόξαν ℈ notat eam qualitatem rei ob q æstimari dr, tum arguta, p q ea innotescit, denique judicium hois de illa. Itaq ē δόξα illa d. qualitas, q oibz rebz qstat et excellit ē. Itaq ad δόξαν sc dei virtutes, effectus et αὐτοψίαν, qbz fuit ei creatas esse effectus et esse fieri digna ē. 2. δόξα d. dr de op d. q qualitatem suam, suas virtutes et effectus demonstrat et conspicuas facit. 3. δόξα d. ē hoīm de illa qualitate d. judicium, qt. eum recte et cognoscunt et agnoscunt et æstimant. Heb. emphatice dr כָּבֵד à כָּבַד grave ē, q dicat pondus et sup pondium, ubi ē vid. 2. Cor. 4: 17. βάρος δόξης pondus gloriæ numerari, gloriæ a d. ē pondus gloriæ, q comparatus creaturæ sui, illius qualitatem ē. Quib ex ipsa d. idea, cum ea sit idea entis perfectissimi, et fieri negt qd d. gloriam suam s se effectus suos, effectissime novit, et ut novit ita amat et æstimat. Itaq fieri negt, qd quod d. operat extra se aliqd et ita operat ut in eo qualitates illa gloriosæ conspicuæ sint, qa fieri negt, ut ex, q constat opera d. ex illis cognoscat aliq sit operis, eius effectio, potius et sapientia, ita ut opera illa sint ad glm, in qm ex illis cognosci pt dā eg potius et divinitas Rom: 1: 20. quo coelum dr narrare glm d. Ps. 19. sed ut narrent opera d. glam d. ē ut eius narrent s negrit ut sit enar opera d. tale opus q qualitatem d. et agnoscere et amare idē sunt s mens. Mens ℈ gemin. data ē ad ed, ut sit lancis instar et bilancis, q hoc ut agnoscere res, rerumq rationes, ita quasi ponderare rerū qualitatem potest, eaq ut digna sit æstimare, tum d. ipsum tum res d. Quod si ita fiat ab hoīe, ut hoc via prudentes d. dignum ē judicet, quem ob suas effectiones et qualitatem rebz oibz aliis operat, et quem q oibz amet, laudet, colat, venereh, æstimet atq admireh, d. glam dat. Sed cum inde pateat, n posse judicari d. rebz oibz meliorē rerum creatarum rationē, ni ea bonum sit, atq adeo amabilis illi, patet rectam cordis pectoris nil d. facere gloriosum, nil amabilem, nihil laudabile,

nil

nũ solam gratiam in Xto & ultram peccatũ salvandi & plenè ꝑfectiq; beandi, adeo ut gla d. nihil aliud sit, si obtinue consideratq; demonstratio dictarum ꝑfectionum ad bonũ & salutem peccatoris. Eo modo q̃ nõ ꝑt separari χάρις à δόξα & δόξα à χάριτι.

Hoc ꝓo q̃ dicimꝰ ipse d. nos docet Exod. 33 & 34. cap. ubi q̃ in uno loco יהוה χάρις & כבוד bonitas, alio loco ut כבוד gla, & idem illic ꝑhibere videre gtiam d. & facere transire bonitatẽ d. Et in ꝑtica explicat ꝑ ultram remittendi peccata, & iniquitates ñ imputandi, in q̃ synecdochi cè ultra plenè beandi. Et cum ꝺs illa gratia demonstrata in Xto, hinc gla & gratia d. & in Xto videri dr 2. Cor. 3: 18. 4: 6. hoc & eo confirmatur, q̃ ꝺs illa res in qbꝰ dr fuisse gla d. demonstrata, fuerunt typi Xti; hinc arca 1. Sam: 4: 21. dr gla Israelis; ita gla ꝺspicua fuit supra eam & ꝓpitiatorium in nube, & symbolũ ignis fuit. Exod. 13: 22. 40: 34. 35. Num: 7. x. ult. Ps. 80: 2. unde gtiam illud Rom: 9: 4. ꝺr ꝙ δόξα, quorũ & gla, explicant de arca, q̃ pculd: alium Xti typꝰ fuit, hinc ut d. ñ tm & Dꝰ δόξης Act: 7. 2. sed & Xtꝰ ex gla Ps. 24. Imo ꝑum quam putant Xtm x. 17. δόξαν x gtiam uti, ut ꝑ ꝙs δόξης sit ꝑ Xtm: quod sit in Xto solo ꝓ demonstratem χάριτος, gloꝛꝰ agnoscit d. à peccatore, nam in Xto ꝺs ꝑfectiones d. peccatori amabiles fiunt, qs alias horreret & fugeret dict, ita ut fulgor ille ꝑfectionum dictarum ꝺrum in Xto demonstratorum q exercitium gratiæ sit ꝺpa d. gla, q̃ tum splendebit plene jubare, quo gratia illa glorianabilis & d. se ostendet in peccatore gloꝛꝰ & amabilẽ & admirabilem 2. Thess: 1: 10.

Itaq; ἔπαινος δόξης χάριτος pculd. dicit illum, cui χάρις salva & ἔπαινος & nihil aliud ñ q̃ laus & ꝓticae gla. itaq; indicat Xtꝰ d. hunc finem sibi in ꝓfectu gratiæ, ut ꝑfectiones suas demonstraret, abq; ulla gtiam suam manifestaret, & ut ea debite agnoscẽ, æstimaret & laudaret à filiis & hæredibꝰ suis ut ꝑpa illum colerent & venerarent hq; amore & ut honore dignum. Hunc d. finem Xtꝰ ipse docet Joh: 17: 1, 4, 6. se redemptũ suos hunc finem sibi ꝓpositos ut ꝑtem glorificaret & nõn eg

Cap. 1.

eo manifestaret. Hunc quoque D. finem esse respectu electorum et adoptatorum clare patet Es. 4: 2. 29: 23. 42: 8, 10, 12. 43: 7—21. 60: 6. 61: 11. Jer: 33: 9. Mal. 1: 11. Rom. 9: 22, 23. 1. Pet. 2: 9.

Illam vero obligationem ad depredicandam D. gloriam inculcat Apostolus addens: ἐν ᾗ ἐχαρίτωσεν: Quid χαριτοῦν sit, fle ex analogia fidei, linguae et loci ut textus circumstantiis intelligi potest. Proculd. χαριτοῦν hic notat χάριν demonstrare, gratiam exhibere et facere. Itaque cum gratia fiat multis modis, et variis rebus demonstretur, tam late patet χαρίτωσις quam patet χάρις, cum χαριτοῦν notat propositi gratiae ~~exhibitionem~~ executionem per praestationem beneficiorum reipsa. Itaque cum χάρις in gratia opponitur miseriae et idem sit quod ἔλεος misericordia, χαρίτωσις quoque notat id, quod D. facit, ut nos ex miseris faceret felices. Cum igitur consistat miseria in rebus partibus 1. in peccati dominio. 2. in reatu, illique χάρις opponatur; Hinc tum D. dicitur nos χαριτοῦν, quando per Justificationem, sanctificationem et glorificationem nos liberat à peccati dominio, et per remissionem peccatorum nos liberatos à peccati dominio quoque liberat à peccati reatu et poenis, et quando omnia tribuit bona quae cum iis connexa sunt. Itaque hoc χαριτοῦν hic illud explicat quod legitur Gen: 6: 8. gratiam invenire in coelis, in oculis ᵓᵓ, cui respondet χαριτοῦν ∴ gratiam facere. Itaque patet, quomodo conciliari possint Chrysostomi et aliorum explicationes, ubi Chrysost: explicat per gratiosum et amabilem facere, h. e: fit per sanctificationem et peccatorum remissionem; Et aliorum, qui intelligunt beneficia gratiae omnia. Atque utrumque et intelligi potest, quando Maria Luc. 1: 28. dicitur ab Angelo κεχαριτομένη, quod notatur proculd: id, quod Maria depredicat, quod sc. D. illam respexerit, quod ita eam ornaverit, ut eam beatam sint praedicaturae omnes Gentes, quod μεγάλεια illi D. fecerit, et quod illi non secus ac gratiosis fecerat ἔλεος misericordiam ibid: v. 46. et seq: Quae omnia in eo consummantur, quod D. se illi exhibuerit βωτηρα v. 46. Itaque cum id omne, quod Apostolus recenset, sit χαρίτωσις, patet illos omnino errare omnes, qui se aliquid hic putant, quod non sit mera χάρις, et quod non ex χαρίτι acceperint.

Sed fundum eius ostendit ἐν τῷ ἀγαπημένῳ. Ἀγαπᾶν, est aliquem

aliquem amore complecti, sit a. id dicimus dè, q̃ dexterae obti. Se-
moris obtm ẽ aliqõ bonum, ed ferh amor in bonum, sed ita ut bonum
inveniat v faciat in re amata. Itaq; ita amor d. distinguit in
amorem bvolia ed complacia. Amor bvolia tribuit bonũ ei bfacit.
Amor complacia inveniit bonum in obto ed apgbat illud. Itaq; Xtus
hic dicit ὑπεραγαπήμενος, sic ẽ ex analogia fidei ed scrarum eligere,
q̃ eo sech. Xtm quido dicimy, ponimy nobis diam ei huam eq̃ naam;
respũ ubiq; si amorem d. gsideremy, pt quipi amor ille v ut bvolia
v ut complacia, respũ dia naa, Xtus ẽ Xp̃s d. cum sit, ei pfectissa sris
imago ẽ, ed χαρακτὴρ τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ. Col. 1: 15. Heb. 1: 3.
Itaq; n̄ pt naali amore n̄ in eum ferri pt, ut a. n̄ pt n̄ seipsum amare
ita n̄ pt naalem sui ed pfectissam imaginem amare. Itaq; amat ut in se
ita q̃q; in filio dias p̃priebas ed pfectoes ed dia ἀυτόγραφα. Itaq;
ut glam suam amat ed demonstrat in opibus, ita q̃q; filij Joh. 5: 23. ed
seq. Sed ubi pr p̃priè sibi n̄ bfacit p alium opus, ita reps filio. Igr in hõ
locum solum hr amor complacia. Sed si spectemy huam Xti naam, ea n̄
pt n̄ quipi dependens ut a dia Xti naa, ita q̃q; à Pre ob summam uni-
tatem pris ed filij. Ita quod ea ut boni ed pfectoes, ei tribuit pt n̄
ex ullo merito, sed ex mera εὐδοκίᾳ. Habeng q̃ fuit obtm amoris bvolia.
Illa q̃ mxe amata fuit, quido d. illam dignatus ẽ summis q̃ aliis hoibus
amore, donis ed pfectoibus. Sed singulari rone hic spectari dt, reps simplr
ut d. reps simplr ut hoo, sed ut Διάνγελος rone officij mediatorij
qd. in illo d. nos dr χαρίτων. Itaq; illud ὑπεραγαπήμενος notat nil
aliud, q̃ de Xtus fuerit digng vir q̃ erit Mediator, ei q̃ d. voluit seipsũ
amare in ipso, demonstrando in eo glam ed noẽ sum q̃ placuerit per
ipsum: ut solum ad id aptum, adeoq; es noe solum amabilem, solumq; dignũ,
quem eo noe ut aptum approbaret d. / facere reconciliationem Col. 1: 19, 20.
gf. cum Jer. 30: 21. ita ut habeng hic gerrant amor bvolia ed com-
placia; Benevolia, qd. eo honore dignatus ẽ huam Xti naam, ut san-
ctam eam crearet ei aptam ut id faceret, ei qd. talem q̃q; ut sanctam
approbaret, quipiã qd. diam naam amavit mxe, hinc ẽpt electus 1. Pet.
1: 20. gf. Es: 42: 1. ver 7-7 dilectus Jehova Deut. 33: 12. Jer: 11: 15.

Es

Es. 5: 1. 48: 14. Itaq; ō mō pr in eo ēvāgelio Matt: 3: ij. Cap. 1.
unde patet q̄ graviter errant, q̄ aliam sbstantiā eāam illig
grāe ē dōni ex grāa, q̄ amorem ēdem pris ē filij Joh: 3: ib.
Rom: 8: 29, 30. alijsq; in locis.

Dehinc Apl̄s recenset grāosa dona. Primum ē v. 7. ἀπολύτρω- v. 7.
σιν ē ἄφεσιν παραπτωμάτων. Q̄ offendit cāa meritoria xti sanguis,
ēgo in nobis ἄφεσιν παραπτωμάτων. Deniq; principiū πλοῦτος
τῆς χάριτος.

Ἀπολύτρωσιν vr id, q̄ d. nos ἐξαγόρασε, ē ab ἀπολύτρωσις,
hoc q̄ deriuat à λύτρωσις, atq; hoc à λύτρω, q̄ fert ex origine
sue innotescat, sc. notat esse datis λύτρα v redemptōem ē libertē
q̄ λύτρον: λύτρον a. ē ἀντίλυτρον vr, quod ad ptium dat q̄
debitor v reus quouis ad id, ut debitor ē reg q̄ id λύτρον hq.
alig ἀντάλλαγμα absolvat à debito ē reatu. Proprie ē q̄ re-
demptio rei alienati ē captivi atq; sub ira constituti q̄ ptiū alig
aqualem redemptio ē libertas. Refert a. aqualia ptū, quib illud
estimat ē accepū kr v justus judex, v potens debitor, ē ppea
velit debitorem reum ē captivum dimittere atq; absolvere. Patet
hoc q̄ λύτρον sit ex Exod: xi: 30. ubi notat ptium q̄ dat ad libertē
à morte. Exod: 30: ij notat ptium q̄ redimebat filia desponsata,
q̄le λύτρον q̄ homicida accepari vetat Num: 35: 31. ē 32, q̄le
ē n pt d. dari à frē q̄ frē Ps. 49: 8. Itaq; ἀπολύτρωσιν in τῷ
αἱματι sit effectus ē summata λύτρωσις ē notat exhibitōem talis
λύτρου ē redemptōem q̄ illud, ita ut duo pōt fieri tum ipsis ptis
solutio, tum ēgo prium ē esse in eo, debitore ē captivo v ipsam
libertatem actualem. Et pt emphasis, ut q̄dam notarunt ptera
notari in voce ἀπολυτρώσεως, ita ut ἀπολύτρωσις in τῷ αἱματι
sit effectus ē summata λύτρωσις, atq; ita v effectus satisfactō, v
effectus satisfactos plenissime frq; ē essentia. LXX. interpretes vocem λύτρου
ē λύτρωσιν usurpant q̄ vocibus hebraicis varijs, ita q̄ illam explicant
כֹּפֶר, נֶפֶשׁ, ē כֹּפֶר item פְּדוּת ē similia, unde vocis emphasis
pleniss patebit, si q̄ ha voces q̄ ibi subsistunt, sicut, ē vestigemq.

investigemus. גאל quod sit fle ē illigere si inspiciamus Lev: 25: 23, 26. Num: 5: 8. Deut: 25: 35. Ruth. 3: 12. sc: redimere alienatam s. rem s. psonam, s. ptio s. potia et suam facere, atque ita D. tribuit Ψ. 119: 154. Xto Es: 41: 14. Job: 19: 25. sc. qa jure cognaōis ut sr nos redemit p λύτρον Heb: 2: 11. 14: 15. כפר notat talem libaōem q̄ quoque fit ptio s. λύτρω, p q debita q. tegnr ita Num: 3: 49. sumr p libaōe primogenitorum p substituōem v psonæ v ptij Exod. 30: 12, 13. notat medium siculum q redimebant aias Israelitæ. Itaque dies magnus כפורים vr qa tū dabat q. ptium ad redemptōem Lev: 22: 27, 28. inde tegumentum arcæ vocabr כפרת Exod: 25: 17. 9f. Rom: 3: 25. Ψ. 32: 1. פדה quoque sumr de libaōe p ptium Exod: 21: 30. Ψ. 49: 8, 9. Itaque q̄ndo hic tribuit Xto ἀπολύτρωβις, id oē eo notat pfectissō mōo, qqd unq in V. T. λύτρωβις vri poūit, Xum ēē in Xto, atque innuit eum ēē Goëlem nrum, ipsum ēē כופר, ipsū ēē פדה, atque ita oī mōo bona /: q̄ p λύτρωβιν qsque accepit unq à suo λυτρωτῆ :/ nos pleniori mensura in ipso accipe, id sc: oē, q liberamur ab oī malo.

Ut a. ἀπολύτρωβις illa rectè cipiat, necesse ē ut illigamus hois, in q ē ante redemptōem, statum, alienatus sc. ē à D. captivus sub peccto, servus Dbli, atque obnoxius et ē justi judicis iræ. Ad id cogitādū ē, hōem, qt. creaa ē, sua naa D. ēē et qad aiam et qad cps. D. a. ēē ut creaam raōalem raōali mōo dre. raōali mōo D. ē, q̄ndo cognoscit et agnoscit D. ēē Dnum suum, et ut Dnum ita legislatorem, et ut legislatorem ita judicem, atque adeo inde fluere moralem dependiam, in q̄ morali dependia à parte D. cspicuum ē dnium, et à parte hois obsequū debitum. Igr hōo necario subē legi D. et qqd agit, id ex pscripto D. agat oportet, ut rectè agat qcqd agit n scdm vltaem et legem D. id oē male agit, eo qppe abnegat D. dnium, D. xo dnium abnegando, pculd: violat D. authoritaem et lædit eus majestaem, ita necario reus fit poenæ, nam ubi pnr lex illic pculd: statuit in legislatore vltas, ut fiat q lex pscribit et n fiat q vetat, et vltas ēē, ut agnoscat eus authoritas, q obligat ad faciendum q jussit, ad omittendum q vetat. Itaque n pt n malum pnuntiare id, q abnegat illa authoritas et bonū, q ea agnoscit

agnoſcit. Malum a. dum punditat eum, q id facit, reum poenæ punitat, Cap. 1.
id e. ſolum malum ℰ, ℣ q hoc malum ℰ. Itaq; authoritatem illam, cum
fundet potia remunerandi et puniendi, cum firmet ſanctitas ſ. vltas
authoritatem tuendi, juſtia reipſa v omio v poena dignum æſtimat,
v reipſa poenam a. omium diſtribuit, atq; ita jus legislatoris eregh,
eiq; majeſtatem vindicat, ſi e. injuſtum ℰ agere v legem, juſtum
ℰ tranſgreſſorem punire. Itaq; naali ordine hoc peccor juſto d.
judo reg dia ira punitah, et porro poenæ, qa legem trans-
gredh, q in tm imago dea ſanctitatis et dia majeſtatis ℰ,
ſed et q ſancta ℰ ut pmaſſica ita et omanabe. Itaq;
vltarie legem tranſgredens, vltarie q; eligit ræleſtiu
vid: Deut 30: 19. unde et meritum poenæ, et poenæ gravitas
q meritur peccum patefeit. Itaq; primum q; orih ex pecco,
ℰ, ut deneget amicitiam ſuam peccori in q ℰ deſſimilitudo
D. 2dum, ut deneget hoi oem amicia et amoris frum, abjecta
tum lucem illatq; q verum et bonum cognoſcat, tum vltaeh-
ſanctitatem, q vero et bono adhæreat, unde orih duum pecci
in peccore. 3tium ut ob reatum ira q; ſigna p poenam de-
monstret, unde orih mors et q; eò ptinet. atq; inde 4.
potestas Dbli, eaq; rplx a. reſpu peccti. b reſpu poenæ peccti.
reſpu peccti, ut poſt hoem ad peccum ſeducere et q. vinculis
captivum ducere. reſpu poenæ peccti, ut hat potestatem
hoem affligendi et potestatem ipſis morbis Heb: 2: 14. hinc
Eſ: 49: 24, 25. captivitas illa ira ſub Dblo rplx gſiderabatur,
tum ut captivitas tyranni, tum ut captivitas juſti, ut tyj-
ranni p ſævitiem et violiam eg, ut juſti qt. ſeden legem obti-
net eam potestatem, nam lex ℰ potia peccti et peccum aculeg mortis
1. Cor: 15: ib. 56. inde tandem orih reatq; poenæ ira, qt. q bo-
bonum repudiavit, eo ipſo vltarie malum elegit. Igr ut
patet, lex d. vi ſanctitatis et juſtiæ D. hoem damnat ad ira mala,
tum peccum, tum poena peccti. Igr ut libtas hoi contingat, ſoli

solvi dat ois captivitatis ellig vincula, atq ita eam tum iræ justi judicij D. tum potestatis violenti detentoris ac Tyranni Satanæ. Hæc solvit, quod legi satisfit, et læsa authoritas legislatoris digno modo restituit, atq ita quod legi ademit jus et vis peccatorem damnandi. Hoc a. fieri nequit, ni p demonstracem sanctitatis et justitiæ dei, sanctitas a. et justitia dei, ut ita demonstrent, ut peccori reatq condonet, peccori sponsor dari dt, q eq loco ei agat, q sufficit ad iratum D. placandum, et jus legis tum implendum, tum abolendum. Hoc a. ut fiat, requit, ut in sponsore tali sit 1. Obedia legis perfecta x amor d. et pxi perfecta, sine eo e. D. q facit, placere nequit, hinc requit Heb: 7: 26. ut sit ὅσιος, ἄκακος etc. 2. ut ipse sit ipse debitor, atq adeo ut ipse sit ipse peccator. 3. ut sit sui juris, atq adeo port solvere de suo. 4. ut ita jus aqq habeat fusci, pendi alienum debitum, 5. ut possit habet solvendi debitum et agendi ea, q ad id requnt 6. ut posit cum peccore facere pactum. 7. ut posit debitorem suum facere. 8. ut et posit actu eripe ipsum ex potestate aliena et vindicare postlio in libtatem. Hoc a. Christi, si eum gsideremq ut διάνοιαν, ea e. ea q recensita st, Xtm recte intuendi in eo erunt gsticia; Is e. potuit ed eps sibi aptare s. humanitatem assumere, eamq sanctā et sine ullo reatu, et potuit ex hoibq assumere, ut vi cognacis eos amaret, et potuit ita suo jure id agere et de suo solvere, qd. d. e, et potuit eum pro suo inire gsilium pacis et potuit dng hois fieri, et redemptum suum facere peculium potuit, denigq ut potentissq nos eripe ex ptate Diabli potuit et p Xtm suum plerq sanctificare potuit. Atq ita nobis hic ppar, quod illi tribuit ἀποδόσεως, id e. quod sera distincte ponit, gliderat eum et ut sacerdotem et ut sacrificium. ut sacerdotem bq. q ferat pecca pli sui: ut sacrificium, quod illi pecca dna imposita, q. p impositionem manuum, ubi imponebant in capta animalium ut in victimis vid. Es: 53: 6, 7. 1. Pet: 2: 24. ita ut passq sit περὶ ἁμαρτίας x sacrificium p pecco Rom: 8: 3. atq ita peccum q idem facit 2. Cor: 5: 21. gf. Lev: 9: 15. hinc ΠΩΧ, qd.

Cap. 2

qb. eo ipso solvit, quãdo p peccis passꝰ ē, et in ipso fuit Mysar exemplaris poena Ex: 32: ii. x demonstrão justiæ diæ Rom: 3: 25. et hoc qb. egit vi amoris et gdē eg q orit ex cognãoe. Id alia rãoe gsiderah, ut in eo sit ⲡⲁⲥⲭⲁ, atqꝫ ipse sit ⲁⲛⲁⲗ q nos alienatos ptio et potãa suos fecit atqꝫ ita sibi emit 1. Cor: 6: 20. 1. Pet: 1: 18, 19. Eꝫ effꝫ q ē ἀπολύτρωσις ipsa et pecci expiãe et justiæ adductio Dan: 9: x. 24. abstersio peccꝰ Zach: 3: 9. libãe à peccꝰ dnio Rom: 6: et 7. cap. libãe à poena reatꝰ et damnãoe Rom: 8: i. libãe à potte dbli Heb: 2: 14. atqꝫ ita libãe plena et restitutio in libtatem et amiciam dei. In qbꝰ sibꝫ consticua ē ἀπολύτρωσις in hac vã, sed q gsumabih, quãdo plenè ab oi malo libabimr 1. p mortem cpis. 2. p cpis resurrectoem et glorificaoem 1. Cor: 1: 30. 1. Pet: 3: v. 3 et 4.

Cãe a. meritoria describr qqꝫ ab Apto, αἷμα Xti, Xti sanguis. Sanguis qpiè notat id in cpre, q vti solet vulgò sanguis. sed n ita simplr spectari dt, rum ex collocãoe ferarum p αἷμα alligrqꝫ piè aia Xti tum rãonalis, tum vã aialis Matt: 20: et 26: cap. Respicih in eo ad typũ aialium, aia ē in sanguine Gen: 9: 4. Lev. 17: ii, 14. Deut: 12: 23. atqꝫ hinc sanguis aialium subsbituebah q aiabꝰ houm Lev. 17: ii. hinc sanguinem n licuit comedere Gen: 9: 4. Lev. 3: 17. 17: 12. 19: 26. rão allig erat, qa p subsbitutoem istam sanguis ille ponebr sub κάλυξὰ et q. eam exprabat; qsqꝫ q edebat, sanguinem edebat, q. ipsam κάλυξὰν q nulli licebat nu illi, q vtj, piè d expa poterat κάλυξὰν expiare. Si qꝫ c. derat q n κάλυξὰν expiare poterat, eo ipso fiebat κάλυξὰ. Id q in Xto sanguis vr, q adumbratum fuit q sanguinem aialium x. id q Xtꝰ facto ē q nobis peccatum et expiãe, atqꝫ ita uno pbo aia Xti et vã Xti primo rãonalis, qa fuit n pt, ut aliud sacrificium d. placeret, tum qa et cognio reatꝰ et passio poena vltaria ad viam qpiè spectat rãonalem. Denigꝫ qqꝫ patiebah Xtꝰ rãoe cpis, id de momentum suum hꝫ à mente Xti. Ex sanguis Xti notat id de, in q ē demonstrão justiæ diæ Rom: 3: 25. In eo q ē caa meritoria ἀποδολγώσεως, qa gsiderah sanguis Xti ut

ut eg passio et mors ut λύτρον et ἀντίλυτρον Matt: 20: 26. ut ptium Matt: 27: 9. 1. Cor: 6: 20. 1. Pet: 1: 19. eo mo q antea dictum fuit. Itaq effus eg n potuit n ee ἀπολύτρωσις ipsa x libao à d. ira et oibg eg effis x dnio pecci, Dbli et reatg ois poena, atq hinc patet q ~~independenter~~ imprudenter errant Sociniani, aliiq q hanc xti glam, hocq sanguinis xti ptium et meratum vilipendunt atq impugnant, cum nihil poit ee clarig q xti passoes ee xi nois ἀπολύτρωσιν, egq sanguinē ee xè λύτρον aiarum nrarum, idq n tm gspicuum sit qad oes partes ex typis et sacrifiorū noibg, eorū q offerebant statu ante et post oblaoem sacrifiorum, et ex sacrifiorum effis et fruibg, et ex oibg ijs, q typicè ijs tribuunt, mxe xo, q de xti sanguine et ipso xti sacrifio tam aptè inculcat scra N.T. et revera vix aliud cogitari poit. Atq hinc Soncin: etsi q forma scram admittant, reva tn eg diataem n agnoscunt, cum hoc in scra tam sit aptum.

Sed illam ἀπολύτρωσιν Aplg nunc explicat distinctig raaoe effg, q ē ἄφεσις τῶν παραπτομάτων. Hoc ita cū priori connectit, ut qdam putent ee appositoem, et idem ee ἄφεσιν τῶν παραπτομάτων, cum ἀπολυτρώσει. sed magis vidi emphaticū ee, si prig illud ita capiamg, ut qq et ἄφεσιν ἁμαρτίων includat, tn simul denotet eg caam, q ē λύτρον illud sanguinis xti, hoc xo magis pcisè effm eg notat, q ē actualis ἀπολυτρώσεος applicao, atq ita qqs ἀπολύτρωσις dici pt, gf. cū hoc loco Col. 1: 14.

Παράπτωμα qd sit, flè ex origine vocis innotescit, ex loco mo citato patet, illud idem ee cum ἁμαρτία, sed utrumq certam schesin indicat. ἁμαρτία notat distinctig aberraoem à scopo et fine, atq et à norma et via; sed παράπτωμα notet mutaoem statg talem, in q statu sit corruptio atq ita effm pecci x hois ruinam, sed simul tn aberraoem à plana via notat. παράπτωμα ē notat peccum in qtm considerat tq. id, q hoem n ducit in via ad finem suum, qmdm q cadit in via, et ita cadit ut ruinam patiat,

is

Cap: 1.

is n ꝑgit in via, abꝙ ita n attingit metam. Et fanè ita se res
ht in pecco, peccum e. facit hoem inepbum et impotentem ad assē-
quendum finem ultimum ad quem desiderandum nāa facty ē, qppe cū
fueri negat, aut alia sit ad eum finem via, q̄ amor d. et manda-
torum ej observia, abꝙ ita sanctitas, id vē q̄ peccum tollit. πρᾶξις
πλοπικὴ q in qm tollit amorem d. ellipꝙ ⊖rium ē, abnegat dnium
d. abnegat et finem et viam ad finem, in tm qnld. hoem reum facit,
et ad poenam damnat vi legis, ut supra visum plenius. Hinc q peccor
q peccor n pt salvari, ni illi remittat peccum, et ni ob peccum
n puniat. remissoem poenæ q hic vocat ἄφεσιν πλήθους, q vox ut
in gre notat dem poenæ remissoem, ita distincte et applicari pt
diversis modis et gradibꝫ, qbꝫ Deꝫ remittit pecca, p vice dexsi ꝑpriꝝ.
abꝙ ita q sit emphasis ꝛꝛ vocis, id ex ipsa voce sola n pt dijudicari
sed ex analogia fidei et ferarum et ex dexsa Oeconomia V. et N. T.
hoc q sensu, si usum ferā spectemꝰ extra oē dubium ē et ee dt, q
quoties illa aliqd fert, q N. T. compebit, eam tum in emphasi ellipꝙ,
dam ea, in q̄ N. T. compebit. Itaqꝙ si qd sit in N. T. majꝰ remissōis
vice peccorum q fuit in V. T. n ē dubium id tum fieri. Porrò n ē
dubium qꝙ, qn ipsa vox pleno sensu dicat absolutam remissoem,
ita ut in qm remanet aliqꝙ pecti effꝰ, q quem demonstreh peccum
ndum ee ablatum et expiatum, in tm nec remissum dici pot. Atqꝙ
hinc ē q πλήθος in ea et emphasi voce ita utah, hoc manifestū ē
ex loco illo Rom: 3: 25. ubi πλήθος ꝑpri priori aptè assignat πάσχειν
eamqꝙ explicat q sit ἐν ἀνοχῇ τοῦ θεοῦ, ellamqꝙ ἄνεσιν aptè opponit
ἔνδειξει τῆς δικαιοσύνης hoc tpre, et illam ἔνδειξιν aptè dicit
factam ee q πεπλήρωται q in αἵματι υἱοῦ sanguinis xi ē, ubi
cujus locum absqꝙ Judæo inducendi gspicuum ē, cum hoc loco gserat
Heb: 10: 18. et ꝑlè patebit q distinctio illa sit statuenda inꝛ πάσχειν
ειν et ἄφεσιν ex usu πλοῦ, ut ἄφεσις ἁπλῶς qd fecit q πάσχειν,
nam πάσχειν id seabat q eum sacrificijs et exercitiis peccati ndum
expiati gsistere poterat, ἄφεσις vo hic ht aptè cum sensū, et hanc
emphasin, ut ubi ἄφεσις ē, n pot ee προθεσις περὶ ἁμαρτίας,

ἀπαλλάσσει obtao p peccto. Igr res ipsa ꝑlẽ patet, sc: distinguendũ
ẽ 1. inr ā imputacoem peccti respũ ipsig debitoris eiꝰg expiacoem p
sponsorẽ. 2. inr justificacoem qb. decidt absolucoem à merita poena
post hanc vam, ob futuram ~~justificacoem~~ satisfacoem ẽ solucoem
sponsoris, atqꝫ adeo justificacoem electorum in Xto, q eos ob pstandã
sed nondum pstitam satisfacoem, p anticipacoem ducit ad gloam post
hanc vam, et inr eam redemptoem in Xto ẽ redemptoem in eodem
justificacoem, q eos ob pstitam satisfacoem absolvit ab oi reatu et re-
atq sequela, atqꝫ adeo q ñ tm liberos facit à poena post hanc vam, sed
ẽ à chirographo peccti in hac vã. Illa q differia ẽ realis, q pbih 1. à
redemptõe actuali ẽ ñ redemptõe, 2. q pbih à statu peccati ipso, quo ꝺ
scribit chirographum, et satisfecit debitum adhuc restans, ꝺ quo ipsum debitũ
expungendum ẽ. denigꝫ q in hac vã ob debitum adhuc restans ad varia et
molesta opa adjudicati, ꝺ q vi soluti debiti ab ijs absolvit. Et hoc cor-
ꝓrium ẽ in ipsis peccatoribꝰ, qndo ex scribunt chirographum sui peccti,
atqꝫ eo ipso quis haud sponsorẽ, seipsos tñ debitores adhuc fateat, qq
ita ut simul p fidem id transferant in sponsorẽ et ẽg solucoem expectet.
Hic q ἄλλεβις q subjungit ἀναπληρώσει ẽ gentl: ἄλλεβις in pleno sensu
ẽ notat id ꝺ, q in N.T. vi ἀναπληρώσεως contegnr. Et eo sensu
hanc emphasin ἄγιος pl plenig denotat, qndo addit πλήθος χάριτος.

Exponẽ hic simi pt ꝺ obtinẽ, ut sensꝫ sit, id dari in N.T. adeoqꝫ
credendum ẽ. ꝺ appropriative, ut notet eos, quos hic alloqꝫ, jam in posses-
soem ẽg non venisse, ut notet id, ubi propositum ita fide acceptum ẽ.
Aperbis igr illam emphasin ἄγιος denotat, qndo ẽg mensuram statuit

πλήθου τῆς χάριτος. πλήθος in grẽ notat boni qlis cunqꝫ ma-
gnam copiam, ubi notum ẽ.

Quid χάρις sit, supra visum ẽ sc: voluntas bñfaciendi ꝓpter ẽ mere-
tum, atqꝫ ita in emphasi notari bñficium salutis ẽ redemptionis salutis.

Hic a. ñ tam χάρις spectanda, q πλήθος χάριτος, q notat copiosã
ẽ divitem gratiam J. Xti. πλήθος a χάρις varie spectari pt 1. tum
ratõe profusi, qb. ẽg principium ẽ d. sufficia, ẽ divitiæ tum sapiæ tum
potiæ, tum ggis misericordiæ Rom. 9. 2. ratõe ipsorũ bñficiorum, qb. d. nos
facit divites ẽ abundantes oĩbꝰ bonis. 3. ratõe medij, qb. d. nobis oia
illa bñfia emptit p filium suum, atqꝫ ita qdem, ut regnat βᾶλις λόγου

λόγον illudq̄ ꝓbiosum, q̄ inde ꝙ τιμὴ 1. Cor: 6: ig. τίμεον 1. Pet: 1: Cap. 1.
et ꝙ respicit Joh. 3: ib. ita dilexit etc. q̄ gradum amoris denotat. 4.
pt spectari case effectum in hac et post hanc vām, atq̄ ita qđ effg pt
ꝓstabiores illig et ꝓsibi et actualis λόγος eo qđ dicior à χάρις
5. denigq̄ respectu modi communicaois et applicaois. qt. ei fit ꝙ cum ma-
iori ꝙ cum minori demonstraoe evolia. Atq̄ ita nunc ille pabet
πλεῖον χάριτος ee in ἀποκαλύψει scil. ἀληθεῖ τῶν παρελθό-
τῶν, qđ oēs partes spectant in N.T. In gre N.T. tribuit aliqđ exi-
mium ꝙ V.T. Heb. 8: 6. 11: 40. ubi N.T χρείττονα tribuunt. sed in
spē illa ꝓstantia illorum respectu q̄ jam dixing, conspicua ē, nam q̄
attinet 1. ꝓspectum D. de nobis meliora vidit et confulit qđ ad
nos spectabat N.T. q̄ ē de bonis melioribq̄ 2. qt. N.T. competit ipsig Xto
exhibeo, in q̄ ē plenitudo oīs χάριτος Joh: 1: 3. Heb: 1: 3. 3. qt.
effa nunc et pt plura et ꝓstantiora. 4. qt. modq̄ demonstraois et admi-
nistraois grāe nunc ē gratiosior q̄ps, illic e. grāa magna pars ex-
hibebat. 1. in typis et figuris, atq̄ adeo ē bona illa erāt magis vilia,
q̄ hunc dabat in pigng in hac vita 3. hinc cum minori charitate et cum
chirographo et jugo q̄ erant ὑπεναντία Col. 2: 14. F. illic ē ita labi
pabebat, cum D. Xtm unum ꝑplm elegisset. B. case illig ꝑpli administraō
grāe ē erat ita glōsa, qt. eadem fere erant externa fatha fidelium
et hypocritarum. denigq̄ ipsam rem et Xtm cum glōa et grāa, q̄ eg ad-
versum comitatha fuerunt, ē habuerunt. Atq̄ in his et similibq̄ divitiæ
grāe q̄ps icuæ st, ꝓsertim si in illis cōbq̄ id noteng D. in ista oeconomia
illis ē tribuisse accessum talem ad grāam et thronum grāe q̄lem nunc
habemus.

Porrò Apls demonstrat modum, q̄ D. demonstraverit abundantes illig χ. 8.
grāa divitias. χ. 8.

περισσεύω ē à περισσὸν et notat abundiam et redundiam, atq̄
ita notat modum et gradum rei, q̄ alteri comparata ꝓstat, ꝙ satis
quocunq̄ plo q̄ sufficeat ad id ad q̄ adhibeh: ita videmq̄ fumi istā vocē
ubiq̄ in scra, nam Heb: 8. 6. notat modq̄ et gradq̄ majoris assecuōis
Rom: 3: 1. τὸ περισσὸν τῶ Ἰουδαίου ē privilegium Judæorum ꝙ Gen-
bq̄, q̄ alis ꝙ Gentibq̄ accessum erat à D. cum q̄ loco gferri pt Eccl. 1: 3.
ubi LXX. verbum יִתְרוֹן ꝙ περισσεία, atq̄ hinc περισσεία

Rom:

Rom: 5: 17. notat gradum illum, q̃ fig grãa ꝓstant fruitg pecti 2. Cor: 8: 2. περισσεία τῆς χάρας notat majꝰ gaudium, ita Marc. 8: 8. περισσεύματα notat id q̃ supat de cibo. περισσεύω igr ut patet ex origine vocis notat talem abundiam ꝙ redundiam, q̃ in comparãoe unam q̃ alio abundat, hoc 2. Thess: 3: 12. patet, ubi πλεονάζαι ꝙ περισσεύειν ꝙjunguth, ꝙ ubi περισσεύειν ꝙculd: notat gradum majorem in charitate, ita Matth: 5: 20. dicit Xtꝰ, ni περισσεύσῃ justitia vra x. major ꝙ ꝓstior. ita q̃do 2. Cor: 9: 8. dr potens d. πᾶσαν χάριν περισσεῦσαι εἰς ὑμᾶς x. graam plg q abundanter in vos ef, fundere. Absq hoc sensu hic ꝓpsumi dt, q̃ a talis χάριες in q̃ē πάντ, vos, absq talis q̃ aliis ꝓstamq, ijs sc. q fuerunt in V. T. ꝙpe cum hoc cum nectendum sit cum sequenti de Oeconomia plenitudinis Xti rum. Igr no, tath d. de nobis, secdm divitas misericordiæ suæ, meliora apud se consti, tuisse, q fuerat antea, ut sc. nobis meliora ꝙ ꝓstantiora bona de stinaverit ꝙ communicaverit, ubi patebit, si ex stylo videamq, q̃ rãoe d. in nos effundat abundanter graam suam sc.

Ἐν πᾶσῃ σοφίᾳ καὶ φρονήσει. σοφίᾳ καὶ φρονήσει q̃ st medium, p q. d. graam communicat abundanter.

Σοφία sapia notat eam finem cognoem finis ꝙ mediorum, q̃ hois illebm ꝓficiunt cognoe, respu ēg rei, ēg respu sapientis qs dr. Absq ita in emphasi notat σοφία cognoem summi finis ꝙ boni ac viæ ac mediorum ad illum. Sed in suma emphasi v potig in majori emphasi talem cognoem finis ꝙ mediorũ, q̃ sit accurata ꝙ ꝓjuncta cum cognoe ois ēg, q̃ ptinet, quocunq ad pfectoem, absq ita ꝙ usum rectum q̃ mediorũ ad finem. Igr sapia n̄ st aliud q̃ notare q̃ cognoem d. ꝙ Xti, qꝰ d. confiderah ut bonum hois, Xtꝰ ut via, ut se ipsum vocat Joh: 14: Ibiq sapia ē ois cognio d. ꝙ Xti, sed in majori emphasi cognio d. ꝙ Xti clara ꝙ di, spicua, ut pateat q̃q pertinet ad d. ꝙ Xtm plenè cognoscendũ. Ibiq σοφία ꝙculd: distinctè spectari pt respu eorum, q vixerunt in V. T. ꝙ respu illorũ q̃ vivunt in N. T. rãoe graduum diversorum, qꝰ illi modum illum, q̃ deh frui summo bono, n ita clarè ꝙ distinctè cognoverunt, sed oia tq. in figuris ꝙ sub velo umbrarum, ita ut mã gna in illis fuerit ignoria. Sed in N. T. res ē ꝓspicua ipsa ꝙ explica,

explicata rerum oium rao, ita ut jam pateat, qd oia illa scarint Cap: 1.
q in V.T. tq. media reconciliaois fuerunt proposita et imposita, atq et
nunc via illa ad summum bonum patentior e, atq hinc sapia
major. Hinc e q Aplus ἐν πάσῃ σοφίᾳ dicat: eo ipso e. notat nunc
oium rerum scitu necariarum et utilium dari talem cognioem, q
sapia dici mereat, illaq ht p mensura obtm circa q vsat; nam
uti D. nunc demum multivariam sapiam suam demonstravit uti
dr cap. 3: 10. ita qqs in N.T. demum multifaria sapia illa co-
nosci pt, et ita hoi πάσα σοφία dari.

Sed cum σοφία Aplus gjungit φρόνησιν. φρόνησις ide e
cum illo q alibi σύνησις vr, et utrumq idem q hebr: חכמה et
תבונה. φρόνησις a. e ἀπὸ τοῦ φρονὸς ∴ à mente et scat p
φρόνησιν mentis ἐπίστησις ∴ intentio et mentis προσοχὴ ∴
attentio, q res ita gsiderat ut pbet ea q differunt. Convenit igr
cum latino prudia, q in eo vsat, ut qs ~~eo notat~~ rectè utet
sapia ∴ ut postq cognovit bonum aliq tq. finem et medium ad illu
finem, tum medijs illis rectè utat ad illum finem. Atq ita φρό-
νησις tum notaret illud mentis studium, q oes res rectè gsiderat
et explorat eo fine, ut q v bonum sit, v ad bonum ducat, n tm
rectè cognoscat, sed et uti illo sciat; v habitum illum, quem
ea raoe adeptus, ut jam poit dijudicare, qd ad summum finem
ducat, qd ab eo abducat; atq id pseq v fugere. Igr φρόνησις
notat pcipuè actum vltais, q se mens applicat sedm cognioem
rebus bonis et utilibus et, et fugit mala ∴ ut Aplus docet Rom: 12.
odit malum et adhaeret bono, ea e. e prudia recedere à malo Job:
28: 28. sed sapia illa et prudia hic in gtextu ita ppnr, ut pa-
teat sapiam et prudiam consistere in rectâ cognioe rerum et re-
cto usu ἀπολυτρώσεως τοῦ χριστοῦ. et hoc patet, nam utiq D.
n pt cognosci à peccore ut bonum peccoris, nr qt. peccori e D.
salutis, talis a. n pt cognosci extra xtm, qa q n ht filium, nqs prem
ht, filius e. Prem gciliat nobis, hinc Aplus 2 Cor: 5. dicit, D. fuisse
in filio, ut mundum sibi reconciliaret v. 19. et xtus dicit, nemine
venire ad Prem ni p se. Itaqs cum, qoo D. sit D. peccoris in xto,

non

non posit cognosci, ñ cognoscah; quo in Xto peccatorem sibi regulia, sit, absq; adeo ñ cognoscah λόγον Xti & κατολογίαν διὰ τὸ αἵματος τοῦ Χριστοῦ, q quem sanguinem solum hmg viam re, centem & vivam ad sanctuarium sanctorum coelestē Heb: 10: 19, 20. Segr q in κατολογίαν recta cognitio gsistere verā sapiam, tum e. cognoscih, q ratione d. nro se digno peccori se demonstrat & com, municat & πλοῦτον χάριτος exhibeat. Præterea cum fieri non posit, ut actus q Xtm qs veniat ad d. ñ qqs modum cognoscat, q Xti posit fieri particeps & in Xto ad d. accedere, segr βούλεται ista qqs conspicuam ē in cognitione ḡdicatum, qbs d. λόγον applicat, ut hmg κλήρου παραπλησίαν. Itaq; iterū in cognitione τῆς κληρονομίας τῶν παραπλησίων ḡspicua ē sapia d. Sed inde qqs patet tem prudiam veram in hac qqs ē conspicuam, nam si prudia sit amor boni, mali fuga, rectaq; usq; eorum rerum ad id, ut vitetq; malam & bono potiamur, segr ista, si alibi, respū κατολογίας Xti & κληρονομίας τῶν παραπλησίων ē conspicuam, nam ubiq; qqs recte distinguat verum salutis medium hoc ab ñ alio, qsqs ē secm regulam Eccliæ ita agit ut Xto potiah & q cognitione Xti ita ht Phil: 3: 9. ut εὑρεθῶ, is peculd: prudens E, absq; in hoc solo ois distinctio boni & mali locum ht, & sine hoc nemo pt prudenter agere, qsqs e. rectq ubiq; aliter, q ad id, ut d. tandem fruah, is ñ pt q rerum usū beatq; fieri, absq; adeo neq; prudens dici pt. Nemo a. rectq pt recte ubi, nemo scire qd bonum v malum sit, qd fugiendum v q sequendū, ñ rectq utah in scheſin ad d. & Xtm, sc. ut in Xto recipiah, & ita tandem d. planè fruah. Itaq; Xtq & vitas in Xto ē norma boni & mali, ut bonū sit illud, q convenit cum vitate illa & ad d. in Xto ducit, & malum illud, q deprecat à vitate illa & à d. in Xto abducit. Igr ut cognoscere illam vitatem in Xto, & ad illam ois examinare, & de ois rectq judicare, ē sapia

sapia, ita sedm judæum illud, adeoq; conformabit xtiani illi, q̃ ê in xto vam instituere, ê prudia. Et q̃. cognio xtiana in xto sapiendes facit, eaq; veritas illa ê lex ⸗⸗⸗⸗ x. dña monstrãs viam ad summum finem, et q̃. hõe in via illa p eadẽ legem ducẽ à spũ xti, prudentem facit, ita ut merito Apl̃s dicat Col: 2: 2, 3. in mysterio patris et xti ee oes thesauros sapiæ recondebos. Hinc nos vult xtianam cognoscere, quam xtianas in xto ê Eq: 5. ibaq; necesse ê xtum xti in nobis pp illum δόξης πλοῦτον χάριτος in N.T. in nobis habitare πλουσίως ἐν πάσῃ σοφίᾳ Col. 3: ib. sc. ita ut sciamq; ea via q̃ facimq; ἐν λόγῳ καὶ ἐν ἔργῳ sciamq facere in noe xti, gras agentes Patri p ipsum, q̃ prudia ê Col: 3: 16, 17.

Indicat porrò Apl̃s modum et formam, ut ita loquar, istig abũdia grae in sapia et prudia v. 9. q̃ ê notificão mysterij etc. res ê mysterium, actio d. ê γνωρίσωμεν eg. v. 9.

Μυστήριον deduci solet à μύω claudo, qa solebant ea, q̃ Græcis μυστήρια appellabãt, claudi tq. sacra. Igr idem ê cum Hebr: סתם. Alij deducunt μυστήριον à סתר occultare unde myster et mystah res occulta et abscondita. Scat a. in gre de secretis s. sacris aut secretum sacrum s. religiosum, atq; ita mysteria Gentilium sacra nota sũt, de q̃bs vid. plixiq apud Gothofridum ad locum 1. Tim: 3: ib. atq; eo sensu in sera ubiq occurrit qqs, ita legimq de mysterio xti Eph: 3: 4. 1. Tim: 3: ib. de eg incarnae, ita xti à Eccles. Jacobio mystica de mysterium Eph: 5: 5. Judæorũ vocão Rom: 11. resurrectio mortuorũ 1. Cor: 15: 51. μυστήριον a. cum quing; mõo sumah; facit id, q̃ alig mõo saltem secretum et clausum ê, sltẽ q̃ hic p mysterium notetr ex. ijs, q̃ gjaccha sũt ê cognoscere. Ita secretum Vetus q̃ d. apud se proferat q̃dem, sed ut in plenitudine tpis demum plenè notificaret, atq; ita eousq; mysterium

Cap: 1.

mysterium illud est alig mõd τεθεμένον tacitum Rom: 16: v. 25. sed si spectet ad tm̃ tale dispsa oeconomia s. ipsum, sed in se, q̃uld: mysterium, qa pendet à d. eudoxiæ, neq; aliter cognosci pt, q̃ ex voluntate revelãtis. Itaq; mysterium ẽ, qd rem ipsam i. q nõ d. revelante, nãali lumine cognosci nõ pt, qa neq; ex idea d. neq; ex idea hoc neq; aliarũ rerum nãalis ulla q̃sequentia deduci pt. 2. qt. ob rei sublimitatem, nõ ita planè ac plenè à finito intellectu capi pt, sed ad hãc alig, ut in hac vã s. ãi spẽ ob disproportionem inter obtum et obtãi capacitatem. 3. tale dispsat revelatis, q̃ magis ẽ ming aptè rem explicat, atq; ita mysterium respectu ad dispsum hãc, et dr tale in scriptis ad hãc alig q̃ facere, tum fuit alig mõd et nõdum plenè manifestabatum. Itaq; ita mysterium Xti in V. T. q̃uld: secretum alig mõd fuit, et nõ nisi summo studio à scrutantibq; recte intelligi potuit, qa modq; revelatis tũ nõ ita clarq; fuit, ut eo respicit Rom: 16: 25. unde patet nõ fuisse oĩ mõd occultum, nam alias nõ potuisset p Prophetarũ scripta manifestum fieri, sed à Prophetis ming aptè revelatũ fuisse. igr ob modum revelatis ænigmata vox ψ: 78: 2. q̃ rem qdem sciunt, sed ita ut sciã nõ sit sabis obvia, ut q̃s ad eg sensũ recte intelligendũ et cognoscendũ certa clavi opq̃ hat q̃ Xtq; Luc: 11. ut clavem cognovis. Itaq; hic oibq; aliis modis intelligi pt, cum et res sit mysterium, et tale modi revelatis nunc demum plenè manifestata

Μυστήριον a. illud specialig describit et vocat μυστήριον τοῦ θελήματος τοῦ εὐδοκίας: Ἐφρασε δηλαδὴ τὸ μυστήριον τοῦ θελήματος et finde à s. dicat τὸ θέλημα καὶ τὴν εὐδοκίαν s. εὐδοκίαν τοῦ θελήματος. Notab q̃uld: et pendere à libã d. actãe ita ut nõl D. ad id necessitet, sed ut pendeat à mera d. voluntate quaq; libertate et libalitate, hoc e. notat εὐδοκία ut supra visũ ẽ. Sed hic τὸ θέλημα εὐδοκίας explicat tale sumi pt, et qdrem, atq; ita q̃uld: à d. εὐδοκίας pendebat, ut electio in Xto, ita q̃ positum salvã-

Cap. 1.a

di hoem in Xto, v raõe manifestandæ, et qd modum revelaõis, absq; ista
'evδοκία specialis eet ea voluõ, q̃ d. ubi voluit erga fideles N.T. ad
δέησιν redit
δέησιν εὐδοκίαν sit vltas fidelibꝫ N.T. mysterium revelandi et noti-
ficandi. utrumq; recte et commodè graecitat, rexa e. et in re et revela-
õis mõe spectabilis è d. 'εὐδοκία.

Eam dicit Apl̃s in se ipso ꝓpositam d. ad illigr vltas certa, fixa et
immutabilis. Et rexa cum nihil aliud sit revelaõ mysterij Xti, q re-
velaõ test: et cum Test. dicat vltatem immutabilem, ista hic q̃p
hac vltas immutabilis è et fixa qfi N.T. ut taceam ota d. decreta
immutabilia ee, et necario fieri q decrevit.

Actio d. vr ꝓvozebnòs: ꝓvoγίζειν è facere cognoscere, et cognitõ
s. ꝓbõr dare. Cognitio a. cum sit vera rei in mente p ideam repsentaõ,
dixꝫ è modꝫ cognoscendi rem, qb. è ipsa res ipsa excitat in mente
sui ideam s. imaginem, v qb. p signa alia arbitraria, ut xba et literas,
ẽg ideæ excitantꝫ in mente. Hic ẽ qd ꝓvozebnòs sit, scle è elligere.
Notatꝫ in gre, d. fecisse ut mysterium aliud xtì à nobis cognoscerꝫ
sed et innuit et ꝑculd. modꝫ q revelatꝫ in N.T. in N. a. T res n simplr
p signa fuit manifestata, sed res qp̃ ipsa exhibita. Ita cum myste-
rium Xti vetericbꝫ et sit notificatum et manifestatum, sed velut in
enigmatis et rexa ut mysterium, q velo q. fuit tectum, velo fo.
figurarum et typorum et ꝓphetiarũ, q ante eventum enigmata
rexa fuerunt, in N.T. a plenè et planè typi, figuræ et ꝓphetia
tum verbis, tum rei ipsig exhibitæ explicata. Hinc ubiq; cogniõ
N.T. tanto qp̃ erit clarior et distinctior, q clarior et distinctior
è modꝫ revelaõis. Itaq; qtm differt cogniõ illa, q orꝫ ex ipsig rei
institu et q nascꝫ ex signis aliqbꝫ, tanto ꝑculd: clarior è notifi-
caõ mysterij Xti in N.T. q in V.T. Et cum ipsa illa, q̃dum sb ex-
hibita, ita qp̃ facta fuerat, ut nulla ferè remanserit obscuritas,
ꝓpe cum clavis cognoscendi ꝯbꝫ sit tradita, hinc eo qp̃ sensu singula-
ris gratiæ è notificaõ illa.

Igr τὸ ꝓvoγίζειν notat 1. xbum N.T. q annuntiatũ è id q erat

erat ꝓnunciatum ꝺ clarè expositum, q̃ erat in ænigmate antea ꝓpositum. 2. notat demonstrationem ꝛ̃tianæ ẽ̃ ibi ad gentium ubi loqr Apl̃s 2. Cor. 4: 2. q̃ aplica ratione fit a. qꝺ. ꝺ ipsa dogmata in gentia in veniant testimoniũ. b. Et qꝺ. demonstratio illa fit ꝑ collationem ꝓphetiarum Rom: 16: 25. 3. notat ipsam Χαρίτωσιν ἐν πραγματικ: notificationem ꝑ effig rei exhibitionem absq; ista ꝓmissorum impletionem, ꝺ hoc in solo xtō locum hꝛe potuit.

Quarto e. clarior ẽ notificatio q̃ xt̃s ipse exhibeh ut xt̃s, sedm prophetias nat̃s eo loco, tpre, ijsq; circumst̃ijs, q̃bꝫ id ꝓdictum erat, passꝰ ꝺ ꝑ passionẽ ꝑfunctꝰ, mortuꝰ, resurgens, ascendens in coelum, effundẽs Sp. S. etc. q̃ illa q̃ ꝓdicata erant in ænigmate, huic ẽgr eo majori jure notificatio hæc revelatio dici pt, q̃ prior illa, q̃ ea in ænigmate ꝓpositi erat, cum illa repa mysterium reliquerit mysterium ꝛ secretum q̃dammodo, hæc vò explicuerit ꝺ in serena luce collocaverit.

Finem h̃g rei Apl̃s indicat x. io. ſ. ὀικονομίαν τὴν πληρῶσαι τὸν λόγον τοῦ θεοῦ. Ego formam ἀνατυπωσαμένους eum in xtō.

Οἰκονομία vi originis notat rei domesticæ sedm certas leges administrationem ꝺ dispensationem, q̃ cuiq; suum attribuit tum opꝰ tũ opis ꝓrium. Patet ꝺ tum ex vocis origine, tum ex ej usu. Est e. ab οἶκος dom̃ ꝺ νόμος lex, absq; eo modo in sacra usurpat 1. Cor: 4. 1, 2. coll. 1. Cor. 9: 17. Coll: 1: 25. col. Luc. 16: 2. Oeconomia a. hic designata, q̃ultꝰ ẽ administratio ꝺ dispensatio dom̃ ꝺ. q̃ fit certis legibꝫ. dom̃ a. dei Eccliæ ẽ ubi patet ex 1. Tim. 3: 15. Heb 3: 2-6. οἶκος a. vñ ob similitudinem cum domo ꝺ familia. hic e. pr̃familia, ꝺ libi ej, utriq; eos primogenitꝰ ꝺ servi ẽ bona q̃p ac hæreditas, ꝺ opa ꝺ cibꝰ ꝺ merces, deniq; certa leges, q̃bꝫ hæc oia administrant, q̃ spiona st. Deg e. ubiq; ut Pr̃ q̃p̃r, fideles ut ex eo genati, ejq; filij ac hæredes, xt̃s primogenitꝰ, reliq; oes hoes, Angeli ꝺ st servi, opa fidelium bona opa, absq; ꝺ infidelium illa q̃ ꝑstant fidelibꝫ ꝺ xtō, cibꝰ xbum ꝺ. ꝺ consolatio ſpi, merces ad q̃nia tum h̃g tum futura væ, bsia ac q̃missiones, leges mandatum fidei ac charitatis erga ꝺ. ꝺ ꝓxm, h̃q; alia ꝺ. institutа.

Sunt.

Sunt hic quæ certi Oeconomi constituti ad alios regendos, ducendos, docendos, et q̃ sit eg̃ muneris grã alia. Patet itaq; in Ecclia D. tq. in domo D. spectabilem et Oeconomiam x certam dispositionem et suos certos leges gubernandam, sed qui dixerit Ecclia status, ita dixerit quæ Oeconomia, q̃ dependet à vitae principalis s. D. divinis notis suam Ecclam gubernantis, et quam diversimode administrantis. Hinc nõ semper Oeconomiae, sed q̃ venit plenitudini temporis, ꝓpter. Cap. 1.

Καιρὸς notat tps et spatium opportunum tps ut certo negotio destinatum et certis notis insigne. καιροὶ q notant diversa tpa certis notis à se invicem distincta. πλήρωμα καιρῶν a. tpe dicit q certa tpa antecedia habent suum implementum, adeoq; finem. πλήρωσις e. dicit relationem ad alia antecedens tq. impletum. Explicat hoc Apl̃s distincte toto cap: 4. ad Galat: imprimis v. 4. aptum E ex iis, q̃ Apl̃s ibi docet πλήρωμα τῶν καιρῶν esse tps adventus Xti ubi omia implenda. Itaq; q tpa antecedia colligi ut antecedens N.T tps, ita spes tps V.T. illic e. id tps, q haeres infans fuit nõ differens à servo, et q fuit sub curatoribus et in servitutem redactq sub elemẽtis mundi, distinguit πλήρωμα ἐλθὸν τῶν καιρῶν, atq; ita differia V. et N.T. indigitat, de q diserte Apl̃s loqꝫ v. 24. et seq. πλήρωμα a. vi, qa tps antecedens fuit determinatum et certum finem hre debuit. Sed quoniã, qa tps precedens respexit tps illud sequens et ei impletum et perfectum status exspectavit. hinc Gal: 4. dr πρόθεσμος. Prophetae vant ץיק tps statutum, illiq; ץק finem attribuunt Hab. 2: 3. ubiq; aliàs קצים finis dierum horũ vt ub Ps. 2: Heb: 1: 1. unde Apli videntur distinguere inter τέλος et πλήρωμα. Quid a sit finis ille, et ut hic Apl̃s loqꝫ, πλήρωμα, aptum E, sc. exhibito caõ salutis, actualis pecci expiato, finis atq; obsignato pecci et defectus p Messiam ἔφρ mortem Dan: 9: 24 et seq: illud tps, q̃ phice v typi implendi, quo προσήκας ἀπεκεκρυμμένα revelari debant Rom: 16: 25, 26. verbo, tps Xti et tps N.T. Quando illud dr πλήρωμα respu tpis precedentis, hoc porrò innuit, ova precedia tpa ita respexisse tps illud definitum, q̃, finis illorum aderat et impletum ac perfectio, ut q certa signa tpis illud dijudi-

dijudicari potuerit, de qbg Matt: 16. Nam yphã n̄ tm̄ adventū ꝙ significarunt, sed ed in q ed qle tps venire dreat xti passiões ed gloã 1. Pet: 1: 11. hinc Hab: n̄ veniet post tps Hab: 2: 3. dicit loquens de adventu xti. Loco citato n̄ dicat, veniet post tps, sed tpre stabunt. Verbo igr πλησμονὴ τῶν καιρῶν notat illud tps, q ois st pfecta q à xto erant agenda ad d. gloam ed electorum salutem, adeoq statutū Eccliæ esseng pfectum, ut nulla nova oeconomia hat locum. de signis illig tpis pt videri Clar: Cocceg in Gal: 4: 4. peculiari dissertatõe.

Illi πλησμονὴ τῶν καιρῶν tplg hic tribuit verbum oeconomiam. itaqs illa nil aliud pt ẽ, q ea administrãs ed gubnãs Eccliã N.T. ea leges, q illi tpri conveniunt. Itaqs illud ingrenter qd sit, ꝺlẽ ẽ videre, notari illud discrimen, q n̄ amplig Eccliã ed fideles sub V.T. vet. ὄικος, νόμοις καθ' ἑαυτοῦτον st, sed q ipsi xto subst st, ed q ipse xtg solg dng ẽ, ipse solg administrator domg suæ, absqs ulla oeconomg. Quod innuith ed adumbrath in parabola illa Matt: 21: 37. qndo dicit: postremo misit filium suum: q tplg explicat Heb: 1: 1. illo e tpre n̄ potu" erant amplig locum hre leges prioris tpis, lex illa carnalis præceptorũ in placitis, servitq sub elementis mundi, diurnum sacerdotum ed eorum q sedent in cathedra Mosis etc. sed xtg ipse solg dbuit ẽ dng, resp ad lia leges obtinere dnt q leges fidei ꝓ charitatẽ oposa, in qbg opa n̄ carnalia sed spualia tm̄ valent, qppè cum nunc sub oeconomia N.T. ois nova sint in xto 2. Cor: 5: 17.

Τὴν οἰκονομίαν ꝙ qndo d. dicit revelasse, ea innuit nunc tps illud ẽ, q oeconomia illa in ipsum xtm̄ translata sit, ita ut xtg dng domg, illam ipse gubernet.

Quod spualig tplg indicat verbis seq. addens ἀνακεφαλαιώσασθαι τὰ πάντα ἐν τῷ χριστῷ. Quo ipso innuit, quam sit illa oeconomia τῶ πληρώματος τῶν καιρῶν.

Formam ꝙ ed modum istig oeconomiæ indicat, addens ἀνακεφαλαιώσασθαι etc. Vox illa ẽ composita ex ἀνὰ ed κεφαλαιόω, ed hæc derivata à κεφαλὴ v κεφάλιον epit. ac summa. Usum vocis si spectemus, venit is cum origine. Notat ex. ex usu vox ἀνακεφαλαιόω, Paulq v ois in epilogo repetere à cpte ed originẽ ed in summa contra-

Cap: 1.

cōbrahere, quo usurpah de Rhetorum epilogis, v ex multis numeris p calculadem tandem unam summam facere, s. unum κεφάλαιον, κεφαλαίωσις el Graecis idem notat q. Heb. magistris קָבַץ ut nos, bavet Clar: Ocreg, unde in Hiph: הִקְבִּיץ conferbere, convenire, & in unam q. summam gferrare. Vel deniq; ἀνακεφαλαιώσασθαι notat aera in unam summam redigere el colligere. Igr si qd hic p τὸ ἀνακεφαλαιώσασθαι elligendum sit, qrah, id decidendum e ex analogia fidei el scrarum, tum ex loci circumstijs. Sunt q hic eam Metaphoram locum hrē putent, q petith à Rhetorū epilogis, ut in nah ea ōia q ung ullo tpū revelata v dispensata fuerunt, hic q. repeti summarie el in compendium qdam redigi, ubi Chrysost: vidr sumpsisse qa sc: deung in scbetrum el priscorū Judaeorum regis facta sit ad xtum veluti summam tendant, q phia, sacerdotium, regnum, tplm, thuribulum, altare, velum, arca, spiritaalium, Manna, virga, Urna el ōia, notante Clar: Guicero, el ita alij cum ipso. Atq; ita altera Metaph. gps, q à suppuratae defunt, q ōia redigūr in summam, opte alijs hic vidr qrare, cum oium mysteriorū oisq; vitaris in xto sit summa 1. Cor: 2: 2. ita ut Stlg el nil optaverit el judicaverit scire qm xtm eumq; crucifixum, el hoc unam e, quo ōia tendunt, ut credang & xto, nam in xto veluti summa ois veritas concurrit el centrah. v ilia el Metaph: commodè vidr hic qdrare, q multa aera colligunh el Chunh in unam summam, cum in xto oes oium tpum fideles unum qdam cps fiant. Hinc el Phocius apud oecomenicum notante Guicero explicat p συνάγειν el ἑνοῦν s. gjungere el unire. Sed major inde emphasis petith, qa vox ilta vāse originis sua el vidr talem gjunctoem notare, p q ōia ita gjunguh el colligah ut unianh sub uno cpte. Ita Chrysost: el explicat, unum oium constituh cpt. Imo qa cpt principium notat, eam ggp in ea emphasin qrunt, ut sit talis recollectio in summam, q quam ad primam statum res revocenh; atq; ita explicah p εἰς τὸ ἀρχαῖον ἀνακομίζειν reducere ad id q olim fuit ubi Cyrilg Alexandrin notavit. deniq; metaphoricè q implerit el pficiendi pōe ponunt alij, qa in xto ōia q figurata in typis el dicta à pphis fuerunt, sit impleta, q liqre putant ex coll: loci Rom: 3: 9. Sed illic em-

oecomenicum

impleri ita illigi dt, ut in amore sit ideo legis impletm, qa in amo-
re ē legis summa, ut illa scāo ordinaria in summam colligere et
redigere, illic qqs locum hat. Igr si hæc oīa recolligamus, fle patet,
nihil hic dici, qn ꝯveniat cum analogia fidei, atqs eatenus ꝑinde ēē,
q scāoem eligamus. si tn rem rectè ꝑpendimus, certè tam emphatica ē
vox illa, ut plura simul scientr, et ut hic qqs multarum ꝛitaum simul
sit ἀνακεφαλαίωσις. nam utiqs fieri n potuit, ut in Xto fieret
recollectio q. in unam summam eorum q st in coelis et in terra, nī et
oīa ea, q oī tpre audita st et visa fuerunt in Xto tq. in compendio sint
conspicua, et nī priora ꝑ Xtm impleta. Neqs et oīa in Xto in summā
colligi potuerunt unam nī Xtus eēt cpt oīum. Deniqs Xto ut cpti uniri
n potuerunt nī in Xto eēt complementum typorū, figurarū et ꝓphiarū.
neqs in Xto ea impleri potuerunt, neqs in Xto ut cpte oīa uniri potuerūt
q in coelo et q in terra st, nī ad pristinum statum in Xto redigerentr,
et in Xto fieret rerum innovāo ac restaurāo. Itaqs sensum si spectemus,
is tam latè ꝓculd: patet. sed si tn qd in spēe hic designetr, inqrimus ꝓculd.
ea hic recollectio et in unam summam redactio illigr, q in eo ꝯsistit,
q in Xto qtqt salvantr, hēant salutis cāam, sc. qt. vi meriti Xti et passōū
Xti ut ἀρχηγοῦ τῆς σωτηρίας et fideles priorum tpr̄um in glōam in-
troducti st et fideles N.T. introducuntr, atqs ita Xtus tam satisfecit
ꝑ peccis commissis sub V.T. q ꝑ peccis sub N.T. Heb: 9: 15. hinc illi n
potuerunt ꝯsummari ātequ Xtus ꝯsummaretr ꝑ passōes, nam ipsorū salus fuit
effus Xti ut cāæ, et hoc innuitr Heb: 11: 40. coll: Rom: 3: 24, 25, 26.
itaqs id simplicissum ēē vidr, si ꝑ ἀνακεφαλαιώσασθαι id illigmus,
q analogia fidei et scra docet oēs salvatos et salvandos in Xto salva-
tore tq. cāa salutis ēē unitos et in unam summam redactos atqs unum
cps. Quod ex eo, q adjungr facilius patebit, cum subta qqs explicent
ꝓdicata æqs ac subta explicantr ꝑ ꝓdicata, illa e. qbus tribuitur
ἀνακεφαλαίωσις in gre vocantr τὰ πάντα, sed in spēe τα εν
οὐρανοῖς καὶ επὶ τῆς γῆς.

Vox πάντα latissē notat id oē, q ē in coelo et in terra, sed ubiqs
explicari dt ꝑ subta māa, atqs tum ubiqs sumr n ꝑ universitāe absoluta
sed ꝑ universitāe eus rei de q agr, ita sumr 2. Cor: 5. 16, 17. ubi q ꝑ πάντα
ἐν Χρίστῳ in ꝛ. nro explr, id ibi simplr πάντα dr, hic ꝯ qd ꝑ πάν-
τα

Cap: 1.

πάντα electorum sit, fili patet, sc. ea ōia, q in Xto tq. in summa
unita st. In Xto a-pprie n ē ἀνακεφαλαίωσις grumeungs
creaarum, sed rationalium, neqs earum ōium, sed hōum n angelorum
Heb: 2: 15. neqs ēt hōum ōium, sed electorum et fidelium tm, igr
si nunc secdm analogiam fidei et spei, q sint illa πάντα in coelo
et in terra, q in Xto in unam summam redacta st, explicemq,
fili ē id determinare. In coelo pculd: fuerunt fideles V.T. ante
Xtm gsummatum ubi patet ex Heb: 2: 10. ubi dr in coelum in-
troducti ee, hinc ipsorum qqs patria et urbs coelum erat Heb: 11: 16.
iidqs vi promissois, ergo d. Aug: Ep ce. vi d. vivebant post mortem qad
animam Matth: 22. Luc: 20. itaqs illic spūs gsummati fuerunt Heb: 12. 23.
igr si jam cogitemus fideles V.T. ee in gloam introductos p anticipa-
tionem redemonij Xti, ita ut ipsorum pecca debuerint p Xtm expiari
Heb: 9: 15. ita ut n potuerint gsummari, ni ipso gsummato p passio-
Heb: 2: 10. gf. cap 11. 40. Ex q patet hanc recollectionem eam ee,
1: q Xtus et tum, quando satisfacit p peccis fidelium N.T. et simul
et eodem tpre satisfecerit p peccis fidelium V.T. 2. hinc qa illi
igr cum fidelibs N.T. et hi cum fidelibs V.T. in Xto respū eadē
salutis simul gsummati st, ideo qqs utrosqs certa rōne ad unum
statum sc. gsummatos redigi, ita ut certa rōne status illorum q in
coelo st et illorum q in terra st, sit unus. Heb: 11: 40. 12: 23. Nam et
coelum n ē eorum q in terra st, aqs tplm ad q, hnt accessum p fa-
tiem Xti, ac eorū q in coelis st, ita ut n differant ni q ad
similitudinem Hierosolyma terrestris, nonnulli st in superiori loco
urbis, alij in loco inferiori, talis e. cultus N.T. q. coelestis ē et merē
rationalis. Itaqs illi q dr ἐν τοῖς ἅγιοις fuisse ante Xtum mor-
tuum et gsummatum, et pculd: fuerunt in coelo et n in limbo vid.
Heb: 12: 10. Matth: 8: 11. coll: Luc: 16. ubi de sinu Abrahae et Heb: 12: 24.
sed ubi dr in Xto facta ἀνακεφαλαίωσις eorum q st in coelis
et in terra, ita ut ἀνακεφαλαίωσις facta ē distincta eorum, q
in terra st sc: Judaeorum et Gentium, qa st in Xto gsummati, et hinc

64. hinc unam sit in Xto, in q̃ amplig ē Judæg, Græcg, Scytha etc. Eph: 2: 11. 3: 6. Gal: 3: 27, 28. q̃a sc. sublata discretiõ, Xtg Judæos et Gentes univit in se et unum fecit.

X. 11. Nunc porrò ostendit Xtus singularem suam ecclig œconomia X. 11. q̃ē admissio ad sortem, ub indicah 1. res ipsa 2. Eccl origo et norma. 3. deniq finis, et 4. subita et 5. eaa efficiens. Ἐν αὐτῷ ἐν ᾧ καὶ ἐκληρώθημεν, προορισθέντες etc. Eo ipso indicah nos ē admissos ad sortem et in Xto admissos ee.

Itaq ἐν αὐτῷ quod dicit, indicah nos in Xto ad sortem admissos ē. Illud ἐν αὐτῷ pt referri ad priora ut sit τὰ ἐπὶ τῆς γῆς ἐν αὐτῷ etc. eo mõo ut indicah in unam summam collectos in Xto ea quæ sit in coelis et in terra. Sed neq dubitari pt, referri posse ad repetitõem et nexõem s. quæ Xto ad fœdera, ut Xtg sit et ille in q facta ē omnia recapitulatiõby et pars ac fundamentũ ecclæ q̃ hic recensch.

Beneficium ipsum ē κληρωθῆναι: Quod descendit à κλῆρος, et hoc commodè derivah ab Hebr: גּוֹרָל p transpositõem literarum et adjtã terminatiõem græcam os. κλῆρος a. 1. notat sortem, 2. id de, q sorte v q. sorte distribuih, atq ita v portiõem hæreditariam v portiõem q. cuiq aliam sorte. κληρωθῆναι ē in sortem adhiberi, v sorte dispensari. atq ita κληρωθῆναι v pt dici is, cui sors pars aliq designr et assignah v persona v id, q sorte assignah v ipsa res ipsaq portio. Pt a. sorte distribui tum res tum persona, sub quarum tamen ē pt v rerum v personarum. Itaq regnum et hões in regno sint sorte distribui, et fieri sortitum aliq peculium. utrumq patet in terra, novimq e. sorte factam ee distributiõem terræ Canaan tribe xx. tribuum: notum q̃q ē ipsum pplm Israel d. κλῆρον suisse Deut: 4: 20. 9: 26. 32: 9. 1. Reg: 8: 51. atq hinc q in Xto credunt ēg κλῆρος v pply peculiaris et peculium dah 1. Pet: 5: 3. sortito e. novimq creatos ee magistratg, quo sensu hic eligi dah, sic ē ἐκλέγειν ex circumstãtijs, quib: cum ad eos, Deo ἐκλεκτοὶ destinati simq, sumq ē ἐκλεκτοὶ ad hæreditatem, qsqs e. adoptah in filium, eo ipso q̃q adoptah in hæredem, ubi illa deus Xtg q̃un,

Cap: 1.

ꝯingit Rom: 8: 15—17. ubi a. hæreditas ē, illic ꝙq, si plures hæredes
sint, ea distribui dt, ꝯ suæ cuiq; portio assignari, ita ut oēs de ha,
reditate participent, atq; ita sortem cum alijs accipiant ubi dr Hebr:
cb: 9. Heb: 2: 4. Col. 1: 12. Hic a. plures dt hæredes ē hæreditas
uniuiq; ut portio distribuit; s. hæreditas ita distribuit, ut cuiq;
sua portio contingat, neq; e. d. ꝺia sua bona ꝺibꝰ distribuit ꝙlr, hinc
varietas ē ꝺonorum 1. Cor: 12. Rom: 12. bona a illa q q. sorte ꝺonant,
varia dt: Ipse d. vñ portio suorum Jer: 10: 16. ℣. 23: 26. ꝯ hoc formula
fœderis iniuit ers d. tus ꝯ illi ubiq; respondens vox fidelium D. mi. hinc
aliud Rom: 8: 17. hæredes d. commode ita ellgi pt, ut d. ipse sit hæredi,
tas; ita Xtꝰ singulari ꝛõe spectat ad ꝺonum nobis ex test: datũ, atq;
ita q. sorte acceptum ita Rom: 8: 32. ꝯ 1. Cor: 3: 22, 23. in
Xto ꝺantr nobis ꝺia bona precaria ſedm certam mensuram ubi ꝺicbum.
Itaq; quãdo hic dr ἐκλογὴ ꝺei nov, hoc prius ellgi dt de bonis q fide,
libꝰ ꝺantr q ꝺia pnt referri ad ea, q dt precaria ac vana ꝯ pietatem
atq; beatitudinem ut Xtꝰ facit. Sed pt q̃q personarum ac distribuũ ꝯ ha,
reditas, ut visum ē, ꝯ patrib. vocis nra, ut de ipsis personis ꝯ ellgatr,
ut Jesus ee pôt, nos ipsi q. sorte facti sumꝰ in Xto hæreditas ac peculium,
ꝯ extra dubium ē, Xtm nos accepisse ut hæreditatem ꝯ portiõem suam
℣. 2: 8. 1 Cb: 5, 6. unde ppꝰ ēq peculiaris sumꝰ. Itaq; cum eodem mõ
nos nunc sumꝰ peculium ac fors d. ꝯ Xti, ut olim ppꝰ Israel 1. Pet: 5: 3.
ꝯ de nobis dici pt ἐκλογὴ ꝺei nov, q ipso tum enumereh, nos ita Xto
ꝺatos ac hæreditatem suam, ut n alienaremr, rotum e. ē, q distributio
terræ Canaan, talibi facta sit ut n liceret à familia alienare eam
terræ portiõem q acceperat qõ ꝯ alludit Xtꝰ ℣: 16: 5, 6. tu teues sortẽ
meam &c. ne alienath, sic Joh: 10: 10. eõ respicit Xtꝰ q̃do dicit, qeqd
mihi ꝺedit pr ẽ nemo mihi eripiet. ꝺeniq; rotum q̃q ē, q hoc sibi
invicem ꝺantr q. in hæreditatem vid: Rom: 4: 13. ubi de Abrahamo κόσμου
κόσμος mundi &c: respũ Gentium q̃s hæreditatem verum bonũ ac hæreditatem
expectabat ſedm ꝺ. promissionem: itaq; tum Jesus erit; ita accepimꝰ oēs
sortem cum sanctis religs, ut oēs simꝰ alter alterius q̃q hæreditas, ejr
si q̃d in spẽ hic designeh, ꝺeterminari ꝺeat, certum respici hic ad id q

q. oēs accepimꝰ q. sorte, sed qa n̄ alibi xp̄us et ecclia xti sit n̄a portio, nū nos qq̄ fiamꝰ portio xti, et alter alterius ꝓximum se certo mōdo ꝑ̄ patet, hunc sensū ēe mxē emphaticum patet, si oia illa ꝯiungant̄r se. ut sensus sit, nos sumꝰ q. sorte dō dabit in peculium ut olim ꝑpls Israel, sed ita, ut eo ipso nam nobis hæreditas qq̄ distribuat ut electis illi ꝑpło olim terra Canaan sorte distribuebā, atq; ita alter alteri ob communem adoptionis spectatū dō hq. ꝓprię.

Explcat hoc distinctiō, quādo ostenditr origo et norma hūs sortis in supiorib⁹, se. προοϱισθέντες secūm πρόθεσιν τοῦ τὰ πάντα etc.

προοϱισμὸς ē ꝯdefinitio et ꝯdeterminatio ut supra visum ē. Pōt ꝙ ad προοϱισμὸν referri tum decretum et ꝓmissio de hæreditate, tum mōdꝰ et conditiones, qbꝫ d. exeqr decretum et ꝓmissionem suam et qbꝫ ꝑferre hæreditatē apud se constituit.

Istig a. προοϱισθέντ̄ ostendit norma πρόθεσις τοῦ τὰ πάντα ενεϱ-γοῦντος etc. πρόθεσις ut qq̄ visum ē supra n. g. sc. decretum fixum, in q decreto ē spectabilis ἀϱέσκεια voluntatis et q ortū ex εὐδοκίᾳ, ita ut πρόθεσις in emphasi sit id decretum ꝙ principiū ē voluntatis ipsig decernentis libā. πρόθεσις se. cum sit bale decretum liberum et voluntarium, ꝑculcerbum hō effm, sic q id decernit satis sibi potens ad voluntatis suæ decretum ad exequendum, atq; hinc πρόθεσις eam hō emphasin in se ra, ut notet ꝙpositum d. efficax, q certum hō effm ad eventum, hoc patet ex Rom: 8: 28. 9: n. ii. Eph: 3: ii. Ps: 96: 10.

Itaq; ꝓpłs ut hic distinctiō inculcet, ꝙ p se alias patet, q̄le ꝙpositum sit, indicat, ꝙ se. q oia opāt secūm consilium voluntatis suæ. Itaq; notat eo ipso πρόθεσιν ēe ἐνεϱγητ̄ s. ꝓfectum ēe efficax qa ē ꝓfectū d. q oia opāt secūm ꝯsilium voluntatis suæ. Et hoc ꝙ se patet, nōn ꝯfutureng decretū d. nil aliud ēe q voluntatem d. ꝯfectissimam adeoq; potentissimam, cum a. voluntas d. sit potentissima, hinc nil frustra velle pōt, unde qcqd d. vult facit Ps. iii. imo d. velle et facere, cum in d. nil n̄ velle regrat ad id, ut vocat ea q n̄ sūt, ut sint. itaq; decretum d. n̄ pōt suspensū ēe à conditione aliq̄ mutabili, cum fieri n̄ possit ut d. decretum mutet v ab alia cāa, v ut d. ipse ea mutet, fieri n̄ pōt ut in d. locū hab̄ pœnitentia Num: 23.

Sed

Cap. 1.

Sed nodg ed origo istig effica ostendā simul ab Apło κατὰ βούλην.
βούλη notat ipsam πρόθεσιν, ꝑ cum fehesi certa, qb. in q̄posito illo certo
nodg definitg ē, q̄ destinatā media ad finem, ita ut in eo ordine q̄spicua
sit sapia. Illud q̄ hic q̄p̄ animad. Apłs, d. n̄ temere fortem p̄iecere, nes
sciam eventg, sed cum rāōe ē certo consilio illa via q̄definiviſſe. Illa βούλη
a. ē βούλη τοῦ θελήματος αὐτοῦ, q̄. ē gsilium voluntarium, ortum ex dei
εὐδοκίᾳ ut supra videmg.

Finem addit Apłs εἰς τὸ εἶναι ἡμᾶς εἰς ἔπαινον τῆς δόξης:
finis ꝑ̄ q̄positi n̄ alig ē ꝑt, q̄ finis ἐκλογῆς ſ. electois, cum electio nihil
aliud sit q̄ πρόορισμὸς εἰς υἱοθεσίαν atq; ita nihil aliud q̄ p̄positū ꝑ̄
κλήσεως.

Vocati 1. προελπικότες ἐν τῷ Χριστῷ: Ἐλπίζειν ē προελπίζειν
ab ἐλπὶς spes derivati. Spes nil aliud ē q̄ exspectatio boni futuri ſ. certi,
ſ. saltem probabilis a. πρόσημαλις. itaq; obiectum spei ē res futura, ꝑ q̄ rem
arctis q̄busdam nixi exspectamg. igit cum spes sit rerum futurarum, q̄ se
habet, q̄ sperem ante exhibitam ipsig boni. igit ā fatis commodē illud
q̄ hic accipi ꝑt ut sit anticipatam p̄ris respū ipsig rei actu exhibitæ,
ꝑ anticipatam p̄ris respū plurium; in q̄ comparatē spes unig p̄ris an,
tecedit alterig spem. Itaq; προελπικότες illi sunt, q̄ respū aliorū
prig sperarunt, atq; ita duo innuerunt, ed q̄ Judæi speraverunt ante
Gentiles eo sc. tpre, q̄ gentes erant sine spe, ubi d̄ cap: 2: vr. Et aut
q̄p̄ statig Judæorum intuitu, q̄ fuit statig spei, spei ing statig in emphasi
q̄. spes fidei ꝑt opponi, q̄ndo ꝑ̄ fidem aliq̄ notat N.T. competens Gal: 3:
v. 24, 25, et hac definitio inſe ipsa fatis ē apta, nemo e. dubitare
ꝑt, q̄a in V.T. ei pribg locum habuerit fides, id e. expresse de Abrahamo
ei aliis fera affirmat, cū fides in fera in gre notet rem assensum in rbum
d. q̄ illud recipit bq. rum ei bonum q̄sentaneo motu cordis, ꝑ q̄le rbum
ē, ei q̄lis res ſ. obiectum fidei rbo q̄positum, talis q̄p̄ ē ille assensg. Itaq;
ubi locum h̄t q̄ missio ei ad umbras futuri, ſ. ēg q̄ re ipsa aliq̄do ē ex,
hibendum, illic fides q̄ illud credo, in emphasi ē spes exspectans, sc. fides
ēg q̄ futurum ē. Itaq; q̄ndo ipsa illa res exhibet, q̄ rbis p̄missa ei signis
q̄ significata fuit, tum ubiq; ille assensg cessat, q̄ id credo d̄binatis fides ē

ē, q illam rem jam extare seis ēd credo, iba ut fides ēd spes n alibi dsse, rant, q q spes sit expectatō rerum in N.T. exhibendorum, fides vò sit assensꝰ ille q exhibitas ēe psuasq sum. igr fides V.T. p modum spei salva, vit n ming q fides N.T. iba egr sat hæc vba sumi ut προσήλυτοι in xto nolent distincte Judæos.

Sed qdo dicunt προσήλυτοι in xto specialiꝰ designat obtm spei ipso, rum fuisse xtm, qtat e. expectabant gsolatem Israelis expectabant xtm cum Simeone Luc. 2. hoc e. erat, q in. tribꝰ nocte dieq expectabant Heb: 2b: 9. igr eo modo patet xtm ab ellis expectatum fuisse ut σχέσις χρόνου bonitatis, p qm ēent succedi in gloam Heb: 2. in. ēd xtm fuisse eundem ēd heri ēd hodie ēt in sæcula Heb: 13: 8. ēd xtm fuisse ipsig ppositum ut p ejsum qq pecca eorum suo tpe expiarent Heb: 9. 13. Si qs tn, qa hic deficit unꝰ προσήλυτος 'ev χριστῷ, qmodo hoc ellyēdū ēe de xto exhibito v. uncto, nihiloming tn Judæi ellgendi sunt, nā illi primo speraruꝰ, qa illiꝰ primo annuntiari debuit xtꝰ, ēt primo veni, re debuit ad pditas oves Israelis. Secundō tn gentes de qbꝰ agit v. 13.

v. 13. Describit eos distincte tam ex dilectiōe Ecclīæ, tum fidei in Ecclīam, denig obsignatiōe in fide p Sp.S. quem tpm hic singulariter describit ab Sp.S. ēd promissōe ēt ut arrham hæreditatis, eq p fidem, tum tam ex tum tam ex dei.

Ephesios qdo dicit Apls, ellgit Ephesios, ēt qbꝰ cum ejs ex Gentibꝰ credidisse. Primum q q de Gentibꝰ affirmat, ē q audiverant λόγον veritatis

λόγος in gre notat quemcunq sermonem, quemcunq sententiam, q ai cogi, tata exprimunt, qui vero illum sermonem notat, in q ē gnexio aliq vitatis. Respondet ibiq λόγος Hebr: דָּבָר. λόγος igr in gre notat quemcunq sermonem, sic hic speciat p λόγον ἀληθείας.

Ἀληθείας veritas in re id vr, q in re ē, ēt in ea existimat ēt, ita qqd in re ē, quinq mōd ē rei vitas, ita qqd d. re inē, ē vitas d. vitas q rei ēt res ipsa, qt. hoc v illud ē, de q hoc v illud cogitari pt vè. Veritas q rei ē norma veritatis cognitionis, q nil aliud ē q quotia cogitatio cū ipsa re, ēt illa ē norma veritatis sermonis, q ē quotia cū cogitatōe ēt rei.

ibiq

Cap: 1.

Itaq; cum xtus sit res ipsa, illiq; respondens cogitabo ē xtum. patet xtum opponi tum mendacio, quòm ēē τὸ ἀληθὲς ēē, et tale ēē τῶν aliud dē oppōr. Oppōr aqp cogitabo ēē sermoni falso, deniq; oppōr promissō ēē umbrę, qb. p̄ promissōes, signa et umbras res ἀληθὲς sibiq; ps tm futura promittit. Itaq; ista ἀληθεύειν pt notare ōem sensum xtum, q̄ xtē qē de d. et hodie in sera aduentu, ps in p̄te ēē in cuius q; opponr umbris, hocq; patet ex Joh. 1: 17. ubi lex Mosis et gra et xtus xbi opponr. Igr̄ opposito cum indicet id in lege ἀληθὲς fuisse q; p xtum dah; patet 1. in lege ἀληθὲς fuisse χάριν illā q; p xtum dah in emphasi ut supra visum ē v. 2. 2. reqr̄ xtum illā q conspicua ē in xto. Igr̄ in lege oppositum χάριτα ēē fuit, q; adhuc fuit signum alicui irę q; merebah peccum, et tale signum fuit, quod chirographum fuit subscriptum Col. 2: 14. ēē q; xtus opponr fuit promissio de xto, igr̄ typi ēē q; opponr ut umbra corpi Col. 2. igr̄ quòd hic Apls loqr̄ de λόγῳ ἀληθείας, eligit pculdi sermonem illum de impleto xto ōium promissorum et typorum et rei ipsiq; exhibitōem, q; sermo ppa talis ēē dr̄, ut quod illo sermone dr̄, xtum sit et ḡveniat cum eo q; in re ē, adeò ut nihil falsi dicat. Sed ἀληθὲς finit nos Apls de eo dubitare, quòd sermonem illum vocat τὸ εὐαγγέλιον.

Εὐαγγέλιον notat bonum nuntium. Igr̄ ois sermo q; misero bonum alicui annunciat εὐαγγέλιον ē. igr̄ ois promissio de salute et via salutis sperandę fuit spr̄ εὐαγγέλιον, hinc prima promissio vocat προευαγγέλιον. Sed in emphasi p Eglium sera notat xtum illum, q; bonum olim promissum reipsa exhibitum annunciat Rom. 1: 1, 2. ubi oppōr Eglium, προευαγγέλιον ē promissio ante facta p pphas.

Eglium a. illud vocat Eglium τῆς σωτηρίας, eo ipso e. Eglium ē Eglium ⁊ bonum nuntium, qb. σωτηρίαν promit ab labia eam. σω, τηρία notat statum felicitatis in emphasi statum felicitatis plenę, et viam s. medium felicitatis. Felicitas a. cum nil aliud sit, q; ille hois statq; q; sibi benè ēē sentit, hinc pfecta felicitas ē pfecta salus q; pt nō ex bono pfecto resultare. σωτηρία in sera in emphasi notat

notat ꝙ statum istum ꝓfecta beatibꝰ, ꝙ statum spei beatibꝰ
dum triumphantes, ꝙ id, q nobis ceteris felicitas illa, ut hic et
in futura vita, q ē redemptis p xtm facta.

Illum sermonem scribꝰ, hoc Eglium salutis p xtm, jam quo facto
ē ꝓfecta salutis cōa reipsa acquisita, dicit Gentes audivisse, q notat
Eglium illud ipsis ꝓdicatum fuisse, ed hinc ἀκοὴ πίστεως vocat
ubi illig ꝓdicāo Rom: 8. Gal. 3: 2. ꝓ n solum audiverant, ꝓ ed cre-
diderant ed credentes obsignati erant p Spo. promissꝰ sanctum.

Ubi 1. spectanda condio eorum, qbꝫ Eglium alig conferh q ē fidei.
2. Eglium ipsum q ē Eliqacionis obsignāo p Spo. 3. modo eg per
modum arrha hereditatis nre. 4. finis tote hoc, redemptio ple-
na. 5. finis respū d. dei glōa.

Condio ē fides in Eglium salutis ed xtum scribꝰ audibam Rom: 10.
17. ubi Apls dicit fidem ē ex auditu etc. Et sane ostm fidei tale
ē, ut n possit cognosci ni p revelacōem S. mediatam S. immediatam,
absq ista n nisi p auditum xti.

Fides ipsa qd sit, ex scra fle ē determinare, ed vox ipsa in rei
cognitionem nos ducit, ē e. πίστις ἀπὸ πειθοῦς ꝓsuaderi, ut fides
notet assensum nixum argtis. hinc ē q fides Heb: 11: 1. vocat ἔλεγ-
χος, q ē conclusio nixa promissis ed τεκμηρίοις ἀληθοπρεπέσιν argtis
fide dignis. Ygr fides dicat 1. claram ed distinctam xti ut πίστ
ed πᾶσης ἀποδοχῆς ἀξίας cognitionem 2. claram ed distinctam rei
p xtum ꝓposita ad credendum ed recipiendum cognitionem. 3. judicii
nixum hāc clara ed distincta cognitione ed precepte, absq ista judicium
de rei tum scitae tum bonitate orbum ex argtis illis 3. dicit gformā
mentis statum tote opum mentis, qb illa ꝓtinent ad Theologiam
scram in fundam in recta ꝓportione obti ed habiti ed mutua utriqꝫ
schesi. Absq nunc fle patet, fidem dicere tum actum intellig, tum
habitus, fidem xtum n tam xtum, ꝓ ed bonum, n pt recte ē p ὄπο,
λοφίαν gformem obto recipi, ni amando id, in qtm bonū ē, absq illi

Cap. 1

illi gformando oēs porrò actōes; qut exprimunt ꝓpriū ꝓpositū justā fabri ad obtm. Igr essia ē forma fidei dijudicari dt ex ista ꝓpositōe; unde patet, q essia fidei ꝓpriè gsistat in isto actu vltaio q oib; ex cognōe ē judiō, q xtūs ē salutem in xto amplectim̄ r eg participes ēa desidē rang. Itaq; ita cum xto salvet eo mōo, ut ē libet à pecc dnio aqs ac poena, vltaem illam, q sinerē ē fine fuco cupim̄ liberari à pecc dnio aqs ac poena r desiderium sanctificatois ꝙ inqrē ad fidem ꝓtinere palam ē, ut pateat ex hisce fidem nil aliud ēe q amorē xti aut xti ē effectu salutis eāq; qad oēs partes. Talem q fidem hic tribuit Ephesijs ē statuit condigem in subito cui illud competebat, q legit beneficium

Beneficium q legit, ē obsignari ꝓ spr. qmissois. Hic videndū beneficium ē beneficij eāq; efficiens.

Beneficium ē χαρίσματα, q ē à χαρίσμαι sigillum; q ubi vidē, commode derivat ab Hebr חתם: Notat a. χαρίσμαι r notam, q alicui rei imprim̄r, ut nosci ē dignosci queat, r ejusm signum, q nota illa imprim̄r. Plerumq; usurpat ꝓ illis notis, q annulo imprimunt, ē literis ac diplomatibq; appendunt. usq eorū ē, ut obsignent fidē ē authoritatem. Itaq; χαρίσματα, ē nota aliq ad faciendam majorem fidem ē ad rem cognoscendam ē dignoscendā impressa signari patet hoc ex Joh: 6: 27. ubi dē de xto τοῦτον ὁ πατὴρ ἐσφράγισε hunc Pr obsignavit, q nil aliud notat, q prēm multis signis ē multis notis demonstrasse xtm ēq missum ē expectatum Messiam. Quo pertinent ē signa ꝓrum ē dia aliq exegesita Messia, ē dia aqs signa ē prodigia q facta st ad faciendam xto fidem Joh: 6: 30 ē seq. Eodem mōo usurpat xtum hoc 2. Tim: 2: 19. 1. Cor. 9: 2. 2. Cor: 1: r. 22. Apoc. 7: 2, 4.

Itaq; si nunc inqram, qd ꝓ hanc obsignatōem intelligat, id ex analogia fidei ē scripturarum ēē determinare. Fideles accipiunt xtum d. idq; credunt ēē xtum, sedm illud xtum expectant salutem, eum ꝓponat ut xtum salutis ē ea spes dt confirmari ē sigillo obsignari, ut inde fiat

fidei sperandi. Id q̄ q̄ facit sperandibꝫ fidem, n̄ vanā futurā spē, id sigilli loco hūi pt. Sigillum q̄ nil aliud notare pt, q̄ id q̄ fide„ libꝫ q̄ argto ē, x̄um ēe id x̄bum q̄ crediderunt, ēd certam ēe spem, absq̄ ita ipsa fides, q̄t. nitidi argtis, neq̄ temerè credit illi x̄bo, q̄ sigillo hūi pt, oēs nota x̄stiāis illig x̄bi q̄ sigillo hūi pnt, absq̄ ita id ēe, q̄ x̄stiānis ad q̄stiam demonstrat, q̄ sigillo hūi pt. Praeterea q̄ sigillo hūi pt id ēe, n̄ q̄ x̄stas x̄bi amplig demonstrat, ḣs q̄ demonstratur x̄stas ēd certitudo spei respū habet, absq̄ ita oēs illa nota, qbꝫ se pnt fideles inuoscere ēd infidelibꝫ ēd hypocritis, sigillum illis st, hoc patet ex 2. Tim: 2: 19. ubi dr, firmum stare d. fundm, hās hoc signa„culum s. sigillum 1. novit d. suos ēd 2. desistedat ab impietate ēdc. ubi apte desistere ab impietate deo dr ὁμολογεῖν, qa inde dt eo„ qnosci, an qs x̄re velit noēn x̄bi, ēd iūr eos sit, qs pr novit ab suos. Itaq̄ cum ōia eo referri dent, patet sigilli nōe opa illa ōia vocari pōe, ex qbꝫ cognoscit nos x̄stam hūi fidem, ēd p x̄stam fidem ēe in x̄to, vult e. Jacob. fidem ex operibꝫ hq. certis notis dijudicari. Itaq̄ bona opa 2. ea qbꝫ dignè ambulans Eccl̄is salutis, st sigillum, qa st cog„noscēs in credentibꝫ, unde certi ēe pnt de communōe cum x̄to ēd salute, qa haec ē formula Eccl̄ij credite ēd respicite: ubiq̄ condicionaliter ꝓpōr, si p manseritis in fide ēdc. Itaq̄ ōia illa, q̄ se hūt p̄missarū instar in syllogismi fidei ex qbꝫ pōg colligere nos ēe filios d. ēd illig haeredes, illa hūi dat q̄ sigillo. Itaq̄ ita tum patet, quō fides peccat ēd sigillum fecit sc. 1. quōdo cognoscimꝰ p argta ἀξιόπιστα x̄„stiāna x̄bi ēd illi assentimūr, inscribih Eccl̄ium cordibꝫ nris, absq̄ ita pōg Epla fiūg, in q̄ scribunt illa x̄stiāes Eccl̄ię de salute ēd salutis cāa. 2. porrò sigillum appendē, quōdo id fit, q̄ p actum reflexum quis se pt certiorare de communōe salutis ēd cāa salutis, absq̄ ita peculiq̄ opasu spūs s. ēd d. q̄stiānū ē 2. Cor: 1: 12. ēd seq. ubi 1. recen„set iūr eos sermonem s. x̄bum d. q̄dicatum, ēd iūr illos x̄tm annuntia„tum, in q̄ oēs d. p̄missōes st vāi xaṽi ἀπηγ. 2. dr illos confirmatos in x̄to ēd unctos. porrò ipsos obsignatos p arrhabonem spūs. ob„

Cap: 1.

Obsignaõ a. illa tribuit Sp. S. ut ubiq ita et hic tq. caõe efficienti Sp. e. in Oeconomia salutis ita ubiq occurrit, ut eq sit ex eq vltaem pris et meritum filij, ita 2. Cor: 13: 13. nam sine spu nemo Xtm vocare Dnum pt suum. Hinc vr spq fidei, sapiae, prudiae, fortitudinis, adoptois etc. qa sedm Oeconomiam illam, oia illa opat spq; p fidem clamamq Abba Pr, sed illam fidem opat spq adoptois. p spum obsignamr, qa sp. eas notas nobis imprimit qs recensuimq, ex qbq fideles ab infidelibq et hypocritis dignoscent. Sz singulr meret hic observari, q qndo p Sp. S. dicimr obsignari, spq eodem moo caa efficiens sit illarum notarum, qmdm annulq v aliud q sigillum et instrtm certa nota obsignat, q ita fit, ut forma annuli et sigilli cera imprimat, atq ita eq imago in cera sit. Ita qndo hic spu dicimr obsignari, pculd: qq hoc dr et innuit, q illae notae, p quas nos spq obsignat, sint tales notae, q hant similitudinem spq, atq ita scra rem pponit, nim. qndo in nobis opat spq, tum facit, ut ad eandem imaginem transformemr 2. Cor: 3: 16–18. itaq hinc e, q illum, quem spq ad imaginem D. renovat vocet scra hoem spualem 1. Cor. 2. 15. hoc patet clariq Rom: 8. ubi nota illa, ex q cognoscere deamq, an simq in Xto, illa statuit, q heamq sp. Xti. Nota a. unde sciamq nos hre sp. Xti e meditari et curare ea, q st spq, atq adeo in qbq gerimq ~~[illegible]~~ imaginē spq. Eo e. moo spq tum obsignat, i. testat nos ee filios D. et cohaeredes Xti Rom: 8: 1–17. Spq a. hic denoiat a 2bq modis 1. spq pmissois, tum 2. sp. Sanctq.

Sp: pmissois rplici raoe vri pt, v q obsignat pmissoem, v qa pmissq fuit. Utrumq qvenit cum analogia fidei, nam ad id nobis dat, ut obsignet pmissoem, qa dat ut testet nos ee haeredes D. et cohaeredes Xti. Sz hic magis qvenire vidr ut 2da raoe sp. pmissois vocet, nim: ideo, qa in V. T. pmissq et singulari raoe in N. T. datq e vid: Gal: 3: 2. 4: 6 et seq. et ubiq. Hinc Joh: 7: 39. sp. dr n fuisse in V. T. qa Xtq ndum erat glorificatq. pmissq fuit Joel: 2: 28. et alibi. Et certe n pouit ea opari in V. T. q opat in N. T. atq ideo tum spq pmissois fuit sedm pmissoes in N. T implendas, datq.

Ἄγιος

Hpros S. Sancty vr singulari vase, qt. in oeconomia salutis Sancti, fiat, ita ut exeqh electorum illam pris, q nos elegit, ut essy Sancti, e redemptoem filij, q facta e, ut essemy e sapientes e prudentes ad laudem gloe pris e filij. Itaqs qa via illa dpah, q sanctos nos ptstuat, ut supra visum e.

Modum a. q obsignamr, clarig adhuc Hplg demonstrat e describit, qndo eum vocat arrhabonem hereditatis nre.

Hggaxpwv vide se ab Hebr. ערבון à ערב spondere: notat pigng, q qs alteri dat in argtum illig q spondet. Hggaxpwv a. e ar, rha latinorum nil aliud notat e e q pars ptis data in antecessum ut de toto ptio futuro fides fiat, v e pigng, q qs certior fit, rem eg pigng dah, certo servandam illi rei pigng dah, neqs alienandam se. Habet a. arrha locum diversis in rebg, ursurah in emptoe e vendtoe. atqs ita arrha dah ut pars ptis, qndo ob has illasve causas totu ptium rdum pt psolvi. e in contractibg aliis e amicia e pfijs, qndo q arrham alicui ptium alig e amiciam addicing. in spse arrha locum ht in contractu matrimoniali e dah à sponsa sponsæ, in fi, gnum cium bonorū communis sponsi.

Quod attinet arrhabonem, eg hic fit mentio, ille n pt spectari ut in contractu emptois e venditois, inr d. e hoem, neqs e. ille hic locum ht, cum hō nil possit d. dare ut retribuat aliqd, peccate in statu pecci, qd fortè ex fonte reqrū xti gfiderari possit, cum q fide, les unum st, inr prem e. e filium talis contractus locum ht, ubi ptium dah q ptio. xti e. mors gfiuarah ut timeos e terrig reqrū gloe e justitiæ vitæ, e gloa xti q meritg e suis passoibg q se e mem, bris suis, spectari dt ut opa ptium. Itaqs qcunqs beneficia e benedi, ctiones in xto nobis donant, ex merito eg donant, sedm pactū eū pre. e ita donant benedictiones hg vitæ, ut sint q. arrha gloæ eg gsumatæ q servant in coelis, e fus tpre in filijs d. revelatis sedm fidem. Sed qterea reqrū fidelium qqs locum ht foedg cum d. in q foedere n tm e e eventis, ss ex condicte e stipulatis ac retributis sedm q missum con, ditibg annexam. Ex mō q hic arrha locum hre pt, qt d. in xto fidelibg

Cap. 1.

fidelibꝫ mꝫa bona ꝛ pfectam felicitatẽ certis conditionibꝫ polliceꝫ, q̃ ꝛ in pignꝰ in hac vã ea aliis concedit, q̃ tꝫ. pars plena illiꝰ felicitatis ꝛ in pignꝰ, q̃ ea nõ sit alienanda, sed hereditas certa futura. Atq; hinc in alia fanctione vocant ἀπαρχὴν τοῦ πνεύματος ἔχοντες Rom: 8: 23. ubi gemit: in nob relatõ talis inꝰ plenam glorificationem ꝛ tꝫ vã fanctificationẽ ꝛ justificationem, q̃lis erat in V. T. inꝰ primitias ꝛ totam messem x inꝰ totum ꝛ partem. Sed specialiꝫ hic locum hꝫ ꝛ contractꝫ matrimonialis ut imprimis videre ꝛ Eph: 5. coll: Hos. 2: vi, 22. 2 Cor: ii: 2. Apoc. vi: 2. ꝛ in toto canticis canticorum, ut ꝛ Ps. 45. Itaq; Xtꝰ sponsꝰ ꝛ Ecclesiã suã, eamq; aliquãdo ducet in pꝛis sui domum ꝛ plenam possessionem hereditatis suæ. Sed interim donec sponsa in hac terra commoreꝫ, eo cliꝫ illi spm̃ mittit tꝫ. arrham q̃ quem nõ tm̃ in amore sibi jungant ꝛ secum uniant fideles, sed ꝛ certiores fiant, illos cum Xto in domo pꝛis, ubi illis locum paravit Joh: ib: 2. ꝛ plenè glorificandos ꝛ beandos vid: Rom: 5: 5. denique patet ex contextu, arrham hic gestiverari in re, hoc q̃ hereditatem, atq; ita gestierandam ꝛ tꝫ. pignꝰ certum faciens de hereditate nõ alienanda, sꝫ servanda in cœlis, atq; ita ut pars hereditatis data in antecessum, qa nõdum tps ꝛ in hac vã adeundi hereditatem, q̃ ut Pꝛs logꝫ servat ut ultimo tpũ deb. Sed cum ides sumꝫ hæredes D. qa cohæredes sumꝫ Xti ꝛ ides cohæredes Xti qa sponsa Xti secũm legem Deut: vi. de q̃ supra dixi, hæc duo posteriora satis comodè conjungi, ita ut eo sensu q̃ Ep. 3. dona ꝛ opaꝛes sit arrha Xti, ut sponsi data sponsæ, sit ꝛ arrha ꝛ pignꝰ futuræ hereditatis, ꝛ eo ipso, q̃ ꝛ pignꝰ hereditatis sit ꝛ arrha sponsæ Xti.

Atq; hæc si nunc specialiꝫ spectemꝫ, sic patebit, q̃ ratione hic arrha ꝛ q̃ glꝫ rebꝫ hic sumi debeat, q̃ cum: hic sumi dñr in relatione ad ea illa bona, q̃ nobis tꝫ sponsæ filiꝰ D. a pre ꝛ testam: sit destinata ꝛ designata. Quæ a. sint ista bona q̃ hereditas, in docet Apꝫ Rom: 8: 23. vocans υἱοθεσίαν ꝛ ἀπολύτρωσιν τοῦ σώματος apprositè ꝛ istarum rerum ἀπαρχὴν: υἱοθεσία a ꝛ ἀπολύτρωσις, ibi, illic nil aliud notare pꝫt, q̃ executionem istiꝰ υἱοθεσίας, q̃ per

per libum testam. constituti sumq hæredes; atq ita ꝙ plena pos-
sessõe illiꝰ hæreditatis, plena a. possessio hæreditatis nil aliud ẽ
ꝑt: q. plene ꝓrem arum qm ẽg capaces sumq cognoscamq effecti
ꝑfectiq eo fruendo eg ꝺnsuescea ꝺ plenam beatim, atq hinc aõ,
solido ꝺ effecto gaudio implebim, ꝺ ãe cum ꝓre nro erimq co nro,
q xtg ꝺ ꝓ suis orat Joh: 17. impuinis xx. 22, 24. itaq pars ꝺ arrha
eg hæreditatis in hac va nihil aliud ẽ q cognitio ꝺ. in xto, ꝑ quem cultꝰ
à facie ita intuemur gloam eg ꝺ magis magisq, ꝺ eandẽ imaginẽ
transformemur à glã in gloam effectam 2. Cor. 3: 18. atq ita porrò
amamq ꝺ. in xto ꝺ laetamur ꝑ fidem ꝺ ꝓrem in hac va glorioso ꝺ in-
effabili gaudio ut dr 1. Pet: 1: 8, 9. atq ita pars illa certos nos fa-
cit de toto, eo nro q in ꝺficabi Rom: 8: 35, 38, 39. ita ut ex nro
hiꝰ sit arrhabo, q dexiang eum ãe sigillum sc. qt. ex ꝑt. opaces, qs hic
in nobis opat, nos certos faciunt de statu glorioso futurõ vitæ. Atq
hoc patet, si opaces Sp. S. in summa gtem plenur, ubi in hac va in fi-
delibꝰ st ꝺficiũ; referunt oes ab Apto 1. Cor: 13: 13. ad tria illa,
fidem, ꝓrem ꝺ charitatem. Fides a. cum nitat ꝺ. veracij ac potentij
simul ꝓmissõe, atq ita nil aliud sit q assensꝰ in xbum ꝺ. ꝺ obsignãs
q ꝺ. sit verax, fieri nqt ut ã in eventu nos ducat in boni illiꝰ pos-
sessõem q ꝺ. vere ãdixit ꝺ nos certe erigang ꝺm xbum ꝺ. Spes a. cũ
nihil aliud sit q eadem fides, exspectans ꝺm ꝺ. ꝓmissõem bona ꝓmissa,
qa fundat qqs in veracij ꝺ. ꝓmissõe, fieri nqt, ut ꝺ illa confundat
Rom: 5: 5. Amor denigꝝ ꝺ. in xto ꝺm ꝺficium Eglij, cum sit amor
veri boni verus ꝺ sincery, fieri nqt ut falsum aug repiat, ꝺ. ãe ana-
logum ꝺ summum bonum [illegible], falsum a. ãet, si ñ amari se velit, ita qqs
se fruendum dare velit amanti. itaq ora illa pculd. arrha instar st, ꝺs
quam arrha instar sint, q ea ht ij certq ẽ de hæreditate. Atq inde natam
cum ꝺ ꝺ ꝺce illa Joh: 1: 12. ꝺ clamor ille Rom: 8: 15. Gal: 4: 6. itaq
arrha illa pculd. ꝑ descriptiõ ꝺ exploratam sui ipsiꝰ firmat ꝺ con-
firmat, ex nro ut opa Sp. S. in nobis repientes, eo ipso de cum nro
cum xto ꝺ ꝓre ãa pcing ãe certi, atq ita q verã ꝺcem pcing, credo
in ꝺ. ꝓrem ꝺ filium eg xtm, tam verum qqs sit ꝺ. ãe ꝓrem nrm, ꝺ cum
ãum nos beaturum, atq hinc ẽ certitudo salutij, arrha a. cum sit ꝺficij,

ſpūs ſimi regt ut ñ ſit certum illud, eg arrha ē ꝛ ſalg ipſa. abgꝫ ita
ñ pendet certitudo ſalutis à viribꝫ hoūm ſs à gposito eōrū beāt. de prīs
eō vi ſpūs. igr nil nobis hic, ſs ſpūi oīa tribui dāt, qt. ſeūm promissem
xti ēt, qndo dat; ita dat, ut nobiscum maneat. abgꝫ ita arrha, ūt
vere arrha sit ñ tm in initio ſs et in fine eg uſq ē. Ut a. hoc recte co,
gnoſcamg, cogitandū ē ñ obſignare ſpūm, regꝫ ea arrham, nī in qm opa,
tōes eg in hac vā sint inītum gſummatōis in altera vā. Itagꝫ patet ex
illa obſignatōe eē arrha ſpūs hoc ſeq, q. geuagꝫ obſignat ꝑ ſpūm eas op,
atōes, abgꝫ eam arrham in ſe inſtituere dat, q. mxē facit ad acuendū
ſtudium ſanctitatis, eum ſanctificatio ſpūs aepa sit ipſa obſignatio abgꝫ
arrha ſpūs qa ē ſnōm eg gelusoīs, q. judicamg nos eē d. filioꝝ eē hae,
redes. abgꝫ à dēt momento aliq̄ diſtelli, ut ea eatōe mīe ſuſpen,
damg certitudinem abſtractē ab aliis ſpūs ſeq. Sēd ut connectamg
ōes ſpūs opatōes qs usqꝫ ad finem illum in q. ꝑfectio erit in nobis opah
Spiritꝫ.

Quis a. ſit finis ille, ſpūs indicat, dicens ἐις ἀπολύτρωσιν τῆς
περιποιήσεως. ἀπολύτρωσις q. sit ſupra dictum ē, notat redemp,
tōem q. fit ꝑ λύτρον, abgꝫ ita notat tum ipſam ſolutōem λυτρ, tū
eſſm eg liberationem vi lytri, abgꝫ ita ōem ſnum lytri. Hic commode diſce
ſtigr pleng ſpūs lytri q. noſtra arrha dicit plenam poſſeſſionem boni eē
hereditatis, eodem e. modo ſumi ē Rom: 8: 23. qndo ἀπολύτρωσιν
τοῦ σώματος oppōit τῇ ἀπαρχῇ τοῦ πνεύματος, nihilq; aliud no,
tat q. ſpūs noſtra reſuſcitatio eē glorificatio plena, ut sit πνευματικὸν
1. Cor: 15. eodem modo eē 1. Cor: 1: 30. ubi ἀπολύτρωσις diſtinguit
à ſapia, juſtitia, ſanctificatōe, abgꝫ ita notat ꝑfectam ſalutem, q.
ē effs lytri xti. ἀπολύτρωσις & hic notat eum ſtatum q. vī hare,
ditas, ea ſc. q. ſervat in coelo, danda ultio ſpūs, ut ſpūs log.

Sēd ἀπολύτρωσις ella ad hunc diſtinctiū deſcribit, qndo vī ἀπολύ,
τρωσις περιποιήσεως: περιποίησις ē à περιποιέω, q. notat acq,
rere aliqd ſtio et labore eē gventū cum Hebr. נָחַל. Vox περιποί,
ησις deꝝ q. videre ē Exod: 19: 5. Deut: 6: 7. coll: 1. Pet. 2: 9. Tit: 2: 14.
et 1. Theſſ. 5: 9. ut et Act: 20: 28. commode ſiungit cum voce ἀπολύ,
τρωσις, qa ἀπολύτρωσις q. fit ꝑ λύτρον, ñ pt ſimpl, qn ſimpleg

gaviang ꝓtio illo et labore λύτρωσιν sibi acquere illos, qs libat λύτρω, et simul redemptis acquere libertatem. Itaqs si nunc qd per περιποίησιν allegendum sit, ingrah, ex re ipsa apparet, v sumi poē respū xti, v respū fidelium. Respū xti περιποίησις ē ipsa Ecclia, qa illa ē xti hereditas q sibi sanguine suo emit vti dr Act: 20: 28. hinc et ꝑpls ēg vr Tit: 2: 14. hereditas ēg et possessio Ψ. 2: 8. alqs ita

πᾶς ēg. Respū fidelium περιποίησις ē hereditas ipsa, q xtus illis tyro suo acquisivit, alqs ita ōia illa bona, q vi meriti gedunh ēbis mpa. Itaqs quinqs nōe hic sumah, eo redit res, ut ἀπολύτρωσις περιποιήσεως nobet ꝓfectam salutem, sic. sit ἀπολύτρωσις ꝑpli xti pe, culiaris, ea alqs nil aliud ē qm q ꝓfecta salq, ablatō ōi mali et cō, municatō ōi boni; si ἀπολύτρωσις respū acquisiti boni, ē aliud illa ē qm, q communicatō ꝓfecta ōium bonorum. Itaqs cum illa via, et Ecclia et hereditas Ecclie sint περιποίησις, patet, q qm xti ꝓtio et labore sit acquisita, et servari debeāt eo nōe, ne xtus v frustra laborasse, v frustra pretium suum dedisse putetur, alqs ita ꝓservatio fidelium et ꝑfectio inde ē, q fideles sint xti thesaurus et κειμήλιον labore et ꝓtio acquisitum.

Finis respū d. ē τέλος τῆς δόξης αὐτῶ: de illo fine jam dictū ē supra, qs tm distincte hoc sumi pt. Finis a. ille, laus sc. gloē d. et ē ḡg et futurē vē, hic v. laudang gloam d. eam q modulo ꝓsentis status agnoscentes, amantes, et dictis et factis celebrantes ac experimentes. qs hae tm exigua inia sit respū illig glorificatois, q d. ꝑfectē glorificabing in futura vā, tum e. d. se gloriosum et amabilem et admirabilem demonstrabit ostendetqs 2. Thess: 1: 10. tum ñ ex parte, qs facie ad faciem cognoscemg 1. Cor: 13: 12. tum cognoscemg quidm cognitū sumg. 1. Joh: 3: 2. itaqs alqs docet 2. Cor: 3: 18. nos à gloē in gloam transformari. Itaqs cum plena ἀπολύτρωσις ḡjuncta erit plenissa d. glorificatō, alqs æternum Hallelujah.

Hæc jam si ordine gsiderenh, patet apli in dispositione salutis ordine ꝓponere. 1. egit de electōe. 2. de redemptōe 3. de vocatōe et gnezis ḡg

vē

vã beneficij. 4. denigꝫ ꝓcurit pleram ἀναπλήρωσιν. Eapꝫ oĩa ita vbiqꝫ ꝓcurit, ut illud ἐν Χριστῷ vbiqꝫ inculcet ad ostendendũ ꝑfectam salutis causam, nullumqꝫ bonum, et nullam benedictionem spualem dari nĩ in ꝯ, vbi dixerat v. 3.

Nunc Apl̃s porrò ostendit suum ardorem in precibus ad Ephesios ita v. 15. illis benedictionibꝫ repletos replici rãe gestiendum ẽ, 1. ob tm 2. causa. 30 Actꝫ ipse.

Ob tm ẽ fides in dnum J. ꝯ et charitas erga sanctos. In primo sc. fides in dnum J. occurrit et ꝓpter ob tm fidei dñi J. et actꝫ q ẽ fides. Cur dñs et J. vocet, vid. supra. Dns vr, qa et creavit nos et nos gerat, nãe qa ꝯs et potius redemit et sibi emit ac acquisivit Ecclam, q̃ hinc eg περιποίησις ẽ, q̃ ꝓpria et ꝑfecit et gerat. J. vr qa ꝑfectus salutis ẽa ẽ, actꝫ ita qa gessit peccori q̃dq̃ illi ad salutem necessarium fuit, q. et summatim repetit 1 Cor: 1: 30.

Actꝫ ẽ Fides. fides q̃dq̃ sit, dictum ẽ ad v. 1: et 13. nil aliud notat q̃ assensum et ὁμολογίαν eam. actꝫ ita fides in dnum J. duo notat, tum veram, certam, claram et distinctam ꝯi ut Jesu s. ꝑfectæ salutis causæ et dni eg sunt ꝓprietas et peculium, cognitionem et cognitionis gustum amoris, q̃ amor includit desiderium n salutis tm ꝑs et sanctificationis.

Alterum ẽ Charitas in oes sanctos: Ἀγάπη charitas, amor notat vo, laudatis illum motum q̃ ferimur in bonum aliq, actꝫ illud bonum v nobis, v aliis judicamus, ut cupiamus illud v nobis v aliis frui dum dari, actꝫ in, de orit amor tum complacentiæ, tum benevolentiæ; Concupiscentia qq nobis bonũ judicamus; benevolentia, q̃ aliis s. in bonum ipsis communicemus, si sit in nra ꝓtestate, sive cupiamus, ut ab alio in eg ꝓtestate ẽ communicetur, judicamus. Hic labitur dñs accipiẽs, cum necesse sit, ut in fidelibus utrinqꝫ mõ sit amor, qa fieri nequit, ut n cupiamus, ut d. ꝑficiat ejs, q̃ nobiscum eandẽ fidem habent, et ut n ipsi p virtutem nrã ꝑficiamus. Priori mõ optamus aliis bona à d. Posteriori alios docemus, adhortamur, dehortamur, actꝫ ita q̃dm in nobis, ad agimus, ut sanctificentur, justificentur et glorificentur, actꝫ ita fruatur ea bonis, q̃ indigent ad vitam et pietatem. Plurima et ꝑfici ꝑficiamus q̃dm potest, benè ut sit meritis, benè ꝑficiis ipsorum. Actꝫ hoc inculcat Apl̃s ꝑcipuè ad

ad Heb. 10: 24. 25. et ubiq. Et amor ille magis probabit, si ostenderetur erga obit, q Apls memorat, Et so. amor erga sanctos, et idem erga oes sanctos.

Sancti cum illi sint, q imitandi d. sanctitatem, ut videmus ad 1 Cor. 11. et d. imaginem gerunt, fieri nequit, ut q d. amat et amet imaginem d. in filijs ipsis, hoc est q inculcat Joh. Ep. 1. c. 4. q q d. amet q genitus, et eum amet, q genitus ex eo, nequ fieri pt, ut q alium intueri in communione egdem secum rad in hm, is ad eydem gratiae, ut in illi optet eodem modo ut sibi, ita ggs gfidelibus et hereditibus, ita ea, ad q desiderandu et aspectandu et genitu et regenitu sumus. Et in amor ubi erga sanctos ita erga oes sanctos ac dt, ut ac erga oes sanctos talis, qlis genitu egis stabui et egis vocati, ita e. aliis aliis pcipiendis, se. eodem modo, q in postulat egis stabis et vocatis, tum in ordine ad gloam d. tum in ordine ad nos ipsos et alios homines in eadem sanctitate. Ita bona Apls audiverat, et q illis bonis Apls gratias agit.

Ita a. suam gratiarum actionem proponit Apls ut ostendat simul eg eam διὰ τοῦτο: illa ipsa pot referri ad proxima ulta de tanto gloa d. ut sensus sit, ga haec tendunt ad gloam d. ego gratias, ga gloa dei erat in, q Apls orabat, hoc e. illi prosperu erat, sua, dere d. Gal: 1: 10. et nihil aliud q Xtm crucifixum prdicare vo, lebat. Itaq in potuit in deo gratias agere, q illo cum fru ad laudem gloa d. prdicandi fermo pertinuit, Ecclium salutis, in pt illud διὰ τοῦτο. To grecti ggs cum priorib benefijs, atq ita hic sensus est, q quidem Ephesij inclaruerant charitate erga sanctos, ita ipse ggs eande charitatem exerceat, amans eorum salutem et q ea gessa, deo gratias agens, ut q quidem predestinati, ita et in fortem hereditatis adscibi erant. Sed ne ipsa restringamus, patuit commode ea ipsa referri pote ad ipsa illa simul, ut ea gratiarum actio sit dei gloa et hominis salus.

Ipsa gratiarum actio deum describit, et spectari pt tum in se, tum ad modum in Apsto.

Ev.

Εὐχαριστία grarum actio ē agnō, confessio ē celebrāo χ̄ristos Cap. 1.
vi originis suæ. Itaq; nāa ēg cum sit χ̄ristus, cumq; supra viuing, q
χ̄stus nobet ꝓfectum beneficiendi ex mero beneplacito fine ē
ꝓter ē meritum, imo ē ō meritum; v̄ q inde in hoem manat, bene-
ficium ipsum: Hinc Εὐχαριστία ē agnō ē celebrāo, tum profit
illig diuini, tum beneficiorum ex eo ꝓ[illegible]sidio Ephesys communicatorū,
ē ita laus ois boni tq. indebiti. Huc igr referri pt id ōe q supra
ꝓfuerat Aplg sc. electio, redemptio, vocāo externa ē interna, q
hois fiunt fide ē charitate. Itaq; qād hoem fides ē charitas ē
summa oium beneficiorum, cum eo ita referri potat. Sed grarum
actio nāe hois ꝓcurari dt ut officium ad q nos charitas obligat,
ꝓculd: e. Christiani se dnt instrui a tm ut ēgdē nāe, pt ē utrīdem
grā q̄forbey, ē ita dnt ob eam communem, tum nāe tum grāe
se q̄federare ut unum totum, ē idem judicium, eosdem affs ꝓpa hīe
respū aliorum q̄ respū sui. Imo cum n̄ pōt in χ̄stum credere eumq;
amare, ni q χ̄stum amet ut χ̄stum, fieri ē negt, ut n̄ simul amet χ̄ti
Ecclam, χ̄tiq; membra, sine qbg n̄ ecl χ̄tg ē in qbg glorificari vult.
Imo cum sanctos n̄ tm ꝓcurare deamg ut χ̄ti hæreditatem pt ut nram
ē, ea nōe grās D. debemg q̄ fide ē charitate aliorum.

Modg in Aplo ē sine cessare. Proculd: grarum actio dt ēe gstans,
si ipsum bonum sit constans, ipsum a. bonum ut supra visum ē, est
constans, cum fides ē charitas data fidē D. ꝓfectum ē ꝓ D. εὐαγγελιον,
ē sigillo obsignata, atq; arrhabone q̄rinata n̄ ꝓint n̄ ēe ꝓpetua.
Sed eo ipso Aplg simul ostendit, q ois frg Eccliæ debeat à ministris
ēg Deo ferri accepta ē q eo D. grās agere vid. 1. Cor: 3: 6, 7.

Sed cum grarum adde q̄jungit Deus, q̄ spectanda 1. in se. 2. nāe
ēg quem ꝓcat. 3. nāe ēg q ꝓcat.

Ipsa Deus indicanda, cum dicit se facere mentōem eorum in ꝓcibg: v. 16.
Precari nihil aliud ē, q aliqd expetere ē petere alio tq. bonum inde-
bitum. Est opg vltaris q̄ apprehendentis ē cupientis, v sibi v alijs bonū
aliq̄ jungere, pt positum extra suam potestatem, adeoq; cum agnitione al-

alterius, tum potentiae, tum benevolentiae; atque ita patet, omnia desideria quae tendunt in bonum, sed ita ut illius boni fontem, agnoscamus Deum, adeoque à D. dari desideremus, esse Preces. Itaque Precatur homo Spiritu, cum quicquid boni habet a. exspectat, id possidet et exspectat in dependentia à D. ut à quo omne bonum donum descendat Jac. 1: 17. Atque ita Precamur, quando ita vivimus, movemur, sumus et agnoscamus nos in D. vivere, moveri et esse Act: 17. Atque ita, quando quicquid agimus et proponimus, id nobis proponimus cum ea dependentia et ita in nomine D. Atque hinc fle illgi tum pt, quomodo Xtus dicat Luc: 18. oportere ut Spiritu oremus, et 1. Thess: 5: 17. Apostolus jubeat indesinenter orare, sc. indesinenter in bona servi, et non nisi bona cupere cum continua illa dependentia à D. Igitur Preces tam latè patent et tam diu durant, quam latè patent bona, quae desiderare Dominus, et quamdiu non omnia bona nobis destinata possidemus. Itaque fides, spes, charitas in hac vita nil nisi Preces sunt. igitur cum dicit se Precari et mentionem eorum facere in Precibus, dicit se agnoscere omnia dona bona à D. descendere, et D. esse à quo accipiamus in Xto omnes benedictiones, seque eas à D. ipsis optare. Quando dicit se eorum mentionem facere, tum Apostolus ut minister Xti imitatur Xtum, ideo est ut sacerdotis nomina suorum ferre in coelum, et nominare pro iis orando, vid. N. 16.

Is, quem Precatur, est D. Domini nostri J. Xti, Pater gloriae: Cur D. vocetur Domini nostri J. Xti Pater, sive prima persona Deitatis s. Trinitatis, cur Xtus Dominus, vidimus N. 2, 3. Sed in specie hic addit Pater gloriae: gloria quid sit dictum est. Non semel Apostolus monuit omnia D. opera, omnes D. benedictiones hic pro fine laudem gloriae D. v. demonstrationem perfectionum divinarum. Hic igitur singulari ratione, cur Pater sic vocetur, inquirit. Et putant posse sic vocari quia gloriam Deitatis in Oeconomia mixte demonstrat, vel quia ipse est fons omnis gloriae, quae spectatur in Xto vel membris eius, quot ipsum 1. glorificavit 1. Tim: 3: 16. Joh: 17: 1. tum et nos assumet in gloriam. Alii et putant vocari eo sensu, ut gloria hic idem sit quod Xtus, uti videre est apud Suicerum in voce δόξα, sed placet nobis prius illud, rexa est. Pater est pater gloriae, quia se gloriosum mixte demonstrat, quia ipse id omne quod facit ad glorificandum tum se, tum Xtum, tum Ecclesiam determinavit, atque ita gloriam suam et modum demonstrandi proposuit proclamando nomen suum Exod: 33 et 34. et gloriosissimo modo suas perfectiones

in

in Xto demonstravit, docet e. Aplus 2. Thess. 1: 10. D. gloriosum fore in suis imo nihil pt ee gloriosum amabile et admirabile q n D. in sua oeconomia salutis in q ppnr ut Pr, manifestaverit illustrisso mo. Sed eo ipso ostendr et modus q orare dmus sc. in noe Xti, cumq n liceat adire prem nisi p filium ut Xtus docet Joh: 16. hoc e vi meriti eus, cum e. Pr voluerit in filio habitare oem plenitudinem graae, cumq n liceat adire prem ni p filium Joh: 14. cum n alia via sit ad thronum graae, q q Xti sanguine initiata e, hinc d. spu orari dt ut D. dni nri J. Xti. Cap: 1.

Id q Aplus pcatr e donum spus, sapiae et revelaois: Spus qs sit supra vidimus Sed q putant hic n illgi tertiam psonam deitatis, ss eus afflatum et effm in hoe, ita ut spus sapiae sit cor sapiens Ψ. 90. q qq n repugnet analogiae fidei, tn n video ullam caam, cur hic ab usitata Crasi recedamus. Proculd: spus sapiae notat in scra ~~ad~~ authorem sapiae Es: 11: 2. 61: 1. 1. Cor. 12. et ubiq. Igr spus et cum dari dr à pre et mitti, idq in noe Xti, ut Xtus docuit, utiq et ppa dt orari pr ut spm donet in noe filij, ss ut spm sapiae et revelaois.

Quando pcatr spm sapiae, eo orat, ut D. eos faciat sapientes x ut abundet in eos in oi sapia et prudia ut dr Ψ. 8. itaq id illis pcatr hic, q illis dari plixius docuimus.

Sed revelao singulr qd notat, eo notatr modus, q spus facit sapientes sc. p revelaoem, q qd sit, fle patet ex voce et ctextu, si e. respicimus ad vocem ἀπκάλυψις e manifestao eus q tectu et obscurum e, et ita locum ht in mysterijs, qt. sc. mysteria naa n pnt cognosci ss tm p revelaoem uti vidimus Ψ. 9. et revelata et n recte illgi, ni spus mentem naa ineptam ad bonum qcq cogitandum faciat aptam, facit a. ita aptam ad cognoscenda mysteria, ut id vocari poit revelao. Quo duo notantr 1. status in q hoe e ante eam spus opaoem, tum 2. ille status in quem deducitr p spus opaoem. Eo e. q revelao vr, notatr hois mentem q. velo tectam ee, ut n poit videre et illgere mysteria salutis, nec et recipe uti docetr 1. Cor. 2: 14. Id a. q raoem hat, qd sit, ex analogia fidei fle patet sc. 1. status is separatois à D. lumine, qt. ut justus judex hoi subtrahit negatq id, q ptinet ad Xitaem cognoscendam. 2. qt. justo judio statuit sub dnio pecci et regno

regno genitiuarum; unde 3. velum, q̃ st ea actões stabni illi gvenientes
tum alliebg, tum oblatis, tum epres edq membrorum. Illicbg cogitaões st pra-
va de d. egp virtutibg eã vijs. oblatis prava cupiditaes et desideria qbg
ea recedens à vero bono se jungit falso ut bono; epres motg illi irregu-
lares, q̃ n tendunt ad gloam d. edificaõem ẽxi et ẽpriam salutem, et ita
n exhibent ministerium justitiæ et sanitatis, sd impuritati et impietati
Rom: 6. Ea ota velum st, qa ẽjudicia ota et prava cogitaões repugnant xpo
revelato, abqs adeo impediunt ut ẽg gritas statim patescat. Prava desideria
a repugnant sanctis ligibg et ita ad carnis prauos motg et ẽx gjunctorem
mentis et epris illi vi q̃dam dei beneficia mentem agunt transversam, unde
orih ut mens epri q. immensa ea q̃ ẽjs delectant, et amet, et qa amat,
cupiat ea xpa, q̃ ota trahunt mentem ut splendor gritatis n̄ posit penetrare.
Sps igr revelat. revelaõ igr cum fiat tribuih, tribuih illi regad pecci grim
regnum et potiã pecci gria potiã, q̃ nitunh gri merito, et qd. judici fabij,
fecit et vim legis ad damnandum et addicendum pecco enervavit. 2. coñ
trariem opaõem, q̃ efficiunt st ea tum in mali remotõe, tũ boni substitutõe,
id fit tollendo ẽjudicia, pravas cupiditates et legem in carne stabulantem.
Hoc xo attendoẽm dando Heb: 13: 4. cogitaões ita dirigendo, ut gritas recti
clarè et distincte gcipiah, et qa gritatem q̃ xba revelant, vim xbrum
manifestando, faciendo, ut ad eorum usum et analogiam fidei rectè at-
tendah: Igr qdo facit ut mens attendens gritatem n ipsum obtm ipsas
res revelatas ita intueh, ut ota sint clara et apta, et nihil lateat in
qtm revelatõ locum h̃t.

Et hoc clarig patet ex jj q̃ Apls addit revelaõis effm stabnas Ἐπίγνωσιν
τοῦ Θεοῦ ἐν ἐπιγνώσει τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ dñi nri J. Xti, ubqs ex ipso et Ἐπί-
γνωσιν et pris et Xti, cognitio s. d. dni Xti ea ẽ, de q Xto loqt Joh: 17:
3. et Apls Col: 2: 2, 3.

Ἐπίγνωσις notat cognitionem, et ut q̃dam voluntatem tam ipsam suam
q̃ actum mentis et intentionem ad faciendum, qq n̄ potit dubitari, ut solet
in aliis vocibg, et ita hic qps eadem voce et intellectio s. actio et affe-
ctus notah. Cognitio a. notat rei p xas cogitaões, xaqs adeo ideas in mente
repsentatam, q̃ fit, ut res eo modo sit in intellectu objective sese, q ẽ extra
mentem reva et formalr. Ἐπίγνωσις q dei et Xti st ea cogitaões q

p ꝑ̃ nobis D. et ꝓm juxta ꝓbaim nobis repsentans x. qby in ꝓie de
D. et ꝓto cogitans, q ê in ꝑ̃, s. id spectat essiam s. attributa s. decreta, Cap. 1.
s. opa s. leges s. aliud qd q pteneat ꝛ̃ ἐπίγνωσιν τ̃ῆς δόξης κυρ̃ῦ. Itaq
in ꝓba hic ea allgt ἐπίγνωσις, q cognoscer D. in ꝓto, ea mõ nobis bene
dicens, ubi plixius ꝓpla explicat in toba Epla; ꝑs cum ea via D. repsen
dat nobis, ut d. peccoris, abq; adeo ut horum ea summe amabilem, n
ê dubitandum, qn hac cognio, q pcah Ephesijs, sit practica x. qa sit con
juncta cum ꝑ̃ virtutis notaby, q sint conformes illi obto, imo fieri negt,
ut ea recta sit sine amore, cum eo mõ nosci a pt D. in ꝓto, qa ameth
ubi dr 1. Joh: 4: 8. abq; ista ꝓ̃ arcum illum nexum inꝛ illectum et
virtutem et utriusq; opacos uno ꝓto toba religio vr יְהוָה יָדַע Hos: 6: 6.
Jer: 9: 8. Rom: 2: 18. Joh: 17: 3. Itaq; in emphasi hic ἐπίγνωσις notat
actum illectu et virtutis, et ista ea optimam formam D. ut magis et
magis eum ꝓcamus cognoscere, donec eum cognoscamq; ubi cogniti sumq;.

Sed nunc ꝓpla ostendit, qd ad eam regrah x. ex. et fgg. se. illumina
ti oculi mentis ad cognoscendum, ubi occurrit διανοίας, illiq; tribuuh
oculi ea dem illuminati, ea finis et finis cognoscere.

Διανοίας notat mentem, qa pt διανοεῖν ratiocinari, abq; notat
mentem rationalem, s. cum facultate ratiandi. Oculi illi tribuuh metaph:
ad id denotandum, q ꝓstat in mente id, q oculi in ꝓpre. Oculi st enim ꝓbrum
visus ad id dati ut recipientes exteriorum species, eas deferant ad mentē,
et ista eorum ope ꝓta videtur in sua magnitudine, figura, colore. Sed
ut illi soli ad videndum n sufficiunt, ꝑs luce opq ê, ea auxilio videnti, ita
hic et de oculis illuminatis mentis loqr ꝓpla, id illigens q lucis instar
ê in mente, unde ꝓle patet, qd illa lux sit, q mentī gratiat, pcuid. nil
aliud ê q opus ꝓ̃ id faciens, q lux facit, sc. q ut mens q sua ideas et
cogitatus res allgat, ad id e. lux ptinet, ut oculo ꝓta videre pnit. Pl,
luminãa igr ꝓ̃ et lux ea ê differunt ab ipsis cogitatibus ꝑ̃, p ꝑ̃ rem
rectè cognoverim, et ista accipiendi, ut finaliter experimenti ea eam et affm,
qd. ꝓ̃ ea ê cogitatum talium, vr lux et illuminãa, ꝑs qd. id q ꝓ̃ opatr,
st ea cogitatus recta, hinc lux ea ê ipse effs, et hoc nemo negare pt q
v rationem sanam v sensum sanum habr, neq; et aliud acq; in mente dari pt, nec fera
aliud qd allgit, q inde patet, qa q. fera hic vocat illuminare, id alias
vocat notum facere ut unum et idem illud: ista sic res hic concipi dt, ut

in

in visõe spūs, mens ed ēg facultas cognoscendi ed rasandi respondent oculis, vitreis illis, cognitio visõi. In visõe duo sūt lux oculi & oculi aptitudo ad videndum, ed lux externa cum luce oculi concurrens. Hic gsecia idea ed notões innatas, ed ipsg opão mentem excitans ed agitans, ut attendendo ad obm ed ideas innatas ed utrumq; gferendo fit oriah visio spualis & secia. Dg essg ē nosse & res intueri, ut velit Apls ita res ēē dg, sentes, ubi sūt obta oculis, ita nos D. ēē Xtm intueri spūr ubi dogh 2. Cor: 3: ix. eodem vso ubi hoc fit in visõe spūs, q inhuendo recipimg imaginem rei visa, ut hic ad eandem imaginem transformamur in, huendo Deum ed Xtm.

Res a. qs vult distinctig nosse, recenset in lega. q sūt tria, q cognosci vult ad D. gloam 1. Magnitudo spei vocaõis. 2. Magnitudo diviarum edc. 3. Magnitudo potia edc. de qbg ed egit supra, ed aget infra.

De potia à x. 20. ad cap: 2. x. ii. de divitijs gloe edc. à epte 2: x. ii. usq; ad epist 3: iq. de magnitudine spei, inde ad x. 20. ed x. 20. ea celebrace claudit.

Primum q, q illuminati à Spū S. cognoscere dat, ē, q sit spes vocaõis ēg, ubi videndum ē qd spes sit, tum q vso ea voceh spes vocaõis

Spem supra nomimg ēe expectaõem boni futuri nitentem argūs qbg dsuadeh ēe futurum, ss fumi ed p ipsa re sperata voce ipsig notare ē, adeoq; eo sensu Apls illigit, cum dicit, res q vid n ē spes Rom: 8: 24, 25. hinc Heb: ii. vocah illa ὑπόστασιν q n sūt ed videre. Hic an p actu sperandi an p re sperata fumi dat, si dicah, certum ē, gemq; nõo fumah, inde ēē qd feriem oraõis, imo qd rem ipsam, nequ e. spes separari pt à re sperata, v illa à spe in credentibg, ita utrumq; hic grecūh, ut neutrum sine altero ēē pōt, ss tū fortè commodig illigi res sperata, cum ea videah magis respū hoīs hīc obti radem, ed in deo alig gloam dicare. Itaq; si p re sperata fumah, patet qõo ea tribuah vocaõi, sc. cum vocão vi vocis notet jussum ed effg sit ēsia ipsig rei q vocah, vocasem d. dici pōe, q D. jubet ut hoc v illud ēsbo sit ed fiat, itaq; decretum d. ga ē efficax, vocão ē, qeuld: vocão ē, ga ēg vi ēsia fiunt, ita ut D. decrevit. 2. inde patet vocasem ēē eam vltaõ d. determinasem, q rem actu sibit ed ita dr Rom: 4: ix. vocare ea q n sūt, ut sint, itaq; creão Ps. 33. ed Gen: 1. dr, dixit D. jussit. itaq; 3. in spūa

Cap. 1.

ſpū vocas ē ista d. jussio in fidelibꝫ, q̄ id opꝰ in ijs efficit reipsa, q̄ dicebat, et ita opꝰ, q̄ sit sedm electionem, unde vocant fideles vocati et vocas ꝓut: ꝟ. 1. hꝭ cap: et 1. Cor. 1: 9. sed 4. vocas ē sumr q̄ ꝓbo d. q̄ jubet hoēm q̄ pecum à se separa, tum ad se redire, et ea via ḡdem q̄ ipse ḡsequit, q̄ via ht terminum in quem desinat; itaq̄ cum d. eo mō vocat ꝓbo ut effectus fiat, ꝛ ut hoēs veniant, qa id fit q̄ diam potiam, utq̄ sedm dium ꝓpositum ut aiding ꝟ. 11. Hinc xeklýbes notat id ꝙd in eum finem sua ꝛ. notat n̄ tm externum illum jussum, hꝭ cum effectu in illis et ita cum obedia, itaq̄ illi vocasi, qui ḡtribuit, cum d. eos vocando vocat ꝓmittendo et ad bonum aliq̄ id ꝓcreando atq̄. hꝭgaꝑiov conferendum post confectum statum, vid: illud Eph: 3: 14. itaq̄ cum ad illud hꝭgaꝑiov vocat, imo obseq̄ n̄ pōt vocante, ni illud hꝭgaꝑiov ē in jesu d. expectant et ex eo ꝓmisso exspectent, imo ḡres ē fides illiꝰ ꝙbi q̄ vocat, et obligāo, d. in illo ꝛacem ea; itaq̄ cognosci d. vult, q̄nam sit illud hꝭgaꝑiov, q̄ dignum et vocante et vocato sc. ut cognoscant deo ē gloosum illud dare, sibi utile et necarium ad felicitatem id accipe, utq̄ ḡtium q̄ in bono eo moveat ultaem ut ad ꝓmittentem et ꝓmissum bonum amet eo gradu et mō q̄ ḡveniat ḡstia rei ꝓmissa, nam gerald: hoc solo pōt creā rationalis moveri, ultaq̄ a. n̄ pōt servi ni in bonum, et q̄ē majus eo magis amandum ē, et ideo hoc fit q̄ aliud, facit tum ad gloam d. tum ad laetiam hoīs nosse q̄ sperandum hꝭ ꝛ q̄ copiosa sit ea res q̄ sperandā ꝓpōr, hinc ē, q̄ ꝓpō inde arcessat summam laetiam et gaudium ineffabile et gloosum vid: 1. Pet: 1: ꝟ. 3—9. hꝭ hoc n̄ solum vult Xpūs nos scire, cum vult cognoscere q̄ sit ḡres vocasis, hꝭ et q̄ argta sint ad sperandi et sibi polliceri, et ita ut sciant vult q̄ certo q̄ sperant, fiat accepturi. Itaq̄ vult fideles id agere ot studeo ut habeant ἐπαγγελίαν in se ὑποχαιρ ut legit Heb. 11: 1. vult ergò ut studeant certam facere suam ḡtē et ista huc ꝑtinet cognoscere id oe, q̄ persuaderi ꝓpōt nos n̄ falli in ḡre nra, q̄lia sit bene multa, solū hoc ora complectih q̄ vr ἐπαγγελίαι xeklýbes autē sc. dei, q̄ innixi d. jussisse id sperare hꝭ ꝛ.

2. certum ē vr fndti ēt caē ex q̄ ēt in q̄ ēd d. sperare vult, q̄ ē
1. Electio dei 2. in spē testam: dei. 3. spialiq̄ testam. dei morte
xti ratificatum: Et iba immutabilitas electois ēt testam: ēt me
ritum xti st argta retributionis rei sperate, fz respū ēt ipsorum spe
rantium st condoes q̄s deg in ijs reqrit, iba argm nullum ēt valet
extra hoēm vi in se ea reciat, q̄bg ea sibi applicare potit, igr cum
Deg dicit q̄ credit habebit vam Joh: 3: ib. q̄ testimonium de filio re
cipit Joh: 5: 10—13. hoc vult Apls quemqz in se explorare an habeat
eas condoes, ne temere sperans confundat Rom: 5: 4. Itaqz ad hac
ōia vult attendere fideles, ēt ex eo fegit simul in, attendendum ēe ad
q̄libas spei ipsig, q̄ē in sperantibg, ut sciant spem suam fundatā
ēe. Secundum ē divia gloa, ubi tum obtm, tum subtm spectandum,
Obtm ē πλοῦτος κληρονομίας, ubi spectandum q̄d κληρονομία
sit. 2. q̄ gloa ēg. Et 3. qs πλοῦτος ēg.

Hereditas dicit bona ea, q̄ qs accipit ex testam. v. g prīg patris v
patris adoptivi s. in totum s. ex parte. Itaqz ut supra monitum ē
κληρονομία hic notat bona ea q̄ nobis d. ex gra, eo testm. q̄ nos
adoptare decrevit, legavit tum in hac va, tum post eam adeunda.
Itaqz in emphasi notat hereditas effecta ea bona danda post hanc
vam vitā 1. Pet 1: 4. tum c. plenum effum habebit vide Rom: 8: 23.

Illi δόξα comparabit. δόξα notat tum Cstiam rei, tum judicium de ea
Cstia. Hic itaqz Cstia hereditatis, ita ut hac hereditas, hac bona
testam. dno decreta, si cum alijs mundi bonis conferanth, ea antecellāt
et reliq̄ ōia st mera vanitas.

Illi q̄ venit ēt πλοῦτος: nam hereditas dicit divias, neq̄ ēt qs q̄
st testam. facere vi de bonis, vi dives sit. itaqz q̄ majo bonū ē, q̄
major gloa ēt Cstia ēg, eo ēt excellentior ē πλοῦτος; igr si haec jam
jamq̄ nil aliud exprimit q̄ excellia eorum bonorum ēt Cstia, q̄ deg suis
destinavit, ēt quorum datōe ostendit se ditissm, tum gloriosissm, ēt he
redes ēt suos facit ēt ditissos ēt gloriosissos; q̄ patet, si ipsa illa bona
contueamur: sunt uno verbo ea bona, q̄ faciunt ad effectam salu-

salutem, itaqꝫ q̃ n̄ post ēe nī summum bonum eo gjunctio. Et ita
hereditas ea ē ipse D. qꝫ se ēt hinc vocat Deum eorum qꝫ st foederati
ipsig: bonum eorum, s. ubi dr Gen: 15: 1. merces magna. Cr hoc a. bono
nil comparari, tm abē ut qeq elli antferri potꝫ. Et magis hoc patet,
si nodg spectet; dah sc. n̄ jure alig nāa, ꝫ ūt supra vidimꝫ q adoptōe
ēt idem testamentariam q firmanda sit ipsig filij d. morte, ita ut in
eo gsticuꝫ sit πάθος misericordiæ Rom: 9. itaqꝫ cum vult ut faciāt
q sint divina illa glossa hereditatis, vult agnosci ē. summi boni ex-
cellam, ōsufficiam, misericordiam, vult nos imbueri in felicitatem eam
summam ēt glossam, eo fine, ut id faciat ad laudem glōe grāe.
Itaqꝫ pt fieri ut de nobis se demonstret glossum nī nos glorificet ꝫ
nī faciat opa glossa ad ūrm commodum, qꝫ ē. ut glossum aliis ēsserve
dng ut vilissimis, id dng astimare q aliis rebg, nil a. astimare seng
nī q ht respū ētium, nil ht ētium respū nri, nī q nos reddere ēstrahi,
ores pt, itaqꝫ si finis oꝝ d. debeat ēe laus glōe d. ~~nof~~ necesse ē
ut simul sit ea glōa πάθος nra hereditatis.

Osbendit a. Apls, quam sit haredes ēt qbg competant illa divina
sc. sanctis

Sancti quam sint, supra cap. 1. visum, ille q initah diam sanctitatem
v emorē illum, qꝫ d. ferh in se ipsum ēt in relatōe ad creatam rationalem, q
trib gloām suam, q fid, quado suas ꝫfectōes ogibg suis demonstrat, ēt eū
amorem, cultum, honorem ēt ossequium exigit à creāa rationali, quem merth.
Itaqꝫ sanctg ē, q d. rectōes amat, agnoscit, colit venerath ēt celebrat ēt
ita ad imaginem eam efformath. Itaqꝫ hinc patet n̄ nī sanctis competere
illam hereditatem, et ut taceam, seram id expresse inculcare, sine sancti-
ficōe neminem d. visurum in gloa Heb: 12: 14. ēt neminem hre com-
mocem cum deo, nī ambulet in luce sti d. ē in luce 1. Joh: 1: 7. Etiā
res ipsa id docet. q ē e. ea hereditas? ut videmꝫ nra hereditas gloosa ē ipsa
nra glorificas. q a. colligi alia hoꝝ glorificōs pt, qꝫ ēt gloām d. refectus
facie videt ēt ad eandem imaginem à gloa in gloam transformatur.
Ita nil aliud pt ēe glorificōs, q ꝫfectissa glōa dna in nobis demonstrās,

glorificā

gloosissa a. gloa dia demonstrao fit, q opa respu nri Xstantissa, ab adeo q ipsam eam hereditabis divitis et gloosa communicadem, in ea e d. effectoes effectisse elucent, et ubi ea e vra hereditas et glorificao, ibi eum vocamur ad eam hereditatem, tum vocamur ad id, ut d. effectoes, diligeam, graam, misericordiam, potiam, oemq; virtutum diarum gloam agnoscamq et amemq et laudemq, q ipso vocamur ad sanctitatem, atq hoc e gntlg plixe docet Rom: 8. q illi demum sint hereditates q ambulant p Spm. Et videmq ex supioribq, q ipsa sanctificao fluat ex electoe et predestinatoe ad eodem, atq adeo q sit hereditatis pars aliq. Imo fieri negt, ut qs constituat heredem bonorum suorum, ni et faciat heredem virtutum suarum et mos sui si potit. Itaq; heredem facere in d. notat 1. filium facere s. regnare et renovare ad imaginem suam Rom: 8: 29. Joh: 1: 12, 13. sing a. filij qdo eandem accipiq naam s. qdo id accipiq q sancti fiq ut d. sancty e.

Tertium q vult agnosci e excellens magnitudo potiae dia in credentes, de q Aplg loqr admodum emphatice: In ea spectabimq stylo duce ipsam eam potiae magnitudinem, tum eq arcta.

Δύναμις notat vim efficiendi, et ita notat in d. dia vbis eam effectoem, ut q vult, ea fiant, dicitq; coexistiam esse cum dio placito. Potia igr dia ea e eadem ubiq si in se spectah vbis potentissa, fs in relatoe ad opa majora v minora dicit pt major v minor. Et ita Aplg hic provid magnitudinem eq excellentem imo ὑπερβάλλουσαν πρὸς ἡμᾶς q notat excellentiq oq; q. pt dian potiam p eaa, ita ut hic posit agnosci metonymia. Sed n tm comparatoe instituta iar opa potiae dic, illi pt tribui magnitudo excellens, fs ex comparatoe instituta cum alia quanq potia, ut fieri sit, nullam ex poe potiam, q n dia potia superemineat, sive sit ea potia legis, s. pecu ficm legem, v Satanae ficm eandem, qt. dia potia haec ota destruit, eo sensu quo Aplg dicit Rom: 8: 32. deniq ex respu impotiae hoq, ego paupertati, ut inveniah d. poe et ea ota in nobis efficere qbs indigemq, fs et facere sup abundanter Eph: 3: 20. Et sane ipsig subti s. dei idea docet deu potiam et

ēa summam, ēd nullam rem ei ēe impōssibilem Luc: 1:

Cap: 1.

Illam a potiam demonstrat argūs 1. conspicuum ē in ipsi credentibg. 2. in ꝺño.

1. In ipsos credentes virgꝺ ſpūs: πιστεύοντες ĵdem ſt q vocantur N. 1. πίστοι: q xpum xpiānis ēd Eglium ſalutis p veram homologiā cor, dis recipiat, ēd ex eo fiunt obedientes, ēd traditū in typum ꝺctæ Eglīæ ubi ꝺr xp. is. ēd Rom: 6. Illi credentes hic ꝓponunt ut argūm excellentis potiæ ꝺctæ, in qūm ſt credentes fidem efficam roboris virtutem eg Ἰσχὺς notat ipam potiam qd. dicit vim aliqd efficendi ē ita ipsa ē δύναμις, nis ēd apud Philosophos.

κράτος cum jungit cum ἰσχύει, notat ē ſimpl δύναμιν, ſz δύναμιν exserta qdam mō, ēd qdem cum aliq excellia.

Denigꝺ ἐνέργειαν notat ipsam illig potiæ efficam, ~~roborīs illig potiæ ꝺctæ, eo inducit hoēm ex fe ad diligendum xpum ſalutis~~, qd. in ea conspicuum ē, q opg ita fiat q eam potiam ubi opifex vult. Itaqꝺ opg tribuit ἐνεργεῖν ἡ ἐνέργεια, illa a. refolvꝺ ꝺr in κράτος τῆς ἰσχύος, ita ut Ἰσχὺς ſit principium opis.

Cum igr dicit, credentes credere ſedm efficam roboris illig potiæ ꝺctæ, eo inducit hoēm ex fe ad diligendum xpum ſalutis, ad credendum ē ēe aptū, ēd impotentem, atqꝺ ipsam fidem ꝺ. donum ē, ēd p eā agnoscere ꝺ. potiā, ita ut ſpūs ꝺ docet cap. seq. v. 8, 9, io ēd seqq. Ita qndo ē ſimpl ꝺ tribuit ꝺ. ſz ita extollit potiam eam fidem in nobis operantem, respicit tum ad ipsig opis ſubiam, q nullum ē magis astimare dignum, cum e. id ipsum opg tale ſit, q mittamur in poſſeſſionem ēd hæn gloōæ illig hæreditatis, q accipiemg xpm ēd cum eo ōia, q ipse ꝺ. in xpo ſit bonum ēd portio nra, nullum ēr opg pt ꝺcta potiæ hoī magis utile, nullum majg. Si porrō ſpectemg ſubi, in q exercet ꝺ. potiam hanc, ſtabilitum, tanto magis elucet ea magnitudo ēd ἐνέργειαν, hōs e. naa ē hīs morbis ēan peccatis ēd alienatg à deo, ēd ſub dnio peccati ēd Diabolo, ſz id dē ex justa ꝺ. judicii ſententia, ita ut tanta ſit potia peccati ēd Diabli in hoēm qnta ē vis legis 1. Cor: 15. tanta a. ē vis legis, qnta ē vis ꝺcta sanctitatis justitiæ ēd æternitatis; his e. vinculis auctoramentis ribus potestas peccati ēd Diabli; Igr q magis desperatg videbat ſtatg hoī, q magis hoī impoſſibile

eluctari

eluctari, eo magis conspicua fit dña grãa, david ei potẽa. Igr cum Apls primam ꝓponit spem vocatos et dives hareditatis, nihil magis conveniebat, q ut simul vellet rasci dñam potiam, ne qs eq eg sibi tribuerat et suis opibꝫ, et suo libero arbitrio, ut doceat nihil hr̃e hoem, nihil et spes q̃n accepit 1. Cor: 4. q ꝓp adeo n̄ Deo acceptum ferre debeat ad eum finem, quem ubiq; Apls inculcat, ut pateat d. dei gloꝛa grãe laudem, hoc inculcate Rom: 11: 36. q ideo d. debeat dona ei⁹ ãnũcare, qa dña sit ex eo et ꝑ eum. Et hoc fidẽ ordinem nãd fieri dr, ut post gsideratam obli gsideratõ ꝓpositio subiti ad obtm, ubiq q moo, qve potẽa attingere obtu sunt, doceat, q de ea Apls d. vindicat.

Alterum argtm dña potẽa ẽ Xti excitatõ ex mortuis; tum exaltatõ. q gsideranda sit, tum in seipsis, tum in relatõe ad credentes.

In se si spectent, dr Xtm dña potẽa ee excitatum ex mortuis: Xtg qs sit q excitatꝰ dr, supra dictum ẽ, se Mediator exequens mediatorium officium tribꝫ muneribꝫ, sc. sacerdotali, ꝓphetico et regio, et ad id tum ordinatꝰ, tum exaptatꝰ. Itaq; excitatõ Xti dr ellgi cum relatõe ad Xti officium mediatorium, et ita fit patet, Xtm jam eo modo ee excitatum q mortuꝰ ẽ, et cum resurrectio et mors sibi opponant, quum eg eis q in morte gsiderandum ẽ, spectandũ ee ẽ in eg fuscitatõe. Itaq; cum mors ab eo obita sit ut mediatore et sponsore atq; adeo sacerdote eo se offerente in hostiam q peccis suorum, uno vbo, hoꝛtatꝰ in mortem dr ꝓ peccis nr̃is Rom: 4: 25. x ad pecca sua morte expianda. Itaq; vi legis ob peccum eorum, quum sponsor erat à d. judice justo ad mortem ꝺemnatꝰ ẽ; Itaq; in morte gspicua fuit vis legis et pecci, hae e. fuerunt vincula mortis eg ut dr Act: 2. resp egr ꝓnit mortem vincere, ñ ea vincula rumpet x. ñi moriendo legis ~~execrationes~~ execrationq; impleret et peccum in eo ꝺemnareꝰ x. puniret, atq; ea et vim suam amitteret, qa tolerata poena cessat realꝰ: Itaq; excitatõ ex mortuis ẽ argtm justificatois tum sponsoris, tum eorũ quorũ sponsor erat; Sponsio e. relativa ẽ, hoc expresse dr Rom: 4: 25. et 1. Tim: 3. ib. col: 2: 20. itaq; cum suscitatꝰ ẽ ex mortuis, eo publicè declaratꝰ ẽ ꝺ ꝓpos

ἀεὶ Χριστὸς βούλησιας ꝑ passiõe ꝯsummatꝰ Heb: 2. 10. ita ut refusitatiõ
fuerit publica absolutio à delicto, q ostendebat ipsum ꝑ mortem abo-
levisse potestatem mortis ꝯtrem Heb. 2. 14. itaq; eo demonstratũ ẽ
nos ẽ liberatos in Xto à vi peccᾶi ẽt Dñi, eo ipso q à vi legis, ita ut in
Xti resuscitatiõe nr potiꝰ nr censeri id de abolitum ẽt, q erat ꝯtrium ele-
ctis, ruptum chirographum, abolitum peccᾶi debitum, abolita vis legis con-
demnantis ẽt vis mortis debitoris, atq; ita Xti resuscitationem ẽe fun-
dam nrae sanctificatiõis Col: 2: 12. 3: 1. Rom: 6. nrae justificatiõis Rom: 4:
ꝯ 25. nrae resurrectiõis Phil. 3: 10. Rom: 8: 11. 10: 9. 1. Cor: 15: 17, 18.
deniq; nrae glorificatiõis Phil 3: 10. 1. Cor: 15: 12, 13. qui Xtꝰ ut primo
genitꝰ ex mortuis Col. 1. Apoc. 1: 5. et primitiæ 1. Cor. 15: 12, 13. itaq;
patet nunc, quo ea tribuat D. et dicã potiꝰ, sc. resurrectionis,
q q e. Xtꝰ sua vi resurrexerit Joh: 2: 19. 10: 17, 18. qꝰ Spũ suo se vivi-
ficarit, q nõ male vult explicari de ꝯ divinitate 1. Pet: 1: 18. 1. Tim:
3: 16. Rom: 1: 4. tũ qꝰ Xtꝰ sponsor erat, et eo nõe moriebatꝰ D. judici
subjiciebat se in morte, et Dei judicis erat et cum ꝑstita satisfactione ex
mortuis resuscitare. itaq; cum hoc tribuit Pri, eo ipso et aliqm justificatiõ,
in ea a. resuscitatiõe ꝯstabilis ẽt dicã potia: eadem et gloriosa fuit in
collocatiõe ad dextram D. in coelis, q primo ꝯtigit, deinde modo ꝯ decla-
ratꝰ. Dicit 1. collocavit ad dextram, ubiq; hoc fieri intellexit, Xtm orbi ꝯsum-
matis nõ tm ex mortuis resuscitatum sꝫ et ad dextram D. collocatum Heb: 1:
3. 1. Cor: 15: Col: 3: 2. imo Xtꝰ illam collocatiõem tanti ẽt momenti dicit,
ut ea sit summa eorum q docet Heb: 8: 1. itaq; si qd aliud sit collocare ad
dextram ex collocatiõe ferarum et Xti loci intuitu sit determinandum, nõ ẽt
dubium eo notari nõ tm summum honorem, sꝫ et summam potestatem,
ubiq; e. ut aliqm dñi ꝓponit ita Ps. 8. Ps. 110. 1. Cor. 15. Apoc: 3.
Hinc ἡ δεξιὰ τοῦ θρόνου τῆς μεγαλωσύνης Heb: 1: 3. 8: 1. Hocq; patebit, modo
cogitemꝰ Xtm collocari hic ad dextram D. sedentis in throno, q ipso in
unitꝰ communio potestatis eiusdem et regni, throng e. D. regnum D. notat
et summam potestatem Ps: 66: 1. cum D. sedere in throno eiusdem regni so-
cietatem. itaq; qꝰ aliàs fieri sedere ad alicꝰ dextram, nõ collocari ad eam,
hic certè notat communem regni, ut ꝯa loca citata evincunt vid. Dan:
7: 9. coll: Zach: 6: 13. Apoc: 18. 7. neq; qsq; de eo dubitare pt, q hunc

94.

hunc ipsum locum ꝙfiderat ẽm, ſtplg e. in ſegg de ſummo regno exerte ex-
plicat, cum e. ſessio ad dextram d. tribuah ẋto, ut ẋto excitato ex mor-
tuis, eo inuiah ẋtm ſibi ꝙ mortem viam ſtraviſſe ad illud regnum, hinc
dr 1. Pet: 2: 22. ꝙ paſſõi ſegrah gloꝛ, ed ẋtg idem affirmavit Luc. 24:
ꝙ eum dr, eo affirmah ẋtm conſtitui vi ſacerdotij ſui regem, hinc duo
ea Zach: 6: 13. conjunguh ed ſtplg Heb: 2: 3. ed 8: 1. ejũ ꝙfiderat, ut ꝙ
ut ſacerdos, facta peccorum purificaõe, ꝙſederit ad dextram majeſtatis. hinc
Heb: 10. poſtq de ſacerdotio eg plixè locutꝙ erat ſubjungit eum ad dextram
d. ſedere, ed exſpectare ut oia ei ſubjicianh, itaqꝙ Pſal. 2. ꝙſederah explet
enim obedia, atqꝙ ita in ſessõe eg ad dextram d. uti ꝙſpicuum eg regnum
in oia, ita regnum ſacerdotale, ꝙ nos ꝙſiderare vult ſtplg Heb: 7: 25 ed
8: 1. ita igr ingreſſg e, uti id reſpondebat typo ſummi ſacerdotis poſt
purificaõem in ſanctum ſanctorum Levit: 16. in eo igr argtm e ed nra
exaltaõis, ꝙpe cum vi ſacerdotij ingreſſg ſit in coeleſtia, tum ingreſſg
e ꝙ ſuis ut ꝓdromꝰ Heb: 6: 20. ijſq eo viam in coelis initiavit Heb: 10.
coll: Eph: 2: 6. itaqꝙ dia poſtia collocatꝙ dr ad dextram d. ut pateat
ipſum, ut Pri ſe ſubmiſerat ẋto ſponſor, ita suo ed ſuorum noe exaltatũ
ee ab eodem.

X. 21. Modꝙ a. eg regni deſcrib X. ſegg. ſc. ꝙ ſit ὑπεξανω πάσης ἀρχῆς
καὶ ἐξουσίας. deſcribit & ẋti eam poteſtatem ſummam, tum reſpu rerum
aliarum oium, tum reſpu Eccliæ.

Reſpu rerum, cum dicit eum ee poſitum ſup oem ἀρχὴν; reſpu Eccliæ,
ut eg ſit cpt ed ꝙ impleat.

Quod attinet res ipſas, ꝙ ꝙbꝰ ẋto tribuih poteſtas ed excellia, vocãh
ἀρχαὶ ed ἐξουσίαι edc.

Ἀρχὴ notat ꝓter alias ſcaes ed impium, ed eos ꝙ impio ſunt s. magi-
ſtratꝙ, hoc videre e Luc: 12: 11. Tit: 3. 1. eodem ed modo vide ſumendum
de ẋto Col. 1: 16. ita ut abſtractum ponah ꝓ concreto.

Ἐξουσία ed notat n jus ẽm ed authoritatem, ꝙ ſcae ubiqꝙ obvia e, ſꝫ ed
magiſtratum authoritate pollentem uti videre e Rom: 13: 1. Matt: 8: 9.
Luc. 7: 8. ed 22: 25. qq Matt: 8. ed Luc. 7. poſt ed de juriſdictõe ellgi, vide
ea ſenſu ꝙ juriſdictõe Luc. 23: 7. 1. Cor: 15: 24.

Δύναμις

Cap. 1.

Δύναμις eodem nõe ut ἐξουσία sumunt q̃ vis q̃ hñt δύναμιν ἐξουσίαν.

Ὄνομα notat 1. signum illud, q̃ qs noscit ẽ dignoscit, ps ẽ sumit q̃ vis, q̃ noẽ hñt, atqs ita noẽn sc̃at ñ celebritatem tm̃ ps ẽ authoritatem, neqs eam tm̃, ps ẽ q̃ eâ Deus st, neqs unum ab alio separari pt. Quod a. hic sumat q̃ ipso concreto x. q̃ hoibꝫ ẽ psonis excellens noẽn habentibꝫ ẽ contextꝫ docet ẽ gstruo, q̃ ẽ v. ὄνομα ὀνομαζόμενος q̃ ἀνάγραπτον ὀνομαζόμενον τῷ ὀνόματι, eodem nõe usurpat Phil. 2: 9. qq̃. illic. ẽ post allegi ipsum noẽn, q̃ authoritas hoũ designat, ps illud extendꝫ ẽ ad hoc seculum ẽ ad futurum.

Notum ẽ ἀεῶνας notare certam quidam tpis, ẽ ita varie põe in sc̃is tpora comparari, ut unum respũ alterius dr̃ Deus ẽ futurum, qt. una tpis quidꝫ distingui pt̃ propꝫ notis ab alijs. itaqs n̄ ẽ dubium qn̄ post talis comparãs locum hñt in hps V. ẽ N.T. ẽ ẽ in hps græc N.T. ẽ hps gloss. itaqs ex circumstijs judicandum ẽ, q̃ sc̃as ẽ comparãs locũ habeat. Heb: 2: 5. οἰκουμένην μέλλουσαν notat regnum Xti in N.T. respũ expectationis veterum, ita Heb: 13: 14. πόλις μέλλουσα vr̃ coelum respũ habitationis hꝫ terrestris 1. Cor: 1. ẽ 2. cap. ἀεῶν Deus st̃ explicari cõmodẽ de statu V.T. quem illic agr̃ de eo q̃ abolendum erat p Xti regnum ẽ Eccl̃ium, atqs adeo illi allegat q̃ erant Κόσμοι καὶ ἄρχοντες in V.T. vid. cap: 2: 6, 7, 8, 9. Heb: 6: 5. vero q̃ ἀεῶνος μέλλοντος, cui tribuunt δυνάμεις, qq̃ ẽ post aliqđ seculum N.T. allegi, nihil tm̃ ẽ repugnat, q̃ ming allegat seculum gloss. Itaqs quãdo Apls docit Xtm evectum ẽ supra oẽ noẽn, q̃ noiat in hoc ẽ futuro seculo 1. allegi post ea nõa, qbꝫ quidam in V. ẽ N.T. ab alijs distinguunt ẽ anteponunt ut sapiores, ita notũ ẽ in V.T. obtenuisse nõa prophetarum, sacerdotum, regum, ysqp conspectũsse ẽ dignitatem ẽ authoritatem ẽ jurisdictionem ẽ supra ẽ in alios hoes. In N.T. ẽ nõa st̃ varia, in Ecclia Eccl̃istæ, Apli, pphæ, Dres, pastores, uti videre ẽ cap. 4. extra Ecclam nõa st̃ magistratuum, regum ẽ eorum oium, q̃ st̃ ἐν ὑπεροχῇ ubi videre ẽ Rom 13: 1. 1. Tim: 2: 2. neqs e regnum Xti finale tollit regna mundana. itaqs cum hi in hoc ẽ futuro seculo x. in V. ẽ N.T. noiant, eo tum celebritas illa ẽ authoritas innuit, q̃ eius,

vis

vis in sua statoe gerendi, ita ut noscere et sibi eam authoritatem et di-
gnitatem agnoscere; ita et noscere nomen D. tandem Rt emphasin Gen: 4:
v. 26. Es: 44: 5. Joel: 2. et ex illo Rom: 10: 13. ita 2. Tim: 2: 19. Fs et
fidei futuro seculo gloria illgere qs velit, sensq pt ea singla, nullum futurum
nomen, nullam authoritatem in hoc et futuro seculo supra eam Xti, adeo ut
non sit necesse singere alia authoritatem in coelo pter authoritatem Xti, qq
et illi, q habuerunt nomen in terris, in coelis et eo nomine nosci debeant, qq
prig illud fugiat et fabrifaciat loco et crasi. Et ne quem moveat q dr hoc
jam tpre N.T. q non pt tum adhuc futurum vri, is gfuderet Rom: 5: 14. ubi
Xtg adhuc vr ἐσόμενος prototypon, et postq apparuisset ad seandum ordinem
ivit primum ademum et Xtus; sensq igr horum exemplorum qs sit, se. qui Xto
competat ἀρχή, δύναμις, ἐξουσία, κοσμοκράτωρ, ὄνομα supra ora alia.
Itaq notah summum Xti regnum, hoc e. sessio ad dextram, ubi vidimus de-
notabat, ita Xto competit ἀρχή Col. 1: 18. i. e. ἀρχῶν, ita principatus
ei tribuit Es: 9: 5. competit ei ἐξουσία summa Matth. 28: 18. coll Zach:
9. 11. et robur et potia, et e. גבורה Es. 9: 5. 11: 5. Ps 110: 2. competit
ei κοσμοκράτωρ i. e. dominator Jer: 30: 21. 2. Sam: 23. נגיד Mal: 3: 1.
ita Rex dicit Act: 2: 36. q sit declarandus Deus, Phil: 2. dr, q sit in his,
q Xto hic tribuunt, clarum q sit κύριος Jxtg, et hoc nomen et vulgare ei
ut vidimus v. 2. ita ubiq tribuit Xto nomen regis Ps. 45: 2. 72: 1. et ubiq in
N.T. pphta predicant Jehova regnabit illgit regnum Xti: ita Xto tribuit nomen
sacerdotis et idem in excellsa ubi Ps. 110. Zach: 6: 12, 13. et tot. epla ad
Heb. ita nomen pphta q alio Xto tribuit excellentig Deut: 18. q in eo con-
sistit q ipse doceret ut ἐξουσίαν ἔχων et q potuerat remittere et punire
pecta. Itaq ex his patet, q hic nobis Xto subdos et ois principes, leges,
judices, potiam et oem potestatem, Deus, et quod tandem Rt excellentig
quidam nomen, ita ora subdita dnt de Xto et regno Ej, et non pnt ni ipsum
regnare Prov. 8: Ps. 2. non debeant ni unig hoc ut Dni leg et agere, ita
ut in quem is Xti Dnio repugnat, is Xtg sit destructurus, eo e. q Xto tri-
buit δύναμις et κοσμοκράτωρ supra oem aliam, scah Xtum oem potestatem
hostilem destructurum.

Sed eousq extendi porro illa Xti κοσμοκράτωρ et ἐξουσία, ut non tm

constri,

gstituah excellentior dns oibg alij dnis, ꝑ ut regnum ei tribuah
uniuersale, cui n̄ posit subducci ulla res in toto mundo, oia enim
pedeby eg subjecta dicunh. Cap. 1.

Proculd: hec ꝟba desumpta st ex ℣: 8. ubi idem tobidem ꝟbis dr,
q hic, ed ei explicah q designacem earum rerū, q ei subta st, tum in
gre, tum in spe. In gre, quo dr subisti eum dnari in opa manuum
tuarum; In spe, quo dr de oibg ed: illa e. ꝟba spti cum eo aspi,
ciant, ed sint labiosa fcatus; putandum ē hic xpm subjici qeq ē, ed ita
de eo affirmari n̄ tm q sit supra oes potestates, ꝑ ed q nihil in mun,
do fiat, q n̄ ab eo pendeat, ita e. explicat sptus Heb: 2. eo inqt, q illi
subiecit oia, nihil reliqt q ei n̄ sit subtm, n̄ poent a. ea rone oia
iusta ee, ni oia portaret ꝟbo potiā sua ubi dr Heb. 1: 3. n̄ posit
oia portare ni q eum oia essent facta x n̄ posit ee rerum gservator
ni esset creator ut ibidem v. 2. coll: cum v. 3. neq; posit ee creator
gservator, ni esset filig dei prij ed eg xaqaeliq. itaq; quis n̄ sit
dubitandum hic regnum alig xpo tribui, q n̄ sit absolute nulle,
ꝑ q appendeat ab officio eg mediatorio, cum aplē ℣. 8. eg eā indicet
ἐλαττοῦσθαι xpm ut ad Heb. 2: 7. tm hoc regnum n̄ competeret ei qua
mediatori, ni esset ei creator ed gservator. Sed regnum ideo ei compe
bit ut mediatori, qa n̄ simplr oia portat ed gubernat ut d. ed filig d.
ꝑ cum fuerit ad ꝓpositum graa ed eg executem, ed ita ad regnum
mediatorium, cum ei nunc debeant oia seruire, ed ad eum finem oia
dirigi, ꝓserbim cum electio ed ꝓdestinaō sint gratiæ xaraxpolig
xóσμης, ita ut n̄ repugnet xpo ut d. filio summam gloam competisse
πρὸ xaraxpolig xóσμης, ed tm cum nova rone fidn eam gloam glo,
rificari, qb. gloa q xpo ut filig d. manifestat ut salvator ed mediator
hoim, ubi vid. e Joh: 17: 1—5. Itaq; quo xpo hic talig q pr, cui
oia st subta, hoc innuit, prem filio suo, dedisse regnum œconomicū,
ed ut oia debeant seruire eg gloa ed saluti Ecclie eg. Sed quo ℣.
8. enumerauit opa quam manuum d. spealia, ex dictis patet, ea poa

elligi

illigi ꝓprie de egnodi aialibꝫ, ſz ei illigi põt impꝛie de hoibꝫ, grũ isbꝫ egnodi aialia ꝑdt ea, ei ſt in fera ſymbola gꝰ Xꝛs sibi ſubjicit ꝙ egris gdam ei ſtabũ, ſ. ut habeat eos peculium, ſ. utab yis ad execuem ꝙsilij ei bonum Eccliæ. Itaqꝫ vi hꝫ Dng, q Xꝛs ubiqꝫ tribuit fera, ubi vi dere ẽ ei 1. Cor: ix: 27. Col. 1: 18. 3: 11. tandem dꝛe oia ſervire Xꝛi glꝛe, ei in eum ſtatum redigi, ut fiat in oibꝫ gloꝛioſo.

Sed in ſpẽa tribuit Xꝛs regnum in Eccliam ſuam, q̃ dicit, q dabo sib ẽpt ſup oi Eccliã: ubi deſcribit ei Xꝛi condio in relatõe ad Eccliam, ei ſꝫ in Scheſi ad Xꝛm.

Xꝛs ẽpt vr, ſz ẽpt Eccliæ: Caput ꝓprie ea pars ꝙris ẽ, à q̃ dam oo pendet totꝫ ꝙris motꝫ, unde ſpꝫ gbꝫ membra ꝙris movenꝫ, distribuunꝫ q̃ ois nervos ei unde pendent eta actõs totiꝫ ꝙris, ubi ẽpti competat q. regimen ꝑsertim de ꝙre humano in patet, cum in ejunctõe membꝫ ei ꝙris oia ita fieri ſiant, ut membꝫ ẽps regentis ſedes comodè ſtatuaꝫ ipſiꝰ ẽpt. Itaqꝫ cum Xꝛs ẽpt dr, eo reſpici n ẽ dubium ob ꝛr. ſeq. ubi Eccliæ dr cõmx Xꝛi. Igr qudo Xꝛs ẽpt dr, eo ipſo notab, q ois actio ꝙris dependeat, ei dependere debeat ab empio eg, q eg sit leges ferre ei ꝑſcribe ei Sp. S. dare q quem ſolum ꝙris totiꝫ membra oia apta fiunt ad exercendas functiões ſuo loco ei ordine, Sp. e. S. cãa in fera ois boni opis, ei ſpꝫ ille ẽ Xꝛi, utrumꝫ legimꝫ Rom: 8: 14. ei 9. ubi ꝛr. 14. dicim πνεύματι θεοῦ ἄγεσθαι, q reſpici vult ad ei, q agr in ẽpre q ſpꝫ. aiales; Et i dr ſp. Xꝛi, qa Xꝛs eum meritꝫ ẽ, ei mittit in noe Xꝛi ꝛr ad eg postulabum ubi Joh: ix. Porrò eo dr, q Xꝛs q varias commiſſuras ẽps gjungat, id ẽ q ẽpꝫ uniet Col. ii: 19. 3. Eo ei ipſo dr Xꝛm ꝑſpicere Eccliæ de alimento necario ei veſtitu, q ẽ pabulum ſalutis, q fid, q̃ dio illis communicat xꝛum vã, q q̃ creſcant, ubi dr 1. Pet: 2: 2. 4. qd. impleat ea vãe robore ad ogeadũ ei q opꝫ ẽ, ei hoc ẽ q fera dicit, nos q eum oia ꝑſe. 5. Eo dr Xꝛm implere gaudio, ei hoc ẽ q ẽpte ſ. ſupra, planiꝫ deducih. 6. Eo ipſo Xꝛm averteꝛe oia noxia, ei hoc ẽ, q 1. Cor. 15. dr ex Ps 110. eum ſubjicere sibi ei Eccliæ ois ad unum hoſtes. Caput q hoc p ẽpre hꝫ Eccliam.

Eccliã reſpondet Heb. קָהָל ei notab eo multitudo ggregata in unum, tum modꝫ ggregadi q vocadem, ubi gvocadæ totiꝫ ſolent fieri dato signo, ita ut haec ſocietas ea sit, q gvocata ẽ q verbum d. ſz varijs modis

modis. Per verbum 1. pmissois; tum legis; deniq Eglij. Ecclia ubiq
gvocao ea fuit, eo fine ut eet cps Xti, q fuit heri et hodie Heb: 13: 8. Cap. 1.
ita innuit ggregaois normam ee ad dictam Dni et cptis, et gvocari, ut
audiant leges et q agenda sint in noe Dni sui. Eo innuit et subtio et
obedia q exhibet vbo vocaois, cui pareant et se dedant, dato signo
se sistentes.

Hoc vo distinctiq explicat in ralaoe ad Xtm ut cpt, cum Ecclia vi v. 23.
bωma Xti. Quod qd sit, ex descriptoe cpris patet, nec opq e explicare,
cum correlata se mutuo explicant.

Sed in spee dr πλήρωμα etc. πλήρωμα respondet hebr מְלֹאָה,
et varias ht scaoes, notat enim, v q implet locum et ita v urbem v
aliud qcunq et usurpat Ψ. 24: 1. Amos 6: 9. ita multitudinem notat
Es: 31: 4. sed notat et plenitudinem mensurae ut Lev: 2: 2. Ezech. 41: 8.
et ita plenitudo staturae e πλήρωμα eq 1. Sam: 28: 20. Qoo hic sumeda
sit vox, an p eo q implet, v q impletur, si despiciat, patet hic passiva
sumendam ee, nam id e q impletur a Xto; Sed eo q impletur a Xto, gve-
niunt illi memorata scaoes; nam e multitudo ggregata in unu locu,
ht certam mensuram ubi cap: 4. et Col. 2: 19, ht igr suam determina-
tam staturam et plenitudinem, ht oia q requrunt ad eq pfectoem x
ad vam et pietatem, gveniunt illi oes diviae haereditais D. v. 18. acci-
piunt ex plenitudine graam pro graa Joh: 1: 18. nihil eorum dee, qbq
indigent ut sint pulchrum oibq membris et numeris aptum et ornatu
cps et gloosum, et tanto cpte dignum, q notat πλήρωμα.

Sed eq caa Xtq statuit, qa q ita impletur Ecclia, id oe accipit ex ple-
nitudine Xti cptis, q dr πάντα ἐν πᾶσι πληρῦσθαι, q oium eorum,
q Ecclia competunt dr author. Quando a. dr eq ee πλήρωμα, q im-
plet, eo innuit, q Xtq p cps et compleat, Sed cum dr πάντα ἐν πᾶσι
hoc n e extendendum, ni ad oia membra cpris, nam de eo implendo hic
agr, itaq innuit, Xtm futurum aliqndo oia, q ptinet, ut impleat
oia Ecclia desideria, q fiet qndo eam sistet plane gloosam, ut de-
scribr cap: 5.

Caput II.

Capite secundo Aplq nunc id q dixerat ulto de dia ea potia, ad q noscenda
Ecclia oculos illuminatos, exseqt plenius et id q dixerat v. 19. q fides

fides sit fedm ἐνέργειαν τῆς ἰσχύος αὐτῶ, id hic demonstrat et simul ostendit, ñ tm in xti resuscitatõe etc. ẽ ẽ exemplum, fs et arghm et caam, ut ôia docent, id ẽ quivificavit, ḡsuscitavit, una collocavit, dicit xti et fidelium communem talem, q̃lis ẽ vir ept et eps, de q̃ antea plixig; iba ut sp̃s ñ alio fine ob oculos posuerit nobis xti resuscitatõem et exaltatõem et dnium, q ut inde deduceret ea q̃ fiunt in fidelibꝫ hm ex eãa, iba ut ôia ea q̃ d. dat, s. ad hanc s. ad futuram vam necaria, eo ipso xtꝰ dr meritꝫ, iba ut regnãt etc. sint ôia mortis xti effꝫ, et à xto ut ept̃e defluant in eps et ẽ ôia membra, q̃rdo e. dicit Eccliam ẽe πλήρωμα xti, et ab ipso impleri, oẽm plenitudinem et staturam et oes dnias et robur, oẽm vam, oes actoes eps, ept et fastia epis et potiã tri, buit. Ea a. q̃ nunc inio ẽ epis usq ad v. 8. eo fine docet, pnt ad tria referri. 1. ẽ vivificatõ usq ad v. 5. 2. suscitatõ ex mortuis v. 6, 7. 3. collocatõ ad dextram d. ibid. et ex his demonstrat et concludit nos grãa ẽe salvatos. Et q̃ dixerat v. 13. cap. 1. nos credere fedm d. efficam. Ut a. pbet hoc, ôia dẽ tribuit xti merito et dia potiã 1. docet qs fuerit naalis Gentium et Judæorum statꝰ: Statꝰ it Gentium describit v. 1. 2. Judæorum v. 3.

Statꝰ Gentium ẽ statꝰ mortis, q̃ mors specificat, q̃ sit in lapsibꝫ et peccis; Ejusq effa et argta, ambulãõ etc. ẽ vero caam impulsiva ostendit ẽe ἐξουσίαν potestatis, ẽ regni limites ostendit q̃rdo ꝺ restringit ad filios inobdiã.

Nexus is dr, q caret vã. Vã a. ẽ in q̃vis re principium ãbrinsecũ motꝰ et actoꝰ, adeo variat q̃ nãa subti. Vã rerum irrationalium ẽ principium motꝰ, fs naalium ẽ principium operum naalium, et ga ea exerit in effectibꝫ, ipsa actuositas et operes vocanꝫ vã: patet igr cum hic agat de vã et morte hois, in hoc vãn ẽe explicem, mentis alteram, alteram cpis, fi speciẽ partes hois spectemꝰ, fs unam vãm, fi earũ ḡjunctoem. Vã ega hois dr in gre q̃dem actuositas ea, q̃ ẽ principium operum ẽ, fs ꝑcipuè talium operum, q̃ conveniunt cum hois naa, dignitate ꝓfectõe, fine et desiderio. Vã igr hois eo sensu ñ pt ẽe ni tales operes, q̃ conveniunt cum eo fine, ad quem hõo naalr tendit, q̃p faciant ad meritꝫ et totig hois ꝓfectoem: igr st verba operes tum vitais, tum illeb, tũ epis.

Eo

Cap: 2.

Eo sensu igr̄ illetꝰ vām suam ht̄, q̄ndo circa ꝟum obtm, q̄ pfici pt̄ hoō, noscendum occupatꝫ; vltas q̄ndo circa ꝟum et mxe summum bonum; Eps q̄ndo in eo mentis impio servit, nam cum mentis nāa ea sit cum gscia sui, cumqꝫ nāale menti sit, velle ēē cum gscia jucunda, imo cum gscia jucundissa, fieri neqt, qn si mens principium eꝰ beatitudines et caām in se n̄ inveniat, ut tum ꝟè vivat, q̄ndo eo q̄ pt̄ moo caām et principium istiꝰ vā apphendit, et cum eo illetum et vltaem p rectas opaōes conjungit; Igr̄ cum eꝰ lætiæ caā nulla sit q̄ d. ea mentis opāo, q̄ Deum gtemplamr̄, amat et in eo deliciatꝫ, et deniqꝫ pfectissē lætatꝫ ēē ꝟam vām. Unde et hoc patet, ꝟām peccoris vām ēē talem mentis actuositaem in d. ut bono suo in xto, cum extrā xtm d. nec cognosci poit, nec amari ut bonum peccoris; neqꝫ igr̄ cum jucunditae mens in et circa d. actuosa ē, hoc ē vivere. Mors igr̄ cum sit oppositū vā hꝰ, ē ignoria illetꝰ, ss n̄ qvis pcisè, ꝟum ea, q̄ ignoratꝫ ꝟitas prima et finis ultꝰ hoīs; vltais ea durities, q̄ n̄ amat bonum summum, neqꝫ mens in eo deliciatꝫ et hoc Aplꝰ et hic et cap. 4. ꝟ. 18. aptè inculcat, ponens alienaōem à vā d. in ἀγνοίᾳ, q̄ illetꝰ ē et πορώσει q̄ ē vltais, deniqꝫ in ἀσέλγειᾳ et ἀκαθάρσιᾳ q̄ mxe spectabiles ē in cpre. Igr̄ ita notatꝫ n̄ ēē in hoē, quem mortuum vocat principiū rectæ opaōis circa d. qa n̄ ē ei cognio ꝟa d. neqꝫ adeo ꝟꝰ amor Dei in hoē nāali. Igr̄ ostendit hanc mortem n̄ excludere oēm actuositaem, ss rectas tum opaōes, hinc ea mors ē actuositas in malo, vocat e. eos mortuos in lapsibꝰ.

Quod attinet vocem παράπτωμα, vi originis suæ dicit casum et ruinam, igr̄ metall: peccum ē παράπτωμα, in qtm hoō p peccum de statu suo dejicitꝫ, à via declinat, et ita cursꝰ eꝰ, ne ad metam tendere poit, sufflaminatꝫ, innuitqꝫ impotiam pgrediendi, et privaōem erecti aī. Igr̄ patet, qoo hæc oīa necariò adjta sint pecci, nam peccatum nullum pt̄ concipi, qnd habeat relaōem ad legem q̄ndam, lex a. norma ē, ss norma ē viæ ad finem: Cum e. n̄ pt̄ concipi hoō, nr̄ in dependia à d. morali, nq pt̄ concipi ex lex. Porrò cum hoō n̄ pt̄ gcipi sine nāali instinctu ad pfectam felicitaem, n̄ pt̄ n̄ gcipi respū d. ut finis sui; qa solꝰ d. uti summum bonum ē, ita solꝰ implere desiderium illud

illud hois pt. Igr cum d. sit summum bonum et simul summus Ong, naale id officium hoi injungr, ut ad d. ut finem tendat, ps simul ut eò tendat secm legem d. ut dr, atqs adeò lex d. signet et designet via, oportet. Igr is cadit in via neqs pringit ad metam q peccat & eam legem. Igr legem transgredi & cadere et ruinam pati. Ita igr quòd Apls dr, est morbus in peccis, tum innuit impotiam seipsum erigendi et ambulandi, innuit judicium d. hoem lapsum n erigentis, ps in ruinam justè detrudentis, et hoc plixè docet de Adami peccto Rom: 5: 12—20. ubi ex peccto deducit κατάκριμα et id opponit τῷ δικαιώματι x jurva, sed simul dicit morbos in peccis.

Ἀπροσδίοτ ex origine notat et aberrationem à fine, ut et hebr. ἁμαρτία, et ita eo innuit actus ois, q n fit ab hoe ex bono constituto principio secm rectam normam ad rectum finem: q n fit secm lucem illatq legis d. monstrantis ex amore erga dm secm d. scriptum ad gloriam d. et proximi salutem. Igr quod cogitat hoc, loqr, desiderat et facit n ex eo principio, secm eam normam, ad eum finem, id oe ἀπροσδίοτ est, nam scire n pt, qr una sit rectitudo hois, eaqs d. obedia et dna legis observia, una justia hois, unum jus igr ad vam, una via ad salutem, adeò ut qcqd à r. abducit, id et abducat à fine atqs deo sit ἀπροσδίοτ, cum e. id solum bonum et pt dicatur, q ducit ad summum bonum, id oe ducat ad summum bonum, q fit ex scripto summi dri, seqr oe quod quum sit ex scripto, q id hoem aberrare à summo bono, atqs ita ut ex ibq boni n ni bony et pt, ita ex ibq mali n ni malq. Igr est in peccto aberrato à scopo, ps finul mors et est in lapsibq et peccis, qa ea impotia egredi in via ad salutem, opatos ois deducentes à vo bono n pt n declinare sua naa in eum statum, in q merq careat oi opatione jucunda, imo ois labia in ignoria et odio dri, n est ni falsa labia desinens in tristiam, atqs adeo n ni mors.

Probat porro Apls hoc ex gressu s. vae gentium pristina, q erat ambulare in lapsibq et peccis: patet hic eandem et metaph: q paulo antè, cum gloriatur va hois ad via et actoes ejus ut ambulatio in via, ejus rei rus est, q va hois sit certum finem, q hoem ducat, q est vera beatitudo, vera miseria, ejq indicia sit in hoe naale desiderium felicitatis et maxima mise-

via

via, à qbꝫ nemo liber ē. Itaqꝫ vā hoīs, ē v̄ ambulāo in recta via, Cap. 2.
via salutis uti vr̄ Ψ. 50. via ea antiq̄ et ēa, v̄ aberrāo à via,
atqꝫ ita πλανη, q̄ ē via ducens ad infernum, uti Salomo loqt.
via a. ea ē pecci via. Peccare igr̄ n̄ ht̄ alium finem sua nāa, q̄
malum et poenam, cum pecūm n̄ pōit concipi sine lege, nec lex
sancta ēē sine p̄mijs et poenis. Igr̄ cum Aplꝫ Gentes ambulasse
in peccis, affirmat Gentes n̄ cognovisse xum finem et viam, nec
ia ea ambulasse .x. n̄ vixisse scdm̄ bonam d. legem, sꝫ in suis vijs
ambulasse uti dr̄ Act: 14. eorum a. viæ erant malæ, qa tales
erant, q̄les excogitat caro, talis a. ē hōō nāa ut statim videbr̄
et patet Joh: 3: 5. Itaqꝫ de Gentilibꝫ emphat: dicit Aplꝫ Gal:
2: 15. q̄ sint ἁμαστολοι, oēs e. Gentium actōes malæ st̄, et nihil
ni peccum, siqdem n̄ cognoverunt recte d. neqꝫ igr̄ in veritate ado-
rare potuerunt, nec juxta legis xitatem d. servire. Imo cum qcqd
n̄ fit scdm̄ veritaem d. eo deꝫ abnegat, seqt̄ oīum Gentium cultum
qa n̄ supstruebat rectis de Deo cogitāoibꝫ fuisse meram idololatriam
mutata e. idea d. vera, d. sic fit idolum et merꝫ cultꝫ spontaneꝫ,
q̄ d. n̄ placet. Itaqꝫ qvis sit clara in eorum legibꝫ religiōibꝫ et
scriptis umbra aliq̄ sapiæ et virtutis, qa tn̄ in oībꝫ ijs patet ab-
errāo à vera norma et veritate, hinc pnunciat Aplꝫ, q̄ servie-
rint ijs, q̄ nāa n̄ st dij Gal: 4: 8. et q̄ vani facti fuerint in rāoibꝫ
etc Rom: 1: 21, 22, 23. Imo qq̄ sapiā aliq̄ ijs tribuat, tn̄ in oī sapiā
Dei sapiam n̄ novisse dicit 1. Cor. 1: 21. q̄ ipso dicit eos ignorasse
et verum bonum et vera ad id media, in qrum ~~sapia~~ cognōe sapia xa
consistit. Hoc xo q̄ aliud ē q̄ ignorare rectam viam et felicitatem
et ita ambulare in lapsibꝫ et peccis.

Sed modum eꝫ describit porro, q̄ scdm̄ ~~sedm~~ seculum hꝫ mundi am- X. 2.
bulaverint.

xóbmos sumr̄ v̄ p toto universo, v̄ p terra q̄ ab hoībꝫ inhabitat
ut cap. 1: 4. hic eo et sensu dt̄ illigi; ea a. terra diversas ht̄ facies
et diversos statꝫ rāoe eorum à qbꝫ inhabitat, et rāoe eorum q̄ in
ea geruntꝫ, ita aliꝫ fit q. xóbmos, q̄ndo aliꝫ ē rerum ordo, alia d.
et

ē hoūm opa, hinc fera eam mutationem solet exprimere p coelum novū
ē terram novam. Neq; tñ diversas fit facies eo sensu, fs ē respū
status futuri q̄do ōia erunt gfummata, ē hinc Pr̄s docet, q debeāt
transire ōia. Hic ig̃r pm̄g illigere verbum statum terra respū sta
tq̄ hoūm in relatōe ad D. ē B. opa. Illi ig̃r statui, in q ē ignoria dū,
orta inde, q D. pbum suum n̄ dct, ē singularis terra facies in respū
ad eum statum in q D. dat Gentibq̄ pbum, ē illi obedia illud recipiunt.
Is ig̃r pt̄ vel respū eg̃ supervenientis mutationis κόσμος τῦτος. Ei trā,
bunt αἰῶνες:

Αἰὼν notat certum tpūs pcedum ē fluxum, ē huic seculi pſentis
ē futuri denōatio ubi cap. 1. visum ē. Sed fumit ē αἰὼν q̄ mun̄
q obtinent in certa tpūs q̄do, n tñ in lingua graeca fs ē latina
ut Horatio grave seculum: fs ē fumit q ipsis rebq̄ q̄dt seculum
x mutabilem successōem tpūs, ē eo sensu q̄dam sumunt Hebr. 1: 2.
ē 11: 3. neq; ē incommōde si gferant ea loca cum ijs, qbq̄ dr̄ Deum
ē pbm terram fundasse. Itaq; q̄do hic fit dr̄ de αἰῶνι hūj mundi,
sensq ē q eorum vita fuerit conformis ei seculo ignorantia ē impietati,
hinc vocant ea tpūa ignoria tpūa respū tpūs gratiae ē lucis superven-
tis Act. 17: 30. coll. hūj cap. 26. 7 ē 31. in multq̄ eos ambulasse in ig-
noria ē impietate x cū vijs suis ubi Act. 14: 16.

Sed porro caam ē describit instrumentalem eg̃ vē prava, ea ē ἀρ-
χοντ τῆς ἐξουσίας ē: describūt tum à nāa sua, tum à potestate, tum
ab ope ē limitibq̄ ē spatio. Vocat 1. πνεῦμα, q notari substiam
spūalem visum ē cap. 1: 13. h. ē mentem toto gre ē nāa à cēre distin-
ctam, ita notum ē in Odistinctōe ad hoēm meras mentes vocari πνεύ-
ματα Heb. 1: 14. ubi a. cum Angeli boni dicant, ē iam mali, q̄ sit
eōdem cum bonis nāa πνεύματα ē sit ē Dūs ē Angeli eg̃ πνεύ-
ματα dicunt. Sed 2. vr̄ ἄρχων

Ἄρχων ē q̄ dr̄ imperium ē principatum ut visū cap. 1: 21. itaq; cum
ἄρχων vr̄, tribuit huic πνεύματι regnum ē imperium, illud a. imperium,
cum erēa sit, n pt̄ aliud ee q̄ v gessum à D. v electissimē usurpatum;
p̄prie cum ἀρχὴ notet imperium legitimum, fli ē ex fera demonstrare
Deum hū regnū à D. gessum in hoēm legis sentia justa, hinc illi tribuit

tribuit talis potestas mortis Heb. 2. q̃ n̄ nī scdm legem p mortem Xti potuerit destrui, hinc captivitas ea q̃ hoem captivum tenet in pecco vr captivitas justi Es: 49. hinc eo fine venire debuit Xtus, ut opa eius destrueret et eum ligaret, qq id agat, q agit p potestatem sibi gcessam tyrannice cum odio D. et hois, unde n̄ tm describr ut ἄρχων, sed et ut tyrannus Es: 49. ἄρχων alibi et vr Joh: 14: 30. et eo mōo deus et vr 2: Cor: 4: 4.

Cap. 2.

Sed ἐξουσία eius 3. describr ut ἐξουσία τοῦ ἀέρος: ἐξουσίαν et potiam et potestatem notare notum ē; hic ei tribuit potestas aeris, hinc vidr innui aerem ipsi ēe subtm, ut certa raōe ad eius imperium moveri, et tribuit ei potia eiendi motus in aere. Hoc a. q̃ raōe illgendum sit, patet, si cogitemus qōo D. mentibus nris dederit vim movendi cps nrum, sc. ut gcipiamus D. scdm certas leges Dblo subjecisse mām et aerem, ut p motum aeris varia poit opari, igr ea raōe illigi pt id q narrat Job. 1. de igne et vento gcitato in pniciem Jobi, qniam vidr id factum p potestatem aliq à D. Dblo gcessam, ita Apoc: 13. de Antixto dr, q sit ignem de coelo provocaturus sc ope Draconis magni, cus regnum ppagabit p regnum Antixti. Ita Gentes et malos Dæmones in aere gceperunt ita in Gentium historijs talia narrant, q si vera st, st exercium hus potestatis, ita q de Gyge narrat Plato et Cic. l. 3. de Officijs, q potuerit p vim annuli sui latere oculis spectantium, ita narrat de tripodibus ~~lapidibus~~ lapideis et pincernis æneis ministrantibus apud Jarcham psente Apollonio et gvivis pocula exhibentibus. ita qndo narrant statuæ et aialia loquentia vid. Val: Max: lib: 1. cap: ult: sc. fieri ea potuere à Dblo ut rege Gentium, ut à Gentibus coleret.

Sed tandem dr ἐνεργεῖν scdm potestatem datam in filijs inobediæ ἐνεργεῖν ē opus aliq pducere uti supra visum cap. 1: 20. Hic itaq Dblo tribuit talis potia q poit opa pducere ~~v~~ παραπτώματα, q ideo vnr eius opa Joh: 8. 1. Joh: 3. Opa a. ea opat et opari pt mediante potestate ea aeris, p eam et pt carnis gcupiscias excitare et p eas mentem seducere et captivam ducere veluti vinculis vid. 2. Thess: 2: 9. 2. Tim: 2: 26.

Hoc a. regnum restringit in spēe ad υἱοὺς τῆς ἀπειθείας q ē Hebra,

Hebraismq; ita notum ē, q̄ aḡd alicui tribuit, q̄libet ēq filiq vti soleat ut filiq ἀπειθείας sit ἀπειθὴς, ſz ita ut statq sit talis ē naā eorum, q̄ vnr filiq inobediæ.

ἀπειθείᾳ πίστει oppnr, pbq̄ commodè explicari p incredulitatē ēt infidelitatem: ſz rplū rarè sumitur pt, ita ut ē simplr neget fidē, ē ēt dicat vltariam oppositam, ita Gentes ad q̄s n̄ erat factū ē. x̄bum st inobedientes negativè, ſz illi q̄ audiverē ē. x̄bum magis privativè. vtaq̄ sensq hic ēē pt, q̄ dblq mxē ēt regnaverit antea in Gentibq, q̄bq n̄ erat datum x̄bum gratiæ, ēqp adeo ēt fide carebant, ēt q̄ nunc illud regnum suum in eo ostendat, q̄ se fidei opponat. Et certè dblq habuit regnum inr Gentes mxē, hinc videmq Apoc: ir. draconem se opponere Xto ut dato ei pastorem Gentium, idqp p eos q̄ sequebant vrām filiq istiq nati. vtaq̄ cum hoc fecerit p ēt in regno Gentilium ēt Romanorum Xtq p eos sit enecatq, tum dblm in ijs regnasse, ēt ita regnum suum inr Gentiles exercuisse patet. Postea a regnum suum transtulit ad magnā bestiam ꝑ regnavit p Antichm, ita ēt regnavit in ijs, ut intro se mxē Eglīa opposuerint: neqp aliter fieri poterat, nam diu ēq potestas durabat, durabat vi legis ēt sententiæ dictæ, itaqp vi sententiæ dictæ q̄demnabant ad inobediam, tandiu ut docet Rom: ii. gelidebant sub iram, cum q̄ connexum ē ἀπειθῶν vid: Rom: ii: 30.

v. 3. Sed n̄ sola Gentes tales erant, ſz Judæi ēt; eorum ēq statum deinceps describit ἐν οἷς καὶ ἡμεῖς πάντες ἀνεστράφημεν ec. ita a. describit, ut miseriam eorum ꝑplicem ostendat peccatum ēt reatum ēq. Prig vrb conc, factam in concupiscijs carnis, ēqp ostendit originem ſfadc dicit, q̄ versabāt sint in concupiscijs carnis, ēt ita connectit cum prioribq, ut ostendat eos in eo fuisse Gentilibq similes, q̄ mortui fuerint naā ἐν παραπτώμασι ec. respicit ē. illud ἐν οἷς ad Gentes.

Ἐπιθυμίαι σαρκὸς ē παράπτωμα ēt peccatum, qa ē aberratio à lege d. q̄ ē ἐπιθυμία p se nihil dicat nī malum ait ēt vltais, rem alq ut bonū appetentiq, tn in ferā ubiq in malam partem sumr, q̄rian densitas sit à naā subti, q̄ qa malum ē ēt corruptum ēq actq ꝑpriq qa tales sua naā ēt mali ēt pravi st, cum mala arbor n̄ pt ferre bonos frg ēt eam, quorū

quorum mens ꝺ̄ gſcia corrupta, ſic ꝺ̄ opa eorum impura Tit: 1: 15

Cap. 2.

Sꝺ in ſꝛee ḡrdo concupiſcia dr̄ carnis, tum d ſcat, q; caro ſolet ſuꝑ notari: caro notat hoem corruptum, ꝺ̄ in actibꝫ ſuis ſeqr̄ n̄ raoem et d. legem dnam, ſed carnis ḡcupiſciam, eo mõo ē. ſumit Gen: 6. Eſ: 40. Joh: 3: 5. Gal: 5: 19. igr̄ converſari in ḡcupiſcijs carnis ē ob, ſeq in ḡcupiſcijs, ꝺ̄ ea agere q̄ grata ſt carni ꝺ̄ ſuauia ſ. amare mandum, Quod q̄ ſit, breviter oſtendē 1. Joh: 2: 15, 16. ſc. amare ea, ad q̄ nos ſcat ḡcupiſcia carnis, ꝺ̄ verborum ēt pompa vã, ut ſit ea tm̄ lex q̄ ſit apta p̄ ſenſꝫ gratum ſenſum gcliare mẽti, q; ſi ita fiat, ut n̄ fiat ſecdm legem d. neq; bona mundi ſubꝫ ſienth bonꝫ ſummo in eo ē παραλλαγας, nam ē aberrão à vera via ꝺ̄ meta, meta q̄ ē ꝑfecta ſalꝫ in genere boni ſummi, via q̄ ē ordo cogitandum, dicendum, facꝺ, rum directio ad eum fiam, ꝺ̄ rebꝫ rerum ordo vꝫ in ordine ad ſummũ bonũ, q; utrumq; negligr̄ in ḡcupiſcia, unde loco citato Joh: harum rerũ amorem ꝺ̄ dicit ordinem amoris d. Sꝺ cãgr̄ cum notat n̄ tm̄ ſimplr̄ eum ſtatum hois q carni obſeqr̄; ſꝫ q ad carni obſeqr̄ ꝺ̄ ſit conformes ei deſiderio carnis cogitaões ꝺ̄ deliberaões ꝺ̄ judicium, hinc ἁπλῶς oſtendit principium earum actuum ē ἐπιθυμιαι σαρκος καὶ τῶν διανοιῶν

Ἐπιθυμια σαρκὸς ſt impetꝰ carnis ꝺ̄ deſiderium illud q̄ ferꝫ in res ſibi gratas. Sꝺ Ἐπιθυμια διανοιῶν ē vltas eas, q̄ ē poſt deliberaõem aliq̄ hoc vr̄ Rom: 8: 7. Φρόνημα τῆς σαρκὸς, nam ibi ē hõ conſtitutꝫ, ut quã vehementer cupiat, ea ſibi libenter ꝑſuadeat ēſe bona ꝺ̄ velit ēſe vera, unde id agit, ut quibuſdam argtis aſum inducat ut credat ēſe ea bona; Inde fieri negt̄, qn ꝺ̄ ea bona ſtudeat adhibere, ut frui poſſit amatis; Et hanc inclinaõem aſ ἁπλῶς vocat ſapiam carnalem, q̄ in eo ꝙſah; q; me, dijs quibuſdam uti ſtudeant ut faciant ſatis deſiderijs ſuis.

Hoc a. cum de Judaeis affirmet, id de ijs affirmat, q; tales eraãt, ꝺ̄ minuit tales ēſe, q; ita ambulaãt. Igr̄ notatꝫ eo tum ſtatꝫ Judaorum naãlis, q; naã aqs ac gentes fuerit caro, tum q; plarisq; Judaorum manſerit caro ꝺ̄ obe, diverit ḡcupiſcijs ſuis. Quod a. obediverint ḡcupiſcijs ſuis, patet ex Eccljs, deſcribor ē. duri, refractarij, ut φέννημα ἔχιδνων, ut generão adulte,

adultera, hinc pphæ, qndo describunt tps illud, q Messias apparere dbat, describunt ferè ut totalem ἀποστασίαν à vera fide et pietate, et hoc Aplus et Rom: 3. demonstrat ex varijs locis, sz q fuerint tales nati et, hoc patuit ex varijs D. institutis, qd e. q caro eorum circumcidi dbat, aliud ostendebat, q eos mortuos in pputio carnis Col: 2: 13. qd purificaoes et sacrifia facienda in nativitae hois docebant, q hoem ee impurum, etiamsi nascatur ex Judaeis; igr fuere in eo Gentibus similes, sz n hoc tm, sz eorum διάνοιαι nil aliud fuerunt q θέλημα βαρκὸς respu religiois, nam religio plerorumq erat talis, ut legi Justiae se n subjicerent, uti patet Rom: 9. et 10. Et hinc Apli student ubiq dejicere de gradu tales pravas cogitaoes, idq agunt ut captivam ducant mentem sub obediam Xti 2. Cor: 10: 5. hinc tot Xti et Aplorum disputaoes q pravas sentias de religoe justia, vera sanctitae, Messia et eius Regno.

Alterum e status reatus in q comparat Judaeos et Gentes, Eramus inqt naa filij irae ut reliq.

Τέκνον ὀργῆς: p hebraismum e, q e irae obnoxij. Ὀργὴ Deo n pt tribui, nisi p aliq similitudinem actois cum ijs actoibus, q ex ira in hoc pveniunt; ira a. in hoc cum sit comoo ea aj, q detestamur aliqd ut malum, et nobis nraq dignitati v felicitati orium, ira sua naa tendit in destruoem eius, cui irati sumus, in qtm irati sumus. Igr actio irae e ois poena, oe malum q inferimus illi. Itaq in D. ira e tum judium illud D. q sine commoe tm judicat aliqd ee Majestati et dignitati suae adversum, adeoq poena dignum, tum actio q poenam reipsa infligit, atq ita Rom: 1 cap. hoc vr irae manifestao de coelo, effusq irae ψ. 2. dr ee, pire in via. Itaq τέκνον ὀργῆς is e, q laesit diam majestatem, qq caret amore D. et eius similitudine, atq ideo meretur iram ac poenam. Itaq qndo hoc dr de Judaeis ita q tales fuerint Hebrei, qa Hebrei notat id, q hoi naale e, et q in eo e cum nativitate ut patet Gal: 2: 15. hinc Aplus docet, eo q naa tales sint, ut sint irae obnoxij, qq n point n actionibus suis, qs naa faciunt et ex se q corrupti merere poenam et miseriam. Et hoc et de Judaeis oibus certum e ex analogia serarum et

fidei

fidei, qndo enim purificandi erant, ꝺ hostia ꝑ noviber natis offerꝛda
in alio fine ꝺ fieri ꝺbat, q ut carto mõo reconciliarent, placari a. non
habuiſſent opꝫ, ſi in ira obnoxij fuiſſent ꝺ nãa filij ire. Et de ijs,
q legem d. transgrediebant eo q ꝺictum ẽ mõo, ꝺ certum ẽ, q fuerint
filij ire. Itaq; cum dicit, ut reliq, docet, q nihil nos diſcernat
in ſe ſi ſpectent ut hoes, à gentibꝫ, ꝺ q diſcernatur ab ijs, in sit
ꝫtꝫ nãa ꝑ gratiã, ut Aplꝰ docet in ſeqq.

Nunc v. 4. ꝺ ſeq. oſtendit ipſum opꝫ ꝺna poſſe in fideles, ꝙ
ὑπερβάλλον μεγεθος contemplandum ꝙ ponebat. Aplꝰ 1. ign
ꝙ ponebat ꝓvificatiõem, tum excitatiõem. 3. collocatiõem in celis.
Denigꝫ plenam ſalutem. Ita a. ea deſcribit, ut oſtendat tũ ſubtm,
in q demonſtrat ea poſſe, tum principium, tum formam, denigꝫ
finem.

Subditi ſunt verſiõi τοῖς παρακαλοῦμεν, ꝙ qꝺ ſit, ſupra
viſum ẽ. Eo fine a. hic repetit, ut explicet ꝙ deceat in arte,
cedentibꝫ ꝺcis ſicut reliqui: Quod ideo adducit, ut oſtendat eos
ẽ, ꝙ ꝑ poſſem ꝺcam ſeparabi ꝺ, nãa eidem miſeriæ involutos
fuiſſe, neqꝫ qcq in hõe q tali ẽ, q eum ab alio diſcernat, ſed id ꝺe
in ſolidum ferendum ẽ ꝺna poſſe ẽ gratia, q cum ubiqꝫ inculcet,
inde patet ẽ magni in Theologia momenti, ꝺ ſerio meditandum,
ꝺ eo magis agnoſcamꝰ qꝫam ꝺ. debeamꝰ gratitudinem, hoc a. vult
Aplꝰ Rom: 11: 22. ꝺ toto cap. 9.

Principium ẽ ꝺ. miſericordia ꝺ amor. Miſericordia ẽ voluntas beneꝛ
faciendi in tm q ꝓter ꝺ ẽ ultra meritum ꝫ ex ẽ meritum, ꝺ e. voluntas
benefaciendi miſero q tali, in q nulla ẽ cãa, nullam exſpectandæ
a. petendæ ſalutis jus, circa eos e. demonſtrari ἔλεος docemur
Rom: 9: 15, ib ꝺ 23.

Ἀγάπην notat ꝺ voluntatem benefaciendi, ꝫ magis ẽ gratis ea vox, iba
ut duo ea ꝫjungant ut demonſtrent amorem ꝺ. ẽ amorem miſericordiæ
atqꝫ adeo mera benevolentiã, ꝺ nullum ẽ in hõe meritum.

Sed ꝺ aliter eum ſpecificat, qndo vocat πολλὴν ἀγάπην reſpũ
eſtꝫ ꝺ bonorum q gſecutuꝰ ex amore, q diſtribui ſint varia menſura ꝺ

et varijs modis, q̃ fle illigem̃ si cogitem̃ ἀστοργότερα amoris
ee bonum et felicitatem eg erga quem fuit.

Igr si cogitem̃ q̃ sit ea misericordia erga hoes mortuos in peccis
et vitijs ea d. q̃ illi ed de gfert ex mera grãa q̃ eg meritum, q̃ e
ad vam et pfectam necariam, id a. e regeao, justificao, ea st effg
amoris hḡ Apli patentie, ipso intelligbe, strq̃ bona qa tendunt ad
pfectam hois beatitudinem tum in ee, tum in spe. Beatitudo e.
ea q̃ ratõe subti n̄ sit ea ni possessio ei et perfecti boni, absq; ita
non ni fruitio d. plena q̃ capitu hois. Amor igr ille multg et magng e,
tum ob bona varia, tum ob Gtiam eorum, Gsertim qo multg erga eos,
q̃r st bn̄ eidem salutis consortes post hanc vãm cum alijs, sz q̃ in hac
vã fruunth bonis mẽtis, q̃lia st ea q̃bg fruunth fideles N.T. q̃ illis V.T.
ut visum e cap. 1. et ab Apli indigitath hḡ cap. x. 7. Igr ea e ἀγάπη
χάριτος πολλῆς.

Sed ob ea Deum describit ut πλούσιον, et ita ostendit eãa sufficiam
et potiam.

πλοῦτος dicit abundiam bonorum Gtiosorũ, πλούσιος q̃ ea possidet.

πλοῦτος ἔλεος et ἀγάπης notat in d. diam sufficiam et potiam
benefaciendi ciby modis peccori et misero, et eum plene beandi. Sed πλοῦ-
τος ἔλεος dicit de potestatem benefaciendi et divitias suas comuni-
candi, denigq; dicit ipsum decretum, eg̃q; executiõem, nam ni decrevisset
benefaciendi misero, n̄ ee πλούσιος in misericordia, hoc e. Gsupponit
ἔλεος. Et rexa talem d. fle agnoscem̃, si cogitem̃ d. ea potentiam, ea
et independentiam planã, ut à nulla externa cãa eg̃ potia possit li-
mitari, et ee mere liberum, ut possit de suo dare et facere q̃ vult, et
ita ei non talem q̃ possit misereri eg̃ vult Rom: 9: 15. Potẽ igr d.
mero vltatis jussu ea dia sufficienter dare q̃bg indiget creata ratalis
ut dignis d. et rata creata ratalis ggruis modis fiat pfecte beata.

Forma a. operis et opg describit porrò et e vivificatio eo eag̃ in Xto

Vivificatio e vae dão, sz n̄ simplr id, sz vae dão, q̃ fit postlimio et mor-
tuo gfecto. Quid va et mors Apli sint supra visum e, patet ex jis vam
notare rectam mentis et cpis actuositatem circa ẏum et bonum, absq;

ita

ita vitalis contemplacõem & cognicõem boni amorem & ꝓfectionem id
cum motu spontaneo & lubia ac latitia ai & vam hois, mxẽ a. occu-
pacõem habig hois in d. cognoscendo & amando. Sed pleram hanc vam
& opacões circa primum & sum & summum bonum & effectiuas, q & effecta
De cognic cum latitia. Itaqꝫ cum dicit Apls vivificavit, sensꝫ ẽ, d. addi-
disse eam vam, q sit in ipsig cognic & amore ꝓ regracõem, q indiderit menti
novum principium & novas q. facultates ut in eum vã beate & effecta
gsistibꝫ in illeby illuminacõe & vltaĩs ad obsequm flexõe & effusõe li-
moris d. in cor hois, q membra & hois ꝓ vltaĩm sanctas sistent membra
justicie, ut describit Rom: 6. & 7.

Alterum ẽ excitacõ. Potẽ hoc distingui in Xto, & in fidelibꝫ à vivificacõe,
qt primum notat principium dare spm vitalem, hoc a. erigere ex morte
& gfirmare in statu vie. Itaqꝫ excitacõ gspicua ẽ in eo, si vã n la-
beat, ꝑ si se ꝓdat in actibꝫ huaĩs continuatis in ambulacõe in via recta
in gressacõe Xtiana, ubi mors ubi videtur gspicua erat in ambulacõe in
pcciis. Ex qt & Ebreis notare eum statum, q velut erecti in spem eorũ
bonorum q supra st ea & qrimꝫ, & ita spe erecti gredimꝫ & ꝓgredimꝫ
ad scopum eum.

Verbum ẽ collocacõ in coelis: In coelis collocari patebit ex qd sit, si
quo coelum spectandũ sit, respiciamꝫ. Quod ꝓpie rõe spectari pt, tum ut
fons gracie, tum ut locꝫ gloie. Fons gracie qa ea bona, q nobis gferunt
coelibꝫ conferri dnr; hinc Heb: 4. throng gracie in coelo ostendit, mxe
xs, qa verum ideasꝫrion Xtꝰ in coelo gspicuꝰ ẽ, quam ad dextram d.
sedet ut intredat ꝓ nobis, & nõe q. nro vi meriti ẽg postulet ea bona ꝓ
nobis qbꝫ indigemꝫ, in spe spm suum inde mittit Joh: 14. 15. 16. capp.
& exit à throno Apoc. 2. locꝫ gloie ẽ qa in coelis plene demum fruemr
beatitudine, & in coelis asservat hereditas nra ultro spe danda, hinc
coelum ꝓpie ut meta via vie, ubi accipiemꝫ βραβεῖον & coronã jus-
titie, & jubemr eam civitatem quere, & Xtꝰ & eo fine gloiꝰ in coelũ
introivit, ut ubi ipse ẽ gloiꝰ, illic & illi q ei dati st, ut in ꝑs se deꝫ
ostendat gloiosum & admirabilem.

Sed quartum itaqꝫ addi videtur, qa hoc port sumi ut religiosum ocium
compendium, ut dicat & eum & gsummacõem salutis, absqꝫ ita tam ꝑplexa

& ꝑfu-

cap. 2.

q̄ futura vā bona, utq̄ glorificāo eo mōo comp̄hendāt in collocā,
tione in coelis.

Sed ostendit id fieri in X̄to et vi eg meritj, q̄ opis hg forma ē. Hinc
ubiq̄ tō hōr addī, q̄ notāt tum meritum X̄ti, tum communio electorū
cum X̄to, tum pigng eg boni et argtm q̄ gferāt fidelibg in ijs opibg et
statibg q̄ in X̄to fuere gfpicua, ut eā modo pateat X̄tm esse et, q̄ ōia
impleat, Ecclesiam cpis, utq̄ demonstret potiam eam eandem ee, q̄ in
fidelibg operāt, et q̄ in X̄to exerta ē vi communionis mutuæ, ut q̄cq̄
factum ē in X̄to, id fieri et debeat in cpō eg, et uti ōia fulta sūt X̄to,
ita et subjicienda sūt Ecclīæ. Et hoc q̄d ōes partes, s. fūra inculcat de
gvivificāne Rom: 6: 3. de gresurrectione ibid. ut et Col: 2: ir. 1. Corinth.
de gglorificāne Phil: 3: 10, 11. 2. Tim: 2: ir. Rom: 8: 17. Matt: 18: 28.
et hoc q̄dem ultimum inde gfpicuum ē, q̄ X̄s tandem gfederit ad dextram
P. ut sacerdos et ita introierit in coelum, undē et in religs ubi sacerdos et
hostia spectandę ē: hostia a. et sacerdotis rāo relativa ē, eg mors ipsig
rei mors ē etc. et eg insigne erat, q̄ summus sacerdos gereret in pectora
li suo ir. tribuum nōa rg. repsentans - tgr a tm ē ut sacerdos p nos,
bis, sz et ut p̄dromus introivit ante nos quem sequemur.

X. 7. Harum rerum fruis indicat v. 7. q̄ ē demonstrāo divinarum gra, q̄
spectandę ē in se, tum raōe rei, tum raōe psonarum, tum raōe modi
et formæ.

Quid sibi χάρις et πλεῖστον χάριτος dictum ē ad cap. 1: 7. Vox ὑπερβάλλοντας nil gvis nō emphasin addit, ut illgat ē diversas mgnes. Itaq̄ cum χάρις sit vltas benefaciendi Dei et Chri meritum, πλεῖστος χάριτος notat tum summam potiam et sufficiam ad benefaciendum, tum eg demonstrāonem in ipso opere, atq̄ ita ipsa benefica, eorumq̄ tū magnitudinem tum multitudinem. Excellentia. dicit comparatum tum cum reliq̄ aliis, tum cum aliis eidem gradi essis, s. in aliis psonis s. in alio tpre. Hic q̄ notant beneficia mpa, de qbg supra dictum ē, q̄ tandem p ficium in actuali collocātne ad dextram P. cum X̄to x in plenitudine gaudij et latitiæ da, ubi videre ē Ps. 16: 11.

Temp̄a indicat p τὰ νῦν ἐπεγνωσμένα. Mundq̄ p secula fluit et sūt certam tpis mensuram et distinguit p certas notas, q̄ sūt opum q̄ in se,

culis

culis fiunt, varia. Hic e. secula sequentia distinguunt ab antecedentibus. Cap. 2.
Itaq; n uno mõo pt comparão tpis hic ostitui, quã ẽ respicit stratg illu
naalis, q ẽ ambulão in peccis &c. ẽ tpis grãe, alio mõo parcig admini,
strabã, voluit d. paulatim opa sua pficere, q ferbm paulatim pficere atq;
exeq; ppositum grãe, ut hrẽt fides in q se exercebat, ẽ ut pateret deum
ei, à q st oia et q de suo agat q vult uti dr Matthei 20. Nam ẽ ea para,
bola. lo tendit. Tum xto ut qbs dant majora bona, illi q ea excibant ẽ
ad amorem d. ardentiorem, et grãarum actõem intentiorem. Hic e. quõ
dicit singulariter in sequentibus seculis ea divias grãe dia demon,
strabas, innuit bona N.T ea excellentiora q V.T. Iz eum de qs supra
egerimq; plixig, nolumq; ea repetere. Hoc saltem hic obsevare lubet,
q dicat ea εὐδρίζειν grãe illig: Quo ipso notat, ipsam aptam ẽ mul,
tis argbs, ut n possit ni à volentibus ignorari. εὐδρίζειν e. dicit demon,
strationem p opa et argba gfficua. Et sanè gfficua st opa et argba grãe
n tm ad gfectam fidelium, Iz et infidelium, mõo attendant, qs e. attento
aio n pt aliq; tere mutationem eam factam in mundo p appationem xti
et pdicationem Ecclie, Judæorum cum tpio, urbe et terra, eversõem, Gentium
antea pecis et ignoria imbutarum q xtum crucis conversõem ad novam
vam, tot hoim q vidat istig sermonis crucis vam et oia lubenter pssa,
dentium martyria, et q st in geng alia multa, q n attendens ad eam
harum rerum, et tranglio aio eas meditary n videat ea et potiõ ei gra,
tia eg dei, q pvida sua et mundum ab initio constituit hodieq; gubnat,
x dei. Itaq; etiamsi ea demonstrão n habeat locum eum in oibs quem
debebat essm, voluit tn mundum tantis luce implere, ut eo magis repbi
fierent ἀναπολόγητοι ut q illi demonstrãoi grãe ad gfectam se op=
ponunt.

Persona st tum Gentes tum Judæi: illi e. antea distinctè descripti st,
Iz ẽ tn emphasis in voce ἡμᾶς, ea a. notat singularis felicitas eorũ
q grãe st participes tpis sequentibus q fidelibus tpum antecedium.

Modg et forma describ, q sit χρηστότης ἐν χριστῷ ἰησοῦ

χρηστότης et χάρις idem seu st, q χάρις n tam late pateat ut χρη=
στότης ex usu scrã; plerumq; a. notat grãam salutarẽ. Eo ipso a. q χάρις
explicat q χρηστότητα notat ea χάριν eo fine demonstratam, ut ea

ea vbamur, nam ē à χαρᾶς, vbiq; notat vbilem ē graam illā. Procul: a. ē vbilis, q̄a gfert oia, q̄ sit ad vam ē piebatem necaria 2. Pet: 1.

Sed ē χριστὸς ἐν χριστῷ ihū: q̄ notat χρm ē fndm ēy; idq; secm analogiam fidei, notat 1. q̄ cum χρο demum ea graa sit manifestata Joh: 1: 10. 2. in χρο ut caa meritoria 3. ut caa efficiente 4. deniq; in χρο, ut modo participandi de graa, q̄ sit q̄unctio cum χρο, ut q̄ sit in χρο, ȳs dah vid Rom: 8: 1. Recmodo a. dei graam demonstraverit abundan, ter in porro deducit hpls x. 8, 9, ē 10.

Hoc demonstrat x. 8. ex effu, q̄ sit salg; tum ex modo, q̄ sit p̄ fidem, tum ex caa fidei, q̄ sit deg, tum ex modo opandi p̄ donaoem ē liberalitaem, tum à statu hois x. 9. Non ex opibg, ēgp eadem reddet, ne gs gloriet; deniq; qđ salvat deg p̄ fidem, ē suum donum spealiq; deferibit x. 10.

Effectg χάριτος ē σωτηρία: σωζέσθαι, notat tum gocurrp, tum ex miseria liberari ē servari, unde σωτὴρ is dr, q̄ inopi ē misero succurrit. Et cum Emphasi ea hic sumi dre patet ex antecedentibg, ubi miseria ē impotia seipm salvandi plixe describta dr. Quid a. sit salvari ex naa hois ēgp statu judicari dr. Salg respū hois n̄ pt̄ ē notare debem ois ēg, q̄ indiget, ut naa ē naalibg desideriis hois satisfiat, ibiq; n̄ pt̄ ming qđ qđ ex q̄ effectio tobig hois qđ mentem ē opis. Mens p̄ naa sua p̄fecta rone illeby ē vltais, tum cognoscendo p̄fectiss, tum amando p̄fectiss, abq; iba n̄ pt̄ hois salg ē aliud qđ, q̄ d. rei p̄fectiss p̄fectiss cognio, ē dei ut summi boni p̄fectiss amor, q̄ ē in ipsa fruitione; rone opis si ig sit talis sit ut meriti ministret ad plenitudinem gaudij: ibiq; fieri negt, qn salus connotet ēt remotiem ois mali huic bono ctij, ergo remotiem tum ignoria dei, tum impietatis, tum reatg ē poena. Ibiq; salvare notat ēt accipe ea, p̄ q̄ ea removeh, ut salvare sit ea p̄stare, qbg opg sit ad liberandum miserum peccorem, eumq; p̄fectē beatum p̄standum; ibiq; salvare notat caam irae dei, unde ēt oriebat dnium pecci, ē reatg poenae tollere x legis δικαιώματα implere, abq; iba deo reconciliare, ē salutem, ē salutis gdiones mereri, imo notat reipsa exhibere, tum media salutis, tum salutem ipsam, abq; ipso actu eam gferre. Et hoc hpls hic docet, qndo medium salutis deo acceptum fert, q̄ ē fides.

Dicit a. fide nos salvari: qđ fides sit, supra dictum ē cap. 1: 1. ē 13.

ibiq;

Itaq; vitas ē p̄fectio fidei estimanda ē ex conformitate cum verbo vitæ ad lytū salutis; Et spēalig, qa ipsa vitas s. res p verbum fidem vitam annunciata, ē ipsa salutis caa in ea designata ⁊ in q; fides fertur, estimanda ē gformitate cum obto fidei, q ē Xtus ut p̄fecta salutis caa. Igr fidei et obs. xsari Xti, Xti psona, officium, merita ac beneficia parata credentibus, justicia redemptio, sanctificatio ē sapia, ad q̄ epta oia referunt 1. Cor. 1: 30. illis ē. gtinent oia q̄ st ad vam ē piētatem necaria. Illa q fides recipe, ē illi obto se meritis actibus gformare, nil aliud ē p̄t, q cognitas earum rerū vitas, ea sincerē desiderare. Hinc igr patet qd illud sit q dicit Apls, graa servari nos p fidem Sc. 1. ex graa nobis datam ē salutis caam. 2. annunciatam. 3. p fidem reipsa collatam tq. q medium, instrūm ē vinculum unionis cum caa salutis, eo modo, ut effs ⁊ ut salus pendeat à re credita, fs applicet ē reipsa possideat ē p fidem apprehendat: Itaq; patet ex naa fidei, nam ōmodopia ipsis rei vitam p̄supponit, ē ē tm obsignas, q. d. in ijs, q de salute ē eē caa p̄dicat sit vax 1. Joh: 3.

Itaq; fides ad patet nihil p̄prie q se efficit caae salutis eqq meritū, fs caam salutis ē obtū re apprehendit, n aliter ac si eleemosyna deb; ei, illeq; manu p̄hendat eam; Et tm salvat fides, qa salutis caam secū unit, ē ita suam facit, idq; cum faciat secūm jussum d. fieri nequit, ut in ea fallat ē frustra sit, ita ut ois nixq; in̄r fidem ē salutem pendeat à xsto d. ⁊ qa fieri nequeat, ut fine fide qcq d. placeat ē salveh, id tm ideo fieri n̄ pōt confidendum ē, qa fieri nequeat, ut nō sit salutis caa, eaq; ut salutis caa cognoscat ē amet, n pōt convenienti naa creaa rationalis mōo salq conferri. Itaq; qq opq fides, tm n ut opq, q p aliq, qd in nobis sit, fiat ē p se mereat, absq; ita potestatem salutem exspectandi ē petendi confiderah. Itaq; ex his patet, duas caas eqdem effe ē pōe, ē adhuc sed distincto mōo effe tribui sc. principali ē instrū mentali, in̄r qs nemo ē philosophorum unq pugnam statuit: verum ē igr utrumq; nos mera graa salvari ē p fidem salvari.

Sed hoc Apls distinctiq adhuc docet quido addit, id n ee ex nobis: Illud ex nobis gentis oppōr graa, ut si ex hoc eet, Apls minus n foret ex graa, hoc e. negato priori affirmati oppōr; quid igr aliud sit, q n dr

ee

ee ex nobis, si inquiramus, non opus est ut vocabulum τοῦτο precise ad fidem re-
stringamus, sed potest referri ad totam sententiam, ut et salus et conditio eius negetur
esse ex homine, sed accepta feratur gratiae, salus e. ex gratia est, cum electio ad
salutem sit ex gratia; fides est deserte ut gratiae opus et donum gratuitum
consideratur Phil: 1: 29. ita ut absurdum sit Grotii commentum, hoc eo
modo illugere ac si diceret Apostolus, gratia salvati estis per fidem, h. e., nisi Deus
voluisset, fides /: quae secundum eum notat totam sanctificationem :/ non potest salvare
per se, cum apertum sit Apostolum hic id innuere, hominem credere per potentiam D. uti do-
cuit cap. 1: 19. Illud igitur quod Apostolus hic affirmat non ex nobis esse quod salvamur
per fidem, distinctius adhuc explicat, addens esse donum Dei.

Itaque ei opponit gratiam et liberalem donationem ac mereta, sed hoc di-
stinctius est explicandum, hominem si intueamur, is primo nobis obversatur
ut creatura et ita ~~[illegible]~~ dependens a creatore et in eo vivit movetur
ac est Act: 17. tum ut peccator, atque ita justo D. judicio subest dominio
peccati, neutro enim modo ei tribui possunt vires ac potentia, quae possit ulla
bona opera exprestare, aut opera propter quae possit D. placere, a. dignitas
quae possit se Deo commendare. Deum si contemplamur tum ut
Creatorem, fieri nequit, quin omnia bona sint ex eo et per eum; tum ut ju-
dicem quin omnia debeantur eius gratiae et beneficiae. Rem ipsam si spectemus,
quae est tum salus, tum eius conditio, fides non homini sed D. tribuenda, salvare
e. peccatorem velle est merae gratiae, velle esse salutis causam peccatori in
filio est merae libertatis et gratiae, revelare hoc, et est merae benevolentiae,
sed quando revelatur illuminare mentem, ut cognoscat eius veritatem, sancti-
ficare voluntatem ut desideret et amet eam est divinae gratiae et potentia. Itaque
ex his omnibus patet esse merum donum, tum salutem, tum fidem, et hoc
ex toto contextu multis probatur: Huc facit quod Apostolus hominem qui salvatur in se
consideret ut 1. mortuum v. 1. 2. ut ambulantem in peccatis v. 2. 3. ut
inde filium irae natura v. 3. 4. quique ideo habeat opus divinae misericordiae
et charitatis v. 4. 5. qui habet opus de novo vivificari, excitari, in coelo
cum Christo collocari per divinam potentiam v. 5. 6. qui ideo non nisi ad id salvatur,
ut sit in eo ἔνδειξις gratiae et bonitatis divinae in Christo. 7. quique adeo sit
factura D. denique cui nulla sit gloriandi causa de eo, quod proprium sit ei,
ubi hoc docetur v. 9. ubi negatur salvari nos per opera adeoque non posse gloriari.

Opera

Opa ea pot referri ad ee ed, q agit hoo cogitando, volendo laqueando, aliove gemp moo q facultates et membris et cpis. Ibapp quado dr n fal (cap: 2.
ri hoem ex opibg, innuit nullum opg ee ut salutis caa et meritum
q opa pnt v spectari fedm legem nad respu hois à d. dependet moralis:
ita si opa salvare dent, requirech, ut opa ee adaqta sint legi et illi
dependet, ibapp cum d. dnam et hois dependia sint absoluta, et nulla
cogitac, nullum desiderium, dictum a. factum ullo tpre excludi potk, legk
ut ex ijs hoo salvetk ubi justg, requi ut id nulla re aberraverit. Sed pot
ii opa gfiderari fedm legem gratie, abpp ita estimanda sit à gformitate
cum lege fidei, abpp ita opa n salvant fs gratia, q salutem et eg caam
promittit, neqp e. opa dia q gformantk legi, salutis caam annunciantk,
pnt ee salutis caa, fs salutis caam tm appreheadut et q norma sunt,
Ibapp hic ostenda et gratie et potie magnitudo, q et falg gerah p fidem,
et q fides n sit ex nobis. Dicis qs addere velit p opa hic poe intelligi et ea
opa, q fiebant fedm eam legem q antecedentibg tpribg data erat, q erat
lex carnalis, hic et sensg ee potk, ea opa facta fedm eam legem neminem
salvare p se, neqp ei mereri donum fidei; Et hoc p se patet, nam ea lege
sit typica, ois effo, q tribuith ijs opibg rem competere antitypo. Ibapp
nemini e gloriandum, fs falendum d. soli competere gloriam et gratie et potie
in oi ope salutis, ut ex q et p quem sit dia.

Ibapp x. 10. Apls jam distinctis ostendit dem laudem boni operis d. competere
ut eg singa facturu in xto q pparati ad bona opa. Hinc e. Apls docet,
tam q sit caa bonorum opum. 2. qs modg. 3. qs finis.

Caa deg sbatuith, eg e. ait nos ei ποίημα: ποίημα notat factura
in gre, fs hic in spe talem q fiat p creatoem, ita e. explicat, ut dicat
nos ei creatos. Eo ipso ibapp innuit, q alias fera solet inculcare nos
ei novam creaam p d. et ex gratia de novo creatos, ita Ps: 43: 7. et ri.
legimg de creatoe ea Ps. 51: 12. eo ipso notat, q quod in nobis e, id à
d. sit, cum in creatoe sit transitus à n ee ad ee p jussum et efficaciam
caa omipotentis, et innuit talis impotia, qlis e eg q plane n e, qpp adv
p se et ex se nihil agere pt, abpp ita solet fera, ut adumbret tum hois

hois impotiam, tum dia potiē magnitudinem in hois regnaōe ꝺspicuam, illis vocabulis aliud opꝰ designare ꝙ q oia hois adjudicah ē deo, hinc n tm creare ad vr, fs ē regnare, ut ostendah n magis peccorē aliqd ad eam formam, q formah ad imaginem d. ꝺforme poē, ut infans ad id q hoo sit. Hinc aliās excitaō ex morbis vr, ut ficeh n majorem opandi vim te ia peccore, q ad opandi in morbo. Et cum in ois oibꝫ sit to, talis impotia, voluit spūs docere n tm in peccore ee talem impotiam ad boni qeq v cogitandum v faciendum, fs ee statum peccoris primum statui sanctitatis, hinc explicah ꝙ vincere, subjicere hoem, ut dr hic ꝺsiderch ut potens victor: Et sanè q spūs hic docet, nos ee d. factum, ad ea naa docet, ea e. n sinit nos dubitare, oia ee à deo, ex d. et ꝙ d. hoem in d. vivere, moveri et ee. Ibap in d. vivim, movemur et sumꝰ, multo magis in d. Deum et xtum amamꝰ. Igr d. potiam via expandem in oibꝫ rao ea monstrat; fs graam potentem revelaō. Atqꝫ hoc ubiqꝫ in scra inculcah, tum in oibꝫ ꝙmissoibꝫ de hoe circumci, dendo, vivificando, de spu effundendo, de benedictoe danda, de tplo exstruendo, ad q sat ig grīs plura.

Sed 2. modum finul designat spūs, q sing fuerint ea creaa in xto Jesu: Eo nobah ea, q toto primo epte inculcavit spūs, q ubi in xto electi sumꝰ ante fundaōem mundi ut eemꝰ sancti v. 4. Qdsbi, nati ut eemꝰ filij v. 5. destinati ad gloam gratiæ dei v. 6. q ipsum redempti v. 7. in eo de nobis ꝙfectum factum de'avertere Patrem ꝺsiderabꝫ in ipso ad sortem missi v. 11. ita ea in xto vi electois et ꝙpositi dr, vi ea meriti xti fiamꝰ nova creaa, hoc e. in xto creari dicit ea, q cap. 1: 22. dr, ut simꝰ eps eg, adeoqꝫ nobah ꝙ ea conjunctio cum xto tum in electoe, tum in redemptoe, ea denique q nova creatio reipsa ea in xto nos inferat, ea q simꝰ in ipso tq. unam cum ipso veluti membra cum epte, re, xta n aliter fiemꝰ nova creaa, q gt. regnamr ex aqua et spu v. n tm ꝙ opaōem spūs fs ea vi meriti xti hnbis vim purgandi Joh: 3; 5. ubiqꝫ n e aliud fundm, cui novum ea tplm sit superstrui q xtus 1. Cor: 3. 11. Pet: 2. n aliud noen in q possimꝰ salvari, q noen xti, n alig sons illig

benedictois

Cap: 2.

benedictois salutaris, & semen illud Abrahæ Gal: 3. in nullo alio pleniudo grad, & in filio unigenito Joh: 1: 14. & uno verbo, si & nova creaa, in xto & 2. Cor. 5: 17, 18. absq iba ubi Eglista Joaes cap. 1. docet, q nihil sit factum, q non sit factum p lógov in creaõe prima, & deq p eum oia facti, & oia p eum subsistunt Heb: 1: 1, 2, 3. Col. 1. iba & in nova creaõe nihil fit, q non ibidem p filium, & lógov, ille e. & fons ois grad, ois lucis, ois xna vñ, ipse & lux & vã houm Joh: 1: 4. fs spealig adhuc in xto sung nova creaa qb. nova ea forma & nova ea vã in eo qsistit, ut ea cogitemg q in xto xna st, ea desideremg q in xto amabilia st, ea faciamg q in xto sancta & justa sint, nam ubi q dr hic d. factura & creaa, idem & cum eo, q renovari dicmr ad imaginem d. iba cum ad imaginem d. non nisi eo modo renovari potuig, qb. gloam d. contemplamur in facie J. xti, & iba & ad eandem imaginem transformamur à gloa in gloam 2. Cor. 3: 18. & sqq. iba in xto p cognitionem & amorem earum xtianum sung nova creaa.

Sed quo & ad quem finem, hæc nova creaa sit, stplg dicit, cum addit q sing creati ad bona opa q præparavit d. ut in ijs ambulemg.

Opg & actio quung hois, q facit ex spontaneo alig motu, v g facere ex spontaneo motu st, ibaq quod in hoc fit ex principio alig activo p facultaes membris & epris, opg hois vr. Membrij opa st p nam membris tum illelg tum oltais opaes, illelg opaes st cogitaões, oltais st desideria ut & affs ælescunq. Cæris opa st membrorum motg. Opa ea st finis facultatum, nam facultaes data st ad opandum, nemo e. dubitabit, qn facultaes hois & membra ad is destinata sint, ad q apta st, oculg ad videndum, auris ad audiendum &c. Quis igr dubitet, qn mens & al & facultaes p quæ habeant opa quam ad q apta st. Ibaq cum illelg sit allgue qn is sit ad cognoscendum & unum datg & condilg; oltais velle & amare & odisse, qn oltas data sit ad amandum bonũ & fugiendum malum. Ibaq ubi facultaes sint pp opa, ita opa ut recta sint, dnt hæ normam & finem. Et hoc &, q stplg dicit, nos ee creatos ad bona opa, ut in ijs ambulemg.

Bonum d &, q hñt suam effectionem in ee debitam /: ut loquunh :/ 2. bonũ

bonum ē, q; ꝟ usum ē utilitatem adferr. 3. bonum ē, q; ꝟ rectitudinē alicui norme. 4. q; ꝟ finem dignum eo, q; ad facit. Opꝰ bonum qd sit, fle nunc ē dijudicare, si opꝰ illud spectemꝰ ut opꝰ hoīs, ibiq; subtī consi, deraō ostendet, unde sit æstimanda opis bonitas, sedm q normam dijudicanda. Opꝰ igr cum id sit, q facit hoō virtutē, v ipsa virtus hoīs spectari ꝟ ut norma opis, v alia norma qui dr. Ipsa virtus n ꝟ ē norma, ni hoīs tribuat independēa, ibiq; cum n hoō possit cepi in tali libertate, ps d. subtī sit ut creata, hinc d. virtus ut dni absoluti ē norma et mensura bonitatis, q est in opere hoīs. Ish a. virtus d. norma eq opis q bonum ē, qa d. nil ni q bonum ē, velle ꝟ x gformē pfectoibꝰ suis, abiq; ita posit ee ad gloam d. Ibiq; virtus d. q talis, ut q eam d. agat sedm normam pfectoum et gloē sue, cum bona sit, fieri opa hoīs et tum ee bona, qndo ad eam normam fiunt, abiq; adeo cum apta sint d. glorificare. Sed n sufficit in se talia ee, ps ut recte fiant ad eam normam et finem dr ee tum subtio sub deo, tum amor gloē d. in eo subto, in q ꝟ ee amor d. ut ita tandem opꝰ bonum id sit, q sapienter fit ad gloam d. ex Scripto d. p amorem d. h. e. q ex bene gstituto opandi principio fit sedm justam regulam ad usum optimum. Et opa bona respu facultatum hoīs st recta cogitationes, 1. a. recta cogitationes st q veniunt cum virtute pfectoum dia cum et placiti dj. 2. bona desideria x q tendunt in x bona: ibiq; q tendunt ad d. et affg in spē gformabilitio suo pprio, ibiq; amare q ē amandum, sperare q sperandum, metuere q metuendum etc. ad opa bona virtutis pinent, qndo sc. ea dia gformata pfectoibꝰ d. et jis rebꝰ in qbꝰ gloa d. demonstrari dr. 3 corporis motus boni st, qndo membra movent sedm rectum qudum ad legem d. et eg gloam, ita audire ea aure p q d. glorificat, oculo d. gloam in opibꝰ et xto videre, lingua eam loq Rom: 1: 20. Ꝯ. ig: 2. Jacob. 3. opa st bona. In univsum opa bona st ea, q facit hoō si edat s. bibat etc. in nōe et ad gloam d. et Xti, nam amor d. n ꝟ in pectore ee recte, neq opꝰ aliq ex amore d. recte fieri, ni fiat ad gloam d. ubi demonstrat in Xto 2. Cor: 3: 18. et 4: 6. ad opa ea bona conducti sumꝰ sedm Ꝯparadem d. eo notat id, q dr cap. 1: 4. q electi sumꝰ ad id, tum et notat q Xtꝰ eo fine datꝰ nobis sit, ut creaxemur ad opa bona,

atqꝫ

atq adeo q finis satisfaõis Xti Cpcipuus sit hoem sanctificare, hinc dr 1. Joh: 3. q Xtus venerit ad id, ut destrueret opa Dbli, hinc venit, ut legem stabiliret Rom: 3. hinc nemo dr Xtm nosse recte, ni Xtm amet 1. Cor. 8: 1. hinc dr graa salutaris apparuisse, ut nos erudiret abnegare oem impietatem et amplecti pietaem Tit. 2: 11, 12. hinc dra Xti et Eglij vr dra ad pietaem, et Aplus uno xbo dicit q firmum sit hoc Dei fndtm, hns hoc signaculum, desistat ab injustia, q noiat noen Xti. Et hoc pstantius q e, hoem restituere, ut gerat imaginem D. et gloam noscat et amet, q eum liberare à doloris sensu. Igr hic et Cpcipuus finis dt ee satisfaõis Xti, p id e. sumus ad gloam D. et pplus eus. Igr mortua e ea fides, q n e ferax bonorum opum. Jacob. 2.

Finis igr hus novae creaõis e ambulare in bonis opibus x p bona opa et qdem p pseveriam et toleriam in bonis opibus qrere vam aam Rom: 2: 7. atq ita statuere cum judio ai sui neminem visurum sine sanctificaõe D. atq ita n alr venire ad D. q eo studio, ut simus sancti, ut ille sanctus e, hinc Jac. 4: 8. q jubent ad D. accedere, jubent manus et corda purificare. Igr in V. T. et impuris legalr n dat accessus ad sanctu sanctorum, ut innueret, neminem v ptinere ad xam Eccliam v coelum, q n sit sanctus, h. e, sanctificatus, impuri extra ejicient, ita ut n ni p viam sanctitais det accessus ad coelum et gloae thronum. Haec oia eo ptinent, ut ostendat oi moo magnitudo potiae diae et simul graa dia.

Nunc porro Aplus pgredr, ut ostendat distinctius opuliam gloae haereditais: ubi 1. pponit Gentium statum pristinum x. 11, 12. 2. Eorum assumptoem, q duo gjuncta pbant et id, q huc usq demonstratu e, ut sit argtm tale q. q talis olim fuit, et nunc eo moo assumptus e, is n ht caam gloriandi, sz oia ht caam graae D. assumptois illius. 3. ostendit caam tum meritoriam, tum efficientem x. 14. 4. modum eus spealr demonstrat, qad gjunctoem Gentium cum Judaeis in Xto et impedimenti sublaoem, qrum scopus, ut inr se et cum D. reconcilient x. 15, 16. 5. externum medium eus rei dicit fuisse Eglij pdicaoem x. 17, 18. Ejusq ostendit tum effm, accessu ad Deum, tum eus caam Sp. S. deniq statum Eccliae unitae ex Judaeis et Gentibus pponit ita ut neget 1. q n sint tales qles fuere antea, et affirmet qles nunc sint. Quod oe confirmat ab unitate tum caae administrae, q e Eglistaru et pphetarum eadem dra, tum principalis q e Xtus, tum formae, q e gjungi in unu tplm ad inhabitaoem spus.

Quod

v. 22. Quod attinet statum pristinum is describit v. 22 et 23.

Recordari ē ipsia actu mentis ĝiungere cum pteritis, et in emphasi ita conjungere, ut ex collatōe ea fiat gelusio, et appareat v̄ gvenia v̄ diseonvenia s. defectia. Hoc officium fluit p se ex nāa creatā rationalis, q̄n dt vivere sui ignara, q̄p dt, q̄ in se et circa se repit, ingrere cas, ne n̄ eam assumat p eā, et sic errat. Igr eo fine eos vult recordari id, ut noscant opum et statg priorig eam, bnm statg presentig, ut colligant de bonum ee à eā prima, et defendisse à pte luminum, atq̄ adeo ut noscant suam in opibg bonis à d. dependeam, atq̄ ita n̄ in se fz in d. gloriēt, et se humiliēt. Hac e. xa humilitas xtiana ē, agno, scere se ee carnem ex carne, nihil ex se poe, ōia d. accepta ferre, atq̄ ita nihil hre q̄ n̄ accepit, et p q̄ n̄ d. graas debeat; fz ēd hoc eo facit, ne gs seipsum decipiat, et putet, q̄ jam exepta sit ex regno tenebrarum si adhuc in eo xseh, ut e. gs judicet, se ee novam creaam conditam ad opa bona, dt seipsum examinans ēd experi, q̄n sit amplig talis, qlis fuerat i. cor. 6: 11. igr ē norma examinis sui ipsig, ita ut nemo de statu grad judicare potit, nī in se opa bona reperiat, ut opa bona sint argtm vere regraois

Id a. recordari debebant, q̄ fuerint Gentes in carne, atq̄ ideo 1. q. caro fuerint x hoo q̄ ē sub impio legis peccti, sub dnio cupiscēt; igr carnem ee, negat ee novam creaam, ee regratum Joh: 3: 6. fz spealig hic adhuc vidr respici, q̄ ad carnem distinctio eorum fuerit et Judæorum. Unde 2. vim Gentes in carne et Gentium in carne oppositē ad circumcisoem in carne, h. ē externe faciebat differimen inr pplm d. et pplm, faciebat e. circumcisio differimen inr Judæos et Gentes, ut foederatos et n̄ foederatos, qppe cum ēt foederis signum Gen: 17. Imo in circumcisoe erat q. breve compendium totig legis cermonialis, ubi id innui vidr Gal: 5: 3. Et hoc stylo dr. Stinchē hic explicat dicens Gentes vocatos ee Gentium, Judæos circumcisionem.

Ἀπερίτμητοι notat in oppositoe ad περιτομὴν statum naalem et pmanentiam in eo, atq̄ ita corruptoem naalem, qppe cum circumcisio seave ait liberaem à dnio cupiscēt carnalis in q̄ hoo natus ut vidimg x. 3. ita ecbinere Gentium, notat manere sub dnio cupiscēt. Hic igr Gentes

Cap. 2.

Gentes vocabat Populum, qa visum fuit d. gentes gelidere sub inobe-
diam, sibi relinquere, ut in vijs suis ambularent ꝺ facerent quæ-
cunq; carnis, in ysqp ambularent facientes voluntatem carnis ꝺ cogitatum
suarum.

Sed Judæi unr circumcisio, ab eo signo, ꝺ fuit hoc singulare qꝺ
inr progativas Israelis, ut in ea gloriarent Phil. 3: 4. πεποιθησις a-
totum statum gratiæ fecerit, nam ut dictum ẽ jam, n fecerit hm liba-
tionem à Deo quæcunq;, ꝑs ut vide, simul ꝺ cauam eg, nam p ablationem
Populj, fecerat q. totu hoc, ita ut videat in eo fuisse fiaõ eg, ꝙ totu
ppls sanctificabr, q. ẽ abscissio q. Xti, quado cr. Xto crucifixo erat, eo ipso
totum eps eg, Ecclia in eo q. sanctificabr, hinc videmꝰ ꝺ eò alludi
Col. 2: 11. ubi ostendit in circumcisõe Xti nos ee circumcisos circumci-
sione n manu facta, n simplici ꝙ circumcisionem Xti, ꝑs qꝺ. ꝙ Xto circumci-
derat, signum cr. erat eum crucifigendum ee, ut eps eg circumcideret cir-
cumcisõe n manu facta in depositõe cpris peccatorum. Notavit ꝺ nemi-
nem ni sanctificatum ꝺ carnis concupiscijs suis renunciantem hri pte in
ppto d. nam circumcisio carnis ubi negrebat qꝺ commodum externa ppli,
ita circumcisio cordis, ut fierent inr Xrum Ipsum d. Deut: 30: 6. Ezech:
44: 7. fecerit ꝺ eg cis, q. à pecto adhuc sup erat, ablationem; igr deposi-
tionem cpris peccti, ꝙ morbem potuit notare, ꝺ n hm ut liberarent ita ab
ci macula ꝺ ingnamento, ꝑs ꝺ liberationem ab ci pecto adhuc existentis
signo, ꝺ qcqd ulla rõe ab hõe auferendum fuit, ut nullum in eo rema-
neret peccatum, v. pecti effectꝰ.

Sed qq ita pateat magnam fuisse progativam accipe circumcisionem
ut signum fœderis illig, ꝙ q. fieret deus eorum, si recti uterent eo, in cum
cis typi vani ꝺ inutiles sint hic re facta, ꝺ si separent ab antitypo
suo, unde cis vis perdet, hinc vana fuit illorum gloriatio in externa cir-
cumcisõe, hinc Phil: 3. ea vr κατατομην ꝺ Rom: 2: 25—29. demon-
strat, circumcisionem externam sine interna περιτομην fieri, ꝺ hinc
deus tales jubet corda circumcidere Deut: 10: 16. Igr Xtus hic hoc ꝺ intu-
it, qꝺo ad carnem pertinere hoc ostendit, ꝺ vocat manu factam, osten-
dens ꝺ per illud regni q. n manu factum, ꝺ sc. q. solus d. qꝺ interiorem
hominem Pstat in abscondito Rom: 2: 29. Imo eo ipso ꝺ, q. vocat Deum

λεγομένην circumcisoem, ostendens n̄ xe plerosq; eorum fuisse περι-
πομὴν, sz tm̄ vocatos, q innuit vana illa gloriao in circumcisoe
carnali.

Sed porro ostendit n̄ tm̄ Gentes eo tpre caruisse eo externo foederis
signo, sz et varijs foederis ~~signis~~ bonis N. ar hoc a. distincte qad multa
bona explicat noiatim Aplus, q fuerint sc. eo tpre 1. sine Xto.

Xtus qs sit et q nam eus Officium, qqs eus beneficia supra breviter di-
ctum e. Xtus notat Mediatorem exequentem officium mediatorium
quo ad oia ea munera, qbus p unctoem solebant olim inaugurari,
sc. sacerdotale cum q conjunctum erat ppheticum et regium. Igr
sine Xto ee, e ee sine Mediatore foederis et ita sine sponsore
reconciliante cum d. s. ut S. Scia V. T. loqt, carere Angelo foederis
Mal: 3. Es: 63: 6–9. Igr qndo Gentes dnr fuisse sine Xto, dnr
caruisse oibus eus bonis, q vi sponsioris suae jam tum Xtus faciebat
et gferebat suis. Igr sine Xto fuisse, notat caruisse ijs, q st ad hanc
et futuram vam pie a beate agendam necaria. Quo ipso notat, n̄
fuisse in V. T. foedus factum sine Angelo foederis, et totum cultū
V. T. Xtm scasse, et à Xti sponsoe oem suam vim accepisse, unde
Aplus dicit Heb. 13. q Xtus heri et hodie fuerit idem x in V. T. aqs
salvator ac nunc, nam idem Aplus eum gsiderat c. 2: 10. ut Princi-
pem salutis eorum, q anteq p passoes gsummaret, erant in gloam
introducti et 9: 15. docet Xtm mortuum ee et ad expiaoem peccorū
sub V. T. et Rom: 3: 25, 26. innuit d. ἀνοχὴν et peccorū πάρεσιν
sub V. T. habuisse vim suam à Xti sanguine et demonstraoe justiae
diae p eum, ut pateat rexa neminem unq habuisse a. vam a. lucem
Xitais a. accessum ad d. sine Xto, ut Xtus docet Joh: 14: 6. Neq
ullum fuit noen p q salvarent. Quod scatum eo fuit, q n̄ daret
accessus ad sanctum a. sanctum sanctorum ni p sacerdotē a. sacerdotē
summum. 2. q fuerint alienati à politia Israelis, Notat 1. q n̄
fuerint Gentes q gentes admissibiles ad politiam Israelis, et q d. pplm
Israel scdm carnem elegerit sibi ex oibus pplis. 2. q qdam Gentes singu-
lari raoe fuerint exclusae ab ijs benefijs, q erant pplo Israelis respu

Cap: 2.

respū istig politiæ peculiaria, ālia erant, q̄ erant ut politiæ Israelis, ita ppla ḥ. legis, ut hæat ei xbum d. q̄ in progativas recenset Apls Rom: 3: 2. 3. q̄ ei fuerint privatā respa foedere dei ei fuerint ē ppla Hos. 2: 2. deut: 32: 21. Rom: 9: 25, 26. 10: 19 1. Pet: 2: 10. hinc dr̄ gelusi sub eiam.

Sed q̄do vocat politiam Israel, eo notat, q̄ fudm istig politiæ sit foedg cum Israele, unde ad foedg cum Prīby initum provocant Israelitæ

3. q̄ fuerint pegrini à Testam: p̄missōis: Testamentum a. foedg sed διαθήκη: geang modo hic sumang, inde ē; si p̄ testam: verting. Testam: p̄missōis ē Testam: p̄mittens hæreditatem s. in ipsens seu in futurum. Igr exapplicē ē hæreditatis p̄missio; eo sensu igr testam: p̄missōis notabit bum manifestationem p̄missorum vā celestis, ei glōa adeundā post hanc vām, tum p̄missōes sanctificationis ei justificationis, qual ea in V. T. obtinebant, tum p̄missōes de Messia ēgq̄ benefijs, ita e. gsideranh Gal: 3: ei ipse Spūs in N. T. dalg ut filijs adoptōis, hinc vr ibi filijs p̄missōis, q̄. d. oia in N. T. destinaverat, ei ipsis p̄xbū p̄missōis manifestavit, ijs orbg carebant Gentes, nam utq̄ in Testamento n erant ei ipse scripta hæredes, ita Testam: ijs n manifestabah, nec p̄missōes Testamenti addicebant: si q̄ foedere sumang eōrēs redit, nam foedg superadit testamento, ēgq̄ manifestasi, ei ē applicāo testamenti ratæ hæreditatem, q̄do conditiōes testamenti ijs ḥ. leges ꝑnr, qbs se subjici, aut, hæreditatis ḥ. Genium ei mercs, ipsa homologia ḥ. apprehensio hæreditatis ei jus exspectandi hæreditatem vi testamenti exercens.

4. q̄ caruerint spe: Spes ē exspectāo boni futuri: in spe igr duo dat spectari, tum bonum, tum animum sibi ei applicandi ei pollicendi; Bona a. cum sint varia, varia ei spes ē. Igr spes pt spectari respū bonorum q̄ erant data sub N. T. qōo spes q̄ obto ht id, q̄ p fidem nunc amplectimur; tum respū bonorum post hanc vām fidelibus dandorum. Utroq̄ modo Gentes carebant spe, nam nec Xtg ijs p̄missus erat, ei bona p Xtm danda, nec habebant in morte spem melioris vē

vae, qq e. sperare poent, qt. hoo fle sperat q cupit, unde Gentes sperarunt et saltem multae inr eas, meliorem vam post mortem, ubi virtuti retribueret pmium, sz n fuit ea spes certa, qa caruerunt eo q sedm erat spei requisitum, q nixi bonum pmg exspectare, e certitudo de vltae eg, q bonum dare pt, cumq bonum hoe, ea felicitas sc. ht in manu d. pendet à d. testam:, nr igr d. manifestaverit, nemo pt certe sperare istam haereditaem, q dare e merae εὐδοκίας, tanto magis q nemo pt certam spem novere felicitais, q intra se testem gerit justi judicis dy, retribuentis peccori p merito poenam, gscia e. hoem peccorem accusans noe d. tm abe ut eum certum faciat de beatitae ut ꝯ interminet miseriam.

Ultimum e, fuerint q Athei: Atheum ee, e d. v n nosse, v n ut d. glorificare, v n hre Deum ut d. suum p foedg. Quocunq moo hic sumat, Gentiles fuere Athei, qa n noverunt d. nam nemo eum novit pprie, nr q in vitae eum novit, et recte cogitat de eg virtutibg, pravae e. cogitaoes d. in idolum mutant, Gentes a. eas habuere de d. cogitaoes pravas, ut ex earum scriptis patet, ut Aplg docet Rom: 1: q vani facti sint in suis raoibg, ita 1. Cor. 1: 21. in oi sapia n cognoverunt sapiam d. stulti facti et obtenebrati et mutaverint d. gloam in idolum etc. qqs et n glorificarint d. Sed dicit et Atheu eum, q d. n colit p vam religioem, et ei n obedire ut dno suo, ad Deu n extendere se ut finem summum, hinc qndo d. n dat amor debitg, id dr idololatria, ita cap: 5. hg eplae avarg dr et Phil. 3: 19. Sermo e de ys, qrum deg sit venter. Et qcqd loco d. eligit ut bonum, cui obedimg ut d. ut dno, id in universum ut d. colimg. Hinc et dr Dblg Deus hg mundi et princeps potestatem hns in filios inobediae. Tandem sine Deo ee notat et ut cogitaois et amoris erga d. cariam, ita et amoris dy erga nos cariam, cum n poimg d. ut deo nro gloriari, nam eg solum e deg, ad eg bonum d. pfectoes adhibent, hinc haec e foederis formula Gen: 17: ero deg tuus, et deg Ps: 50. phibet, ne impius eo foedere glorietur,

Et

Cap: 2.

q̄ ga peccm à d. separat et ēg favore et commūoe, hinc sine deo ē, ga à ē in d. reconciliatg. Igr̄ cum sic et Gentes fuerint sine deo, pt di, ē de ēs, q̄ fuerint Athei; Sed fuerunt Athei ἐν τῷ κοσμῳ pt hoc in gre habitabilem notare, ſs et emphatice sumi, ut innuat, eos n̄ tm in mundo fuisse, ſs et de mundo, atqs ita vixisse secm τον αἰῶ, eos ēg mundi; q̄ p̄ principe suo agnoscit n̄ Deum ſs Diabolum. v. 2.

Nunc porrò ostendit statum Grium, q̄ ē in Gentium atq ac Judæorum assumptoe ac reconciliatoe et cum d. et inr se. In gre statum eum designat, q̄ sint ppè facti; hoc in comparatoe ad ea dicta, notat q̄, et ad d. et ad xtm, sine qbg fuerant, et ad politiam xti, et ad commoem beatam: et spei pervenerint, nam ab ēs oibg elongatas fuisse Gentes dictum ē. Itaq n̄ pot n̄ ea ota in ea appropinquatoe includi; ſs tm ut hoc distinctiog ostendat, Apls tum rem ipsam explicat, tum et ēg causs et modum, et æternum medium propinde et effm et ei jus.

Quam primo loco ponit, quòd dicit, q̄ ppè facti sint in xto et vi sanguinis xti. In xto quòd dicit eos ppè factos ee, dicit hoc n̄ tm p meritum xti, ſs et p fidem in xtm, p q̄ unctoem cum xto, nam nemo v̄ ad d. ut accessum v̄ Ecclam n̄ in xto Joh: 14. Nemo et hb accessum cum fiducia, ut ad d. ppè accedat et thronum gratiæ, q̄ N.T. ppriam ē, nam ante xtm talis accessg n̄ dabat ſs via aliquo inclusa erat et ndum apta Hebr: 8. unde ea nova ē et p sanguinem xti inducta cap: 10: 20. requebat ad id introitg xti ut prodromi in sanctum sanctorum Heb: 6. 20, ita ut in xto ut nunc manifestato et gsummato n̄ tm accesserint ad d. et Ecclam, ſs ppè accesserint, ut ppiq accesserint q̄ olim, n̄ ipsa tm, ſs et Judæi.

Sed ἐν χριστῷ: quòd notat q̄ unctoem cum xto gsummato, eo ipso notat et, q̄ accessg deb̄ p meritum xti, hoc Apls innuit, quòd dicit eos ee ppè factos in sanguine xti.

Quid sanguis sæpe viding cap: 1: 7. Notat sanguis xti in relatoe ad typos, id q̄ p sanguinem typorum sæpe, notat ergò vim xti, q̄ xts dedit q̄ mundi ea, ubi sanguis arcanum erat p ea peccatis. Itaqs sanguis xti notat obedientiam ēg usqs ad mortem, et passos eas imprimis, q̄

127.

q̄ vam eam meatis in Jesu jucundo dij favoris tollebant, ed hac fera fabis carnib, ḡnd q; vr sanguis xti, d alias vr aqa ed va xti. Sed eo patet, hpla docere xti sanguinem parasse accessum eum tq. sacri sij sanguinem, ita ed vult gfiderari eam Heb. 9: 14. Igr ubi n̄ licebat sacerdoti sine sanguine intrare, psertim summo, q totum p̄pla repsē, habat p sanguinem, ita n̄ dari fideli accessū v̄ in graā v̄ in gloā sine sanguine xti, nam sanguis xti d tollit, q impedit accessum sc. peccum ed reatum eg, abq ita fram d. h. ē. Stabat ed typice sanguis animalium, nam ḡs imponebat pecca, abq ita ea expiabant, ed p ea peccor typice justificabr Heb: 9: 10. q aliud 2. Cor: 5: X. ult: Itaq patet, q sanguine xti oblato, ed reatu p eum expiato, jam ḡcungq istum sanguinem amplectunh fide, tq. sacerdotis p eum hre accessum ppinquum ad d. unde ē q; fideles N.T. gfiderarh ut sacerdotes Apoc: 5.

Sed hoc nunc distinctius explicat Apls, ostendens xtm ee pacem, ed quod sit pax, tum tollendo impedimentum, tum reipsa reconciliando inimicos.

X. 14. Ipse inqt ē pax nra X. 14. de pace cap: 1: 2. dixing, notab respu hois tranquillam possessorem boni, tum ḡcungq, tum sumi, v ed eg tranqllam spem. Igr si ita pacem gfidereng, ea dicit communem dei, q eum possideng ut bonum nrum sine timore eam communem amitten di. Itaq pax notat talem statum communis cum d. is q ē mutua amicia, abq ita dicit amorem d. erga hoem ed hois erga d. Itaq cum amor is debeat ee mutus, pax n̄ pt manere ubi tollit vinculū eg, q; ē amor ab una parte. Itaq qa in pecco ē abnegō amoris d. peccū tollit pacem cum d. tanto magis, qa d. ē hois legislator, eg authoritas violat p[ecca]tum peccum, eqq adeo justia authoritatem lasam vindicat; itaq sedm justiam ed legis sanctiam peccor peccatorem faid obnoxia, abq ita augent amorem d. ed eg essa, itaq sedm normam justiæ, peccor ut ē hostis d. ita d. illig hosti ē Es: 27: 4. Heb: 10: 29. Igr n̄ pt peccator, recte judicans de suo statu in bona gscia sibi polliceri fruitionem summi boni; Itaq ed turbat pax gscia, ed pt utiq reconciliari ḡdem

Cap. 2.

dem Deo, si ei placet, sp̃s pt̃ ē Deo negare plenum suum amoris ad Xp̃s
ad ostendendum meritum pecci. Itaq; ē defectu pacis, si ad obtendendum
pecci reatum p̃ sponsorem Deo nolint fideles accedere ad locum in q̃ sit
amoris signum ndum explendo reatu p̃ sponsorem: Id igr eatenꝰ ē pacē
turbat: Imo pt̃ d. cultor hoēs sibi unire ē alios relinquere; itaq; inī eos
ē inimicia, quam hi d. fouiunt, alij Deo ē mundo. Itaq; pax restu
peccoris jam dicit restitutoem in amician d. p̃ sublatam peccī ē cad ira,
dicit triangulatoem gentis, dicit accessum p̃ propinquum, dicit ejuctoem
hostium separatorum. Quando igr Xp̃s pax vī p̃ Metonymiam, scil ipsū
ē eam pacis. Q̃ notat 1. Xp̃m peccia sustulisse ē iram d. 2. gentium
triangulasse. 3. p̃ propinquum accessum conciliasse. 4. Hoēs cum d. fr̃ n
fr̃m, sp̃ ē hoēs inr se reconciliasse. Quod Apl̃s distinctiv porro docet.

Explicat a. ita ut 1. ostendat q̃le olim fuerit impedimentum. 2. do,
cet ē p̃ Xp̃m sublatum ee. 3. ut ipsum essem, atq; adeo finē ēg ostendat.

Μεβότοιχος dicit ad q̃ distinctoem facit, ē hic, q̃ distinctoem facit
inr ppl̃m d. ē n ppl̃m. Ppl̃s a. à ppl̃o distinguit p̃ certos characteres
certasq; leges, certaq; jura, certam terram ac hereditatem. Igr hinc patet,
quo lex distinxerit Gentes ē Judaeos, qa d. V.T. dederat 1. terram singu
larem Israeli ut hereditatem. 2. qa ēg hereditas p̃cii erant, q̃ fedm carnem
erant ex Patribg. 3. qa erant circumcisi, id erat signum ut signum fœ
deris, atq; ita ppli foederati. 4. q̃ subjiciebant se ijs legibg sine q̃rum
observia nemo poterat censeri in ppl̃o d. nec jus habebat accedendi ad
sancta loca d. ad d.; nemo ē hæres ē poterat istig terræ. Igr cū lex
ea rāe signaret ppl̃m d. simul excludebat eos, q̃ ea lege carebant.
Accidit q̃ certa lege fuerit ijs interdictu commune cum Gentibg. Igr
patet quo lex fuerit μεβότοιχος, igr patet, quo p̃ legem fuerit ini,
mica posita sc. tum cum d. tum cum ppl̃o d. nam lex Ceremoniarum in placitis
excludens Gentes à locis sanctis, excludebat ē à commuoe d. Igr inimica
lex Ceremoniarum in placitis legi nāe, qt ēg vim ad damnandum peccatum
q̃ suppeditat, neq; e. p̃ legem ceremonialem excludi pt̃ à commuoe d. qm ē
exclusg vi legis moralis, cum e. in lege ceremoniali fuerit chirographum

peccī

pecci, peccum et reatus pecci lex presupponit; Peccum a. et reatus dt affirmari et judicari secdm normam legis moralis, q ut obediam precipit, ita inobediam damnat. Igr in confessoe ea p legem ceremoalem in exclusoe p eandem presuppnr exclusio à commuoe d. vi legis moralis; ss ita, ut qmdm erat raoe Judaeorum n tm gfessio reatus p eam, ss et gfessio graa, qt. p eandem legem ostendebr via commuois cum d. itaq Gentes ab hoc excludebant. Igr patet, qoo lex ea stabiliverit inimiciam eam n tm cum d. ss et cum pplo d. Igr p legem eam id factum e, q dr Rom: 11:32. et hic v. 12.

Sed ostendit 2. xtm inimiciam sustulisse, abolendo legem et solvendo μεβότοιχον. Id ita demonstrat, ut ostendat eam in carne xti fuisse, atq adeo p carnem et in carne xti sublatam ee, ut multi n sine raoe capiunt, qq patet et simplr ita hoc sumi, ut dicatr eam inimiciam ee in carne xti sublatam ∴ p eas passoes, qs xtus in carne sustinuit. ss res tn eodem recidit, nam xtus si in carne sua sustulit eam, certe fuit et in carne xti. si igr ea jungantr, inimicia in carne sua, notaretr fuisse in carne xti inimiciam ∴ durasse donec xtus in carne sua eam tolleret, nam qndo xtum consideramus ut sponsorem et caam pacis, cogitari dt, fuisse in xtm pecca gjecta, xtm suscepisse electorum reatum, xtm igr in sponsoe sua distinctè suscepisse reatum tum electorum ex Judaeis tn ex Gentibus. Si igr in sponsoe facta fuerit distinctio tpis, et Gentes usq ad illud tps, q in carne passus e, excluderentr à benefijs graae, certe qdiu xtus adhuc debuit carnem assumere, et carne Gentes et d. reconciliare, duravit inimicia illa Gentium, ita ut xti caro ndum rupta, q. velum fuerit, qa ea rupta Gentibus erat dandus accessus.

2. Ostendit q in carne xtus sustulerit inimiciam et μεβότοιχον, ita a. sustulerit inimiciam, ut id fecerit abolendo legem eam. Igr si qoo legem aboleverit, declaretr, patebit, qoo inimiciam sustulerit.

Lex hic in spee memoratr, eaq e τῶν εντελῶν ἐν δόγμασι: Igr cum precepta sint ea, q jubent v vetant δόγμα ∴ q pendeat à mero arbitrio Dni, q κατὰ τὸ δοκοῦν αὐτοῦ gstituit. Praecepta in placitis ea st q absolutè n st necaria, qq n fluunt ex relaoe inr Deum et hoem, ss q pendent à mera d. εὐδοκία, et q d. potuisset aeq n im-

Cap: 2.

imponere ac imponere, ed q̄ qq respiciant p̄missoem, hn̄ n̄ necarie cum ea pugnabat. Preter eam ē lex moralis ed fundat in relaōe, q̄ ē inv d. hoem, qp adeo ob relaōem eam ē immutabilis ed indispensabilis, sic ut pateat ex fundamento legis, q̄ fuit ex placito, neq; ex placitis d. obsequium debuerunt ni eē obligāo naalis q̄ d. ut dño absoluto nos tos obstringeret. Quo fine lex illa Ceptorum in placitis sit, n̄ opp ē plixè nunc exponere, cum de ea jam q̄ dictum sit. Breviter pt di ci 1. q̄ fuit chirographum col. 2. Chirographum dicit confessoem debi ti adhuc exsbatis, hinc Heb: 10: 3. ed explicat p recordaōem peccti. 2. rem futuram ut p modum typi adumbravit, ita Aplg plixè docet in Epla ad Hebr. q̄ dia legis ceremonialis Cepta, dis ei cultq; ebang, tplm, altare, sacrifia, sanctum, sanctum sanctorum, ppiatorium etc. fuerit eorum, q̄ in N.T. erant exhibenda typq; ita col. 2: 17. breviter dicit fuisse umbras, q̄rum Cpus sit Xtq, ita ubi reatum accusabat, ita Xtm ei expiatem p eum faciendam Cfcabat. Hs 3. Iggr duplici ea raōe tplm ad offia illis gvenia obstrinxit. Nam eos q̄ ut mala peccatores accusavit: ē ut p gratiam vi sponsois Xti d. filios illos ad fidem in Xtm futurum Messiam obligavit. Denicq eos n̄ à pplo d. segregavit. Xtq igr quōd dr legem illam abolevisse, id debuit abolere q̄ lex coe, morabat ut exstans: debuit abolere peccum ei reatum, n̄ potuit abolere eam legem in q̄ est pecti ei reatq commemoratio justa ni fabi faciendo et ad Cstando, q̄ lex in ijs ei, qbq peccum commemorabat simul Cfcabat, nam quōd mactaberit alia ut hostiā Cfcabat eum mactandū ē ut hostiam, igr necesse necesse erat impleri, q̄ Cstabeat ea q̄ lege jubebat, ut lex abolevi potet. Igr dr Gal. 4: 4. Xtm factum ē sub le gem ut etc. secundum legem mortuum ē ut ex morbis hq. Nölgio redi meret, ita Col. 2: 14. dr, q̄ chirographum in carne sua cruci affixe rit, qa solvendo chirographum sustulit, imo qa Xtq unica oblatōe q̄summavit ōia ut plenam ēternam impetravit, n̄ potuit ultum amplig neq; rum neq; typicum sacrificium hic locum Heb. 10: 18. ita variis alijs argtis hoc Aplg docet legem fuisse abolendam p Xtm, nam lex ea n̄ poterat obtinere ni sub sacerdotio Aaronico, igr sub sacerdotio Xti, ut sacerdotis sdm ordinem Melchisedeci cessare debuit, tanto

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

tanto magis, q illud hꝰ typꝰ fuit. Igr̄ sacerdotio antitypico et novo aboleri debuit vetꝰ Heb. 5: 10. 7: 12, 17. Imo N. T. n̄ potuit n̄ hr̄e meliores pmissoēs, qa habuit et meliorem Mediatorem Heb: 8: 6. Et sub N. T. pmissa erat n̄ recordaō pecci Jer: 31. Heb: 10: 17, 18. hinc n̄ potuere et manere ea, p q fiebat recordaō peccorum, nam facta ea oblaōe, q d. oblectat in oppositōe ad sacrificā V. T. n̄ pnt amplius ulla offerri sacrificā Heb: 10: 5. et Ψ. 40. Et uno xbo, facta τελείωσις n̄ potuit qq remanere, τελείωσις vero facta ē p Xtm Heb: 10: 14. hinc Xtꝰ dr̄ adduxisse justiam eam dan: 9: 24. postq nullum aliud justificamentum requirebat, sed abolendo ita legem abolevit et inimicitiam, nam n̄ potuit abolere legem, nī abolita caā legis, caā a. legis q erat chirographum extantis adhuc pecci, erat reatꝰ pecci n̄dum expunctꝰ. Igr̄ satisfieri debuit p eo ut aboleret lex, igr̄ necessario et sublata caā legis sc. pecco et reatu p expiaōem et solutōem, caā et inimicitiae tum cum D. tum cum hoībꝰ tollebat, neq c. v. D. inimicꝰ ē hoī v hoō hoī in ordine ad D. nī pp peccum. Igr̄ sublato pecco, abolita ē inimicitia cum D. et hoībꝰ, ita ut n̄ potuerit amplius lex dari, q ostenderet in D. ēe adhuc iram, q placari dt, nec et q separaret pplm à n̄ pplo pp neglectum et cariam eꝰ legis q erat comemoraō pecci adhuc extantis. Igr̄ Xtꝰ eam legem abolendo factꝰ fuit lux Gentium Es: 49: 6. hinc Aplꝰ merito illa duo cjungit abolitōem legis illius et inimicae, ut utrumq in Xto ut caā inveniri doceat, Xtꝰ c. D. reconciliavit p crucem Heb: 10: 10–18. et n̄ Judaeos tm reconciliavit, sꝫ et Gentes 1. Joh: 2: v. 2. Igr̄ cum Xtꝰ satisfecit n̄ tm ut sponsor et Mediator Judaeorum sꝫ et Gentium, accepit potestatem eos duos unum faciendi, ut q datꝰ erat n̄ tm in foedꝰ ppli, sꝫ et in lucem Gentium.

Et hoc ab Aplo tq. finis eꝰ q fecit, annotat, ut sc. duos istos in seipso conderet in unum novum hoēm, eo ipso q fecit pacem. Finis a. rplx hic annotat 1. Conjunctio Judaeorum et Gentium. 2. Fndtm eꝰ, reconciliaō utrorumq cum deo.

Quod primum attinet, duo dnt. 1. Conjunctio in unum hoēm. 2.

Cap. 2.

2. in unum novum hoem. dicit q, ubiqs vocent ad eydem foederis
unionem, neqs in eos amplig distinctio sit, sz q, in Xo gente d. binęs
i grad sit, atqs adeo n pplg facty sit pplg cum ijs, q erant pplg, q
ubicumqs eadem sit condio, q, ubiqs vocent ab eodem dno ad eande
fidem, idemqs foedg p eundem Mediatorem foederis, ad eandem legem
fidei, ad eundem finem & univęsum ad eadem privilegia, ita ut n
sit amplig distinctio ulla Judęorum & Gentium ut docet Rom: 3:
& Gal: 3: 28.

Alterum illud, q fecerit illos in unum novum hoem, hoc amplig q
dicit, sc. q, ita sint unum facti, ut n sint vocatę Gentes ad id
foedg eamqs politiam q antea obtinuerat, n ad observiam legis cę-
monię in placitis, sz & Judęi & Gentes vocati ad novum foedg vi
N.T. & ad qmissos meliores N.T. vi meritj Mediatoris & fronsoris
N.T. Hebr. 8: 6. Nam q & in Xto est nova creatio 2. Cor: 5: 17. nova
creatio q tm cessu prioris status naturalis, sz & cessu prioris administra-
tionis gratię, in q n amplig obtinet progabiva carnis, ubi obtine-
bat in V.T. ubi ibi in nucle Rom: 16. Et jam in Xto ota sit nova,
nam in Xto novo & Mediatore, novum foedg, N.T., in Xto nova ley,
lex fidei de impletendo typhiarum & typorum loco legis ceremo-
nialis, in Xto novum sacerdotium, n q commemorat peccata, sz q ex-
piet & consumet, ita ut n quid aliud ut inquit Apls Hebr: 7: 11.
10: 14. in Xto novum & sanctum sanctorum, ad q n amplig sum q
sacerdos semel ingrect, sz ad q oibz via patet p sanguinem Xti Hebr:
cap: 10: ut ęs nunc sing leges & sacerdotes in Xto, loco tragicos
pecci quotidiana cum commemoratione pecci, & illebris pecci Rom: 3: 25.
Hebr: 10: 18. atqs ita nova justificatio, in Xto nova politia, nova
Jerusalem, novum Sion sc. celum Hebr: 12. in Xto loco cultus carnalis
dispensatio tragica Rom: 12: 1. loco servitutis ad spm servitutis spus
adoptionis Rom: 8: 15. xbo, in Xto ota nova facta & vetera transie-
re 2. Cor: 5: 17. Ign Apls in eo potuit finem eg q Xtus fecit, sc. ut ita
nos uniret n ut & gentiles fierent Judęorum Gentiles, sz ut & Gentiles

et

et Judæi in Xto qbe unierent, ea rõe facit inr eos pacem sublata
inimicia, et inimicia ex stabilimento lege Præceptorum in placitis.

v. 16. Sed ex fructu ostendit v. 16. utrorumq; reconciliationem in uno
ore cum deo p crucem.

Reconciliatio. ẽ restitutio amicitiæ supra p inimiciam. Reconci-
liatio cum d. restitutio in amiciam d. q̃ p peccatum hoĩ exciderat. Recon-
liatio a dicit id, q fit interveniente Mediatore et condone culpa,
nam ñi reconciliatio talis hic allgerent p q eãa ira dña tolleret
in tam reconciliatio esset p xtm facta q remissio peccatorum sine satis-
factione. Ex xtum dicit id esse, q iram diam placaverit, et q id
sit, Apls diserte docet xti crux. Qua rõe xs p crucem reconci-
liavit nos d. I. Vera ubiq; invocat, sc. qa peccata in crucem justus
tulit, sustulit a. in crucem 1. Pet: 2: 24. qb. in ipsum omnia erant,
et ipse propea in mortem crucis traditus ẽ Rom: 4: v. ult. qt. ipse
sc. ut suspensus factus ẽ maledictio Gal: 3: 13. Et ipso a. q̃ factus
ẽ maledictio p nobis, ipsorum peccata in eo condemnatum fuit
et punitum Rom. 8: 3. ita ut illi à maledictõ liberarentur, ex
signum erat in typo, q suspensus tollebat de cruce et terra man-
dabat, atq; ita maledictio de terra tollebat. In eo xs ẽ re-
conciliatio, qa in eo fuit authoritatis basis restitutio et vindicatio, in
eo a. patuit judicij tum sanctitas tum justitia unde Rom: 3: 25.
in eo ponit evidentes justitiã d. et Joh: 13: in eo dr d. ẽ glorifi-
catus et non ex glorificatum. Ex quo deo q. honor exutus restitutus
fuit et tolerata poena satisfactum d. judicii, placatus fuit ipsi reo, ita
ut illi fierent amici et ille justia 2. Cor: 5: 21. reconciliavit a. utrosq;
q se dedit p utrisq; q 1. Joh: 2: 2. dr p toto mundo, qa sc. ipse
et ea debebat lux Gentium Es: 49. et Gentes ea hæreditatem
Ps. 2: 8. et Gen: 49: 10. ita ex sustulit inimiciam cum d. q qa
erat fons inr Judæos et Gentes, et sustulit inimiciam inr eos. Atq;
ita ex consequens fuit communis vocatio p Ecclesiam ad pacem cum deo
et inr se ut docet Apls x 15. Ecclesia e. ejs tenoris ẽ, ut in exclu-

dat

dat Gentes à communione d. ℔ ut vocet eas; Eglium ev. annuntiat eibz
Judæis ut resipiscant Heb: 12: 17. hinc ad legem eam Messiæ, q̃ Eglium Cap. 2.
ieiuna ꝛ exspectabant Es: 42. ꝛ in Xto debebant ꝛ ille, q̃ sedebant
in umbra mortis, lucem videre Es: 9. Xtus debebat ea facere ꝛ esse
salutem q̃ st etc. Es: 61. hinc de Eglij ꝓdicatione dr, q̃ jucundi pedes etc.
ꝛ regnis multis Es: 52. ꝛ ad Gentes ꝛ gverbi labium purum Zeph: 3.
Fructum xtò ibig Eglij ad Judæos ꝛ Gentes ꝓdicatum, ꝛ acceptu ꝛ ꝓpo, X. 18.
sitū dcht, προσαγωγὴν ad Patrem; Eg modum describit ἐν ᾧ πνεύ,
mati.

προσαγωγὴ adductionem notat, ꝛ ita respicit ad separationem Gen,
tium; Separatio peccatis à d. facta erat ꝑ peccatum Es: 49. qb. se.
peccatorem excludebat ab amore ꝛ favore d. ꝛ à loco in q gloam
suam ꝛ amorem demonstrat ad salutem peccatis, qb. malum ducit ad
malum ꝛ sua mala abducit à bono, neqs fieri pt, ut peccatum sit vicis
ad d. Igr peccator exspectabat terribilis judicij, q̃ tm abē ut potit
ad d. adducere, ut absterreat ꝑ malam à d. aversionem. Igr factum
hoc fuit, quado D. unum bonum elegit in hac terra, in q q. habitaret ꝛ
se manifestaret bq. gratiosum, ostendit nulli jus ea accedendi ad d. ℔ es
ut impuros excludit. Igr necesse erat ut via ꝑ peccatum clausa aperiꝛ
ꝑ Xtm, in q hic ea de causa dr ea προσαγωγὴ, quum alias Xtus eodem
mō ꝛ obnoxius Rom: 5: 1, 2. idem dr, hinc Pres eo fine ipsum passum ea
docet ꝑ injustis ꝛ eos adduceret ad d. 1. Pet: 3: 18. Heb: 10: ꝑ eum ꝛ
ꝑ sanguinem dr parta parrhesia εἰς τὴν εἴσοδον etc. Heb. 10: 19,
20. eo tinet, q Xtus se ut januam ꝛ viam vocat Joh: 10: 9. 14: 6.
ita Ezk: 3: 21. eidem mō ꝛpta loqꝛ se. qa Xtus ut sponsor ꝛ sacerdos
sanguine suo parefecit viam ad d. q ꝓfiguratum fuit ꝑ summum
sacerdotem V. T. ꝛ sacerdotes ꝛ, q̃ quido introibat cum reliq filiorum
Israel, idem erat, ac si ipsi introirent, ℔q ipsi ā introibant signum
erat mdum ad ꝓstitutum ea q viam aperiat, ℔s viam aliquo clausam Heb: 9: 8.
In N. T. ꝑ Xtm cibz bq. sacerdotibz gerendq erat adita, postq Xtus ut Pon,
tor

Cursor intrarat Heb. 6: 19, 20. qz ad respicit Heb. 6: 4.

Sed modg ēphr describi, tum rase ēg ad quem accedim; tum rase eorum q accedunt.

Is ad quem accedē Pater ē, g innuit adoptio N.T. qndo Pr̄ amplig filios suorum instar servorum, ſz tractat ut filios, resp vult accedere ad gstitutos curatores et tutores, ſz ad se ipsum, ita ut nunc sit tm ung ille Pr̄, ubi ang tm ē Magister Gal: 4. Matth: 23: 8, 9. innuit ἐξαβίκ τέκνα τῦ θῦ γίνεσθαι ex jus vi adoptiōis nos gerendi ut filios, et à d. ut pr̄e oia exspectandi et postulandi in fide, q filig pt à pr̄e exigere, q Pr̄ eas q pt advāre et prebabem necaria, ita ut tum exercang id, qz ſpg opatr in N.T. ut clamemg Abba Pr̄ Rom: 8: 15. Gal. 4. clamare Pr̄ ē paternum amorem et favorem et beneficia et curam, et tutelam Cæri etc.

Quod ad ipsos accedentes in uno ſpū. Ung ſpg pt respicere tum ad unitatem psonæ, q ea opatr q accessum accipimg. v ad modum opatis ēg. Priori mōo id describit 1. Cor: 12: 11. q sit tm ung ſpg q opetr oia in oibg. ſz posteriori mōo diceret, nunc n̄ ea talem de-scriptionem, ut alii mōo Gentiles adducant, alii mōo Judæi, ſz ut idem ſpg in eadem via et eodem, q ad rei essentiam modo ducat, nam in ulterig nihil regnat q fides q charitatem opera, in Xto n̄ valet circumcisio et Gpudium, ſz nova creatura.

Hinc igr nunc gelidit Aplg, qlis sit Gentilium status q negationem et affirmationem, ut ostendat diversas gloe hereditatis in Judæis, non ea amplig dicit peregrinos et advenas.

Peregrini dicit eum, q n̄ pbinet ad eandem politiam et cognationem et hereditatem.

Advena q accedit ad politiam ad q alias n̄ pbinet, ubi notum ē fuisse pselytorum Gentium et quidem varij gris fuisse, quidam tm fuisse pselytos portæ, ubi fera solet dicere tales, q in portis eorum habitent et jurisdictōi subiti sint. Et patet, qndo negat q tales amplig

sint

sint, negat q̄ dicerat x. ir. ut n̄ opꝰ sit, q̄ ad hoc dicta sit repetere.
Quales sint docet Apl̄s, q̄ndo vocat συμπολίτας τῶν ἁγίων. Cap. 2.
καὶ οἰκείους τοῦ θεοῦ.

Conciues ē, q̄ pertinet ad eandem ciuitatem, hꝫ. ciuis ijsdem legibꝫ
subꝫ, eidem dño, et ijsdem et fruit̄ priuilegijs.
Sociabs igr sanctorum hic ut ciuitas describit, nam hab instar ciu-
tatis, qa hab sen̄ eidem capiti et dñm, subsunt eis ijsdem legibꝫ, qau-
dut eis ijsdem priuilegijs, et qa eodem mõe, ut ciuitas solet ꝗungi,
ꝗunguh se. ad eis iurent obsequm dño et legibꝫ, et se ad mutua offia
obstringant.
Sed leges et sanctorum variant p diuersa tp̄us oeconomiæ, et alia
et ciuitas ē in V et N.T. hinc illa distinguunh, et ea in N.T. noua
vocah Apoc: 3. ir.

Igr ciuitas sanctorum notah hic societatem fidelium N.T. sub uno cpite
se. Xto, hꝫ. in unam summam cum coelestibꝫ redactorum, se. ut nunc et
πολίτευμα eorum sit in coelo Phil: 3: 20. qb. se. in coelo et nunc eē
ē, q olim erat Hierosolymis, se. tplm d. Xti in q̄ oia q̄ in tplo olim
erant, inueniunh.

Ita q̄ndo igr vocah conciues sanctorum, Gentiles, sedh terrestrem
eam ciuitatem q̄ ad Judæos pertinebat, n̄ amplig hic locum, n̄ opꝰ ē, ut
eo afluebant ad sacra facienda, eorum ciuitatem nunc coelum ēe, illic
thronum regis Dei hꝫ et q̄ dare accessum, eis ijsdem legibꝫ et priuilegijs
frui, n̄ jam amplig indigere ijs, q̄ et alijs accedant, qbꝫ se subijciant
hꝫ. dijs dictis, si eis p̄ce accedere ad thronum regis et ab eo defendi.
Alterum illud Domestici dei aliud q̄d notat et majorem hr emphasin
si c. notah nos ēe domesticos d. et ita cum d. viuere p̄ce hꝫ. filij in do-
mo Pris se. ut sit mutuum commercium amoris, aut oia pateant in do-
mo, et nemo sit ejectus ut olim ab interiori pris conclavi, ut oia possint
videri domꝰ ornamenta, ut jam d. hꝫ. Pfamilias in domo sua ipse do-
cat, ut sint à d. docti Is: 54. et cum ipso accumbant et ipse eos

eos cibet et satiet bono domus suae ꝛ impleat laetitia, det alimentum, id jubeat esse salubre, ut ipse omnes ita regat, ut non habeant alium dominum. Igitur domesticum d. esse, dicit cum d. ut praeterea possit familiariter conversari, et frui plene adoptionis fructibus.

v. 20. Dehinc igitur Apostolus ostendit, quo ratione sint domestici d. sc. ut ij pars sint, pars domus et domus d. Ergo a. domus dei describit tum fundamentum, tum lapidem angularem, tum ipsam aedificationem, eosque modum et formam.

Fundamentum illud vocat fundamentum Apostolorum et prophetarum. Fundamentum id dicitur, cui structura superimponitur, ita ut eius vi sustineatur, ne ruat. Hic quando de fundamento agitur, non est dubium quin id intelligatur, in quo est Ecclesiae firmitas, quoque Ecclesiam sustinet et portat, ut ex seqq. patet. Atque inde jam patebit, quo sensu id dicitur, quod id sit fundamentum Apostolorum et prophetarum, non ut quidam volunt, quod illi sint fundamentum, ita ac si dicat inaedificati fundamento quod sint Apostoli, sed id quod posuerunt Apostoli. Itaque si cogitemus Apostolos et prophetas fuisse d. ministros, fieri patebit fundamentum eorum id esse quod ubique proponunt, tq. id, cui inniti debeat fides, spes et exspectatio nostra ꝛ id quod est obiectum fidei. Igitur ita fundamentum rationabiliter potest considerari, vel reale vel personale. Reale vocamus fundamentales veritates, quibus reliqua inaedificantur, ita usitatum est apud Judaeos fundamentum vocare articulum fundamentalem; Maimonides e. dicit Deum esse articulum fundamentalem. Apostolus 1. Tim: 3. vocat στύλον καὶ ἐδραίωμα veritatis, cui domus d. innitatur, esse, quod d. sit manifestatus in carne. Itaque duae illae veritates, d. existit, et d. manifestatus est in carne, sunt fundamentum veritatis omnis, haec in gratia, illa in natura invenitur. Et fundamentum Apostolorum et prophetarum est ea veritas, quae omnia redeunt, quae illi docuerunt, ut pateat Jesum esse Christum s. venturum, s. quod jam venerit, et in Christo esse veram, ac praeter eius notitiam non esse aliud notitiam in quo salvari oporteat. Patet a. hanc veritatem esse fundamentalem, quia nulla veritas in Theologia potest esse salutaris, nisi in hac veritate fundetur, et quia haec est norma, a qua pendet omnis analogia fidei, ita ut certa veritatis vel falsitatis nota sit, si cum hac conveniat, signum et

spes

Cap. 2.

spū dei, si qs gſtcaḣ &c. 1. Joh: 4. & fundm Aplorum & pphārum
testimoniū ꝓponit Aplꝰ, ut ostendat, Aplos eam veritatem inculcantes
nihil aliud dixisse q̄ q̄ pphæ ꝓdixerint. volunt ægri Eccliam dīquidē
cari ex pphis. Hinc xpꝰ ostendit ex Mose & pphis se dē pati Luc:
24. & ubiqꝫ Apli provocant ad testimoniam pphārum, dicuntqꝫ se nihil
loq extra pphas, q̄rum princ̄ē Moses, fidelis testis in tota domo d.
Heb: 3: fuit e. hoc ōium pphārum opꝰ, inquirere & exponere tps passi-
onum xti & gloræ secutarū 1. Pet: 1: 10. hinc dr testimonium Jesu
spūs pphia Apoc: 19: 10. Atqꝫ ita patet non modo ēē rem illigere,
& si p pphas & allegari pphæ N.T.

Sed 2. dat fundm psonale, atqꝫ ita ea psona allgr, q̄ portat & sustinet Eccliam tq. d. domum, q̄ illa sit ex antea dictis patet, neqꝫ
e. ritus ea fundalis potiꝰ ut aliam psonam fundm vocem q xtm,
q ē rupes ea & petra sup q d. Eccliam ædificavit Matt: 16: 18. hinc
ipse ut fundm ꝓnūr 1. Pet: 2: 4. & Isa: 28: 16. & 1. Cor: 3: 11. & Ps: 28: 16.
vid. & Deut: 32: 15. & Ps. 95. 1. xpꝰ a. fundm ē qꝫ totam Eccliam ipse
sustinet: Facit a. d ūna rāone, ab eo in consilio patris ipse factꝰ
ē Eccliæ fundm p sponsoem p xtum gratia ꝓpositꝰ ut fundm, cui inni-
tendum ad salutem eet, atqꝫ ita paulatim magis magisqꝫ fundatꝰ & ꝓpositꝰ fuit ut fundm, q̄ndo in xto salutem ēē clarius expositum & vix
paulatim & typis variis adumbratum; denicꝫ q̄ndo ūtm in carne mani-
festatꝰ, ea egit & passus ē, q̄ st fundm ois nra spei & salutis, ps & p resur-
rectionem, ascensoem, effusoem sp. S. factꝰ & demonstratꝰ ē ille, q Eccliam
portaret, atqꝫ ita apud Isa: loco citato in Sione dr positꝰ ille lapis
fundalis. & subinuit Eccliam 1. sponsios xto; tum meritō; tum
intercessoe; denicꝫ potia. Ita vo xpꝰ fundm ē, ut solꝰ sit fundm, unde
Aplꝰ dicit aliud fundm poni ñ pōt 1. Cor: 3: 11. & Heb: 4. Salꝰ in nul-
lo alio ēē dr. Ita q̄ndo Apoc. 21: 14. legimꝰ de 12. fundis, illgi pt
de mōo, q p ministros 12. Quinque xpꝰ ut fundm ꝓpositꝰ fuit.

Sed distinguit adhuc Aplꝰ in fundo ἀκρογωνιαῖον, & eum dicat
& xtm: Hoc eo mōo illgi pt, ut ñ distinguat lapis à fundo, nam

mxm

mẽm robur ẽ firmitas domꝰ pendet à lapidibꝰ angularibꝰ, ẽ ꝯ mẽ
fndm st, ſz ut ostendat, cum eis firmitas pendeat ab hoc lapide, q ita
q̃unq; Apli ẽ ꝓpha locuti st de rebꝰ aliis ad pietatem ẽ vam neces-
sarijs, q̃q; edes certa rade fndm dici sunt, ea oia tm pp gjunctiõem
eum Xto ut lapidi angulari fndm dicit, ut simplex hic sensꝰ sit, ꝛ addifi-
cabi ora Aplorum ẽ ꝓpharum ut fndo, q in Xto ut lapide angulari fir-
mum ẽ. Et ita ẽ res gsiderat Es: 28: 16. 1. Pet: 2: 4. ẽ Ps 118: 22.
ſz ẽ ẽ emphasis in voce axgoywviaiꝫ, gsiderat ẽ lapis angularis
in domo, ut in q̃ duo parietes gjungant, absq; ita respicit ad id, q Aplꝰ
hoc ẽpse docuit, gjunctiõem ſc. Judæorum ẽ Gentium in Xto, ut illa inimi-
citiæ utrorumq; in eo abolita inimicia, ita ut ostendat Xtm in tm portare
Eccliam N.T. ſz V.T. portasse Es: 63: 9. hinc Apli Heb: 13: 8. Xtm heri ẽ
hodie eundem fuisse dicit, nam tum ẽ Angelꝰ Goël fuit Gen: 48. tum ẽ
q suis interfuit ẽ postea q precꝰ ẽ satisfecit, commissis sub V.T. Heb:
cap: 9: 15.

X. 21. Sed nodum nunc ostendit q in Xto Eccliã ædificeh X. 21. ſc. tq. ẽ
δομὴ, eaq; συναρμολογουμένη ẽ crescens in sanctũ Aplm in Dño.

Οἰκοδομὴ notat structuram artificiosam ẽ commodam ad habi-
tandum paratam: q οἰκοδομὴν ergo idem fere q q οἶκον, ita
tm ut respiciat distinctiõ ad modum, q gsistunt, ut ſc. sit, ut X. seq.
dr. ἐποικοδομήσαντες: πᾶσα οἰκοδομὴ notat eam d. structuram, cum
tptum, statum ẽ locorum, q fuit in V.T. ẽ ea ead in N.T. ut ſc. ggre-
mch id q dictum erat, Xtm ẽ lapidem angularem, ẽ in nullo alio q
in Xto gsmg ung habuisse firmam spem ẽ fiduciam ad salutem.

Sed inr ẽs partes istiꝰ structurꝫ, cum tporum ostendit nexum, q do
dicit συναρμολογούμενη, ut nobꝰ συνδουλὴ ẽs ἀγαθουργίαν, q
nobꝰ q certis vinculis ẽs inr se gjungant, ẽ inmih ea gvenia
q ẽ inr ẽs partes gb. ſc. ẽs semp habuerunt unam fidem ẽ Mediatorẽ,
unam sacrificium ẽ sacerdotem, unam justiam, unam viam vitæ, unam
fidem, spem ẽ charitatem, absq; ita eo modo, qd rei substiam salvati
st, oia e. q in V.T. umbræ fuerunt, ad Xtm spectarunt, oia q in N.T.
sit, st implementum rei veterum, ita ut in Xto gveniant; Quod forte

adum,

Cap. 2.

adumbratum fuit ℔ Cherubinos, utrosq; respicientes ab utraq; parte
xte propitiatorium, hinc Heb: 10: xtg gsiderat ut deg salutis, tum respū
in gloam introducendorum, ℔ introducendorum in gloam, ℔ dñr fideles
v.s. ñ sine nobis gsumati ee Heb: 11: 40. se. gdo eam salutis. Itaq;
patet eam gjunctionem spiritus notare nexum unius et cñr se et cum xto,
qt. ēndo in xto, et in eum creduit, et eum amant, et xtg in ipsis
et vivit, fieri negt, ut ñ ℔ spūs xti gjungant ad mutuum amorem im
so, ut se mutuo juvent et sustineant, ut oēs ostendant se ee lapides
vivos, q mutuo se sustentent, uti in domo unq lapis alium, ℔ fit eo
mō, q ad legem Col. 2: 19. ēndo unum teditur, unum loquunt, et ad
effectum fidei, spei et charitatis sibi adjumento st.

Sed ut ostendat eam structuram ñ simul et semel effici, ἀνοικοδομεῖται,
built illi spectnam. Eo notat 1. quam singulorum effectg; fiunt
e. fideles ex pueris adulti, efficiunt in cognitione et amore xtatis,
et paulatim errores illeby et pravitates vitais corrigunt, paula,
tim purgant et evacuant ab oibg vanis et d. et xto solum locum
gcedunt. 2. pt notari tobig Ecclia effectg, qt. ea magis ac magis
ut d. domg exornat, q fit ēndo Ecclia efficit in xtatis
cognitione et sanctitate; diversis e. tpūby, effectg cognitionis à d.
dat, et notum ē multa Eccliā certamina desteriata ee, donec
tandem fiat tota terra et oia regna et d. et xti, ēndo singula
ri eadē d. tabernaculum erit cum hoibg. 3. ℔ mpe efficiech in
fabura va, ēndo domg d. plenisse exornata sine ullo defectu erit.

Sed in hac dicit eam structuram crescere in tplm domino.
Forma ℔ domg spiritu describit, ēndo vt vásos, idqp sanctum,
eqp eāo, qa in domino.

Templum notat eam domum in q d. habitavit v. in q habuit
signa ℔sia gratiosa et gloriosa, ℔ culd: e. ad ed tplm hic respicit
ut ed 1. Cor: 3: ib. et 1. Pet: 2: 5. si ergo eadem tpli et inhabita
tois d. in eo rectè examinamq, inde quo Ecclia et fideles crescant
in tplm patebit. In tplo d. habitabat ñ quamqp modo, sicut in sanc,

tuario

tuario, ita sc. ut in eo se sanctum demonstraret, q̄ hic ēt respicit, cum vr typm sanctum. Sanctuarium a. erat ea domꝰ d. pp eas res, q̄ erant signa sanctitatis dīe, et typi earem rerum p q̄s d. et hōs sanctificabat x. p q̄s fiebat, q̄ d. compleret gloā, quā virtutes respū hōis et ḡdem peccatis, huc dr 2. Reg. 8: Dei noem illic positum, qb. signa essig nois, q̄ extat Exod: 34. illic requirūt, et hinc Es: 6. id explicat p gloam d. Quoram a. fuerunt illa signa, p q̄ sanctificari voluit d. historia docet. In sancto sanctorum fuit aureum thuribulum, arca cum testimonio auro obducta in q̄ fuit urna aurea cum Manna, virga Aaronis florens, tabulæ foederis, supra ꝓpiatorium Cherubini: In sancto candelabrum, mensa cum panibꝰ, altare holocausti et fuffitg etc. Ea res fuerunt typica et fierunt ēd, q̄ eam ob rationem typm ēt vr. Xtg Joh: 2. vocat seipsum typm s. huiusmodi templum suum, in q̄ habitabat d. epistr, de q̄ d Zach: 3. hinc Es: 8 vr . . . . . et Dan: 9: in sanctum sanctorum, sc. qa ēd oē in ipso fuit, q̄ illic typice adumbrat, ipse ē arca, ipse ꝓpiatorium, in illo manna, tabulæ foederis, qa implevit tō dr, κατέπετασμα τῆς σάρκος, virga Aaronis, qa implevit ēd, et p sacerdotium Aaronicum fiebat, et sacerdos ē in eum, ipse panis, qa vita mundi, candelabrum qa lux mundi, altare holocausti et fuffitg, qa ipsig sacrificium sufficit ad nos deo reconciliandos.

Sed hic Ecclia et fideles vnr typm, 1. fatis unum est cum Xto, ubi patet cap. 1: 22, 23. ibiq̄ ēt unum typm. 2. Ecclia Xtm recipiens et in eo fundata eo ipso recipit intra se p fidem ea via q̄ in typo olim typice et in Xto vere sit, recipit et. tum intra se. Xtm ut arcam ut ꝓpiatorium, ut candelabrum etc. Ign eo mō fit typm, quādo q̄ in typo fuere, in fidelium cordibꝰ nunc sit p fidem. Hinc jam patet illud typm sanctum ēe, sc. ob cognitionem, amorem et celebrationem nois dī in Xto manifestati et ad gliam fidelium demonstrati, et ab ijs amati, ita ut studeant eo ōi mō deum sanctificare

et

Cap: 2.

ꝺ Sanctificē, sicut ꝺ. Sanctꝰ Ē, eamꝙ sanctificacōem demonstrare ꝙ enarrationem virtutum ꝺ. ait ipsis ēt vā eorum efficiens sit, q̄ in tplo eant, ꝙ fides cordis, confessiōem oris, ēt testimonium operum. Hiac dr ēt q̄ sit tplm sanctum in domino.

Quod duobꝰ modis pt eligi, ut ꝙ datum ē eligang eundem, in q̄ ois structūra erexit coagmentata, atq; ita filium, ē ut prem notet q̄ eodem ꝛes redeꝺ. Itaq; notaꝺ, si prem eligimꝰ, à ꝺ. ēt q̄ fimꝰ tplm ꝺ. Deum ipsum nos suum tplm feciſſe ēt nos struxiſſe ēt ornaſſe sanctitate, Deum nos sustinere, nos ꝙ ipm suum continere in charitate ēt secum ac nobiscum invicem jungere, ꝺ. ēt q̄ impleat tplm suum luce ac labia; tum ēt ut notaꝺ obtm istiꝰ sanctitatis ēt normā q̄ ē sanctitas ꝺ. oppoſitè ad typicam. Si eligamꝰ xtm notaꝺ, q̄ ipse nos edificaverit in tplm ꝺni, ita Heb: 3: 4. ipse gsideraꝺ ut structor domꝰ coll: Zach: 6. ubi aspectio ei auꝺit ꝛplꝛ tplm struxiſſe xtm, tum ecclīs sui tum ecclīa. Itaq; notaꝺ ēt ipsam ecclīe Dei sanctitatis, cognitionis, amoris ex xto pfluere, eqꝙ merito ēt plebs, itaq; ea q̄ regnum aut fimꝰ tplm sanctum. Itaq; hoc denigꝙ notaꝺ, eos tm q̄ sūt ei xto, ēt in eo habeant communem cum ꝺ. eāꝙ ꝙ sanctificacōem ēt sanctitatem, soli sint tplm ꝺ. ut nemo ni vere sanctꝰ inꝛ partes eꝙ tplī censeri poſt.

Sed nunc ℣. 22. ut fecerat eqꝙ ℣. 20. ostendit cum eo fndto ēt dono Ephesios ut Gentes hīs communem ēt ēa eq̄ partem, illi e. fndto eos ēt superadificatos ēt superadificari magis asserit. Quando respicit fndtm, dicit superadificatos, qñdo communem in hoc cum Judaīs vocat coaedificatos. ℣. 22.

Edificare ē posito fndto eligere lapides, ponere suo ordine. 2. superadificare ē superponere aptè fndto. 3. coaedificare ē ōes partes, ut cum fndto, ēt inꝛ se aptè ꝯjungere. Itaq; patet q̄ hoc sit in creāa rationali ēt rebus lapideis, per qñdo ipsi se superponunt fndto, ēt nō aliter pt fieri, q̄ si ijs fndtm pponat ēt illuminet, ut videant in eo ōem spem salutis unicè fundari poſt, extra illud nil ni ruinam exspectat, qñdo

nim.

nim. in ijs nihil actu fidei, q se fructu tradunt ei ubiq; quo ñ tm q famem ei sitim ibi in eo invenire cupiunt, ps quo in ijs studium q̄ficih pficiendi ad fiduciam, q̄ put fecuri in eo fructu accefcere, ut ñ amplig vacillent ps gloriah in d. fcientes q; ñ possint feparari à fructu. Porrò quo paulatim ornanh ornamentis fanctitatis, quo magis ac magis fulgor glōe d. in ijs folendeat, atq; ibi fruitu spū impleanh, donec tandem pficianh, plenegp fanctificenh ut ñ ni deo ei eg glōe ei via pleni fiant ei sint.

Coadificanh, quo in se mutuo amant d. ei eg gloam in xto, cum p mutuum amorem ibi conjunguh, ut nemo qq aliud suum putet, ei ei ñ velit ee alterig ad gloam d. ei quo varia ea xaqíbmata, q̄ D. distribuit ibi finguli in commoi gferunt, ut ei faciant ad pu" rificacem fanctorum, atq; ibi oftendant opg fraternitatis, donec pve" niant ad plenam measuram xti.

Sed finem eg oftendit, ut ea rāe sint habitaculum d. ibaq; d. eo fine voluit ee tpm suum, ut in nobis habitaret.

Habitare in domo sua ē in ea ut q̄priāe sua vivere, log opari, thesauros recondere, liberos ādificare, gloam suam oftendere etc. Deg igr habitat in nobis eo mōo: vivit in nobis, quo q; nos viving, viving in nōe d. ei filij eg, quo p spm vā xam vam in nobis re" novat, ei cum oēs actōes vitales vrā, uti à d. xto ita ad D. tendunt." Opah in nobis, quo oēs facultates nras adhibet ad quemq; fanctū usum ei finem, illum applicat ad meditacem vitaq; sua, vltraem emplet amore sui, cpris membra apta facit ad fervitutem ei ministerium justiq; ei fanctitatis. Regit nos, quo gjungit p̄positum ei normam vē vrā, ut in oib; explorem eg vltraem, spēm dat, q̄ via recte dirigim ad fum" mum finem. Divias oftendit, quo illuminabos oculos dat, ut videamq; spem vocatis cap. 2: is. quo ut Pr consolatum nos gfolah, remittit nobis pecca, dat graiose ea necaria ei pmittit mxa ei āa tandem bona.

Honorah à nobis, quo, cum eqp virtutes celebramq, cognoscimq; ei alys enarramq. Et ita nos orant, quo magis ac magis ad imaginem

suam

suam renovat, ita ut paulatim totam domum occupet totus, et ut nil cupiamus in nobis hre nisi Xtum solum; ut operam demus, ne quid Xti et operum eius vacuum sit, ut ita quodammodo D. et Xtus in nobis habitent, ut cogitet illectu, desideret vltae, per oculos illuminatos videat: ut ea omnia ad sanctas operationes excitet, atque ita omnia penetralia occupet. Hoc vero facit per Spm, nam secundum Oeconomiam Trinitatis ea omnia Spus tribuuntur vi meriti Xti.

Caput III.

Huc usque de Gentium et Judaeorum in γενώσει, nunc ea contemplanda sunt, quae spectant Gentes.

Thesis, quam Aplus explicandam et demonstrandam sumit, est, quod Gentibus singularis gratiae Oeconomia contigerit v. 2. quod ab ipsis cum gratitudine vult agnosci, uti ad eos serio animadvertere jusserat cap. 2: 12. Gratia a. illa singularis describitur ibidem 1. à causa ministeriali, tum 2. à subiecto Gentibus sc. tum 3. à causa principali efficiente, deo. 4. à modo, quod à causa principali causae ministeriali ea fuerit notificata v. 3, 4. 5. à comparatione cum statu praecedente v. 5. 6. ab ipsa gratiae natura, quae facit haeredes v. 6. 7. à fine et obiectis v. 9, 10. 8. à norma, eius dei proposito v. 11, 12. 9. à fructu et effectis, quae est παρρησία et obedientia v. 13. tandem inde concludit eorum Officium, ne segnes fiant. v. 2.

Administer gratiae est Paulus, de quo antea dictum est, sed hic se describit singulari modo ut δέσμιον τοῦ Χριστοῦ, coll: 1. Tim: 8. et Philem: v. 1, 9.

Vinctus proprie erat Paulus, quia in vinculis fuit propter fidem et praeconium Xti, ita inter eos quos Xtus Matt: 5: 10. beatos praedicaverat. Sed quando se vinctum Xti dicit, non id tantum videtur innui, quod ob professionem Xti vinctus fuerit ab hostibus Xti, sed quod ab ipso Xto quasi ad id segregatus sit, ut propter ipsum pateretur, imo quod ipse Xtus eum sibi captivum fecerit, nam ipse est inter eos referendus est, de quibus legitur Ps. 68: 19. et Es: 49. ubi praedictum est, quod captivitatem Satanae suam

suam factura est captivitatem. Hinc ē xtus in scra nobis occurrit, q̄
nobis armis certet ē hoēs sibi subiugēt vid. Ps. 45. hinc ē 1. Cor. 10.
ipse Apls sibi talia arma aptat, q̄bꝫ debellet alios ē captivat ēis
τὴν αἰχμαλωσίαν τῶ χρῦ N. 4 ē 5. Vexat e. Apl̄m pugabat ꝙ xtus
quo ab eo vincebat, ubi videres ē Act. 9. Et nunc charitas xti eum
constringebat, ut laty vinculis se ꝯstringi pp xtm pateret. Imo eo ē
mō vinctꝫ xti, ut p id xtꝫ singulari rōne demonstraverit se xtm
Satana potentiorem, nam q̄ Paulum rapta ꝙ xtm audacia hoem xtꝫ
ꝑvertit, eumq̄ fecit vas ac organum glōe sue ē nois, q̄ verbꝫ suc,
it eum dram antea ab eo oppugnatam ē sanguine ē morte ꝯfirmare
ē arḡm erat xtm resurrexisse. ē Paulo apparuisse, ē eum
de ministerio fidei erudivisse, atq̄ ita signum erat factum ē
ipsi ἀποστόλου, eo e. fine videmꝰ Apl̄m modum gressus q̄ty
xē urgere Gal: 1.

Sed in spē ministerium suum restringit ad Gentes, q̄do e. dicit,
q̄ pp Gentes vinctꝫ xti sit, docet se ē Apl̄m Gentium, ē id accepisse
mandatum ut ēet testis xti in Gentibꝫ.

Vox ὑπὲρ hic dē fumi scabu tenuiori, q̄ ubi de xto fuit: in gre
nobat, q̄ sit adhuc ea q̄ sit ὑπὲρ ſ q̄ alio, taliꝫ trā redeat ad alium.
Sed hoc n̄ tollit discrimen illud variarum actionum, pt e varijs modis
alig q̄ alio aliqd agere ē pati, pt ad ōe bonum alicui ꝓmovendum,
pt ēē q̄ modum substituois q̄ alio. Quando igr dicimꝰ q̄ vox ὑπὲρ
eum de xto fumih, substitutive sit ēligenda, hoc n̄ simplr ex ipsa
voce, ſ ex nāa rei ē analogia fidei deducimꝰ, ut frustra qd quant
ādversarij.

Ut a. ostendat se ēē vinctum xti, ē servum ēor Gentes, hoc pbat
à mō, q̄ factꝫ sit servꝰ xti ſc. q̄ Oeconomiam grāe d. ipsi data.
Ubi ostendit d. ut cāa efficienti principali ōem grāe Oeconomiam dei.

Grāa qd sit, supra visum e, ē qd sit ēg Oeconomia cap: 1. Est
Oeconomia grāe illa dispensatio d. q̄ singulariter bona eximia ex
mera grāa offert in xpō N.S. Sed hic ē animadvertenda grāe Oecono-
mia Paulo data in Gentes.

Eam

Cap: 3.

Eam hq. nobam Apls ꝓponit, q̃do ei ꝓ interrogacõem dicit, εἴπερ ἠκούσατε? Hoc hq. notum illis in memoriam repetit, ut ex eo hq. noto, ignotum alĩ deducat, ei hoc erat, q̃ in eo jubeat gſpicere. ſingularem grãam, q̃ ipſum d. voluerit facere teſtem miniſterij xti inꝰ Gentes antea à d. elongatas et sub ira gclusas. Cebe ſingulaꝛ
ris grãa ẽ Gentium ad cognicõem d. et xti vocão, ubi ſingulare inde, ꝓcedentis d. dnam argtm, q̃ eas antea gcluserit ſub peccm, ubi Apls id pluribꝰ ꝓsequit Rom: 9. 10. et 11. cap.

Sed eam grãa dcconomiam deſcribit v. 3. qad modum, q̃ ẽ revelão miſterij, cujꝰ eſſe ei ꝓfectõe cõvebat ſo. de myſterio xti.

Modꝰ ẽ revelão: ἀποκάλυψις ẽ, q̃do q̃ tectum ẽ et velo obdu, ctum, id velo amoto fit manifeſtum. Igr ἀποκάλυψις Metaph: ẽ, q̃do q̃ ẽ ignotum, notum fit. Potẽ a. ἀποκάλυψις ꝓprie accꝑi, tum ratõe ipſius rei, q̃ manifeſtat; tum ſubti, cui id fit, q̃do res ignota antea fuit ei primum notificat, revelão ẽ. Est e. re, velão, q̃do res licet notificata, tñ ignorata ab eo, cui notificat. Atq; ita revelão q̃ Paulo facta fuit, utroq; nõe fumi pt, tum qad rem, tum qad ꝑsonam; neq; e. tñ requit, ut d. myſteria ſua manife, ſtet, ſz ei ut det illuminatos oculos mentis ubi videre ẽ cap 1: 18. nam hõe ψοχικὸς n capit ea q̃ ſt ſpũs d. 1. Cor: 2: 14. Itaq; ſi talia ſint q̃ oculꝰ n videt, et auris n audivit, neceſse ẽ ut q ſpm revelet v. 10. et neceſse ẽ, ut idem ſpũs ꝓs, q̃ oculos hnt et n vident, aures et n audiunt, det oculos ad videndum et aures ad audiendum vid. Cſ: 6. Matth: 13.

Res a. ẽ ipſi facta erat revelão erat myſterium et in ſpẽa myſterium xti: qd myſterium ſit dictum ẽ cap. 1: 9. breviter ẽ ea xitas q̃ primo ꝓ ratiõem et innatas notiões n ꝑt cognoſci, ſz ꝓ revelatiõem ſingularem. 2. mñsterium q revelatum ẽ, ſz ita revelatum ut ſit ænigma, et certo tpũ ita obſcurum ſit. 3. q̃ n ꝑt ab hoc in ſtatu viali cognoſci. 4. q̃ tale ẽ, ut in hac vã n plene cognoſcat, ſz ex parte 1. Cor: 13: vr. Itaq; myſterium xti notat xitatem de xto ut Mediatore inꝰ d. et hoc, nullo ingenio humano fine revelatõe excogitabilem, revelatam antea in ænigmate, talem ut ad eam cognoſcendam opꝰ ſit regratõe, novis oculis

oculis, auribg et corde, talem ut fuerit Gentibg hrijbg hactenus obscurijs typis adumbrata, talem, q se eousq; extendat, ut oēs the-
thesauri ei⁹ possint exhauriri in hac vā, sc q; plena ēt xitas pa-
rebit post hunc vām. Id mysterium ei qdm à Gentibg cognosci-
dum erat, plenè et planè Paulo revelatum erat, nam quam hic de-
dicat in eo vóvebw v. 4. q eum aptum reddebat ad totum dei
cilium rectè notificandum, q fieri nō potuisset, nī ipsi totum, qdm
ad fidem et gsolatōem electorum xti spectabat, cognovisset. Hinc ēt
et se antecā q Seram S. manifestasse dicit breviter, innuens id mÿ-
sterium, qq latè diffundah, et oēs sapia thesauros gbineat, hn in
brevem summam redigere pōt, ita paucis vbis Matt: 1. hoc describ-
endo xtg Jesg dr, q salvat pplm suum à peccis. Et videmg supra
xitatem Judaicam, ad q oēs reliq deducenda sunt.

Quæ a. scripserat, ea ab illis legi et gsiderari volebat, ut et
ipsi p vóvebw accipent cognitōem eg, mysterij neq; e. poterant ἀνα-
γινώσκοντες νοῆσαι sapiam Apli, ni eo sapientes ēt fierent in
mysterio xti. Νόησις a. ea dicit eam ai intentōem, qōs mÿ-
sterij partes tum seorsim singulas spectando, tum inter se gferendo,
ut earum cognoscah tum ordia, tum xitas tum utilitas, tum earum
analogia, atq; in ordine habeat ēt, q post se connectendas gscia,
ut sapia dēa, ut fanè fides implicita hic ab Apto exigebatur,
contra νόησις et νόεσις requirh.

v. 5. Sed istig mysterij excellam, et excellam oeconomiæ sibi datæ
Apls jam ostendit p comparatōem cum hrijbg precedentibg v. 5. Sagt
e. illud nō ita fusius manifestatum ut nunc. Hoc multis occasiō
dedit, ut cogitaverint hic Aplm loq nō de mysterio xti absolutè
sc κατὰ τὸ respectū Gentium, ut mysterium sit vocatio Gentium
ad hereditatem d. atq; ita v. 6. eo transferh: neq; negari pt
mysterium ita aliquando fuisse vid. Rom: 11: 25. ubi agit de pro-
posito d. singulari, de gverbendij Judaeis, et introducenda plenitu-
dine Gentium. Et vox mysterij in grē notat rem xitatem, q
ni p singularem revelatōem cognosci pt. Sed nō putem hīc tam
stricte hic illgendam ēe, sc eo sensu, q ppr 1. Tim: 3: 16. Col: 2:

v. 2, 3.

Cap: 3.

v. 2, 3. Nam Apls vocat mysterium Xti, atq ita ad mysterium, q Xts revelat, ad quod ad eum pertinet; tum ad revelac Apło facta, in q singularem habebat cognitionem, latis patet, q ut restringat ad vocationem Gentium, neq ad poterant Gentes vocari, ni vocarentur ad mysterij cognitionem Xtianis, piscatoris et gratiae dei. Itaq hoc referendum est ad totam dram Eccl, qui ea mysterium vocari pt, ut supra visum est.

Illud mysterium etatibus precedentibus non fuisse notificatum filijs hominum dicit ita ut nunc.

γενεαῖς ἑτέραις dicit ea tpa q antecesserunt N.T. inde à prima promissione, atq tam promissionis q legis tps Rom: 16: 25. νῦν χρόνοις αἰωνίοις τε tpa cum seculorum. Illis tpibus hoc mysterium non fuisse notificatum filijs hominum dicit: Posset forte in denotatione filiorum hominum Emph: esse, ut sit sensus, non fuisse notificatum indiscriminatim omnibus filijs hominum, sc electis quibusdam, tum personis, tum populo, nunc absque discrimine Gentium. Et pt et hic sensus esse, nullis filijs hominum antea eo modo notificatum fuisse, quo e.ng eo modo revelatum est Apłis, et Judaeis, nam Gentibus planè non fuit revelatum. Hinc videmur N.T. competere πλεῖστον χάσματος, πεῖσσον mysticos καὶ ὀχυρώτερος, atq ad notificationem mysterij ad dispensationem plenitudinis tporum v. 7, 8, 9. Nam qq mysterium Xti ab initio revelatum fuerit, de quo e. in voluminis libri principio scriptum est Ps. 40. Et Xts ab initio non in occulto locutus est Is: 45. Xts per ores prophetas predicatus fuit, per oes typos adumbratus, sic tm non ea claritate, non ea plenitudine q in N.T. ut cap 2. visum est. Velo tum plerag involvebant et erant aenigmata, quam claritatis ipsa res exhibita in Xti nativitate, actis, factis, passionibus, morte, resurrectione, ascensione, effusione spus etc. exhibere potuit per obscuras prophetias et typos, q non potuit non ante implementum obscura esse, tanto clarior et amplior est mysterij notificatio in N.T. hinc Apłus ad Rom: 16: 25. dicit istud mysterium nunc per prophetarum Xti sedm revelationem manifestatum fuisse antea κεκρυμμένον. hinc addit ὁς νῦν diserte gradum excellentiorem huic tpi assignans. Sed quis est per quem id notificatum additi, sanctis ἀγγέλοις ἀποστόλοις καὶ προφήταις.

De Apło ad v. 1. dictum est, et testem ἀποστόλων Xti mortui et resurgentis.

Pro-

Prophetæ dr q̄ dicant futura: p̄ pphas & plerumq; illigñ illi, q̄ dicant ea, q̄ in xto hnt & habuerunt xpi aem de qbꝫ cap. 2: 20. egimꝰ. Sed hic illi à pñt illigi ut docet oppoſio ad Judæa hpia & particulas vñr. illigñ igr pphæ N.T. qs xtꝰ dixit post q̄ aſcenderat in coelum cap: 4: 11. pphæ a. in N.T. vñr, tum qbꝫ immediatè facta ē revelāo de rebꝫ futuris, q̄lis fuit Joānis imprimis fata N.T. pnuncians Apoc. 1. tum q̄ p̄ Spm illuminati; ut sensum pphetarum cognoſcant, & ex ijs demonſtrare J. ē xtm, illi q̄ eōdem p̄miſerūt apud Joel: cap. 2. pphetare dixerit, ita ut q̄ pphas dicta erant, dicere & ipsi pñnt, & q̄ im-plata añunciare, nam & hoc vñr pphis vid. Rom. ix: 6. 1. Cor: ix: 7. & 14: 29. ita patet Phil: 3: ix. ἀποκαλύψεις vocari, q̄ndo aliqs accipit illuminatos oculos, ut illgant ex Scris veritatem.

Igr q̄ndo dicit pphis & Aplis nunc notificatum ēa mysterium primo q̄dem & sear' Emphas: Aplos ita & pphas illgere par ē ex dictis q̄ immediatam revelaōem habuerunt, & eam q̄ Aplꝫ hic sibi vindicat, ita tñ ut ea revelāo p̄venerit ad alios q̄ eos edocti sunt de mÿsterio xti.

Apros vocarī tñ eo sensu q̄ videmꝰ fideles vocari sanctos cap: 1: 1. ꝺs oppoſitè ad Aplos Satanæ & falsos pphas, tum qa illi d. singulariter confecrati erant; denīq; qa in eum xtianæ ducebant, ut fine errore tradere pñnt mysterÿ xti xtianæ.

Notificāo a. ea facta erat ἐν πνεύματι. ἐν πνεύματι pt ita sumi, ut notet ꝺm revelaſſe, nam 1. Cor: ix. 6ūs revelāo ꝺni tribuit, adeoqꝫ hic nobaret ꝺm immediate revelaſſe. Sed & pōt ἐν πνεύματι ita illigi, ut sit cum effuſōe ꝺni ſeqdem tum d. plene revelavit mysterium suum, q̄ndo post xtm glorificatum post aſcenſōem ea revelata dr, q̄ xtꝰ dicebat ab ipso in terris ēdum pōt dici, qa ea in pōnt porbare, ꝺs post xtꝰ abi-

tum

tum ſpm illis revelaturum d. Atqꝫ hinc jam patet, Apſtum ꝺi̅ mo̅ Cap: 3.
lic agere, ut ostendat mysterium ꝫ oeconomiam gra̅æ el δόξαν
χάριτος τ̅ῦ ꝺ̅ῦ v. 7. el confirmet ꝺ q̅ legi 1. Cor: 2: 10, 9.

Apſtq; explicat v. 6. mysteriꝫ illig, antea n̅ ita notificabi̅ ad amplitu- v. 6.
ꝺinem reſpu ſubditorum, qbꝫ illud nunc demum ita notificatum fuerit,
ut eg ſpm qꝫ precipit: docet e. nunc demum ꝫ Eccliam Gentes ꝫ eo,
haredes, ubi 1. ſpecbandum bonum Gentibꝫ communicatum. 2. Eiꝫ
ꝯa. 3. modꝫ.

Bonum ꝫ κληρονομία, qꝺ ea ſit el hares, antea ꝺictum
cap. 1: 5, 11, 14, 18. ano xbo ꝫ bonum, q̅ ſive jure nat̅æ, ſ. ꝫ teſtam.
liberum ad aliquem devolvit. In Scra agit hereditas, q̅ fidelibꝫ ad-
ſcribi, notat ꝺa bona q̅ ꝺ. in xto electis ſuis ꝫ teſtam. liberum gbet,
tum in hac, tum in futura va; In hac ꝺa bona gra̅æ, in futura ꝺa
bona gloꝛ̅æ. Vocat a. κληρονομίαν, q̅a ꝫ mortem n̅ fit vacua
hereditas ea, ſs ꝫ mortem ratificat Teſtam: ꝺ. ut bona ita gberant
haeredibꝫ, ut ſit cum ꝺemonstrꝛ̅æ ſanctitatis el ſubtiæ ꝺia, tum qꝫ el
ꝫ vltas ea ꝺ. ꝺesbinatꝫ hereditatem immutabilẽ ipſumqꝫ bonũ inalie-
nabile, atqꝫ ita res ꝫ ſpm Gal: 3. Heb: 8. el 9. capp.

Itaqꝫ κληρόνομον εἶναι ꝫ vi Teſtam: hr̅ę jus hereditatem exſpe-
ctandi el petendi, ſs q̅ jus nitatꝫ adoptꝛ̅æ, adeoqꝫ excludit regressum,
ſine q̅ ut nemo ꝫ felig ꝺ. ẽ pt, ita neqꝫ haes, ea ex. duo connexa
ſt Rom: 8: 16, 17. Nemo e. à ꝺeo ut p̅ę pt petere hereditatem, quem
n̅ amet ut P̅rem el colat el reꝛeah; ita ut προσφυγὴ ad ꝺ. ut
P̅rem nihi ꝺebeat Teſtimonio ſpꝰ ꝺ. ad ſpm nrum, q̅ ſing fili ꝺei.
ſs de his ſupra ꝺictum ẽ.

Illa a. hereditas in xto ẽ, hinc xꝰ Teſtam: ꝺ῀ vi ἔνγραφος el
prebꝛ̅ys Heb: 8: 6. xꝰ e. morte sua illud Teſtam: ratũ fecit q̅ reſpi-
cit Heb: 9: 16. xꝰ ipſe el una cum P̅re Teſtam: fecit, xꝰ implevit
conꝺitos eus, q̅ implenda erant ad ꝺ. gloam, ut ꝺ. illa liberalitas digna
el gloosa el. Imo xto ꝺa bona, ꝺisqꝫ hereditas ꝺistribuenꝺa ꝺat, neqꝫ
e. ipse hr̅ accepit electos hereditatem ut ꝺr̅ Ps. 2: 8. ſs el accepit pro

p eleūtij bona ijs distribuenda Q. bz: ig. ipsi e. eis potestas data ē in coelo et in terra, oia ipsi st subba Q: 8: Heb: 2. hinc in ipso dr ee plenitudo grae, itaq ipse et sm emittat adoptois, p quem clament ut filij, ita et hæredes, vr e. ipsi sm, et Gal: 4. missio sm p quem clamemq Abba, subordinah missoi filij et ig gsbitiue sub legem, ut ipse mereret adoptoem v. 4, 5, 6. igr et oi mo habet in xto hæredes ee, quotquot st hæredes.

Sed modg q facta dicunh Gentes hæredes, describi tum à medio externo, tum ab actu alig interno. Medium externum ē Ἐπαγγελία et Evangelium.

Ἐπαγγελία Eglio pt q distingui qd. Eglium dicat nudum de impletoe promissois. Sed pnt et aptè ita q jungi, ut differant ñ ni Hebr, alias st idem. Eglium e. bonum dicit nudum, adeoq bonum illud xtum grae, q in xto oia bona, q creata vocatis ad plenam jocunditatem sperare pt, sz ita ut ñ stabim in eorum plena possessoem ducat, sz ut in futurum promittat, adeoq fide et spe possideri velit, q æquent ipsi possessoi et p anticipacoem q. impleant ajum gloso gaudio. Hinc ea q Eglium promittit vnr invisibilia, Ἐλπιζόμενα Heb: 11: 2. hinc Aplus Rom: 8: 24. docet nos nunc salvari p spem earum rerum q ñ videnh sed p patiam exspectanh. Itaq Aplus potest respicere ad Ἐπαγγελίαν olim factam de Gentium adoptoe, ut sensus sit, Gentes nunc ig promissois q facta fuit olim, participes factas p Eglium vocata sit, v. et eas p Eglium ita vocatas, ut sint vocata ad communem hæreditatis ig, q. d. promittit in futurum plene possidendum. Eglium igr et Ἐπαγγελίαν, tam q olim facta fuit, tum q fit p Eglium, st notificatio Testam: p q et hæreditas patefit, et hæredes certis notis q. designanh, quado à certis qlibetibus ut characteribus describunh.

Sed actg illi, q st in hoibus ipsis, st descripti vocibus συγκληρονόμοι, nos Συνκληρονομον ἔναι pt scare hæredem juxta cum alijs notatum ee, ut eo sensu Gentes p Eglium et notatæ hæredes st. Sed et

Cap: 3.

d ꝑt scire actu hæredem ee, absq; ista scirel actuale jus ad hæreditat
absq; adstipulatoem, q̃ qs cupiat ee hæres ijs condicoibꝫ, qbꝫ testator valt
dui hæreditatem, quãs adrogatꝫ declarat sibi testam: placere et cupe
ijs condicoibꝫ ee hæredem. Et hoc regult in ijs q̃ ꝑt electi. Itaq; notari
ꝑtt gentes à mꝫ ac Judæos, q̃ inuitl vocula bꝫr hic accessum ad
ptem et jus ad hæreditatem ut q̃libꝫ cap: 2. v. 12. ad finem Hpli docuit.

Secundum illud βάθος majorem adhuc hꝫ emphs: et ꝓpꝫ deferi
bit q̃ nãe sint cohæredes gentes et Judæi sc. ista ut unum eps fiant
cum xto, nim: ut capta ei mr se ut membra, nam cap: 1: 22, 23. eam
rem eo mõe ꝓposuit: Ista et fideles 1. Cor: 12: 13. unig epis membra
fecerant. Itaq; si eorum memores simꝫ, q̃ dicta ibi st, fiet q̃ sit
βάθος, ἕνας in xto patebit. Et scah vinculum amoris, q̃ cum
xto et inꝫ se fideles connectant, ista ut xto implantent, et ex eo vam
accipiant, ut à xto capta vegant, absq; sibi eum ipsos communicas χα-
ρισμάτων, mutuaoffia, absq; ut ipsi ista q̃ juncturas certas sint con-
junctꝫ Col: 2: ig, ut sc. sint ung sꝫg et unum cor Heb: 2. ut ista via
sint tgvis, ut ovium et sint et tendant ad tobig epis gloam et salutem,
ista ut arctissa ginctio ovium epis partium, eademq; ovium membro-
rum vta innuatꝫ.

Συμμέτοχα dicat hic partem in eadem re, notatꝫ igr q̃
sint participes eydem boni, et q̃ illud, q̃ ꝑ Eglium ponitur, ut orbꝫ ex
aq q̃ se communicet, ista ut sit singulorum, ubi opus ẽ, d. e. vi spe
ciis gratiæ et adoptois ẽ viam d. ista ut possit se communicare uni
cuiq; alij, et ut sit via in orbꝫ ꝑt effluxiam sui. xtꝫ ex aq ẽ orbꝫ et
effectus salutis caa. Sꝫg orbꝫ ex aq dat. Idem ovium jus, eadem hære-
ditas, absq; ista aes st συμμέτοχοι.

Nunc e. explicat eam Oeconomiam χάριτος, q̃ illi erat demandata,
ut eam ministeriali, ꝓponens 1. ipsum mꝫ. 2. eam effiendem
et principalem. 3. modum colligis. 4. ꝓsonam suam deferibit. 5.
finem muneris.

Mꝫ ẽ, q̃ sit Eglꝫ Diacon. Cap: 3. se vocaverat Hplm, aliꝫ ubiq;
se ut δοῦλον J. xti deferibit. 1. Cor: 4: 1. se servum xti et οἰκόνομον

Οἰκόνομον vocat ministerij eg. Dia eadem st, et indicant q ea q agat et logk, agat et logk alterig nõe et jussu, ita ut nil ipsi addere, nil demere ijs audeat, q accepit à dño, ss ita ut accepat, tradere debeat, abp õi mõo leg canonem ꝓscriptum. Sed simul ostendit se ad id mung n tm destinatum ss et exaptatum ee, eoqs fungi ritè, et nihil ni obediam, q ꝓstat Dno suo in se astimari velle. Quo ipso vult alios hortẽrẽ ad 1. Cor: 4. an sit fervg, et an ferv fidelis, vultq adeo dia sua dicta examinari et ꝓbari, q fieri negt, ni ab ijs, q ꝓphorum dicta gnerat cum dictis ꝓpharum, ut appareat illos nihil log extra Mosen et ꝓphas, et idem ee eorum fndm, absq ut appareat eos n quere ꝓpriam gloam, ss Dñi sui; merito e. suspectg e, q ita ꝓdicat Eglium, ut suam stabiliat authoritaem, undè xtg voluit quemq vre Rabbi Matt: 23. voluit d. ea xba audiri in N.T. q in V.T. cognoscibe Dnum. Hoc tm in N.T. incumbit ministris ut fideles sit xborum dei tum testes tum interꝑtes.

Sed ut Apls ostendat, q nihil sibi tribuat, dia accepit à dia graa et potia, illiqs fert accepta, ꝓvocans ad utrumqs, alterum qdem ut eam ꝓgumenam, alterum ut eam efficientem: Considerat e. ministerium suum ut donum graa et donum potia.

Donum id vre solemq, q bonum e, tm in nobis, tum in alijs x q. facit ad vram aliorumqs felicitaem, et n ex nobis e, ss ab alio gnerat. Itaqs ministerium eglij donum vocat, eg rõe patet, nemo e. ex se ad illud e inxavὸς, ss ὸς inxavόῖς e à d. hnio voluit d. id ipso ope osten dere, qndo voluit ex ore infantium sibi robur parare ꝑ. 8: x eorum q n hẽnt majorem aptitudinem q infantes. Sed bonum e ministerium eglij tum Apli tum alijs et mxe salutare; id docet nãa eglij, q e potia d. ad salutem õi credenti Rom: 1: 16. Nihil e. ꝑt cogitari eximium magis et ꝓsantig, nihil q hõem magis deceat et d. similem reddat, et magis sibi alijsqs utilem, q eas xitates, qs Eglium ꝓponit, re tinere posse, amare, explicare ad d. gloam et houm salutem, Nulla sine eo sapia, nulla cognio summi et veri boni, v via ad summum bonum, nulla cognio d. ut d. pectoris, nulla q xna virtg et pietas. Itaqs donũ summũ

Cap: 3.

summum ē, ēt ingens benefīcium illuminari ñ tm ad cognicōem ejusdē xpīanum ꝙ so, ſs ēt ēe electum vas gloē d. ex xto, ēt organum salutis hūm eorum ꝙ ꝙ Eglium salvandi sūt. Q si benefīcium sit ꝙ nōe d. patī, benefīcium ē ſpleadorem nōis d. cognoſcere, ēt alios illuminare ut dr x. g. certè si qd ē gloōsum, hoc gloōsum ē, cum nihil sit xpō gloōsum, ni ia ꝙ sit gloē dia umbra alia, ēt q̄ res tanto majorem dignitatem hīt, quāto magis accedit ad rām dia similitudinem, si æstimare dignum sit id dē, ꝙ facit ad gētam vām, magis æstimari merēt id, fine q̄ va ipsa vix vitalis ē, ēt fine q̄ Eſtaret ñ ēe patum, q̄ ē ministerium mīj & terij salutis.

Cum igr ꝙ solum Eglium hōo posit eo adduci, ut hic pig ēum beatq̄ sit, bonum id xpum ēgr ministerium ꝙ dono habendum ē; hinc ēt cap: 4: 8. inr dona ea referh, q̄ xtus distribuit inr hōes postq̄ exaltatus ēet, ut is felix sit, q̄ eo mōo amat Eglium salutis, ubi docēt Q. iij. Ēt ſtatuit, qd suavis dūs sit, is xpum tq. æra sua cibum ēt alimentum q̄ va d. ēt vā æa inium in hōis mente alih ēt augeh felicior, dū liceat alijs in eo ſpire, ēt q. lignum vē ēe in paradiso beatorum fontem vē scaturientem gtinuo vivis salutis ags in J. xto ēt ꝙ ſpm eg. "9595

Sed ñ simpli donum vr, ſs donum grad, abq̄ adeo se indignum judicat eo dono, tum eos, quorum bono accepat illud donum. Imo ostendit meam xāsw ēt mgam d. ꝙ Eglij ministerium, illam q̄ xtus ἐπιτλαβω ita vr ut cap: 1: 6. videmq̄ e benevola d. vltas peccōes ꝙter ipsorum meritum plene beandi ex merā misericordia.

Sed ñ gratam tm, ſs ēt potuam d. in eo suo ministerio ad xtivult.

Potia tum ſpectari sūt rōe ēt respū Pauli, tum respū aliorum: respū Pauli, qa potia d. in eo manifestata ē, ꝙ ipse efficaciter sit gvatus, ꝙ fecerit illuminatq̄, q̄ nova pactq̄ sit creata, ꝙ fugarit oēs carnis hō, rispōēs, dia mundi commoda, dia incōmoda, ēt ꝙ oibq̄ sepositis ille lubens ēt latq̄ voluerit ea ꝙ nōe xti libamen, ēt morte sua obsignare xta sua. respū aliorum potia d. ēt ἐνέργειαι potiā ꝙspicua fuit in effectis ministerij Pauli, d. e. fecit ut ꝓpli sub ejus caderent v. ay ēt sub jugum xti mitterenh, captivosq̄ ducerenh in obsequium eg. In eo e.

e. potia d. mxe cernit, q simplicis Eglij xbo tot Gentes gversa sint à vanitae sua ad xum d. tot regna facta d. et Xti eg, et singulis fidelibg potiam eam exerit d. qndo fecit ut credant cap: 1: 19. ut amore d. pleni oia spe futurorum bonorum, ubi opg abjiciat, solo d. contenti, q fiant nova creaa, et ea raoe ostendant eum, q in ipsis E, majorem ee, q q e in mundo, dum fide mundum vincunt, et martyrio ipso fidem obsignant. Sed pt et potia ea spectari in istis donis singularibg, et miraculis, q Eglium comitabant, et p q Deg pdicatoi Aplorum attestabat. Heb: 2: 4. Matt: 10. 1. Cor: 12. et ubiqs ea signa, quae potia d. fiebant, ut eent characteres dytatis eg xbi, q Aplg pdicare debebat, qlia erant aegrotos sanare, etc.

N. 8. Vers: 8. Amplig doni eg magnitudinem demonstrat, et pbat descriptoe psonae suae, q tanto dono indigna erat, cum his gfer. 1. Cor: 15: 9. 1. Tim: 1: 11, 15. Aplg qndo se vocat minimum oium Aplorum, n e putandum q talem se vocat, q. alij donis ipsum et sanctitae excellerant, videmg e. eum hic singularem et eximiam cognioem mysterij dy sibi tribuere, et d. graam singularem laudare. Sed ideo se vocat minimum, qa indigng erat, qndo primitg ei hoc mung conferebat, ut q Eccliam psequebat vehementer. Igr ille eo sensu minimg erat respu pdicaois Eglij, q ipsi demandabat, qa si opibg Deg ipsi rependere voluisset, nihil ming q hanc dignitaem meritg fuisset. Igr eo major erat graa, q indignior ille, cui gferebat et q ipsum donum pstantig.

Id E nunc explicat raoe obti et effuum ministerij sui, erat e. illi datum ad id, ut in Gentibg denuntiaret Xti divitias.

Divitiae st abundans possessio bonorum eorum, qbg ptium ine, et q faciunt ad bene beateqs vivendum cap: 1: 7. Divitiae e. hae notant oia ea bona, qbg indiget hoo ad vam et pietatem, et q illi d. benevolenter in hac et futura va donat. Raoe oium hois partium, illae spectari pnt, respu mentis clara et eximia rerum optimarum cognio, sine qrum cognioe hoo xum bonum ignoraret. Cognio igr d. et Xti et diae oisufficiae, et divitiarum misericordiae et haereditais ac gloae post hanc vam gferendae, st divia illetg, tanto majores, qnto et res cognitae pstantiores. Raoe vltais

divie

Cap: 3.

divitiæ sũt, ea q̃ sũt amabilia, ed apta gaudio implere hoẽm, eumq; tran-
gllare, ed salutare eg desideria. Igr amare d. ed Xtm tq. effectam salu-
tis eam, ed p amorem illi jungi, in q̃ sũt oes thesauri, de bonum ed fons
effecta salutis ed felicitatis, atq; ita p amorem illum possidere, p fidem
de eg favore certum ee, p fidem ota coeli bona in se complecti ed tq.
ipsa cernere, p spem ea in se recipere ed in ijs delectari, hoc gaudi: vltrã
implet xis donis. Atq; quado hãt ed, q̃ ẽ eorũ xtus ed p eius obtum,
ut eo ñ careant, q̃ efficit pãt. Corporis, implet fructibs justitiæ etc.
Igr ea case ad divitias ea pertineãt bona, q̃ gratiosa sũt in hois re-
generatione.

Vocanh divitiæ xti, qa ota fluunt, tum ex proposito eo, q̃ d. fecit in Xto,
tum ex merito xtõ, tum à spu xti, ed p potiam xti gerunh, nam nullum
bonum salutare extra Xtm concipi pt. Deg ñ bonum peccatoris ñi in xto cap:
2: is. Joh: 14: 16. finis xto nec remissio peccatorum, nec sanctificatio, nec gloa
contingit, ed ipsa vã beata, q̃ ẽ compendium otium divitiarum, cum xto in
d. dr ee occultata, atq; ita, ut xtus ipse sit ea vã ed eg caa Col: 3: 3, 4.

Sed vocat eas divitias investigabiles, qa hũa mens in hac vã earum-
dem rationem ñ plene assequi. Apls loqr 2. Cor: 12: 4. de ijs q̃ sũt ineffabilia,
sc. q̃ in hac vã ñ sũt plenè manifestanda 1. Joh: 3: 2. dr hoem manifes-
tatum ee, q̃les futuri sumg 1. Cor: 13. 12. cognitio hm dr ee ex parte ed ve-
lut in speculo ed. Quis enim nunc intelligit, qd id sit, q̃ Joães p mittit, nos
d. semiles fore ed ipsum cognituros ubi cognitus sumg 2. Thess: 2: 10. Imo in
ijs, q̃ hic revelanh, multa sũt imperscrutabilia, cum d. hunc elegerit, alium
reprobaverit, tale ẽ ut Apls exclamet Rom: 11: 33. qd. remittat peccata ed in
Xto hm puniat, q̃ d. hoem regeret, sanctificet ei formet ad imaginem suã
variis modis, varios in eo pios motus excitet, ipsum fide ed charitate
imbuat, labia mentem eg impleat, in expectatõe futurorum bonorum, in
afflictoibs gloriari faciat, q̃ dixerit modis graam suam dispertiat fructibs ad-
ministret, ed ab his nunc bona sua auferat, in alios gerat, varia judicia
exerceat, ed alia plura. Haec sane sũt imperscrutabilia.

Eas divitias Apls dt annunciare Gentibs; circa Gentes igr ministerium eg
precipuè occupabat. Et hac ẽ summa Pdicatois; divitiæ in xto, unde alias dicit,
se nihil Pdicandum hre, ñi Xtum crucifixum.

Sed q̃ finis ed q̃ cum effectu illo suo ministerio fungi ~~debeat~~ debeat, ostendit. v. 9.
v. 9.

Illuminão

Illuminaõ igr ad cognitõem mysterij ẽ finis ministerij eꝰ. Quæ illuminaõ describr ab obto circa q. vsatꝫ, q ẽ mysterium et eꝰ commuõ. tum caam eꝰ indicat.

Illuminare qd sit diximꝰ cap: 1: 18. Metaphorica hæc locuõ notat simile qd illuminaõi pconsciæ, q ẽ qndo ope lucis clarè et distincte cernimꝰ obta. Hæc igr illuminaõ ẽ clara et distincta tum notificaõ tum cognio mysterij, q fit, qndo nude sine velo, sine ænigmate mysterij partes oes et caæ et fines etc. explicantꝫ; At id illuminare in Emph: dicit ita agere in ipsum subtm ut actu videat. Ita illuminare hoem ubiqꝫ D. adscribr 2. Cor: 4: 6. Hinc D. in Scra S. lux vr et sol etc. Et qa in spee D. ut bonum hois n pt cognosci neqꝫ gloa eꝰ qliter eam in hoe demonstrare vult, nosci, nr in facie xti et p spm eꝰ. Hinc eo sensu xtꝰ illuminare dr et lux ee Joh: 1: 4. hinc sol justiæ vr Mal: 4. stella ex Jacobo Num: 24. Sed Apli et fideles singuli lux vnr et illuminare dntꝫ, hinc in Apoc: de 7. stellis, hinc jubentꝫ fideles ee luminaria Phil: 2: 15. q fit, qndo sermonem væ pponunt v. 16. sc. ministerialr, neqꝫ e. illa sibi Cria st, ss commode sibi subordinantꝫ ut caa principalis et instrumentalis, hinc Aplꝰ 1. Cor: 3. dicit generasse se Corinthios.

Φωτιβμὸς a. ille vsatꝫ circa mysterium illud, de q supra actum ẽ sæpiꝰ, eꝰqꝫ commuõem. Singulare illud ẽ, q dicit illud occultatum ee à cæteris in Deo, et modum eꝰ describit, sc. q occultatum fuerit in D. oia creanti p xtum.

Occultatum id dr, q n ẽ manifestatum, ss tn q revera ẽ, de n ente n pt dici ppriè, q occultetꝫ. Itaqꝫ duo scantꝫ, et q D. ppositum habuerit de tali mysterio revelando, ss q simul id certis tpribꝰ revelare decreverit, uti eodem mõo vox illa sumi pt et dt Col. 3: 3. rexa e. D. ἀπὸ τῶν αἰώνων habuit tale ppositum, nam ante mundum nos elegit. Neqꝫ e. cum raõe judicari pt D. ens pfectissm mundum hunc creasse temerè v certo gsilio fecisse, nec tn ad certum finem v ad certum finem fecisse, et tn ad alium finem q in eventu cernimꝰ; Neqꝫ fieri pt, ut D. gsilium mutet, neqꝫ ut hoc n stet Es: 66. neqꝫ ut n oia ita fiant, uti apud D. in idea ẽ descriptum. Itaqꝫ cum eventꝰ docuerit in revelaõe istiꝰ mysterij et eꝰ execuõe plenam D. sapiam ee gspicuam et D. gloam luculentissse

demon,

demonstrare, qs dubitet, d. hoc ꝓposuisse à seculis x ante secula, secula e. fluxerunt inde à tpre principij rerum; itaq cum principium rerum ꝑtineat ad execuoem, ante eam fuisse certum gsilium apud D. de oibꝫ seculis et eorum fatis patet. Sed hoc itidem his vbis dr, n statim id D. voluisse revelare plane et plene, ss. ꝑ partes 1. obscurius πολυμερῶς καὶ πολυτρόπως; tandem plenius, ut plenissa eꝫ mysterij revelao servet vā beata, de qbꝫ dictum cap: 1: 9.

Cap: 3.

Quod verò id dicit ee occultatum in deo oia ꝑ creante, hoc emphaticum e. In xto et ꝑ eum oia creata ee dnt Joh: 1. et Col: 1. imo et si res recte ponderet Es: 40. Sed ea vitas hic cum prioribꝫ connexa docet, q uti illud mysterium e xti, ita eꝫ fndtm sit, q D. in xto voluerit demonstrare gloam virtutum suarum ad laudem gloa sua, et q eꝫ rei argtm sit, q ꝑ xtm oia facta sint, qniam mundꝫ n alio fine conditꝫ e, q ut eet sedes regni xti. Itaq creao mundi, et oia postea in eo facta gcipi dnt, ut q serviunt revelaoi istiꝫ mysterij. Frustra E st Socinianí, q hæc torquent ad novam creaoem, cum satis distinguant, et nihil manifestiꝫ sit Aplum hic et ubiq aliàs demonstrare q sit Autor primæ creaois. Hinc ea duo gjungunt Heb: 1: 2, 3. Col: 1: 14–20. rexa e. fieri n poterat, ut alij q mundi creatori competeret laus mundi restaurandi, a. ut dnꝫ eet jure novæ creaois, q n erat dnꝫ jure creaois et gservaois. Itaq mera e libido torquendi Scram ad hypothesin vba torquere.

Sed uti hoc primum fuit, q D. executꝫ fuit gsilium suum, ita reliqua oia eidē fini inservivêre, q D. remiserit peccum, q condiderit testamentum graæ et pplm elegerit.

Sed illam occultaoem certi tpris fuisse, et fuisse statutum tps, eꝫq finem, hoc jam Aplꝫ docet v. 10. uti et vidimꝫ cap: 1: 8, 9, 10. itaq raoem plenitudinis tpris raoe mysterij illiꝫ describit v. 10. sc. ut manifestet nunc ἀρχαῖς καὶ ἐξουσίαις multivaria D. sapia. Igr duo hic Aplꝫ docet, q mysterij illiꝫ revelao sit destinao N. T. tpris, et q demonstret sapiam D. Primum ostendit vocula νῦν, illud γνωρισθῇ, æq latè patent, et τὸ γνωρισθῇ ea de caa im emphasi dt sumi ꝑ

v. 10.

p tali revelaõe, q̃ sit sine velo, ut ōia in plena luce exponant, eo mõo 2. Cor: 3: 18. expñr: ꝙ in eo dicit gñpicuam ee sapiam d. eamq; multivariam.

Sapia an Emphasi dicit cognicõem finis e mediorum, e eorum ad finem usum in q̃p ꝛc. In d. ea dicit destinatam finis e mediõ talem, ut justo ordine ad destinatum finem ōia currant, cum deg nullum alium, nulla alia media post cognoscere q̃ ipse constituit, igr in alium habebit finem, q̃ seipsum p demonstraõem gloe sue. Porro d. nihil ꝙt ee, q̃ n sit à d. e nihil eum movere ad aliqd agendum nñ amor sui e gloe. Sed ad eum finem hoc mysterium ptinet ut mediũ, d. e. gloam suam in ꝓto demonstret. Igr ꝓto dr nobis à d. facta sapia 1. Cor: 1: 30. e d. sapia ea ê, q̃ p stultitiam ꝓdicatõis Egliæ, eq̃ summa e ꝓto crucifixo, manifestat eodem cap: v. 21 e sqq. Hoc e. mysteriũ de ꝓto Mediatore e salvatore demonstrat d. Visuffian, sanctitatem.

Sed n simplr sapia dr eo mõo manifestanda fuisse, ꝙ multivaria sapia. Ea respicit sapia istig demonstraõem p varia secula e varia in ijs opa e ꝓpria, e destincta ꝛõ vñv: tum respu Judæorum e Gentiũ e gñs hmi. Inde e. patet q̃ fine d. pmisit lapsum e p pagaõem morbi, q̃ fine d. fecit pmissoem de semine mulieris addito sacramento sacri, foedum, q̃ fine d. certas familias à reliqs separavit, p phias e typos dedit e terram, e in ea alios alijs ꝓponere voluerit, eorum e. ōium rõ plenisse patet in revelaõe istig mysterij p Eglium, hinc patet cur d. Gentes reliquerit in vijs suis, cur Judæos à Gentibq̃ voluerit subjugari, eo ꝓpe, q̃ facta fuit Judæorum e Gentium q̃junctio, ea ōia explicanda in mysterio pietatis. Varietas e. ea sapiæ patet in ōibq̃ mysterij par, ōibq̃, tam qb. ꝛõm praestant q̃ fideles, tam beneficia ꝛti q̃ fidelium officia, tam in hõe regrando etc. q̃ in eo glorificando etc. in qbq̃ ōibq̃ patet sapia varia, qa q̃ varia ōia, tñ d. gloosa st

Ea sapia dr notificanda principatibq̃ e potestatibq̃ in coelis.

Ἀρχαὶ καὶ ἐξουσίαι q̃ sunt dictum ê cap: 1. unde patet q̃ p eas in supercoelestibq̃ debent ꝙligi, ê illi principatq̃, q̃ olim fuerunt in terris

Cap: 3.

in terris, ꝑs nunc in coelis sit, ꝙ ut illigant Angeli, q̄ sit ei certa
ratio ἀρχαὶ, et grum sit loco supcoelestia ꝛ coelum, ἐπουράνια c.
coelum notare tq. locum, ibi notaving, ut n̄ sit opꝰ fingeru potestates
in coelestibꝫ rebꝫ, qbꝫ se. dispensas in coelestibꝫ rebꝫ commissa sit.
Sed sit ei q̄ ἀρχαὶ et ἐξουσίαι illigunt potestates mundi, Herodem etc.
qbꝫ ei innotuerat ea d. sapia. Sed ea ratio vix commode explicari poest
id ἐν τοῖς ἐπουρανίοις, ni forte distinguere lubeat, eo mo ac si dicat,
ut notificaret nunc principatibꝫ et in terris et potestatibꝫ in coelo, ut
ubiq; illigerent tam q̄ erant in coelis, q̄ q̄ in terra. Sed n̄ opꝰ e, ut plixe
ea ingrang, cum certum sit qbcunq; innotuerit ea sapia, eam ee mul-
tivariam. Sed n̄ e absurdum et illigere Patres, pios reges, deos dictos V.T.
jam in coelum translatos, nam illi in terris n̄ cognoverant dm̄ d. sapiam, unde
qby dicit, q̄ multi cupierint ea audire etc. Matt: 13. 1. Pet: 1: 9. Apoc ea
talia ee dicit, q̄ oculꝰ n̄ viderit etc. hinc ipsi inv eos fuere, q̄ sine nobis n̄
fuerunt q̄summati Heb: 11: 40. nam cum d. voluerit ostendere oi mo xtm
et illum in q̄ thesauri oes sapie et reconditi, n̄ mirum eos usq; ad xtm aliq̄d
ignorasse, q̄ in xto debebat manifestum fieri. ꝑs et nihil absurdi si Angelos
illigang, nam et illi n̄ necaris hab oium rerum, adeoq; nec oium mysteriorū
cognitionem, ꝓpꝛ adeo sapia eorum arcta hic, ubi ipsa d. sapia in ope plene
plenig demonstrat, ꝓsertim si considereng ad Angelos q̄ pertinet n̄ obtinere ea
mysteria, n̄ e. xto Angelorum ἐπισκέπτεσθαι e, iba tn, ut ga Angeli
eundem cum Ecclia agnoscunt dm̄, inv Angelos et hoc sit vinculum
amoris, et ut ubiq; ex ag amare dnm̄ d. gloam, fieri egr n̄ pt, ut n̄ ipsi
desiderare debeant manifestadam gloa d. et salutis houm: hinc Petrg
dicit, q̄ illi cupiant inspicere in ea, q̄ de Ecclia q̄dixerant ꝓphe.
παρακύπτειν dr q̄ putant q̄dam respici ad Cherubinos q̄ facie obtuebant
propitiatorium et arcam etc. Illi q̄ hic meito et recensent cum cap: 1: 10. do,
cuncta in plenitudine ꝛpm̄ oia in coelis et terris in unam summam redu-
cta ee.

Hoc ꝛo dr ꝓ Ecclam notificatum ee, q̄ ꝓplici ratione illigi pt, ut illigamꝰ
id e eo mo, q̄ q̄ eos q̄ obtinent ad Ecclam, et quos d. Ecclia dederit deus cap:
4: 11.

4: 11. qbꝰ id d. ꝑ spm̄ suum revelaverit, ut ita poēnt loq sapiam 1. Cor. 2: 6, 7–13. igr cum sine revelaōe mysteria ēent, et mysteria occulta in d. et de hisce et ꝑ hos alijs revelarentꝫ, certè ꝑ eos et innotuêre coelestibꝰ. Possumꝰ id et ita illgere ut ꝑ Eccliam sit qt. in Eccliā ea fiunt, q̄ demonstrant d. multivariam sapiam in Eccliā e. ꝯspicua ē. Sed imprimis ꝑ Eccliam N. T. in eꝰ e. fundaōe, vocaōe, collectoē, dispsoē inr̄ Gentes, ꝯservaōe, Gentium ꝯversoē, Antixti ortu, Eccliæ sub eꝰ regno ꝯtinuitate, eꝰ ex Babele exitu ꝑ reformaōem, Antixti ruina, totiꝰ mundi ad xti fidem ꝯversoē, ut Eccliā eqtet sup celsa terræ et sit d. in laudem. In ijs oībꝰ mxē ꝯspicua ē dīa sapia.

v. 11. Norma ē πρόθεσις τῶν αἰώνων v. 11. q̄ describi tum à fndto, tum à fructu, q inde redeat ad fideles.

πρόθεσις qd sit cap: 1: vidimꝰ sc. decretum idq firmum et ꝯstans, q̄le id Dei saltem ē. Vocatꝫ πρόθεσις αἰώνων q. πρόθεσις de seculis v̄ ante secula, nam cum ꝑ secula illgantꝫ tprum fluxꝰ, certe si oīa fiant ꝑ d. et d. oīa faciat sedm ꝯsilium vltais suæ, seqtꝫ apud d. fuisse seculorum ꝓpositū. q decrevit q̄lia oīa secula ēē drent, ita ut oīa q̄ in distinctis seculis fiunt, fiant sedm id decretum; et hinc et v. 9. dixit mysterium illud à seculis absconditum fuisse in deo.

Sed fndtm et modum eꝰ describit, q d. id fecerit in xto etc. Cur Jesꝰ vocetꝫ xtꝰ et dnꝰ, visum ē supra. Hic illud singularem Schesin ht ad Eccliam, siqdem id q v. 8.–10. docuit, ꝑtinet ad id tps, q xtꝰ demonstratꝰ ē xtꝰ et dnꝰ. Igr q̄ndo dicit id in xto, factum ēē ut in N. T. tpre execuōi daretꝫ, atq ita multivaria d. sapia notificaretꝫ, scatꝫ, q eꝰ oīs caa xtꝰ sit.

Sed id facit: Grotiꝰ ꝑ execuōi dedit explicat ꝓculd: ποιεῖν ē qd facere; sꝫ ut hic πρόθεσιν facere sit decretum suum exeq, id sanè n̄ patitꝫ sermonis ꝑspicuitas, et usitata loquendi rāo, neq et ꝯnexio, nam de execuōe v. ꝓcedenti egerat, et hic notatꝫ, q q̄ egerit ea sedm ꝓpositum egerit, cum spr̄ sapiens agat ex certo ꝓposito, et ex ꝓpositi execuōe patescat eꝰ sapia. Rāo ē cur Grotiꝰ huc torqueat, ut Socinis arma ministret, ne

Cap: 3.

re Xto puteh una cum Patre ad fecisse, ſs hoc ꝑtm E, q̃ jam ab inctio
filij fuerit apud Patrem etc. adeoq̃ in̄ ipsum et Patrem gsilium fuit
de hoūm salute, ſponsio, electio, testamentum, neq̃ sane hoc ꝑtinet,
ut ad d. ſpeam admodum si q̃ merum hoēm exequereh decreta sua
in eo n̄ patefecerent dia virtutes et gloa. Sed in eo ſpea ē, q̃ filiū
haberit, et cum eo inierit pactum, eumq̃ gstituerit ēpt, mediatorem
etc. certi ꝓli electi ex relig hoūm ꝓpls, q̃ eo fine ꝓmiserit lapsum et
ostenderit impotiam carnis, ut in filio et carneq̃ gdemnareh peccatum,
et ea raoe cum fecerat ꝓfectam salutis eam, ꝑ eum tq̃ principem ꝓpls
ille in his terris colligereh, regereh, conservareh, donec tandem ois
pactis, q̃ multivariam d. ſpeam gloosa patefacere apte st, et q̃ deq̃
eo fine decreverit; tandem filio Patri tradat regnum, ut sit oia en oibq̃.

Fructum ostendit X. ir.

παῤῥησία ē à πᾶν et ῥέω, ꝙ prie notat libertatem ea oia X. ir.
loquendi, q̃ qs loq̃ vult ṽ dt sine metu, hinc ēt, ut solet, ad
libertatem agendi traductum ē, et oppm παῤῥησία tum
sermonis tum opis, opi ṽ sermoni occulto, ṽ ēt metui, et hoc
videre ē ex collatoe locorum, ubi vox ea occurrit. Ita q̃ no,
tat fiduciam agendi et loquendi in Actis Joh: 7: 4, 13. Marc: 8: 32.
Col: 2: 15. Phil: 1: 20. 2. Cor: 3: ir. hinc παῤῥησιάζεσθαι
ē libere loq̃ vid. cap: 6: 20. 1. Thess: 2: 2. παῤῥησία hic
peculi: hoc tribuit ręſpu d. aq̃ ac hoūm, nam jungit cum πρὸς
προσέρχ ad Prem cap: 2: 18. Notat ergo libertatem et fiduciam
loquendi ad d. et oia cordis desideria ipsi aperiendi oraq̃ petendi;
abq̃ oppm metui et oligopistiae, ꝙ q̃ qs n̄ audet os coram d.
aperire, et à d. tq̃ terribili recedit. Ea ergo παῤῥησία ē pote,
stas ea se gerendi ut filium d. Joh: 1: ir. Est ēt ad clamare Ab,
ba Pater Rom: 8: 15. Gal: 4. notat ēt petere in noe Xti; Joaes
in 1: Ep. 3: ig et segq. q̃d sit applicat, sc. q̃ sit ita à d. petere, ut
seiamq̃ nos ea accepturos, qa sc. petimq̃ in noe Xti, hoc a. nihil do,

cet

docet testio bonæ cōscia, si cor hoēm n̄ condemnet, tum a. n̄ cōdemnare, q̄ndo eē cepta observamq, nam q̄ndo habemq libertatem loquendi, ea n̄ alia ēē pt, q q̄ à d. data ē, adeoq q̄ nitetr d. pmissoē in xto, et q̄ cōsupponit jus xtm sibi applicandi, q fieri neqt, nī certis signis sciamq nos ēē xti et d. filios. Igr illa παρρηβία dt niti ipsis d. verbis, ut d. pprijs verbis alloq̄mur Ψ: 27. ibi παρρηβία ea cōspicua ē in eo q petebat scdm d. verbum nixq fide et obedia.

πεποίθησις notat eam fiduciam q̄ nitetr assensu et psuasoē de alicq potia bonitate et misericordia ac vacitaē, ut patet inde, qa eam Aplus dicit ēē διὰ τῆς πίστεος, ita ut sit effs aliqs et frus fidei, v ipsiq fidei gradq aliqs major, q̄ndo fides, q primam ht raoem desiderij, famis, sitis et refugij incipit ēē fiducia et accipit certitudinem, q re desiderata et credita fidelis sit potiturq. Itaq πεποίθησις dicit eam aīæ tranqllitaem in d. favore nixam d. potia ac vacitaē, q scimq d. oia qbq indigemq bona et q in noē xti petimq, nobis daturum et oia mala aversurum, v in bonum cōversurum. Per eam q aīa in d. recumbit, et se q. brachijs eq gestandam imponit, q emphasis in Hebr. הַאֲמִין q fieri n̄ pt nī p syllogismum fidei pficientis ad eam cōclusoem, q d. sit nr et nos d. Et sanè eousq pficisci fides dt, d. e. q̄ndo aliqd pmittit, aeq sibi vult credi, ac q̄ndo aliqd jubet, aeq credendum ē habiturum vam aam q credit, ac credendum ē J. venisse ut salvet peccores, aeq d. glorificamq, cum ab eo oia bona petimq et exspectamq, ac q̄ndo ei ut dno paremq, aeq obsignare dmq cum ēē vacem in ijs q jubet exspectare q q jubet facere v facta ēē dicit. In eo et apparet d. sapia, q velit hoem p amorē ita sibi jungere amoris vinculis et ita exercere eam κοινονίαν μοσηρίου de q v. 9. cōsertim in eo patet d. sapia, q cum n̄ detr accessq nī p xtm ad d. qa via et salq Joh: 14. ideo voluerit scare q anteq

Cap: 3.

entes Xts p passios gsummatg est, ꝺ p sanguinem viam ad coelum
inchaasset, voluit fideles V.T. q. quoꝺ stare, ut illi ad q̃ piãdorũ
n potuerint appropinquare, q̃ n ni semel anno licebat sacerdoti
summo, cum nunc oes habeang accessum in spu, n p sanguinem
victimarum ad Prem cap: 2: 8. q̃ scatum ẽ veteres ndum habuisse
eam accessg ꝺs eam tpibꝰ meliorib reservatam ea Heb: 9: 8. ndũ
eos qd gsciam gsummatos fuisse, ꝺs nobiscum gsummari debuisse
Heb: 11: 40. sc. qndo p Xtm st reconciliati. Hoc ergõ privilegium fi-
delium N.T. q̃ ita sine metu liceat accedere ad thronum grãe, ut
accipiant misericordiam spũ opportuno Heb: 4: 16. Et si ea dicta
supra de fide huc transferanꝺ, patet q̃ fidem dari talem accessum
cum fiducia.

Itaq̃ animadvertendum ẽ eo, ut habeang eam fiduciam in q̃ repa ẽ πλη-
ροφορία ελπίδος καὶ πίστεως q̃ quae jubet Apls Heb: 6: 11. ꝺ 10: 22.
in ea ẽ spa felicitas in hac vã vita ẽ.

Itaq̃ Apls hisce subjunxit admonitionem ꝺ petitionem, ne segnescant v. 13.
addita ratõe.

Ἐκκακεῖν q̃ segnescere xtiani solet, ẽ p̃cipue malis cedere Gal: 6: 9. v. 13.
ubi respondet τῷ ἐγκακῶμεν coll. 2. Cor: 4: 1, 16. 2. Thess: 3: 13.
Itaq̃ notat Crium fortitudinis xtianæ, q̃ in eo ostenꝺa ẽ, q̃n cedunt
malis, ꝺs & audaciores st in eum, si xti crucem tollunt ꝺ libenter
p̃ justitiam patiunt. Illud ἐκκακεῖν describit Matt: 13: 21. in ijs, q̃
πρόσκαιροι st, ꝺ veniente afflictõe p̃ sermonem scandalizant, q̃p
hunc mundum amantes malunt spretam fruitionem peccati q̃ ὀνειδισμὸν
xti Heb: 11: 25, 26. Itaq̃ Apls, qndo dicit, segnescant in ipsis affli-
ctionibus, hac mens ẽ, q̃ ita affecti ea debeant, ut parati sint ipsum
Ducem seq̃ ꝺ cum eo pati ut judicent si cum eo regnare velint, ea
ꝺ cum eo patiendum Rom: 8: 17. nam ipsis afflictiones p ipsis erant q̃ ipsorũ
bono ut viding v. 2. Itaq̃, si ille eos hg. Gentium Apls servaret ꝺ salva-
ret, huic lubentiꝰ subjiꝫ ~~ipsos~~ afflictiones, ipsi ea de eadem ijsdem afflictionibus

se

se subjicere Deo ita poscente parati ēē debebant.

De voce ὑπὲρ ne qs ne scrupulum injiciat, cavimꝰ ℣. 1. Rāo a. ꝑterea ē, q hæc sit eorum glōa, ꝓculd: e. Gentium glōa ē, q D. cum eas antea siverat ire vijs suis, cumqꝫ in ijs relinquere potuisset, ꝓdestinavit ut n̄ tm̄ ὑοθεβίας participes fierent, ss ut ijs ꝑ Eglium annuntiarentꝫ imꝑvestigabiles divīæ Xti et ut illuminarentꝫ ~~[illegible]~~ ꝑ commūoem mijsterij anteà absconditi, glōæ Gentium erat, q cum ēent sine D. ita reconciliati fuerint uti vid. cap: 2. multo magis q rejectis Judæis ipsæ assumptæ sint ut patet Rom: 11. et q Aplꝰ ipse Judæꝰ Gentibꝰ Eglium annuntiavit, et singulariter earum Aplꝰ fuit.

Itaqꝫ dnt glōari in tanta D. grāa, multo magis q Israelitæ Deut: 4. q ipsis data fuerint tam sancta ꝓcepta. Itaqꝫ hoc et ostendit, q si ipsi et sint ferenda vincula ꝑꝑ noēn Xti, hæc q. futura corona in cpte eorum q glōari debeant, et χάρις Phil: 1: 29, 30. ut videmꝰ in eo glōatos ēē Aplos Act: 5: 41.

Hisce nunc Aplꝰ subjungit petiōem à D. ubi occurrunt ꝯsideranda 1. is q invocatꝫ. 2. fndtm ꝓcum. 3. materia.

Is q invocatꝫ ē Deus, q describitꝫ à relaōe ad Xtm. 2. ad familiā coeli et terræ. Fndtm ē, tum in ipsa relaōe, tum 2. in divijs glōæ eꝰ, 3. in potīa. Res petitæ 1. Corroborāo interioris hōis. 2. Inhabitāo Xti in corde. 3. Radicāo et fundāo in amore. 4. profectꝰ cognīōis etc. 5. impletio ad ōē πλήρωμα.

Quod primum attinet, qs invocandꝰ sit, hic anteq de eo agamꝰ, notandum ē Aplm hæc prioribꝰ connectere, patet e. ipsum hic respicere ad ea tum benefīa tum offīa supra ab eo commemorata, dixerat nos hr̄e accessum cap: 2: 18. et hic ℣. 12. dixerat D. nunc abundasse in ōi sapīa et notificasse cap: 1: 8, 9. cap: 2: 7. cap: 3: 3. et seqq. dixerat Gentes crescere ēē in tplm in dn̄o cap: 2: 20. et seqq. Itaqꝫ ad hoc respiciens petit ut ōīa in ijs ℣a compiantꝫ, q ostendit ōīa benefīa, et offīa ita ꝯsideranda ēē, ut neqꝫ ea ex nobis hr̄e, neqꝫ hæc ex nobis ꝓstare pōimꝰ,

sed

Cap: 3.

sed ut oia à d. petenda sint. Et in spee, ne segnescerent et malis ce-
derent, hoc à d. orandum e.

Ipsam pcaoem vocat flectoem genuum: respicit ad ritum apud
multos pplos usitatum, ubi genu flectio e signum humilitais: hinc
ubiq Scra eo alludit, et sancti eum et ritum in pcibus observarunt.
Imo ipse Xtus Matt: 26: 39. sz qndo hoc signum humilitatis e, n tam
signum q res scata e in laude, sane humilitas à pcibus e inseparabilis,
q e. orat ut creaa, is agnoscit suam à creatore dependiam, q orat ut
peccor is agnoscit suam à d. graae dependiam, unde et Aplus n semel d. ita
compellat uti Heb: 3: 20. et 1. Thess. 5: 23. hic et ubiq alias. Itaq
Pater vr, in qbus oibus e agnio tum bonitais tum misericordiae diae,
D. e. qcqd dat boni, id ex mera liberalitae dat, nemo qcq ei dare pt, ut
retribuat aliqd Rom: 11: 35. Job: 41: 2 multò magis peccor, q accipit
n tm citra sz et ꝯ meritum. Itaq in pcibus e dependia à d. unde e sedm
vltaem d. fieri dnt, eo moo ut Xtus orabat et nos orare jussit. Haec
cordis humilitas si absit, n e justa inr actoem hois et deum pportio.
Itaq Aplus docet d. humilibus graam dare et supbis resistere 1. Pet: 5: 5.
et etiamsi oes humilitais gestus adsint, frustra st sine corde humili,
gestus e. indifferentes in se st, et variant p moribus loci, uno loco re-
riae signum e, stans pcari, alio recumbens in genua v faciem, et in
uno loco decorum ee pt, q alio loco indecorum. Semp tn in publicis
actibus reveriae signum ee dt, ut pateat nos n ee alto corde nec nobis
qd tribuere.

Is ad quem orat e Pater Dni J. Xti, ex q etc. cur Pater dicat ex pre-
dentibus patet, de eo e. diximus cap: 1: 3. Xti Pater vr ob commuoem
eodem Essiae; nr Pater ob regraoem et adoptoem. Pater Dni Xti vr
primum, qa eus Pr e naa, tum qa in eo fndtm pcaois, sz n simplr Pr
eus ut filij, sz ut Dni nri, et ut Jesu et Xti, ita ut innuat, q q fi-
lium hnt, q filium in Vitae Dnum vocant, q eus st pplus, q ab ipso

empti

empti et redempti, quoque unctionis eius participes, illi jus habeant orandi et petendi à Patre Domini J. Xti ea omnia, sine quibus eum Xte Dnum J. et Xtm non possimus vocare, atque adeo ea omnia, quae in nomine eius orare et petere debemus et possumus, nam fieri non potest, ut non hoc respiciat ad pactum id, eius vi Xtus populum redimere debebat, eius esset Dnus: tum ut non vi eius pacti deberet dari spiritus filij, qui eos faceret Xti populum; denique ea bona, quae Xtus meritus erat.

Qui ergo orat D. ut Patrem Domini nostri J. Xti, ille in nomine eius et nixus merito Xti, orat in relatione ad Oeconomiam, quae est inter Patrem et filium, neque e. aliàs ullae preces gratae esse possunt, si e. simpliciter D. invocemus ut Creatorem et Dnum, non possemus exaudiri, sed condemnandi essemus. Itaque nunc ideo tantum possumus exaudiri quia per filium nobis datus est accessus ad thronum gratiae non justitiae, respectu nostri Heb: 4. et jus quod habemus ut filij, id habemus per filium Dnum J. Xtm.

v. 15. Sed eum 2. describit respectu πατριᾶς omnis v. 15.

Πατριὰ respicit ad πατέρα, ita ut πατριὰ sit familia quae ex eodem Patre oritur vid Act: 3: 25. Luc: 2: 4. Ita familia Davides, quae est ex Davide ut Patre. Eo sensu itaque si intelligamus et ad D. Patrem J. Xti referamus, sensus esset, eum esse ut Patrem Xti, ita et nostrum Patrem in Xto, et omnium eorum, quae ad eandem familiam pertinent, s. in coelo, s. in terra sint, nam D. habet filios in coelo et terra, post hanc e. vam eius filij introducuntur in gloriam Heb: 2: 10. In terra sunt filij D. quotquot ex eo regeniti et adoptati sunt, illi omnes pertinent ad unam familiam. Vidimus e. cap: 1: 10. omnium ἀνακεφαλαίωσιν, omnes pertinent ad D. domum, ut cives D. ad eandem civitatem ut συμπολίται, sed quae civitas duas habet partes, alteram in monte, alteram in valle, uti olim Hierosolyma, quae tamen constituunt unam familiam, domum, ut omnis ea familia ex D. est, quotquot e. habent ἐξουσίαν τέκνα θεοῦ γίνεσθαι Joh: 1: 12. Deus illos volens regerat Jac: 1: 18. Itaque ex ipso ut sunt, ita denominantur; Deus et eos adoptat et haeredes suos facit per liberum testam: sine quo filij D. non possent vri, nec D. ut Patrem vre. Sed potest et omnis familia in coelo

et

Cap: 3.

et terra illgi, ut sectr oes familias, q nunc d. point invocare Prem, ex d. ee; Nunc e. tps illud erat, q benedictio pvenire ad oes Gentes dbat. Porro st, q latiq hoc extendunt, et p oes familias etc. illgnt oes creaas, qa oia st ex d. p d. ad D. Rom: 11: 36. Hinc in Scra et eo sensu Pater vr, et huc fortè poet referri, q dr Gen: 2. de generatoibq, qq priq illud magis ad rem facit. Potè hoc et de Xto ut de Pre dici, ut sensq sit, ex Xto oem familiam denoiari, nam extra Xtm nemo jus ht d. invocandi Prem, in Xto solo nr Pr factq e, caa meritoria regraois e Xti meritum, hinc ex aq dicimur renasci Joh: 3. et semen regraois ee verbum Eglij 1. Pet: 1: 23. Xto et in pacto cum Pre semen pmissum fuit, imo qtqt in V. T. fuere semen d. fuere p gjunctoem cum Xto, et gstituerunt unum semen mulieris Gen: 3: 15. Itaq qndo regrantr, fiunt et gformes Xto ut primogenito, ita ut eo sensu Xtq Pater sit.

Hoc e alterum fndtm e pcum, q sit Pater nr, nam naalis e nexq inr Prem et filium et ob dependiam filij à Pre, in Pre e amor erga filium ut sua naa participem. Itaq d. et in filijs suis n pt n amare imaginem suam, q respicit Xtq qndo comparat Prem coelestem cum pribq terrenis, ostendens, q uti hi à filijs rogati illis annuant, ita et d. Luc: 11. hinc et Matth: 6. hoc pstruit oraoi, Pater nr q es in coelis. Itaq hoc requirit in pcibq ut pimq orare ut filij regeniti et adoptati p Prem in Xto et vi meriti eq p spm eq. Itaq ut cum fiducia oremq, necesse e ut signa adoptois et regraois in nobis reqramq, nihil e. magis indecorum e q hostem d. filium Dbli invocare d. Prem, eo e d. sibi similem faciunt et noen temerè usurpant uti e Ps. 50. et Exod: 20. Itaq Aplq qndo de pcibq agit Rom: 8. spui tribuit nobis excitare eas voces Abba Pater. itaq eò et ptinent gemitq illi ineffabiles, de qbq ibidem.

Res petitæ ut diximq 1. Corroboraõ interioris hois. ubi 1. ipsa res. 2. caa tam ptacaretica, quam efficiens spectanda.

In

In re ipsa tum subtm hois, tum aditm, eq corroboratio.

Quid hoo sit, patet, sc. substia composita ex mente et cpre: Hoo igr eatenq dicit oes hois partes. sz si illæ distinguatr philosophice, interior hoo e ea hois pars, q oculis n patet, nim. raoalis, exterior cps, membra et sensq eq, neqs dubitandum e, eo et hic respici, sz ita ut n tam spectetr opposio partium q ἡγεμονία, scdm Scræ stylum e. lex pecci et dnium eq sedem q. ht in cpre, sz p id mens seducitr Rom: 7. unde e, q hoo corruptq cap: 2: 3. caro vr, et cupisciæ carnis ut ibi, atqs Joh: 3. videre e, qniam n amplius mens cpri ut regina impat, ut debebat, sz eq motibq obseqtr. Itaqs econtra hoo novq fit, qndo mens incipit resipiscere, illuminari et flecti ad cognioem et amorem xvitatis, atqs ita in cps ea novitas et diffunditr, qndo mens cps Deo ut vivam hostiam offert Rom: 12: 1. et membra n amplius sistit serva impuritati et injustiæ, sz justiæ Rom: 6: 13. et sqq. Ita interior hoo synecdochice notat totum hoiem novum qt. eq principium e in mente, cui competit cognio, fides et amor, unde reliq oia sequuntr, tanto magis qa Scra innuere vult eo n sufficere opa externa, sz d. cor postulare, adeoqs externa opa, q n in censum veniunt, cum ea oe suum momentum et valorem ab interiore hoe nanciscantr 2. Cor: 4: 16. Rom: 7: 22, 23, 24. 1. Pet: 3: 4. adeo ut hic n excludatr tn cps, nam et illud Dei e, et ad Deum glorificandum creatum et redemptum 1. Cor. 6: 19.

Interior hoo roborari dr, idqs δυνάμει: Robur dicit vim et facultatem opandi, atqs ita potiam. Itaqs qd robur interioris hois sit, facile patet, si interiorem hoem attentiq gsideramq eqqs opaoes. Interioris hois partes pcipue st illctq et vltas, ysqs opaoes competunt: sz ea hic spectantr q recta st in relaoe ad d. Itaqs robur eq dicit vires recte utendi illctu et vltac circa d. et xtm; Igr roboratr illctq, qndo aptior fit ad recte cogitandum de d. et xto, et q faciunt ad eos glorificandum, qndo assuescit ita pijs cogitaoibq, ut n abstrahatr facile obtis alienis, q poent turbare mentem, qndo magis magisqs oculi illuminantr ut dr cap: 1: 18. ut in sereniori luce mysteria cognoscat, et ita aptior fiat ad discretoem xi et falsi, boni et mali, oiumqs xi

Cap: 3.

vitaum nexum. Vltas roborat, qndo magis magisq firmat in pijs et sanctis desiderijs et ppositis, ita ut gstans sit in bono, neq se facilè spee bonorum fluxorum averti patiat à xo bono, qndo ita in ea ē ppositum et cogitao firma Es: 26: 3. qndo ea raoe apta fit supares oes raocinaoes, oes tentaoes, qndo ad to„ leranda adversa, et abjicienda hg mundi bona ad gloam d. et pxi fit promptior, et qndo ita d. agglutinat, in eo solo contenta ut bono suo unico, pter Eum nihil desideret cum Asapho Ψ: 73. ss id unum agit, ut in via fidei et pietatis ad finem usq psexando, apprehendat id, ad q apphensa ē, et accipiat mercedem tandem. Et in relaoe ad cps, qndo id magis et magis subjicit et scandali„ zantia membra à cupiditaibg carnis domat, membra et sensg ab obtis vanis avertit, et gxtit ad ea q xè bona st, qndo linguam assuefacit sermonibg sanis, aures colloqis pravis claudit, pijs apit, oculos à vanitate avertit, et gtemplaoe opum et xbd d. delectat, et ita totum hoem bonis opaoibg occupat, ita ut interioris hois fulgor resplendeat in dictis et factis, et d. imago aptè pferat, ut decet filios Dei.

Sed roboris illig caam tum pcatarcticam tum efficientem me„ morat Aplg: Prima ē divitiæ gloæ Dei.

Gloria q sit n semel dictum ē sc. αὐχήματα, id q d. ut Deus creais oibg pstantior, et pp q p oibg amari digng ē x virtutes d. earumq in opibg d. demonstraoem et cognioem et celebraoem. In spee respu peccoris virtutum diarum demonstraoem in xto ad salutem peccoris.

Hæc finis ē oium d. opum et in spee opis graæ, et qa ea abun„ danter demonstrat in ope graæ et pleno jubare fulget ad oium convictoem, hinc Aplg loqt de divijs gloæ, q. d. gloæ abundiam, ita ut eo innuat primo qdem in d. nihil ee, q d. moveat, cur ro„ borat interiorem hoem, q q velit in interiori hoe demonstrare eam gloam. Tum a. ad id roborari hoem et eo hoem interiorem roborari, qndo divias eas gloæ magis ac magis cognoscit ea„

earumqꝫ particeps fit. Tum roborah interiorē hoē, qndo id fit, q. dr 2. Cor: 3: 18. ed 4: 6. vid. ed cap. 1: 6 ed 18. Hinc id q. ē ob, jectum fpei nrā, ē ed gloā ea q faciet ut deo quodamō fimiles fiamꝰ Rom: 5: 2. fc. qndo ubi imaginem eam in nobis recipimꝰ.

Sed cāa efficiens ē potia fpg S. Spg S. ē 3a deitatis psona, cui in Oeconomia falutis tribuunh ōes effs gelij, grāe, pacti inr Prem ed filium, ed meriti filij, ita ut fpg femp includat relatem ad Prem ed filium, qt. ē fpg filij, q dah à Pre in nōe filij Joh: 14. Itaqꝫ qndo fpg vult roborare interiorem hoem, vult ut fp: xti ea ōia opeh q faciunt nos digna xti membra, ed cum xto capite nos jungant, ut ea raōe ædificemh magis ed magis in tplm ex habitaōem d. in fpū, ed fiant xti eps ed implementum eg, qa implet ōia in ōibꝰ cap: 1: 23. Itaqꝫ hoc ſpfly vult ut fiant hoēs fpuales, ut agamh à fpū ita qād interiorem hoem, ut n faciant carnis cupiditates Rom: 8: 5, 9, 10, 12, 13. ubi e. fpg ē, q ē fpg n tm fapiā, prudā ed cognioē, fz ed roboris Eſ: 11. 2. Tim: 1: 7. illic n ſt n roborari interior hoē, ē e. fpg ille potentior q caro ed mundg, ita ut fieri nequeat, q fpm vincat mundum, in q ē fpg, nec fieri pt, ut in eo ſit fpg, in q n oſtendat ro, bur ſuum, ut argui licet ab effu ad caām, ita à caā ad effum ubi ſpſly fault Rom: 8: fieri e. negt ubi fpg ut in tplo ſuo habitat, illic n ſe potentem ed fanctum oſtendat ed id purget.

Videmꝰ a. hic ſimul q. Sp. S. n ſit virtꝰ aliq d. fz psona, nam δύναμις ed ἐνέργεια apte à psona ed opande diſtinguih, hoc ed patet, q qq fpg ōia opeh, intervenire tn d. velit Gces tum ſingulorum privatas, tum multas ſrum; imo Gces jam ſt fpg opꝰ, fpt q interiorem hoem robo, rat; ed cum qbꝰ, ſi ex aio fundāh, alia fpg opa connexa ſt. Et qq hic ma, gis ac magis roboret hoem, n ita tn eum pficit, ut n in multis hoē deſiderium opis pfecti magis habeat q opꝰ ipſum, qmcunqꝫ qs roboreh, ſemꝫ ex parte noſcit 1. Cor: 13. ita ut dicens ſe n peccare mendax ſit, ed ſi qs amet peccare ed tn in ſe fpm hīe dicit, itidem mendax ſit.

Secundum q. conſideraꝫ velut finis, abqꝫ adeo effꝰ prioris ē, ē ut fpg ha,

Cap: 3.

habitet p fidem in cordibꝫ eorum, vbi videndum 1. is qdē inhabita
re. 2. id in q.s. dom. 3. inhabitāo ipsa. 4. modus.

Primo Inhabitans Xtꝰ ē. Xtꝰ vncꝫ notat x ordinabꝫ et apta
tum ad mung sacerdotale, regium et pphēticum, atq; ita Xtꝰ ē noē
officium q.s. gessit, qppe q Sacerdos, rex et Propha ē in summa tm
phāt, ad id in gsilio Pris ordinatꝰ, in tpre p nativitatem, p mira
cula, dicta, facta, passoes, mortem, resurrectoem, ascensoem aliis de
monstratꝰ, et pp inhabitaoem dictatis ē spūs d. ad ea aptꝰ. Sed de
his plixè agere n ē nrū institutū.

Secundò in q habitat ē cor. Cor pprie notat massam carnalem
sordem sanguinis et spūum animalium grum motu hoc vivit. Impie
mentem hois partem rationalem Matt: 15: 19. Heb: 10: 22. distincte
ad eps. Interdum distincte mentem, qt. cogitat, judicatq; in distin
cte à spū ψυχὴ s. anima, qt. q eam vocem eadem mens pprie ut
appetens. Vocat a. mens hoc cordis ob junctoēm mentis et epris, et
quiam cordis motꝰ n tm agant in mentem, ps et mentis cogitaoes
et desideria effg certos producant in corde, in affectibꝫ nim. amoris
ōdij etc: Itaq; mens alligr, qt. cum epre conjuncta ē, et ei impat, et
cum tplm sit spūs 1. Cor: 3. Et cor notat etiam, virtutem et oēs affg.

Tertiò inhabitaō ipsa. Xtꝰ in corde habitare dr, ut xtꝰ, deus
et hō, Sacerdos, rex et Propha; Per se patet habitaoem pprie dictā
n esse sed metaphoricam. Propriè is habitat alicubi, q ibi ut in
loco ē, res suas ht, togr, opat, regit, et qdem in loco pprio, sive ea
sit reipsa, sive usu tm. Xtꝰ q D. n ē in loco, in se habitat; q hoc
coeli cum gtinent, ps tm habitare dr, cum et n sit ipsens pprie, re
cesse ut imppne ipsens sit, ps ut hoc distincte pateat, notandū
ē, hic respici ad id, q supra dictum ē, fideles ea n tm Dei χαρτοι
χειρόχειρον, ps et sanctum tplm cap: 2: 21, 22. Et inhabitaō ē tg. in
tplo; Quōo fideles sint tplm et eo mōo domicilium d. illic dictum
ē, quiam fc. ea, q tplm fecere d. domum et d. sanctuarium ē in

hōe

hoc reperiunt x. quam eorum, q in tplo dei ee eg graeca ps̄ia fi-
gura erant, ambitypg in corde hois inveniat x. d. gloa, area, can-
delabrum, mensa, altare ꝓpeaborium etc. illa xo tum st in hoie,
quido Xtg e in hoc, xtas e. earum rerum in Xto e, ut q Xtm corde
amplectat: ea simul dia in se recipiat. Quando egr dicit Xtg ha-
bitare in corde, ut in tplo, hoc fiat fe ut talem illic demonstrare,
q facit, quido in corde ostendit ee explacevizer se ee illum, in q illa
st xa, adeoq se ee xum Xtm, facit hoc, quido ita cognoscit ab illectu,
nam p cognitionem res obtiva st in illectu; q p illectum Xtm sibi ꝑsen-
tem sistere, e Xtm in se hre. Per vltrum ee se pt mens Xto et Xtm
sibi ꝯjungere, quido e. Xtm desiderat et amat, Xtm p amorem sibi unit
et intra se gestat et amplectit. Egr Xtg p cognitionem et amorem ꝑsens
e menti, abp adeo in ea habitat. Sed ndum ois ps̄ia inhabitatio e,
inhabitatio e. Emphatica, et habitare e totam domum occupare, ꝯsp
eg recessg et penetralia abp possidere et ubi vis. Hoc fit x. raone
Xti, quido is totam mentem gubernat, ornat, in ea logr, opg sumum
facit, alios expellit; 2do xo facit, quido illectum et vltrum occupat,
et ois affus hois faciens, ut hoc Xtm cogitet, de Xto raciocinet, et
sedm claram cognitionem et certum quidem nichil ni Xtm velit, ita ut
ἐνέργεια Xti sit in toto corde ꝑficua eodem mo q dr 1. Thess: 5:
23. quido Xtg sc. interiorem hoem corroborat. 3s raone hois Xtg ha-
bitat in corde, quido is totum cor Xto edit, et cogitatione, amore, et ōrum
aji virium conatibe xsah cura Xtm, eumq amat ex toto corde, et
lingua, aures, oculos, oiaq ejus et membra. 4 vltrum sanctam Xto
subjicit, quido ἀ τυφλάζεται περὶ πολλὰ Luc: 10. 5s unam ne-
cessarium qrit, quido sollicite id agit, ne cor impleat pravis cogitatio-
et desiderijs, 6s vis cor claudit et solo Xto apit, et ut Xto incola di-
gnum sit, purgat et ornat.

Quarto modo inhabitavis e p fidem: qd fides sit sexta dictum e,
in gre sc. e assensg, q ob aryta fide digna, aliqd p xo habeo, ita ut
fides sit gelusio ea, q orta ex certis ꝓmissis, intervenientr legitima

raciona,

Cap: 3.

ꝛcinasse, unde Heb: 11: 1. νὶ ἔλεγχος, ita ut in fide sit illectꝰ
ꝺ vltas, ꝺ ut eorum actꝰ rectꝰ sint, obto suo accuratè ꝙformari
debeat tum cogitatiõ, tum ꝓdictum ꝺ assenꝰ ꝺ ὁμολογίαν, ita ut
hinc fluꝰ: ꝙ assensꝰ in ꝺ xum, ꝙ ꝺ bonum, ñ potit ñ in ea cum
amore ꝙiunctꝰ. Hinc & fides in Scra ñ quemvis assensum, sꝫ in
Emphasi eum, ꝙ xbo grãa ꝺ testiõ ꝺ. de xto assentimur ob argta
fide digna; postꝰ ꝓdicavimꝰ ꝺ xbum ἐ πίστον καὶ πάσης
ἀποδοχῆς ἄξιον 1. Tim: 1: 15. ita ut ea xitas ad ꝙfectam sit
manifestaba, & patet, cum xtꝰ ut ꝓfecta salutis causa ꝺ ꝺ. in ꝺo
ut deus salutis sit fidei obtm; fidem qđ amplectꝰ rexa facta
ut xtꝰ habitet in corde, ꝺ e. bonum nemo rectè amplecti pt, nĩ
ꝙ amorem, ꝙ eum amet ñ tm ut bonum suum, sꝫ ꝺ ut dnum, cui
qntꝰ qntꝰ ꝺ, velit ee ꝙprius, ita ut velit ꝺa sua ꝺa xti ꝺ ad gloam
ei, ubi ꝺ ꝓpr 1. Cor: 6: 19. qđo e. ꝺ xbum de xto, ꝺ xtm ipsum
factum à ꝺ. sapiam, justiam, sanctificatiõem & redemptiõem 1. Cor: 1: 30.
regem, sacerdotem & ꝓphetam amplectih, ab illo illuminari, doceri,
regi & gubernari vult. Itaqꝫ xtm ea rõe recipit, & cum eo unum
fit. Penitig xo xtꝰ ꝓ fidem habitat in corde, qđo fides crescit
ꝺ πληροφορίαν & πεποίθησιν, ꝺ plenam certitudinem, ita ut
magis ac magis ꝺi recessꝰ & penetralia xti pateant soli, absq; ꝺ
impleat & ꝙmittit Joh: 14: 23. ita tum cor hois q. coelum ꝺ fit.

3. Radicari ꝫ fundari in amore. Phraseologia aliqđ ꝛt obscuri
tatis, ee ꝺ Hebraismum in ijs putant ꝺ ἐπέκτασιν: sꝫ Hebraismꝰ
sit, ñ attendr casꝰ; si ἐπέκτασιν graeci cum superioribꝰ ꝺ cum poste
rioribꝰ pt. Si referrch ad v. 16. exprimerch distinctig, quam sit
res exteriores interioris hois, si ad v. 17. exprimerch modꝰ quo, ꝺ
stabꝰ cordis, in ꝙ habitat xtꝰ, sc. ꝙ ꝫ radicatum, si ad posteriora
fluꝰ ee, ut radicati apti sint eligere: qđ sensum pinde ꝫ quocunq;
modo explicch, ñ ꝫ absurdum ut ꝙxe antecedentibꝰ immediate gradatꝰ,
qđo e. corda comparatꝰ cum domo, gravitas ût agatꝰ de firmitate
domꝰ. Hoc ꝙ hic ꝙ ꝓpr, pt gsiderari ꝺ ut signum, ꝺ ut effꝰ ꝺ fluꝰ in

habitandi xti.

Videndũ

Videndum 1. qd sit ἀγάπη. 2. qd sit in ea radicari et fundari.

Ἀγάπη amor, ē actio ēa vltrais, q̄ se jungit bono s. ypsio s. alieno, et cupit eo ipso frui, v ut eo fruat alig. In amore q̄ ē defectg, egp sensg, et desiderium defectum supplendi, adeoq. subti eg, q. defectum posit tollere, egp adeo cognio, cum in rem ignotam vltras n̄ potest ferri. Non pt hoc ee sine amore, qa n̄ pt ee sine vltrae, q̄ ferat in bonum, neq sine sensu defectg sui, q̄ sensg excitat vo-luntatem. Hoc igr ut necario ht sensum imperfectōis sua, qt sui sibi gscig ē, ita cum talis boni desiderio ē, q. membem planes fa-tiare pt. Hoc desiderium si rectè hoc cognoscat q ducat, ad d. ducit, is e. solg illud implere ob oīsufficiam et diuitias suas pt. Sd ut hō deg amech n̄ sufficit cognoscere eg oīsufficiam sed et vltraem, q. ubi posit, ita et velit bum ee hois; et hinc pecca-tori deg n̄ ē obtm amoris, in qtm illi obxsah ut Judex, neq; q̄ amari pt, ni ab eo, q̄ v̄ ꝯsumat v̄ sperat v̄ sciat eum velle d. ee peccatoris, et ut amor fundatg sit, arctis de eo cerbiorib. q̄ ꝯsuppositi is amor mysterij grāe cognitionem et fidem; fides q̄ in xtm, q. quem deg peccatō reconciliatg sit, ē principium amoris d. Nascih igr ex fide amor, q̄tdo fides d. apprehendit ut bonum et misericordem, neq e. fides eg xbi, q. annunciah grām d. pt ee sine amore d. et sine desiderio in d. n̄ pt ea fides sine sen-su jucundo, q̄ is amor intendit intellm, ut contemplāc d. immo-reh et eam meditch, ita amor amata rei ꝯsciam cupit, illaq; delectatr.

Itaq; patet q sit radicari et fundarī in ea charitate sc. vī charitatis eg incitari ad q̄renda ōia arcta, p q̄ certi poim fieri bonum id q. amamg, ad nos ptinere, et ut ad πληροφορίαν eg rei gtendamg, ita ut n̄ teneret illam tm̄ rem nobis applicemg: Itaq; amor sollicitū timoris plenq ē, tum rāōe certitudinis de jure, q. ht eā rem amatam ut de eo certg sit; tum ut n̄ fle eam amittat, et n̄ amittat eg sensum. Et q. magis illuminah, ut sciat d. ee bonum

suum

Cap: 3.

suum, q magis d. ostendit amorem suum, q magis d. cor ẽg trangl„
lat, et ab alijs reby abstrahit, et sibi affigit, ut agglutinet d.
et uog ſpũ cum eo fiat, et magis magisq amor totum hoẽm occupat,
et oes affy et membra occupata tenet in et circa rem amatam, q
magis in ꝓsidio amãdi d. gfirmah, eo magis radicat, ita hoo
ut rebincat ꝑ amorem q, ht, seipsum sollicitè examinat, ut vi„
deat argta amoris d. erga se et sui erga d. atq et magis et magis
ad plura bona se extendit.

Hoc xo meritò radicari et fundari dr, radicari qa penetrat
in rem amatam, et ex ea vãm et succum accipit in fructibꝫ se
manifestantem, cui oppnr in hãc radicem Matt: 13. fundat, qt. ẽg
fndtm st certa argta q in sinu dubitare de ſru rei amatã, qlia
fndta st electio d. et pactum ꝑis et filij, gselij dij immutabili„
tas, meritum xpi, irrevocabilitas ꝓmissoum, xaɛ́ισματα &c„
μεταμέλητα. st parte hoũ argta ea, qlia st roborao hſpũ qad
intꝫ, fides sincera, et habitão xti in corde ꝑ fidem, amor erga d.
d. timor et reverentia: Et in grẽ expria eorum signorum et condicoum
ac characterum, qbꝫ nosci pnt illi, q à d. amati st et d. amant
1. Joh: 4.

Et q de amore d. dictum ẽ, id et de amore ꝓximi certum ẽ, neqꝫ
qs d. amore pt, ni et ꝓximum x. ꝛ̃ cupiat ut ꝓximꝫ fruat d. et deꝫ
glorificet in ꝓximo

4. Comphensio ẽ cum sanctis latitudines &c. hoc ꝓpũ iterum
ht: prioris finis et effus.

Vox ἐξισχύειν ẽ emphatica, et notat sufficientem potiam ꝓpor„
tionatam rei, hoc q respicit ad καταπίνωσιν hſpũ.

Obtm cognois hꝫ ẽ πλάτος καὶ μῆκος βάθος &c. aptum
ẽ hic respici ad Metaph: et similitudinem domꝫ et hſpli, ꝑ saltẽ
determinatam rei alicꝫ longitudinem. Proximum q ẽ, ut hoc re

ferang

feramus ad subtam maam, vult eos ee domicilium d. et xti et S. tplm. Domus dt hre suam aptam magnitudinem, formam et figuram, dt fndto rectè inædificari scdm lineam ne ab eo aberret. Igr hoc et reqrit in fidelibus ut d. et xti domo. Hinc videmus et eo alludi, qndo aliqndo in Scra occurrit Angelus cum calamo mensorio, ut metiat tplm; Eo respicit in tplo Salomonis et Ezechielis cap: 40. etc. in tplo Apolyptico cap: 21. Hoc si de singulis fidelibus hic inrptemur, p latitudinem hic poimus illgere latitudinem cordis respu oium officiorum et partium, q ptinent ad integritaem hois, nam 1. Thess: 5. Aplus vult totum hoem sanctificari: Non pt et qcq eximi, in q n debeat d. et xtus habitare, totus e. hoo d. e. Præterea si consideramus obta, ea hnt magnam latitudinem, eo ptinent oia circa q vsari dt illctus et vltas, cognosci dt d. et xtus, gloa pcepta et lex q lata e valdè ψ. 119: 69. cognosci dnt magnalia d. in Eccla et viæ d. nam ad dextram et sinistram p oes Gentes ea cspicua st. Itaq ubiq e magna latitudo.

Longitudo pt notare cdistinctè ad prius illud, tum ppetuitaem respu v ipsius offij v et fruum eus: Necesse e. e primo usq ad finem pseveremus, hinc ubiq Scra dicit, q ad finem pseverat, salvabit, et cursus fidei, q absolvendus e, n licet retrogredi, ss semp nos extendere debemus ad ea q ante nos st, neq desinere, donec apphenderimus ea etc. Gil: 3. Et eus frus in longum extendi in oem æternitaem, nec qcq ee pt, q satiet hoem, ni satiet hoem. Fides & n pt alium finem hre q vam aam, spes n pt aliud obtm hre, q æum bonum, nec amor boni unq desinere.

Altitudinem videmus et in tplis determinatam, et hic pmus ea illgere q n debeamus aium humilibus rebus affigere ss supnis rebus Col: 3: 1, 2. & qq in terra viventes, tn debemus πολίτευμα nrum in coelis hre. Phil: 3: 20.

Profunditas pt respicere ad abyssum, ex q domus ad summum educit, itaq in comparaoe altitudinis coelestis boni notari pt miseria

hois

Cap: 3.

hois in q̄ fuit, imo ēt abyssꝰ cognois mysteriꝰ ēg, q̄ in d. abscon-
ditum fuit, ēt ita q̄fundebas gsiliorum dei.

Actio ē κατ' ἐξοχήν: Hoc q̄prii ē aliq̄d comprehendere, ita
ut intra se gelidat si ad mentem transferah. Nihil aliud ēgr notat
q̄ olarum ēt distinctam, ēt earum q̄s notaverim, rerum cognoem, co-
gnitōem oīum partium, earum, ordinis ēt finis, ita ut ēa plena ēt
serena luce eam rem videamq. Sed n̄ hoc tm̄, x̄um ut eas rej in nobis
ipsis experiamur, ita ut habeant q̄ fidem suam in nobis ὑποστάσιν
q̄ Apls Heb: 10: 34. vocat ἔχειν ἐν ἑαυτοῖς coll: cap. 11: 1. nam
q̄ res pñent ad ipsum sensum, ea n̄ ipso sensu rectè cognosci pnt.

Hoc in fegg plenig explicat Apls, q̄do orat, ut impleant ad ōe
implementum d. Hoc a. oīum sanctorum dr ōe votum, ꝑs dr̄so tā gra-
du ēd possident, ꝑsq̄ gsummati sanctorum jam d. fruunt, ēt n̄ ex parte
cognoscunt ēt n̄ in ænigmate, ꝑs ubi cogniti sū; Ista q̄ hic in terra
adhuc degunt, ÿ, ut n̄ ex parte cognoscunt, ita ēd agere dr, ut
in cognoe ꝓficiant, donec plenè cognoscunt, ut ita ēt ipsi ꝓficiant
cum gsummatis spūbꝰ; hic ē. ē finis cognois, ꝓfecta cognio d. in x̄to
ēt gloa dia ēt tua felicitas, qa ē hoꝰ ꝓfectio, nam ultrꝰ n̄ pt
ꝓfici n̄ ꝓfectissa, ēg capax ē ꝓfectissa rei, cognoe, ubi nec vltas
sine ꝓfecto amore ēt fruitōe. Hic q̄ oīum sanctorum voti finis ē.

5. ut cognoscant excedentem cognoem amoris x̄ti. Obtm ē amor
x̄ti, ēt is dem excedens cognoem. Per amorem x̄ti pt̄ is amor illi
q̄ x̄ts Eccliam amplectit, v̄ q̄ fideles x̄tm. Quod attinet amorem
x̄ti, ille primo loco cognosci dr, qa ē fons oīum bonorum, ēt nos eū
n̄ poēmq. amare, n̄ nos prior amasset 1. Joh. 4. hinc merito ut de
d. pre dr Joh: 3: 16. si dilexit, ita ēt de x̄to dici dr, hinc dicit ipse
q̄ oves suas amet ēt ita q̄ ēs vam dat Joh: 10. hinc ēt app̄dicat
x̄ōzus Dni J. x̄ti q̄ amor d. 2. Pet: 1: 17. imo meri ēt beneplaciti fuit,
q̄ x̄ts se q̄ nobis dedit, ubi Apls id ingeniter docet cap: 5: 2. sponsio
libera fuit, ēt n̄ libera fuisset, n̄ valeret, nam sponsor dr sui juris

ēe

ee, alias de suo sfoadere n poet, hinc Xtg seruꝰ vltarig fuit, ut is, cui aures pforabant, ubi docet Ps. 40: 7. Heb: 10: 5. Et magng fuit ille amor, s. modum q eum testatꝰ e, sfectemg, s. et recte estimemg benefia inde ad nos fluentia. Ut amorem eum testaret, cum ee in forma d. seipsum exinaniuit Phil: 2: B. vam dedit q alijs et gloam sua ocm q. deposuit ad tps, gloosꝰ cum ee, factꝰ gtemptꝰ, cum dives pauꝑ, cum dng seruꝰ. Sed benefia tum in hac va, tum in futura st longa mxa, in hac va regrao, justificao, sanctificao, spes viua dei boni, pax et tranqllitas gfcia, diaq ea q peccatorem pnt solari et ad salutē ducere. Post hanc vam vi amoris Xti plenitudo gaudij et fabietas ab imagine d. diaq ea q eò faciunt, ut d. sit in nobis oia 1. Cor: 15: 28. atqꝫ adeo nil desit. Ille amor talis igr e ut excedat cognitionem, hinc supra viding vri mgsterium, nam nemo hoim assequ q se illud gsilium pris et filij poterat, et postꝰ reuelatum e, multa in eo ndū à nobis plene cognoscunt: q magis magisqꝫ nos dng eo extendere.

Sed si illgamꝰ de amore nro erga Xtm, is qqꝫ e obm cognitionis via accarium, neqꝫ e amah à Xto, ni et q Xtm amat, pmꝰ e. hic merito applicare id 1. Joh: 4: 8. ita Xtꝰ loqꝫ apud Joh: 14: 21. illum amari q amat. Et sane fieri negt, ut fides Xti sit sine amore eꝰ, neqꝫ e. in Xtm credere pꝰ, ni in eum credatꝰ ut caam salutis effectam caamqꝫ adeo summi boni, q Xtꝰ e summè amabilis, ita ut fides ab amore seperari nequeat, ss reuera amorem inuoluat. Quid e. aliud ee pt assensꝰ q in bonum rerum nrū, q amor eꝰ nisq certitudine de bonitate eꝰ, et ita certo ad judicio de eꝰ amabilitate, hinc dr Xtm recipere, q cum sit actꝰ voluntatis, et fieꝫ q sit amoris, amanq recipiendo et recipiendo amando. Illa q charitas Xti restringere hoim dt, et in di vaglie, una ee dt, et oēs actoes animare, extendere e. se dt ad oē id, q e in Xto amabile, et ad oia ea, qbꝫ amor ille demonstrari pt. Ille amor excedit et cognitionem, tum ratione originis sui, tum effectuum. Originis, q a nō satis cognosci pt à nobis, quo mens nāa pna ad odium d. ita natꝰ, ut amet

Deum

Cap: 3.

Deum & Xtm, cum alias quis res agat fidem nam suam, ita ut q Paulus dixit, mirabilibus modis fecisti me, id eligi debeat in ming de posteris qui de priori creator. Certe mire d. & subito saepe effundit amorem suum in cor hois, idq trahit funibus amoris, ita ut hoc velubi capti, vq ducah à d. & Xto. Tale effectum excedit & cognitionem is amor, qe vsah circa obtm q in videh, fs sperah, tamq efficax e, ut multa ad in point eum exstinguere Cant: 8: facit fortes ut leones, ut nulla damna, picula, nullos labores, dolores, ne ipsam quidem mortem ne, huant, fs ut affixq uni bono invisibili, supra haec terrena cia addant & ea contemnat. Mirum e, quo ores affici & motu ad cedere debeant isti amori, quo in tribus adversitatibus impleat animum gaudio ineffabili, quo mentem q. extra se rapiat sapè & in coelum transferat, quo cor amore velubi languescat & aegrum sit. Ita qq gspicua in effectu in aio infimarh modo aliquateng inconspicuo, & magis fortibus, unde, q ut explicari saepe soleat, q motu illi amori sit alias radices & tendant in obtm cognitum ob amabilitatem, & ita nitanh altius luce. Cum amorem & nosse dng, e e. fidelis signum, adeo ut q hoc ignorat, nihil recte faciat ubi oportet 1. Cor: 8: 2, 3. imo cum amor ille rexa sit hois affectio, tanto magis afficimur, q magis afficimur in amore, ita ut in amore tandem gsummae expectari debeat q durabit in eum vid: 1. Cor: 13: 13. Itaq magis magisq in amore nos exercere deng, donec impleamur ad plenitudinem d. oem.

Hic q eorum ostende gsummae, q Apls Gcatis fuerat.

Vox πλήρωμα hic ubi & cap: 2: 23. passive dt sumi, q eo, q impleh: Itaq πλήρωμα id e, qd. implet. Et hoc vult Apls, eo animadvertendum ee, ut ne ulla parte sing d. vacui & dis donis, ut gaba concedih hic d. & mysteriorum dorum cognitio, qnis amor, gaba laetia, q certa fides, q viva spes, q firma gstia alii, tantam & talem quis debeat quae, ita ut tq. d. deng oia penetralia ac conclavia d. & rebus dis plena ee debeant sanctis cogitationibus, & qs d. nobis cum di sua gloriosens sit, & Xtus cum sua plenitudine a

nobis

nobis cognoscah ed spes diviarum ed hæreditatis nrã; ut vltas plena sit amore ed sanctis desideriis ed motibꝫ charitatis; ut oia ed membra agamꝰ à spu ed sic ferant respiscia dignos ad laudem d. ita ut oes deveã d. q. effundaah in nos magis ed magis, donec plenã adeamꝰ hæreditatem, ẽ hic hmꝰ archabonem cap: 1: 14. messem plenam, ẽ hic hmꝰ ἀπαρχὴν Rom: 8: 23. Quando d. erit oia in obꝫ, ita ut tum implendi simꝰ ad oẽ implementum d. Ita ut hic velit spꝰ nos gtendere ad oia bona ed virtutes xtianas ed meritꝫ xti frꝫ, ed patrie dia essꝫ.

Laudat spꝰ hoc cpt tum gfessoe dię potiæ, tum doxologiæ.

Confessio dię potiæ ẽ, q. potit facere supra ea, q petimꝰ aut cogitamꝰ, ẽ augmentum ostendit d. in nobis opacem. Non pt ignorari, cur hoc subjungat spꝰ, hic e. gtineh caa, cum d. sit adorabilis, q ẽ ẽ oipotia ed potia, frustra e. ab eo q egemꝰ sit, qd peteremꝰ. Potia a. d. summa ẽ, et tanta ut ẽ limites à nullo hoꝝ comprehendi pnt, ẽ e. absoluta, ut nihil d. sit impossibile, ꝑ ut oia facere, re pnt volendo ed mero nutu, possibilitatis a. eadem oẽm rerꝫ finiba n assegh, neqꝫ ꝗꝫ ẽ, q ea oia, q d. facere pt, illigat, imo re ipsa q in nobis facere pt, plene à nobis illigah, nam cum ea q d. in nobis opah, n tm in hac vã ꝑ ed in futura vã, quo se ostendet in nobis gloosum, n plenè à nobis cognoscunh, hinc dr 1. Joh: 3. ndum manifestabum ee qd futuri simꝰ, ed à nobis in hac vã comprehendi negt, qoo opeh in illebum ed vltaem vram, ed implere pnt mentem luce ed charitae, nedq e. opandi dig huao ingenio vacꝰ cessꝫ ẽ, ed etiamsi nunc petamꝰ summa, q in hoem cadere pnt, q tm illa sint, n distincte intelligemꝰ. Itaqꝫ facit ed supra ea q petimꝰ. Sed de his n opꝫ ẽ, ut nunc plixè agamꝰ, de ijs egimꝰ cap: 1: 19.

Doxologiæ x. ri. d. vult glorificare, idqꝫ in Eccliã ed cum. Gloa qoo d. tribuah, supra visum ẽ, tum fc: quo virtutes eg, ubi in xto demonstratæ st, ed in opibꝫ ita cognoscunh, æstimanh ed hota vã, obꝫ dictis ed factis nris exprimunh, ut quidem d. ẽ glorificabilꝫ,

ita

ita cum hoc talis, qlis ē, agnoscat, amet, colat, veneretur ac celebret, tum in se ipso, tum respu aliorum.

Ea gloa in Ecclia gspicua ē, qa in xti facie rectè demum cernitur 2. Cor: 4: 6. hinc in sancto sanctorum supra eg ppiatorio emblema erat, nam gloa D. nascitur ex eo noe, q D. pclamavit Exod: 34. id noen in xto demonstravit, et demonstrabit in sancto sanctorum coelesti, in eo e. vult in sanctis suis glorificari 2. Thess: 1: 10.

Hic a gloa in secula seculorum pdurare dt, atqs ita, qdiu st graoes, qbs ea demonstrabitur. Ita fieri aliter neqt, qn va aa sit sempiternum Hallelujah.

Claudit hoc vocabulo αμην, q notat hoc xum et ratum ee dre et quemvis ad hoc, ita et αμην respondere dre, eam e. homologiā postulare rem ipsam.

Cap: IV.

Postq ita Aplus inculcavit varia D. q grato ajo agnoscenda st, benefia, ijs nunc supstruit varia et, q D. debentur, offia: Ea a. spectant v vam xtianam usqs ad cap: 6: 10. v miliam xtianam ad x. 20. Illic 1. inculcat gcordiam et pacem cap: 4: x. 22. 2. pfectum ad pfectoem x. 13, 14. 3. mutaoem va q ē in deposide gversaois et hois veteris, et induoe novi x. 17. cap: 5: 20.

Sed spealis eo ordine videmus Aplm hoc cpte offia varie inculcare, ut in gre hortetur ad ambulaoem vocaoe dignam 1. ad toleriam mutuam, cg describit qlitatem et originem. 2. ad unitatem et concordiam, cg itidem describit formam ac modum. Tum xo argtis confirmat, q ducit a/ ab unitate Ecclia, cg varia designat membra et partes x. 4, 5, 6. b/ à varia graae distribuoe salvâ unitate x. 7. Cg ostendit α. principalem xtm x. 8, 9, 10. β. ministerialem x. 11. γ. effectum et finem x. 12, 13, 14, 15. 7. ostendit haec oia ad unitatem ducere, tum respectu singulorum membrorum, tum totius epris.

Muta

Mutationem vñr ꝓponit v. 17 ed segq, ubi 1. eam in grē indicat. Tum vro confirmat 1o descriptōe Patrū Gentium v. 17, 18, 19. eg indicat cāas, ignoriam 2o. Antithesi (grij ofij; eg fndtm vitas in xto, effus melior condio fidelium v. 20, 21. 3o ipsum officium ꝓponat v. 22, 23, 24. Tum vro specialig novam eam vam describit, tum radō vitiorum deponendorum, tum virtutum exercendarum. Vitia sūt 1. mendacium v. 25. 2. ira v 26, 27. 3. furtum v. 28. 4. sermonis putredo v. 29, 30. 5. amarulēa v. 31. Virtutes sūt 1. vacitas v. 25. 2. benignitas. 3. misericordia 4. ignoscia vsib. segq.

Primo e. occurrit ꝓceptum grāle de ambulāōe vocāōe digna. ubi 1. q̄litas ꝓcipientis. 2. modg. 3. ipsum ꝓceptum.

Qualitas ꝓcipientis ē, q̄ sit vinctg in dno: Quod qd sibi velit, dictum cap: 3: 1. Hoc hic tm observandum ē, Apls eo fine id ꝓponere, ut pateat eum agi charitāe d. ed pxmi: d. qb. p nōe eg patiebat; Proximi qb. ἔθνες ἀντῶν vinctg erat ut Apls Gentium, q̄deo patiebat, qa nōen d. circumferebat inr Gentes, q̄p aliud laboris, doloris ed ignomia sperare, a. exspectare ꝓnum, q̄ inde ἔπαινον πρὸς τὸν θεὸν, huic vrē gversōem ed salutem frēs. Itaq̄ si ēgmodi vincula spernerent, neq̄ explo fidelitāis, gstia ed charitāis tanta moverent, eg sanguinis ed vinculorum q. rēi erant, ut xtg Judaeos reos dicebat sanguinis inde ab Abele fusi. Praterea hoc ꝓponit eo fine ut eos ad similem finem excitet, neq̄ e. dubitari poterat eum plenē psuasum ēe de xto q̄ dicebat, ed ad eum d. xtum factum ēe, eumq̄ ēe electum d. vas, cum q̄ antea pse cutor fuerat vōis xti ed hostis, is nunc sine ulla spe lucri talg tu bensq̄ fieri cupiat πανδὴ q̄ nōe xti.

Modg ē παρακαλῶν: παρακαλεῖν sciat v rogare ed ꝓcari, v adhortari v gsolari, q̄ ubiq̄ patet. Itaq̄ n pt ꝓcise semp determinari, quo vox sit xtenda cum radō circumstiarum, sepe idem sit. Imo ed una eademq̄ hec vox in diversa xtebet, simul diversa ꝓcare

ut

cap: 4.

ut in tendant ad eundem scopum. Si e. Aplm spectamus ut Aplm J. Xti et gl. logh in nõe mittentes, et eg sermo ut sermo d. recipi dt, ois eg adhortaões st Precepta, neqz ob dependeam hois et authoritaem d. libe, ram ẽ obseq ñ obseq, ss obtemperandum ẽ ex neissãe, neqz e. fieri pt, ut impunè spernere liceat leges legislatoris eg, q pt servare et videre, nec fieri pt ut spernath, qz eò ladith eg Majestas, ita ut ne minimum quidem preceptum excipe licet Jacob. 2: 9. Itaqz eate rg debebant Apli in Xpum inculcare μετὰ πάσης ἐπιτα γῆς Tit: 2: 15. ss si spectant in Xtiani ad D. et Xti charitatem et gratiam, saepe Deum instar hnt ita Xtus Matt: 23. Quoties volui ut Gallina etc. Aplus eo respicit 2. Cor: 5: 20. dicens q. d. p nos rogaret. ita Apoc: 3. suadet ut emant aurum etc. si deniqz spectent re, spũ Aplorum, qt. hoes illi sint, sunt meae Oves, et charitatis indicia ova hortamenta, neqz e. hõ hoi imputare pt, solq d. spiritus dng ẽ, docere, convincere argtis, ἐλέγχειν, haec ova st q hoi in hoem licent; Et qd aliud ẽ charitas pt erga pxm, q ut ipsi bonum suum optantes, p eo D. oremus, et ipsos in nõe d. adhortemur et doceamus.

Eo a. nos voluit d. exerceri amorem mutuum, et mutua ee inter fideles officia, q quidq sanctè exercent in nõe d. et Xti, n ẽ dubitandum, qn à d. et expectant Oves et adhortaões nrae, eaqz ratione alijs dent gradum ubi logh Aplus cap: 5. hinc Jacobus et docet Oves justorum ee efficaces, et vult unum p alio precari, et qby vult, ut q quisq ẽ, quaerat alios. hinc et Deus voluit ministris uti, cum alias potuisset immediatè operari ova in oibus. Et qt. ea fiant in nõe d. debe, mus st fundum fidei et spei, quidq e. d. nos allogh et d. Xtum ee q. audimus, certi sumus, idqz obsignamus Joh: 3: 33. atqz ita recipimus Dei testimonium, fieri n pt ut fallamur, quamquam ita d. interrogare pergis ẽ Xtus q. Petrus 1: Ep. 3: 21. vocat ἐπερώτημα τῆς ἀγαθῆς συνειδήσεως eos colos: 1. Joh: 3: 21. nam eo fine dedit nobis d. facultatem ratiocinandi, judicandi, eligendi, et eas facultates p quas apti sumus, ad dependendam moralem à D. ejusq precepto, agnoscendam, alioqz conformiter agendum, ut inepcum sit causari frustra adhiberi Oves, qa p nos ipsos nihil

nihil poimg, ꝓ d. dat velle ꝫficere, nam d. opah in creaa raoali
moo raoali, nec dat velle, ñi anteà dederit eligere, nec obedire ꝫficere, ñi qdo dat eam cognoscere ut Deum cui sit obediendum, ꝫ ita opeh voluntarium obsequium, fieri ñ pt, qdo d. opah, ñ ꝫ opeh hoo, nam d. opaoes st eaa, ꝓ ꝫ effg qi dt in ipso hoi; ꝫ qris in se expth principium (ut ita loqr) activum, q se pt determinare, ꝫ libera optoe hoc ꝫ illud facere. Debet ꝫ. agnoscere id d. dedisse ut eo utah, atqꝫ adeò ut exploret q sit d. vltas, ꝫ eam faciat ut fanè αὐτοσχεδιάζητος sit; q agnoscens d. Deum ꝫ preceptorum ꝫ agnoscem, velit ea regere, donec d. eum ꝑ miraculum q. gverbat. vid: Deut: 29: 19. ꝫ q agnoscens impotiam suam ad bonum, ñ Deum humiliter oret ꝫ auxilium ꝫ implorat, q ꝫ ñ faith is superbg simul et temerarig ꝫ ꝫ Deo illudat.

Ipsum Preptum ꝫ ambulare dignè vocaoe, ubi ꝫ ꝫ actio ꝫ nor, ma actionis.

Actio ꝫ ambulare: ambulare ꝫ certa via gredere ad certum locu ꝫ terminum, s. movere se de loco in locum, ita ut ambulans ꝓpositu sibi habeat 1. finem 2. viam. 3. in ea ambulet.

Vita hois ubiq via comparah, agere hois q ꝫ ambulare, qa se hoo ut creaa raoalis naaliter v ad finem aliquem summum bendt v bendere dt, saltem qa ht certum terminum, q ꝫ v aa felicitas v aa miseria, neqꝫ e. vltas hois geipi pt qn geipiamg eam sua naa, bendere ad bonum aliq in q ꝫficii pont, hinc naale ꝫ boni desiderii. q instinctg ei naali docet hoem dri ingrere, qnam sit bonum, bum q via ad id pvenire deh; Et ubi fieri ñ pt, ut aliud cogitah ꝫ bonu bonum hois, q deg, ita fieri regt, ut hoo ñ judicet ad Deum qeadum facbus ꝫ, ꝫ ubi deg ꝫ bonum id, ita fieri ñ pt qn certa ꝫ sit via, q eo ducat, v indè abducat; si finis bonum ꝫ, ꝫ fruitio ꝫ certa via ad id ñ pt ꝫ ñi amor, iisqꝫ summg ꝫ sincerg, q includit firmam ꝓpositum deo ꝫ Pstandi absolutum ꝫ voluntarium obsequium, ita ut qqd Deg Pscripsit s. in Scriptu integritatis ꝫ naꝫ s. gratiꝫ hq. exercitium amoris ellig, id habendum sit ꝓ via, q velit nos pvenire

ad

Cap: 4.

ad commoem sui. Itaq; ea meditari, fidm ea vivere, ē ambulare in ea via, eousq; donec deꝰ ꝓvenire ad ultimum id ed extre, nam x ꝓfectam dei fruitoem.

Hic norma atq; adeo via certa ꝓscribi ab Apło, q̄ndo vult nos vocaōe digne ambulare.

Quid sit vocaō dictum cap: 1: 18. pt ea rōne sumi, v̄ ꝑ exter, na, v̄ ꝑ interna ed efficaci, nam qd externam beneficū hoō semꝑ ōi dei ꝟbo adhibere fidem ed obsequm ꝓp summam d. auctoritatem ed suam dependeam, ita ut id agere debeat ad q̄ à d. vocet. Quod internam, qa simul dr obsequm, q ipso efficax dr, patet q. sit ipsum firmum ꝓpositum obediendi d. vocanti, qs ē effs vocaōis dīe, ed ita in eo deo juraving ed obsequm ꝓmissing, ita obligati sumꝰ ijs condicoiby in tota vā nos subjicere.

Sed distinctiq si vocaōem sumamꝰ, ꝑ re illa ad q̄ vocati sumus, q ē obtm ed finꝰ ambulaōis nrā, id requit, ut oēs actoēs habeant justam cum eo ꝓportiōem, et eo tendant, nam rectitudo actoūm dshi mah à ꝓportiōe cum fine suo. Igr jam ꝑ se patet, qd sit vocaōe, q̄ vocati sumꝰ, digne ambulare, se. ita ambulare ed vivere, ut sit inr vocaōem ed vitam nram conformitas. Ita e. ubiq; ἀξίως ed ἀξίως sumih vid: Matt: 3: 8. Phil: 1: 27. Col: 1: 10. in qbꝰ locis n̄ pt aliud qd notari q actoūm conformitas, ed ꝓportio cum ijs reby q̄ memorant; ut errant Pontificij, q hic loq̄nt de merito de condigno, q haec dignitas, q̄ ē ꝓportio talis, postulat ut semꝑ no, bis obversetur is, q nos vocavit, ed ad q nos vocavit, q ē ōa beatitudo, stabg nr à quo vocamur, q ē indignitas oium beneficiorum, condio ex q̄ vocamur, q̄ ē miseria summa, aqtas condioum q̄ ꝓsu, munt, ut ea oia nos excitent ad vam sanctam, ed dum ꝓhibemur nos ēe ad commoem d. vocatoꝝ, reipsa ostendamq nos d. hē ꝓ bono nro, ed ꝓfm q ēa salutis ed eorum commoe deliciari. Sane ad q̄ qs tendit, ad semꝑ sibi ꝓponit, de eo cogitat, ad id se extendit magis ed magis vid: Phil. 3. Itaq; ed fieri n̄ pt, ut n̄ pareat

hoc

hoc curam ne aberret à recta via, ed ita frustreh ed tanto bono careat; Hinc sollicite dispicit, an q sint in via rebia ed obstacula, ut ea via fupet ed metam attingat, q ptinet id, q cap: 5: 15. postulat Aplg exegisbos παρακαστεῖν καὶ βο, ηθῶς. In spē a. Aplg adhortah ad singularia offia, et 1. qdem ad mutuam tolerian, eg describit tum fontem tum modum.

Toleria dicit eum aī affm, q facit ut n̄ gle aliorum lapsibz offendamur, aliumq condemnemg, ed nro amore indignum judicemg. Talis toleria mxe convenit hoi erga hoem pp communem ad malum ppen sionem naalem ed impotiam ad oe bonum, ita ut ipsa eam suadeat huiusmodi; Qsertim si cogitemg, q gle hoi potit in lapsu gdam Goccupari Gal: 6: 1. q efficax sit lex ea q in carne tra stabulah ad hoem ca, ptivum ducendum sub peccto Rom: 6: 20. ad hoem ed regenitum; Si cogitet q impferutabilia sint d. judia, q sapiens eg providia ed regimen, ut ad confundendam superbiam, ed obtendendam hois impotiam ac demonstrandam suam in hois impotia potiam 2. Cor: 12: 9 hoem sinat labi in pecca; Si cogitet spm n̄ simul ed semel hoem efficere, sb in hoe q carnem belligerare anteq vincat Gal: 5: 17. Si cogitet velle d. ut fidei illustrior sit victoria, q varias tentaões q st in mundo 1. Joh: 5: 4., unde is eodem cap. v. 16. jubet q alijs pcari, si n̄ peccant ad mortem. Et in universum q volumg nobis fieri qndo errang, id ex Qscripto xti alijs facere dng, ita ut in eo in q ipsi tentamur, debeamg ed alijs μετριοπαθεῖν ed juvare eos vid: Heb. 2: 18. 5: 2. Aby id sufficit solum, q Aplg hic qponit ut eam ed simul motivam sg toleriæ, sc. amorem, fieri negt, ut n̄ quis se judicet obligatum ad amandum pxm, nec fieri pt, ut ab amore separeh toleria vid: 1. Cor: 13: 4, 5, 7. nam cum amor sit vltas benefaciendi, alij oi modo in d. ed ad d. certè imitari dt amorem d. erga peccorem, q eo tendit ut nos à peccis liberet, n̄ ut pdat Eph: 5: 1. unde xtg vult nos eausq imitari d. ut ed inimicos nros amemg Matt: 5: 44. Imo illic amor mxe locum ht, ubi ē

locg

Cap: 4.

loq benefica ed iqoscia, nam tum demum amorem exerceng, qndo
alijs ope nra ed favore indigentibq benefacing, ꝑprie e. ñ dah
effq amoris benevolię ed benefię, nī ubi in alio defectq ē. & hoc
charitas postulat, ut ædificemq alī alios Heb: 10: 24. ed
cum pecca ggr, circa q̄ tolerię exercek, pugnent cum lege
ed gloa d. ed cum fine eo ad quem hoc conditq ē, charitas
studet hoem ad D. reducere, si à d. recidit, qrit, ꝑditum eli,
gib, ñ ꝑdit ed deprimit ed oia facit, q̄ eo ꝑtinent, ut bene sit
alterig menti, bene eg epi, benè hic, benè ælum. Sed de chari,
tabe egimq supra, q̄ huc transferri pnt.

Modq ē ut tolerię sint ꝗjuncta cum oī tolerię ed longani,
nimitate.

Ταπεινοφροσύνη dicit ēm aī affum, q̄ ex agnitoe auths,
ritatis superioris ed superioris potię ed sue dependię sibi ꝛ tribuit
jus in alium, ꝙ alī se subjicit, vid: hoc in Maria Luc: 1: 48.
Huic oppꝛ superbia 1. Pet: 5: 5. ed explicah q̄ ὑποταγήν, ed
simul ad addih, q̄ ea fluat ex agnitoe potentis d. marg X. 6.
Qua singulariter q̄ pt spectari, qt. orih ex impotia ꝓpria agni
toe in respū ad carnis nre debilitatem, ob q̄ ed ipsi ad peccan,
dum ꝓni sumq, neqꝫ viribq nrīs aliqd tribuere poīmq ed in nobis
ipsis gloriari. Eo mō Apꝛs hanc virtutem inculcat Rom: 11:
18, 19, 20. ideo Apꝛs 1 Cor: 4. hoc nos vult ad ām revocare, q̄ ñ
ipsi nos desideraverimq, nec qcq habeamq q̄ ñ acceperimq X. 6, 7.
Atq; hic ē imprimis locum ht, ubi ꝗjungr cum ἀνοχῇ, ed fanè
fieri ñ pt, ut rectis oculis intueah summum dnum, d. absolutā
potestatem ad demonstrandam in nobis aqꝫ ac in alijs suam pa,
tientiam ed iram Rom: 9: 22. ed ēg vult misereh, ed quem vult
indurat; In d. judicis sanctitatem ed justiam, in ꝓpriam ni,
hilitatem sub ista logr / ed impotiam ōmodam ex nobis qcq eo,
gitandi, in reatum æd poenā, qt. aqꝫ ac alī nāa sumq filij
iræ, ut inq ñ humiles simq ed humiliemur sub potenti d. manu

ed

el cognoscamꝰ d. misericordia nos ōia dēr, el ñ nobis ſs noi
ēg dñi gloam, q nos voluerit cum alijs in precis yseverare,
ſs transtulerit ē regno tenebrarum in regnum lucis Col: 1: ir,
13. iba ut humilitas revera sit aja religois el primum
principium pietatis, primum e. id ē in oi offio cultꝰ, ut a„
gnoscamꝰ nram impotiam el depandiam à d. el ei tribuamꝰ
potiam, regnum el ōia, iba ut ad eum fontem semp recurra„
mꝰ, el inde ōia humiliter exspectemꝰ ñ ex ullo merito, ſs
ex mera gratia.

Alterum adjctum ē πραότης: πραότης dicit eum aī affm
q ñ fle vrascimr ñ tm ſs el pri sum ad benevoliam, iba ut sit
nihil aliud q effꝰ q̄dam amoris aſum disponentis ad tranqllitā„
tem, ne fle v duris ꝓbis v factis ex commōe ire alium adversāh
inclementiꝰ iba 1. Cor: 4: vi. Aplm πνευμα πραότητος opo„
nentem ζήλῳ, huic el Gal: 5. referth inr frꝰ ſpūs v. 22. effꝰ
ēg ē q ut qs placidis ꝓbis el factis alij benevoliam trahath, el in
ōrby agat sine commōe, pseqh viribus vram, ut alium lucreh.
Hoc el necariò ejunctum ē cum amore, fidem nihil magis gve„
nit creāe vocali, q ut ōia agat vocalr el tranqllo aio, ex mero
judicio fidem ꝓfitaem, nihil ex affu, hoc mxē gvenit hoi respū alte„
rig hois ꝓp commōem egdem nāe, q posūt ut eo mō cum alijs
agamꝰ, ut alium velleng nobiscum agere, atqs adeo ut ostendamꝰ,
q ñ aliorum dñi sing, ſs conservi, el q oi nra, qb. xtiani sumꝰ,
potestat gsistat in demonstrāe xtās ad gsciam. Itaqs sapia
xa, q̄ scit ōia agere, iba ut sit frꝰ opis, id el flagitat ut eo
mō agamꝰ cum ꝓxo, q aptissꝰ sit ad ed, ut ipse alligat nos
indutos ee misericordia el amore erga ipsum.

Terdium ē Μακροθυμία: ea oppr el ire, iba in d. ut
patet Rom: 2: 4. dicit dilaem judeorum, qb. d. ñ statim exegtur
penam suam adversꝰ malum facbum Eccl: 8. Itaqs dicit eum aī affm

Cap: 4.

q facit ut patientes simꝰ erga ꝓxm̃ tam circa bonum q circa malum, exspectantes patienter donec ei fiat q volumꝰ, et à fine ad q volumꝰ. Ita Jacob: 5: 7. explicat ea mæxgodemia. ibiq; cum his et ꝓjungat cum 2evoxij, nihil aliud suadet, q ut patienter exspectemꝰ, donec ꝓxꝰ ven, q v & d. v nos peccat, desistat à malo ope, debq; locum d. et nris admonitionibꝰ et ira ferat frum boni opis respiscentia dignum; Et à et effꝰ amoris ubi 1. Cor: 13: 4. caro cum e. cum bonum ꝗrat eꝰ quem amat patienter adhibet oia media, qbꝰ post ꝓxm̃ luerari; Et cum cogitandum sit oia ep d. ee, neq; ꝓxm̃ rem suis viribꝰ se gverture poe, sꝫ id à d. ee, nos certe n dmꝰ ꝙcipites ee, et d. ꝙscribere hís, q velit a. debeat nis ꝓd dare id velle a ꝓficere, Et e. d. sua hra ꝓpria, et oia facit pulchre hre suo Eccl: 3. Et justas eas cum ꝙcis nraꝫ à sbabim exadiat, et sæpe diu fabis vba nra ac laborem jubeat ee frustra, rem, ut pateat d. libere dispensare gram, et huc certa rae transferre pmꝰ parabolam de diysis horis, qbꝰ Pfam: vocat in li, ram, qq ea majorem et Emphasin habeat, ut respiciat ad diysa hra gversois ꝓpositorum.

Deinde adhortat ad unitatem spꝰ, ꝙ describit modum ei vinculo pacis.

Unitas spꝰ spectari à duo mõ pt, pt e. q diversa Xtiani, in q gsideratꝰ spꝰ, diysa ꝙ ee Unitas. Oppꝰ spꝰ d. spui mundi, oppõ carni, et gradꝰ opaois et modꝰ diysꝰ oppõ gradui et modo; Si priori mõ spectemꝰ spm, qa spui mundi oppõ et spuby falsis, eatenꝰ tum servat unitas spꝰ, qdo ois eodem spũ d. agunt, ita ut ostendant se ee hois spuales 1. Cor: 2: 15. regeniti ex spũ nec amplig caro Joh: 3: 6. ita ut ois in eo gveniant, q ꝓ spm mortificit carnem, et qui appetat spualia dona, ut q missoi spꝰ, ut filium d. se demonstret participem ee, si qs e. spm Xti in hꝫ, n ẽ ꝙ, et qs hꝫ, is eo ãpetat et ambulat sedm spm et mortificat carnem Rom: 8.

Q

Et eatenus postulat unitatem spus, ut carnis motus compescant, et ita dum illis indulgent, quod se invicem aiment et belligerent, nam Jacobus cap: 4: 1. ostendit, quod inde πόλεμοι καὶ μάχαι ex voluptatibus et concupiscijs nascantur. Igitur dum vult eos se mutuo tolerare, et in concordia vivere, non vult tamen ut ea sit concordia carnalis, ubi exulet judicium discretionis, non vult esse amicitiam mundi inter eos, nam ea est inimicitia cum D. ubi est Jacob: 4. Itaque dum unitatem suadet, suadet talem quae spus sit et oriatur ex amore D. illi e. repugnat hominibus in malo placere velle, unde Christus Vae pronuntiat adversus illos, quos omnes amant, praedicitque ut mundus suos odio habeat, quia non sunt de mundo. Porro dum unitatem spus suadet, adeoque unum spm vult agnosci ab omnibus et in omnibus operari vult, ut spus explorent an ex D. sint 1. Joh: 4: 1. ita ut quando unitati student, omnia discernant, neque e. fieri potest, ut sit commune inter lucem et tenebras, Christum et Dblm, unio esse et non mixtura dicitur contrariorum. Igitur hoc praeceptum eo est tendit, ut in omnibus eorum dictis et factis ea sit convenientia, ut pateat eundem spm D. in omnibus loqui, quod fieri non posset, si non idem loquantur et sentiant de D. et Christo. Sed unus hoc, alter aliud quid, ita ut unus destruat quod alius aedificat, contraria e. non possunt esse simul vera, nec D. contrijs modis recte coli, quicquid e. à veritate D. et Christi abit, eo D. et Christus abnegantur, Et eousque vult eos perficere ut idem sentiant et loquantur.

Sed hoc non tamen vult Aplus, quando ad unitatem spus hortatur, sed illud est postulat, ut omnes tq. fratres, qui eundem Dominum habent se mutuo intueantur, ut unus dicat se habere spm et non alium, et sibi velit ab eo credi tq. habenti revelationem peculiarem spus et tq. aliorum Domini, ita ut in uno sit donum spus et non in alio, in hoc alius spus quam in alio, in hoc aliter operetur quam in alio, in uno libertatem in alio servitutem, sed ut omnes cogitent spm nunc effundi in omnem carnem, et legem D. in medio animum poni, et omnium cordibus inscribi, ut eo sensu non possit amplius dici, cognoscite Dnum, sed omnes διδακτοὶ τοῦ θεοῦ Es: 54. coll: Joh: 6: 45.

Eam a. unitatem spus describit à modo per vinculum pacis: quod ita

Cap: 4.

ita illigi pt, ut ipsa pax sit vinculum, v ut innuat q ē vinculū pacis. Si priori mōo, fieri neqt, ut n pax compingat eos in qbꝰ ē, ad id, ut servent unitatem spꝰ, fieri n pt, ut pace p Xtm facta, tum inr Judaeos et Gentes, tum inr fideles ex ijs, n ea pax sit fndtm unitatis spꝰ, ea e. ēē n poet, si n idem spꝰ oparetr in Judaeis et Gentibꝰ, et in oībꝰ fidelibꝰ ex ijs, ut n alium spm habeāt illi q ij, sꝫ ut oēs in spū uno vi pacis p Xtm factae, habeant accessum ad patrem cap: 2: 18. sꝫ si βουλεβμὸν ab εἰρήνη distinguamꝰ, id q ē cāa pacis ē βουλεβμος εἰρήνης; cāa a. talis pacis ē charitas cum humilitate, longanimitate, ea e. ē pacis conciliatrix, hinc Aplꝰ 1. Cor: 13. docet eam n celare n pplexari, n inflari, non exacerbari, n cogitare malum, n gaudere injustia, q oīa concordiae repugnant, ita ut pax sit ubi charitas ē. Praeterea βουλεβμὸς pacis ē id, q ē norma concordiae, et hoc ē eadem dra, et ea oīa q Aplꝰ commemorat in seqq. ut e. concordiam firment, ad id nihil efficacius ē, q ut gveniant in dra et fide. Vult ꝫ eam studio servari x. vult ut oī contentoē virium id agamꝰ, ut pacem servemꝰ, si pote cum oībꝰ hoībꝰ. Quo simul innuit hoc difficile ēē pp carnē, nobis et alijs adjacentem, ita ut pugnare habeamꝰ cum cupiditatibꝰ nostris.

Sed haec pcepta Aplꝰ jam confirmat varijs argtis 1. inde deducit, q sint fideles unum cps et unꝰ spꝰ.

Cur Ecclia cps vocetr dictum ē cap: 1: 23. Et p se patet, si n nī unꝰ Xtꝰ sit, q et n nī unum cps Xti ēē poit, cꝰ fideles st totidem membra, ita ut qtqt n st membra Xti, n ad cps id ptineant. Quando a. dicat unum corpus, idqꝫ urget eo fine, ut servet unitatem spꝰ, id eo sensu facit q 1. Cor: 12: 12, qt. sc. partium salꝰ, et salꝰ totiꝰ, et membra hnt ad se et ad totum cps et comune cpt Schesin, adeoqꝫ n debeat qsqꝫ q suum ē qrere, sꝫ et q alteriꝰ uti dr Gal: 6. itaqꝫ cum fieri n poit, ut n habeant oīa membra cpris communem sensum, et ad eundem finem sibi cooperentr, inde firmum ducitr ad servandam unitatem argtm, sꝫ qndo addit unꝰ spꝰ, eo explicat, q raoē unum cps

fiant

fiant, sc. p unum spm, eodem mōo, uti ex cpte p oia membra sps
ajales, q oia membra movent, distribuunt; hinc Col: 2: 19. eo
mōo hæc res explicat, xtus e. spm suum oibus membris communicat,
ut p eum vivant tq. spm væ, qa fieri neqt, ut mortua habeat
membra, et n in oibus vivat, hinc dr 1. Cor: 12: 13. q uno spu
baptizemur in unum cps; dr a. unus spus, qa n nī unus e qad per
sonam, tum qa unus e respu opaōum suarum (pserim in N.T. quo
spus oes ungit, ut oes habeant ita unctoem, ut n opus habeant ab
alio doceri sc. p peculiarem revelaōem 1. Joh: 2: 27. in V.T. e oes
n erant uncti et Sacerdotes, Reges et pphæ uti nunc. Igr hoc iterū
argtm e, q suaderi unitas dt, q in effectibus reqrat, ut pateat caa,
& si eadem caa, idem effus dnt conspici, ijdem sermones et eadē facta.

Tertium argtm desumit ab unitate spei vocaōis: Quæ sit ea vocaō
dictum e cap: 1: 18.

Spes dicit exspectaōem futuri boni, nixa argtis qbusdam. Vr
ea spes vocaōis, qt. p vocaōem tum externam invitamur, tum inrnā
excitamur ut bonum id qramus et ad boni illius spem certam pveniamus.
Quando Aplus hic loqt de una spe vocaōis, scat eandem ee oium vo-
caōem, idem oibus bonum pponi, eandem viam pscribi, et tum bonum
tum viam ad bonum contineri in Eglio, q vocamur, ita ut unitas
ea qt. refert tam qad vocaōem et spem, dicat fndtm spei unum,
idemqs eus obtm, eundem modum sperandi. Fndtm spei e Eglium, et
q Eglium pponit, eadem caa spei xtus, obtm spei e eadem salus, salus
qarum, pfecta d. cognio, amor et fruitio, idem modus sperandi per
fidem et amorem in obedia yspicuum, qt. n temere speramus, ß ob
ea argta q circa nos et in nobis repiamus, ita ut idem spus, eædemq
spus opaōes sint spei illius signaculum et arrhabo, donec plenam
hæreditatem nanciscamur, ut ea raōe oes point eadem fiducia
spei exspectare et postulare vi vocaōis x vi pmissois, xacitais et
potiæ diæ ea oia q ad pfectam beatitatem creaæ raōalis req-
runt, et ut desiderij et spei nra sint objectum.

Quartum e unicus Dnus: Dnus is e q ht authoritatem jubendi et
vetandi

Cap: 4.

vetandi, nixam potia puniendi et remunerandi, nitit e. tali potia dnium. Deus igr Dnus e, tum qa nos eus proprietas sumus ut creaa, tum et potia, qa e legislator q pt servare et pdere Jac: 4: Ita cum dr unus dnus, deus scat, q Creator e et gservator hois, et à eus arbitrio hois fortuna ois in hoc et futuro seculo pendet. Quando is unus Dnus, scat eus imperium absolutum ee, ita ut nihil hois illi eximi poit, nec hoo jus habeat aliter qd agere q ex eus praescripto, ita ut oe aliud dnium huic subordinari debeat, et nemini liceat obedire, ni simul et obediat Deo, ut ois actio, q n fit scdm vltaem eus, sit moraliter mala.

Sed qq ea raoe sit unus Dnus et Legislator, hic tn D. n simplr q Deus videt spectari, aliàs e. eet ταυτολογία in hoc et seq. vsu. Q hic videt apte respici ad id dnium, q nitit redemptoe, ita ut p dnum hic redemptor illgat, q redemptus redimentis e. Ita Scra redemptoem spectat et ut emptoem, hinc τιμῆς empti dicimur 1. Cor: 6: 19. hinc xtus dr ideo mortuus ee, ut dnet, et ei vivamus Rom: 14: 11. et 2. Cor: 5: 10. Pr e. ei pmiserat semen Es: 53. Et vi pacti postulare poterat Gentes et Judaeos in haereditatem et possessoem Ψ: 2. et eo fine se dederat ut hret λαον περιούσιον Tit: 2: 14. Haec caa e cur filius D. singularit unus Dnus nr vi 1. Cor: 8: 6. ita Phil: 2: 11. dr, q eo fine exinanitus et exaltatus fuerit, ut ois lingua eum gfiteret dnum, q repetitum e ex Es: 45: 23. ubi illi jurandum ee dr ut dno, hoc a. oppnr tum dominatui unius in alium ut Matt 23: 8–12. patet, tum ppria gcupisciae, qt. non licet vivere suo arbitrio, tum dnio throni iniqtatis Ψ: 94: 20. denique oi eo, cui hoo se servum facit, pter deum.

Quintum e unitas fidei, de q supra dictum; dicit ὁμολογίαν in gre, in spee, q assentimur et amplectimur Eglium de salute p xtm. Et illa una eodem moo uti spes, q fide nitit, et vix aliter q gsiderandi moo differt à fide, ni q fides latius pateat, qppe cum spes tm vsetur circa bonum, fides assensum et dicit in condioes ipsas. Et una fides, qt. fndtm eus idem e testium D. de ipsius filio,

et

et dei testantis vacitas, et ipsius testij clara et distincta cognitio, idem obtm, ipsum id testium ac psonæ et res, de qbus testium illud loqtur. Quoo obtm fidei patet latè, et oia comprehendit credenda nobis. Modus et idem ē, cum n̄ poit in uno alia ēe q in alio; in oibus ut viva sit eodem moo p charitatem in bonis opibus dt ēe efficax Gal: 5: 6. Jacob: 2.

Sextum unitas Baptismi: Baptismus à βάπτω, dicit immersoem à ritu, quem adhibitum ēe gstat ex Eglio. Baptismus varius fuit uti docetur Heb: 9: 10. 6: 2. Non ē ajus oia huc transferre q annotata st ab alijs, cum hic n̄ agatur de oium, ss de xtianorum Baptismo, q baptizati sumus in noe Pris, filij et Sp. S. p quem baptismum nos Trinitati in solidum addicimus, et ut juramento obstringimus. Quæ scao sit docetur Rom: 6. q sit signum et signaculum mortis, sepulturæ et resurrectois xti, nrāq cum ijs communois, q e. aq immergitur, q ht vim suffocandi, is in morte ēe censetur, itidemq qdiu immersus in aqs hæret, illic sepultus, qndo ex aqs resurgit, q. ex morte resurgit, et denuo q. vivere incipit, ut novitas vā simul innuatur, q qlis sit distinctè et repsentatur p baptismum, nim: aq ht vim purgandi et abluendi, ut sectur vi mortis xti nos à peccis purgari, et vām novam dre ēe puram sine sordibus peccorum. Itaq baptismus unus ē, cum nemo alius sit in quem baptizamur, q Pater, Filius et Sp: S. n̄ alia mors q unius xti sacerdotis, n̄ alia sepultura, n̄ alia resurrectio q q ē in et p xtm. Imo baptismus is, cum uni dno obliget, unitatem stabilit, dicit e. Aplus, nos p eundem spm ēe in unum cps baptizatos 1. Cor: 8: 13. ut q baptizati st eidem dno, sub eodem vexillo q. militent qniam xtm induisse drent Gal: 3: 27.

Septimum ē untitas dei Patris oium: Qui describr, q sit sup oes, p et in oibus.

Deus qd sit n̄ ē q plixè explicemus, cum notum sit eo moo scarè Ens primum et pfectissm, in q st oes pfectoes cogitabiles, q sit à se, et reliqua in eo. Tale Ens n̄ ni unum ēe pt, qt. aliàs n̄ poet ēe perfectissm

Cap: 4.

ecclesiæ, cum si plures dij essent, in nullo potest quipi absoluta inde
pendia, absoluta et independens fœia et potia, nam saltem à se in-
vicem eatenq dependere drent, qb. à se invicem aliq mõo pati
possent, nam fœia passiva est respũ obti independentis et à se exi-
stentis; potia ibidem, qa si ea in oibg summa est, ung destruere
posset alterig opg. Q eatenq Deg unus ê.

Sed hic alia rõe th specialig aliquem hoc pmg in q distinctõe
ad gentilium deos, ina qs dixg obtinebat cultg circa varios Deos,
cum ung ppls et urbs alium coleret, q alig et alias. Sed specialig rõe
Judæorum et Gentium in ecclesi ad fidei grãa, eo e. mõo Crasis
explicat rom: 3: 30. ut ñ alium d. Judæi et Gentiles colendum ha-
beant; qs eundem oes q̃um d. p̃ eum q̃ oium sit Pater p regeneracõem aq;
ac creacõem, nam ex d. fidei regenant Joh: 1: 12. Jacob: 1: 18. ut
hic velit nos invicem tq. unig Pris filios gsiderari, ubi ubiq; in
Xto inculcat.

Describit a. 1. q sit ἐπὶ πάντων, hoc p̃ superioritatem d. nota
re rom: 9: 5. tum q sit idem supra oes, respũ administratois grad,
et ê ut sit superens Dñs, cui oes, etsi alter altero major sit, de-
beant reddere rationem. 2. διὰ πάντων, qb. q̃ oes agat, et qd
boni qcq facit, id p eum d. facit, ut oia sint q̃ ipsum et ad ipsum
rom: 11. oia e. ἐνεργούμενα à d. ê in q viving, movemur et sumus
Act: 17: 28. 1. cor: 8. 3. Ἐν πᾶσι qb ñ longè abê ab unoqq; nrum,
oes potius et sustinet q̃bo potia sua. Tum et qa p̃ gratiam inhabi-
tatem in oibg suis filijs ut in domicilio et in tplo suo habitat
vid: cap: 2: 21, 22. et Joh: 14: 21, 23. la via ostendunt nos repa
rãi servare unitatem, et concordiã ac paci studere. Nullum eorũ
argborum d, q ñ eo ducat et impellat; Imo nihil horum obtinere
p̃t, ubi nõ sit unitas sensq et affq, ni ubi ex eodem principio juxta
eandem normam oia dirigant ad eundem finem, d. gloriam et hois
salutem post hanc vam, et regni d. et Xti amplificacem, ecclisq
ædificacem in hac vita.

Ubi Apls commendat unitatem à distribuõe grad J. Xti 1. ubi N. 3.
us q̃ pñr. 2. fabrm. 3. Modus

Res

Rex ipsa ē distribuō grāa ἐδώδη ἡ χάρις. Grāa q̄d sit supra visum ē, hic sumit q̄ effis grāa, notabq̄ donum gratuitum, ꝟs tale q̄ xe grāa dicit ꝟt, q̄ ꝑp fluat ex ea d. vltrae, q̄ decrevit peccori remittere peccta, eiq̄ donare, ut Pro logh, dia q̄ st ad vam ēt pietatem necaria; q̄ ea dona q̄ st gnexa cum salute ubi ē Heb. 6: 9. Quando q̄ dicit unicuiq̄ data est grāa, hoc vult unicuiq̄ data ēe grāam salutarem, sine q̄ nemo beatꝫ fieri potꝫ, ēt q̄ obedientiem sufficiat. Et hanc grāam ut posset ēe grāam ex gratia sam ex mera liberalitate, hoc e. ꝓprie q̄s dr dare, q̄ de suo dat, hinc Apls q̄ndo commendat eam ēe d. liberalitatem in collatōe grāa salutaris Rom: 9. dicit d. hic ἵνα γνωρίσῃ manifestandi divias gloā suae in vasis misericordiae. Et igit hic, q̄ ubiq̄ inculcat sc. nemiem q̄q̄ hic q̄ ñ accepit ubi dr Joh: 3: ix ēt hinc Jacob: 1: 18. d. q̄ ꝑn, ut à q̄ sit ōe bonum donum, ex tto e. plenitudine accipimꝰ grāam Joh: 1.

Sed illi q̄by data, st ōes, unicuiq̄ dicit Apls. Hoc excludit in gre ꝺdem distinctōem Judaeorum ēt Gentium, de q̄by egerat capp: 2. ēt 3. ut innuat ñ dē amplig obtinere ēe Judaos ēt Gentes inimicitiam sublato pariete intergerino ēt sublata inimicitia in ꝺbi carne. Et hoc mpe respicit ad ambrosia, ubi ōes illi, quorum fit mentio, st ix ōes, q̄ gstituunt unam id eps, ut sensꝫ sit, unicuiq̄ membro istiq̄ epus, ēt unicuiq̄ fideli datam ēe grāam. Et hoc ut stabilim appareret, mpe gerebat cum seipo Apli, q̄ ēt ipi fideles stabilire θεοδέβηον εἰχήνης.

Hinc modum 3. ꝓponit ēt rationem communicandi grāae, sc. juxta mensuram doni xti.

Donāo xti notat eam gratuitam collationem grāae, q̄ xtꝰ ex potestate sua plenitudine exercet; qt. xtꝰ accepit eam potestatem in coelo ēt in terra, ē oium dnꝰ, ut q̄n tm meritꝰ ē sibi gloriam dari, ꝟs ēt suis dia salutaria bona, q̄ps ea jure postulat q̄ ix, unde plenitudo ea ex q̄ accepimꝰ grāam q̄ grāa, ve plenitudo xti, ēt xtꝰ ꝓpr ut salutis ōmoda ꝓfecta ēaa, ēt q̄ ad salutem, ad

vam

Cap: 4.

vam ad pietatem necaria sit, ea dah donari ἐν ἐπιγνώσει τοῦ θεοῦ καὶ ἰησοῦ χριστοῦ. ἡμῶν 2. Pet. i: 2, 3. Xtus e. ñ tm orat simpliciter, & precedit p nobis, sz ñtrecedit tq. facendos, ad tq. talis facendos q̄ lectiam obtinuit ñ alienam, sz seipsum, qq̄ adeo ita orat ut vi patri id illi debeah q̄ rogat, hinc sñm, quem missurg erat Pater, ita q̄ annunciaturg erat, de suis accepturum dicit Xtus Joh: ib. Et ea missio sñs statuit liberos Xti, & ea ē fabrifac Gal: 4: 4, 5, 6. ino ἐυλογίᾳ ad benedictio ois. ideo dah, qa Xtus facty ē κατάρα Gal: 3: 13, 14. etc.

Sed donum Xti gferh juxta certam mensuram ut Apls logh. Mensura ea notat varietatem χαρισμάτων magnitudinem, divias etc. qb. eorum norma ē libera donantis ultas, q̄ de suo fa- cit q̄ vult. Sed hoc simul faciam notat in distribuendis donis, qb. distribuunh accurate ſdm mensuram & eo mo ad gradu, q̄ cuiqs membro competit, nam cum Xtus voluerit ee multa officia mem- brorum variorum, necesse erat ut ñ oibus darenh oia, sz ut unum membrum alterig ope indigeret, neqs dicere posset, ñ habeo be opg, ubi pulchre id docet 1. Cor: 12. nam ex ea dissimilitudine q̄ ē in gne, qb. unum membrum ē oculg & unus q̄ alijs dah illuminati ocu li ad cognicem mysteriorum, aliud mang ad pes etc. ad q̄ curandum ad ea q̄ ad hanc vam pñnent, ab poing tranquille eam transigere; Ex ea dissimilitudine orih suavissa amoris harmonia ad multa ἑπιχο ρηγίας ubi Apls docet & ib. sz nulli tm membro denegah id q̄ pñnet ad ejus Xti ut ab eg sit vivum membrum, ubi in huas ejus, absi membrorum facultates ad vires defferant, tm q̄ eosdem fig agatur oia membra moveri dnt ad communem hre vam, ita ad hic, absi varient dona & gradg donorum, oibus tm dah vã fig, dah fides ad fis fidei q̄ quem fiunt unum cum Xto. Et hoc mxe facit ad scopum Apli; inde ad fegh: quemqs ita dñe gferre in commune suum donum, ut nec q̄ plus habeat, superbiat ad se efferat alios contemnat, nec q̄ ming alijs invideat, sz oes ad eundem finem, ad quem d. oia donat, q̄ ē ἔπαινος θεοῦ ejus acutã q̄ virili sua exerceat, nam summo illi fini subordinanh multi fines, ad q̄ finium varietate d. dona varie distribuit, ita ut

quos

quos vult alios ꝓvire, ꝙ alioꝝ ꝯ antecessores ut dr Heb: 13. illis tm̃ dct, qm̃ ad ꝺ mung sufficit ꝙ fegath in via salutis, ita ubi qbusdam visq̃ ẽ adeo acutq, ut longe disticta cernant, alijs ut ñ ni q̃ ante pedes sit, videre queant; q̃ ex intuitu illig absolute ꝺ. potestatis, q̃ agit q̃ vult de suis, ex intuitu ꝓpriæ indignitatis, ex gsideratõe, q̃ q̃ qsqs accipit sint dona gratuita, hoc efficit fer. vandam ꝯ ab oibq̃ charitatem, pacem ꝙ unitatem.

Illud a. q̃ de dono xti dixit gfirmat ex ꝙ. 68: 8. ꝙ fega.

Atq̃m a. illud q̃ desumpserat à distributõe variæ grãd ad comen. dandam unitatem gfirmat testio ꝙ. 68: 8. q̃ ꝓla. In xtis ꝺ ẽ defectio, in ꝙalmo secunda ꝑsona comparet, hic tertia, in ꝙalmo ẽ ΠΠΡϽ ἔλαβες, hic ἔδωκε dedit, in ꝙalmo ẽ in hoc, hic in hoibq̃. Sed tm̃ rem attentiq̃ gsiderandũ, ꝙ patebit sensum eundem ẽ; Et q̃ attinet mutatõem ꝑsonæ secundæ in tertiam, ea orit ex diversitate oratis, q̃ ꝺ ad ꝺ. ꝺ ad hoes dirigit. Verbum ΠΡϽ ẽ eam Emphasin ht, ut sæpe eo fine aliq̃d accipere, ut deh alijs cui coll: Exod: 25: 2. atq̃ illic LXX. 1. Reg. 27: 10, 11. Et si id accipe tale sit, ut habeat ꝓhesin ad alios q̃ obtineat ad communem eg q̃ accipit, ita intelligendũ ẽ, ut dare complacuit. Sponsor fanè ꝙ sponsor quod accipit accipit in bonum rei. ΠϽΝ ẽ collectionem et sæpe hoes indistincte. ꝙalmum a. illum, si q̃s attenta mente meditabit, is illget agi de regno xti tq. ꝺ. glorificandi à ꝓplo s. Eccliæ sanctorum. Primo e. ꝺ. introducit ut victor inimicorũ suorũ v. 1, 2, 3, 4. Inde 2o occãõ nascit applaudendi illi ut victori, dum ꝓpli eg se mutuo hortant ad laudem ꝺ. signq̃ alia latiã, v. 5. 6 cãa a. applausq̃ ẽ ꝺ. eoꝝ et opa amabilia v. 6, 7. Quæ beneficia et opa 4. comparant cum alijs ꝺ. opibq̃ v. 8, 9. etc. In ista comparatõe beneficia recta recensent varia, pluvia liberalis et ꝙ eam sequitur fertilis refectio, ajalium in ea habitãõ, in bonum in nobis, Eccliæ ꝙdicãõ, fuga hostium, Eccliæ in angustia gservãõ et varia beneficia. Deniq̃ 5. illi subjicit horum omnium cãa, afsensq̃ dei.

Itaq̃ ex his oibq̃ patet eum hic introduci adscendentem, q̃ vr. v. 1.

deq̃

Cap: 4.

Deus, qui dat pluviam, qui est Pater pupillorum, qui dat victum, qui omnipotens est et ungit in Thalmonem, cuius mons est mons Basan, qui hunc montem concupivit, cuius currus sunt myriades. Neque obstat mutatio personae, nam v. 20. iterum est mutatio personae; sed quod ostendit v. 19. agi de eadem persona de qua agitur v. 20. Nam hic est Εὐχαριστία aperta pro donis, de quibus agitur v. 19. Itaque 1. hic occurrit d. ascensio. 2. captivatio captivitatis cum ea coniuncta. 3. datio donorum eam consecuta. Quod primum attinet ascensionem d. ea non potest intelligi nisi eodem modo quo solet d. descensus in Scriptura sumi. Descendere d. dicitur, quando operibus visibilibus praesentiam suam manifestat, vel quando humana specie indutus apparet, uti notum est ex historia sacra d. saepius apparuisse. Itaque adscensus dicitur esse scilicet ascensum sub visibili specie vel demonstrationem praesentiae per signa et opera manifesta. Sed posterius hoc nusquam in Scriptura dicitur adscendere, quia non manifestat se d. per signa visibilia e coelo hominibus. Et prius illud intelligere oportet, ut scilicet ascensus sub specie visibili. Itaque illud hic intelligendum est, quod totius prophetae praedixerant, d. appariturum, ut ore ad os loquatur, ut pede suo ambulet inter homines, ut videri possit ut filius hominis, atque ita esse tandem rediturum in locum unde venerat v. Majestatem suam positurum supra coelos, et cum clangore ascensurum in altum. Et hoc ascendere notat coelum iterum occupare ut thronum suum atque illic regnare. Quod quid in Emphasi sciret, ex analogia scripturae patet sc. filio d. datum iri sedere in throno Patris, et glorificatum iri ea gloria quam habuerat ante mundi creationem, et regnaturum eum in omnia secula ut dominum et caput Ecclesiae suae, uti id patet ex Ps. 110. ubi Dominus domino dicit, sede ad dextram, dominare etc. quod idem est cum hoc ascendisti in coelum s. in altum.

Sed ~~[illegible]~~ cum ea ascensione coniuncta est captivitatis captivatio. Quid per captivitatem scilicet, in eo non omnes conveniunt. Bellarminus et Pontificii plerique explicant de Patribus, qui fuerunt usque ad ascensionem Christi in Lymbo captivi; Augustinus per captivitatem vel id intelligi posse putat, quod captivum tenet, vel ipsos captivos, priori sen

su

sensu mortem poē illgi, posteriori hoēs, qs xtus captivos sibi fecerit & sub jugum suum miserit.

Sed ut distinctius hoc illgamꝰ, videndum ē q̄ fiat שָׁבָה שָׁבַב. שָׁבָה alibi ē captivum facere, unde LXX. vertunt ἐκπορθοτεύειν & αἰχμαλοτίζειν. Sed q̄do cum שָׁבָה jungit̄ ēt cum שָׁבַב & שָׁבוּ fiat plerumq̄ hostes captivos facere, ut שָׁבַב sit captivi hostes vid: Neh: 1:3. Num: 31: 12. Nam ut amici captivi illganꝰ, q̄ liberēs hoc inusitatum ē in Scra S. Itaq̄ si de hostibus captivis illgendum sit, ut illgndm ea videat, ñ uno mōdo juxta analogiam fidei & Scrae explicari pt, nam diversi hostes xti st, hostis xti Dblus fuit, fuit mors & peccatum, hostes xti st in universum oēs hoēs à nativitate, q̄a subsunt regno peccti & Sathanæ & concupiscēijs carnis, & ἐξουσίᾳ τοῦ σκότους Col: 1. & ἐξ ἁρπαγῆς ēs Deō Rom: 8. st denicq̄ hoēs q̄ se singulariter opponunt regno xti. Si Dblus illgat & mors & peccatum, illi hostes captivi ducti st, q̄do ējs adempta ē potestas, nam de Dblo & illgi pt loca Col: 2: 15. de Dblo dr, q̄ illi xtus tq̄ potentior eripuerit vasa sua Luc: 11. q̄ is nihil amplius habeat xtum potē Joh: 14. & 16. q̄ ejusdē sit Princeps mundi, & in pugna ea cum xto is succubuit Apoc. 12. denicq̄ illi adempta ē potestas morbis & mortem xti Heb: 2. morbi & adempta ē aculeus ubi peccto vis 1. Cor: 15. Sed & hoēs xtus captivos egit, q̄do eos potenter everbit, ex. gr. Saulum xti & xtianorum inimicum unum, alios q̄ potiam Eccliæ p gratiam d. explicat st, & q̄tus captivi ducunt̄ sub obedia Eccliæ xti ubi dicitur loqui 2. Cor: 10: 5. Et hoc gfitmah p ea q̄ sequunt̄ in Psalmo, q̄do addit, q̄ rebelles & accepit, ut habitarent decentiam Dei. Quando a. vi captivas ea hōum gētium, modo invitis, q̄ hoēs gerunt̄ ut antè gerentes nolentes sint & invitī, q̄ vi cogi debeant. Vis a. ea radicalis ē, q̄do aliquēs destruunt, & hoc convicia de xtianæ Eccliæ 1. Tim de amabilitate ēg, q̄a vis fit in ultimum hoēs, & ita hoc fiere vinculis victoris & amoris astringi, ut ñ potius amplius & nihil, qs xto se subjiciat. Praterea ea & intuitu, q̄ cum fuerint amici hostis xti Diaboli, atq̄ illi erepti sint, ut desinant ēg subditi & pcly a, xtum solvisse,

vin-

Cap: 4.

vinculum illud q̄ dblo adstringebat ed ademisse jus dblo regnādi in eos q̄ facbum ē satisfaciendo p̄ peccō, à peccō e. erat de dbli in hoēs dnām, ed hoēm in regno dbli servatq̄, ut xp̄s ea rāōe Λυτρωτὴς sit, q̄ hostem captivum faciendo simul illum solvat, ed dum captivum facit, everā liberum facit, ē e. xp̄o captivum ee, liberum ee, lex e. amoris et libertatis lex Jac: 2. hinc q̄ ed sibi refractarij anbeā hoēs, p̄ eam captivitatem fiunt spūs xti adversarij, fieri e. nequit, qn q̄ndo regnū ei pristinum tenebrarum, egps miserias gferre incipiunt cum regno lucis ed filij d. in q̄ translati st, q̄ndo novi regis ed dni dicias, gloām, Majestatem, amabilitatem, benevolām, graam et misericordiam gferunt cum pristini regis turpitudine, savitia, friand spūs adversarij spūs, ed priori dno bellum indicant.

Ea a. captivād, qa immediatè subjungit asserūt, potiq̄ jus ad captivandum q̄ ēg juris exercō videt, primo assū innui, qa jus ei nihil adferre ut victoria, jam tum actu captivi ducti vident, q̄ eum xp̄o q. in coelo collocati erant ut locuty ē spūs eap: 2. dg sqla.

Tertium ē distribāo donorum: Per dona ellgnt, ōia bona, q̄ xp̄s ex plenitudine sua gfert in electos suos x ut supra spūs locuty ē dēs bene dictōis spūales eap: 1: 3. ōis εὐλογίᾳ πνευματικῇ, ōis χάρις x: 8. ōis πλοῦτος χάριτος x. 7. ōis πληροφορίᾳ x. 8. q̄ dona supra à nobis explicata st, ed put referri ad ea, q̄ st tum dg, tum futurae vē, ed in hac vā donum regrādis, sanctificāōis ed justificāōis ed post hanc vām glorificāōis, atq̄s ea put gveniunt statui N. T. q̄ donum spūs plenioris adoptōis, liberioris accessg ad d. clarioris revelāōis mysteriorū dei, libertātis, gaudij, ed qgd denigs spūs, quem xp̄s, postq̄ collocatus fuit ad dextram d. effudit in electos, opat q̄ ōia bona N. T. Nam haec comprehendunt ōia ea ijs donis, q̄ in sequentibus enumerant, nam q̄ndo, ut q̄ dona data sint, ellgam, dr datos ee spūs edc. ad καταρτισμὸν τῶν ἁγίων ed οἰκοδομὴν τ̄ σώματος τ̄ χρ̄ῦ, ut perveniant ad unitatem fidei ed cognitōis filij d. eo ipso atq̄s dr, fidem, cognitionem, ed qgd spectat ad eam plenitudinem, xti meritū ee ed desse; eo ipso a. q̄ donata vīr, nihil gratuita ee, neq̄s ex meritis, sd ex ed q̄ meritum dari. Ea

Ea dona Xtus dr dedisse, postq ascendit in altum, qa ea dona Xti
opa dona sūt, qa ea meritis ē, et q solis ē ut salutis, ita eium donorum
salutarium effectus caa Heb: 5. hinc ois graa, q accipiunt hoēs, ex eq ple,
nitudine accipiūt Joh: 1: ib. hinc ē, q Xtus fīm, fīm suum vocat, et q
magis q̄dam sonare videt, dicit Patrem in nōe suo fīm mittere x̄m
ri ex jure, q ipse impetraverat passiōe sua, atq Xtus dr accepisse eam
potestatem in coelo et in terra, ut nī Xtus det, nullum x̄cis munus accipe
quang, id e. q̄cunq sua tantummōdo, ut summe exaltandi supra se
nōen, et oēs q̄fiteant eam ēe dnam ad gloām Pris. Et hoc effectum fuit,
nam d. habitans lucem q̄priatorio, atq q. thronum gratiae q̄stituens, eo ipso
fecit ut q Apls docet Heb: 4: ib. ubi ostendit n̄m q Xti sacerdotis
intercessionem, et vi sacrifiij ab eo q̄stiti, accipi misericordiam gratiam et
auxilium.

Sed dona ea qq̄ eximia sint q̄ q̄fernāt electis fīm et alia sūt in five
libus communia, et clara ea lux x̄stianis, q cum Xto exorta ē, liberāt
ex idololatria et hmōdi q̄ sūt plura.

Hac ex. larga donorum variorum distributio cum Xto victori tribu
it, doctissi viri tes eo ab initio putant ad morem regum ac victorum,
q triumphum agentes pplo liberalia dona solent erogare et ea in vul
gus spargere, ut et sacrifiij solebant victoriam q. sanctificare, cum
q̄bus peracto convivia erant juncta.

Sed quōdo tandem ea dona dicunt hoibus data, cū tum inanitis eorum,
q ea acceperunt, indignitas, q cum n̄ ni hoēs fuerint et tales grum fer
vitio deg n̄ indiget, q nil deo dare pōt, ut illis q̄ retribuat, qui
pue a. q peccatores sūt ira digni et filii irae nāe, q respicit Ps: 8. q̄
e hoō etc. unde et mera x̄cis ut et ēlectos ubi vidimus. Denique eo
ipso q indiscriminatim hoēs vocant, tollit discrimen, q olim obtinu
erat, ubi dicebat Xtus tua Mosi statuta Israeli manifestabi n̄ sic
alli pplo, et ubi Israel solus erat dei pplus peculiaris, nunc hic
rex, rex totius terrae vocandus erat, q n̄ Judaeos tm, sed et Gentes ha
rediturum postulabat, et cui Gentes et debebant obedientes fieri
Ps: 2: 8. Gen: 49: 10.

Hoc a. Apls n̄ affirmat tm, sed probat et demonstrat x. q. quōdo dicit

id

Cap: 4.

id ascendere, q in Psalmo memoratur respicere ad antegressum descensum dei. Vis argti Apli in eo n̄ ē, ac si oīs q ascenderit, prius descenderit, ss in eo, q q̄ndo Deus dr̄ ascendere, necessè sit, ut is primo descenderit, nam coelum ē sedes et thronus d. coelum ē domus d. Itaq q̄ndo in eam domum ascendere dr̄, necessè ē ut eam ad tps reliquerit, atq hinc Aplus apodicticè demonstrat d. descendisse, qa totus Psalmi contextus de d. sermonem ēē docet.

Sed eo ipso Aplus nos et revocat ad analogiam scrarum, q descensum d. singularem n̄ semel memorent, nam Deut: 33: 3. pdicitur d. pplm suum pede suo pambulaturum. Ps. 8. dr Eum hoēm visitaturum, et filium hois ꝛ in carne hua apparituram; Ps. 50: 2. Deus effulsurus dr̄ ex Zione pfectoē pulchritudinis; Ps. 82. introducitur ut stans in coetu deorum ꝛ judicum et principum Judaicorū. Es: 40. pdicitur tps futurum, q dici poēt Ecce Deus vester; Mich: 1: 3. deum exiturum ex loco suo, et descensurum totidem ꝛbis pnunciatur. Et frequentes d. apparitoēs in visibili spēe hunc descensum adumbrabant. Sed modus hus descensus describitur, q descenderit in inferiores partes terrae; q n̄ uno moo explicatur ab inrptibus, qdam e. p inferiores partes terrae ipsam terram illgnt, ut sensus sit ex superioribus mundi partibus descendisse in inferiores ꝛ partes terrae, ut oppositio sit inr partes superiores n̄ terrae ss coeli et inferiores terrae. Alij p inferiores illignt ipsius terrae partes inferiores oppositè ad superiores, qs vivi hoēs inhabitant, ita ut inferiores sint sepulchra. Et sanè ut ita illgamus cvenientius ē, q̄ndo e. descendisse dr̄ totus descensus eius ad ultimum usq terminum illgi dt, q fuit sepulchrum uti Phil: 2: ubi descensus exinanatio vr̄, ss exinanitio ad mortem, atq ita sepulchrum, cui exaltaō ꝛ ascensio oppnr. Nunc aequum ē, ut nos qcq eius, q descensus ꝛti vocari pt, eximamus. Qui Lymbum illgnt destituuntur analogia fidei et Scrarum. Qui uterum virginis illi aliqd dicunt, nam ad descensum et ptinet cceptio in virgine et nativitas ex ea, ss tn̄ minus pprie hoc illgi pt, et potius ē, ut gra liter haec comprehendamus.

Concludit Aplus ꝛ. 10. illum q descendit, et eum ēē q ascendit ꝛ. 10.

ascendit; Locum ē in quem ascenderit, notat: Denicq; ad gñm finē.

Quod primum attinet, q̄ idem sit q̄ ascenderit ē descenderit, hoc eo ꝓbatur, ut q̄libet psona fateh, ē demonstrat xtm revera Deum ē, cum Psalmg de Deo loqr.

Sed q̄do de d. ascensum ē descensum ꝓdicat, officium ē respicit ē statum ōffō gformem, descensus e. cum ait viding notat manifestatōem in carne, deqq in carne apparuerit, ut in illa ageret ē patebret, p q̄ hoēs Deo reconciliari poterant, n ē dubitandum qn notet hic id Dei propositum de q 2. Cor: 5: 19. D. e. in xto erat eo mō ut dr Col: 2: 9. Itaq; notat, q̄ cum fuerit in forma D. seipsum exinaniverit, ps ē ita ut postea valdē ip eam superexaltatg fuerit, ē acceperit nōen supra oē nōen, ut Deg ēt ōium, atq; ita gloriam q̄ habuerat ante mundum, ē q̄ ad tps q. deposuerat, iterum glorificaret. Ut Aplg inculcet, q̄ ē si de D. descendente loqr fcia id tn tandem eo ꝓbinere, ut se iterum demonstret mxē glōsam in throno Majestatis suæ; Et ita Aplg d. salvatoris statg aptè fcah. Locq ad quem adscenderit ē ὑπεράνω πάντων τῶν οὐρανῶν; eo ipso n fcah, locum in quem xtg ascenderit, n ea coelum, ps summum coelum coll. Heb: 4: 14. ubi dr transijsse coelos ē cap. 7: 26. ubi dr ὑψηλότερος τῶν οὐρανῶν γενόμενος, qbg locis notat, q̄ Aplg tobies commemorat, eum gsedisse ad dextram Majestatis Dei vid: Heb: 1: 3. 8: 1. 9: 24. 10: 12. etc. ut noteh fe. n quemlibet hic ascensum ē ellgndm, ps talem q̄ sit ad capescendā summam potestatem in coelo ē terra, ē ita d̄nium exercendū in omnia.

Præcipuè a. regnum in pplm, ad quem ab hostes liberandum ē sibi subjiciendum descenderat, q̄ finis notat, q̄ ea verba ut impleret dicta. Per id dicta implere ellgi pt id ac, q̄ xtg egit ad Ecclam suam ꝓfectè salvandam primo loco, ps ē ea dicta agenda, p q̄ D. glorificari volebat. Primum e. id aptè satis ex antecedentibg ē sequentibg patet, cum ad dona danda ascendisse patet, ab, ē ad ea dicta, q̄ ptinent ad ædificationem ecclæ xti, neq; e. fieri

poterat

Cap: 4.

poterat, ut Xtus hq. sacerdos ascenderet in coelum, ñ p suis intrederet, ipsq; intercessõe sua sēs spūales benedictiones acquireret x dia q ad vam ed pietatem st necaria, hoc docet Heb: 7: 25. Qtenùs ñ poterat ut sacerdos ascendere ad intrandum p suis, ñ ed hq. sacerdos gsumaty regaret, hac e. duo ĝiunguñ Heb: 10: 19. ed 1: 3. ofer Zach: 6: 13; 13. Nam oblõe ea sua, ut meritq erat suis vãm, ita sibi eos pplm. Qua duo ed ĝiunguñ Heb: 2: 14. aliqs hinc necesse fuit, ut essq ed ascensois ẽg eet dia implere, ed tum pplm suum plenè salvare, tum dia in mundo sibi ed suis subjicere ad plenissãm gloriã dia demonstrationem.

Hoc jam Aplis ex eventu pbat ed demonstrat q ẽ q postq ascenderat, alios dedit Aplos, Prophetas, Evangelistas etc

Aplos 1. memorat, q qles sint dictum ẽ x. 2. Apli nõen legatum sorti, legati a. ẽ dñi sui nõe cum authoritate qdam ad alios loqui ed ẽg placitum ed voluntatem ferre. In Aplis q requirebat messio ñ hm gliscunqs, ita q ea gignebat eam ẽgmodi opibg q qbent missoem, ed p q d. attestari ijs ubi dr Heb: 2: 4. ut dia in pauca trahamg, Aplorum erat ea testes αὐτόπται Act: 1: 21. 2: 32. ed 2. miraculosis opibg demonstrare suam missoem, q opa quippiã duo st, tum in qbg elucet potia verbi, tum potẽa mang dia, qlia sane opa Apli patrarunt. Apli q ñ hnt successores, nemo e. post eos pt ee αὐτόπτης testis, ed si qs q Aplo Xti hri velit, is ut suam missoem pbet necesse ẽ.

Prophetas 2. memorat, de ijs dixing cap: 2: 19. ed 3: 3. Prophta in emph: ij st q qdicant futura ita ñ qliacunqs, verum ea q sine revelatõe fieri nequeunt x mutij mysteriorum. Sed in minori emph: ij ed, q qphias exponunt juxta analogiam fidei Rom: 12: 6. de qbg ed agit 1. Cor: 14: 32. ita de ijs ed agit pphia Joëlis qq ñ solis. quos Aplq hic allegat, intrbes discrepant, st q priores, st q posteriores allegat, st q utrosqs. Sed evidenti mxe colligi pphta stricte dicti, cum dras ed distinguunt ab ijs, quorum certe ẽ ex fide pphetica ed docere ed

el demonstrare ex Mose el pphis J. ee Xtm ad ovum gferam. Illi q signatè ppha st, q fata Eccliæ N.T. post xtō ascensum ꝓdixerūt, qles pphiæ plurimæ exstant tum passim in Eplis Aplorum, tum el singulariter in Apoc: Joānis, nam ubi ad statum eorum, q ante Xtm viverant, respexerat, ut fidei dirigerat q pphias in Xtm suo tpre manifestandum, el q certa tporum signa cognoscerendum, ita ad pfectionem fidei N.T. ut ne ignorent amici d. ea q facturus sit, donec redeat ad judicandum vivos el mortuos, ut qbus exeuntq fata secunda v adversa, semp eligant ea distribui à manu dni sui Xti sedentis ad dextram d. el dnantis el inr el q hostes, pplmq suum gservantis inr ōes mundi el dbli insultq.

Neq horum ordini eximi sunt illi, q singulariter dono ꝓphandi instructi fuerat, de qbq legere e Act: ii: 28. el xi: 9, ii. An hodie ꝓphæ el denq nescio, dari pōe scio, e e. Xto reliquq spūs? si q talibq se ꝺem gerant, examinari dnt, neq temere cuiq spui credendum, sunt e. q eadem pphæ exsurgere à qbq Xtq nos cavere voluit.

Evangelistæ 3. memorant. Eglistæ illi vi nois tales st, q læta adferunt nuntia x q nuntiant Eglium, Eglium e. lætum nuntium notat. καὶ ἐυαγγελίζεσθαι illi st Eglistæ q bonum ad verbum salutis annunciarunt, q peccori osbendit via ad commūnem dei, via væ el plenitudinem gaudij el deliarum ærum, ut loqmur ex Ps. 16. Ea vide competit el Eglistæ nōen Aplis, cum el ij ad eum finem à deo dati fuerint, und Paulq Rom: 1. se dicit segregatum ad Eglium dei, el de ijs el Esaias loquitur e cap: 42. el alijs locis; imo eo ipso loco, q hic citat Ps. 68. dr, q post dng dictum dederit, boni Geoniatricum fuerit exercitij multq x. vr. inter qs qr Apli fuerint, nemo dubitabit. Sed distincte ab Aplis Eglistæ vocant ij q fuere comites Aplorum, q conscripserunt hriam væ, dictorum, factorum, passionis mortis, resurrectionis Xti, singulari ductu spūs, in qbq tū requebat ut eccl. ἀκολουθίαι, q

in

in Aplis reqrebat, atq ij Ecclesias ab Aplis fundatas porro et
ædificarunt et erexerunt. Deniq Eglistæ et vocant, q occupant
in explicando Eglio s. Eglistarum scriptis, q dicunt facere ἔργον
εὐαγγελιστοῦ 2. Tim: 4: 5. vid: et Act: 16: 3. 21: 16. 1. Cor: 4: 17.

Cap: 4.

Memorant 4. ποιμένες Pastores. Pastores illi st, q ducunt et
regunt oves, atq cavent, ne à recta via in avia abeant, qq er-
rantes in viam reducunt, q ægros et afflictos ajo gsolant, q pi-
gros excitant et impellunt. Atq ita pnt pastores distingui à do-
ctoribus, neq necesse e, ut eo mōo q Dres doceant, qq ut planè
n doceant, fieri nequeat, neq et regere pt qsq gregem xti, nisi
baculo xbi, nec gsolari ni p xbum fidei et spei, nec ἐλέγχειν
ni ex verbo, nec in viam reducere ni hac adhibita lampade,
neq qcq rectè agere ni ad pscriptum xbi dij, atq adeo qdammōo
docendo, ss ita tn ut n eo mōo doceant ac illi q κατ' ἐξοχὴν
διδάσκαλοι vocant, nam Rom: 12: 8. διδάσκοντες et παρα-
καλοῦντες distinguunt, ni fortè illic mavis non distinctos or-
dines, ss distincta opa illgere vid: et 1. Tim: 5: 17. ubi προεστώ-
τες et πρεσβύτεροι vident distingui ab ijs q laborant in xbo et
dra, qq alij putant emph: ee in voce κοπιῶντες, ut sensus sit,
illos presbyteros dignos ee duplo honore, q laborant in xbo et dra,
x q integri et laboriosi st in ope suo, oiaq ad q vocati enixè
agunt. Quicqd sit n e dubitandum, qn point fidelium qdam apti
ee ad κυβέρνησιν, q n st apti ad docendum.

Διδάσκαλοι 5. memorant, illi st q docent, s. ut audivi-
mus Aplm loquentem 1. Tim: 5: 17. q laborant in xbo et dra. Ad id
a. reqrit sapia, ut oes dræ partes apti sint inr se comparare,
mysteria N.T. explicare, facta et dram N.T. ex Veteri gfirmare,
ad gsciam veritatem demonstrare, comparando ea q rao docet cum
ijs q revelao, conclusoes reducendo ad principia sua, ex principijs
notis ignotiora deducendo, et si q st plures xæ sapiæ partes.

Aplus

Aplg oia ad pauca q̃dam capita reduxit, q̃ requnt in διδασκάλου
2. Tim: 3: 16, 17. is sanè n̄ pt̄ ee διδάσκαλος, q̃ nec veritatem
salubarem vitè gfitenare neq; refellere errores, atq; ἐπισυ[illegible]ειν
ἀντιλέγοντες potit. Atq; hoc mõo hi duo posteriores ordines distin-
gui pnt, si qs tn cum Hieronymo, Augustino et alijs p̃ ysdem eos fu-
mere velit, eo q̃ n̄ p voculam de sibi subordineat, ss p καὶ con-
jungat, ut unum potit ee explicão alterig, n̄ e in eo hæresis, mõo
id gcedat eos et, q̃ cum n̄ docent, tn decorum ordinem servant, et
gsilio auxilioq; alios juvant dari à xto, cumq; tales dari et datos
fuisse patet, tuto et eos distinguere possumg.

Hos oes Aplos gsiderari vult ut datos à xto, atq; adeo ut dona eg
n̄ verò ut tales q̃ nascant v ab hoibg ad talia opa aptent, certè cum
oia bona dona coelitg descendant, hæc et coelitg gcedi indubium e,
et nemo pt adeo aptg e, nī p potiam d. à q̃ e eis ea ἰκανότης, q̃
requit in Ministris N.T. ut dicit Aplg 2. Cor: 3: 5, 6. q̃ e. potens,
set Aplos dare, Eglistas Prophas, n̄ Deg, qs mysteria ab oi evo
tacita, et q̃ in nullig cor venerant, revelare nī spg dei 1. Cor: 2:
qs illuminare mentem, ut potit cognoscere spem vocatoj etc. nisi
πνεύματα βοτάνης καὶ ἀποκαλύψεως cap: 1. hg Epla; qs singu-
lari charitate d. et pxi accendere mentem nī d. p spm suum Rom:
5. Et ut uno xbo oia dicamg, à quam qcq horum ee pt, nī ab eo,
p quem et à q̃ st oia Rom: 11: 36. Et in spē alig bonorum fons e,
q̃ electio in xto antè jacta mundi fundra, redemptio p xtm, intercs-
sio xti, meritum mortis, et dignitas resurrectois xti, nī a. xtg fu-
isset Mediator d. et houm nī descendisset, et cum esset in forma dei,
seipsum exinanivisset, et ad mortem crucis obediens factg fuisset, ng
xbum salutis et Eglij auditum fuisset, v ministri, q̃ illud annunti-
arent, dati fuissent. Specialig a. nī xtg consedisset ad dextram
Majtatis, spg n̄ potuisset ad ea munera in Aplis, Eglestis etc. opan-
da mitti, nam spg talis et in tali mensura n̄ poterat dari, nī antea
xtg glorificatg esset, ut dr Joh: 7: 39. unde xtg dicebat, spm n̄ venire,

nī

Cap: 4.

ñi ipse ad Prem abeat, Joh: 15. et 16. hinc dr Act: 2: 33. q dex-
tra d. exaltatus spm effuderit, neq et anteà illæ veritates doceri
poterant, q audatæ st post xti exaltaoem, nam ante eam ñ poterat
xtus ut gsummatus sacerdos pponi; Imo Aplus dicit, eum si adhuc in
terris eet, ñ ee sacerdotem, adeoq summam oium ee, q sedeat ad
dextram throni Majtais Heb: 8: 1-4. anteà e. ñdum oia erant
impleta, neq bona N.T. poterant dari, ita ut qcqd in N.T. Eglistæ,
Apli etc. nuntiarunt et docuerunt tpribus secularibus tacitum, id demũ
audiri potuerit et plene cognosci, postq xtus exaltatus fuit.

Finem e. horum pponit v. 12 et seqq. 1. Occurrit καταρτισμὸς
τῶν ἁγίων, πρὸς notare solet scopum, atq interdum aptitudinem
ita ut et εἰς, et aptitudo et scopus sibi subordinant, nulla e. datur
aptitudo, ñi q tendat ad finem, ut innuat καταρτισμὸν τῶν
ἁγίων scopum ee horum donorum et ad illum dona ea apta ee.

Ἅγιοι qnam sit supra vidimus cap: 1: 1. illi sc. q imitant d. sanc-
titaem v. amorem eum, q d. se et gloam suam psequt, et ita q se
totos gformant d. tq. explari, ut eorum vã exprimat d. virtutes,
et ex ea pateat, qs qlisq sit d. qntiq ab hoe æstimandus, ut in
emph: sancitas dicat eam hois cum d. similitudinem, ut nihil sit
in hoe, q ñ Deo p captu hois conformet.

Unde nunc qd sit καταρτισμὸς τῶν ἁγίων flè patebit: κα-
ταρτισμος ē à καταρτίζω, q varia scat, scat e. in gre aliqd
aptare et pparare ad opus et usum aliquem. Sed in spee notat aliqd
q corruptum et luxatum ē, in locum suum restituere et redintegrare
ut pprie sit ἄρτων membrorum in locum suum restituo, uti id fit
à Chirurgis, atq ita usurpari videt Gal: 6: 1. hinc qqs rem resar-
cire qqs et redintegrare καταρτίζειν vocat vid Marc. 1: 9. Matt:
4: 21. 2. notat aliqd pficere s. rei majorem pfectoem addere atq
eam elaborare. 3. componere, atq ita rem, q ex partibus gstat,
concinnare. deniq qt. ab ἄρτιος ē, notat rem pficere et absolvere
eo sensu sumit 2. Tim: 3: 17. qcqd horum eligere placeat ea et sin-
gula

gula et universa hic q̃drant, unde inſtaõis [illegible] varietas, dum glumnaõem, alij coagmentaõem, alij reſtauraõem xbunt, ſi e. hoẽm ſpecteng, qb. ad certum finem à d. ẽ conditg ẽ et naã ducih, ꝙ ꝑ Eccliam vocah, iba neceſſe ẽ ad eum finem aſſequendum, ut Cparch et aptch, illiqꝫ ea facultates, q̃ necariæ ſt ad opg, ad q̃ vocatur, concedanh. Itaqꝫ cum reſpũ d. finis oium ſit, ub d. et hic et in ãam in electis ſibi gloꝛg et admirabilis, ubqꝫ hoc beatg ſit in eodem eo glorificaõe d. ope, neceſſe erat hoẽm accipe oculos ad videndam d. gloãm, et q̃d ẽ in d. amabile et admirabile, iba ut inde pateat ipſam ſanctitaem ee id ꝑ q. hoc Cparch et aptch ad eum finem, nam ſanè ſanctitas hoĩs ẽ glorificaõ d. cum ſit gloꝛ d. in hoc imago et expreſſio ꝑ cognioem et amorem. Hoc xò neceſſe erat ut fieret, qa hoc peccor ſua naã ad id ẽ ineptg. Si p reſtauraõe et renovaõe ſumamg, id ẽ apprime cum ſtatu hoĩs gveniꝫ, primitg e. hoc conditg erat ad imaginem d. x ſanctg creatg erat, ubi vero nunc naſcih, morbg ẽ in peccis ut ſupra vidimg, ſubẽ regno pecci, gempiſciarum et ptabi dbli, ut renovari eum ad imaginem d. neceſſe ſit, et regrari ſi ſanctg ee debeat ubi Aplg hoc cap: et ſeqꝫ plixiꝫ docet. Si ſumamg p reſtitutõe ea, q̃ membra luxata in locum ſuum reſtituunh, ut qvis concinnè colloceh et ſit totiꝫ cpis, oiumqꝫ membrorum ꝓportio et harmonia q̃dam, ita et apprimè hoc loco convenit, nam in hoc peccore nihil ſuo loco et ordine poſitum ẽ, et oia q. membra luxata ſt, illetg corruptg ẽ ꝑ ignoriam cap: 4: 18. neqꝫ ut debebant, tobi hoĩ Glucet, et oibꝫ eg partibꝫ, unde fit, ut dum oculꝫ hoĩs, q̃ illetg eg, tenebrꝫ ẽ, totꝫ hoc nil ni tenebræ, hinc illetg ã Cit, ꝑ ſeqꝫ, obſeqꝫ vltais pverſis motibꝫ, vltas et à vero bono averſa, et pverſe concupiſcas caras, ñ impat affectibꝫ et cpis motibꝫ, ſi ab ꝑ trans-
xsum agih ut à lege peccati q̃ ẽ in carne, ſubiugeh Rom: 7. Et ut xbo dicamg, ñ ẽ ordinata oium hoẽm partium harmonia, q̃ erat

in

Cap: 4.

in integro hoe, & hoo debebat καταρτίζεσθαι ed oes hois partes con-
cinne restaurari, ed tobg hoo eo modo sanctificari, ut Aplg id describit
1. Thess: 5: 23. coll: Heb: 13: 21. Si sumamg p̄ p̄fectoe ed g sumemae,
hoc ed hic mge gvenit, nam ꝑti meritum n̄ extendit se ad id tm, ut
inibium sanctitatis hic sumamg, s̄ut plenè illi tandem conformes fia-
mg, ed ut logh Aplg, d. tandem similes fiamg, eumqꝫ cognoscamg ubi
cognobi sumg 1. Joh: 3: 2. Itaqꝫ tandem sistemur d. vi meribi Xti
sine macula ed ruga cap: 5: 26, 27. Et sane hic ē finis eorum donorū,
hic terming, hoc ἀποτέλεσμα, ad id ea dona nāa sua tendunt ed
hoem ducunt ed apta sunt.

Porro Aplg ponit finem eorum donorum ἔργον διακονίας.
Qua rade hic eligi debeat, interpbes disputant; quidam ꝑs p'ev
explicant, ut sensg sit ad p̄fectionem sanctorum in ope ministerij
x mediante ministerio, neqꝫ sane incommodè, si sensum ed nexū
spectes, nam finis istig διακονίας statim subjungih. Sed n̄ obstat
ut ēs hic sumah suo sensu ordinario, commodg e. sensg, si qd ad rem
agendam Xtg dederit Aplos hic exprimah, ut dicah respū eorum,
circa q ministerium eorum occupatum erat ēe καταρτισμὸν καὶ
οἰκοδομήν; s̄ eorum officium ēe ἔργον διακονίας, ad id vocabā-
tur ed dabanh, n̄ ut xtlyzed Dni imparent, s̄ub servirent, ut Xtg
docet Matt: 23. hinc Aplι ubiqꝫ se δούλους vocant, ed fanè ministerium
ē vocio Aplι, Eglisiae etc. tum qa Xto servire dnt ed nil log enjussum,
tum qa hoibg, ed ut Aplg dicit ōia fieri oibg. Ἔργον a. διακονίας vi
qa cum labore gjunctum ē, unde Aplg labores suos enarrat, ed se la-
borasse pro q alios dicit, hinc ei illi laudanh ed honore digni dicunh,
q laborant en xbo ed dra 1. Tim: 5: 17. ut ad laborem vocenh, q ad
Eglium annunciandum vocanh, unde ed vocanh σύνεργοι Dei 1. Cor: 3.
placet e. deo, cum poet rebus suo ei muda vitae hoem sanctificare ad id,
ubi houm opa, atqꝫ ita hoes p hoes καταρτίζεσθαι Gal: 6: 1. qq ut id
cum fru fiat, ipse d. ei ab istis operis mandg sit, ut velit καταρτί-

ζεσθαι

τίζειν 1. Tess: 5: 13. Heb: 13: 21. hoc a. tendit ad οἰκοδομὴν τοῦ σώματος τοῦ χριστοῦ; ministerij a. illius ē finis οἰκοδομὴ τοῦ σώματος τοῦ χριστοῦ.

Quid p cps xti illigat vidimus cap: 1: 23. sc: Ecclia, q cum xto ut cpte gjuncta ē, qqs à xto spu vae accepto in et p xtm vivit, et in q xtus vivit uti Aplus Gal: 2: 20. vivit a. tum xtus in fideli, qndo in eo opat, et facit ut fidelis opet opa vae x qndo veram vam reddit, q ē actuositas in cognioe et amore d. q oia membra cpris et sistunt arma justiae. Quatenus haec va ab eodem cpte xto manat in oes fideles p eam unum fiunt cum xto, eiqs adhaerent eo moo ut dr 1. Cor: 6: 17. Et qniam fieri neqt ut xto adhaereant, qn ut xtm ita oia membra et xti amet, ut vinculo charitatis cum illis colligent, ut n sua tm, ss et q aliorum st, qrant, et mutuam sibi opam pstent sedm mensuram graae et doni xti, atqs ut ita unus respu alterius habeat raoem oculi, alter linguae alius manus etc. Hinc oes compingunt raoe ea in unum cps, q p varias commissuras conjungit Col: 2: 19.

Hoc cps xti aedificat eo moo uti dictum ē cap: 2: 20, 22. sc: qndo p fidem xtm apphendentes ut ois spei et exspectaois suae fndtm illi innitunt, atqs paulatim plures pluresqs tq. lapides vivi conjunguntur, et inr se constituunt cps, et continuo qsqs crescat et confirmet in fide, spe et charitate, atqs ita magis et magis coelum xsus extollat p sancta et pia desideria et coelestes meditaoes, atqs ita et paulatim totum cps aedificet, qndo accipit faciem tpli benè ordinati et cpris habentis oia sua membra, ita ut rplx metaphora ea, q supius usus ē Aplus, hic gjungat; unde patet eam οἰκοδομὴν spectare tum singulos fideles, qt. magis magisqs varijs virtutibus ornant et justum suum robur acqrunt, tum totam multitudinem, qt. in ea lux drae et frus charitatis augent et gspiciunt, ita ut tota multitudo fidelium p varia loca dispsa, tn habeat raoem bene ornati tpli et cpris pulchri pp harmoniam et unitatem drae et vae, qt. de ea verum ē q Aplus dixit x. 31. et seqq. Et cum Ecclia aeqs ac singuli fideles n uno tpre accipiat oem suam pfectoem, oem ornatum, oe robur

suum

rum, ꝑs d. placet ut paulatim in mysteriorum cognioe ꝓficiat, ut anteq̃ sit gloosa in mundo luctari habeat cum varijs erroribꝫ, varijs scandalis, ꝑsecutionibꝫ ec̃ia grijs alia, hinc Apl̃orum ec̃ Eglistarum libꝝ ꝓpetuum habent usum, qa illi norma sit fidei q̃ eps illud fup fundo suo rectè ec̃ recratè ædificari ot, ec̃ qd ab eo deficere ꝑt dijudicari, neqs aliter Eccl̃ia accipe suam ꝓfectoem, q̃ rectè elligendo, credendo, amando ec̃ vã exprimendo vim veritatis traditæ ab Apl̃is ec̃ Eglistis, hinc in fine vsq̃ eos datos ec̃ ad ædificacoem eccl̃ie xti. Cap: 4.

Perfectoem eq̃ distinctiꝫ deferibit v. 13. donec ingens, ꝑveniamq̃ v. 13.
ois ec̃. Terming igr ē unitas fidei ec̃ cognitionis filij d. ec̃. q̃ sit unitas fidei
ē vis fidei fupra v. 5. ec̃ alias dictum ē. Unitas ea fidei æstimanda ē
tum vsq̃ ortũ, tum vsq̃ finẽ, tum vsq̃ singulorum, tum vsq̃ totiꝰ
ecclie. vsq̃ ortũ, q̃ndo ortũ ec̃ fidei unum ē, ut tendat in unum dnm,
in unum d. ec̃ Pr̃em omm, unum Mediatorem d. ec̃ hoim, unam salutem,
unam viam salutis, unam justitiam, unum ē xpum ec̃ canonem, ec̃ q̃ st
ꝓpterea ad credendum ꝓposita, ꝑ q̃ in hac ꝑ in futura vã fideli st ex-
spectanda ec̃ ꝑ fidem accipienda. vsq̃ finẽ, q̃ndo oes eodem modo
credunt ꝑ q̃ndo qd credendum sit, rectè cognoscunt, ec̃ ita cognoscunt
ubi in v. 5. ꝓmissum erat, ut nõ teneant ab alio pendere, q̃ dicat
cognosce dnm, ꝑs ut à minimo ad mꝑum cognoscat Jer: 31. Heb: 8.
ut q̃ habeant unctionem q̃ eos oĩa doceat 1. Joh: 2. ad q̃ rem necessarium ē,
ut mysteria fidei in apto sint posita ec̃ exposita oĩbꝫ: abqs ut pve-
niant ad unitatem eam fidei, necessaria ē unitas cognitionis filij dei, q̃
q̃ndo tum singulos, tum totam Eccl̃iam illuminabit, tum demum locũ
habebit unitas fidei, ut ea singuli ꝑseverent in eadem sua fide, ec̃
eorum sit eadem fides. Unitas q̃ cognitionis filij d. ~~ellge cognitio eorum~~
~~eorum q̃ pertinent ea~~ medium ē unitatis fidei. Per cognitionem filij
dei ellge cognitio eorum eorum q̃ pertinent eò ut videamq̃ gloam J. xti
ut unigeniti à Pr̃e Joh: 1: 18. tum ea q̃ eo ꝓtinent, ut filij d. cogno-
scat vsq̃ ortũ opis grãe, abqs ut in eo pateat plenitudo ea grãe, de q̃
iterum Joh: 1: 16. Huc ergo ꝓtinet cognitio ꝑsonæ J. xti q̃d nãam diam

diam et huam, officium Xti mediatorium, et rao eg ex pacto cum Pre, et vi eg statg, tum exinanitois tum exaltaois, meritorum Xti et incessois eg vi meritorum, benefiorum ac donorum, q Xtg tum Ecclia tum singulis fidelibg meritg e, et qcqd pterea v ad gloam Xti v ad salutem fidelium in Xto fides amplecti debet.

Ejus cognioes unitas oppnr ignoria et erroribg circa Xtum, atqz ita innuitz pfectum dari tum singulorum fidelium, tum totig Ecclia in cognioe Xti. In fidelibg e. cognio Xti multis continuo accessoibg augetz et pficit, paulatim ignoria et errores deponuntz, et nunc hanc nunc illam veritatem fideles clarig et distinctig ac plenig cognoscant, paulatim et Ecclia impletz luce veritatis, unde videmg pphias plenissa cognioem, q in hac va exspectanda e, rejicere in ultima tpra, ultimorum e. tprum erit privilegium, q terra sit plena futura cognioe Dni ut mare aqs Es: 11. q lux solis sit futura ut lux 7. dierum, et lux lunae ut lux solis Es: 31. Ultimis tpribg scrutabuntz multi et ita augebitz cognio Dan: 12. Atqz ultimis tpribg demum fient oia regna Xti, q fieri neqt ni p cognitionem Xti.

Illa a. nos tam de Ecclia q de singulis inrptari nemo mirabitz, q memor eg, q Aplg loqtz de toto cpre Xti, atqz adeo primos et ultimos unum cps ee cogitat, ut postremorum pfectg eo sensu sit et pfectg priorum, qt. ptinent ad unum cps, ita tn ut ad id, ad q aliqndo Ecclia pducenda e, et contendere Ecclia cgvis tpris debeat, imo singuli cgvis tpris fideles. Quo ptinet id οἱ πάντες, ut nemo segnis sit, ss ut oes distinguentes ea q st pstantiora, et ea concupiscant et ad pfectoem gtendant semp ex Apli monito pstantissa qqz appetentes.

Et ea et q sequuntz singulos spectant, singuli e. id agere dnt ut pveniant et pficiant ad virilem pfectoem εἰς ἀιῶνα τελείον.

Ἀνὴς notat virum, atqz ita sexum huai gris pstantiorem, ss ht sexg ille, ut ois in universum hoo suos gradg, ita primo νήπιος e, q aliqndo fit vir, unde videmg Apoc. 12: 5. dici, q Ecclia pepit

filium

Cap: 4.

lium masculum; ita q̄ distingui dt infans masculq à viro. Facilè
nqp patet, q̄ hæc Metaph: tendat, sc. ut demonstret, q̄ ubi paulatim
ꝑ creſcit qad ens, donec accipiat ſtaturam virilem, absq; paulatim
ꝑficit in cognitione ed ſapiā, donec acqrat ſapiam ed prudiam virilē.
Ita ēt in ſpualibꝫ dah ꝓtinuꝫ ꝓfectꝫ. Primum itiū ē nova grā ac
habitibus, ꝑ q̄ nova vīa indih principium tobi hoi ed oibꝫ ēg partibꝫ,
tum rōne motuum ꝑtis q̄ facultatum mentis, ꝑ q̄ hōo fit novꝫ hōo, ut
regnat ēe is ed aliis, q̄ ed ēlis ꝑ naam ē, q̄ uno verbo eo rēdit, ut per
fidem ed charitatem, ꝑ quam fides ē opōsa, hōo se d. dēdat, ed ex hoo
principio fidei ed charitatis oia ēg opa in tm ꝓficiscuh, ita q̄tm fide
lis firmo aī q̄ꝓfecto se ita componit ad typum drā Eglicæ, ut cupiat
ē juxta q̄dam, ꝑs juxta oia d. ꝓcepta vivere ed ad d. gloam ēe in ꝯo.
Hoc minimum ē in fide, sine q̄ nemo ꝑt ēe regenitꝫ; ꝑs hoc tm ꝓpositū
ſinceram ac puram firmumq; ꝗanctum ē ꝑt cum multa ignoria, ed ob
ignoriam cum multis erroribꝫ, ed ob errores judꝫ cum multis inordi,
nabis affectꝫ motibꝫ ed actoibꝫ, ita ut fidelis instar infantis habeat
ac pueri, q̄ obvias q̄sq; rerum ſpēs sine accurato examine ed judō am,
plectih ed hinc varii commoveh, ut q̄riam judicium ēg rōnum satis ē ꝗfir
matum, vacillet varijs modis, neq; semꝑ de ijsdem rebꝫ judicet, absq;
hinc ed varie ꝑdt ab alijs ꝑsuaderi ed in errores duci. Ēō a. modo
fidelis ēd, antēq; ꝓfecerit ad virilem ſapiam n̄ satis semꝑ ꝓſpectum
ht ōium veritatum nexum, ed mysteriorum ad se invicem ed offici
orum ad mysteria ꝓportiōem ed relatiōem, ed hinc tum judicium ēg circa
mysteria, tum circa actōes vacillat, utpote nōdum satis ꝗfirmatum
ut illi desit עֵצֶר סָמוּךְ Es: 26. ꝑs q̄ndo jam ꝓfecit ꝑ studium inde
ſectum, ed continuam mysteriorum deorum meditatiōem eorumq; ut cō,
gnoſcat n̄ tm analogiam fidei ut loqh Apꝰs Rom: xii: 6. ut cognoſ,
cat ed fndm ed ōium drā partium connexiōem, cum ed ꝓportiōem ad
fndm, ut cognoſcat V. ed N. T. consensum, absq; ita tām principia
tum conclusiōes ex principijs, ut ſciat ed veritatem fndalem, ed
q̄ ex ea ſeqh, tum demum ſapiens vir ſt ed cum viro comparari,
q̄ integrum ht rationis usum, nec amplig ē v̄ q̄judꝫ, v̄ ut loquih
Apꝰs concupiſcentijs juvenilibꝫ subjectꝫ.

Et

Et hoc idem ē, q̄ seq̄a inculcant, in q̄bꝫ continuatꝫ Metallora, q̄ndo idem illud tq. p̄ exegesin vr̄ staturæ mensuræ plenitudinis Xti, cum ea tn̄ differēa, ut cum anteà virum p̄fectum vocaverit eum statum, nunc normam et eꝫ addat, q̄ndo vocat staturam plenitudinis Xti, ut innuat oēm eam virilem p̄fectoēm æstimandā ēē ex χέβει ad Xtum.

Μέτρον ἡλικίας notat eam cp̄ris magnitudinem, q̄ cuivis statui ꝯvenit sc̄dm̄ ordinarium nāæ cursum; Ita infantia ht̄ suum μέτρον, ita virilis ætas. Hic de virili ætate sermo ē. Et hic cp̄ris p̄ceritas et robur ac magnitudo adhibentꝫ ad scandū robur et magnitudinem aī respū op̄um ad q̄ vocamur p̄ Eglium, ita ut p̄culd: notetꝫ firmitas p̄positi, firmitas judꝫ, q̄ reqrit ad hæc illaq̄ op̄a patranda, q̄ reqrit charitas D. et p̄xi, ut cura p̄priæ salutis, q̄ nos faciat aptos ad subigendas ꝯcupiscīas carnis, ad resistendum seductoībꝫ et imposturis mundi, ad pugnandum eo mōo q̄ describr̄ cap: 6: 6 hostes Xti et nr̄os; Et in universum vires ad perficiendum opꝫ salutis

Vocatꝫ is statꝫ mensura plenitudinis Xti, ut innuatꝫ ex relaōe ad Xtm hanc mensuram æstimandam et metiendam ēē. Hoc a. ēplici raōe fit, tum qt. Xtꝫ spectatꝫ ut caā eꝫ efficiens, tum ut caā exp̄laris. Priori mōo id p̄posuit Aplꝫ cap: 1: 23. ubi Eccl̄iam vocavit πλήρωμα τοῦ παντὰ ἐν πᾶσι πληρουμένου, q̄ scatꝫ ēē apud Xtm certam mensuram p̄fectoīs q̄ is op̄etꝫ, et ad q̄ oēs ꝯtendere debeant, atq̄ optare ut Xtꝫ eam in se op̄etꝫ, atq̄ ut ita Xtꝫ se impleat oībꝫ istigmodi donis, q̄ ad eam p̄fectoēm reqrantꝫ. Sed et hoc innuitꝫ ubi vidimꝫ c. 7. Xtm cuivis graām suam impertiri sc̄dm μέτρον, ut sensꝫ sit, Eglium eò facere ut ædificetꝫ cp̄s Xti, sꝫ ita ut q̄vis membrum accipiat eam p̄fectoēm, q̄ Xtꝫ in eo voluit op̄ari, q̄ operatꝫ in varijs varia, ut n̄ oēs ad eandem staturam p̄ficiant, sꝫ q̄vis ad p̄priam suam, eꝫ norma ē vltas op̄antis. Deniq̄ mensura staturæ Xti etc scāt eam staturam et p̄fectoēm, q̄ Xtm ht̄ p̄ exp̄lari, p̄

q̄ Xto

Cap: 4.

q̄ Xto fiamꝰ similes, ita ut Xtm nobis ꝓponere imitandum debe-
amꝰ, nam sane debemꝰ fieri illi conformes Rom: 8: 29. Hinc Aplꝰ
hꝰ Eplæ cap: 5: 1, 2. vult nos ēē imitatores D. et Xti, et q̄ magis
ē, Xtꝰ nos jubet ēē ꝑfectos ut Pr̄ coelestis Matt: 5: 48. q̄ oīa
videntꝫ ꝑtinere ad statum hꝰ vā, neqꝫ tam dicere q̄d plerumq̄ fiat,
q̄ q̄d fieri debeat, ꝓculd: e. ꝯtendendum ē ad ꝑfectoēm, et obligaō
nr̄a eo tendit, ut in nobis sit imago D. sine ullo defectu. Et q̄
sinceritaēm cordis attinet et ingenuum amorem, in eo reqritꝫ ea
ea ꝑfectio, q̄ excludat oēm hypocrisin, ut ex toto corde cupiamꝰ
facere vltaem D. et Dn̄i nr̄i, ut Xtꝰ. Et si scopum intueamur ad q̄m
nobis ꝯtendendum, ꝓculd: eo ꝯtendendum ē, ut fiamꝰ D. et Xto similes,
ut si filij D. fiamꝰ Xè fiamꝰ 1. Joh: 3: 2. Eo nos vult ꝑvenire.

Vox ea καταντάω dicat alicui occurrere Phil. 3: 11 et ꝑve-
nire Act: 16: 1. q̄ notatꝫ, tum q̄ simul nobis datꝫ, et à nobis accipitꝫ,
tum q̄ ꝯtendendum eò ē, et ꝑgendum cōtinuis gradibꝰ, q̄ vr̄ Phil. 3: 12.
διώκειν, v. 14. ἐπεκτείνεσθαι etc. notatꝫq̄ ꝯtentio oīum virium
ut ꝑ certam et tutam viam eam attingamꝰ metam. Oppositum igr̄
reqritꝫ v. 14. à q̄ tq. malo, q̄ vitandum sit, dehortatꝫ Aplꝰ, q̄ ē
infantia, inconstantia, imprudentia.

1. vult nos n̄ ēē infantes. Νήπιος solet derivari à νη et εἴπειν
ut infans à negativo in et fari. Infantia a. q̄d sit, n̄ opꝰ ē ut
dicatꝫ ꝓlixè, postq̄ virilem ætatem assumpsimꝰ, opposita e. et
ꝯria se mutuo illustrant. Physicè infantia respū cp̄ris notat de-
fectum tum justæ magnitudinis, tum oīum membrorum imbecilli-
tatem et defectum virilis roboris. Respū mentis, defectum integri
usꝰ raōis et cogn̄iōis, porro sapiæ prudiæq̄. Moraliter ꝯ notat
defectum ēē justæ staturæ q̄ reqritꝫ et in oīum oculos incurrere
dt̄, ꝑ ꝓfectꝰ nr̄i manifestaōem; Tum oīum partium hoīs oīumq̄ fa-
cultatum mentis imbecillitatem, et defectum cogn̄iōis sapiæ et pru-
diæ spūalis. Et eo sensu in S. Scr̄a sumitꝫ, ut patet 1. Cor: 3: 1.
Heb: 5: 13. et 1. Pet: 2: 2. alibiq̄, ex q̄bꝰ locis patet innui defectū

exercitij

exercitij et inde cognioīs, nam 1. Cor. 3. opponunt τῶ πνευ-
ματικῶ, q notat ille q ꝯfirmatꝰ ē ita, ut n̄ amplius distra-
hat carnalibꝰ cogitaōibꝰ et cupiditatibꝰ, ut cognoscat mysteria
q̄ βρώμα vocant ibi conf: Gal: 6: 1. In epla ad Heb. oppn̄r ijs,
q hnt exercitatos sensꝰ et q concoquere pnt solidum cibum, q
sublimiora mysteria illgnt oppositè ad λόγον τῆς ἀρχῆς seu
prima rudimenta Xtianismi. Apud Prūm ijs q jam creverunt
ad ætatem virilem. Et νήπιοι st q n̄ satis rectè judicare
pnt, et arbitrari de oībꝰ veritaīs partibꝰ, earumqꝫ nexu et se-
quelis, fine ac scopo ac caīs, q sapiæ ē, qqꝫ q̄ norunt, n̄ satis
pnt ad usum applicare, ut tum alios, tum se ipsos corrigant, du-
cant et moderent, ss opꝰ hnt duci et doceri, qqꝫ duci dnt, ita seduci
flè pnt, ut patet ex sequentibꝰ.

Tales νήπιοι n̄ dnt manere fideles, tum qa fieri neqt, ut fides
se n̄ extendat ad pfectoēm et d. eꝰqꝫ gloām et Xtm, eꝰqꝫ passoēs,
gloās, regnum, regni leges, merita et q̄ st porrò eo necaria, ut ve-
rum d. et quem misit J. Xtm n̄ verè tm̄, ss plenè clarè et distinctè
cum oībꝰ suis donis ac pfectoībꝰ cognoscamꝰ, in eo e. sita ē feli-
citas nr̄a et pfectio, q d. cognituri sumꝰ uti cogniti sumꝰ 1. Joh: 3:
v. 1. 1. Cor: 13: 12. Et cum nos naalis instinctꝰ pellat eo, ut pfectoē
q̄ramꝰ naæ nr̄æ raōli ꝯvenientem, certe in inijs n̄ dmꝰ velle sub-
sistere, ut de rebꝰ dijs, neqꝫ ut decet, cogitemꝰ et judicemꝰ tq. infan-
tes, neqꝫ ut merent ad gloām d. loq̄mur: Pterq q ignoria et
sapiæ et prudiæ defectꝰ, sit mater errorum et peccorum.

Hinc Aplꝰ hoc piculo utit tq. argto, ne circumferamur oī vento
drē in alia hoūm.

κλυδονίζεσθαι et περιφέρεσθαι dr tum de naviculis, tum de
arundinibꝰ in mari et aqs vehementiori vento agitatis. Hic Meta-
phoricè sumit, et ea agitaō et jactaō illgr, q̄ fit p ventum drē in
in alea hoūm.

Doctrina qd sit, patet sc. sermo eo ptinens ut aliqs erudiat et

pducat

Cap: 4.

ꝺucah in cognicem rerum fcitu necariarum, utilium et jucundarum
iba ſedm expeſtiam dicte Eccleſie dr, ubiqꝫ in S. Scia is ſermo q nos
docet, qnam ſit earum necariam q indegemꝰ, qnam ut eo potiamr
ſint utilia, et ſimul qnam ea bona ſint: q mentem ꝓfundere ſo,
lido et vero gaudio ſpat: idqꝫ eo mo, ut q recte doceat ex veris
cauſis et certis et infallibilibꝫ deducit principijs; primaqꝫ et ultima
ita gnecbit, ut revera ꝓdt vri ſermo ſapie et prudie.

Sed dah et falſa dra, et falſe dre ventq; falſa ea e, q abducit
a primo vero et ſummo bono; a d. et xpo, ut ea vera q ad d. et xm
ducit. Ille dr ventq dra, q hoem faut inſtabilem, ut n poſit pedem
figere in cognice veri infallibilis et boni ſummi, ſs fluctuet circa
varia bona, et n facit ut hoc circa unum id et verum bonum
habeat cogitacem fixam ſs inſtabiles cogitaces, q dr πολυδοξίαι
etc. revera e. q primum verum et veri ois fontem, d. et xm deſerit,
q vltaem a vero bono averſit, is necario dr inſtabilis ee et va,
rijs apparentibꝫ bonis moveri cotinuo, neqꝫ e. ht certam normam ſedm
q de rei veritate et bonitate judicari poſit, et verum a falſo, bonum a
malo diſtinguere, nam is ſle primas rerum ſpes apphendit, nec pe,
rebrat in interiora, et hinc ſle a judio aberrat, et tot novas
accipit cupidetates, quot nova ipſi occurrunt in ſpem bona; Unde
Saloms ajam concupiſcijs deditam dicit ambulare aja sua circa varia
bona varijs cupidetatibꝫ circumferri.

Medium e κυβεία houm et παιδγία: κυβεία alea e,
κυβεύειν aleis ludere, et ſumit ꝓ illudere. κυβεία igr metaphori,
ce id notat, q alea ſimile e, et ita ꝓt notare ſum levitatem tale
et incertitudinem et temeritatem, qlis e in alea ludo reſpu eventq;
tum dolum et fraudes, qbꝫ ubi ſolent aleatores. Utroqꝫ mo gvenit
falſis dris, nam inte ijs levitas et temeritas, agunt n ex certo con,
ſilio, ſs ꝓut casus fert incertq et e eventq. Imo ſi exitum ſpectemꝰ
cum Hadriano elli dubitant tandem, ad q loca ꝓ mortem abeat ani
mula vagula; neqꝫ et e certq mendacij nexq. Poſteriori ſenſu certum
et e, ut hoes deceptores et falſi magiſtri varijs fraudibꝫ et aſtutia,

ut

ut incautos et credulos circumveniant, nam πανουργία in alea adhibet. Nescio tn̄ an Venerandi Bezæ observaõ sit temere rejicienda q observavit apud Ciceronem κυβείαν ēē navigij genus, ita et continuaõ metaphoræ eēt, et scaret nos eo mōo uti viatores in navi ventis circumaguntur, eorum ductu q ad clavum sedent, ita et nos patiamur et circumduci ab ijs, q sibi arrogant navis xti gubernaõem, ss q id agunt ἐν πανουργίᾳ πρὸς τὴν μεθοδείαν τῆς πλάνης.

Πανουργία à πᾶν et ἔργον, et notat vox πανουργὸς hoēm ad oīa paratum, longo rerum usu exercitum. πανουργία igr versutiam eam et fraudulīam ac pmptitudinem et decipiendi acqsitam longa expīa, v ingenij versipellis industria et inventoē, ubiq e. oppnr sinceritati, et notat artes veteratorias /: ut loquebantur latini /.

Sed hæc πανουργία hic spēalig describr à μεθοδεία τῆς πλάνης. Μεθοδεία a μέθοδος, notat artem aliq p compendiū ducendi et seducendi; hic seducendi in errorem. Notantur igr artes oīs grīs, q accommodatæ st ad hoīs naam et ingenium ad eum flē seducendum, ita artes eæ, qbs hoūm v pjudīa v cupiditates serviunt et flē conveniunt, et cum mxē in infantibs regnent præjudīa et juveniles cupiditates; μεθοδεία τῆς πλάνης, ubi ea pjudīa et cupiditates arripiunt ut occaõ et instrm seducendi, nam sanè fieri n pt, ut ubi v à pjudijs illctus, v à cupiditatibs pravis vltas libera ē, illic flē locus sit imposturæ et fraudi, neq ut q hnt sensus exercitatos in scris et mysterio pietatis ad discretoēm boni et mali, is se seduci patiatur à simplicitate Eglij per πανουργίαν hoūm a. Satanæ 2. Cor: 11: 3.

Πανουργία ea alias vr τὰ βάθη τοῦ Σατανᾶ Apoc: 2: 24. Et pculd: xtus ea illxit, qndo locutus ē de Ψευδοπρφῆς, venientibus in vestibus ovium Matt: 7. Et qndo Aplus loqtur de ijs Satanæ angelis q se transfigurant in angelum lucis 2. Cor: 11: 13, 14. et de ministris eus, q se transformant in ministros justiæ

justiae. Et quando Apl9 praedixit fore, q sit habituri μόρφωσιν εὐσεβείας conf: Rom: 2: 20. et q tn vim eius abnegant et mulierculas captivas ducant p concupiscias 2. Tim: 3: 5, 6, 7. Et tales st, q p houm ingenio ijs norunt falsas dras arte qdā insinuare, si lubeat expla eius rei qrere in eo πανουργία βα-τανα et ministrorū eius fuit gspicua, qndo judaicum pplm ptex-tu legis et religois gcitarunt in xtm et eius ministros, ut q legem Mosis violarent, q Sabbathum pfanarent, qndo xti humilitate abusi st ad avocandos à xto eos q exspectabant externum re-gnum, q veniret μετὰ παρατηρήσεως, et incurreret in oculos sua pompa, qndo houm circa typos et eorum vim ad expianda pecca pjudio usi st abducendum ab antitypo, Mosis servi authoritate ad extenuandam authoritaem dni ipsius xti.

Uti cum hisce πανουργίαις xto et Aplis magna concertao fuit, ita πανουργία patet eorum q ptextu religois et ~~pietatis~~ unitatis hoibus psuaserunt dnium et regnum huaum; ita eorum, q ad evertandam dram gratuitae jutificaois utunt ptextu pi-etatis, q. ea dra eet mater securitatis et pfanitatis; ita q eorum et q abutunt dra justificaois gratuitae et evertant pie-tatem et sanctificaois neitatem; ita eorum q dra de illu-minaoe spus interna abutunt ad somnia cerebri sui p revela-toibus spus venditanda; et q eorum q ptextu falsi enthusiasmi tollunt oem verum enthusiasmum s. motum Sp. S. et q st hus gris alia, q suppeditat hria Ecclesiastica et quotidiana expia. In oibus obnoxij st infantes pclives in errorem.

Sed remedium et Aplus monstrat, ostendens v. 15. modum q pveniendum sit ad virilem eam staturam et robur, q e ἀλη-θεύειν ἐν ἀγάπῃ; Ejus e. effm ee docet αὐξήσειν εἰς χριστόν.

Ἀληθεύειν qd sit, in eo disputant interptes. Quidam illi-

gnt

Cap: 4.

v. 15.

illgnt sinceritatem ut ἀληθεύειν ἐν ἀγάπῃ sit sincere amare et amorem xti ꝓfiteri sine fuco, ut n̄ tm externa πρόλαβες adsit, ꝙ rei veritas. Alij ꝙ ἀληθεύειν illgnt occ pari veritate eam meditando, illgendo et ꝓfitendo. Qui priorem sententiam tuent, illi ijs locis gformiter loquunt, ꝙ jubent ex ajo deligere ꝓxim, et abominant eos, q̄ hnt cor et cor. Alij ijs, ꝙ jubent veritatem meditari, ut in ēg cognitione ꝓficiamg, et eam et loq̄mur, vid: hoc cap: v. 24, 25. Alij et putant ἀληθεύειν ἐν ἀγάπῃ ee gstantem ee in amore, qa vox ἀληθεύειν potst respondere Hebr. נָכַר q̄ in Niphal e firmum et gstantem ee, ut sanè amare nos d. et ꝓximum decet. Malim tm cum ijs sentire q̄ ἀληθεύειν intelligant ꝙ veritatem sentire et loq̄ ut ea ἐν ἀγάπῃ ostendat modum et tum finem, tum principium τῆς ἀληθεύειν; atqꝫ ita sensu erit ꝓficiendum ee in cognitione veritatis, ita ut acquirang virilem sapientiam et prudentiam, ꝙ q falsitates et errores reflectere et rejicere queamg, nam prioribus gnectit ꝙ vocatum dei. Et cum veritatis cognitio sit finis et norma cultus rationalis, cum veritas sola nos liberos facit Joh: 8. cum quo sanctificamur, sanctificamur in veritate Joh: 17. et hāc cap v. 24. Cumqꝫ eo fine semp velit fera ut recte judiceemg, ut inquirang in veritatem et ea ꝓbemg; imo cum fides nihil aliud sit q̄ oppositio ꝓ mentis et va gformis veritati Eglij, q̄ ubi veritatis noticia signish; qs putet xpm aliud medium, q̄ possimg nos à seductore tutos ꝓstare, commendare q̄ meditationem et ꝓfessionem veritatis, neqs putet ulla ee verè pietatem pōe, sine veritatis cognitione, nam quo qso refutari ꝓsent, q̄ alium Mediatorem q̄ xtm ostenderent, q̄ ad d. duceret, aliam viam q̄ xti meritum, ut tm simul inculcarent pietatem, nō veritatem de xto et ēg meritis cognoscamg; si e. pietas ergo Christg sufficeret, ꝓsent et ij eam ꝓscribere in sacra ꝺra.

Sed quod xpg addit ἐν ἀγάπῃ docet n̄ sufficere cognitionem et

ꝓfes-

Cap: 4.

pfessoem veritatis nī accedat amor veritatis et juxta veritatem d. et pxi; imo neminem vere et rectè veritatem nosse q n̄ amet d. et pxm suum in xto, nam fides p charitatem ē oposa Gal: 5. et Aplus docet 1. Tim: 1: 5. q finis ἐπαγγελίας x annuntiaois veritatis sit charitas ex puro corde. Et inde patet neminem eam rectè nosse, nī q ita noscat, ut elligat eg finem ēē charitatem, hinc 1. Cor: 8. Aplus docet, eum q n̄ amat, n̄ nosse sicut oportet nosse; 1. Joh: 4: dicit eum d. n̄ nosse, q n̄ amet d. cum d. sit amor. Et summa Mosis et pphārum et Eglistarum ea ē, q pposuit xtus Matt: 22. Et res ipsa docet, nam d. utiq in religoē nobis obxsat ut summum bonum, ea igr veritas, ē veritas eg finis ē amare, xtus ut pfecta salutis caā, adeoq totus amabilis, eg iterum finis ē amare, et cum amet, et q amat d. et ~~pxm~~ xtm, n̄ pt n̄ in d. et ad d. amare pxm suum: Quem amorem tum ostendit, qndo pxo veritatem salutarem loqt v. 15.

Ejus frg et fines ē crescere qad oīa in xtm caput: qd sit crescere raoē epis patet sc. p nutrimentum novis qtidie accessoibus, nova magnitudine, novoq robore augeri. Raoē mentis p media qdam et adminicula magis et magis pficere in cognioē, sapia et virtute, nam in hisce vā mentis gsistit. Quænam sint ea media Prg docet 1. Epla cap: 2: 2. npe raoale et sincerum lac verbi dij, qt. ex eo solo q cognoscenda et amanda et agenda st cognosci pt à peccore. Sed cum v. 13. plixius docuerimus, q raoē hoo excrescere debeat et pficere ad justam staturam et robur, n̄ opus ē, ut ea hic iterum inculcemus

Hic singulare ē q modum ostendit et terminos hus incrementi, sc. qad oīa. Est e. hic Ellipsis τȣ̃ ~~πάντα~~ κατὰ a. similis, ut eo ipso sectr, qad oīa membra, oēsq partes hois, tum et raoē obti circa oēs partes mysterij pietatis, pfectum hunc ēē dre gspicuum qtm pote, ita magis et magis sanctificetr et exerceatr ad pietatem, et ut qcunq v ptineat ad d. et xti gloām ac virtutes, v erga nos amorem et misericordiam ac benefia, v circa nos et in nobis opa, v de nro statu, et

erga

erga d. aliqs hoēs officijs, tum de ꝟg et futura vē rāe ōi cognoscei sint, ut qm in nobis ē, eorum nihil ignorare veling, pcul: e. q. st. qstantiora et q plura q noscing, et q ꝑfectig ea noscing, eo mentis nīa ꝑfectiōem ē majorem. Et cum qcq bonum ē, sit amabile, et cūr bona ēt q maig ē, magis amabile, et nos decet qcq bonum ē desiderare, eoq frui velle, et dona ōium qstantissa mre.

Sed ut mensuram ꝟg incrementi et staturæ ꝑfectiōis ostendat, xtm q ponit tq. explar et tjpum, qt. is ept sit. Quod ꝟplici rāe ad hoc q stplg jubet gstimandum facit; tum qt. xtg gsideraḥ ut explar; tum qt. ut cāa efficiens; qt. ut explar viding v. 13. inculcari pétgov ἡλικίας xti; qt. ut cāa efficiens v. 16.

Quando xtg hic ept vr, tum fideles gsideraḥ ut membra, et fidelium multitudo ut eps xti, q ēg rāo sit dixing cap: 1: 22, 23. mu, tua ſchesis cūr ept et eps, ēg membra hic emphatice describih, q ex epte ōe eps ꝑ aptas conjunctiones et compingah. Respicih ad structuram mirabilem epis huāi, ēg varias partes, ꝑ varias commissuras, nervos ꝟjunguah et ope ſpūm agitum moveah.

Συναγπολογούμενον dicit varios nervos et ꝟjunctos in justa ꝓportiōe et harmonia. Συνβιβαζόμενον notat eps et ēg membra ēe apte conjuncta ut cohæreant, neq diffluant et luxeah. Ἁφῆς dicit contactum et concussuram variorum arcuum, ubi sese mutuo tangunt, et sibi mutuo incudibus atq innectuah. Ἐπιχορηγίαν notat communicatiōem, q fit ꝑ circulatiōem sanguinis et motuum ſpirituum, atq inde orih ēg membri ἐνέργειαν ꝑ ēgr offm et finem ad quem destinatum ē; unde tandem totum eps accipit suam ꝑfectiōem et consummah, atq iba ept junctum ex illo accipit qlg. indigeat ad opandum.

Quæ qd fieant rāe xti et fidelium et Eccliæ totig fle ē illgere, sc. variorum membrorum harmonia et ꝓportio tum ad d. et xtm

ept

Cap: 4.

ept secum, tum ad se invicem innuit, docetq eo modo nos cum
Xto ei inr nos conjungi p nervos spuales variasq commissuras, uti
id in epse gspicuum ē. Xto si intuemur, q illæ commissuræ sint,
q nervi, qbq nos illi conjungimur, fle ē ex analogia fidei dijudicare.
Xtq q sponsor vi sponsois ei soluois eam tt ad suos sehesin, ut n
posit n ptium ab illo datum imputari illis, atq ita vi eg illis
donari qcqd Xtq meritq ē. Ejq q vi pecca recurio ipsis remittuat,
spq donat q regiet ei sanctificet ei glorificet tandem. Xtq qt. Göel,
qt ept, eam tt ad suos sehesin n tm, ut redemptois frq ei gloa
eptis ad ea redundet, fs ei ut amet suos, q amor nervi validissi
mi instar ē, cum n posit quemq frustra amare, fs amoris argta ei effa
ce frq ei communicare, atq ei quos amet, ad finem amare, ut
qt. amor conjunctq ē in Xto cum potia summa, eateng n poimq in
in Xto manere ab ipso inseparabiles vid: Rom: 8: 29. Si spche-
mq ei Xtus ut sacerdotem, eateng Xtq suos ejungit sibi, suis implet
dia ad vam recuria, in qbus illis ut sacerdos benedicit ei q ejs incredit,
neq frustra incredit, fs ita ut semp à Pre exaudiat, ei vi incressois
eg ipsi in cognioe Xti dia largiat Pr, q st ad vam ei pietatem necuria.
Si ut pphas, eateng docet eos ei docendo qsertim intima hois cum
efficia, eateng gservat vam ei motum membrorum, q sine cognioe
eorum q pficiant ad pietatem, ei sine cognioe D. ei Xti nec vivere
nec opari pot. Si ut regem, eateng dia membra ipse fasciculer movet
ei regit in justa harmonia, ut ea agant opa, ad q eos destinavit,
atq ita regit ut simul ad obsequium flectat; ei denuq alia st in Xto
ut epste mro, ex qbq redit ad eos influxus frq, ei undè patet tum pia,
tum beata via ei dia hnt eam sehesin ad fideles ei Ecclesiam eorumq
vam ei felicitatem, ut commodè gfiuerare possint tq. nervi quam ex
epste p totum esse ptensi, p qs via gservat, ei dia membra inr se
cohæreat. Si qbq nervis ei vinculis fideles tq. membra Xto ut epti
ei alijs membris jungant ei cohærent, sedm fidei analogiam ingra-
mq, fle patet ee fidem ei charitatem, q fidem e. Xto inferimur ei

in-

implantamur ed ĝiungimur ed in Xto sumꝰ, ubi loqh Scra, ꝑ amorem nos Xto, ed Xtꝰ nobis ita jungiꝫ, ut illi bq. bono nro adhereseamꝰ, ed ita ipsi συνδεσμούμενοι ed ꝑ bonum τὸν σύνδεσμον τῆς ἀγάπης ĝiunctꝫ ung spũ fiamꝰ. Preces ed desideria ed pĩj affectꝰ motꝰ, ꝑ q. via ꝑ ĝs ad nos defluit ex Xto esse spũ vꝫ. Itaq; aliquem membrorum eadẽ charitas nos illis, ed illos nobis ĝiungit, cum charitas si vera sit, benefaciat, ed qtm pote juvat, ed necaria suppeditet, ita ut fideles ꝑ eam sibi mutuo in bm adjumento sint ed se sustineant, ꝑ ĕ unam ꝑ amoris actum mutui consensum fiant. Sed ubi in corpore quis membrum agat suo loco ed ꝙ modulo, ita ed hic, ꝑ e. g docent ed ꝙ discunt, ꝙ regunt ed ꝙ reguntꝰ, ꝙ dant ed ꝙ accipiũt &c. saltem ut ẽs in gre suo ꝑfectum sit, necesse ĕ nullum membrum inepte ee ad opa ad q̃ nãa sua destinatum ĕ, ita ut Xtꝰ ex varia ea membrorum statura, forma, robore utatꝰ ad tobiq; corpis majorem pulchritudinem, ed ita totum ẽs sibi coædificet; de qbꝰ rebꝰ eum aliqbiꝰ facundꝰ fuerit hoc, nobisq; ea plixiꝰ demonstrare.

Hæc a. ita q̃ hic recensentꝰ, eo pertinent, ut pbet, Xtm revera accepisse, cum adscendat, dona in hoibꝰ, ed totidem ĕ sunt argumenta ꝓbant κατασκευὴν τῶν ἐφεσίων ed οἰκοδομὴν τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ v. ir, iz. in pendere à ministerio Apostolorum ed Ecclesiarũ, ꝑ à merito ac potia Xti ejus, atq; ad eos eosdem se cooperios, ꝑ incrementum ĕ, q; illi plantandi ed irrigandi ee à dño 1. Cor. 3: 6, 7. denigq; ꝓbant in pendere ee à viribꝰ subbi ed recto usu liberi arbitrij, q̃ sit in ꝓtate hoĩs, ꝑ Xtm qcqd vꝫ ĕ ed vitalis operis, id ee operi.

Possunt a. ea q̃ dixiꝫ ad hæc 5. ejus verba referri 1. συναγωγὴν λόγων, q̃ ĕ congrua ejus constitutio, ut habeat justam proportionem. 2. συμβιβασμὸς compositio ed ĝunctio, q̃ ĕ membrorum cum esse, ed inter se ꝑ certos nervos ed artꝰ. 3. ἐπιχορηγίαν κατ' ἐνεργείαν, q̃ ĕ suppeditatio ejus vꝫ, ꝑ quam operanꝫ membra ed ejus fiunt ad suum quisq; opus. 4. αὔξησιν incrementi datio, q̃ dicit magnitudinem, robur, formam ed decꝰ, ut dictum erat v. iz.

5. οἰκοδομὴν

Cap: 4.

ℊ. oikodomēn ἐν ἀγάπῃ, q ē tum formāo eccīs ed membrorum, ℈ ab sit q. ad ꝑpendiculum ed amussim charitatis, ut ōia fiant ex amore, ōia ducant ad amorem, ab amore sit exitus, in amo„re medium ed finis, ubi ostendens v. 15. ed ꝑ hæc ōia xs̄ ostendit se ēe ep̄t eccīæ sui Eccliæ.

Segh nunc tertium ut in analysi diximꝰ ep̄t hortatio applica ad mutuam vitæ ed gaverſationis. Hæc ſuperſtruih prioribꝰ ed hinc connectih hic xs̄ ꝓcedentibꝰ ꝑ vocula ἵν, ut ostendant hanc veritatem in rebꝰ pōe cognosci, credi ed amari, ni in hōe ꝓducat novitatem vitæ ed actuum, patet e. fieri in pōe, ut si xs̄ sit ep̄t ed vita eccīæ ed membrorum ex ep̄te ꝓficiscah, atq; ita xs̄ vi„vat ꝑ fidē suam in membris suis ubi dr Gal: 2: 20. in ea vita q ꝑ xtum ed ſpm eg ꝓducih, sit vita fidei, amoris, virtutis, ed uno vbo, qn ꝑ eam fiamꝰ xto ep̄i ꝺamno ſimiles, unde segh eam vitam, q ē in peccis ac ignoria ed concupiſcia carnis, atq; ita amore mundi, in pōe ꝙsistere cum ea vita, q ē in charitate d. ed yxi, ut dictum ē v. 15, ib. vid: ed 1. Joh: 2: 15. unde patet q ꝑte hæc cohæreant.

Modus ꝙcipiendi emphaticꝰ ē, dico ingh ed testor in dno: utrumq; conjungi ꝑt cum in dno, ut sit, dico in dno ed testor in dno.

Dicere ſæpè idem valet ac jubere, unde ꝓfao ꝓpharum, ſic dixit dns, v clauſula נְאֻם יְהוָה. Et jane ἀγαθ dr in dno, vim mandati ht, ſ. cogunt Apli ut patet Rom: 12: 1. ſ. ꝙsulant ſ. ꝙci„piant, ſ. ſimplr ad rem, æquum ac decens sit discant ac doceant In dno q cum Apli logh v. in nōe d. q. Apli ed ſervꝰ eg, eg xtū ubi erat debebat recipi, in q. xtum hōis ℈ 1. Theſſ: 2: 13. q Apli eximiebat ſe in log priva authoritate, ℈ juſſum, atq; adeo sibi obediam dei ob authoritatem eg, in eg nōe loquebat, dni ſc.: Dei e. idea involvit obligatiōem ed obſequium. Imo ſimul id illis in memoriam revocat, q dns sit ſupra nos ed Legiſlator, q pōt

poit servare et ydere ubi dr Jac: 2: 12. adeoq̃ n̄ licere nobis agere p̄ n̄ro placito, ꝺs semp explorandum ee q̃ sit voluntas d. n̄rī vid: cap: 5: 13. et Rom: 12: 2.

Alterum in verbor in Dno: majorem emphasin hb, et decid, tum q̃ is q̃ logh, logh cum πλησιολογία et bona gscia, et d. judicem in vocet eū q̃ logh et vindicem eū: tum q̃ ad logh, q̃ alig gscia, si coram d. examinet q̃. dño ac judice suo, approbare, et ad q̃. Amen respondere debeat, ut Hebr: אָמֵן et talem obtestacōem notat, cum his gferri ẽpt, q̃ ē Rom: 9: 1. hoc verò magnam vim hb, q̃ris e. q̃ q̃d logmur, ita log debeamg, ut cogitemg d. eam ee gscium, et eum revereri ut verbem n̄ tm, ꝺs et judicem, ut ipse Gentilis apud Plautum, ē ingt q̃fectò d. ut q̃ nos gerimg in videt etc. Et Seneca jubet tum et quòd solisimg, cogitare nos n̄ ee solos, ꝺs sub d. oculis; adeoq̃ semp tacitè q. dicamg nos in dño log, qb. nos gfitemur credere d. ee, tn̄ speciali illo modo obtestandi aliquem in dño expresse, eo q̃ eū q̃fitē hōs oblivisceh, memorem facit, majorē vim habet.

Ipsum mandatum de mutuo vā, et varia membra. Primò in grē ppār et 1. χαπ' ἀίδιον negativè, ne ambulemus ut cæ liqua Gentes etc. q̃rum vām eo fine describit v. 17 et seq. 2. contrarium ee docet ei q̃ ē in χto v. 20. Secundò positivè et affirmativè v. 23, 24. Speciig adhortah 1. ad veracitatem v. 25. ubi et dehortah à mendacio. 2. adhortah ad ignosciam et dehortah ab ira v. 26. 3. adhortah ad diligiam in bono et dehortah à furto v. 28. 4. adhortah ad sermonem utilem et dehortah à putri v. 29. 5. dehortah ab opib⁹ ⁊ spm et tacitè adhortah p̄ q̃ obsignemur à spū. 6. adhortah ad modestiam et benignitatem atq̃ ignosciam et dehortah à cujs vitijs v. 31, 32. 7. adhortah ad imitacōem d. et χti in charitate. 8 dehortah ab impuritate oī in χbis et factis v. 3, 4, 5, 6, 7. 9. adhortah ad ambulacōem in luce, et frg et opa spg, et gnibet opa tenebrarum v.

8—14.

Cap: 4.

8–14. 10. ad medium explorandem vitæ diæ. 11. ad ambulandem accuratam et faciam ꝛ. 12. ad rectum usum ḥpris. 13. ad sobrietatem et dehortat ab ebrietate. 14. ad conventg et colloqa spualia. 15. ad gratitudinem. 16. ad humilitatem, qbg subjungit monita circa vam domesticam, et confirmat explo ḥti. 17. circa obtum parentum et liberorum. 18. dnorum et servorum. 19 ad miliam xtianam cap: 6: 10. et plixè qad singulas partes et arma spualia.

Primò e. in gre docet qlis va n̄ sit agenda, in sc. taly, qlem agunt reliq Gentes. si voc ꝛac dicat abundare aut qdam volunt, seu conjunctiva sit, ut referenda sit ad comparatiōem duorum, pendē et qad sensum. Vitam a. designat πεϱιπατεῖν: Cur vero vita via vocet et vivere ambulare. ad cap: 2: 2. plixiꝰ dicing, sc. vitā qa ut vita determinata ducit ad certum finem et metam, et ut ad eam metam qs ꝓveniat, necesse e viam emetiri; ita et fieri in pt, ut in hōis va habeat fehesin ad certum finem tq. metam, hōo e. ad finem aliquem condtg e, q finis cum ex hōis naā estimari debeat, in alig e, et totiꝰ hōis ꝓfectio et beatitudo, et cum in nullo fruitōe ꝓfecta boni summi sita e, hinc in communi d. q solq e summorum bonum, qrenda ee patet. Et d. glōa et ꝓpria hōis felg st summg hōis finis. Ad eam finem tt et naalem instinctum, desiderium ad innatum beatè vivendi; qcqd et ut ratiōalis creatā eū ratiōe judicare pt ee medium ad eum finem, id via e. Ad eam metā et tota hōis va, cogitata, dicta facta via st, in qtm ad eum finē ducunt. Et cum beatitudini opposita sit miseria, hæc et finis et meta instar tt, qt in eum definit hōis va, si sc. in dirigat recte ad ꝓrium finem, sq talia sint hōis opa, ut à summo bono abducant ad summum malum. Hinc in universum dicit hoem vam ut viam considerat sera, qt hoem ducit v ad felicitatem v ad miseriam, atqꝫ hinc legimꝰ de via peccorum, eg exitꝰ mors e Proꝛb: 16. De vijs d. in qbg recte ambulant et salvant Hos: 14: 10. q vr via salutis et vā Ps: 18. et 50. Gentilium vā erat via peccorum

peccorum, in q̃ nolebat Aplꝰ Ephesios ambulare.

Describit a. eam q sit vanitas mentis: supra dixerat eos ambulare secdm seculum hꝰ mundi ἐν ἐπιθυμίαις τῆς σαρκὸς et κατὰ τὸ θέλημα τῆς σαρκὸς et διανοίων cap: 2: 2, 3. pculd: hæc vanitas mentis et cupiscia illic et vltas carnis et cogitaoum idē st, ut qd p vanitatem mentis Aplꝰ illgat ex ea comparaoe fle sit dijudicare sc. cupiscīam et vltaem carnis, q qd sit, cum illic dictū sit n̄ opꝰ ē repetere. Hoc solum hic notari meretꝫ, q cupiscia et vltas carnis vanitas dicatꝫ.

Vanum, μαθαίον, שׁב. in grē notat vacuitatem et defectū, q̃ndo id n̄ adest, q putatꝫ adēe, et q̃ndo pter spem et exspectaoem q aliqd adēe putabatꝫ, desinit in nihilum. Vanum ꝫ et id ē, ex q n̄ redit ad nos frꝰ aliqs, saltem n̄ is, q par sit labori, ut vani labores csilia ac molimina, ita q irritum fit, vanum ē, ꝫ id et vanum dr̄, q n̄ ad dignum finem et certis argtis dirigitꝫ. Atqꝫ ita vanitas mentis ē mens carens vera sapia, s. stultia ea mentis q oppnr cognioi veri finis et verorum mediorū ac veræ viæ ad illum. ꝫ magis emphatice ea csilia mentis, qbꝰ se studet felicem pstare p qstoem et fruioem eorum bonorum, q n̄ st vera bona, q cum tandem destituant hoem, illiꝰ spem eludunt, evanescunt, et n̄ compiuntꝫ id ēe, q ēe putabantꝫ, atqꝫ ita n̄ respondent in exitu hois desiderio. ꝫ q̃ndo hoēs oīo sua sapia carnali id agunt ut fruuntꝫ rebꝰ pituris et evanidis, neqꝫ solida et ēa bona q̃runt, vani st. Hinc in Eccliast: vanitaem vanitaum ēe oia dicit Salomo, innuens oīa q sub sole st in hac vā cjuncta ēe cum molia et defatigoe spꝰ, et post hanc vam nil facere ad felicitaem, ꝫ hoem destituere, cui opponit D. timere etc. totꝰ e. libee id docet q docetꝫ 1. Joh: 2: 15, 16. pterea vanitas mentis ē in mala raoatoe de D. et religoe, de hois offio, de futura vā, q n̄ nititꝫ certis et indubitatis principijs, atqꝫ adeo aberrat à veritate, ut vanitas ita veritai opponatꝫ, ita Rom: 1: 21, 22. dntꝫ Gentes vanæ factæ ēe in raoatoibꝰ

suis

Cap: 4.

suis, & postea describ, & mutarint veritatem dei. ed rebus dijs in mendacium. & vanitas ea mentis gfricua & tum in judio gentium circa verum, tum in studio gentium circa bonum, qb. ab utroq; aberrarunt. Et si gentium politica ac religiosa ed Gentium de d. ed rebus dijs sentia ed erga d. edubq examinenth, figs imprimis Gentium vitia ac vã turpis, vanitas ea mentis, fle patebit, fietq; manifestum, q & ambulaverint ex ffecipto d. ed vanis, fs sedm gumpiscias ed vltaem carnis.

Quando a. reliqs Gentes dicit hpls, eo ipso oes Gentes n gversas ad xtm eidem culpa ed miseria involvit, docetq; Gentes q Gentes ambulare in vanitate mentis suæ, adeoq; eo sensu ee ἀσέβεις ed porro spem n habere ubi locutq; d cap: 2: ir. quiam ei ea via n pnt pvenire ad d. fs pvenit ubi dr Ps: 1.

Illis opponit Sera sapiam d. sapiam spualem in mysterio, σώφρονα, discretu, cogitatem fixam ed bene fundatam, mentem xti ed egmodi alia, qbs designat in S. Sera cognio veri ed amor veri boni s. τὸ ἀληθεύειν ἐν ἀγάπῃ.

Hanc a. vanitatem mentis ex ipsa origine ed fonte suo deducit v. 18. ubi eam fs vanitas ostendit sc. tenebras illectq; ed ignoriã vltais, vltaisq; duribiem, denigq; habitum in malo & adq; pravos acqsitum, atq; ita carentiam væ d. v. 18.

Vita dei qd sit, supra ed vid: cap: 2: 5. xbo vã dei, notat illectq; ed vltais actuositatem ed opaões circa d. p eg cognitem ed amorem, tum ex. vivit hoc, qndo opat cum jucunditate, q fit, qndo deliciat in gtemplatõe, amore ed ffectu dei. Vita q ea postulat in intellectu lucem, ut in luce d. hoc cernat lucem ubi dr Ps: 36. in vltae stúdium ed laboriositatem sedm intellectq; lucem, ut bono potiat ed fruat. Itaq; mors e, qndo hoc hisce careat, ed qndo e obtenebratq; ed induratq; ut etsi laboriosiss sit in alijs, si tn n in d. morbis cernat.

Hinc hpls qndo dicit, q alienati sint à vã d. hoc explicat p alia ista, dicens eos ee obtenebratos primò intellectu.

Praxeis

Διανοία nobat tum facultatem peipiendem tum ꝺ̄ ratocinan,
dem: q̄d ℓ sit obtenebratum ēe tῆ διανοίᾳ ſſe patet, ſc. illeſtg
ē rem cognoſcere, eo ꝑtinet ut habeat rectas de reb⁹ cogitaões, q̄
ſint reb⁹ conformes ēd ꝙ q̄s res repſentent. Eæ ℓ cogitaões ſt rerū
imagines, ēd hinc ideæ vū ſolent, q̄b. ꝙ eas res videmꝰ ēd ꝺtempla,
mur. Itaq⁹ patet q̄òd illa lux ſint in illectu, q̄ndo ſc. ꝺ ſtant,
q̄ lux ſolet, ut earum ope res cognoſcamꝰ clarē ēd diſtinctē in
ſua q̄q⁹ forma. atq⁹ ita lux ēd ſt in ſpēe ea cogitaões, q̄rum ope reliq̄s
res cognoſcere ꝑmꝰ, ubi ope lucis videmꝰ, atq⁹ ita cogitaõ x̄a de
Deo ēd x̄to lux ē, q̄b. ſi d. ēd x̄tm rectē cognoſcimꝰ, ope cognitos d.
ēd x̄ti reliq̄ cognoſcere ꝑmꝰ, ita, ſi d. cognoſcimꝰ, cognoſcimꝰ re,
rum ōium eaam, ex q̄ ēd ꝙ q̄ ſint, ēd ita ſcimꝰ q̄ ſt unde ſint, unde
rerum ordo ſit, q̄s earum ſecundarum nexꝰ, ēd q̄òd oēs pendeant ex
prima eaa. Si x̄tm recte noviꝰ, ea ope veritatis noviꝰ, cur d.
mundum creaverit, cur peccum ꝑmiserit, cur peccatorem toleret, cur
regna mutet, denicq⁹ q̄òd ōia tandem in x̄to tendant ad gloam dei.
Si d. ēd x̄tm noviꝰ, noviꝰ ēt q̄s ſit hoc⁹ finis ēd q̄ via ad eū finem,
ēd ꝑmꝰ in luce ambulare in via ea ad finem x̄ felicitaem nram, ēd
ēi ſcimꝰ q̄ ſt nra erga d. ēd x̄tm offa, ēd in ordine ad d. ēd x̄tm er,
ga alios hoēs, hinc ē q̄ d. ēd x̄to ſol ēd lux ubiq⁹ vocant in ſcra ut
Ps: 84: Mal: 4: 2. Joh: 1: 4. hinc x̄bum d. lux vū, q̄a d. ēi x̄tm ita
nobis demonſtrat ēd ꝓponit cognoſcendum, ubi ex eo, ꝙ ipſum ēd ad
ipſum ſt ōia, ēd hinc hoc loco Apſs dicit x̄itaem ēe in x̄to; q̄ hanc
novit, rectē is illūminatꝰ ē. Contra tenebræ ſt in illectu, ēd illectꝰ
ē obtenebratꝰ q̄ndo abē lux harum x̄itatum, tum ex. hoō, nec q̄ rerū
eāa ſit, nec q̄ finis, nec q̄s ordo novit, tum hoō ſeipſum reſert, ēd q̄d
ad felicitaem ſuam faciat, ēd q̄ media eo ducant, atq⁹ ita, ubi lo,
q̄t x̄tꝰ, reſciat q̄ ēd q̄ abeat, ubi q̄ ambulat in tenebris et nec viam
nec metam cernere ꝓt. Itaq⁹ ἐξεστραμμένος ſt hoēs nāa, q̄b. juſto
d. judīo carent imagine d. ēd hinc tenebræ vocant cap: ſeq. v. 8.
ēd manent tenebræ ſi ijs x̄tꝰ n illucēſcat, ubi dr v. 14. ibm. atq⁹ ita

ita ijs n̄ exoriat splendor legis, q̄ illuminat et lux ē uti dr̄ Ps: 19. et 119. et p̄cipuè splendor Eglij, cū ope cernit gloā d. in facie J. Xti 2. Cor: 4: 6. Obtenebrati a. dnt n̄ tm̄ qt. justo d. judīo manent tenebræ, ss et qt. à dblo excæcant uti dr̄ loco citato v. 4. imo seipsos abdunt in tenebras tq. osores lucis Joh: 3. ss inde pculdr ē ignorīa, nam ubi abē lux veritatis illic ē ignorīa, et absīa cognīois veritaīs infert tenebras, uti hic Aplus explicat. Ignorīa a. n̄ q̄vis facit mentē obtenebratam, ss ignorīa rerum scitu necarīarum sc. d. et Xti nri, finis nri, viæ ad finem, status, offiorum, et qqd eo ptinet, ut tq. creaæ raōales sciamus qōo fieri beati poīmus.

Præter istam ignorīam et tenebras illetus, cordis et duriem illis tribuit. Cor qq sæpè p tota mente sumat, pt tn̄ sæpè et dt distinctè p vltae sumi et affibus aj, atq hic et ita. Cordi a. eatenus tribuit durities et mollies p metaph: Metaphoræ a. raō n̄ una ē, put variæ res st, cum qbus cor comparari pt. Respū veritaīs q v̄ recipit v̄ rejicit, ita q̄ndo vbum d. spectat tq. semen, cor hois ut ager in q radicari et frus ferre debeat, eatenus smltdo petit ab agro et loco ubi semen spargit, loca lapidosa ob duriem n̄ pnt recipe semen, et hinc n̄ penetrat, ut radices accipiat et frum fert, hinc Xtus cum eo comparat id, q mentem facit petrosam, et impedit ut vbum penetret, sc. defectum attentois, amoris vitaīs, amorem mundi, q cōriat vbo, q jubet psecuōem pati, et eūmodi alia vid: Matt: 13: 5–20. Ita et ea smltdo repit Heb: 6: 7. hinc et tota Ecclīa judaica cum filia comparat Es: 5. coll: Joh: 15. hinc scra meminit cordis lapidei et carnei. Porrò qt. consideratur cor hois, ut cui insculpi et inscribi dt lex d. eatenus q̄ndo aliqd ē q impedit, q minus stylo infigi poīt, cōsideratur ut durum, atq ita Jer: 31. coll: Ezech: 11: et 36.

Durities a. ea in grē notat vltaīs aversōem et obfirmaōem cū vitaem. Itaq oritur ex eo, q in hoē ē caā odij vitaīs, atq ita amor mundi et cupisciarum mundi ajum indurat, qa nī hæ abnegent, fieri

fieri ñ pt, ut xitas salutaris recipiat, timor e. d. ed mundi è diametro sibi obxsanh 2. Joh: 2: 15. ed grãa salutaris jubet abnegare cupiditas mundi Tit: 2: 12. hinc Judas ostenderes eam, eor hoes carnales blasphamant dram xitatis, ideo fieri dicit, qa corrumpunh in ijs q̃ norunt ut bruta animalia x reby carnalibz ed bãgrx pixe, vñbi Jud: v. 8. ed io. Praterea πάρεισδυσις orih ex Judæis ed variis rationibz p q̃s obrumpi ag̃ d pitatem, unde vult Apls, ut q̃ sapiens fieri vult, stultus fiat x Judæa ethnica deponat de d. ed rebz dñi; hinc spectant scriptorib̃ ut se opponentes d Eccliam xti ed ut σχισμάτα 2. Cor: 12: 25. nam fieri ñ pt, ut aplus sit xitatem recipe, q̃ mendacium p̃ pitatē pt ed recipit.

Sed hanc πάρεισδυσιν si velimus allegare, ea in Judæis conspicua ẽ, quum Judæi ed carnales cogitationes faciebãt, ut xtum ñ recipient, hinc indurati sũt Rom: 11: 7. 2 Thess: 2: 10. ede.

Sed distinctig adhuc ed qdd gradum majorem hanc πάρεισδυσιν describit, qndo vocat ἀποστατικούς x tales q̃ dedoluerint: similiter ea ẽ eb eo, qndo eg̃ pars aliq̃ callo obducta ẽ, ed cauterio resecta, ita ut nullam amplig sensum in ea parte habeat doloris. Atqui hic p subtilitatem nobah is status mentis qndo sine sensu ẽ, x siae spe boni, sine metu mali, imprimis qndo ẽ sine timore d. nec d. timet pul timendo ẽ q̃: go. qndo ẽ sine metu judig, ut illi q̃ futurum judicium ñ metuunt, qles sũt q̃ describunh 2. Cor: 12. cum edamg ed biba, mg. Illi q̃ in qbz conscia ñ amplig facit offam, ut hoem terreat, ed si ñ amore saltem metu contineat in officio, q̃ fieri ñ pt, ni hoc sibi persuadeat, qbz pt argtis gsciæ dictamen ed gsciæ legem ed accusatorem vanam ea. Itaq; illi sũt ἀποστατικοί, quum gscia ẽ cauterio resecta ut loqr Apls 1. Tim: 4: 2. s. q̃ conscian bonam à se propulerunt 1. Tim: 1: 19. q̃ fieri ñ pt, ni p̃ radicia carnis ed amorem mundi, qndo accedit justum d. judicium, q̃ dñi, q̃ d. ita gtemnunt ed ñ qrunt, tradunh in reprobam mentem Rom: 1: 28.

Effecte ẽg ẽ q̃ se tradiderint libidini ad operem impuritatis in avaritia. ἈΒάσγεια notat luxuriam ed lasciviam, semp obscenitatem in dictis

Cap: 4.

dictis ed factis: derivah id ꝟbum ab æ ed βέλτιον, q̃ urbs fuit inr Galatiam ed Cappadociam, & incolas q̃dam modestissos ed temperan, tissos, alĩ lasciuos & incommodum fuisse memorant, ab priori noo si fumah æ est privativum, si posteriori, intensivum: quod sit notah obscenitas ed luxuria, hinc ubiqs cum ἀσελγείαις gjungr 2. Cor: 12: 21. Gal: 5: 19. vid: ed 1. Pet: 4: 3. ed 2. Pet: 2: 7, 18. ed Jud: v. 14. itaqs ἀβέλτερα opponũ tum modestiæ, tum temperiæ, tum pudicitiæ, ed ita nxe gspecna ẽ ἀβέλτερα in vltrbs carnis, in obscœna libidine, fornicac, adulterio, aliisqs carnis vltrbs, tum ed in cibo ed potu, qb. comparata sũt ad lasciviam vid: Rom: 13: 13, 14. in obscœnis dictis q̃ excitant libidinem, picturis lasciuis, vestibs lasciuis, imo ed in ois grẽs væ pompa, qb. ea orih ex mera libidine.

Ἀκαθαρσίαις q gjuncta ẽ cum ἀβέλτερα, qb. mens maculah q̃ im, puras eas cogitacoes, eps q impura dicta ed facta. Puritas e. ẽ, ubi n̄ miscch mens cum rebs, q̃ n̄ faciunt ad eg effectoem. Et ita pura ẽ, qndo veritatem cognoscit, ed q̃ bonum ẽ, tm̄ amat.

Hoc χὸ avarè. gerant: q̃ n̄ una rasc illgi pt: q̃dam ita elligat, ut lasciuia cum avaria fuerit conjuncta: alĩ a. ed ut videh melig ub sit avarè x cupidisse, ub in ꝟbis ẽ verè. Matt: 22: 16. ub in dolo dolosè Gen: 19: 35. ed ita notareh, q̃ excessg libidinis pateat in Gentibs, ubi hoc plenig describi Rom: 1. q̃ ed invasit ꝟbum πλεονεξίαις, dicit, ut q̃ se nanciparint totos, unde Sẽra Rom: 6: cum servitute comparat; q̃ Pag vocat συστέχειν εἰς τὴν τῆς ἀσωτίας ἀνάχυσιν 1. Pet: 4: 4. notah alĩ concupiscia ferug.

Huic Aplo opponit ꝟitatem q̃ ẽ in Xto, ubpoto cui hæc gria sit, ut nemo post hisce se dedere, qn eo ipso gtm abnegeh, v. 20. e. ipsis in memoriam revocat, qd regrat fides ed dna Xtiana sc. hæc oia deponere ed ab ingnamentis se purgare.

Non sic docti estis χtm ingt Aplg: μανθάνειν discere notat ve, ritatem incognitam cognoscere q̃ institutoem. In emph: q notat ipsũ dna essm, q̃ ẽ sua, ut n̄ tm̄ sit audire, sz ed q̃ audinah illgere. Hic in ea emph: dna sumi ostendit v. sequens. Itaqs ꝓsuppnr eos edoctos ea alit x. q̃ ꝟbum revelatois ed Eglĩ, ut q̃ nãa, ut reliqua Gentes fuerant obtenebratæ illatu ob ignoriam in ipsis v. 18. necesse

Necesse e. ē ut peccori ob eg tum ignoriam, tum inconsideriam det Doctor, q eum excitet, doceat et in via vitatis ducat, pertim q eum doceat, q raõe peccor poit et debeat ad d. accedere, ut ipsum glorificet et p eum glorificet, necessè ē inq ut ipsi dia sanctitas, ut ea demonstret in xto, manifestet, ut sciat qõo d. in peccore sanctificari velit: n sufficit e. in gre nosse d. puro aio et cpre colendum ee, q ipsi Gentiles agnovêre et docuêre, qq praxi abnegariat, ss necessè ē cor purificari p fidem Act: 15. d. e. et gloa et noen, mandatum amandi Deū, et ex charitate sese offerendi deo cpre et aio, in solo xto verè demum cognosci pt.

Hinc Aplus dicit qndo aliter edocti st, didicisse xtm. Christum discere dr p discere dram de xto, ut obtm ponat p vbo, q id manifestat, conf: 2. Cor: 11: 4. ubi xtm pdicere ē medium hs effs, xtm discere. ita 2. Cor: 5. et talis modus loquendi occurrit, ubi peccatum facere dr p eo q fit p ἁμαρτίας sacrificium p pecco. Ita Gal: 1: 20. deum suadere ē suadere et p argta pbare velle ea, q de d. vera, credenda ac agenda st, qt. ea versant circa deum.

Christum igr discere ē 1. psonam xti rectè cognoscere, eg offia, passões, merita, gloam et q porrò in xto st conspicua. 2. cognoscere mandata xti et condiões, qbus det cum xto commuo, q st fides et resipiscia, ut Joães docet Matt: 3. qt. sc. ea condiões necariò conjunctæ st cum exhibiõe xti et daõe eg ad salutem peccoris et gloam d. et xti, unde Aplus 2. Tim: 2: 13. dicit d. fndtm stare, hns hoc sigillum, novit deus q sui st et desistat ab impietate qsqs noiat noen xti, q innuit noen xti tale ee, ut obliget ad desistendum ab injustia, et simul fieri n poe ut qs dei sit et à d. p suo agnoscat, ni qs desistat ab injustia, ut hæ q. sentiæ tq. columnæ inscriptæ sint, scdm qs de dio favore et jure commõis cum deo et xto judicari et pnuntiari debeat, fieri qppè neqt, ut formemus ideam xti, ni simul videamus xtm n alio fine datum ee q ut p eum liberemur à dnio pecci et dbli æqs ac mortis, xtm a. cum unctum dicit 2. tum designatum, tum initiatum, tum plenè demonstratum sacerdotem, ppham ac regem, atqs hoc id noen xti

sit

Cap: 4.

sit, q supra de noen accepit, fieri nequit ut in tum singula, tum universa hac inferant veritatem respiscie et studij sanctitatis, sacerdos e. offerebat eo fine ut purgaret q q offerebat, et cum antea ob impuritatem hq. ineptq ad d. sanctificandum, et q cum sanctq sit, sanctificari ab illis velit q ad ipsum accedat Levit: 19. Hinc eo alludens Aplq Tit: 2: 14. dicit Xtm se dedisse q nobis, ut nos purgaret in ipsm peculij, Zelotem bonorum opum sc. hq. sacrificium, q in munda xba ecclie q notant substitutoem sacrifij q reo. Sacerdotum et erat in ming q pharam custodire legem et scientiam legis, ab ista exigere vitam legi conformem. Itaq Xtg et hq. Sacerdos et pha debuit loq ea q facerent ad d. glorificatoem et hoes sanctificatoem, debebat e. ee doctor ad justitiam, tum ea q donat tum ea q inharet Joël: 3. Hinc et Heb: 3. vr sacerdos et Aplq nra adstipulatoj Joh: 1: 18. dr q Prem nobis enarrarit 1. Cor: 1: 30. dr factq ee sapia et sanctificatio, et ubiq ppter hq: is q erudire debuerit, et erudierit hoes ad sanctitatem, eorum instar et compendium dr Xti illi sermones Matt: 5. 6. et 7. ubiq hq. doctor et pha tradit veram sanctitatis eximiam planè ideam. Denigq regum e imprae subditis, et eg authoritas in eo consistit, q solq prescribat leges, qbs subditi teneant obedire, ut rebellis sit, q eo eas leges alij dno se dedit. Xtg ejr ut rex sit, requit ut leges prescribat, eisq obediant, et hinc et e q jubeat sera leges eg recipe; Leges a. ea in prte ee alie, q i prescribant sanctitatem r amorem d. et exi et Xti, cum q pugnat amor mundi, servitq peccti et Dbli et concupiscientiarum carnis. Hinc dicit Xtg, q q ipsum seq velint, seipsos debeant abnegare et suum jugum suscipe, atq dr, q salutaris gra nos erudiat abnegare mundanam impietatem et concupiscentiam et sobrie juste ac pie vivere Tit: 2: 11. 12. Atq et Xtg dr eo venisse fine, ut nos eriperet Dbli et liberos faceret à peccto Matt: 1: 21. et 12. Efficaciter hoc Aplq promit Rom: 6 et 7. 1. Cor: 6: 18 – 20. q ex his patet, q Xtm didicerit, eum finul didicisse, desistendu ee ab impietate et impuritate.

Quod amplig confirmat et inculcat Aplq 2. Tit. 2. si modo ait eum

audi

audivistis. Εἴγε n̄ dubitantis, sz affirmantis ēt ē 2. Tess: 1: v. 6. qq si hic dubitantis, respiciatr n̄ ad rem sz ad modum rei: ut ipse explicat, si ita audiverint, ut veritas ē. Quo Aplus innuit 1. hoc in dr̄a Xti tam aptum ēe, ut n̄ poīt cuiqz n̄i volenti, ignotum ēe, eorum inq q modo audiverint verbum Eglij, hoc e. ad prima elementa ptinet dr̄æ Eglicæ Heb: 6: 1. ut memo in schola Xti v̄ prima rudimenta didicisse potuerit, q ignorat condiōem commuōis cum Xto ēe resipisciam et sanctitaem. 2. innuit qq hoc verum sit, ēe tn̄ q dr̄am tam aptam detorqueant ad ppriam pnitiem, tales st quos introducit Aplus Rom: 6: 1, 2. q peccant ut grāa fiat abundantior, et q ita grāam trahunt ad lasciviam Jud: v. 4. ac si Eglium daret libertatem peccandi, ideo qa Xtus p peccis satisfecerit, Ostendit a. Aplus n̄ audivisse, nec doctor ēe, ut veritas ē in Xto, multis e. argtis ubiqz Apli inculcant, grāam n̄ dare libertatem peccandi, sz fortius obligare ad studium sanctitatis. Hoc docent oēs Xti sermones et Aplorum Eplæ, et imprimis Paulus loco citato cap: 6. 7. et 8. integris.

Veritas e. in Xto postulat id nunc Aplus rectè gsiderari vult, monens, multum differre obiter dr̄am Eglij audivisse et eam in corde ppendisse seriò, ac nexum justificaōis et sanctificaōis indivulsum ex ea didicisse ad pfectum in pietate: Hinc Xtus orabat n̄ tm̄, ut q ipsi dati erūt, audirent veritatem, sz ut in ea sanctificarentr Joh: 17: 17. Atqz hoc ē q Aplus monet, qndo vocat dr̄am Eglij, dr̄am ad pietatem 1. Tim: 3: 6. Atqz hoc ēt nunc distinctē hic Aplus pponit, ostendens ad qd obliget veritas in Xto v. 22. et sqq.

v. 22. Aplus E v. 22. ostendit, qd postulet veritas in Xto, tum raōe mali, tum raōe boni: tum veteris tum novi hōis, veterem vult deponi et novum indui, in qbus duobus totum sanctificaōis studium occupatr, hæc a. duo ea st, q agenda st ut nos ipsos purgemus ab inq-

namen,

Cap: 4.

ingramentis carnis et spus, et pficiamus in timore D. nram sanctificoem. Hac veritatis, q in xto, summa e, hinc Aplus Rom: 6. ea revocat ad caam, mortem et resurrectoem xti, ut vi mortis xti crucifixus censeri debeat vetus hoo, vi resurrectois resuscitatus novus hoo, neq e. xtus nos poterat a peccis liberare, qn sanctificaret et renovaret ad imaginem dei.

Constructio paulo difficilior e, unde interptes laborant, qoo infinitivus hic gnectuh cum antecedentibus. Quidam eum ἐδιδάχθητε conjungunt, ut sit sensus, edocti estis deponere, qq id Erasmus culpet ob addioem τοῦ ὑμᾶς, ss tn n video qd in eo sit, q cum naa graeca lingua repugnet. Sed alij malunt ee infinitivum p imperativo ut Exod: 20: 8. et deut: 5: 12. ss prius id videtur pferendu ee.

Res ipsa e deposio vet: hois: ubi gsiderandum obtm, tum actus circa id. Obtm e vetus hoo q describr a modis qbusdam et qlitatibus, q sit corruptus et qdem p gcupiscias deceptois scdm priorem gpsaoem.

Hoo qd sit patet, sc creaa gstans mente et cpre. Partes integrantes, ut vocant, hois q st mens et cps: Mentis naa e cogitare, illigere et velle; Corporis extensum ee, qbus attributis tum mentis tum cpris varij competunt modi, variaeq opaoes et actus.

Is ordo inr mentem et cps, ut cps pprie loquendo sit mentis organu, mentiq adeo certa raoe competat in cps imperium. Opaoum is e ordo ut illetus pcedat et lucem pferat veritais, vltas seqtur et obseqtur et scdm judicium moveat cps et eus membra. Itaq hoo e, ubi talis e conjunctio mentis et cpris.

Vetus hoo dicit certum accidens, certam qlitatem. Vetus oppnr novo, ptq rplici raoe gsiderari, tum qt. respicit ad pteritum, tum qt ad futurum tps: qndo respicit ad pteritum tps, vetus hoo e gsiderandus in opposioe ad inium hois s. ἀρχήν, ut de angelis loqtur Judas v. 6. i primum statum rectitudinis et imaginis D. cum q primitus conditus

e

ē hōo, qt. hōo ab origine ea defecit: si respiciah ad futurum ꝭ̄s, oppositō ē ad eum statum, in quem hō postliminio p regressō reducih. Quocunqꝫ modo illgang pendē ē, utrobiqꝫ v. veltg hō oppñ hoi v̄ condito v̄ renovato ad imaginem dei.

Itaqꝫ ut res ea recte illgah, cogitandum ē hois naam semp ēē eandem, si spectemg ꝓprietates essiales ē attributa; ꝭs mutabilem, si spectemg opationes, statum ē ḡlitates: Hoc orth ab hois ϑνϑρεία ē imperfectōe, qt. naa hois n̄ ē talis ut semp necesse idem, sempqꝫ adeo bonum cogitet ē velit, ꝭs ut pōt abuti libertate arbitrij ē ad malum deflectere, teste expia; Itaqꝫ quādo d. hoem ḡdidisset ad imaginem suam x in cogitatōe ē amore sui, atqꝫ adeo rectem ut dr Eccl: 7: 29. poterat tñ hō eam imaginem ꝓdere, ē à lege, q̄ rectitudinis norma erat ē cordi inscripta, desiscere, adeoqꝫ peccare. quod si fiebat, necesse erat ut totg corrumpeh, ungꝫ peccti eth privaret ꝓfectōe facultatum illgendi ē volendi, ē introduceret habitum ē principium peccandi, fieri e. n̄ poterat ut legis haas ꝓgressio n̄ dēe majestatis ēet violatō, ē ut n̄ hoem faceret reum, privaretqꝫ amore d. eqꝫ essi ē obnoxium irae faceret ē odio d. Eig a. immediatg essꝫ ē, q. d. privat talem x denegat illuminationem ethg ē alteis sanctos motg, unde n̄ pt n̄ gseq, ut justa d. sentia peccor subjiciah servituti peccti, vis e. peccti lex ē 1. Cor: 15: 56. q̄ vis exprimih 2. Pet: 2: 19. vid: id plixe Rom: 6 ē 7. Itaqꝫ hois opa hōes n̄ poterant n̄ ēe pravē x n̄ poterat n̄ hō corrumpi ē eodem ꝓ genuinas deceptois, corrumpi e. ē privari pristina ꝓfectōe ē rectitudine.

Corruptio q̄ ē in genuinas τῆς ἀπάτης: ἀπάτη vtch opponi veritati, ig antea fiebat mentio, nam veritas ē norma recti desiderij, ἀπάτη deceptio ē error pravi. Veritas q̄ docet nil n̄ verum bonum genuinum ēē hoi x solum d. amandum ēē ut verum, ēum ē summum bonum, ois creaas d. n̄ aliter q̄ in ordine ad

sum-

Cap: 4.

summum bonum. Itaq; amor d. ē recta ἐπιθυμία ēd norma oīs rectī desiderij. Sed error ēt deceptio ē, q̄ndo q̄ n ē verum bonum p̄ vero bono habeo, atq; adeò q̄ndo malum appetitū sub spē boni error ē, q̄ndo q̄ bonum ē, qd. ē medium ad bonum, amatū tq. in se bonum ēt sui ipsius grā, atq; ita deceptio ē q̄ndo q̄ bono habetur ἀπόλαυσις τῆς ἀναγτίας, ēt q̄ndo creāta q̄ bonis habeat in se sine subordinatōe ad creatorem ēq̄q; communem, ut gemiscēa deceptōis sit oīs gemiscēa pcēi ēt creaturarum, q̄ndo n̄ amatū in ordine ad d. ēt ex ēg̃ p̄scripto rō nōo ēt gradu q̄ cuiq; convenit in suo ordine, tum ad finem, tum ad alia media &c. q̄ndo n̄ oīa amata in ordine ad summum finem, ēt q̄ ē melius q̄ eo q̄ ē minus bonum.

Per eas gemiscēas corrumpit hō, nam n̄ hō convenit cum rectitudine hōis, neq; facit ad felicitatem hōis veram, ēt eventu ipso hō comp̄it se deceptum ēē, oēs ē. ea gemiscēa exeunt tandem in nihilum imo miseriam.

Has a. gemiscēas regnasse dicit in pristino Gentilium statu, q̄ndo ut dixit cap: 2: 2, 3. ambulabant &c. de q̄ illic egimus plixius.

Atq; circa hoc obtm ē depositio vet: hōis ḥ̄g̃; deponit V. hō, q̄ndo deponunt V. hōis opācs &c. q̄ndo gemiscēa carnis relinquunt ēt errorē ac πλάνη, nam q̄primum desinimus ambulare in vanitate mentis nr̄ae, ēt mundum amare, deponimus V. hoem, s. q̄ndo, ut ἁμᾶ ḥ̄g̃ hoīe, crucifigimus V. hoem cum gemiscēijs ēg̃ vid: Rom: 6: 6. Gal: 2: 19, 20. Rom: 8: 13. Col: 3: 5. ḥs hoc plenius patebit in sequentibus ubi ostendet, quōo novū hō induat, exuit ē. V. hō q̄ndo N. induit.

Primo ē. vult ut renovemur; Modum indicat, ḥs mentis; ḥ̄g̃ ἀπο. τέλεσμα statuit in induōe N. hōis; ēg̃ describit formam ēt q̄litatē.

Ἀνακαινοῦσθαι n̄ ē simplē novum fieri ḥs postliminio innovari, ēt ea p̄fectōem pristinam, q̄ deperdita fuerat, recipere, ut relatōem habeat ad primam hōis statum, in quem restituendū sit.

Sed

Sed cum primus hoīs status describatur ab imagine D. et de ea dicendum statim sit plenius, nunc id observari dt, q inūm eius arcescat ab innovaōe spus mentis.

Quid p spūm mentis illgi debeat, primo intuitu n videtur ita manifestatum ee. Quidam illgnt Sp. S. q in mente tq. tplo suo habitat et innovaōis caa e efficiens. Quidam ipsam mentem, q e spus q videtur ee gvenientius, durius e. videtur p spūm mentis nra illgi spūm D. Spus a. mentis vr, tum qt. mens e spus, tum qt. mens videtur notari cum suis opaōibus et actuositae et qt. e principium opaōis. Itaq spū mentis innovari e innovari spū actuositais et habituum mentis raōe rectae opaōis conf: Rom: 12: 2. ubi μεταμορφοῦσθαι τῷ πνεύματι τοῦ νοός. Hoc a. fit qndo illetus aliter, aliterq vltas q antea incipiunt opari et ex novo q. principio actoēs pfluant, sc. qndo illetus gvertitur ad inqrendam et gtemplandam vitaem, vltas scdm vitaem desideria sua et cpris motus dirigere, et ita mens raōali mōo scdm D. iterū opari ut agere studeat scdm vltaem D. eoq fine exploret eam ut dr loco citato Rom: 12: 2. cum pposito firmo obsequendi, q Rom: 6: 17. vr tradi in typum veritatis, q e revera inūm N. hoīs, nam eius forma gsistit in cognioe et amore veritatis.

Novus hoō qd sit, ex ijs q de veteri dicta st, patet. Novum id e, q v primo incepit ee, v q raōe status et qlitais novum e. Hic posteriori sensu illgndum ee ex dictis patet, hoīs e naa, q in se e eadem semp est mutaōi status qlitaum et opaum subta. Itaq Novitas in relaōe ad V. hoem notat hoīs novum statum, quem accipit p regraōem et conversoem.

Sed de eius forma eo minus laborandū e, qa ipse Aplus satis clare eam describit, q sit conditus scdm D. in justia et sanctitae vitais.

Norma E. scdm q N. hoō conditus dr, e D. Ipse vborū sonus magni aliqd sonat et smltdm aliq cum D. innuit vid: Gen: 1: 26. Col: 3: 10.

Jac: 3:

Cap: 4.

Jac: 3: 9, 10. In qbus locis תמות et צלם, εἰκὼν et ὁμοίωσις idem
ferè notant, nisi quod unum altero sit clarius, nam notatur imago similis
ex quo pateat d. esse explar, ut indicetur d. se olim, cum primitus hominem conde-
ret, in eo q. descripsisse et depinxisse et nunc iterum effigiare per re-
gratiam, ut homo sit d. quedam pictura et imago. Notatur et unius rei ex alia
expressio, et q. mosllys in aliud subtm traductio, quod ideo simile sit, ita
ut conveniat cum archetypo suo, et explar suum repsentet, ita ut quod verum
est in d., in hoc expressum sit, et homo se inspiciens d. inde cognoscere potest.
Qua in re illa smltdo sita sit, patebit ex consideratione explaris: deus
est spus s. mens Joh: 4: 24. x res cogitans distincta cpri, eaque perfectissa,
homo mens et cps, unde per se patet, ratione cpris non potest esse d. similem, ut
male inde colligebant Atropomorphitæ, sed tm respu mentis, mentis e.
imago tam ratione Essiæ, quam operationum, nisi mens nihil esse pt vid: Act 17: 29.
et hic x. 2. 3. Et 1. quis immensum differant mens dia et hua, est
tn Essiæ smltdo quedam, et mens menti convenit, qt. ubique natura mentis est
cogitare cum conscia illgere et velle etc. Eo sensu illgi pt, quando post la-
psum est de hoc in universum dr, quod sit conditus ad imaginem d. et eo
nomine non occidendus vid: Gen: 9: 6. Jac: 3: 9. sed non ita simpli ratione mentis
Essiæ hic illgi pt a. dt, ij e. q ambulant in vanitate mentis, non hnt
imaginem d. mentem tn hnt. Videndum igi an respu operationum et
qlatitatum hæc imago d. menti conveniat, eoque fine, qles sit dei
operationes, videndum est, imago e. repsentat archetypum, isque in ea depin-
gitur, cogita et d. qt. mens est, eaque perfectissa, seipsum perfectisse dilige-
re et amare, cogita porro hominem qt. mentem hnt, d. per captu suo illgere
et et amare potest, porro cognosci d. per ideam, ideæ a. naam esse, ut re-
psentet obtm, et eius sit imago quedam, et vera idea d. est imago dei, qt.
id quod d. est, per eam repsentatur, quis non perfectè, verè tn. Illctus et per cogni-
tionem rei cognitæ assimilatur, uti in speculo recipitur imago rei vid
2. Cor: 3: 18. vltas amat rem cognitam et amando sibi unit ac recipit,
et amor mentis nræ, eatenus imitatur amorem d. qt. d. seipsum amat, ita

ita vltas vna d. eade earum effectoum qs in se D. amat. Itaqs
haec fanctio revera imaginem d. in hoc efficit, hinc de hoc ignis,
tale d. eumqs in amante, negah q. habeat imaginem d. fs ut habeat
renovari dt, et ut habeat fieri ed negt, cum ignis a nequeat, ubi
in e expressa forma archetypi, q in pt ee, ubi dei cognio et amor dei,
~~Deq e. in fl~~ q in simplr mens, fs mens cum tali cognione et amore dei e
imago dei. Deq e. in simplr spectari ut mens dt, fs talis mens q co-
gibat convenienter naa et virtutibq suis, q ed mens nra imaginem
dei dt, qt. taliter cogitat et amat deum ubi ad veritati convenit.

Sed hoc distincte Aplus ipse explicat, eam qponens in justitia et san-
ctitate veritatis.

Justia dr qdo qvenit cum jure et lege, ita ut ois hois opa, q facit
ex pscripto legis, sint justa et justia: fs qt. fieri negt, ut qdo fit se-
cundum legem d. id in deo gerlit, et sit medium communis d. hinc jus id,
q nascit ex opibq recti, expectandi poniam, justia vr. Justia q in qo
id sedm norman dia s. legis s. promissois juste sibi hoc pt vindicare.
Et ita in Scra justiae vox in eadem semp sedt; vade juris notat vim
q nascit ex pfecta obedia qpria, v sedm Eglium ex fide in Xto eqs obe-
dientiam: hic qdo elegi debeat, si disgrah, patet, q fieri nequeat, ut
in novq hoc incipiat iterum juxta legem d. vivere, ad justiam eo sensu
exercere, fs neqs fieri pt, ut peccor recte opeh nisi p fidem, et ut in eq
norma sit Eglium ad justia in eo revelata, nam p fidem in Xto et vi
meriti eq fimq nova creaa et ntra renovao nos facit conformes imagi-
ni filij d. Rom: 8: 29. Lex fidei intr scripsos e; et qdo ideo nova
creaa sumq, qa sumq in Xto 2. Cor: 5. nova creaa fimq vi justiae
Xti, et qdo Xtm et eq justiam amplectimur fide. Et haec justia pt
eo sensu distingui à sanctitate veritatis, ut innuat q prig nos
renovari ad imaginem d. qdo d. cognoscendes in Xto, ubi in eo sanctita-
tem et justiam suam demonstravit, ita gloiam eq et virtutes cogno-
scimq, ut ad ipsi ad eam imaginem transformemur 2. Cor: 3: 18. fs ut
ad justiae inhaerentis fiamq participes ad p sanctificationem, q vr ὁσιότης
τῆς ἀληθείας

ὁσιότης

Cap: 4.

ὀφειλήματα notat debitum, q̃d d. ẽ parentibꝫ q̃ debemꝰ, tribuimꝰ, ita ὀφειλὰς τέλεων ẽ justa ꝓsolvere: Et ubiꝓ notat Cstaoem v̄ potiꝰ ꝓpensũ animum aĩ ad Cstaodum, q̃ ex officio debemꝰ, q̃ tamẽ hic pateat ex adjto vocabulo ἀνθρωπάρεσκος officium ẽ, ea e. ẽ ὀφειλήματος norma.

Ἀλήθεια notat v̄ veritatem rei v̄ cogitaoũ v̄ dictorũ ac factorum. Veritas rei ẽ ipsa res; cogitaoũ ẽ ꝛa rei imago absq̃ idea; dictorum ẽ factorum ꝛt dicta ẽ facta qb. conveniunt tum cum cogitaoibꝫ nr̄is, tum cum rebꝫ. In ꝓsẽ ꝓ hic ea veritas cum ꝗsideranda veniat, in q̃ sanctifi-cah hoꝰ, ẽ ꝓ eꝰ sanctum amorem ad imaginem d. renovah, ellgr veritas de d. ẽ rebꝫ aljs in q̃tm obligat ad d. amorem cultum ẽ obsequium, ẽ ad offia circa hoes ẽ res alias ex amore ẽ veneraoe dei. Talis veritas ẽ d. ea, ẽ ꝓfectissa, ẽe à se, oĩum rerum caam ẽe, ẽ gservatorem ẽ rectorem, ẽ absolutum rerum oĩum ẽ hoꝝ dnum, ẽe hoꝝ bonum, exẽplar ẽ finem, ẽ officium, oĩpotentem, sanctum, justum, bonum, veracem, ẽ uno ꝛbo sum-mè ꝓfectum, sammeq̃ gloosum, q̃ d. ut Dño obediendum ẽe, ut bonum amã-dum, ut finem ẽe ad eum oĩa dirigenda, porrò q̃q̃ ẽ, fiat ex ẽg ꝗscripto ab hoe. Ejus peccum, facere reum poenæ, hoemq̃ ut peccatorem à põe frui deo, iterum ẽ veritas d. ea bonum ẽ d. peccatis in ꝛto, q̃tm ẽe Mediato-rem dei ẽ houm, ẽ peccatis salvatorem ẽ caam salutis ꝓfectam, ẽe facer-dotem, regem ẽ ꝓpham, hoem ab eo emptum, ut sit eꝰ peculiam, fidem ꝓ charitatem oposam ẽe gdeoem communiꝰ cum ꝛto, absq̃ adeo ꝛto ut Dño ẽ obediendum, ut bonum ad salutis caam amandum, ẽ in ꝛto oĩa alia sanctè, tum amanda tum utenda ẽe. Hæ veritates q̃ de d. ẽ ꝛto nr̄ario cognosci dant, ꝛt veritates q̃ obligent hoem ad certa officia.

Has ꝗ veritates q̃ndo cognoscit, credit, amat, ẽ ex earum ꝗscripto offi-um suum facit, hoꝰ ὅσιος ẽ x. pig ẽ sanctꝰ, q̃ facit, q̃ndo jis suas cogitaoes, desideria, dicta ẽ facta conformat, ubi viding ẽ ad v. 15.

Et in hac sanctitate ẽ imago d. cum ea raoe, q̃ndo d. rectè cognoscit ẽ sidem veritatem, absq̃ amat ẽ colit in cogitaoibꝫ desideriis, dictis ẽ factis houm ẽ q̃dam dei ẽ diarum virtutum ut in ꝛto clara ꝛt, imago ẽ expressio, ẽ ꝓ eam sanctitatem deo ut exẽplari se suaq̃ oĩa conformãs, sit deo similis, ac ẽ imagini ꝛti primogeniti vid: 2. Cor: 3: 18. Et hoc meritis v̄ novꝰ hoꝰ, q̃ totꝰ hoꝰ ea raoe novam formam accipit. Sed

Sed principium eius ut causa atque origo ostendi quando dicitur creari.

Creare dicit productionem eius quod non fuit vel in totum vel in tantum respectu Existentiae et Essentiae, vel qualitatis et status. Renovationem et hominis merito creationem vocari videmus supra ad cap: 2: 10. Nec opus est ea hic repetere. Saltem patet, uti nihil creari poterat per se physice, ita nec creari moraliter posse, sed tam in gratia, quam in natura esse omnia ex D. et per Deum, ut et sint ad Deum, et tam de gratia quam natura intelligendum esse locum Rom: 11: N. 36. contextus docet. Fit hoc quando D. in homine excitat cogitationes veras, desideria iis conformia, et inde ad opera bona aptum facit, quibus glorificari D. in Christo possit, et homo praestare D. quod dicit x. ὅβιος εἶναι.

Haec creatio a. cum vi renovatio respicit ad statum Adami primum et ostendit non aliam esse imaginem, ad quam conditus fuerat Adam, quam ad quam nos renovamur in Christo: hocque patet evidentius, si primo cogitemus, quod cum exemplar non possit esse aliud, neque imago alia esse possit, et cum veritas sit ubique eadem, eademque officia juxta veritatem, eadem est et ὁβιότης veritatis, et cum eadem natura hominis et eaedem facultates, idem semper earum rectus usus et finis esse possit sc. in cognitione et amore Dei, et cum eadem semper sit recta operandi ratio, ut sc. omnia fiant cum judicio juxta lucem intellectus ad voluntatem et gloriam D. fieri nequit ut et hoc non idem quod recte fit, eodem modo, quo tum fieri debebat. Et hoc est quod scatur voce rectitudinis Eccl: 7. quae notatur convenientia cogitationum, desideriorum, dictorum et factorum cum lege et veritate, et cum ubique dicatur hominem, quando peccavit, eum errasse à veritate et seductum esse, neque adeo in veritate perstitisse vid. 1. Tim: 2: 14. 2. Cor: 11: 3. conf. et. Joh: 8: 44. sequitur priorem rectitudinem à qua desciverit sitam esse in conformitate cum veritate, et ubique in hac morali similitudine ponitur imago dei conf: Col: 3: 10.

Haec tamen differentia notari potest, quod non omni modo eadem veritas fit norma sanctitatis , hic e. ob mutationem status D. cognoscitur in Christo, demonstrans suas virtutes ut Redemptor, illic ut Creator, conservator et Rector universi ac hominis. sed ea tamen mutatio non facit aliam imaginem dei, sed tantum accidentale aliquid addit, ut D. nunc sit exemplar sanctitatis uti in Christo gloriam suam et nomen manifestat, ut patet 2. Cor: 3: 18. et 2. Cor: 4: 6.

Haec

Cap: 4.

Hunc hoem vult indui: Induitur à toto hoe, qndo hoi induitur forma ea veritatis et hoo eum induit, qndo ita veritatem et in ea D. et Xtm cognoscit et amat, et tota va colit, ut ea sit expressio veritatis de Deo et Xto.

Officia nunc inde deducit varia, primum e, ut deponentes mendacia loqmur qsq veritatem cum pxo suo, addita raoe, qa sumg mutuo mē„bra invicem.

Mendacium qd sit et quotuplex, patet ex opposita veritate. Dicit aberraoem cogitaois, desideriorum dictorum et factorum à veritate rei, tum et disgvenia inr cogitaoum dicta et facta. Itaq tam latè patet mendacium, q latè patet veritas, imo latig certa raoe, cum veritas sit simplex, mendacium multiforme. Hoc mendacium vult deponi, n tm in cogitaoibg et dictis ss et factis, neq e. tm loqmur ss et facimg mendaciū ut Scra loqt; Et hoc officium p se patet, si rectè rem ppendamg, ut nullū mendacium ee pt, q n aliq moo abnegetur v opg D. v placitum ac lex Dei, cum qcqd verum e, sit v D. v opg D. v placitum eg ac lex, fieri a. n pt, ut rectum sit qcq eg abnegare; d. e. amat se et opg et placitum ac legem suam. Et eateng absolutè deponendum e mendacium, imprimis illud, q abnegatur directè veritas aliq D. et pfectoum eg et Xti et medij salutis a. condiois salutis, nam hæ veritates in Eglio imprimis et xbo D. ss et in gsoia et opibg D. manifestatæ st norma sanctitais, im„primis eæ q in Eglio comparent, unde id ubiq ἀλήθεια et sermo veritatis vocatur.

Hanc Et vult g nos loq: loq veritatem qd sit ex v. 15. et 24. patere pt: Comphendit ea oia q faciunt ad gloam D. et hois salutem, nam hoc patet exinde, q hoc sit argtm amoris, quem vicissim alter alteri de„bemg, ut docet Aplg. Oes Et veritas imprimis salutaris, cum loquenda sit, patet simul pcipi ut cognoscatur. Includit Et hoc pceptum, ut cu„ram circa sermonem, ita imprimis circa judium et assensum ac fidem tq. sermonis fontem, et phibetur ois temeritas tam in credendo q in lo„quendo, q scatur ubiq qndo jubemur oia δοκιμάζειν explorare et pbare, ne decipiamur et falsum p vero amplectamur, fieri e. neqt, qn er„ror in cogitaoe n gignat et errorem in sermone.

Hoc

Hoc officium exerceri circa ꝓxim dr. Vox ꝓximi notat communionem ẽgdem sanctitatis, itaqꝫ sicut societates hoim sũt variæ, ita et vox ꝓxi variè sumi pt. Est societas civilis et Ecclĩastica, civilis publica et privata. Est et societas vi communis eiusdem nãæ, q̃ huãm vrè licet. Quando Judæis jubeh de amando ꝓxo Lev: ig: 18. sensu stricto sciebant illi, q̃ erant eorum frēs et commilitæ; q̃ ꝓtinebant ad politiam Israelis et familiam Abrahami, nam amoris q̃ Scripih p normas hũ leges ijs datas, leges a illo Jude, os tq. solos d. ꝓxm faciebant ꝓximum amoris objm, imo de Gentibꝫ hꝫ ꝓceptum erat, ne bonum earum quærerent, sc. in qtm ẽd pugnabat cum nãa et privilegijs ꝑpli Israelitici et regni d. inn eos. Et ubiqꝫ qãdo de Gentibꝫ sermo ẽ, illi n̄ noe ꝓxi, sꝫ extraneorũ, hostium etc. sciunt, q̃ respicit Aplg cap: 2: 11—19. sꝫ in Eccliã xtiana ꝓxi sũt sibi, q̃ sũt in eodem fidei societate, et q̃ sũt membra unig ẽpis ut hic loqꝫ Aplg. sꝫ minuto magis sensu illi, q̃ eandē externe ꝓfitenh fidem, et tn fapse n̄ ꝓficiant ut vera membra ad eidem ẽpis. Sed civiliter ꝓxm ẽ 1. q̃ oeconomicè domestici ꝓxi, et ij q̃ varia conditõe et statu, vario mõo, magis ejuges et liberi, q̃ servi a. hospites. Politicè q̃ gstituunt eandem civitatem et subsũt ijdem legibꝫ, sꝫ quo ultimo, oes hoes sũt sibi ꝓxi, ob communionem ẽgdem nãæ, finis, dñi, ẽgdem opis legis cordi inscripti, q̃ erudiri pnt de mutuis, q̃ hõo hoi dr officijs.

Et q̃ hæc differẽa vocis reperibꝫ pt variè sumi, hic n̄ stricteriori sensu sumendam ẽ et notari communem xtianismi, patet ex rõe q̃ addit Aplg, q̃ charitas n̄ comunis erga oes hoes, sꝫ erga eosdem ẽpis membra, hoc ẽ φιλαδελφία; unde patet qdnam sit fundm hꝫ ceptæ, sc. obligõ, q̃ alter alteri obstringemur, vi communionis cum xto

Ea communio statuit cãa, q̃ quemqꝫ impellere dr ad loquendũ

eum

Cap: 4.

cum ꝓxo suo veritatem, ed ao̅ apta ē, ſ. ep̄t ſpecteng, ſ. eps ed membra. Veritas facit ad glorificacoem ep̄tis, neqꝫ fieri pt, ut ꝑ nos celebreh x̄o, ni in veritate cognoſcah, ſedm veritatem ameh ed laudeh, qꝫ e. cogitbet x̄tum nolle agnoſci talem q̄lis ē in veritate, ſ. nam ſpectes ſ. offia ſ. merita ed benefia, ed ſi cognoſci vult, qꝫ patet recte cognoſci ſi n̄ ameh a. amari, ſi n̄ꝫ meritis celebreh. Ad id uti mens data ut veritatem cognoſcamꝰ ed amemꝰ, ita lingua bꝫ. mentis interpres ut eam loq̄mur ad gloam dei ed x̄ti uti Jacobꝰ docet. ſs cum eo ſine d. dederit vires ſcientiæ, ſes, ed illis ſm̄ suum, ut illi ducerenh in om̄ veritatem, ita ed ꝑ eos alij, inde manifestum ē, d. voluiſſe veritatem manifestari ed deprædicari, ut hoes in veritate ſanctificenh x ꝓbo d. Joh: 17. Si eps ed membra ſpecteng, ed inde patet veritatem loquendū ee invicem, nam cum membra n̄ pnt ee membra ni ꝑ fidem veritatis, postulat igr amor, ut q̄ sint eḡdem ep̄tis membra, velint eḡdem veritatis ep̄ti colligari, tanto magis, qꝫ veritas norma ē n̄ tm̄ fidei ſs ed ſpei, ed ut ea firma sit, inædificari veritati debeat, ed cum ſpes ferah in ſummum bonum, qꝫ amare alium pt ut eḡdem ep̄tis membrum, qn cupiat illud ꝑ fidem ed amorem veritatis corroborari ed ornari ad gloam ep̄tis ed ꝓpriam beatitudinem. Igr n̄ tm̄ n̄ ē loquendum mendacium, neqꝫ tm̄ q̄ndo loq̄mur, dicenda veritas, ſs neqꝫ tacenda veritas aliq̄ndo pt, q̄ndo postulat gloa d. ed amor ꝓxi, qꝫs ꝰ q̄m pt teneh alium x̄tō ꝑ vim veritatis subjugare ed eum salvare, ed uti n̄ pt ee rectum n̄ amare alium, ita neqꝫ rectum ē pt, n̄ cupere aliam ad bonum eḡ. Itaqꝫ n̄ dt ed impediri sermo veritatis ad gloam d. v̄ hois bonum enſuergeng, qꝫ quidem vitari debeat ſedm ꝰ Eccl: 5: 1. re dum volumꝰ veritatem loqꝫ, loq̄mur mendacium mendacium. Vitari ed dt fastidia, ne q̄ndo videri volumꝰ veritatem loqꝫ v̄ alijs insultemꝰ, v̄ nam gloam q̄ramꝰ, ſs ora danda, ut sermo veritatis sit sermo ed ſapiæ ed prudiæ, ut ſciamꝰ

log opportuno hinc Eccl: 20. Ita e. et nos log Salomo vult: q in re observanda ē qlitas psonē q logr, et cui, loci et tpis, aliaq; circūstiē, q pdt facie facere ut veritatem n debeam log. Hinc ubi eent q jiciēda margarita canibz ad vitan pricium sine ullo alio fra, potig tacendum ee, ni qtm id postulet gloa Dei.

Hinc Eccl patet quo gerere nos debeam, n tm respu gri, ps ēgris et, hoi e. cuicunq; log debeam veritatem, qa obligō veritatis communis ad eundem finem, q ē Author veritatis et eadem facultates cibz communes ad veritatem cognoscendam, amandam et eloquendam datas, cum eo tn discrimine, q facit particularis obligō in hac vel illa societate, eg vi n eadem veritas locum ht circa oes, ps quis ad bonum suum erudiri dt pstratu suo et nra ad eam cohesi. Et veritatis pfessio locum ht in rebz, in Philosophia, artibz et scijs, in comerciis, pactis, judijs et hijs et q sit eidem grus alia. Unde aptum ē, q longe ab officio suo declinent, q docent hq. dres veritatis sc. licere mentiri p d. q. in rebz religois et pias ut vocant fraudes, liceat uti aequivocationibz, reservationibz mentalibz, pfidia et juris circa haereticos, placet alr ac ipsum scripturis docet. Itaq; huc trahi pt exptum obstetricum Exod: 1: cum si ea mentitae fuerint, id ad finem factum fuerit ad procurandum homicidium et servandam vitam in nullig fraudem, ps tam ad bonum hostium q amicorum. Et si q mendacium excusari merch, nullum ni ejusmodi dt, ubi agitia tenera et amans boni pris sui, n pt à se impetrare ut sibi instillatum morbi fris sui ī hoi ejusmodi, quod id nec gloa d. nec reipublicae salg postulat, in q casu quis id agere dt, q tum judicat d. placere, alias insistendum ee pertinaciter veritati. Mendacium jocosum si n sit cum lesione, praejudicio et nocumento junctum, et tale ut pro n sit mendacium, n decipiat proximum. In universum jubet Chs, ut ipsa nra sint Amen Amen et n n v. ut q negans a. affirmans pro negante affirmans.

Huic precepto subjungit aliud de moderatione irae: explicat quo nos vult iram moderari 1. respu forma ut ita loqr. 2. respu duraturi. Quod

Cap: 4.

Quod iram attinet, ea ē aī ea commōo, q̄ id q̄ desiderijs nris contrarium ē, n̄ tm̄ axsamur ss et abolere, qtm in nobis ē, studemus. Ira a. talis mxe adversg actoēs ingratas, q̄ pveniunt à creaīs liberis, exercet, nam pprie n̄ ht locum circa res eas, q̄ agunt sine gsilio et gscia, eas odisse pmg, ss n̄ pprie ijs irasci, in ira v. cum sit qdam vindicta ea pprie locum ht circa agens liberum. Si jam iram eo mōo gsideramg, fle patet, an q̄ ira pt ēē justa, pculd: ptinet ad naam nram, ut amemg nos ipsos, utqp adeo qcqd amori illi repugnat, amoliamur, rectg ē amor nri, si in se spectet, qt. est vltas pmovendi ppriam felicitatem et pfectoēm, atqp adeo si ferat in ea oīa, q̄ faciunt rexà ad beatitatem hois, siqp ea amoliant q̄ rexà faciunt ad pnitiem hois, x ea q̄ st xè mala. Praeterea cum obtm ēg amoris, q̄ amamg nos ipsos sit pcipuum id bonum, cg amore et fruīoe beati fimg, justg ē is amor, q̄ ita ferimur in id bonum, ut id mensuram statuamg oīum nrorum desideriorum, et axsemur qcqd illi grium ē. Is ē amor parit justā irā, si ea xset circa res q̄ destruant sui et boni summi x dei . . . . . feri a. neqt, ut n̄ debeamg amare gloām dei, adeoqp odisse qcqd illi repugnat, et qa odisse, et amoliri, feri et neqt, ut n̄ debeamg, qcqd felicitati obstat, id à nobis avertere, et qtm in nobis ē destruere; hinc patet pōe dari iram justam et sanctam, eam npe cg mensura sit amor d. et dīa gloe ac ppriae salutis ex pscripto d. Igr peccum ē adxsg talia n̄ irasci, hinc xtg qdem vetat temere irasci x. sine justa caa Matt: 5: 22. ss n̄ irasci, et ipse xtg habuit sanctam iram, imo d. tribuit eo sensu ira, cg cum debeamg ēē imitatores, in hoc et eam, qtm fert condāo naae nrae, imitari debemg, hinc dnr ij, q̄ oderunt d. se pfecto odio odisse ψ. 139: 22. ss cavendum ē ne peccemg, observandum ē, ut ira nra habeat rectum principium, rectam normam, rectum finem, nam qndo in ira peccari pt, patet tum ~~pcari~~ peccari, qndo ita irascimur, ut hae condīoes n̄ observent. Igr curandum ē sedulo, ut principium irae n̄ sit gcupiscia, ss verg amor d. nri et pxi, norma n̄ nrum placitum, ss lex veritatis, finis n̄ explere et satisfacere gcupiscia

carnis

carnis, oculorum et pompæ vitæ, sed gloria D. et propria et aliorum beatitas, unde patet præcipuè, in ira cor custodiendum esse, et attendendum ad aliquem motus. Præterea inde patet, quod cum obiectum iræ sit id, quod est verè malum, et in quantum malum, repugnans sc: gloriæ D. et nostri amori, quod homo non quod homo debeat esse obiectum iræ, sed quod malus homo, ut ira nostra debeat magis tendere ad destructionem malitiæ quam hominis mali, potest e. quod est obiectum justum iræ ob malitiam, fieri obiectum amoris, ea sublata, uti D. potest ex obiectis iræ facere obiecta amoris, et vult in ira observari modum, ut omnia fiant secundum normam juris et æquitatis, ne peccemus.

Locus hic videtur ex Ψ: 4: 5. repetitus esse: quod attinet Psalmum illum, secundum analogiam fidei potest de Christo commodè explicari, omnia e. prædicata ei maxime conveniunt, ille est κατ' ἐξοχὴν ille pius, quem D. sibi separavit et sanctificavit et misit in mundum Joh: 17: 36. quem Pater semper audit quod cubuit et dormivit tutò et ut non viderat corruptionem. Is igitur hic si introducatur loquens, videtur respici ad eos, quod gloriam eius vertebant in ignominiam, quod vnr filij viri et primores ex populo, oppositè ad filios vulgi, quales fuere Scribæ, Pharisæi, principes populi Judaici. Eos alloquitur quando irati erant sc. cum Christum et Dominos eius, sc. eo prætextu, quod is everteret legem etc. Monet et eos, ut tq. legis vindices justam habeant iram, et non ipsi infensi sint, sed ijs, quod rexa legem D. perstant et sibi ac socijs suis ac populo impio, atque ut ita irascantur, ut deceat dres legis. Vt si placeat ad ulteriora tempora extendere, eandem rem præcipit in casibus similibus, ut sc. excandescant adversus eos quod mereantur iram.

Ratione durationis: ne sol occidat super ira: patet illegi remissionem iræ, ne in ea perseveremus, quod est id præceptum, quod est Levit: 19: 18. Eo innuitur, quod non sit is iræ affectus diu servandus, sed mutandus in affectum amoris, rexa e. quem, qt. consideramus ut hostem gloriæ D. et nostræ felicitatis, odio habemus, quisquis eatenus est obiectum iræ nostræ, si ipsum in eo statu consideremus ut miserum, et quod potest D. gratia sanctificari et salvari, eatenus amare primus et optare et precari, ut D. eius misereatur et faciat instrumentum gloriæ suæ. Itaque id

agere

Cap: 4.

agere debemq vbq Cepti, ut ajo serenq cum raõe ẽ judio tñ amolia-
mur malum, de cõtero oẽs hoẽs amemq. Et in spẽ hoc elligi pt de
παροξυσμοῖς adxsq eos, q̃ st membra vra, fieri e. ñ pt, ut ob adhã-
ria pecca, justa adxsq eos ira commoveamur, fieri pt ut illi injustè
nos affligant, pseqãt, calumniañt ex ignoria vq Cepitdea, ita faciles
ẽ debemq ad ignoscendum, ne fervemq rancorem, ps ria in meliorem
partem interpretemur ẽ ignoscamq, ut hoc ubiq Scra Cepit.

Sed st ẽ alia caã, cur Aplq nolit occidere solen, qa sc. necesse
ẽ continuo Cesari, ut puras manes ẽ manq attollamq ad Dem sine
ira ut Jacobq Cepit, neq ẽ pñq sanctè Cesari, si injusta ira ajus
sit plenq, imo malum ẽ ẽ bonum q̃ fit ex ira injusta ẽ immoderata,
ut si ex. gr. Judex puniat justè ps sine commiseratõe, ria e. dat ex
fide fieri ẽ ex amore d. ẽ pxi; Et sanè si ad ajum revocemq, nos
naã sentiss filios ire, nobis misericordiam factam ẽ ẽ pecca remissa,
ita magis magisq endemq eum ajm, quem Aplq postulat, ut ẽ amemq
inimicos, si q̃pendamq ẽ, ẽ q̃ fili ẽ ipsi peccemq ẽ d. ẽ pxm nrum,
id in eis nris vim suam exeret, q̃ Aplq intendeat Cor: ii. ne simq
supbi, ps timeamq, absq ita ad ἐπιτείκειαν erimq ppensi.

Præterea ẽ Aplq raõem addit, ne locum demq diabolo. Vox dbli
pt hic v latig v sinicis semi, v q̃ quis calumniatore, v q̃ epinio illo
dblo ẽ accusatore suam, q̃ à calumniando dt noẽn: utroq modo in
ira locum dt, nam ira cum soleat vehementer ajm commovere,
impedit ut ad dicta ẽ facta sabis attendamq, ẽ facit Cupidtes,
q̃ raõe occõis peccandi, inde calumniatoribq locq dah x ansa ca-
lumniandi ẽ bona opa nra, ẽ dblo, ut nos seducat à simplicitate
amoris ẽ studij sinceri erga d. ẽ pxm, absq adeo illi ẽ nos expoai-
mq, tum ad seducendum, tum ad accusandum. Unde patet qõo fides
ẽ charitas debeant ria circumspicere, ut oẽs actões fiant cum
raõe ẽ judicio Evangelii aj, ne tñ id agamq, q̃ absolutè ẽ in se
spectatum sit bonum, ps ẽ q̃ bonum sit respu riarum circumstiarum,

tum

tum raõe modi, tum finis in relaõe ad statum nrũm, ad alios hoẽs, cum qbꝰ vivimꝰ, et q̃ eꝰmodi alia, certè hoẽm et peccorem qdem n̄ decet irasci nī ex ꝓscripto dei.

℣. 28. Seqꝫ nunc ꝓceptum de justia ad ꝟsꝰ hoẽs alios respũ bonorum ℣. 28. Quo sciatꝫ id, q eꝰqꝫ ẽ, n̄ ẽe illi eripiendum ulla raõe ꝛ n̄ ẽe furandum s. auferendum ꝑ vim a. dolum invito dn̄o. Ut a. qd furtum sit recte illgamꝰ, q̃ sit norma justiæ respũ bonorum ꝯꝰ vãe, sciendum ẽ, sc. oia bona spectari dnt, ut creaãe d. atqꝫ eo sensu st soliꝰ d. ꝓprietas, qt. eꝰ opꝰ, opꝰ e. eꝰ ẽ, q id facit. Non licet ꝫ ulla re uti ob dnium illud d. nī d. ꝯcedente eꝰ usum; Itaqꝫ de ꝯcessõe d. constare dt ꝑ signa. In gre id d. ꝯcessisse hoĩ judicari dt, q creavit ad usum hoĩs. An a. res creata sit ad usum hoĩs, id inde constat, si hoõ sine ea vãm n̄ poit sustentare, q̃ndo e. hoĩ talem deꝰ vãm dedit, q̃ indiget ꝑpetuo alimento, et alimentis uti vult, ut injustum sit n̄ uti ijs rebꝰ, q̃s ad sustentandam vãm creatas ẽe judicare pmꝰ. Eatenꝰ igr qa oẽs hoẽs vãm hnt, et eam ꝯservare dnt, commune et jus hnt in eas res, qbꝰ vã conservatꝫ. Sed hoc n̄dum sufficit ad dijudicandum qd eꝰqꝫ ꝓprium sit. Accedere igr dt eorum bonorum, q̃ in se spectata oibꝰ st commũia, ꝓprietas et distribũo. Itaqꝫ dt distinctio ẽe inr meum et tuum: ꝑ se igr patet, q q̃ commũia st, ea ꝓpria fiant ꝑ occupaõem legitimam, q ꝫ prior, q erat commune, occupavit, id eꝰ ẽ. Sed patet et n̄ licere occupare q ẽ ad cõmunem usum, nī sedm justam ꝓportoem, n̄ igr dt occupari nī id, q indigemꝰ ad vivendum, alia alijs relinquenda st: Præterea si ea, q̃ ad vivendum necaria st, n̄ ꝓferat terra sua sponte, sꝰ culta, id eꝰqꝫ ẽ, q suo labore comparavit, injustum e. ẽ, id q aliꝰ suo labore comparavit, invito illi eripe et alio laborante otiari; Et cum id meum sit, q labore meo mihi acqsivi, id alteriꝰ demum fit mea vltate. Potẽ ꝫ alteriꝰ fieri ꝑ commercium, pactum, donaõem, hæreditaem a. alio mõo, q̃ndo ea raõe meum factũ ẽ, n̄ licet alij id eripe. Itaqꝫ furtum ẽ, si q q̃cunqꝫ demum raõe

legi-

legitima alterig factum ē, id ei eripiat ipso iniurio, q̄ eriū ei eripit, is illi eripit, q̄ d. ei gessit, ed q̄ ēg ē fedō ordinem ā d. institutum. Cap: 4.
Igr̄ hoc incurrit in ipsam d. authoritatem, ed jus id violat, q̄ d. in suas res ht, qa d. gerente hoc is possidet, ēg ē. Igr̄ in eo ē vis ēg attractō Proverb: 30: 9.

Hoc a. fieri pt n̄ uno modō: Vi fit, q̄do potentior bona eripit impotentiori, q̄ fit v̄ citra pactum ab ēg, q̄ n̄ st in eadem robiscū societate, v̄ contra pactum ab ēg, q̄ st in eadem societate, s. sint impares s. subditi. Impares furiah, q̄do injusti exigunt tributa q̄ leges regni fundatis, q̄ fit q̄ tyrannidem; subditi, q̄do injusta vi v̄ fraude alīs bona eripiunt; id ubi n̄ adst testes, ut n̄ possint legibꝫ cōerceri ed puniri, hoc q̄do alios circumveniunt, ēg gries furti modi fere st infiniti, ut fraudes st suae numero, ꝑs huc n̄ pertinent justi acquirendi modi, ut emptio ed venditio, legitima locatio pecuniae, s. usura justa ad faciendum lucrum, nam in hisce necessario dt obtineri laboris aliqs frg, ed in commutatōe ed commercio is dt ē mutuꝰ. Si itaq; in ēg observah modg, n̄ ē in eo injuria ed injustitia; modg a. is estimari dt à legibꝫ, à consuetudine, à cōmuni ꝓtio rerum, ed ita necessario contingit posito eo ꝓtio, ēg, q̄ plura vendere pnt q̄ ea toti, ed majorem q̄stum faciant. Sed inde patet Monopolia hre injustitiae aliq̄d, nam in ēg possessor mercium solꝰ statuit ꝓtium ꝓ libitu, q̄dq̄ ulla ēgmodi ratōe acquirit, ita ut n̄ fiat juxta certas leges, ed communē jus violet, ut violent mutua officia charitatis, id dē ad furtū referendum ē, ed dt in orbꝫ observari commune jus ed charitas, ut q̄ veling nobis fieri v̄ n̄ fieri cum judicio, id faciamꝰ v̄ n̄ faciamꝰ alīs, ēs finis si transgredimur, injusta ē rerum possessio, ed nobis ut impuris ōia fiunt impura Tit: 1: 15. Hinc ꝓpꝰ n̄ vult quem κλέπτειν quamq; ratōe ꝑs legitimo modo, qbꝫ indiget, acquirere; modum a. eum acquirendi legitimum statuit laborem manuum, n̄ q. nemo alia ratōe potest bonorū fieri particeps, ꝑs qa hic ē modg communissg, ed mxē nāe gveniens,

ed

ēd prinq, nam in hoc relig, ut doceing, fundant, abteq e. gs dona re aligd, a. hæreditāe relinquere pōit, id primo acqsiverit oportet, ut post peccum introducture, d. voluit, ut in fudore vultg sui panem comedamq, n ut hoc sit absolutum ꝓceptum, ꝑs q ob peccm vix aliter frui liceat rebq mundanis; si quem exemerit eo miserie statu, ut n habeat opq edere panem eo modo, is grāes dt d. agere q felicitate ea ēd hōs suum impendere rebq sublimioribq, meditāsi ꝙbi d. ēd viarum sq, neq quem d. exemit ea servitute, sine peccō rursq se ei involvere pt, rexta e. illi hoēs, qbq abunde suppetit ad vivendum, peccaret, si tm ut divites fiant occupenk in rebq hg mundi. ꝑs cæteris laborandum ē, ut labore manuum acquant ea q bona st, bonum e. id vocat Aplg, q utile ē ad vām justē tandam; ꝓterea q̄ndo bonum vocat, vult ēd ut moraliter bonum sit, x ut eo mō acquamq, eo mō utamur, ut sine peccō sit ēd possessio ēd usus.

Sed n tm nos vult acquere q bonum ē, ꝑs ut pateat id bonum demū ee q acquih ēd possideh in charitate d. ēd pxi, convendat liberalitatē, ut ēd alijs indigentibq communicemq. Ii q indigent n st simplr q n hāt ea, qbq opq ē, ꝑs q ijs carent ꝓter culpam suam. Ex: gr. infantes nihil acquere pūt p naām, ægroti laborare nequeunt ob impedimentum, exules nihil acquere pūt in ēnio ob ignoriam ēd alia impedimenta, senes ob impotiam; illi q st χρείαν ἔχοντες, ꝑs n q cum pūt laborare, nolunt, illū premunh egestate vincibili, ēd pauperes st voluntariē, n ergo ijs tenemur suppēditare ea, qbq fēm naām pōent ipsi p se instructi ee, si rectē ubi velient medijs à d. datis. Sed cæteris q̄ dandū ee, docet tum ultas d. q innotescit inde, q pateat eorum vām qtm potemus servandam ee, ēd n nī q ditiores conservari pōe. Porrò communis natura ēd instinctq servandi vām obligat, ut ex amore ijs faciamq q nobis vellemq fieri. Igr peccat c d. ēd ipsam humanam, q istiusmodi egenis n communicat aliq de bonis suis.

V: 29. Aplg aliud ꝓceptum V. 29. ꝓponit circa sermonem. Præceptum id bimembre ē ēd occupah in dehortāe à malo ēd adhortāe ad bonum, con-

firm

Cap: 4.

firmatq; duplici et raõe, q̃rum prima petit ab utilitaẽ, altera à honestate cum utilitate conjuncta.

Malum à q̃ dehortat ẽ sermo putris. Putredo ẽ essẽ corruptõis et oppnr sermonibꝰ sanis sermo putris. Qui a. sint sermones ~~putres~~ sani si rectè illgat, et q̃nam putres sint, patescat. Sani sermones st, q̃ testant integram vam et valetudinem mentis, v̄ q̃ mentem ægram sanant et restituunt ei q. valetudinem; Va mentis igr cum consistat in mentis opaoibꝰ, va eꝰ pfectio ꝯsistit in opaoibꝰ rectis, & in cogni-tõe xi et amore boni, imprimis xi primi et summi boni, & in cogni-tõe, amore et delectaõe in d. de q̃ supra plenius. Sermones sani igr st, q̃ ꝓveniunt ex mente sana x mente illustrata, cognõe xi, im-primis d. et xti, et plenè amoris d. et xti, atq; ita sanctitatis. Tales a. st q̃bꝰ loqmur, q̃ ẽ verum et bonum, atq; ita testium ꝑhibent, q̃lis nra de xo et bono aj sentia, q̃q; circa xum et bonam aĩ occupaõ. Sed indè patet eos et sermones sanos ee, ꝑ quos restitui pt in hoẽ va d. à q̃ ẽ alienatꝰ x ꝑ quos pt erudiri de xo et bono de d. et xto, de offijs circa d. et ꝓxm, atq; ita de pietate et justia, q̃lis sermo putredinem x cor-ruptoem tollit, tq. sale conditꝰ ut dr Col: 4: 6. xitas e. instar salis ht, qt. in xitate hõo sanctificari pt. & putris sermo ẽ oĩs sermo q̃ ꝓfi-ciscit ex errore mentis et pravo affu vltais, q̃q; ad ea incitat ꝑ q̃ corrumpi hõo pt, ita oĩs sermo ἀργὸς inutilis et vanꝰ, et et βαπρὸς, qt. oĩs vanitas, oẽ id, q̃ n̄ ht schesin et nexum cum xo bono, necariò corruptum ẽ, et defectum sanitatis mentis arguit, neq; e. q̃ nullũ finẽ ht, pt n̄ ee corruptum respũ creaõe raõalis, eꝰ oẽs actões dnt fieri cum raõe ad certum finem, in qtm id poit a. patit actõis naã. Sed imprimis sermo putris ẽ, q̃ et ꝯcupiscia carnis, oculorum et pompæ væ hꝰ orit, et ad concupisciam ducit x q̃ ea obta ꝓponit, q̃ apta st hoĩs mentem à vero bono abducere et sibi affigere, ita ut in ijs corrumpant vid Jud: x. 10. 2. Pet: 2: 18—20. Imprimis & sermones obscoeni, st sermones putres, qt. ij tendunt et ducunt ad concpisciam carnis et ἀβέλγειαν atq; ἀκαθαρσίαν, de q̃bꝰ locuti sumꝰ x. 19. rexà e. tales sermones,

dum

dum sibuet q. mentl ed repsentant obta eg modo gempiscibilia, exci-
tant gempiscian ed docent peccare. Ut pateat qd sit statuendum in
republ: xtiana de comoedijs obscoenis, q qs hoc discunt cum arte
qdam q. peccare, Sanè fieri negt, ut n bonos mores talia colloqa
prava corrumpant 1. Cor: 15. elegantèr ingt Celeber: Cocceius, idē
ee, si qs in lupanaribg ed eg modi pravis fabulis expectet ut à deo
sanctificeh, ac si expectet fore, ut in medio maris conserveh à deo
ne submergah. Certe haec eā fuit, cum Plato voluerit in republ.
sua Poetas ferre: Latisse a hoc patet, ed extendi pt ad ea dia in
qbg ē alia putredo x corruptio apta hoem privare vera vā ed q.
pestilia qdam corrumpe. Talem e. sermonem n vult egredi ex ore
xtiani hois, ne labia ea, qbg d. invocat, d. graas agit, d. laudat,
qq d. vitulorum instar offert in hostiam, fiat impura.

Contra vero adhortah ad sermonem bonum, ad aedificadem necessariā
ed ad graam dandam.

Bonum id ē, q Rt suam pfectoem debitam, q gvenit normae
sue, q aptum ē ad finem suum, atqp ita q utilitatem Rt. Sermo
q bonus ē, qt. Rt eam pfectoem, q regith in sermone sc. 1. ut con-
veniat cum sententia mentis, loq e. nihil aliud ē, q testari mentis
suae sententiam, ut malg sit sermo, q discrepat à mente. 2s 2. q norma
sua convenit, norma ea n tam mens ē hoc sensu, q norma ipsig ed
mentis x veritas rei, imprimis obti eg, de q ed mens cogitare ed lin-
gua loq dt, q st dia ea, cum qbg dt mens nra q. conjungi p cognitoem
ed amorem, ut habeat suam pfectoem. Atqp porro ita bonus ē is sermo,
q rectè tendit ad eum finem, ad quem lingua data ē, lingua a. data ē,
ad ea sapienter prudenterqp eloquendum, ad q mens vere ed rectè cogno-
scenda ed amanda facta ē, is a. finis q euld: ē d. ed d. communio,
d. adeo gloa ed hois felicitas, atqp adeo ed ed q faciunt ad d. gloam
ed hois felicitatem promovendam, ed Jacob. docet cap: 3: 9. hinc ubiqp tot
praecepta de d. celebrando ed pro aedificando, quibus e. pagina sera q. inge-
minat Hallelujah, ed jubet d. psallere ed canere, ed hois sibi mutuo

q. accla-

Cap: 4.

q. acclamare, ut coelum et terra dent deo gloriam. Et ij sermo, q ita ad verum finem dirigr, tandem et utilis ē, qt. hoēm ad bonū ducit, et docet, bum quam sit verum bonum, bum q ad ad recta via, atqs is sermo ē, qlem Aplg hic describit, q sit utilis ad ædificacōem et gratiam dandam audientibg.

De ædificacōe supra dixing, videri pot dicta ad cap: 2: 20, ri et 4: 12, ib. ego ad ea ōia respicit Paulg, p q ædificari hoō pt in xto Jesu p incrementum fidei, spei et charitatis, ea q sine qbg n pmg ē in xto et dong xti, sine qbg n pt gstare sua fidei, spei et charitatis integritas, st necaria ad ædificacōem. Talia a. st q spectāt d. et xti nam et effectus, q bona et beneficia nobis in xto data et offia ob ea debita. Et hoc Ceptum ē magna Emphasecos, et ad postulat a qvis fideli, ut cor ipsog sit tq. foas spargeg aqrum vā, tq. divs thesaurg ex q depromi pnt vetera et nova Matt: 13. ut qvis sit parat ad alios docendos, redarguendos, corrigendos, ducendos in justia et ad se bonum exaptandos 2. Tim: 3: 16, 17. quo requir et ut cujvis poing et rationes exponere rnā fidei, et ad fidem promovere ut logr Aplg, imo ut os nrum sit semp aptum ad loquendum ea ōia tpre, ōi occasōe ad quoscunq p rationē status et conditois eorum, q postulat amor d. et pxi q fine necarium ē meditari d. xbum, ut pficiat in nobis cognio ntrōs λόγον Colliæ; Et in ijs ōibg spectari dt hoc, ut grā participes fiant audientes, ut pateat, sermonem gratiæ ē maam sermonis viu x Eglium J. xti, p quem gratia n ming q veritas manifestata fuit Joh: 1. et in eg labia preā missa dr Ps. 45. Hoc a. fit quando ostenditur q sit d. gratia et q via communis gratiæ, quæ requir ut gratia nobis n sit frustra data, ut ita ōia p nos abundent in gratiam, et gratia p multorū eucharistiam abundet in gloriam dei 2. Cor: 4: 15.

Altera ratio q dehortatr à turpilogo, et adhortatr ad sermonem bonum desumta à Sp. S. in hoc operibg, et hortis ad Sp. S. fletus, eq ita petiba ab incommodo sc. ne grieveng Sp. S. p quem sumg obsignati in diem

re-

redemptoīs. Hic spectanda nobis st 1. obtm, q ē Sp: S. Dei. 2. Eꝰ de-
scriptio ab opaōe in hoē et officio atq Schesi ad hoēm singulari.
3. Actio.

Objectum ē Sp S. Dei. Vox Spꝰ ambigua ē, et notat tam cpra sub-
tilissa q mentes. Ex usu tn Scrā extra dubium ē, notari mentes
voce Spꝰ, ita in hoē πνεύμα oppnī βώματι, et Angeli, q nobis
ubiq ut pura mentes describntr πνεύματα vnī. Sed et d. dr Spꝰ
Joh: 4. Sed in spēe tertia deitatis psona vī πνεύμα singulari
raōe, ut videri ē 1. Joh: 5: 7. rāo a. denoiatoīs q sit, n ita fli de-
terminari pt, si petatr à spuali Essia, qa ea tribꝰ psonis communis eet.
Vox ea n eet satis distinctiva; fortè ab opaoibꝰ oeconomicis, et scdm
eas certa relaōe ad Prem πνεύμα vī qt. oēm spualem modum in cpre
Ecclia pducit, qa p eum loquuntr d. hoēs, et eꝰ ope, hinc et cum vento
comparatr Joh: 3. sz ubi nil determinat Scrā, hic licet statuere q
covenit cum analogia fidei: Certum ē saltem tertiam psonam ita di-
stinctè in oeconomia salutis spectari.

Sed vī πνεύμα θεοῦ hic et alias χριστοῦ Rom: 8. diversa raōe
Dei, qt. is nobis primam psonam distinctè sciat, q cum ubiq nobis obx-
setr ut Rector et Judex hoīs, illi et ea opaōes competunt, q st judicis
et dni. Is ꝗ uti filium judicavit et condemnavit in qtm sponsor
fuit, ita eundem post soluoēm pstitam justificavit et absolvit, ut
illi ea oīa ex legis sentia adjudicavit, q meritꝰ erat p redemptoīs opꝰ,
tum raōe sui, tum Ecclie suæ, illi sc. tq. pmium et opæ ptium adjudi-
cans, Ecclīam ipsam tq. pplm peculiarem et regnum in Ecclia, Ecclie a.
oīa, q st ad vām et pietatem necaria, inr q primum ē donum Spꝰ S.
p quem necesse ē hoēm regrari ut intret in regnum xti Joh: 3: 5. Eꝰ qt.
d. Pris ē q. distribuere hunc Spm vi justiæ, vī Sp. dei. xti a. qt. is eum
meritꝰ ē, unde dr à Pre donari in noē xti.

Sed vī et, ut officium eꝰ distinctiꝰ sciatr, Sp. S. Quid sit sanctum ee et
qōo d. et adeo Sp. eꝰ sanctꝰ sit, supra diximꝰ, vid: inr alia ad x. 1: cap: 1.
sc. qt. se et suas virtutes ac gloām amat in ordine ad creaām raōalem, ut
velit juxta virtutes suas talis, qlis ē, cognosci, amari coli et honorari.

Sed

Cap: 4.

Sed qq Sp. S. eo sensu sit sanctus, n̄ tn̄ qad Oeconomiam tam à sancti-
tate, q à sanctificaōe sanctus vr̄, atq cum ubiq sanctificaōem spūi
tribuat Scrā, n̄ ē dubium, qn ideo singulariter vocetur Sp. S. vide
1. Cor: 6: 11. et 1. Pet: 1: 2. specialiꝰ hic a. ab officio suo et opaōe
in fidelibꝰ describr̄, qndo dr̄, q p eum obsignemur in diem redemptoīs.

Redemptio qd sit, supra vidimꝰ cap. 1: 7. sc. notat redemptoēm à mi-
seria qcunq p λύτρον s. ptium aequalens s. tam ipsam lytri exhibiōem
q actualem eꝰ vi redemptoēm s. lytri imputaōem et effm. Priori mōo
ἀπολύτρωσις ē ea actio, q xtꝰ seipsum dedit λύτρον et ἀντίλυ-
τρον ut legimꝰ Matt: 20. 1. Tim: 2: 6. 1. Joh: 2: 2. et ubiq. Posteriori
mōo notat oēs eos effꝰ, atq ita redemptio ē in oībꝰ ijs actibꝰ, qbꝰ libe-
ramur à corruptoē, à dnio et servitute pecci, à peccis adhuc inhaeren-
tibꝰ, à sentia legis condemnatoria, ab vi pecco p mortem, deniq plenissē
p liberaōem cpris à morte, et plenam et pfectam totiꝰ hoīs glorificaōem,
ita ut ea glorificaō et beatitudo pfecta κατ' Emphasin ἀπολύτρωσις
vr̄, qa eꝰ ē complementum. Rom: 8. 23.

ἡμέρα ἐ ἀπολυτρώσεως qd sit, p se jam patet, dies sc. ultimi
judicij, in q cpra resuscitabuntur et toti hoī pfectum gaudium et gloā
consummata adjudicabuntur et conferentur Matt: 25. Phil: 3. 1. Cor: 15.
et ubiq, tum e. plane liberi erimꝰ et oībꝰ hostibꝰ triumphatis et ipsa
morte, q ultimꝰ ē, aūm gaudebimꝰ et deum celebrabimꝰ.

In hunc diem obsignari ē sigillo q. confirmari in spe istiꝰ redemptoīs,
ut certi simꝰ de eo die et redemptoē in eo futurā. Hoc tribuitur Sp. S.
qt. ille ē arrhabo p quem obsignamur uti docuimꝰ cap: 1: 13. verbo
obsignat nos qt. fidem opatur, et p fidem, spem, et spei illiꝰ nobis comu-
nicat et suppeditat certissa argta, q st ipsa opa Spꝰ, imprimis opꝰ
sanctificaōis, sine q fides ē mortua, hoc e. solum Scrā pponit tq. signa-
culum, q et nos ipsos et alios inr̄noscere pmꝰ. Hoc idem ē q Aplꝰ docet
integro cpte Eplae ad Rom: 8. de hac obsignaōe illgi dt q legimꝰ Apoc. 7: 3.
et 14: 2. qndo d. ita nos signat et sibi p sanctificaōem gsecrat, ē acsi dicat,
hi mei st vid: Es: 43: 1. 66: 18, 19. Obsignaō ē ea cum fiat p sanctificaōem
inde patet in hac obsignaōe argtm ē q dehortari poit Aplꝰ fideles ne spm
contristent.

Spūi

Spum contristare qd sit, si qd tristia sit ppendamus, patebit. Tristia qt. oppnr gaudio e commoo aj q orit ex psia et sensu mali. Propriè tristia deus et eus spus n pnt, nam D. uti in se beatissus e, ita e immutabilissus, neqs aliundè pt augeri eus gaudium v imminui et, n e oino capax ulli v boni v mali q adveniat ab externa caa. Ἀνθρωποπαθως tn dr ut hic ita aliàs et contristari et exacerbari Num: 14: 11. Ψ. 78: 56. Es: 63: 10. fit a hoc ut ex locis hic patet, tum ab infidelibus, tum à fidelibus et nil notare pt in deo q q ea q dnr D. contristari ita naa pfectoibus, atqs adeo amori q se et pfectoes suas amat contria, uti q contria st hoi, et amori q in se ipsum fert, solent ee caa tristiæ in hoe, et cum hoo qtm in se qcqd pt ee tritiæ caa, aversetr et amoliatr, hinc et notatr Dei illa aversio et improbao et disconvenia cum amore eo Dei, q fert in se ipsum, ita ut hæc θεοπρεπῶς sint illgnda. Sed et hic obtinet q in alijs oibus q deo ανθρωποπαθῶς tribuunt et magis notetr effus q affus ut loquuntr Theologi. Ut ꝗ q tristis e, torvo vultu e, neqs suavis et benevolus erga eum à q tristia afficitr, ss potius eum à se repellit, ita scatr et deum p talia opa commoveri, ut vultum suum paternum et benevolum removeat ꝛc. ut hoi n ostendat se amicum, q fit qndo subtrahit signa amoris et graæ suæ, hoc a. fit, qndo hoi n concedit gaudium salutis uti dr Ψ: 51: 13, 14. Joh: 6: 4. Vocatr signa ea tristiæ diæ terrores Dei, q qd sint illgi potest ex Es: 33. qs habitabit apud ignem ardentem, qndo sc. gscia noe dei hoem accusat, et ei iram et poenam comminatr, et qndo deus externa signa subtrahit ꝛc. benedictoes terrestres, et ea q faciunt, ut poimus rebus hus mundi tranqllo et læto ajo frui, qndo morbum immittit, v et morte aliq repentina aiad xtit in lapsus houm vid: 1. Cor: 11: 30. Imprimis ꝗ hoc Sp: S. tribuitr, qt. is gsideratr tq. ois in hoe gaudij caa, is e. uti hoem illuminat, ut xbum salutis rectè illgat et sanctificat ut id amet, atqs ita gustet bonum id. Dei verbum et fidem excitat, ut id p ὁμολογίαν piam acceptet, et inde spem in eo excitat, ut certis argtis sibi saltem scdm D. xbum polliceatr, et ut eo fine in se reqrat certitudinis spei argta, et ut ex ijs concludat se ee salutis participem, ita pculd: et id gaudium, q ex spe salutis oritr, q

Petrus

Cap: 4.

Petrus ineffabile vocat, spui acceptum ē ferendum, is e. ē q ea raōe spui nro attestat, q simus filij et hæredes dei, qqs nobis parata sit glōa, thronus dei et plena redemptio, ut poimus gloriari de victoria amoris dei in xto, uti patet Rom: 8. Igr eg ēt ē n testari hoc, et n opa„ ri in hoc gaudium id salutis, unde necariò fit, ut eo careant v infide„ les v fideles, illi in ppetuum, hi ad tps: Deōo tristum vultum ostendit, qndo p convictoem de pecco, de judio, de magnitudine iræ dīæ, hoem ter„ ret, accusat, reprehendit, et ut pecci ita poenæ reum facit Joh: 16. Hoc xò n pt n contristare hoem pium, cus vera et unica vlptas ē frui ppetuò pace consciæ et gaudio salutis, et ppetuò intueri velut in conscia poe vultum dei et benevoli Patris. Hinc fideles Ψ: 4. Qcantr, ut Deus attollat lucem faciei sup ipsis, ut gaudium eorum majus sit q eorum q mustum abundet, hoc tranqllare id ē, de q apud Jacobum legimus, ut nemo com„ movere poit, rexà e. q novit q bonum sit apppinquare deo s. illi ppin„ quum ēe Ψ: 73., ille continuò studet intueri faciem dei, ut Angelis tribuitr tq. singularis Progativa, et hoc solum ē, q conciliet gaudiū solidum et mansurum.

Hoc xò magnum argtm ē ad commovendos hoes ne peccent, cum sit fundatum in eo amore, q hoo fertr erga seipsum, ille e. hoem n pt n impellere si rectè attendat et sapiat ad qrendum summum bonum, et qdiu eo ndum frui datr, certam eg spem, ut p eam qtm fieri pt in hac et vita beatus sit Rom: 8: 24. hinc tn ardenter David Ψ: 51. orat ut sibi restituatr gaudium salutis et ipse exhilaretr, ita eo ipso et Aplus docet, inanem ēe spem salutis, q n nitatr sigillo Sp. S. atqs adeo q n ni„ tatr generaōe spus et sanctificaōe et pseria in bono ad finem usqs atqs serio bonorum opum studio, ut ea duo velit inseparabiliter conjungi, spem salutis et studium bonorum opum, ea conclusois instar ht, hæc Pmissæ instar, cum hic nexus sit interpositus, ut nemo sine sanctificaōe videre deum poit Heb: 12: 14.

Ut ē ostendat distinctius, qnam ea st q contristent spm, et à qbus abstinere debeamus, noiatim ea recenset x. 31. Primum ē πικρία, secundum θυμὸς, tertium ὀργὴ etc. qbus opponit contrarias virtutes, qs pseqtr in sqq.

πι„

πικρία notat acerbitatem animi et sentit eum animi affectum, quod vero mordacitas et severitas, prout in majori vel minori gradu concipitur. Severitas est, quae oppositum mansuetudini, sed quando excrescit ad ἀκμὴν, fit crudelitas. Ea conspicua est in eo, si proni simus ad alium exacerbandum, alium laedendum, mordendum, quocunque demum ratione id fiat Col: 3: 19. Talis autem πικρία repugnat amori, cuius est benefacere et peccantem tolerare, bonos laudare et amare, errantes in spiritu lenitatis corrigere Gal: 6. hinc Apostolus dicit amorem χρηστεύεται et non χαίρειν ἐπὶ τῇ ἀδικίᾳ 1. Cor 13: 4, 6. Et hoc convenit creaturae rationali, cuius est cum ratione malum emendare et rationali modo creaturam rationalem reprehendere ubi peccat x per argumenta non mordaci lingua. Pugnat haec πικρία cum legem fundamentalem, quae in communione eiusdem naturae nititur, ne faciamus alijs, quae nolumus nobis fieri. Ea etiam postulat, ut rationibus convincamur et emendemur, hinc reprehensio omnis cum lenitate debet esse conjuncta. Quando etiam Apostolus vult abesse πικρίαν, vult abesse 1. eum affectum animi, quod proni sumus ob quaedam delicta, et quae condonari debent humanitati ad irascendum et ulciscendum malum, quod nobis videmur ab alijs obvenire. Porro vult à verbis abesse omnem acerbitatem, ne lingua et verba nostra sint tanquam sagittae et gladij Ψ: 55. et guttur sepulchrum apertum et venenum aspidum sub labijs Rom: 3: 13. à factis et vult abesse πικρίαν, ne contemptim alios habeamus, et gestibus insultemus, imprimis ne facto laedamus alios, atque ita abesse vult tum ῥίζαν πικρίας, tum fructum eius Heb: 12: 15.

Sed major gradus esse videtur θυμὸς, ut hic ab Apostolo usurpatur: θυμὸς notat excandescentiam, atque ita effervescentis animi impetum; usurpatur ea vox et Col: 3: 8. ubi itidem cum ira conjungitur tanquam irae quaedam species. Sed commode potest per θυμὸν intelligi ea animositas, quae homo ob aliquod malum erga alium ita afficitur ut fleumate prorumpat, et cum impetu quidam ad vindictam, ita ut θυμὸς hominem extra se fleumate rapiat, et non patiatur omnia attentè considerare, sed furore quidam corripiat, et antè rei examen ad vindictam praecipitem faciat, ita ut, quando Apostolus θυμὸν prohibeat, prohibeat eum animi praecipitis impetum, quod concitatur ad alij malum infligendum, eiusque effectum, quod sit mali ultio,

rerum

Cap: 4.

rexà e. nihil ẽ magis indignum ẽ creaa racali, q ita ñ irasci bñ el ira commoveri, fs ẽ abripi ad vindictam, rexà e. hoc dijudicare ria vitè dt, el bum q malum sit, el quo ex malo bonum fieri poit serio dispicere, eg rei ñ ẽ locg in ajo ad iram el ire execuem pci, pibi imprimis xbianum, q toties peccat q d. majestatem, peccorum suo, rum memorem ee oporteret, el ad ajum revocare, q si deg ad iram, el ira essa ita png eet, el ut ẽ Eccl: 8. cito exequeret sentiam opis mali, neq longanimitate uteret, ñ fore hoc locum resipiscie el recõ, ciliacis, longanimes q ee debeng ubi d. hoc charitai el tribuit Aplg 1. Cor: 13: 4, 5, 7.

Ab excandescia p gredr ad iram, de ira dxing supra, unde dijudi cari pt, quam ira hac sit, q Aplg vult abee à xbiano, sc. malum, quo v tenere irascimur, ubi xtg vetat Matt: 5. v ob bonum irascimur, q amandum eet. Ira a. mle vergit ad vindictam, el eum q quem ex, ardescit, abolere studet. Igr ira hois ñ opah justiam d. Jac: 1: 20. nam ñ tribuit ea v hoi v deo, q dret, dei e. ultio à illi relinquenda ut judicii ovum Deut: 32: 35. Cujs ultio bñ despicanda ẽ hoi tum p se tum q alijs. Ira el ñ pstat hoi ea offia q dret, offium sc. amoris, benevolia, ignoscia, el q st similia. Ira igr conjuncta ẽ, ut cum inigbate ita cum stultia el furore sapè vid: Eccl: 7: 9. el notum ẽ polytruteton illud, ira furor brevis ẽ. Sed nolumg ee in hisce q lixiores, q ppe de qbg supra actum.

Pergit dehinc ad essa 4am ẽdra, xegacpyv el pλaβλymiav

Kgacpy ẽ clamor impetuosg el violentg, quo alios pbis obtundimg, el in sermone ñ teneng modum, fs impetum aj in pbis demonstrang, alqn ita oppñr xegacpy mansuetudini lenitati, gravitati, suavitai, q via posta, lant in pbis moderacem el civilitatem, lingua e. ut supra visum, ad el data ẽ, ut sit inbgs mentis, in jjs, q vera el bona st, debeng ita ea el meditatè log, in pbis elucere reibg raois usg dt, alqn exsplendescere sapia, ordo, nexg pdatum, demonstrao pbis ad alterig gsecian, gvichio, reprehensio sapiens, ñ pò inconditg el tumultuarig sermo.

Sed

Sed major abusg linguæ ē in βλασφημία. βλασφημία ē à βλάπτειν φημήν, notat q calumniam ed maledicţam, absq ita le, sionem honoris ed famæ alienæ. Versat a. tum circa d. tum circa hoēs: q̄ndo circa d. xat' ἐξοχήν ſolet vñ blasphemia ed in eo consistit, si d. virtutes, ōficiam, ōipotiam, sanctitatem a. prædicā eg ac negaminis sanctitatem ac justiam abnegang. Circa hoēs, q̄ndo eorum defectg exaggerang v virtutes negang a. extenuang a. facta malè interpretamur ad eg dedecg. Blasphemia a. deo dedecet, nam 1. repugnat justiæ, q̄ suam cuiqꝫ tribuit ed fundata ē in veritate, secm q̄ suo quisqꝫ ōdo æstimari debeat, ed cujusvis virtutes tales, q̄les ſt agnoſcj. Repugnat 2. charitati q̄ n̄ tm bona, ſs ed famam pxi q̄m pt tuetg ed auget ed. repugnat offiō erga d. eg opg ē hoō, facta ad imaginem eg, eg charismata ſt virtutes, q̄ reperiunt in hoē, ed facta egregia, ut calumniari ea, sit d. opg calumniari, d. e. in servis suis ed opibꝫ affici injuria deo pt. Q postulat religio, ut n̄ d. tm, ſed ed d. opa laudemg, imprimis q hoem, hinc Apls calumniatores ed regno coelorū excludit 1. Cor: 6: io. ed dbli hic character ee dr Apoc. 22: io. Calumnia ed inr dbli opa referenda ē. Et nihil q. magis repugnat vinculo societatis humanæ, q calumnia, cum ea privet quemqꝫ eo honore quem meretr inr alios, ut e. boni opis laus apud d. ē Rom: 2. ita ed ee apud hoēs dr, ed si licet inr plures appetere ꝓstantissima dona x excellere velle, ed q excellit laudari dr, huc ꝓtinet oratio ea Ps. 120: 2. 2. libera me à labijs &c. ed videri pt character ꝓtiani Ps 101: 5.

Denigꝫ in universum oem κακολογίαν ꝓhibet. Malū ꝓlii modi sumi pt, v qd. notat oē q ē moraliter malum, v qd dicit id, q ē nocivum ed in altero laedendo ꝑticulam, ubi vox κακὸς ed πονηρὸς sumi solent. Utroqꝫ mōdo malia dr deponi, repta e. hoō ad id facta ē, ut sit moraliter bonꝫ, pt e. certam normam, juxta q conformare actoes suas dr, pt facultates, qbꝫ se pt conformare, denigꝫ obligatg ē lege

supra

Cap: 4.

superioris ed authoritae legislatoris q pt servare ed pdere. Norma e tum d. tum lex d. Deg ipse, qb in d. ea st gspicua, q in pnt recte cognosci à creaa rationali, ni ijs se conformiter agere dee judicet, quia st, d. ut bonum amandum ee, ut dnum colendum, eiq obsequendu, ut summum bonum ee summam finem, ut oia ad ipsig gloam ed commodum ee dirigenda. Accedant leges variae, qbg d. tum q rationem, tum q revelationem varia pscribit officia erga se, hoes alios, ed alias ed creaas. Et cum hoc habeat intellectum, q pnt ea cognoscere, ed voluntem, q pnt juxta cognitionem agere, legit eum ita facultates à d. accepisse, ut ijs utatur ad eos usus, easq actiones circa d. ed creaas d. qs d. pscribit, Itaq in pt in judicari, summam ee obligationem in hisce, q ed vult d. fieri, ed facere bonum, ed q vetat malum, q legislator ijs, cum pnt q bona ed malo retribuere bona ed mala, obligat hoem promissione ed comminatione, spe ed metu. Et haec obligatio absoluta e, ut nq ed in ulla re liceat aliter agere, q juxta voluntem d. q oia mala s. morale vitium abee dee. Sed malum ed punitur in relatione ad alios, qb. dicit voluntem ijs nocendi. Ea abee ed dt, cum repugnet amori, quem ut communem egdem natura hoc hoi dt. Repugnat naturali eo precepto, ne alij faciamq, q nobis nolimq fieri; repugnat fini, ad quem hoc factq e. Sed unde amore ed officio benevolentiae ed beneficentiae supra actum e, in opq e ea repetere, ed in sequentibq de ijs amplius adhuc agendum erit.

Quando Aplus haec vult abee ed planè abee ab hoc Christiano, ostendit contendendum ee ad perfectionem, ed hanc ee rationem ea virtutis christiana, ut possibum nobis, in sedm quam, ps sedm oia d. precepta vivere, in quam ed alio modo, ps oia vitia ed omnino ee deponenda.

Sed cum deponi in possint vitia, ni inducant virtutes, Aplus trias virtutes describit x. 32. postulat q ut sint in accurationes Χριστοῦ Χριστὸς in unam Dt sanctionem, interdum idem e q lenis ed facilis Matt: cap. 11: 30. 6: 31. interdum idem q bonus ed benefica ut Luc: 6: 35. Rom: 2: 4. 1. Pet: 2: 3. interdum idem q salubris Luc: 5: 39. ubi ed χρηστότερος.

Hic

Hic n̄ op9 restringere ad unam scaōem, ꝑsertim cum vix invicem
cæ virtutes à se separari poīnt. Vere e. nemo p̄t ēē lenis et faci-
lis, nī q amorem habeat erga ꝓxm̄ suum, nemo amare p̄t, nī q
benè velit et faciat, nemo benefacere q utilitaēm et salutem
q̄damōo ꝑstet. Itaq postulare videt, ut simꝰ erga nos invicē
lenes simul et benefici. Hocq admodum ꝯvenit hoī, hinc Empha-
ticè hūaitas à Latinis vr̄ ea benevoli et lenis aī virtꝰ, rex à
nihil magis convenit, q ut hōō hoī ꝑstet se facilem, lenem, hūaū,
paratum ad offīa, paratum ad ignoscendum, tum ob commuoēm naā,
tum ob communem imꝑfectōem, ēꝰ cum sibi qvis ꝯscꝰ sit, n̄ dt
adꝟsꝰ alium ob defectum aliquem virtutis a. offij debiti ēē ama-
rꝰ a. rigidꝰ, multo minꝰ æqtas ꝓmittit, ut erga immeritos, bo-
nos et pios severitaē ac acerbitaē utamur, q potiꝰ fovendi ac
honorandi st̄, oībꝰ modis colendi.

Sed n̄ sufficit ēē χρηστὸν, postulat ꝑterea ut simꝰ εὔσπλαγχ-
νοι misericordes. Vox derivat à σπλαγχνία et εὖ, et notat
adeò viscerum, ut ita loq̄r, bonitatem. Viscera ꝓ corde sumunt et
porrò ꝓ motibꝰ cordis, et hi ꝓ ipso aī affu, undè oritꝰ motꝰ cordis et
viscerum. Et ita misericordia tam in lingua hebræa q græca
describi, q misericordia sit singularis motꝰ cordis et viscerum ꝓ ra-
tōe obti, q ē miseria alterꝰ hoīs; dicit E misericordia hic, tum
compassōem, unde apud Prūm 1 Epl. cap: 3: 8. conjunguntꝰ, tum vltaēm
liberandi ex miseria, neq e. qsq rectè commoveri alterꝰ malo p̄t,
nī ꝓ virili sua et eum liberare studeat. Hæc a. misericordia cum
conspicua sit in compassōe et ope, tam latè patet, q patet alterꝰ
malum et miseria, et ꝓ mali et miseriæ gravitate, n̄ commōo ēꝰ
major a. minor et studium intensꝰ. Habet locum circa alterꝰ
pecca s. miseriam spūalem, qt. indolere debemꝰ aliorū peccōis n̄ tm̄
d. caa, ss ipsꝰ et hoīs; ss n̄ hoc solum, ꝟum et in miseria eprali, et
postulat ut alijs aliq communicemꝰ q opꝰ hnt, uti locutꝰ ē Aplꝰ ꝟ. 18.
q virtꝰ ubiq in Sera inculcat.

Sed

Sed cum n̄ tm̄ alij in se ipsis miseri sint, ss et q nos sæpe pec-
cant et lædant tum famam, tum bona, tum libertaem nr̄am, et
eq gr̄is alia, q faciunt ad hoīs salutem. Hinc Aplus postulat, ut
nobis invicem cōdonemus pecca nr̄a, uti Deus nobis condonavit, atq
adeo n̄ virtutem tm̄ pponit, ss raōe et cōfirmat. Atq hoc ē q ubiq
xtus inculcat et Apli eq, n̄ tm̄ vult ut amicos amemus, ss et ut
inimicos Matt: 5: 44. Luc: 6: 27. et vox eq emphaseos ē, ut n̄ tm̄
dicat cōdonaōem offensæ, ss talem q cum benevolēa conjuncta sit,
χάρις e. notat vltaem benefaciendi pter et q meritum, hoc et
ex naā rei patet, nemini e. vere condonare pūm offensas, cui de-
negem amoris offēa, si e. ea denego ob offensas, n̄ cōdono. Hoc et ad-
dita raō docet q nos revocat ad graām D. q n̄ tm̄ sita ē in cōdonaōe
offensarum ss et in benefijs ijs, q nobis pter et q meritum impertit vid.
Matt: 5: 45. Et hoc explm Dei dt̄ validè hoīs ajum afficere, cum
si n̄ talis eet apud D. χάρις, nulla salus eet, graā e. salvamur
Eph: 2: 8. ut nemo poīt verè Dei eam graām amare qn et cupiat
imitari.

Cap V.

Inde ē ducit argtm adhortandi ad charitaem qt. in ea ē imi-
taō Dei. Dei eam imitaōem pcipit 1. in gre. 2. pstringit ad
charitaem.

Imitari ē eadem cum alio agere, v̄ hre alterius slmtdinem;
Smltdo ē attributorum v̄ opaum vr̄ imitaō. Deus ē qndo vult nos
imitari, vult ut eq q in D. ē in nobis sit imago et smltdo, utq
ad D. ut archetypum n̄ conformemus, atq ita sit cōvenīa inr̄ nos
et D. Hoō ad imaginem D. eq ὁμοίωσιν, atq ita κατὰ θεὸν con-
ditus dr̄. Jac: 3: 9, 10. Notatr eo ut vidimus, qdam Essiæ smltdo, sed
imprimis smltdo opaōum s. moralis cum D. cōvenīa, q ē in cognīoe
veritatis et in sapīa q cognoscitr verum bonum, et media ad id, tum

et

ei amor veritatis et sanctitas vltrais ꝺders se in affectibꝫ et oribꝫ membrorum motibꝫ et actoribꝫ, in qbꝫ ē conformitas cum ꝺ. qt. ꝺ. se ipsum cognoscit et amat ēt, hinc patet q opa eoꝝ nra hanc imitentꝝ ꝺ. q̄do ea, q̄ in ꝺ. vera st, st norma opaꝝ nraꝝ, ut ep: gr. q̄do verum ē de ꝺ. eum ēe bonum ideo amamꝰ, eum ēe ꝺeum ideo ob„ seqmur, eum ēe finem, ideo nra ꝺesideria ad eum extendimꝰ; Et q̄ndo cogitandes ea q̄ in ꝺ. vera st, ꝺ. seipsum amare, et amorem sui beta„ ri opibꝫ suis, eaqꝫ facere ad gloā suam, nos ēt ex opibꝫ ꝺ. gloām ꝺei cognoscere et nris opibꝫ ꝺ. glorificare studemꝰ, ita jubemur sancti ēe ut ipse sanctꝰ ē Levit: 11: 44, 45. 1 Pet: 1: 14. 1. Joh: 3: 3. 1. Joh: 1: 7. q. q̄do facimꝰ, qa id facimꝰ secm veritatem, dicimur tm facere veritatem Joh: 3: vi. 1. Joh: 1. 6. cui opp̄r ποιεῖν τὸ ψεῦδος Apoc: vi: 27. Q imitari ꝺeum ē imitari eꝫ virtutes et juxta eas et earum veritatem opa nra instituere. In ea imitatōe n̄ hoīs recipiendꝰ, hoc e. cum n̄ potꝰ ēe independens, neq ēt ēe st independens eꝫ vltꝝ, Q n̄ st agere ex pprio motu, q̄ agit, sed juxta vltatem eꝫ quem agnoscere ꝺnm st, eꝫ a. vltatem tum ex legibꝫ eꝫ, tm ex opibꝫ eꝫ cognoscere pt, ubi e. legibꝫ obseq, ita qtm pt, opa ꝺ. imitari ꝺt, fine hoc ēt n̄ pt creāa rōnalis, q̄ ꝺdita ē illibtu et vltae, recte agere, q̄uis e. cum ꝺ. illi ꝺederit facultatēs, qbꝫ potꝰ imitari ꝺ. opa, is ꝺt imitari a. dicendū ēt ꝺ. velle, ut judicemꝰ opa ꝺ. n̄ ēe approbanda neq adeo bona. Hinc Gentiles dixere Deiparum ēe in virtute ἐπαίνῳ Deū, ea e. rāone dīx rāe participes fiemꝰ 2. Pet: 1. et hoc ex rāa rectis fecit, illi rāale ē, ferri in id q bonum ē, idea a. ꝺ. eum ꝺ. respendet ut optimum, eum amandum docet, qtm potꝰ imitandum ēt.

Sed in hoc vult Apls ut ꝺ. imitemur ei amore. Quid amor sit, supra viding ad v. 2. et 15. Dei amor ē ꝺt 1. Joh: 4. qꝫ nos amavit x qꝫ se nobis bonum ostendit, amoris e. ē bene velle et q viribꝫ facere, ita amor ꝺ. ofpicuꝰ ē in oribꝫ eꝫ beneficijs, ꝑs imprimis in eo, q peccori peccis ꝺonatis Qter et Q veritatem fit cāa salutis. Id a. n̄ una rāe, amor is incipit à gratis grāe et electōis, ad adoptōem ut viding cap: 1: 4.

ꝑs

Cap: 5.

ꝑs se manifestat in eg effu, atq; ita in tolerãa 1. pecois et longanimitãe ꝗuncta cum beneficia Rom: 2: 4. 2. in manifestãoe gsilij grãe, et inuitãoe ad communem sui beatam ꝓ verbum ꝓmissionis. 3. in datõe virtutis ad verbum ut ellgendam, amandum et fide recipiendum ꝓ regenerãem et sanctificãem in amore veritatis. 4. ꝓ justificãem vi veritatis et fidei eg. Sed hoc patrib; gradg et d. amorem suum et grãam hisce modis parciꝰ largiꝰ demonstrare pt ut supra viding cap: 1: 7. memorari πλῆθος χάριτος ita in N.T. singularis grãa et amoris demonstrão; q; sine molesto legis Mosaica jugo, in tm ad communem vocamur, ꝑs et illustriori modo illuminamur ꝓ veritatis clariorem lucem, et sanctificamur et justificamur modo eminentiori; Rep; tm eadem modi, ꝑs et respu ꝑsonarum amoris major patet, q; vult Xtus observari cap: 15: 12. etc. quo Genles d. inimici antea, assumuntur et ab ijs, q in grebant eum, invenit. Sed ultimo mpe demonstrabit amor, quado d. nos ab oi malo liberabit, et fiet oia in nobis; igr in deo habemg explm amoris.

Sed ꝗm et ut explm amoris ꝓponit v. 2. Xtus amavit nos una cum Pre ante mundum conditum, qa cum Pre fecit consilium pacis Zach: 6: 13. et in eo electi sumg, qb. ipse factus e alterius sponsor, magis in se peccata suscepit, Xtus postea et ut Angelus foederis in amore suos tegulavit Es: 63: 9. et ꝓ spm suum in ꝑsonis locutus e, et incessu sua ꝓ suis impetravit per ambitionem quandam solutis sua eis gris bona salutaria; ꝑs imprimis quado sedm sponsem ipso satisfactionis ope amorem suum demonstravit, se ipsum dans oblatum et hostiam ꝓ nobis. v. 2.

Hoc ꝙ explm amoris ut ellgamg recte, ordine inversa sit spectanda 1. ꝙs ille ꝓ spm, et ꝙ se obtulit. 2. cui oblatis. 3. qd obtulerit. 4. cui. 5. quo fine et modo. 6. qua cum efficacia.

1. is ꝙ se tradidit Xtus e. Xtus qd sit supra viding; Vox Xtus notat utrumq; nam et totam ꝑsonam, ꝑs ita ut ꝙ Xto tribuunt Apostoli, ea debeant referri ad nam eam, q e ꝓ priam ꝙ subsit. Si dubitas ad hoc, ꝙ Xto effirmat, attendang, ille ꝙ tribuendum sit Xto, qd tua nat, di-

judicari

judicari potuit. In oblatõe requirit sacerdos & sacrificium: sedm dictam naam pt ee sacerdos n sacrificium, qa sedm eam n pt mori, sedm huiusmodi pt ee sacrificium n sacerdos on mõo, ubi in quo D. regrebat, qq ee qt: ex amore huãa naa se obtulit, certa rõe sacerdotis ram habeat vid: Heb: 7. ubi satis clarè docet sacerdotem sedm ordinem Melchisedeci debuisse d. ee, alqs hoc e q Heb: 9: 14. affirmat, q se obtulerit dia πνευματος αἰωνίου, dignitatem, ut plura loca docent vide Rom: 1: 4. 1. Pet 3: 18. ubi n sine rõe intelligtes p πνευμα illegat oppositè ad σάρκα dignitatem xti. Et si cogitamus fuisse xtm ee sponsorem et ideo sacerdotem, sic e obtinere, qm ne nam dignum spondere potuisse, sponsor e. de fide accipe q solvat vid: Jer: 30: 21. Itaq xtus ut d. fatig et deg sacerdos e, q se obtulit, Obtulit 2. a. ex certo gsilio, et q hic Spus pcõe notari vult, ex amore; Hoc liquet ex gloriõe sacerdotis, dei e. filium nil nã amor ad offerendum aliqd p hoc, horsqs pecca expianda movere potuit, e e. in se ἀναγκάιος, ut merum sit placitum, mera εὐδοκία.

Sed amor is, q deg nos amavit, transfudit et debuit in huãam naam, q eam sibi n potuit jungere ad exequendum eum amorem, ni et p amorem huanitatis, e et huãa naa amoris capax, et conjunctio talis ad opg amoris, n ni p amorem fieri potuit, obtulit q se ipsum, qndo obtulit huãam naam, ea e. ubiqs xto tribuit, ut sit pars integrans 3g psonæ.

3. Sacrificium q e huãa naa, hoc vix opg e pbare, cum tota fera hoc inculcat, q xtus eo fine, ut se hostiam offerret, huãam naam assumere debuerit Heb: 2: 10 — 14. Heb: 10: 5. ex Ps: 40: 7. dedit a in sacrificium huãam naam eo mõo, ut sacrificia solebant dari sc. ut macarent, alqs ita ipse ut moreret, n q oblãõ in morte xti, 3s oblãõ ipsig huãæ naæ. Hoc e. observandum e Socinum, q quidem agnoscit mortem aliqua rõe dei põe sacrificium ~~proprie dictum~~, 3s n ipsum xtm, qd huãam naam, ne videat ee sacrificium proprie dictum, qs e. e, q primis labijs feram gustavit, q n ubi sacrificium e, ibi desiderare

quere

guere debeat tum rem q̃ offertq, tum raõem offerendi, posterius ni-
tit priori, hinc ipsæ hostiæ, ut pateret eas id ꝓprie ee, q deo
placeret, debebant ee sine macula, q alludr, qties xtus vr ἄμω-
μος, ὅσιος, ἄκακος, ἀμίαντος Heb: 7: 26. 9: 14. 1. Pet: 1: 19. Cap: 5.

Obtulit a. et tradidit se in sacrifium εἰς προσφορὰν καὶ
θυσίαν. Hic ꝗ ē modus tradiõis, q ostendit distinctius, q se xtus obtu-
lerit ut hostiam. Voces eæ distingui pnt ut p προσφορὰν illgant
ea sacrifia, q memorant ꝓter sacrifium hylasticum, θυσίαν
sacrifium hylasticum Hebr 5. et sequentibus vide. Ps. 40: 5. Quando
ꝗ xtus dr se obtulisse εἰς προσφορὰν καὶ θυσίαν, eo ipso scat,
q qcqd unq fuit in ullo sacrifio, eus veritas in xto videri poit.
Quæ a. fuerit raõ sacrifiorum, aliàs plenius ostendimus. In qre hoc
certum ē, sacrifia ꝓsertim expiatoria fuisse substituta in locũ rei,
p peccis eus, ad expianda pecca, hinc et pecci noe veniebant Levit: 4.
et ubiqs, ubi et περὶ ἁμαρτίας, hinc imposiõe manuum pecca in
ea transferebant, ipsa p peccis puniebant, mactabant, sanguis
eorum effundebat et comburebant, atqs ita eam vim habebant, ut
dicerent pecca expiare et expungere, ἁγιάζειν, καταρίζειν,
atqs ita et accessum ad loca sancta, atqs ita ad D. conciliare.
Quibus rebus apte satis scat sacrifia ꝓprie expiasse p modum substi-
tuõis, qndo ira D. q consumsisset alios reos, consumebat hostiam.

Itaqs innuit hoc hic et, qndo addr ὑπὲρ ἡμῶν, q notat tum
substituõ, tum illi, p qbus facta fuerat substituõ. Notat voce ὑπὲρ,
eus Emphasis ex dictis de sacrifijs patere pt, talis sc: substituõ in
q transfert reatus, et expiat cum eo effu, ut det accessus ad D. et thro-
num graæ. Illi a. p qbus xtus se substituit ab Aplo comprehendunt voce
ὑμῶν, notant Judæi et Gentiles electi, nam p utrisqs se obtulit,
et hinc et Gentes sanguine eus aspergunt Es: 52.

4. Sed obtulit se deo, cui soli sacrifia debebant offerri, nam sacer-
dos constituebat in ijs q apud D. agenda erant Heb: 5: 1. hinc ē et,

quod

quod ipse d. ubiq; dr xtm tradidisse, qa eis sponsem admisit, et xtm morti tradedit Rom: 8:32.

Vis et efficacia sanh, quido dr q se obtulerit eis ὀβρὴν εὐωδίας, re spicit ad sacrificia, cum qbg jungebanh sacrifcij, et Metaph: ē notah, q hostia ea d. fuerit grata et accepta: Acceptatō in eo sita ē, si q reo ut substituta erat, ita eg vi reg reconciliet, illiq; pecca gdonenh et ona bona donenh.

Videmq; itaq; explar, ad q nos Aplus vult componi, amorem d. et xti, q imitatorem capit, quido vult, ut ambulemq; in charitate.

Quid charitas sit visum ē: in gre notat vltaem benevolam, q re ferri dr ad minimum nolle nocere, abq; ideo excludit charitas ēm ma levolam. fs 2. et bene velle, a. n pmg, ni 1. voto ei bona ona apte mg. 2. ni eg miseria compatiamur, 3. ni illd, qm in nobis ē, bene faciamq. Lg a. lata ē latitudo, qnta ē miseria et indegia, tum potia. Extendit q se ratōe obti ad eps et ad nentem, et cum mens sit pars capua, imprimis ad mentem, ut eam qm pote, ducamq; ad boni veri et summi cognitionem, amorem et possessionem. Ratōe ejus, ut eg egestates, qm pmg tollamq. Sed modq eg sapienter dijudicari dr, et pro ningve largiendum ē q ratōe finis circumstantiarum, et tum status benefacientis, tum eg cui benefit. 4. pinet huc n ulcisci malum fs condonare x χαρίζεσθαι Gber et G meritum benevelle et facere. denique q alijs, quido id postulat justia rejpu dei gloa et salutis publica pati velle. Horū e. orum in xto ē explar, q imitandum ee docet vocula xou ēs.

Sed quido n simpla amorem capiat, fs ambulatōem in amore, vult ut n unum a. alterum actum in charitate exerceamq, fs ut in ea pseveremq, hoc e. innuit vox περιπατεῖν ut supra visum, ambulare ei dicit tum metam, tum viam q hoem ducat ad metam. Hocq; fle ē eligere, si at tendamq, qs sit is finis et meta, ad q gtendere tota ratio debeat, n pt n ee fructio et possessio summi boni pfecta, nadr a. ē q portio inf bonum et amorem, adq; e. is, p quem bono suo mens se conformat, amor ē, cum itaq; summū bonum d. sit, fieri neq; ut n via ad dei, summi

boni

Cap: 5.

boni communem, sit amor d. ꝑs d. nemo amare ꝓt, nẽ q amet d. glorian
qꝫ amet ea in d. et ad d. imprimis & alios hoĩes ad id, ut d. in ꝑ
eos glorificet, neqꝫ et qsq judicare ꝓt, d. ee bonum et hoĩs bonum,
nẽ judicit d. ut ẽ amabilis, ita amari et velle ab eo à q ꝓt amari,
adeoqꝫ si inde pateat d. amari velle ob ea hoĩ qbꝰ in nobis ẽ, debemq
et nos velle ut d. ut bonum alij ament et amabo fruarq. Imo si ve-
limq d. nobis benefacere, et alios egeam nobiscum nasc, ut eorundem bo-
bonorum indigos ꝓbeamq, necesse ẽ, ut et ij eadem bona optent et
qtm pote communicemq. Denicꝫ si volumq d. condonare nobis offensas, et nẽ condonet offensas
nẽ ꝓmq provenire ad eum ficam, q ẽ fruitio d. ut summi boni, necesse
ẽ, ut et amemq d. eam gratam, eamqꝫ emitemur circa ꝓxm nrum.
Tota & via ꝺt ee ambulao in amore, dei cogitaões ac desideria eber
di ad amorem, abqꝫ et circa ꝓxm dei actões conformari amori dei.

Patet & in explo d. et xti ee argtm validum, q ꝓmoveri poemq ad
charitatem ꝓxi eqꝫ ac dei, nam nẽ ꝓmq ubi fide apprehendere charitatem
eam d. in xto nẽ amando, et eundem affm indicando, ut ea rasc amor
d. transfundat in nos tq. essq simul et argtm amoris dei Rom: 5: 5.
1. Joh: 4: 10, 11. fieri e. negt, ut alia rasc d. et xto jungantur, a. ut
alio argto de communi cum xto certi ee poemq, hac e. rasc dah tm glo-
riaq in charitate d. erga nos, si et nos ambulemq in charitate, peipue
ea q condonat ꝓxo peccata, huc facit in oratione dnica, remitte nobis sicut
et nos remittimq Matt: 6: 12, 14. hinc jubemur ee misericordes, ubi Pater
noster in coelis misericors ẽ, et amare inimicos, ut d. et xtus nos a-
marunt cum eemq inimici, q argtm Rom: 5. Neqꝫ ulla rasc concipi
ꝓt, quo ij d. charitatem, q in eo demonstravit, q hoĩes peccatores et ira
dignos ita amavit, ut filium suum q ij daret et filij se ꝓ ij ad sa-
lutem nram, quo nemq qsq charitatem eam imitari possit, nisi taliter se
gerat, ut rexa charitas & ꝓxm, ut ꝓlixe Apls Joes docet Quemte ipso
xto, sit vexillum xtianismi et argtm fidei tm nẽ unicum, qppe q vim
suam exerit ꝑ charitatem Gal: 5: 6.

Sed

Sed hinc tñ n ē arg̃tandum, n dr̃e inr̃ hoīs ē poenas, neq; quenq; jus suum pseq; dr̃e, si v fama ēg, v bona v ēps ipsum læsum sit, hoc e. in explo d. n ē, deg e. ita ēd misericordiam exercet, ut n abroget sanctitatem ēd justitiam, neq; amor dt everterre leges, neq; amor erga privatum ꝙvalerē amori erga bonum publicum. Sed q̃nd hoc fiēt ut jus pseq̃mur, hoc fieri n dt sine amore ēd, ps in q̃ justa ꝓportio dt observari ēd æq̃litas v inæq̃litas respu dei, nr̃i, publici boni ēd privati.

Neq; ēd hoc eō tralr dt, ut pateng amoris opa ē meritoria ut xti illa, neq; ē debeng x̃tm imitari velle in eo, in q ē inimitabilis, ēd victoriosum ē imitari velle x̃tm in satisfactōe, ea e. posita, vi ēg remittunt pecta, q n vi alterius satisfactōis. denigz xx dūs n æq̃ libatem notat, ps simlr tm, ut multa expla docent, vid: inr̃ alia Matt: 5: 48. Joh: 20: 21. ēd si q notet æq̃litatem notat limitatā.

Confirmat a hoc ꝓceptum à nāa satti eos τέκνα ἀγαπητὰ: Cujs ea vis ē, ut ficīt eum, cui tanta grā facta ē, imitari eadem virtutem, tam nobis e. charg ēa dt amor d. erga nos, q chara ē falg, q ēg ē essm; Et q amorem d. amat, n pt amoris illig explm n ēd se ēd suas actōes transferre, q e. qs in se n amat, in qtm ēg capax ē, ēd n pt nisi amare in alios. In hisce q debeng ēa d. imitatores, ut ēd nos ea rāe simg q amorem d. ὀφειλὴν ἐνδιάτως q cultum eum deo placentem Rom: 12: 1.

N. 3. Ut a. osendat Apls quō ēd nos debeang ēa d. hostia grata ēd per amorem dei ēd ꝓpō nos ꝓsentare, osendit nunc v. 3. ēd seqq; ꝙlepto, sbia d. st grata, pura sc. ēd sancta. Prohibet q πορνείαν καὶ ἀκαθαρσίαν: ubi spectanda st tum ꝓcepta Apli, tum modus, tum argta. Præceptum ē de varijs q vitari dnt; primum ē πορνείας.

πορνεία interdum latiꝰ, interdum strictiꝰ sumit; strictiꝰ distinguit ab adulterio ēde. latiꝰ ēd usurpat de adulterio. Si cui lubeat strictiꝰ hic interpretari, pt adulterium ēd ēg grīs alia complectendo

voce

voce ἀσελγειας: ꝺs nihil obstat, q̃ ming vox πορνεία hic latè
sumah ꝑ oĩ eo, q̃ oppũ legitimo ꝺiugio, s. seortão ea & fiat ũr ea„
libes, s. ũr calibes ẽ conjugatos, s. ũr conjugatos, s. vis accedat, s.
mutuus sit ꝺsensꝰ, s. ꝓbium ẽ merces, s. ex mera libidine fiat, utrinq
oĩbꝰ ijs inẽ grave peccum. Quod ut melig attgah, ex nãa conjugij hæc
deducenda veniant. Deg instituit conjugium eo fine, ut ꝑ eo q̃ praga„
reh geng huaum, ꝺs instituit ad certum finem, certisq̃ adstringit le„
gibꝰ. Fines conjugij ũ tũ ẽ ꝓpagão grijs huaĩ, ꝺs ꝓpagão grijs
huaĩ ad eum finem, q̃ gverit tum deo autꝺore conjugij, tum ipsi huão
grĩ. Deg huaum geng ꝺedisse putawg ẽ ad gloam suam, ẽ hoem ẽ se„
cisse eam ꝺesiderio felicitatis, ut in d. commũce q̃rerẽt ẽg implementũ;
hinc ũ tũ narrat scra, d. voluisse ex uno sanguine totum geng huaum
ꝓpagare Act: 17: 26. ꝺs ẽ q̃swisse semen d. Mal: 2: 14. x voleit finẽ
conjugij ũ nãa tũ ꝓpagacem, ꝺs ẽ imaginẽ suã. Eo ijr fine gsti„
tuit leges conjugij, ꝑ qs ung conjungr cum una Gen: 2: 19. coll Matth:
cap: 19: 5. unde patet hoc ũ ꝓtinuisse ad primum par houm, ꝺs ad
ꝺes etates extenꝺ ꝺre. Cum & pateat hunc finem conjugij ẽ, patet
ẽ huic subꝺeniari ꝺre membra epũj nrĩ, ꝺeumq̃ putare hoem feciſſe
ad generacem aptum, ut in timore ẽ obsequio juxta voltaem d. ijs utah
ad eum finem, ad quem ẽ conjugium institutum ẽ membra talia ꝓꝺata.
Illi & soli judicare pñt se membra sua sistere serva justiã, q̃ ũ nũ ad
finem à d. institutum ijs utuh. Id & ẽ, q̃ fini illi conjugij, istisq̃
legibꝰ conjugij repugnat, peccum ẽ ẽ πορνεία ẽ adulterium vĩ,
imprimis adulterium, eo e. abnegah d. autꝺoritas, q̃ instituit con„
jugium Matth: 19: 5. eo abnegah foedg, q̃ d. teste initum ẽ Mal: 4: 14.
epũs ẽ membra eg fiunt ~~membra~~ serva impuritabi ẽ gempescijs. Eo
peccamg in ꝺeum ũ tũ, ꝺs in nos ipsos ẽ alios hoes; in nos ipsos, q̃ndo
epũe nro, q̃ d. glorificare, ẽ in q̃ relucere ꝺebebat d. imago, abubi„
mur vid: 1. Cor: 6: 18. atq̃ ea rade nos contaminamg, ẽ in nobij ipsis
q. altoem accipimg conf: Rom: 11: 17. Ita mens, q̃ epũ impare ꝺebe„

bat

bat, illi subjicitur in concupiscentiis. Sed peccamus et in alios, in eos quibus commiscemur, et eius corpore abutimur, in eos quibus obtrudimus liberos nostros, solvimusque vinculum amoris; peccamus contra justitiam, alienos haeredes aliis obtrudendo; in conjuges, quos tum perfidia, tum perjurio, tum injustitia; peccamus quando privamus debito officio amoris, sperato gaudio et fructu foederis; In liberos quando eos ponimus extra nostram potestatem, ut nobis non sit amplius integrum eorum salutem curare, et in timore Domini educare. Atque inde patet, fieri non potest, ut cum reverentia D. et fine ad quem hoc conditus est, et conjugium institutum et membra generationi apta data, consistat vel scortatio, vel adulterium, hinc D. tam graviter voluit ubique ajadxti in adulteria Lev: 20: 10. Deut: 22: 22. Num: 5: 11 — 31. Deut: 25: 24. Heb: 13: 4. 1. Cor: 6: 9, 10. Gal: 5: 19, 20, 21.

Huc pertinet et omne genus impuritatis et scortationis, in quo vel majus vel minus peccatum est conspicuum juxta circumstantias, ubique enim non adulterium tantum, sed omnes impurae libidines vetantur Col: 3: 5, 6. 1. Cor: 6. 10 — 20. Heb: 13. Apoc: 21: 18. et tota scriptura hoc inculcat, vult enim D. castam esse mentem et corpus, et corpus mortificare et crucifigere membra terrestria, ut inde pateat quam gravia sint ea peccata, quae scriptura silentio mavult involvi quam innotescere ea et nominando.

Itaque quod D. respectu is hoc sibi negotii datum putabit, ut exploret quod fine D. hominem condiderit, quod fine instituerit generationem, et fieri illiget scortationem repugnare divinae institutioni et timori D. quicquid enim non potest fieri ad finem à D. institutum juxta leges D. ita ut in eo D. testem invocemus, reverà peccatum est.

Sed sufficit quod ponit ἀκαθαρσία vestri impuritas: Impuritas opponitur puritati; purum id est, quod non est mixtum cum rebus alieni generis; illetus purus est, quando non est contaminatus errore, vultus concupiscentia, nec membra corporis, quae data sunt ad sancta opera, adhibentur ad opera impia.

Hinc

Cap: 5.

Hinc qa impijs gempiscia locum dt in carne ed eg opibg, hinc ē q ἀκαθαρσίαν in pcē notat id exercium gempiscarum, q ē in libidine, ebrietate etc. qa hac st indicia impuritatis mentis.

Quando a. Aplg dicit πᾶσαν ἀκαθαρσίαν, eo ipso vimit ḡter πορνείαν phibere oēs alias species libidinis, ita ut hac con, juncta πᾶσαν ἀκαθαρσίαν satis indicet agi de impuritate q ē in libidine imprimis, q. dicere vellet ea fornicationem, ed oēm alio spectm eg, ut subintelligi debeant ea ed pecia, q Aplg dr vult naare ob turpitudinem, qlia ed st, de qbg Rom: 1: 24. ubi ed vox ea regrit. Et ita πορνείαν ed ἀκαθαρσίαν conjunguh sapiꝰ vid: Rom: 1: 29. Col: 3: 5. Gal: 5: 19. Aplg ēgr nos vult puros ed sanctos ēe mente ed cpe 2. Cor: 7: 1. Jac: 4: 8. Ps. 24: 2.

Sed cum hijs conjungit πλεονεξίαν: πλεονεξία ē à πλείων ed ἔχειν, ed ita notat desiderium insatiabile habendi divias, itaqꝫ oppꝰ illi mentis statui, q ea contenta ē ed acquisit ijs q st necaria, ꝰ q largit dia pvidia. Eo e. q dr desiderium habendi plg, subintmih ēe modum ed fines, quos ultro citroqꝫ n liceat appetere. Modq a. ij ai fines, unde dijudicandi sint, ple patet, si finem ed usum divitarum ed rerum mundanarum spectemg, creata vitasales à creatis n dnt appetebi q se, ps ea qbm pnt promovere felicitatem veram, ed ita ea qbm pnt servire ad ed, ut simg aptꝫ ad offia nra, ed promovere possimg felicitatem nram in communē d. itaqꝫ Aplg docet, ea subordinanda ē pietati, ed sufficere absolutē loquendo si victum ed amictum habeamg 1. Tim: 6: 8. —19. coll: cum Ps. 8. Sed ctereā si cogitemg à d. dia dari, mensura desiderij nri dt ēe dia ctra, nqꝫ debemg plg velle accipe, q d. vult dare, ita ut si d. visum fuerit, dia nobis subtrahere, sola ēg gratia nobis sufficere debeat, gratia mg salutarij in Xto 2. Cor: 12. ea e. melior ē q hac vā Ps. 63. Et cum d. pvidia sua variē varijs bona sua distribuat, ed necaria sub lege in societate, juxta qꝫ dijudicari debeat meum ed tuum, mensura ē desiderij nri justia. Avaria a. cum cteris vitijs n semel jungr vid: Gal: 5: 19. Col: 3: 5. Rom: 1: 29.

gniam

qniam et in libidine et avaria ē insatiabilis q̄dam cupido et utrimq; aīs affigat creaīs.

Modus a. q hæc ꝓcipit is ē, ut n̄ velit nāari, ss qa hoc cum sequentibus et connectendum ē, anteq de hoc dicamus seqa et vitia spectanda st; ꝓponit ꝗ ꝓterea ἀιχρόλητα etc.

Turpitudo qd sit, fli ē dijudicare ex ijs, q̄ scra ea de re tradit, oppnr decoro ut seqa et docent. Turpè ꝗ id ē, q ἐ δεῖ Tit: 1: 11 q repugnat honestati 1. Cor: 11: 6. ubi patet ἀιχρον id dici, q repugnat virili authoritati et privat virum excellia, q ei competit præ muliere, hic v. ir. oppnr morum honestati. Sed n̄ potuerit dijudicari qd turpe sit, ni illgat qd honestum et decorum sit. Honestum et decorum id ē, in q hoō agit ita, ut convenit cum nāa hoīs, cum fine eus, cum dignitāe et ꝑfectōe eus, nāa hoīs ut creāæ raōnalis postulat ut hoō oes actoēs suas ita instituat, ut in ijs raō appareat, turpe e. ē creāam raōalem agere sine raōe, raō a. abē opi, si n̄ tendat ad eum finem, ob quem agere creāam raōalem deceat, siqs n̄ id bonum afferat, q creāa raōalis ꝑfici poīt. Finis a. hoīs, cum sit id oē, q qcunqs mōo ꝑficere pt, finis sumus ē bonum summum, Est ꝗ decorum et decens, ut creāa raōalis oēm vlptam subordinet gaudio, q exspectat ex possessōe boni summi. Turpe ꝗ ē ita se dare vlptaīibus ex rebus terrenis redundantibus, ita ut negligat bonum, finem summum. Dignitas hoīs in eo consistit, q impet oībus alijs creaīs, et cpri suo et eus membris et motibus, neqs serviat rebus se vilioribus, ss soli deo, ut eus imaginem gerat. Turpe ꝗ ē, si in servitutem se patiat redigi ab ijs rebus qbus impare dret, et ab ijs privari imagine D. cum ꝑfectōe hoīs pugnat id oē, q impediunt rectæ opaōes illitus, vltais, affuum et motuum cpris, in qtm ea æstimandæ st in Schesi ad commuōem summi x D. Itaq late patet turpitudo, et conspicua ē in oībus hoīs opaōibus, q̄ndo ab ijs abē decia ea, id decus, ea honestas, ea ꝑfectio q adēe dret.

Im,

Cap: 5.

Imprimis & turpitudo patet in ijs cogitationibus, q versantur circa res inhonestas et indecoras x turpes in desideriis, quibus feramur in res turpes, in dictis quibus loquimur indecora, in factis denique inhonestis, in quorum ea omnia referri sunt ad Christianam honestatem, cui norma et regula immutabilis nunc lex, vt et mores illi conveniant, in quorum in ijs sit aliqua eorum, q lex nunc præcipit, ut turpe et id sit respectu huius vitæ illis populis, q deserepat ab ijs moribus q constituti sit, si mores ij habeant speciem alicuius honestatis et decoris. Unde patet turpitudinem et æstimandam esse ex statu hominis cujusq; ita turpe est in deo, q non sunt in populo, in emptoribus q non in subditis, quoniam sit diversa officia eorum, q hoc vel illud ab ijs exigunt, ut turpe sit eos agere aliter q postulat officij ratio. In quo turpe est respectu Christiani q deserepat ad Christianæ fidei, spei, amoris, humilitatis, castitatis, sanctitatis, et in universum statui Christianorum. In quibus rebus singulariter patebat turpitudo, ex his facile erit dijudicare.

Turpitudini subjungit mesologiam: stultitiam & logicitium est juxta Aristotelem: Quid sit logicitium et stulta, facile est dijudicare, si quis sapientia sit concipiamus, de q cum diximus cap: 1: 8. nolumus eam repetere; Verbo, sapientia consistit in cognitione finis, cui adeptio hominem reddit perfectum et beatum, et mediorum, q eò ducunt, et eorum recto usu. Itaq; peccatis sapientia consistit in cognitione D. in Christo hujus D. salutis, et eorum officiorum, sine quibus non datur commercium cum D. et Christo, eorumq; custodia. Itaq; sermo sapiens est, q in gratia fructum affert loquentibus et audientibus ad ædificationem cap: 4: 29. In quibus et in Emphasi: quidquid quantum sit hominis bonum, et quod ad id via, itaq; sapienter loquitur de D. de Christo, de medio communionis cum Christo, de officijs D. et Christo debitis, et de ijs rebus, quorum aliquid est ad salutem in pietatem necessitas, est logicitium Collierus q latè se extendit et gloriatur est in docendo, in convincendo, redarguendo etc. Stultiloquia quidem est, quando non loquimur talia, quæ ijs Christianis, et quando sermo nunquam non fructum, non quidem cum fine rei et officio, neq; et cum veritate, ita ut in dictis stultiloquus sit et falsiloquus quamvis. Et mesologia est in inepcijs ijs

fer-

sermonibꝫ, ꝑs imprimis qbꝫ hoēs ostendunt aĝum vera sapia vacuum, ed qos n̄ dirigunt ad finem suum ed media ad eum.

Cum stultilogo conjungit Rplꝫ εὐτραπελίαν scurrilitatem ed facetias ineptas. Εὐτραπελία ex εὖ ed τρέπειν, notat eam dicacitatem ed lingue volubilitatem, q̄ ꝑs n̄ data occasõe diis grus ludieros sermones fundere ꝓt, qbꝫ delectet hoīm aĝos. Ea n̄ decet xtianos, qberq e. q̄ in eo sit defectꝫ gravitatis, inē ed plurumq impietas ed irreptia numinis, cum e. d. eorum testis sit q̄ loqmur, qgs ed quam dat, ut diis grus scurrilibꝫ dicteriis aliis delectet, in eo ostendit, labia sua n̄ ea pura ed purgata, neq ad d. gloam ed hois ædificatiõem sanctificata ed consecrata, neq deo tacta igne ab altari dñi, cum e. vlꝑtas hois ea debeat in bonis veris ed solidis in d. ed rebꝫ dei in ordine ad d. tales sermones in qbꝫ pax pensi habeh, an d. gratum sit, q̄ loqmur, mõ hoibꝫ gratum sit, ed an gaudium litibus excitent, an carnale, testatꝫ aĝum timoris d. vacuum, lingua e. ē mentis interpres, neq fieri ꝓt, ut eg sermones n̄ testeah reverentiam d. eg aĝas deũ timeat. Præterea n̄ ē in scurrilitate sapia ed ratõ, nam diis sapia fundah in veritate rei, ed frum q̄dit ope dignum, abꝫ id agit ed loqꝫ q̄ recte æstimah hūp moneadam alqs. Sapiens igr delectatõ finē ht, scurrilitas a. multum ꝓtium inveniet nī in stultitia hois, nihil e. ea ꝓt in sermonibꝫ vanis q̄ vere æstimandum sit à erecta ratiõali, nihilq adeo q̄ verum gaudium ed rationalem delectatiõem pareat, ꝑs cum sone verè evanescunt tales sermones, cum nihil ijs subsit solidi, nihilq vi: ut pateat comicos tales, q̄ nil aliud agunt, q̄ ut scurrilibꝫ, ineptis, ed vanis sermonibꝫ, q̄ nil hnt, q̄ se commendare possint ꝓter ineptiam suã ed stultitiam, ed q̄ eorum amant futiles sermones, utrosq longè recedere à xtiana honestate, ed revera tales res q̄ mxẽ vergere in dedecꝫ xtiani nois, ut nunc taceam statum xtiani plurumq talem ea, ut eum deceat magis threni xtiani ed xtianismi, q̄ scurriles tales facetiæ: Et q̄ ita assuescunt ineptis talibꝫ sermonibꝫ, plerumq ea ratõe õem gravitatem exuuntur, ed inidonei fiunt ad seriõ loquendum, ed gravissas res plerumq in jocum convertunt, ed ea ratõe ed efficiunt

ut

ut si ferio loqñ, videañ jocari, ed ita se ineptos faciañ ad alios ædificandum. Certè oñs, q̃ ê in sermone, delectão, saltem ꝺt ê cum gravitate condita.

Cap: 5.

Hæc pecca Apls ita vetat, ut graviby ed raciby mandata sua gfirmet. Prima rão ê, q̃ ñ deceat Sanctos.

Decentia dicit gveniam cum statu ẽg q̃ aliqd dicit a. agit, ed cui geng mõo tribuit. Quid q̃ sanctum deceat v ñ deceat, flẽ ê di, grosseve, si pam aço mro gcipiang sanctitatis ideam, ubi eam deding ad cap: 1: 1. inde patet q̃ cum oñs nra sanctitas sit imitão sanctitatis dña x amoris illig, q̃ d. ferh in seipsum ed suas virtutes ed gloam, patet ea oia abinc à sanctitate, q̃ ñ gformanh d. dei virtutibz opibz ed legibz tq. explari, neqp tendunt ad gloam d. Nihil a. horum eo mõo sanctum ê, ex yis q̃ do singulis dicta ꝺt, flẽ patet, qõo e. qso in πορνείᾳ, impuritate, avaria etc. pt ê imitão d. ed ẽg amoris, q̃ d. ferh erga se ed gloam suam, qõo eorum finis pt ẽ d. gloa, ed hois in d. communi pfectio, nihil a. sanctum ê pt, q̃ ñ ad hunc finem dirigi pt ed dirigah.

Secunda rão ê, qa ñ gveniunt ea pecca cum offio hois, ꝺs illi contrariañ: Officium hois Apls ostendit respũ sermonis in gratiã ê εὐχαριστίαν.

Εὐχαριστία dicit tam agnitionem, tum gfessionem immeriti beneficii ed boni, qñdo v ad mentem v ad sermonem referh. Itaqp hoñ decet εὐχαριστία, qqd e. accepit, accepit ut gratuitum donum, nil e. d. dedit, cur retribuañ ei aliqd: imprimis Xtianum, q̃ ꝺter ñ tm, ꝺs ed contra meritum liberalg ê à mgis ed oñs miserijs. Itaqp cum nullã tps, q̃ ñ agnoscere debeat se habitum, vam ed oia à d. hrẽ, oi hrẽ decet eum εὐχαριστίαν, ut ꝺsing semp d. εὐχαριστίαν psolvere, necssi ê nos semp ad agere, ut bonorum salutarium fiamy participes, ed eò conferre oñs cogitatões, dicta ed facta. Igr hoc requih ab hõe ed multo magis à Xtiano, ut enarret magnalia d. ut deprdicet qd

deus

Deus fecerit aīa suæ, ut exultet lingua eius et cor in confessōe spualiū benedictoūm, ut manè grāam D. vespere fidelitaem eius laudet, atq ita laus D. semp repiat in ore eius. Et q attendit ad bonitatem dei, semp inveniet laudis māam, si mōo id agit, ut dīæ bonitatis particeps fiat. Igr turpitudo, stultiloqum et scurrilitas n̄ decent, nec conveniunt cum εὐχαριστία, is e. q istis ineptijs delectat, qbus ē in regno lucis et veritatis nullus locus, qōo verè delectari pt veris et solidis bonis, celebrāōe, st ei ea τὰ ὄυκ ἀνήκαντα.

Tertia rāo ē in spēe respū avariæ, q sit idololatria. Idololatria ē, qndo n̄ Deus colitur ut Deus. Id a. fieri pt n̄ uno mōo; v̄ qndo judicamus id ēē Deum q n̄ ē Deus, ut eo nōe colimus, v̄ qndo ipso ope id agimus, ac si judicaremus, id q colimus, deum ēē x qndo eum amorem, honorem etc. tribuimus, quem D. dmus, et ita fle patet avarum ēē idololatram, qa amat divias ut D. suum, avarus e. rexa amat dīo qdā mōo amore divias, qa eas n̄ amat ut medium ss ut finem, n̄ ut ijs utat, ss fruat. Prætercà eum honorem divijs exhibet, quem D. dret, qndo in ijs fiduciam collocat, ut dives is in parabola Luc: 12. qōo auro dicit tu es D. meus Job: 31: 24. cum pius n̄ vocet D. arcam suam et adjutorium suum. 3. Obedit divitijs, oīa e. agit juxta earum cupiscīam, nec e. id agit, ut legibus D. obseqt, ss ut dives fiat, et oēs artes acqrendi st ei p legibus, hinc Xtus dicit Matt: 6: 24. Nemi nem simul etc: 4. Avarus ita gaudet divijs uti deo et eius commuōe dret tq uncio sc. bono, ē itaq idololatria. Atq qmdm oīs idololatria /: ut ostendit Lactantius :/ conjuncta ē cum stultia et defectu sapiæ, ita et avaria. Quanq a. hoc singulariter de avaro dicat, ideo q avaritia singulari raōe hōis aīum occupet, ē tn̄ et hoc verum et de alijs peccis, qa ijs et inē idololatria, in qtm hōo aīum suum ijs mancipat, ita Aplus Phil: 3: 19. loqt de ijs qrum Deus sit venter.

Quarta rāo petit à malo, in q p pecca illa cipitant, et privaōe boni à q excludunt sc. qt. tales n̄ hnt hæreditaem in regno D. Quod fle patebit, si illgamus qd sit regnum D. et q hæreditas in illo.

Regnum Dei ē is status hōis, q D. subē ut dno suo, eiusq legibus obstringat

Cap: 5.

gitz. Ita oīs status hoīs vrī pt regnum d. qa hoō nq pt ēe ex lex, ss semp
ē in Schesi ad Deum, ut qt ē creāa eg, eg et dnio subsit necarīo, cum
creāa Creatoris sit, et creāa raōalis raoali mōo ab eo dependere
debeat, x ea agere ex pscripto Dei, q cum judīo et vltāe agit. Itaq
regnum dei tum in creāa raōali obtinet et vim suam exerit, qndo
hoō d. pstat obsequm vltarium; Talis status fuit status naāe. Imago
d. ubi et qdiu fuit in hoē, et ut d. obediverit necessē ē. Sed cum
vltas hoīs mutabilis sit, regnum illud alienari pt p peccum & abne
gatz et tollitz, in pecco e. hoō n deo, ss sibi obseqtz. Regnum d. & restau
ratz, qndo hoō renovatz ad cognīoem et amorem d. et legem eg. Ita
regnum d. obtinet qprimum graā obtinuit, ss magna cum differīa,
tum respū pceptorum, tum eorum q fuerunt vindices legis. Deus suum re
gnum qmdm in V. T. transtulit in eos, q fuerunt ἐπίτροποι καὶ οἰ
κόνομοι Gal: 4: 2. verum ita tn, ut eorum ptas tm vicaria eēt
et subordinata. Regnum d. & in Emph: notat illum statum, q le
gibus illis arbitrarijs abrogatis, ijsq legislatoribus solus d. regnat, ut
nemo poīt amplius vri legislator, Deus a. dnus 1. Cor: 8: 5, 6. ita ubiq pro
phetæ de eo statu loquuntz, qndo pdicunt deum regnaturum. Tale regnū
d. appropinquasse Joaēs annuntiabat. Est illud regnum filij d. regnum
Messiæ s. xti ut hic Aplus ea conjungit. Vocat & regnum xti et dei,
ut singulari raōe ostendat Prem q οἰκονομικῶς d. vr, et singulari
raōe filium, q raōe officij xtus vr, regnare; deum jure creāois,
gservaōis, benignitāis et graāe, xtum emptoīs et redemptoīs jure, ut
hæc n debeant sibi opponi, ss sedm analogiam fidei et scrarū componi.
Quicqd sit, hoc patet, regnum d. et xti illud ēe, ubi solus d. et xtus regnat,
leges pscribunt tales, qles d. et xtm decet pscribere, ut sc. ab hoībus
glorificentz cpre et spū. Nullæ & leges obtinere pnt in regno d. nī
in qbus illctus, vltas, affus, cpus et cpris oīa membra ac motus in solidū
obstringuntz d. ad eg gloām, ut nullæ actoēs poīnt appbari in regno
illo, nī q fiunt respū d. et xti ad gloām eg. Itaq flē patet, pplm
xti dre ēe pplm sanctum et purgatum ab inqnamentis cpris et spus,
xtus e. se dedit p Ecclīa sua /ut docetz cap: hoc x. 25, 26, 27:/ ut eam
sancti-

sanctificaret et purgaret, et ut dr̄ Phil: 4: 14. ut hret pplm peculij, Ζηλοτὴν καλῶν ἔργων. Nemo ē subditꝰ illiꝰ regni ēē pt, nī per sanctum tale obsequm in bonis opibꝰ. sz illud regnum tandem pficietꝫ, q̄ndo plenè implebimur deo, et plenè sancti erimꝰ, qmdm̄ d. sanctꝰ ē, atqꝫ illud regnum ꝯsummabitꝫ, q̄ndo triumphatis oībꝰ hostibꝰ regnabimꝰ cum deo et xto in coelis.

Unde nunc patet qd sit κληρονομίαν hrē in regno illo, sortem et hæreditatem sc: ptinere ad regnum illud tq. membrum eꝰ participē ēē bonorum ac privilegiorum regni eꝰ, tum vi electoīs ac misericordiæ d. et xti, tum vi fidei et obseqi, tum ut κληρονομία tum in hac tum in futura vā dicat partem in pplo regni xti et bonis ejus habere.

Nunc itaqꝫ flē ē dijudicare, tales q̄les hic recensentꝫ n̄ hrē partē et κληρονομίαν in regno coelorum, neqꝫ in hac neqꝫ in futura vā, qa è diametro talia vitia pugnant cum fide et obseqo xti et sanctitate, q̄ ē insigne et vexillum ppli xti et p q̄ st ad gloām eꝰ, ut xtꝰ poīt in ijs, tq. suis gloriari, hinc Es: 43. Deꝰ dicit pplm illum, quem creavit, formavit et fecerit enarrare gloām suam conf: 1. Cor: 6: 9. et ꝑterq, q̄ serā hoc exertè satis doceat, rāo ipsos Gentiles docuit vitio claudi, virtute recludi coelum, cum e. Deꝰ sanctꝰ sit, n̄ nī sanctos ad sui commuōem admittere pt, et cum xtꝰ ideo factꝰ sit xtꝰ, ut liberaret pplm suum à peccis suis, atqꝫ ità à dmo Dbli et pecci, qs putet eos ptinere ad xti pplm, q subst dblo et pecco, et in qbꝰ ille eo mōo regnat, ut vid: cap: 2: 2. et cum d. xtm ideo nobis dederit, ut p eum liberaremur à peccis, qa peccores eramꝰ, et ob peccum excludebamur à regno et commuōe cum d. undè aptum talibꝰ n̄ dari hæreditaem in regno d. q̄les hic describuntꝫ.

V. 6. Verum quinta rāo ē, incumbere illis iram dei: Ira ē is aī affꝰ in hoē q ꝯ malum fertꝫ, ita ut n̄ tm̄ illud horreat, sz et destruere in eāa sua cupiat. In d. vero nullꝰ affꝰ locum ht, itaqꝫ θεοπρεπῶς in d. illgi dt 1. judium d. q id q malum ē, et eꝰ amori ꝯrium et gloæ

sua

Cap: 5.

sua repugnat, improbat et damnat s. poena dignum judicat. 2. vltas et propositum d. q malum illud ulcisci, vindicare et punire decrevit. 3. ipsa effa eg propositi x ipsa vindicta et poena. Ita quando dicit iram d. revelari de coelo Rom: 1: 18 scat d. secdm judicium de malo ope ex certo proposito ulcisci pecca p poenam. Eo q sensu ira d. competit ut judici justo et e inseparabilis à legislatore q legislatore, lex e. cum facit discrimen boni et mali, simul et pmittit et cominat neq e. transgressio legis n pt ee violao Majestatis legislatoris, atq adeo illam legislator d. n pt abnegare, hinc Aplus nexum ostendit inter peccum et poenam s. iram d. ostendens peccum q peccum et peccatorem n poe n poena dignum dignum judicari et pnuntiari.

Hinc dicit διὰ ταῦτα respiciens ad priora pecca, et sane fle e illgere, fieri n poe ut d. approbet malum opus, utq se ipsum abneget, atq ut id q abnegat, approbet, abnegat a. p oem inobediam, qa in oi inobedia e abnegao dnij dei, bonitatis, potiae et sufficiae diae, reliquarumq d. virtutum, et si n in oibus, saltem in pleisq e idololatria, /: ut vidimus / n pt a. n dignus poena judicari apud d. idololatra, cum idololatra directè d. abneget; q si laus mali opis apud d. et xtm eet, n eet malum opus, neq id malum judicari poet, p q hoi n e male. Itaq sequeret, si malum physicum n infligeret ob malum morale, s. ut loquunt malum triste ob malum turpe, q malum malum ee desineret, atq ita bonum eet et adeo approbaret. Et repugnat veritati immutabili q in d. e et immutabili Schesi, q inde orit inr d. et creaam, cum id, q veritati d. Crium n poit n ee malum. Propter illa pecca igr q recensita st venit ira d. in filios inobediae, q ipso scat, in illis ipsis peccis ee inobediam, et maledictoem ee fontem oium istorum peccorum, designat e. eo moo qlitas subti, qt. ille e principium mali opis.

Ἀπείθεια q sit, diximus ad cap: 2: 2. scat qcunq inobediam et in Emph: rebellionem aj refractarij, de rei veritate negaoem, atq ita negaoem assensus. Sed ἀπείθεια dicit et illam aj contumaciam, q se n vult subjicere alterius imperio conf: Gal: 3: 6. inde patet ἀπεί

θεις

ἀπείθεις illos ee, q eg̃modi peccis se dant, q̃lia recensent, atq ita q se à d. avertunt, illiqq dnio se subtrahunt, ut expleant carnis suæ cupiditates Rom: 1: 30. Act: 22: 19. adeo ut in ἀπείθεια plerumq sit odium d. qt. hoo ἀπειθὴς se loco d. ponit et vult dnus suus ee, suiq juris ut dr Ψ: nr: 5. lingua nra erit nra. Et fieri et neqt, ut n ἀπείθεια, q in hoe e, tendat ad destructoim τȣ ἐῖναι καὶ ἄγι ον ἐῖναι dei, hinc immediatq ille nexq inr ἀπείθειαν illiqq effa, et varia inr illa pecca et d. iram patet. Nititr et illa veritate, ut ois sermo q negatr, sit vanus, q innuit Aplus, qndo vetat, ne patiatr qs se decipi sermobus vanis. Vani sermones st illi q vacui st veritatis, atq ita q n conveniunt cum veritate cogitaois a. rei, v et q vacui st boni, atq ita q n st utiles, ss noxij. Itaq vanus sermo e, q veritas certa abnegatr et q bonum ee negatr q bonum e, et malum q malum e, qq verum negatr et falsum affirmatr. Vani st et sermones illi, q n gveniunt cum veritate d. et hois, cum d. virtutibus et offijs hois debitis, cum legibus dei et justa d. sentia, cum ordine q e inr inobediam et poenam, cum e. ea vera sint, ois sermo à veritate recedens vanus e. Vani e. sermones nos decipiunt, et ad decipiendum comparati st, cum abducant à vero et bono, atq ita à vero fine et vera via, id e. seducit q e caa pversi judij et hinc et pravæ actois. Deniq ob pravum actum mali et miseriæ, q ipso simul innuit Aplus, vana ee judia houm, tum sermones circa pecca hæc, qt. hoes seipsos et alios decipiunt, dum qndo ambulant in vanitate cordis sui, sibi tn pacem pmittunt Deut: 19: 16. cogitantes poibile ee sine sanctificaoe videre d. Heb: 12. atq ita impunivem sibi pmittentes, ita de eg̃modi peccis pverse judicarunt Gentes, dum multa eorum vix p peccis habuere, et posteris tpribus noiati xtiani Pontificii, q plurima pecca licita fecerunt et dispensando et remittendo, et q de scortaoe et impuritate ita locuti st acsi virtutes eent.

V. 7. Hisce e. de cais à vitijs illis dehortatr rplici modo, tum ne nominentr inr ipsos, V. 3. tum ne sint illorum participes V. 7.

Nomi-

Nominari ꝙ ee hic sanꝭ pt, ut sensꝰ sit, haec n dñs de ipsis verè
dici et nõiari, absq adeo neq vera ee, v ed ut velit, ne tales de quibus cap: 5.
haec vitia ꝓdicant, in eorum societate sint, ut scorbatores etc. ex sua
communõe excludant, a. simplicissime ab ijs vitijs sint puri: conf: 1. Cor: 1:
etc. cum e. talia n deceant sanctos, ꝙs indecora sint, ed excludant ex
regno d. et Xti, absq accendant iram d. Q in Xtianis n dnt nõiari.

Itaq Xtiani n dnt talium ee συμμέτοχοι: qd sit συμμέτοχον
ἔναι explicuimꝰ cap: 3: 6. sc. pertinere ad eadem sc. boni ꝙs mali communem.
Verum q hoc referendum sit dubium e, an ἀνατῶν respiciat ꝓxe ante
cedia ꝙs filios inobedie, an verò ad vitia: Quicunq modo sumat eodem
redibit, nam si ad filios inobedie referat, ꝓcul: illorum n dmꝰ ee partici
pes, qa st filij inobedie, ed suam inobediam illis vitijs testantꝰ: Et si
ad vitia referamꝰ, vitia inst filijs inobedie. Sensꝰ Q is E, ut ab ijs vi
tijs sint emunes, ed se ipsos purgent ab oi engnamento carnis et ꝙpꝰ
1. Cor: 7: 1. neq e. fieri pt, ut q p fidem et fidei obediam d. et Xto se
se subjecerunt ut dnõ et Regi, n ed sanctis eg legibꝰ se subjiciant, fieri
negt, ut q st συμμέτοχοι ꝓmissoꝝ d. in Xto ut dicit cap: 3: 6. illi
simul ꝓsint ee συμμέτοχοι horum vitiorum, ꝓmissio e. d. q Gentibꝰ
in N. T. st obtingere, erat ꝓmissio ꝙpꝰ, ꝓmissio benedictionum ꝙpalium
ut docet Apꝰ Gal. . . . . q quem ꝙpm debebant circumcidi, ne am
plius ee ꝓpitiati, absq eo noe excluꝰ ab aditum ad Xtm et dei. Decora
sanctitas Q e insigne Xtianorum, ut sanctum ee et Xtianum ee sint
synonyma, hinc ubiqꝰ hic e titulꝰ Xtianorum, ut patet cap: 1: v. 1.
Itaq q ad ἀγιασμὸν st vocati, n ꝓnt manere soci filiorum inobedie
in immunditate, ꝙs dici de illis, tales erant, ꝙs sanctificati, ꝙs abluti estis
1. Cor: 6: 2. Et hoc Apꝰ imprimis urget, qñdo vult ne fiant participes
x ne demonstrent ipso ope et eventu se tales ee, nam fieri et ope demon
strari.

Urget a. argto, imprimis qa ita n eveniunt ꝙsenti ipsorum statui v. 8.
v. 8. quem ꝙ comparaem 1. cum Vet: statu illustrat. tum 2. eam eg
indicat. 3. et admonitionem addit.

Pra.

Præsens status ē, q sint lux in Dno: Vetus status erat, q eēnt tenebræ. In hisce abstractum pnr p concreto, uti apud Hebræos usitatum ē, ita dicebat D. Abrahamo eris bendictio ꝛ benedictus Gen: 12 et 46: 34. qd p tenebras scetur, eus Cōrio luce sc. pt illgi. Per lucem a. atq et per tenebras qd illgatur patere pt ex ijs, q ad cap: 1: 18. et 4: 18. dicta st. sc. lux ē Emblema 1. cognīois, qniam cognio vera instar lucis se ht, ut e. lux facit ut oīa obta videantur sicuti st, ita et ē vera cognio q facit ut rectè cognoscamus tum D. tum nos ipsos, tum opa D. tum benefia D. tum offia nra tum finem nrum, et bonum et viam ad illud. 2. Lux ē Emblema sanctitatis, tum qa in sanctitate ē puritas, qmdm in luce, ut n sit mixtura vanarum cogitaoum et desideriorum, tum qa sanctæ actoes st actoes lucis ꝛ tales q conveniunt cum ijs opaoibus qs qs ope lucis rectè pagit, nam eæ demum actoes verè sanctæ st q cum judio fiunt scdm lucem illctus post veram δοκιμασίαν ut patet ex ꝟ. 10. et hoc ꝟ. ubi sancta opa vocantur ambulaoes in luce. 3. Lux ē Emblema gaudij, qniam lux oium rerum pulchritudinem ostendit, et ita delectat oculos, ita et p cognioem veritatis, et sanctitaem n pt n gaudium excitari in mente hois, qa uti cognio veitatem et pulchritudinem rei ostendit, ita sanctitas ē argtm ex q certi pmus ee, nos boni illius participes, inde oritur gaudium, q demum commuoe boni resultat.

Σκότος tenebræ ē st Emblema Cōrij sc. ignoriæ, impietatis et tristitæ, qrum expla in S. Scra ubiq st obvia.

Affirmat ē eos olim tenebras fuisse: Hoes naalr obtenebratos ee, ostendimus supra plixius, imprimis cap: 1: 18. et 4: 18. naalis e. hoo cum ignoria D. et sui ipsius et boni sui et viæ ad bonum, atq offiorū D. debitorum, nascitur, et lux q superē p γνωσὸν τοῦ θεοῦ et opus legis cordi inscriptum p vanas cogitaoes exstinguitur ut Aplus Rom: 1: et 2: plixius docet, hinc cogitaoes eus et figmenta cordis eus st vana et mala inde à pueria prima, hinc oriuntur oīs gris pecca, ut q magis adolescunt

hoes

Cap: 5.

hoēs, eo magis adolescat ed crescat impietas, ed tradunt plerisq in regnū sensum ad patrandam oēs impuritates, unde ed St filij iræ ut videmq cap: 2: 3. absq ista miseri.

Sed illi statui opponit statum lucis, q luce sūt illuminati sc: ad cognitionem, sanctificati ad amorem veritatis, unde ed in communione xi boni delectant ed gaudent. Quid ad statum gratiæ pertineat, supra vidimq p partes, primum e. opus sps q missus ē illuminātio, neq sine ea pt quis regnari, regnū e. fit ut Pr̄g docet, p verbum Eccliæ, si illud rectè corde recipiat, ut à corde recipiat elegi dr ed eg veritas ad confitendum se demonstrare 2. Cor: 4: 2. Necesse q ē ut d. ed xtm verè cognoscant ab ijs, q d. ed xtm amare, adorare ed colere dnt. Obedientia e. primum practicum cognitionis offitij, absq ista lux ea mentis ē, q docet distinguere verum ed falsum, bonum ed malum. Denicq neq beneficia rectè æstimari neq desiderari a. expectari pot, nī ptium illorum cognoscat ed sciat q bq modis acquirat ed possideat. Sed frustra ē cognoscere ea omnia, nī amet, absq ista ex veritate illuminatione ed fedā studiū sanctitatis, imo fieri negt, ut q cognoscat d. ed xtm ed eorum amabilitatem non amet, q cognoscat dnum ed ed nō velint offendere, q cognoscat absq sciat neminem sine sanctificatione videre d. nō posse cupiant in sanctificatione. Denicq q immensum illud æternum bonum cognoscat, nō eo feo exhorreat, ed ōi studio ēq participes fieri cupiant p ea officia q d. tq conditores in xtianis scripsit. Et tandem fieri nō pt, ut q agnoscat d. ēe d. suum, nō pot intrepidē bona officia rebi, illi nō gaudeant in d. Del Phil. 4: 4. q. eq: 16, 17. ubi ōia conjungunt.

Caam hq mutationis offendit, quod dicit, q lux facti sint in dno: Vox illa ἐν κυρίῳ explicem pt hre sensum ed tantum, tum communis, tum communis caalitatis qt. sumq, absq regeniti ed renovati sumq ad imaginē d. membra xti dni, multitudo e. fidelium cpis ē, eq cpt xtq ē, ut videmq cap: 1: absq ista veritate nos lucem factos ēe p unionem in xto.

ſs ea, q̃do gſideraḥ, ut gſiderari dt, tq. q̃ ſibi vi electois in ꝟto, ed ſponsois ꝟti ed ſoluois lybri, cateag necario venieg ad caam bg illuminaois, q̃ ê ꝟti meritum, eo q̃ sensu iba sumg in dño, qt ſeipsū dedit p pplo suo, ut eum ſanctificaret ed purgaret sibi tq. pplm peculiy, zelotem bonoꝝ opum, igr debebat in obij illig dari talis pplg, debebat illuminari ed ſanctificari, abqꝫ ita regrari, ut videret ed intraret regnum d. Joh: 3:3. q Apls Col: 1: 13 vocat liberari ex pbate tenebraꝝ, ed transferri in regnum filij dilectois. ꝟtg q ut ſupra vidimg xcat' ἐξοχὴν dng ê, is ê caa, q̃ q eramg tenebræ, facti simg lux, in dño qt. deg tq. pater oꝝ luminis, à q̃ oe ed pfectum donum deſcendit coelitg, ſs ppea noiah caa lucis, qt Mediator ed Redemptor ê, haeqꝫ caa ê eor vocat lux houm Joh: 1:4. 8:12. 9:5. q Appe is dt ſpm, quem pater ig nre mſit ut ducat suos in veritatem, ed q̃ eos docet, ea de suis accipit, ut ꝟtg dicit. Duplici q̃ raõe caa ê, tum meritoria, qt. electis meredi partem sortis ed hereditatis ſanctoꝝ in luce, tum efficiens qt. illuminat p ſpm suum; abqꝫ ed forte reſpicit q̃. 36. in lumine tuo videmg lucem: in ꝟto, q̃ simul ê fons vę, q̃ q. repebita videdi Joh: 1: 4.15,6. Hoc adumbratum fuit p candelabrum in ſanctuario, q̃ pr commodem cum ꝓpiatorio ſcabat oēm illuminaoem q̃ ridiḥ ꝓpraase p facri ficium ꝟti.

Huic veritati nunc ed ſuperadificat adhortaoem, ut fideles tq. filij lucis ambulent. Ambulare qd sit, ſæpiꝫ visum ê, ſc. ad certum locum ed metam certa via tendere. In luce ambulare ê ope lucis cognoſcere ed metam et viam, abqꝫ ita recte diſtinguere viã à devijs ed avijs, ed fine aberraõe recte tendere ad metam. Sigua liber q̃ ambulare ê ope cognois certa recte inꝺnoſcere finem, ad quem gtendendum ê nobis, ed viam, q̃ ducit ad illum: finis ê bonum ſummum, q̃ pfici ed beatg reddit pt hoo; via a. hois in pt in ee recti tudo moralis actoꝝ hoy in ordine ad finem illum, abqꝫ ita amor D. ed ad amorem illum obsequium ed caltg d. ſs q̃ statu creaõis radicali ed Scheſi ad D. v ut d. ſimpli, v ut redemptorem in ꝟto ed deo, abqꝫ ita ê via tum ꝟtg, qt. p habemg προσαγωγὴν ad D. Joh: 14: 6 ed ſupra

cap: 2:

cap: 2: 18. hum fides in xtm ꝑ charitatem efficax Gal: 5: q ꝑtineat
ꝓa offia Eccliæ, q lex naꝰ condibꝫ inscripta docet, qt. fidei analo-
gia ineludit ꝓpositum fermum in deum qdam, sz deum ꝓa ꝓcepta
dei vivendi. In ea via ambulare ē igr ꝑ fidem et charitatem ea
opari, q cum salute connexa st, absq ita cursum suum ꝑficere studere
ad impetrandum brabeum istud, et finem fidei, salutem aiarum,
Quo ēt ꝑtinent pces et desideria, ꝑ q nos d. animar, et ad beatam
illam communem exhendimus, ꝑ q viam illam, q xtus sanguine
suo inchoavit, accedamꝰ ad thronum gratiæ Heb: 4: et 10: Absq ita
in luce ambulare ē cognoscere pondꝰ illius gloriæ, et coronam illam justiæ,
q d. dabit vincentibꝫ, recte cognoscere xtm, eiq meritum et beneficia,
subiq cognoscere officia, q à fidelibꝫ ſ: ut habeant communem cum d. et xto
regnum respu d. xti et ꝓxi, et cium d. creaturarum, et finem eam cognitam
agere eo fine, ut ad eam metam ꝓveniamꝰ tandem, et compareamꝰ
coram d. in Sione, ut eiq facie ad faciem ꝓtinent pculd: ona,
q occurrunt v faciendi, v q credenda st, v fugienda et, explorare et
δοκιμάζειν q sit deo gratum.

Hoc meritum Apls affirmat v. 9. nec inde petit, qa frs fidē sit v. 9.
ex nobꝭ ἐκκλησία

Quid ꝑ πνεύματα intigat, supra dictum ē plenig. Sp. S. q ē tertia
ꝑsona in oeconomia trinitatis, ubiq q ꝑtinet ut Author et causa efficiens
ens ois virtutis xtianæ, oisq boni operis. Illi χαρπὸς tribuit,
tum radice sui, tum radice ex in q opatur. Radix sui gsiderat ut arbor
fertilis, ex frs st ad bonum hois ſ: ubi ēt ea de causa xtus comparat
eum arbore, et in spē eum arbore vitæ: et ita denotat spm S. re-
ipsa potiam et fruitionem et gratiam dei, absq ita misericordiæ dis
divitias communicare, ita ut ois ex operes sint spuales et salutares
frs ex, qbus hoc cibat et potat, absq ita alit ad vitam æternam.
In spē Sp. S. describit variarum operum, ex qbus oritur Sp. S. ob sanctificatōē
vitæ, ob regressum fidei Joh: 3. qa eam operat, sic ēt ob regressum sapiæ
prudiæ et roboris vid: Es: 11. Rom: 8. Gal: 5. 1. Cor: 12. et aliis locis.
Igr frs spus pot ēt vri opa, q hoc operat ꝑ spm, absq ita respu hois, ita

vide

videng opa hoūm cum fruibꝫ comparaci ꝺ hoēm cum arbore Gl. 1. cum vite Joh: 15. ꝺ Matt: 3: 8. in grē jubenh hoes fig ferre resi= pisceia dignos, illi vnr frg ab usum qt. ptinent ad D. glorificandum, alqꝫ ita st q. cibg Dei; sic vnr respū aliorum, qbg st utiles xbis tum faciis vid: cap: 4: 9. Matt: 5: 16. Phil: 1: 2. denigꝫ qt: st ἔχὸ= prava διοτυχίας ꝺ eorum fig manenat in vām cām Heb: 6: 9. Apoc: 4: 13. Vocanh a. fpg fig opa, qa fpg ea opah in hoē, ꝺ finc ẽ hoo nāa ẽ arbor infrugifera ꝺ terra sterilis, n nī tribulos ꝺ spi= nas adferens Heb: 6: 7, 8. Ibaqꝫ Aplg qndo hoc bq. eadem addit / sicut docet vocula γὰς / vult hos fig fig gfiderari bq. argtm, ex q qs ingrere posit, an habeat fig fig, ꝺ ex eo fig regnaoem, an ex re= gno benebrarum sit traducdg ad regnum lucis, ut ida sit argu= mentāo ab effis ad cām, eodem mōo q Aplg argumentah Rom: 8. q. q xti fpm n hat, n sit xti, ꝺ q. q fpm ht, in fpū opch ꝺ am= bulet, neqꝫ opa carnis faciat.

Quædam a. opa Aplg jam recenset: Primum ẽ ἀγαθωσύνη bonitas ꝺ beneficia, certè nam denotat fructum ex ducit, bona e. arbor ẽ, q fig fert, ꝺ hoc ipso benefacit ꝺ utilis ẽ. Proxima opg primum ꝺ precipuum charitas ẽ, tm n dei, fs ꝺ gti, q ea e. gides ẽ sposa vid: Eph: 5: 6, 13—18. ubi hoc ꝺ fpui tribuit, ut ꝺ disertè v. rr. hocqꝫ ẽ precipuum Ephesiorum Joais, xbs ꝺ hoc voluit ee signum xtianorum, si se mutuō ament, ꝺ in Pandico cap: 2. vr amor ve= xillum xtianismi. Bonitas ꝺ beneficia necario fluunt ex chari= tate, imo consbituunt nāam charitatis, charitas e. n beneficia ꝺ utilia qtm pt ꝺ benvola sit, n ẽ charitas, hinc 1. Cor: 13. ὁ charitatem χρηστεύεται, ꝺ charitas q in xtianismo regnh ẽ gfor= manda xti explo, ut videmg in initio bg cap: ꝺ se extendit ꝺ ad inimicos, ut ꝺ illis benefacere cupiat vid: Matt: 5. hinc 2. Pet: 1: 7. n regnt tm ἀγάπη, fs ἀγαπᾶν, fs in grē charitatem, ꝺ fi boni= tatem velimg q benignitate ꝺ facilitate ad ignoscendum fumere, ea ꝺ xtiano competit ut supra vidimg.

Secundum opg ẽ δικαιοσύνη f. justitia: Δικαιοσύνη n uno mōo venire solet, interdum sumr q compendio oīs virtutis,

ꝺ

Cap: 5.

et sciat Cristianum omnium debitorum cum d. cam aliis, et cum nobis ipsis.
Specialiq; sumah q; justia erga alios hoes, qndo uniuiq; tribuimq;
q. suum ē, nulliqs bona v vam v famam etc. lædimq. Verum
qndo hic n restringr, pt sumi p oi eo, q; justia noe venire solet,
qt. pculd: opah eam viratem, q se gformat sancto desiderio et stu-
dio bonorum opum, iba ut hoc in gre se legi, q ē norma justiæ,
in oibq subjecticns, faciat justiam. Justia a. ē convenia actionis cum lege,
cui qs j. nāa sua et ppria vltae, j. alterig authoritae subē, abq; hinc
justiam facere 1. Joh: 3. ē ea facere, q lex fidei postulat, id fieri
ē. n pt, ut pplq xti n inharenter et justq sit et justiam faciat.
Q oi noo spq ab ē spq δικαιοσύνης et δικαιοσύνη ē eq sms.
Si cui libeat hoc ei extendere ad justiam et jus vae, q; accepimq;
in xto, n peccat c analogiam fidei, qq n videah hic eo respici.

Tertium opq ē ἀλήθεια, sc de ea cum supra egimq, n opq ē
ea repetere, hoc tm notare sufficit, eam hic gsiderari ut sms
spq, adeoq; regrd in ijs q hnt spm, hoc xto q; miserat, spm veritatis,
qui n tm Apstos, sc et eos q; credituri erant illorum ministerio
illuminaturum et ducturum in veritatem, eo pculd: fine, ut
d. adoreh in veritate Joh: 4. undè Eccliæ veritas dr, q pculd:
sedah eam sanctitatem superstruī dae veritati: q; supra cap: 4: 24.
plixiq docuimq: ut qq abit à veritate abeat à pietate, undè
ubiq; Apli et Scra postulat, ut illidem instauramq lucē cognitionis,
tum ut vitae recte operemur, q x. antecedente dicebah ambulare
ut filij lucis et pbare qd d. gratum sit, Ep. 5. a. n pt abnegare
veritatem, sc quos sanctificat, sanctificat et pculd: in veritate
sedm promissum xti Joh: 17.

Apli hic explicat qd sit δοκιμάζειν: ē aliqd explorare ad nor-
mam alicuius, ita aurum explorare ad lapidem lydium ē δοκιμάζειν, X. 20.
ita rem quamq; explorare et sedm eam suam pbare ē δοκιμάζειν.
In oi itaq; δοκιμασία requirit norma aliq, p q res pt explorari.
Δοκιμασία a. q hic requirit ē explorare, an aliqd d. gratum sit,

x an gveniat cum amore illo d. q ferh in se ed gloam suam, hoc e. d. placere ed gratum ee pt, q illi amori conveniat, ea e. ē norma, sedm q d. oia judicat, nam nihil d. gratum ee pt nī pt seipsum. Sed ut sciamg ed exploremg, qd sit d. gratum, regrich in nobis norma, sedm q ed innotescamg, ea ē ad peculd. cg ope hoc falsum à vero, bonum à malo distinguat, ed hanc Scra gsceam ee dicit, nam ad cognitionem docet demonstrare veritatem, ed cum veritate bonitatem rei 2. Cor: 4: Illa ē norma judicij nri de vero ed falso, bono ed malo, qb. suppeditat principia theoretico-practica, qbg nitith oīs demonstratio de veritate ed falsitate, de virtute ed vitio ut patet Rom: 1. ed 2. oīs e. conclusio resolvi tandem dt in ista radix ed gsticae dictamina. ps ea sc. gscea in uno modo ē norma doxeuxabiaz, pte. in se spectata, ut ē in hoc, v qb. ē excitata ed illuminata q xbum ed spm dei, absq ista postq semel agnovit dytaem xbi, ad xbum illud ed ad ea, q xbum illud gscribit, tq. ad normam dei suas cogitationes examinat Rom: cap: ix. si itaqs d. xbum suum dederit, q xbum gscribit gceptas, id, q dt ℣. iig lucerna pedibg nris, q meditari die ed nocte, unicum medium ē, qa cavere pmg ne peccemg ℣. 1. ed peccld: ideo oia examinari dat; se d. ed xta cognoscamg ee dnum nrum, ed verbum illud ee dei nrd verbum, deo obediendum ee ut dno sedm voluntatem eg, q e. dicit se dno obsequ, ed in suam voluntatem facit, is in dno suo sibi obsequ. Hoc q q supra diximg ē officium filiorum lucis, hoc e. agere dnt tq. filij lucis. Particula ōs talem simplicitatē sapē notat, q in sit rei cum alia, ps cum seipsa ed cum idea sua, ita ubiqs in Scra simili vid: Joh: 3: 14. q ed forte referri pt Heb. 7. 3. Itaqs sentg ē, ut ista ambulent, ut ista oia explorent, quadm decet filios lucis, filios a. lucis in luce ambulare decet 2. oia agere cum scia ed judicio, ed q luce ambulat, oia circumspicit, ne aberret.

℣. 11. Ex hoc statu q /: in quem traducti erant, v traductos ee videri volebant :/ orgtah ad officium circa statum Cnian ℣. 11. qndo vult, ne

Cap: 5.

ne commuōem habeant cum opibꝰ infructuosis tenebrarum, ſꝫ ea vult ab ijs redargui. Res a. quas dehortatꝫ, ſt opa tenebrarum infructuosa.

Opꝰ ē oīs actio, q̄ fit ꝑ facultaēs mentis a. eprīs, itaqꝫ cogitaōes, desideria, dicta et facta ſt opa, ſꝫ tn̄ dicta et facta opum nōe frequentiꝰ veniunt, qa incurrunt in oculos. Opa ē illa varias patiuntꝫ Sekeses, ꝓut spectantꝫ n̄ tm̄ in se, ſꝫ in relaōe v̄ ad subtm et principium suum, v̄ obtm, v̄ normam ſcdm q̄ fiunt, v̄ modum q̄ fiunt. Hinc opa ſt v̄ bona v̄ mala, q̄ndo in relaōe ad agentem, obtm, normam, principium et finem, deniqꝫ eo mōo fiunt, ut ea oīa postulant. Sed ut fiant in ea ꝓportōe atqꝫ ita rectè, necessè ē fieri cum judīo, judīum a. niti dt veritaē, veritas verò cognosci: itaqꝫ opa bona et recta ſt, q̄ fiunt ſcdm veritaēm, atqꝫ adeo qrum fndtm ē cognīo veritaīs, cognīo a. veritaīs ē lux aī, qa uti lux monstrat res tales q̄les ſt, ita vera rei cognīo eam et menti rectè repsentat. Itaqꝫ opa lucis ſt ea, q̄ fiunt ſcdm lucem illctꝰ, q̄ v̄ ꝑ consciam accensa, q̄ ē lucerna Prov: 20. v̄ ꝑ revelaōem S. xbum d. itaqꝫ qniam eo mōo fiunt cum judīo recto, ut hōo ad oīa attendat, qmdm q̄ in luce res contemplatꝫ, merito opa lucis vnr. Tenebrarum ē opa ſt illa, q̄ n̄ fiunt cum judīo discretōis, q̄ n̄ conformantꝫ veritaī et luci illi consciæ ac xbi dij, qmdm in tenebris nulla datꝫ distinctio colorum, ſꝫ oīa miscentꝫ et ꝯfunduntꝫ, et ut Scīa loqtꝫ, q̄ in tenebris ambulat, nescit q̄ a. q̄ ambulet et eat; in tenebris obta n̄ cognoscuntꝫ, neqꝫ q̄litaēs eorum, neqꝫ smltdo a. dissmltdo rerum, neqꝫ ꝓportio q̄ ē inr eas, ſꝫ oīa inordinatè fiunt. Sed de tenebris in supioribꝰ ꝓlixiꝰ locuti sumꝰ.

Opa tenebrarum vnr infrugifera: Infrugiferum ē illud, ex q̄ si qs frus rideat, tn̄ nullꝰ bonꝰ et utilis frus oritꝫ, itaqꝫ cum id tm̄ ꝓ frū rei sumi poīt q̄ utile ē opanti, et in q̄ ē laboris et opæ ꝓtium, cum nihil verè bonum et utile sit, nī q̄ ꝑficiat et ꝓmoveat felicitaēm hōis,

seqtꝫ

seqūt opa tenebrarum ee ἄκαρπι, qa n̄ pnt pficere et pmovere hois felicitaem, nam in illis nec cognoscit verum bonum, nec via ad verum bonum, neqꝫ modꝰ, q̄ via sit ꝯtendendum ad id bonum, neqꝫ et illud bonum q̄rit a. intendit, neqꝫ via ad illud. Itaqꝫ pculd: talia opa tenebrarum n̄ pnt ducere ad illud bonum, qōo e. fieri pt, ut q n̄ cognoscit xtm ut amabilem et ut bonum hois, qqꝫ illum n̄ amat, nec in d. ut bono suo deliciat, eo bono frui poit, qōo fieri pt, ut q n̄ opat scdm vltaem d. eiꝰqꝫ legibꝰ se subjicit, ille hre poit ἔπαινον opis apud d. ut dr Rom: 2: 29. qōo fieri pt ut si creaa raōalis n̄ agat cum raōe, cum judio, et ita ut decet, opꝰ eꝰ sit bonum, et si n̄ bonum, ut poit ee utile, nam scdm rerum naam fieri n̄ pt, ut bonum sit, q n̄ sit bene, et q malum e, q n̄ sit male. Et inde patet, opa tenebrarum qa male fiunt n̄ poe ee bona ∴ frum ferre bonum, frum et quem adferre pnt, is e, quem Aplꝰ indigitat Rom: 6: 22, 23. sc. pudor et mors et obsonium pecci.

Ab illis et eos vult abstinere ∴ vult ut n̄ una cum alijs ea agant, hoc e. e συγκοινωνεῖν, v̄ et ut n̄ approbent ea, utroqꝫ e. mōo συγκοινωνοῦμεν sumit, ut patet Rom: 2: 32.

Econtra vult ut redarguant ea: Ἐλέγχειν e p argta et raōes aliqd v̄ demonstrare v̄ refellere, atqꝫ ita id postulat, ut n̄ tm redarguamꝰ, sꝫ cum raōe redarguamꝰ, s. ut p lucem redarguamꝰ, sicut sequentia docent, eo mōo e. ut raōem virtutis et vitij demonstremꝰ ad aliorum consciam, ut ea recte deducamꝰ ex suis principijs ac cais, ita ut in illis syllogismꝰ locum habeat, ubi conclusio fit ex certis pmissis, nam tum demū aliqd ἐλέγχομεν, q̄ndo ex principijs practicis menti insitis, et ex notoibꝰ comunibꝰ et axiomatibꝰ p se notis ostendimꝰ, qd fieri v̄ n̄ fieri debeat, qdqꝫ recte a seꝰ factum sit, ex illis e. judicari dt tum de jure, tum de opis cum lege et jure ꝯvenia. Nulla et redarguo ab hoe fieri dt authoritative, hōo e. in hois consciam dnari n̄ pt, sꝫ requit dnꝰ communis, commune tribunal, comunis dnꝰ deꝰ e, tribunal eꝰ e tum conscia eꝰqꝫ, tum xbum d. coram illo et ex illo, atqꝫ ita d. noe redarguoes fieri

dnt

Cap: 5.

dat, ꝺ ꝺ fieri dat admonicoē, qꝺo ꝺ. loquar ita, ut ñ poīng dicere
ita dicat dñs, ne in nro nōe loquar, id neq fidem neq obsequm
merch. Raōe itaq hoc qfirmat x. 12. q petit à turpitudine à q de- x. 12.
hortatꝫ fuerat x. 4. ubi ꝺ turpe sit dicing. Turpe dicit ee opa tene-
brarum x ea q clam fiunt, ſ. q ꝺ faciunt, fugiunt lucem, eaq in secreto
faciunt, v saltem sine raōe. Hic imprimis ea turpia dicit q clam fiunt,
q nōiari ne qdem deceat, revera e. q turpe ē cogitare v facere, id ꝺ
turpe ē dicere, ꝺ obta turpia ajum flē afficere pat, atq ea raōe flē
peccandi occaō ee, neq opꝫ ē ea cognoscere, ꝺ ꝓstat ea ne qdem fiere,
ꝓ sufficit fiere offum suum, ꝺ q ꝺ ꝓstari debeat. Hac rāo ꝺ connecti
pt cum priori nōe admonois, q vetat βορχοσσυνειν. opibꝫ tenebrarum.

Verum qndo ea ꝺ q clam fiunt, ꝺ q dicere turpe ē, redarguīt ꝓnt, x. 13.
ostendit x. 13. qndo dicit oia manifestari, qndo à luce redarguntꝫ:
Quid sit ἐλέγχεσθαι dictum ē, sc. p argta ꝺ raōes redargui, qōo hoc
p lucem fiat, flē ē dijudicare sc. lux oia sibit in vera sua magnitudine,
figura ꝺ forma, atq ita ope lucis res cognoscunt, ꝺ fidem normam suam
examinant. Ita veritas lucis instar ē, qt. ea rem qq̄ repsentat talem,
qlis ē, ut ēg ope posit dijudicare, an cum norma sua conveniat a. differe-
ret, Ex: gr: lux conscia docet, d. supra oia amandum ꝺ ut summum bonū,
ita luce conscia redarguit amor pravꝫ creaturarum, qndo inde noscit, eum,
q eo amore, q d. amari dt, creaaī amat, pverse amare ꝺ idololatriam
ee; Ita lux conscia docet, d. ee dnum, q redarguit eas hoīs actoes, qs agit
ex suo arbitrio sine examine qvio dea vltaī; lux vbi cum conscia do-
cet, d. qndo graam offert amandum, ꝺ cum abnegatoe sui, ad graam ēg
fugiendum ꝺ, redarguit q eorum ſ. negligiam ſ. imprecatoem, q tm salutem
v negligat, v aliud ꝓsidium atq auxilium qrat. Et ita in oībꝫ lux
vbi cum conscia eodem nōe ἐλέγχει redarguit pravas actoes, atq ita ꝺ
occultas cogitatoes cordis, ꝺ ea q ἁγιꝫ dicit κρύπτα γίνεσθαι secreti v
clam fieri, nam qndo illis, q turpia clam faciunt, illustrat lucē veritaīs,
conscia, q miltum testium instar ē, flē cognoscit ad eam lucem ꝑpria facta, tum
tum eorum turpitudinem, nam hoc novit ea, q st in hoc 1. Cor: 2: 2. ꝺ eo

ipso

301.

eo ipso q̄ novit, flē ē ad veritatis manifestationem novit an recte an secus se habeant, hinc Aplus 1. Cor: 14: 24. docet infidelem, si audiat fideles ecclesiastes, intrans eorum congregationem, redargui ē judicari ab vno, atq; ita occulta cordis ēj manifesta fieri. Ita ē lux oia manifestat, sc ē id q̄ manifestatū ea rōne lux sit, docente Aplo, ita e. commodē verbi cum interpretibus doctissis putamus, qs alij n̄ pauci illud activē exponant, sensus e. ē, id q̄ à luce manifestatū, eo ipso lucem fieri x eo ipso cognosci ē seipsum manifestare, ut n̄ amplius latere possit; sc hoēm p̄ se ipsum convincat, ut se rejsse incipiat ē opa sua. Iidem ē lux vr, qa n̄ pt occultari ē ea ē. vis conscia, quod ad lucem opa sua examinat: Ea ē q̄ antē occulta erant, lucis instar oculos ēj pstringunt, ita ut lucem illam, q̄ illuminant, ipsa illuminent.

Hoc jam gfirmat testis sera x. 14. atq; inde novam admonitionem
x. 14. deducit x. 15 ē seqq. Διὸ λέγει inqt, ellipsis ē loquendi sc. scra s. D. in scra. Sunt q̄ putent Aplum ad ea respicere q̄ reperiuntur Rom: 13: 9. ē 12. sc ming probabiliter, Aplus n̄ seipsum testem citare, neq; in suo nōe loqui sc in nōe D. nihil extra Mosen ē pphas. Itaq; pstat hoc ita sentire, ut respiciat ad dictum aliq̄ in scra, verum q̄le illud sit, de eo n̄ ē eadē omnium sententia. Quidam respici putant ad Es: 26: 19–21. sc ē id ming vel, ut finem; potiq̄ ē ut dicamus respici ad diserta vba q̄ reperiuntur Es: 60: 1. qs illic dicat de posterioribus tpibus N.T. hoctē n̄ impedit, q̄ ming Aplus illuc respiciat, cum q̄ ē officium posteriorum tpum, id ē sit officium Ecclesiarum tpis, inde à q̄ exortus ē sol justitiæ ē nox cermoarum, ænigmatum ē ignorantiæ gentilis abijt, unde tot admoniones de effectu ad cognitionem. Ipsa a. admonitio nobis exhibet illos qs allogat, tum opus q̄ sumpsit; deniq; promissum.

Illi q̄ admonent sit κατεύδοντες ē mortui: κατεύδειν hic ē pcul: n̄ q̄ somno exprimo, sc sepulti sepultis ē. Somnus ē Emblema socordiæ ignorantiæ ē imprudentiæ, in somno e. hōd ē opari, neq; recte judicat, neq; aptus ē ad operandum, neq; sollicitus ē de quendo bono, v fugiendo malo. Talis ē status hōis naturalis, utpote q̄ neq; optat opa D. ē alienatus ē à vita D. q̄ ignorat

vitam

Cap: 5.

ram, ita ut n exploret ea q differant, neq adeo spualr discernat 1. cor: 2: 14, 15. neq inde aptg e ad bonum geq cogitandum 2. cor: 3. denigq de vero bono n e sollicitg, n ingrit d. x. 14. nec verum malum metuit, ps q dum ambulat in duritie cordis sui sibi pacem promittit Deut: 29: 19. ed ita via ipsig ipsi placet. Angel hoc Aplg qndo dicit eum mortui instar ee, hoc e totaliter impotentem a, verum q mors spualis sit viding supra cap: 2.

Postulat ejr ut tum excitenh ex somno, tum resurgant ex mortuis: Excitari ex somno e applicare se ad opa ed execuem opis ed consideraem statg sui ed pseq bonum ed fugere malum. Hoc a. Cepiph n q. hoc ex se ea cstare potest, ps qa d. rabali moo hoem excitat ex somno, eodem moo, quadm xtg ad Lazarum mortuum dicebat: Lazare surge, q tn in ipsig potia n erat, ps xtg eum excitare debebat /: NB. applica tn hoc simile melig ad xba, surge ex mortuis :/ qndo e. hoc illuminah, necaria inci- pit cognoscere, ed amare veritatem qdo sanctificah, atgq ita qdo deg opatr in hoe, hoc eo ipso opatr, e. hoa fabrm diarum opaoum. Ita eodem moo resurrectio ex mortuis illgit dr, illa q nil aliud e, q effg nova creadi de q cap: 2. qndo e. d. novum cor in hoa creat, eo ipso vam spualem illi indit, ed facultaes vitales, eodem moo quadm qndo d. hoi sim va inspirabat, vivebat hoc, ed simul xtg puella dicebat puella surge, ed surgebat illa, va simul reddita, actio e. dia ed effg distin- gui patr, qa hic illig terming e, unde patet, q admonitoes locum habeat in regraoe ed continuata sanctificaoe.

Aplg promissem addit, ita xtg illuminabit: xtg q. ed quo lux sit, dici- ng ad x. 8. sc. qa ipse ut d. pp creada rabali ab ipso dependeam, impri- mis ut Mediator, tum qt. meritg e spm illuminandem, tum qt. actu eum donat, tum qt. ed in xto oia noscuh, q ppre in q ed gloa d. cernih 2. cor: 3: 18. ed 4: 6. in xto e. roving q fine mundg sit conditg, q fine hoc peccor in mundo tolerch, denigq in xto patet, ad quem finem hoc sit conditg, ed q via ad eum tendere debeat. Itaqq lux e, qa facit ea oia manifesta. Illuminat igr qndo facit ut ea oia recte cognoscamg, q scitu, creditu ed factu st necaria ad salutem. Et tandem plene illuminabit, qndo faciet,

ut

ub plenè cognoscamq, quòdn cogniti sumq, ñ ex parte ꝑs à facie ad faciē
1. Cor: 13. 1. Joh: 3. dah e. lucis ꝓgressy, lux justi e. ē tesbe Salo-
mone, lux crescens, donec luceat pleno meridie; ita q q ꝓt illi dabih,
ed d. magis magisqs opq q. incepit, ꝓficiet, q e. ad lucem illam se con
verbit, fieri ñ ꝓt ut illuminetn ꝑ eam magis magisqs, hinc ꝓmittebat
Xtg, q. amantibq se ed ꝓcepta sua servantibq, sit se manifestaturus
Joh: 14: vi. ed ubiqs ꝓmittih qrentibq q. sint inventuri, ed laborantibq,
q ipsorum labor ñ sit frustra futurq en dno.

X. 15. Huic nunc x. 15. fupstruit adhortatōem accuratam ad ambulatōem, eq
modum describit, q ea debeat ēe in fapia; ed in ꝑcē ostendit, qre
illa fapia sit demonstranda fc. ut hps redimah, q urgeh à gdioe tpris
q malum sit x. 16.

Ambulare qd sit aliqties dictum ē, ed vide q supra dicta ꝺt de eo.
Verum ñ tm regih, ut hoc in via recta ambulet, ꝑs ut accuratè ambu-
let ἀκριβῶς: ꝓt suam ἀκρίβειαν qndo justa ē ed sine defectu.
Ἀκρίβεια dicit ꝑfectōem in gre; accurate ign ambulare ē rectam
viam semꝑ tenere, ñ deflectere ad dextram v sinistram, nil agere ni
ex principio debito, sedm normam justam ad verum finem; Itaqs ac-
curata ambulatio, si absolutè ꝑspecteh, ꝺt amorem d. ex toto corde, tota
aia ed orbq viribq, ed ꝑfectam obedam, ꝑfectamqs sanctitatem cogitatōum,
desideriorum ed factorum eamqs constantem sine ullo defectu, ut q ni-
mium deflectat, ἀκρίβειαν amittat ed à via aberret, ꝑs eo mod
hic qeuld: ñ illgi ꝓt, ni in qtm bale ꝺbt ēe mum desiderium ad ꝓpo-
situm sedm obligatōem immutabilem, nq e. hoc in illo statu ñ tenerē
ad ꝑfectum d. amorem ed obedam, ꝑs tm hic qveniens statui peccatoris
ed oeconomiæ grāe ꝺt illgi, ni ea idem finis, eadem meta manet,
commune ōia ed beata d. ꝑs ñ ē semꝑ ōium eadem via, Xtg se viam
vocat ed via ad Xtm fides ed resipiscētia ē, ꝑ fidem venimq ad Xtm,
ꝑ Xtm ad Prem Joh: 4: ... 14: .... hanc viam d. manifestat Ex: 33.
ed 34. qndo noen suum ꝓclamabat, eo ipso e. implebat petitōem Mosis,
q viam d. sibi revelari volebat. Ea q via ambulamq ꝑ fidem, ꝑ eam
e. accedimq ad d. in Xto. ꝑs fide ambulare ē ñ tm credere in Xto ēe
ꝑfectam salutis eam, verum ꝑ veram homologiam d. ed Xto se subjicere,

vera

Cap: 5.

verâ a. homologia se d. subjicit tam condiões pcipienti, q vam pmit-
tenti; Est itaq fides efficax p charitaem, et charitas d. et pxi.
Is itaq viam illam ingreditr, q confugit ad xtm et d. in xto p fa-
mem et sitim justiæ, q toto ajo se componit ad humile obsequm, et
ad d. convertit sine ulla hypocrisi, n scdm qdam ss scdm oia d. pcepta
vivere. Ambulat & in illa via et pgredr, qndo magis magisq in oi
statu et occaõe scire cupit suum offium et oi studio obseqtr, atq ita
qtidiè pficit in cognioe et amore veritais, q ê ad pietaem, accuratè
ambulat, qndo seriò et sedulò opam dat, ne peccet, vacillet, titubet,
et aberret, adeoq oia explorat et bonum retineat 1. Thess. 5. qndo
imprimis cavet, ne ab hostibq et latronibq circumveniatr in via x ne
seducatr à concupiscia carnis oculorum et pompæ væ, atq ita p illa
excutiat a abneget amorem d. atq ita a d. eqq xbo abstrahatr, q
fit, qndo sollicitè id agit, ne peccet, ss ad pfectoem, relictis principijs
pecci, contendat, oiaq q eo requrunt media adhibeat, et hinc n pcipit.
tm Aplq ut ambulent, ss ut videant qoo ambulent x ut in luce ambu-
lent, et p cognioem veritais rectè discernant, tum qd fieri debeat a.
n debeat, tum an rectè an secq fecerint. Sed qd videre illud et am-
bulare in luce sit, supra visum ê. Poe a. hæc xba n tm eo moo
illgi, ut sint pceptum, q jubentr fideles circumspicere, qoo ambulare
debeant n tm, ss qoo reipsa ambulent, et ita seipsos et vias suas
examinent, hoc ipsa verba docent, ea e. n tam verti pnt; videte
q accurate ambuletis, q videte ut et qoo ambuletis.

Modum a. distinctiq docet, qndo vult ut ambulent ut sapientes
n ut insipientes: Sapia qd sit, vidimq cap: 1: 8. In Emph: dicit
cognioem finis summi et mediorum q eo ducunt, eorumq rectum usum.
Sapiens & in Emph: oia refert ad summum bonum, atq p bonis a. malis
ht, q eo ducunt v abducunt. Igr is q sibi pposuit p scopo commuoem
d. beatam, sapienter agit, ut viam noscat, q eo ducat, atq in ea via
accuratè ambulet. Insipiens & ècontra, q nec q nec q cat, novit,
neq ptia rectè æstimat, ut optima eligat, neq satis novit, qbq modis
electam requrat, ê e. pculd: insipia, p summo fine eligere ea, q in
nihilum desinunt, res mundi vanas et evandas, illæ e. n pnt satiare

et

et in eventu destituunt hoem, et nil nī pudorem et poenitiam relinquunt Rom: 6. In rebꝰ hꝰ mundi felicitaem ponere, insipientis, cum in morte eripiantꝫ, et post mortem nullum bonum frum relinqnt. Itaqꝫ q sapientissi st ad res mundi acqrendas, reverâ sæpè st stultissi, et oi moo in eventu patet, sapiam mundi, stultiam coram d. ee.

V. 16. Hinc e q nunc porrò docet, q in re illa sapia singulariter patescere debeat, sc. in recto usu tpris. Tempꝰ qd sit notum e, sc. successiva durao rerum, qt. illa certo moo mensuratꝫ p momenta varia. Hoo tps ht et qdem varium, qa varijs et successivis vicissitudinibꝰ obnoxiꝰ e, nam n oe ee suum simul ht, jam hoc, jam illud cogitat, jam hoc, jam illud desiderat et agit, et ita subē ppetuæ mutaoi, neqꝫ ht pmanentem et pfectum statum, ss n tendit naa sua eò ut fruatꝫ stabili statu, in q n ita jactetꝫ, neqꝫ patiatꝫ bonorum et malorum vices. Itaqꝫ tps illud variabile e ad æitaem stabilem et beatam ordinatum. Igr hoc tps successivum et mutabile viæ instar e ad æitaem. Illo tpre & creaa raoalis rectè uti dt, ut p varios casꝰ varia rerum discrimina tandem ad beatam tranqillitaem pveniat. Tps a. illud varium e, e tps in q miser e, e tps in q felix e, e tps desiderij et fruitois, e tps belli et pacis, honoris et infamiæ, et q st alia eꝰmodi gris. Illo oi rectè uti debemꝰ.

Id hic exprimr p ἐξαγοράζεσθαι: q vi originis notat eximere et redimere, q. ptio dato vid: Col: 4: 5. Gal: 4: 5. Emere & eximere, redimere, cum sit ptio dato aliqd suum facere, et in usum suum ꝯvertere ad lucrum faciendum, n e. mirum Aplm hoc commendare circa usum tpris, cum eo pcald: uti debeamꝰ ad pmovendam nram felicitaem, atqꝫ ita qstum faciendum, s. ad opandum cum timore et tremore salutem nram, postpositis rebꝰ alijs, q st minoris ptij, et qbꝰ aliàs tps impendi solet. Illæ & res et earum neglectꝰ et contemptꝰ st q. ptium q datꝫ, ut majus bonum lucremur, ita pcald: q suum tps /: q alij impendunt corradendis divijs :/ impendit meditaoi rerum sacrarum et xbi dij, inqsitoi

boni

Cap: 5.

boni summi et mediorum, q̄ eo ducunt, atq; ita facit ut dives sit in
dn̄o, dives fide, ac thesauros sapiā coelestis cōqrit, is tp̄s suum redimit.
verbo, q rebꝰ utilibꝰ suum tp̄s impendit, is tp̄s eximit; ita LXX inr̄-
ptes hoc xbo utuntꝫ Dan: 2: 8. qt n. illi suo bono tp̄s impendere volebāt,
ut sc. aliq̄d invenirent, q regis grām demererentꝫ. Itaq; si hoc tp̄ri applicetꝫ
ēgq; varijs vicissitudinibꝰ, is tp̄s eximit, q qvis tp̄re et q̄vis occaōe, q̄vis
condiōe et q̄litāe tp̄ris, utitꝫ ad bonum aliq̄d efficiendum, s. ad pmovendā
d. gloām, s. ppriam v̄ aliorum salutem. Itaq; q d. invocat, q̄rit tp̄s
eum inveniendi Ψ: 32. Es: 55. ita q pace utitꝫ, ut tranqllo aīo
meditetꝫ legem d. q rebꝰ psp̄is ad d. glorificandum, et pxō in egestāe
succurrendum, q rebꝰ adversis ad sese humiliandum et peccum suum
deprecandum, q tp̄re juventutis, ad exercendum se ipsum in rebꝰ et
studijs dijs et dei recordandum Eccl: 12. q tp̄re senectutis ad mun-
dum contemnendum, et aītaēm beatam n̄ tm̄ meditandam, ss et ea
raōe certa spe pcipiendam, ut d. in ijs honoret, et gloām suam
inferat in ēg tplm Apoc: 21. q ignomīa tp̄s impendit meditaōi
turpitudinis coram d. ac vitiorum et pecci foeditaīs, et qōo ob
pecca nulla dignꝰ sit laude apud d. atq; q ita oīa tp̄ris discri-
mina ad calculos revocat, atq; ijs utitꝫ, ut verum q̄rat lucrum
x ut veram felicitaēm pmoveat, tum suā, tum aliorum ad gloāra
d. atq; ita ex Aplorum et xti monito opatꝫ et talento suo utitꝫ,
ut cum foenere reddere poīt illi, q id concessit, et se dignum
pstet d. longanimitāe, potīa, bonitāe et grāa, q̄ndo d. concedit
tp̄s longanimitaīs Rom: 2: 4. 2. Cor: 6: 2. et seqq. is inq tp̄s
rectè eximit et emit.

In spēe hic Aplꝰ vult ut tp̄re malo utamur, qa dies mali st̄
x ut d. imitemur, q/ut Augustinꝰ loqtꝫ/ novit ex malo bonum fa-
cere. Mala erant tp̄ra tum ob pecca, q̄ regnabant in Judaeis et Gen-
tilibꝰ, tum ob psecuōes à Judaeis et Gentibꝰ fidelibꝰ imminentes;
Utraq; de cāa tp̄s erat redimendum, et q magis lacertos moveret

Dia-

Diaboli regnum, eo magis et fortius subditi Xti se ei opponerent, et q magis erat periculum seductionis, eo magis et accuratius et studiosius studerent ne seducerentur, et ijsdem vitijs implerentur, q persecutiones erant vehementiores, eo majori cum studio confirmarent fidem et spem suam, ut eius armis possint vincere mundum et omnia adversa mundi, et q magis afficeretur homo externus, eo magis incumberent ornando interiorem, ut, dum privantur bonis mundi, in se recipiant κρείττον ὕπαρξιν Heb: 10: 34. ut dum ubique tristibus pavoribus possint confici, in d. suo perpetuo lætentur et per gaudio exultent deficientibus omnibus externis vid: Heb: 3. nam revera virtus nunquam magis patescit q in adversis, opposita e. juxta se posita magis elucescunt, atque hinc est q d. nolit electos suos semper uti rebus prosperis, ut efficacia fidei et spei et amoris, q nulla vi exstingui possunt Cant: 8. illustrior fiat, tum e. demum patescit, quanti æstimemus d. si omnia et agimus et patimur eius causa, ita Heb: 11: 8. laudatur vis fidei patriarcharum, q exspectantes civitatem meliorem, mundana d. volente relinquebant; tum prudentia et sapientia Xtiana elucescit, quando rebus malis et temporibus duris se ita gerunt, ut tum suum, tum hostiam suorum bonorum promoveant eosque et convertant vid: Col: 4: 5. patet ex quo sapientia et prudentia utendum sit in collatione temporis nostri, neque liberum sit pro lubitu nostro eo uti, imprimis quo id agendum, ut ijs rebus impendamus, unde frus verus et solidus ad nos redeat, imo et q id agendum, ut tempore malo, quantum potest nos occultemus, atque ea ratione tempus et redimamus, ne nos temere periculis objiciamus, et seductioni, quibus omnibus in rebus, et q sit eius gratis plura innumera, præceptum hoc observamus, eius e. usus latissimus est, cum ad omnia tempora et temporis discrimina se extendat.

V. 17. Ut a. tempore recte uti possimus, docet Apostolus porro, q facienda sint V. 17. et seqq. propterea ne sitis insipientes, sed intelligentes voluntatem dei: Cum e. tempus vitæ et omnia et omnia à d. concessa sint secundum voluntatem d. ijs uti quoque debemus,

non

non p nro placito ac lubitu. Igr ut rectè utamur, explorare debemus
vltaem d. atq ita qrere veram prudiam ac sapiam, sine ea e. igno- Cap: 5.
ramus et q et qoo utendum sit, stulti e. ignorant et cur et qoo labo-
borant, ita utiq q laborant ob ea q n satiant, et aurum suum expē-
dunt p eo q n ē panis, illi nesciunt cur laborent Es: 55. q et nesciunt
qoo d. raoem reddere debeat, ss v sibi v alijs hoibus raoem reddere vo-
lunt, ἄφρονες st, qa decipiunt et errant, inviti e. coram tribunali
d. sisti dat et illi raoem reddere, stulti e. ē illum eligere judicem, q
n ē judex, et illi dno se subducere velle cu potia inevitabilis ē.
Igr vera sapia et prudia (: ut hic Aplus docet :) in eo sita ē, si sciamus
vltaem dni, ab eo e. judicandi sumus, in qtm opa nra illi placent v di-
splicent, et ita nobis pst v obst, atq ita utilia v inutilia st, verum
qoo vltas d. explorari debeat supra v. 10. plixius docuimus.

Postq & ostendisset, qoo sapienter et accuratè sit ambulandum, idq v. 18.
agendum cum oi studio, ne simus ἄφρονες, commode v. 18. subjungit
preceptum de vitanda ebrietae, ut in q neq ἀκρίβεια, neq sapia
ulla sita ē, dehortat & ab ebrietate. Μεθύσκεσθαι scat ebrium
ee, x immoderato potu, privante recto sensuum usu, repleri. Vinum
pculd: hic sumr, ut solet, spees p gre, ita ut ois illgat potus inebrians.
Qoo vino et potu utendum sit, ex v. preced: patet, sc. κατὰ θέλημα
τοῦ κυρίου, nam cum vinum oisq potus res d. sint, nullum in eas hoi
jus ē ni ex concessoe d. neq & earum ullus rectus usus, cu norma sit vltas
d. vltas a. d. q sit circa cibum et potum, flē ē illgere, si moo usum
cibi et potus advertamus. Cibus et potus ad vam ajalem sustentandam st
necaria, hinc dicit Aplus cibum ee pp ventrem, ss pculd: va epris
subordinari dt va mentis, itaq dt menti servire ad d. glorificandum,
aedificandum pxm et ppriam salutem opandum cum timore et tremore.
Igr cum nemo nrum sibi vivat, ss s. vivamus s. moriamur dni simus, ois
nra va ~~[illegible]~~ ut ex deo ē, ita dt ad d. dirigi, atq hinc et Aplus
precipit ut edamus et bibamus in noe xti et ad gloam d. Rom: 14: 8. cum
itaq va nra, adeoq cibus et potus ad d. gloam dirigi debeant, necessè ē,
ut

ut cibo & potu ita utamur, ut ad illa offia aptj sim, & in qbꝫ necessè ē, ut utamur cibo & potu ut aptj sim, in tantum attendū ē illis. Itaq; & mensuram qsq; petere pt ac dt, atq; ita flē patebit, ebrietatem ac peccum, cum ea ea nō pōit ee recte usq; cibi ac potꝫ, nam cum faciat hoem ineptum ad ōia offia circa d. & pxm, et totum hoem perdat.

Atq; hac rāo qbꝫdam addi videh p verba illa ἐν ᾧ ἐστὶν ἀσωτία: qdam hoc explicant p libidinem, alij p luxum & gulositatem, alij p insolubridinem, Luther g vam inordinatam, Clemens Alexandrinꝰ p ἀσώτους x ꝓditos, qbꝫ nulla ē salꝫ, cum p luxum & mens & eps in tm corrumpatur & in eum exitium hoīs ꝓceps agat. Usurpat vox ἀσώτος de filio ꝓdigo Luc: 15: 13—20. atq; ita patet p ἀσωτίαν fieri luxum & luxuriam, libidinem & incontinentiam, q ē in immoderato vini usu. Oppōr & ἀσωτία temperantiæ & continentiæ, itaq; notah in hoc vitio nō ee tantam neq; moderationem ullam, ꝙs meram infamiam & ꝯfusionem ita ut ἀσώτος sit, q nō servat modum & fines, qs ultra citraq; neqt consistere recte cibi & potꝫ usꝰ, neq; seipsum servat, ꝙs ꝓdit: Et hoc tum rāo, tum expia, tum fera satis apte docet, nam fieri nō pt, ut pp conjunctionem mentis & spūs, in ebrietate pōit mens sana in spū sano, g̃ndo e. calore vini nimium & immodicè agitatꝰ sanguis & spūs agatur, atq; justa motꝫ harmonia & proportio turbatꝫ, fieri neqt, ut nō in toto composito oriatꝫ gturbatio qdam, & mens nō pōit amplius ope spūs & motuum spūs distinctas concipere perceptiones, cum eā eas regulatꝫ ordinatꝫ motꝫ sanguinis & spūum. Hinc ē q ebrietas ea rāne paulatim adimat usum ocium sensuum, ocumq; membrorum, ut nec oculꝫ nec auris nec manus suum officium recte faciant, atq; nec mens q ē alligata spūi pōit q̃q distincte concipere, neq; adeo recte ratiari de eo, q virtandum ē, q̃q faciendum de offio circa d. circa pxm & circa seipsum, & cum, ubi deest lux illatꝫ & clara & distincta cognitio ac judicium, necesse sit, ut ita turbata mente hoīs ineptꝫ fiat ad oē officium, hinc porrò flē ꝓceps ruit in oē nefas, confer e. lux & judicium, habenda instar ēt ad regendum

hoem

Cap: 5.

hoem, qbꝰ sublatis currit in avia et devia, ita ut expia docet, ebrietaem ad qvis vitia viam sternere, nullumqꝫ tam grave crimen ee, q ebrietas n designet. Atqꝫ ex hisce patet, in ebrietae nullam ee moderaoem, nullamqꝫ sapiam, nihilqꝫ magis creaae raoali Criari, imo vltarium delirium dici. Quis a. inde n fle pspiceret, q turpe sit illud vitium, cum hoem in eum statum ponat, ut ne poit qdem de ullo offio judicare, neqꝫ adeo vltaem d. recte inqrere, ita ut q volens se inebriat, se volens in eum statum collocet, ut ineptꝰ sit dno suo parere, eꝰ tn legi nullo n tpre subtꝰ sit, hinc videmꝰ n tm dissuaderi hoc vitium ab incommodis hꝰ vae q inde oriunt, ss et à poenis aeis vid: Prov: 23: 21. 29: 31. Hos: 6: 8. Es: 5: 2. 1. Cor: 6: 10. Gal 5: 19, 21. unde patet, vae talibꝰ denunteari et eos excludi ex regno coelorum.

Contra E. vult xtianos impleri spu: de Spu n semel locuti sumꝰ, ppnr ut caa efficiens oium spualium et salutarium opaoum: Spu E impleri e impleri opaoibꝰ spꝰ, ita ut totꝰ hoo spualibꝰ bonis repletꝰ sit, ita mens e plena spu, qndo e plena qad illctm et vltaem, sanctis cogitaoibꝰ sanctisqꝫ desiderijs circa d. xtm et pxm atqꝫ seipsam, atqꝫ ita tota d. Deive spu plena e. Ita lingua qndo ex abundia cordis spualia loqt, et porro reliq membra, qndo se spui subjiciunt, ut spꝰ q. totum hoem occupet et tq. tplm suum, in q ut ita loqr, cogitet, velit, audiat, loqt, x qndo totum hoem ἄγει Rom: 8: 14. qndo ambulat hoo scdm spm, uti ibidem dr v. 1, 4. Praecipr a. hoc, qa necesse e, ut ex opibꝰ cognoscat spꝰ, et ad opa spꝰ mens raoali moo se applicet, sc. qndo ad meditandum verbum, q spꝰ dictavit, se hoo appellit, idqꝫ agit ut spu ~~[illegible]~~ Doctore pficiat ad veram cognioem Dei et xti, oisqꝫ offij et benefij, tum id agit ut impleat illctm spu, qndo vltaem suam affigit rebꝰ spualibꝰ et spꝰ opem implorat in eo negoo, ut p eum in cor eꝰ effundat magis magisqꝫ amor d. oisqꝫ virtutis, ut membra cpris sanctificent et serviant justiae, tum iterum id agit, ut spu impleat, ut pateat, opꝰ spꝰ et opꝰ hois n separari dre. De implemento illo vid: supra cap: 1. v. ultimo, unde patet hanc plenitudinem ee

illam

illam, q̃ ē in Xto Joh: 1: 14, ib. conf: cap: 3: 33. nam ſpūs ilta, q̃ dat hoī, accipit à Xto, ed hac ſt dona illa de qbꝫ cap: 4: locu⁹ ti ſum, vide ēd cap: 1: 3.

Effecta bꝫ implementi deſcribunt v. 19. q̃ ſt loq̃ ſibi invicem Pſalmis: Ubi 1. occurrit res, Pſalmi ed hymni ede. 2. q̃lidas eorū πνευματικοὶ ſpuales. 3. Modꝫ actoīs, loq̃ ſebi invicem. 4. q̃lidas actoīs ex corde, deniqꝫ 5. cui, dno.

v. 19.

Quid diſtinctè illgat p Pſalmos ed hymnos ede. n opꝫ ē ut anxiè inqram. Baſilius M. p Pſalmos illgit actoēm muſicam, q̃ aptis inſtrūtis canit. Hoc certum ē, illgi ſaltem in gre id, q̃ apta muſica s. vocalis s. inſtrūtalis. Verum ne qs putet q̃miſcuam muſicam habendam ēe q̃ exercēo religoīs, addit Aply vocem πνευματικοῖς. Hoc ſplici ſenſu fami pt, tum ut cantꝫ illi ſint ſpuales raōe mōd ed formæ x ut ſpuales ſint res, q̃ conſtituant horum Pſalmorum maām, atqꝫ ita mens pia exultat gaudio; tum ut in ſpū ſiant, ed ſpualr ab aīa pia timoris ed reverēa plena, v ed ita, ut ſecū illos pſalmos, q̃ ſpuales ſt, cani dēt, hoc ē, q̃ à ſpū ſt dictati, q̃les Pſalmi ſt imprimis Davidis. Opꝫ q̃ ſcipit ē, ut ſibi loq̃ātur invicem ijs x. ut unanimiter canant, ita ut conjunctæ ſint ſentēiæ ed ſtudia, q̃ fieri neceſſe ē, ut ſe mutuo illgant, ed à ſonitū, ſs ed mentis harmonia ſit, ut oēs poſſint Amen dicere, atqꝫ inde redeat utilitas ad oēs 1. Cor: 14: 15, 16–26. Jac: 5: 13. Verum modum opis addit ex corde, ne cantꝫ tm infideat labijs vid: Eſ: 29. via e. q̃ d. placere poſſit, ex corde ſpiciſci neceſſe ē, deq̃ e. cor poſtulat, conf: Gal: 3: 13. Pſ. 45: 8. ed Luc: 1: 46, 47. Deniqꝫ Dno debeant canere, q̃ ſolq̃ ut ē boni Authoꝛ, ita laudari in ed ab oībꝫ debet.

Quod diſtinctiꝫ oſtendit v. 20. q̃ docet oēs boni, oīsqꝫ labia, atqꝫ adeo cantꝫ cāam ēe Deum, cui ꝓpēa debeāt grāarum actio, ēq̃ oſtē⁹ dit, tum laudandum, tum modum.

v. 20.

Quid

Cap: 5.

Quid sit Εὐχαριστία, diximus v. 4. Notat immeriti boni debitam agnitionem et celebrationem; deo enim debetur Εὐχαριστία, cum ab eo omne bonum, omneque donum perfectum coelitus descendat Jac: 1: 17. Imprimis celebrandus est ob immeritas benedictiones spirituales in coelestibus, quibus peccatoribus benedixit in Christo uti vid: cap: 1: 3. ubique e. circumstant bona et dona D. adeo ut fatendum sit, nos illi vanam, halitum et omnia dare, ne quisquam judicare potest quicquam boni esse in natura et in gratia per quam non gratiae agendae sint D. nisi qui ignorat omnia esse ex D. et per D. Hincque aestimare est quam latè officium hoc pateat, sc. et pro omnibus et semper gratiae agendae sit, cum nunquam et nullum bonum habeamus, nisi à D. imo officium, quod in beata aeternitate superest peragendum, erit aeum Hallelujah. Sed non sufficit in gratiae agnoscere D. esse boni Authorem, verum quod est Pater noster, itaque hoc respicit D. testimonium et adoptionem, quae est fons omnis gratiae, omnisque bonitatis et boni, ut vidimus supra, sed inde patet neminem ritè gratias agere D. posse, nisi quod omnia bona tanquam filius ex manu Patris accipiat, adeoque qui sit regenitus, et deposito V. homine induerit novum, sine eo e. omnes D. donationes magis magisque tendunt ad perniciem hominis, quod ut est Rom: 2: 5. homo sibi per abusum earum coacervat iram in diem irae, ita et hoc est illos, qui gratias Deo agunt ut Patri pro bonis ab ipso acceptis, cum bona conscientia accedere ad D. dare idque agere, ne quando D. Patri gratias agunt, cor ipsorum eos condemnet, quod Patris muneribus abusi sint.

Sed distinctius modum gratias agendi proponit, quando in nomine J. Christi gratiarum actionem fieri jubet, eo ipso e. sentit, in fide J. Christi accipi dare omnia bona tanquam per quem jus fruendi rebus dei partum sit, revera e. sine Christo essent nulla bona salutaria, imo vix nulla dona humano generi conferenda. Hinc Christus ubique propinquus, tanquam in quo omnis gratiae, quae accepimus, plenitudo sit Joh: 1. Christus est propinquus ut haeres omnium, et quod potestatem habeat in omnia, ut ea distribuat pro lubitu, imprimis omnes benedictiones spirituales in Christo dantur, s. ad hanc s. ad futuram vanam pertineant 1. Pet: 1: 34. verum de hoc locuti sumus plenius, tum

cap:

cap: 1: 3. tum cap: 4: 10. ex Ψ: 68: 19. hinc pcald: evidens ē, oēm graecum actoem in noē ḡti concipi dēe; imo hoc ēd patet, oēm cantum tendere dēe eò, ut p eum d. grāa agamꝰ, q. tobeis in Val. mo inculcah, ubi sæpiꝰ jubemur ēg gloam canere Ψ. 66. ēd ubiq; imo ā semel jubemur confiteri x graas agere d. qa bong ē, ēd qa in secu. lum durat graa ēg Ψ: 136: 1. ēd Ψ. 118: 1. ēd alib: ubi imprimis re. censch longo ordine varia Ecclīæ N.T. Gstella beneficia, ut eam ob eam laus Dni p petuo debeat ā in ore Ecclīæ, unde ēd cultꝰ N.T. p. canticum novum sæpiꝰ exprimꝰ. Ut ex ijs jam ple sit determinare, qd de musica de cantu in Ecclīa ḡtiana statuendum sit, sc. illum n licitum tm, ꝺs ēd ūno debitum ē, modo sit spualis ēd ex corde fiat i nego obstare qeq videt, q ming ad gstandum gaudium ēd excitandum aqum instrmtis musicis utamur, modo ne abutamur, putantes Deum inanis aeris sono laudari ēd cultum verum exhiberi poē, cultꝰ e. ra. tionalis ēē dt, ēd externa signa menti recte subordenari: verbo, ut canere d. ut agere graas poimꝰ, id qvis agere dt, ut pont semp in d. laetari, ubiq; domg ēg bonis magis magisq; impleah, eaq; con. sileah ad gloam Pris ēd ḡti.

V. 21. Huic precepto nunc aliud subjungꝰ, ut alij alijs nos subjiciamꝰ V. 21. idq; in timore Dni. Hoc videt pertinere ad accuratam illam am bulacoem ēd sapiam, q. supra præcepit, imo ēd ad pxē pedentia, qt. tum in politia, tum in Ecclīa regnh ordo, cum d. sit deꝰ ordinis 1. Cor: 14. 33.

ὑποταγὴ duo dicit 1. jus imperandi in eo, cui nos subjicimꝰ. 2. obli obediendi in eo, q se subjicit, sine hac tum superioritas tum subjectio fieri n pt, ut societas humana conservet, ea e. certis vinculis colligā dt, certis legibꝰ, sedm qs qvis agere debeat ad promovendum singulo rum ēd commune bonum; sunt e. leges irrita sine auctoritas, absq; ades sine potia puniendi transgressores, cum e. qsq; amat, ex amore

sui

Cap: 5.

sui in alterig damnum, transgredih legem, ergo necario communi consilio magistratg ē constitutg, q ē vindex legum, adeoqp q ꝙ meritis graas ēd ꝯmia distribuat, ēd ex legum legum sentia ÿs ꝑmiciet talia. Ygr talis regih ordo in societate, ut sint imperantes ēd subditi. verum idem ēd in singulis familÿs regih, cum neqp illæ sine tali ordine ꝙsistere ꝑsint, ēd ōia confunderentur, si qsq̃ suo arbitratu viveret, unde nāa docet, parentes imperium hre in liberos ēd liberos parentibg obsequendæ, de quo plenig in sequentibg. Proculd: ēd dñi ēd dña in famulos ēd famulas ex foedere ēd pacto, ita hi illis se subjicere dnt, ut ubiqp inculcah. Praeter hanc subjectionem ea ēd regih, q̃ qsq̃ teneh doctiorem ēd honoratiorem sibi ꝓponere, q̃ sensu ēd majores minoribg se subjicere dnt in charitate, q̃ ea rade fit, ut agnoscang veritatis vim ēd confidā nōe d. imperantes, ut ēd. qb. infantem nos monentem in hoc dñi deprehendimg, illum audire ēd illi obedire debeamg. Atqp sicuti hoc in ōi statu semp obtinet, ita imprimis ēd in Eccliā, cum e. d. sua dona eq̃lit̃ n distribuat oibg, ēd alter alterō ꝓstet fidā ēd virtute, imo ut supra vidimg, alios dat doctores etc. alios faciat ꝓphetas, aequum ē ut his illis subjiciant se, illosqp audiant, imo ēd doctor doctori se subjicere teneh ēd prophetæ ꝓphetæ 1. Cor. 14.

Sed uno modo hæc fieri dnt, ut ape ois subjectio conjuncta sit cum timore dñi in qtm fcē ꝓtas à d. ē, ēd ē d. minister ad bonum, in qtm ēd q̃ logh, logh q̃ba d. nam n tenemur hoi credere v obedire q̃ceptum dei.

Quid sit timor dñi ex consideratione d. ut obiter ē colligere. Timor ille ē affs aq̃, q̃ abhorret à malo futuro, qp bonum custodit, ne ꝑdat, ita ut timor tam circa bonum q̃ circa malum locum habeat, ita imprimis res ē sollicita plena timoris amor, explici e. ra.

hoc

tōe, qt. ē legislator, q et pdere et servare pt, d. ēe timendum
ꝯspicuum ē, et hoc mxē reqrit in legislatore, ut armatꝰ potiā
remunerandi et puniendi obedientes et inobedientes. Quando
igr hōo sibi d. pponit, tum ut summum bonum, tum ut summum
dnum, fieri neqt, ut n q bonum eam amare debeat, et q dnum
obseq; ss utrumqꝫ cum timore, q e. majꝰ illud bonum ē, eo pejꝰ ē
illo carere, et cum condiōes bono hoc potiundi sint graves et variæ,
ad qs observandas singulari cura opꝰ ē et sollicitudine aī seri-
aqꝫ ac continua exploraōe viæ, p q ppiꝰ pvenire deh ad comu-
niōem boni illiꝰ, sane q dnꝰ ē potentior, eo magis ē metuenda
eꝰ ira; imprimis si cogitemꝰ, q pni sint hōes in errores et vitia
q impotens caro, q fle mundꝰ seducat, qnta sit vis concupiscīæ
carnis, oculorum et pompæ væ, q naale sit hōi suo arbitratu velle
vivere, suisqꝫ auspicijs, ita e. apparet, q magis piculum ē ab-
errandi à bono et via ad illud, et à tramite virtutis et obseqi,
eo major ē adhibenda cautio et timor. Sed uti d. ē oī statu hōis
ea raōe obtm timoris, ita imprimis considerari dt qt se pecori ppo-
nit n tm ut dnum, sed et ut bonum eꝰ, hinc pculd: eatenꝰ mxē
timendꝰ, cum graa illa ita offerah, ut ira et judicium adversꝰ eos,
q eam spernunt, sit gravꝰ, ss et hoc hinc patet, timorem d. ēe prin-
cipium oīs virtutis oīsqꝫ sapiæ, imo in timore d. ꝯtineri oem reli-
goem, qd e. pter verum d. timorem reqri pt, siqdem timor d. et
amorem erga d. et studium illi placendi, illiqꝫ obsequendi tum sedm
leges naæ, tum sedm legem Eglij, includat, hinc scra dicit, timorē
d. ēe sapiam et initium sapiæ, et in timore d. tota religio ꝯtinet,
nam q d. timet ut dnum et bonum summum, is eo ipso necario ex-
plorat vltaem eꝰ, ut sciat q et q eundum sit, in hoc a. vera sapia
sita ē, ut cognoscamꝰ verum bonum et viam ad illud, et q d. reverch
ut dnum suum, is seipsum abnegat et pprium illctum ppriamqꝫ
vltaem s. pprias cogitaōes ac desideria, et se componit ad humile

dei

Dei obsequum absolutum, sciens quicquid non fiat cum morali ab ipso de-
pendentia, id malum esse, atque ita timor non tantum incitat, ut explore-
mus ultimam d. sed et ultimis diuinae cognitionem conseruat ac operosam fa-
cit, eque quasi custos illius scientiae et arca Jer: 33. Igitur ut omnis virtutis
et sapientiae, ita illius subjectionis principium et fundamentum est timor dei,
tum e. bona cum conscientia et ex amore et veneratione aliis nos sub-
jicimus, quando cogitamus omnem potestatem legitimam à d. esse, ut illis
obedire in tantum sit obedire d. siquidem sint d. ministri, d. e. author
est eius ordinis, qui differentiam facit inter dominos et subditos vid Rom 13: 1.
et seqq. et sic sine authoritate esse nunquam et satis firma humana autho-
ritas potest, quomodo e. firmum esse potest pactum inter magistratus et subditos,
qui non firmatur juramento s. tacito s. expresso, quod d. invocetur testis et
vindex, juramentum a. nullum firmum esse potest, ubi non est timor dei
revera colliget societates humanas, cum sine eo alter alteri non diu-
tius se subjiceret, quod viribus eo inferior est, et quidem metu poenae a. ma-
li alicuius in officio continetur. Verum uti Apostolus eo ipso sciat, timorem dei
esse fundamentum mutuae subjectionis, ita eo ipso et hoc sciat, nullam subjectionem
separatam vel sejunctam esse dicere à timore domini, neque tum nos hominibus ob-
sequum dicere, quando hoc pugnat cum timore domini, id est, cum reverentia dei et
legis illius, et non opponenda sed subordinanda esse imperia humana et divina;
Immotum et fixum illud esse debet, deo magis obediendum esse quam hominibus.
Imo hoc et docet eo omne imperium, omneque obsequum, atque ita omnia regna
tendere dicere, ut in iis obtineat regnum d. quomodo e. quis potest in timore
d. imperare vel et obsequi, quod quid d. gratum sit vel ingratum sit, nesciat,
vel quod ignorat regnum d. et leges eius ac statuta. Et regna dicunt esse dei.
Et haec est promissio ultimi temporis, tum e. demum /: quomodo canere potuit
illud ἐπινίκιον, omnia regna esse d. et Christi :/ obtinebit ἀλλήλοις
ὑποταγὴ in timore domini, et nemo potest recte regnare nisi deo serviat.

Dehinc et mutuam illam subjectionem distinctius inculcat, et primo
quidem respectu conjugii et status oeconomici, ubi 1. docet subjectionem mu-
lieris. 2. viri officium ut domini, quod ad illa capita revocari potest, sc. tum ad a-
morem, tum ad auxilium in studio sanctitatis. Secundo respectu nu-
tritionis

Cap: 5.

V. 22.

tribus ꝺ benevolia. Terbio indissolubilis convictꝰ.

Quod mulieres attinet, illas vult ꝙprijs viris subjici ut Dño: Primò & hic ꝙponit subtm ꝯtractꝰ, pactum sc. conjugij, hoc notat, quòd dr ꝙprijs viris, innuens id q̃ dicit Apls 1. Cor: 7. quemꝙ virum dee hꝛe ꝙpriam suam uxorem, ꝺ vicissim, adꝙ ex instituto dei, d. e. ad ꝙpagandum semen sanctum instituit conjugium duorum in unam carnem, hac lege ritus foedꝰ inꝛ conjuges, q̃ meminit Mal: 2: 2. q̃ foedere ita se mutuo dedunt, ut sibi debeant adhaerere cum relictꝺ ꝯum alterum, respu officiorum conjugalium, licet n respu huiusmodi ꝺ religios, ita sc. ut mulier n̄ habeat ptem in ꝙprium ꝯps, sꝫ vir ꝺ solꝰ vir x uxꝰ vir, neqꝫ vir in suum, sꝫ mulier ꝺ sola mulier x una 1. Cor: 7. sꝫ in hoc pacto certè inst leges p q̃s stabilit ordo officiorum, itaqꝫ q̃ respu mulier viro subjicit, vix ꝺ. fieri pt, ut ubi ꝺ aqlis pax, ordinatè ꝺa fieri possint, ꝙserim post peccatum, ubi hoc n̄ semp se, q̃ lucem elicit ꝺ dictamen rois n legem d. sꝫ saepè impetum suum ꝺ gerere, ita q̃ susio oriꝛ si ung vellet, quòd alteri ꝺ licitam ꝺet n velle id. Itaqꝫ d. voluit hꝛ tm viros eminere ꝺ ꝙrogativis gaudere, sꝫ ꝺ ita natam tempavit, ut virilis sexꝰ tum sapia tum autore plerumqꝫ polleat, atqꝫ ita vult mulierem in timore Dni x Dño tuto vindice ꝺ judice viro se subjicere. Quo notat 1. absolutè viro competere debitum imperium, mulieri vero obsequium. 2. illud obsequium dee ea sanctum, ut ideo obsequi, qa timet Dnum x ut ideo faciat viri voluntatem, qa d. eam viro subjecit atqꝫ ita in conscia bona. 3. obsequium ita sanctum ea dee, ne obsequi illi in malo, siquidem ita solvet vinculum timoris d. 4. & cum subjectione ꝺ humilitate debita mulierem id agere dee, ut ꝺ ipsa faciat qd fieri Dñs vellit, ꝺ q̃ sint pia matris officia circa maritum, liberos, domesticos, bonaqꝫ opa, ꝺ ut qtm potest, viro in eo sit adjutrix, ut si ille timorem d. exuatur, n̄ ꝙcepti Dñi obliviscatur, eum port ab timore Dni monere offi. 5. n̄ dee itaqꝫ obsequium hoc opponi ꝙcepto dei; confirmat hoc qd addit eos τῶ κυρίῳ ut Dño: Quidam putant ea Enallagen numeri, sed ꝙstat ut ita exꝙtemur, ut quidem

qmdm Dno obseqmur, ita et pp institutoem diam et in timore dei viro obseq debeat ut patet ex Rom: 13. Nam Dno nos n pmus subjicere, ni et ordini eus nos subjiciamus, ut subditi sc. magistratui, uxores maritis. Eo ipso a. impatr obsequm sanctum in Dno, pp qd e. unumqq tale e, id magis tale e, uti si pp Dnum viris se subjiciant, aptum e, q se Dno magis subjicere debeant, ita ut particula ως n sit particula aequalitatis sz similitudinis, atqs ita conjunctois, ut qmdm Dno dmus obsequm, ita et eandem ob caam pp Dnum mulieres viris obsequm debeant, cum hoc obsequm sit pars illius obseqi q Dno debent, à Dno e. is ordo institutus e, inde à primis mundi incunabilis vid: Gen: 2. et 3. conf: 1. Tim: 2: 2. 1. Cor: 11: 7 – 10.

Cap: 5.

Hoc itaqs nunc confirmat Aplus v. 23. ubi docet raoem, ob q mulier dt subjecta ee viro, sc. qa Vir e cpt mulieris: q cfirmat et illustrat smltdine Xti et Ecclia, indeqs iterum infert illam subjectoem.

v. 23.

Virum dicit ee cpt: Caput ut notum e, e pcipuum cpris membrum, in-q veluti inr reliq membra sedes e aja, et unde spus p oia membra ad cps legitime movendum distribuunt, ut reliq membra eo sensu cptis impio subta sint et ab eo dependeant. Quo sensu igr in societae oeconomica v politica cpta dnr, q reliqs pst eosqs gubernant, inde et pspici pt q rao sit, cur Xtus vocetr cpt Ecclia, de q egimus cap: 1: 22. et 4: 12. et seq. imprimis a. v. 16. sc: 1. qa Xtus e Ecclia Dnus, q sibi emit et potenter eripuit ex ptae dbli, inde καθ' ἐξοχὴν Dnus vr et unicus Dnus 1. Cor: 8: 6. 2. qa ita Dnus, ut cum cpre suo et subditis sit unum, qmdm inr cpt et membra cjunctio e, unde Xtus et Ecclia p uno habentr, st e. in ipso et ipse in illis. 3. qt. ex Xto oem vam suam, oemqs motum spualem fideles accipiunt p varias ἐπιχορηγίας vid: Col: 2: 19. et p cusqs sc. membri naa, usu et ordine, q e inr membra, et qmdm cpt varie varijs membris vam cedat, ita et Xtus. 4. qa ut cpt varijs membris ad varios usus utitr varie, ita et Xtus, dans cuiqs

illu

illum locum, idqꝫ opꝰ, q̃ ad totiꝰ eccl̃ie coagmentacõem ꝑtinẽt
ℰ vid: cap: 4: 11, 12. 5ᵗ. qa quidem epꝰ affici̇t variis statu
membrorum variorum, ed ℰ statu illorum curet vnã illam, ita
ed xp̃s. C. denicꝫ velut ept ed eps tum ꝑfectiſſe uniuſq; quãdo
ℰ ꝑfecta harmonia, ita ed xp̃s ut ept ecclia sua cõmunica-
bit suam ꝑfectionem ut cum ipso glorificeꝫ, ed totum õiꝫ eg mem-
bra sint sibi similia, ed q̃ plura hanc in rem dici pnt. Saltem
hoc nõ patet xp̃o dũ obſequium ut epꝰ ed ab eo dependere or-
dinem motuum totiꝰ eccl̃ie, atqꝫ ed totiꝰ eccl̃ie felicitatem.

Hinc addit xp̃ꝰ, q̃ xp̃s eo ipso q̃ ept ed ſalvator sit sui eccl̃ie:
Vox σωτὴρ ℰ πρὸς ἔμφ: ut Cicero dixerit, eam vix uno voca-
bulo exprimi poſſe, hinc varie verbis ꝑ ſalvatorem, ſospitatorẽ,
liberatorem; gẽnit cum Hebr. voce — ישׁוּעַ ed inde derivata
voce Jesus, ed q̃ eg ſcio sit, ex fide sibi notum ℰ. Servator
σωτὴρ, Jesus, ille ℰ, q̃ ab õi malo liberat ed ꝑfectam felicitatem
gentiat. Itaqꝫ cum xp̃s vocetur σωτὴρ τῆς ἐκκλησίας fle ℰ di-
judicare, qa ℰ cãa ꝑfecta solutis s. felicitatis, ed ea ℰ sita in
plena fruitõe d. ed summi boni. Verum cum nos nõ simpliciter in poſſeſ-
ſionem illiꝰ boni ducat, ſꝫ ita ut removeat õia obstacula, inde ed
σωτὴρ dr. Peccator ꝑ peccatum ſeparatur à d. Es: 59. neqꝫ ꝑt q̃ pec-
cator cum d. communionem hre, cum in peccato sit abnegatio d. ed pec-
catum sibi sanctitatis dia, neqꝫ ꝑ peccatum ꝑt ee vinculum comu-
nionis cum d. peccato enſeparabile inhaeret realꝫ poenæ s. damna-
bilitas, itaqꝫ neceſſe erat hoc obstaculũ tolli, id xp̃s fecit cum facto
ℰ poena explaris ad demonstrandam justitiæ ed sanctitatis dia, ut nos
ad d. adduceret ed cum d. reconciliaret Rom: 3: 25. 1. Pet: 3: 18. ſꝫ
qb. simul ea õia nobis meritꝰ ℰ, q̃ regrederetur ad illam beatam com-
munionem, ideo ed σωτὴρ ℰ, regredi a. ut regaremur, sanctificaremur
justificaremur, denicꝫ ꝑfectè glorificaremur, atqꝫ ita, ut ab õi malo
liberaremur, ed õi bono empleremur. Hæc õia ed singula, cum xp̃s

ed

Cap: 5.

ℓ meritò sit ℓ gtulerit nobis, ℓ nobis gtidiè gferat patiendo,
intercedendo, spm dando ℓ oia bona suppeditando, merito epis sui
Ecclis vr, q singula pliꝰ demonstrari poent, nr brevitati stu-
deremg.

Ita nunc Virum ℓ ee dicit ept mulieris, sc. 1. ut Vir ℓ habeat XV. 24.
empium. 2. ut vir habeat empium amoris, qle ℓ epti in membra
epis. 3. empium q nitidi ordinis naz ab ipso authore naz institu-
tuto. Et 4. q à viris eo mõo pendeat totig epis, tum familiarũ
tum huãi grũ salg, ut ℓ sine hoc ordine oia ordinatè fieri ne-
queant, ℓ totum eps servari.

Inde q deducit debitum officium mulieris sc. subtem talem, qlem
Eccliã xto exhibet. Eccliã xto ut Dño absoluto ℓ summo dt obse-
quium absolutum, verum ℓ voluntarium, tale sc. obsequium, q tendit ad
ipsig Ecclysiarcv, adeo ut in qbi obsequio ℓ p illud beata sit. Ois haec
subtio eo tendit, ut Eccliã ex fide p amorem sedm leges xti ad gloam
Pris ℓ xti agat ea, q illi gveniant in ecclesi ad xti honorem, ordinem,
meritum ℓ officia, ut reverà singuli fidely tum ℓ agant ℓ agere de-
beant, ut xto ut epti obsequiũ q Apls dicit Gal: 2: 20. ut xtꝰ in
ipsis vivat, ñ ipsi, qmdm ept in toto epre vivat, illudq regat ita,
ut q agimg, p spm eg agere debeamg, ℓ ab eo duci uti dt Rom: 8: 13.
ita ut oes motꝰ nri ab ipso motore nro debeant dependere, seq in
oibꝰ. Cum Apls jam jubet, ut uxores se eodem mõo subjiciant viris,
vult ut agnoscant uxores progenitivam illam in viro, q D. elti gessit,
ut sit in familia πgoleνéων, tum ut mulier se voluntariè subjiciat,
ℓ p amorem in timore dni, ubq cogitet salutem epis in eo sitam ee,
si membra reliq epti obsequiũ, cum sine hoc mera gfusio oriat. Sed
ℓ q quem Eccliã dt ꝓprium suum ept, ℓ ñ nũ unum ept, ita ℓ
uni ℓ ꝓprio viro se subjicere debeat, idq ἐν πάντι in oibꝰ, sc.
in qbꝰ vir dt vicem epis, ℓ in qbꝰ ita viro obseq pt, ut ñ pec-
cet ℓ xtm. Adeoq Apls eo ipso ñ vult restringi viri empium ℓ

ēd dnum, ſꝫ ad oia extendi, in qbꝫ fieri ꝓt, ut juꝺea viri ēd mu-
lieris n discrepent, ne gfusio ēd turba oriah, si n subsit ma-
lum morale. Voluit q ꝺ. uxores viris ſubtas ē, q ni deli-
mitabq obsegi ēd conjugij semp disputarent, ēd ne disputaō locū
haet inr conjuges, nova semp turba oriend i ubaq ꝙstat illam
ſubtorem extendi ad qdam, in qbꝫ forte mulier melig q Vir diſcer-
neret ēd dijudicaret, q ut gfusio oriah in familia. Quang ēd
hoc notari debeat, hanc ſubtorem hoeq impium tale ē dre, qle ē
inr ꝙt ēd ꝙs fe. qt. ad mutuam cuꝛꝛyσίαν ſpectat, ēd si ad ꝓdi-
tionem ſpectet, n sit revera legitimum impium, ſꝫ ut ꝙt gerat cu-
ram uxoris ēd ꝓis sui, ēd id agat vir, ut sit uxoris cuꝛꝛyς q, ob-
ſequium n ē grave, qndo n grave ē ꝓi, obſeq ꝙti, ſꝫ hoc plenig
in ſequentibꝫ determinah ab xplo.

N. 25. Ubi ostendi, qōd Vir ꝓtae sua ubi debeat, ut n abutah ſc. in
amore v. 25. ēd ſequentibꝫ.

Id q ꝙcipith amor est, ēd rō q confirmat, petih ab explo gti. Quid
amor sit in ſuperioribꝫ jam dictum ē. Notat a. illum amorem q vi com-
placentia, q alium pp id, q nobis in eo placet æstimang ēd magnifi-
cang. Praeter illum ē amor benevolentiæ ēd beneficentiæ, q notat ultrō
alijs benefaciendi: qndo vero amor ꝙcipr erga uxores, unumq mandah
neqs e. fieri ꝓt, qn fndm legitimi conjugij debeat ē amor complacentiæ,
ſiqdem necesse sit, ut erga talis æstimare debeat id in erga
talali, q nōe amabile ēd æstimabile ē, ut eadem, virtutem ēd
q ꝙterea ꝙtium hnt. Ipsum gpp ꝺjugium, ubi electio ē ꝓsonæ ad mu-
tuam amicitiam ēd amorem, ita ea ēy q. amor ē ꝓsonæ, ēd eorum q
in ꝓsona sit amabilia, in q judio qq aberrare ꝓsit hoc, ut malum
p bono amet, fieri tn neqt, ut n debeat virtutem, ēd id q vere
bonum ē, tm amare, abqs eo vir id agere debet, ut ejs amor sit
ꝓpetuꝰ, abqs eo fine id amare q semp amandum ē x pietatem ēd
virtutem, saltem si ēd hoc n oi mō in uxore ofpiendum sit, tm
eam qtm ꝓt amare dt pp id, q amabile ē, ēd in defectibꝫ a-

gno-

agnoscere illi, easq; ferre, ne solvah vinculum amoris & amicitiæ. Sed imprimis amor benevolæ & beneficiæ dah, & hic amor magis q̄dammodo ē in ꝓpriæ viri, ad illum ꝓtinet q̄uld: uxori in ꝑticulari bene velle, ꝙ ei benefacere ꝙ virili, idq; / cum ꝙspicuum sit in bono, & ꝙspicuum / tam latè patet, & latè patent ea bona, q̄bꝫ uxor felix & beata fieri ꝑt. Imprimis & amor ꝙspicuus ē, si q̄m in nobis ē, id agimꝰ, ut perbi- ceps sit gradus ad ꝓpriæ logh 1. Epla cap: 3: 7. q fit tum verbis, tum factis; verbis, monendo, corrigendo, docendo ꝙsolando, q ꝓtinet ad verum bonum & viam ad illud monstrandꝰ, ꝗlm sc: & Præm, & condiões q̄s Eccliam ꝙs ꝓscribit, q cupiunt ēe cohæredes regni, ubq; ita studendum assiduo ē, ut ꝙficiant in omni veritatis, q̄ ē ad pietatem, nam ita demum salvanh, si maneant in veritate, fide & sanctificaõe cum temperia 1. Tim: 2: 15. hinc ut mulieribꝫ ꝓcipit, ut discant à viro cum subiõe, ita eadem opa viris injungit ut doceant 1. Cor. xii & seq: Non q dnt abēe pia colloqa à conjugib, mutua sæpe, & q sit ex ḡre alia. Factis, hoc fit, q̄ndo vir ꝓdit in fide & charitate, bonis opibꝫ, & sapienter priusq; tum ꝓpriam exhibuit vam, tum familiam ordinat & gubernat, atq; in eo se ꝓpt ēe demonstrat, q̄do oia familiæ membra pro ejusq; statu regit & in officio ꝙtinet. Sed illi jam oia relictu subveniri dnt, idq; omnium vitium ꝙbentiõe vir agere dt, ut in ordine ad summum bonum hanc & vam feliciter & tranquillè transigere uxor ꝓdit, tum respu ad, tum respu ꝙpriæ & condiõe huãe naturæ. Atq; huc referri dnt ea oia officia, q conjugii & fœdꝰ conjugij postulare ꝑnt & rase ejus status. Sed de his in sequentibꝫ & specialiꝰ agendum erit.

Confirmat hoc ꝓceptum, q̄ndm Xtꝰ dilexit Eccliam, ita viros vult diligere uxores: Quod exꝑlm eo majorem vim hꝫ, q̄a con-

Cap: 5.

conjugium ē institutum, ut sit emblema, imago et sano sensu sacramentum conjugij, q ē inr̄ Xtum et Eccliam, ut hic v. 32. expresse docet. Qoo Xtus Eccliam suam dilexit, jam dictum ē v. 2. sc. qt. eam elegit ad mutuam amiciam et commuoem amoris, ac ppositum habuit eam beandi, oiaq bona illa gferrendi, q st ad vam et pietatem necaria, q amor itaq includit vltaem Eccliam d. reqciliandi, solvendo lytrum, eam p spm regrandi, sanctificandi, justificandi et glorificandi, amor e. si amantem s. rem amatam spectes, in Xto nil aliud notare pt, in amante e. st vires ea bona exhibendi, resq amata ijs, ut beata sit, indiget, unde et affg amoris tum Pris tum filij ē, ut habeat Eccliā vam aam Joh: 3: 16. q filium d. ht maritum, is n pt n ee Pris hares et Xti cohares, atq adeo qtm capax, frui bonis dei ex Xti Rom: 8: 17.

Sed hac distinctiq Aplq explicat, qndo amoris illiq normam pponit; Primum ē, q se dederit p Eccliā: p Eccliā v. p ijs q dnr electi in ipso ante jacta mundi fndta cap: 1: 4. p ijs qs dedit filio Pater, qrum noa scripta st in libro va, et q st similia epitheta, qq postea vi electois vnr et gvnr p verbum et spm, unde Eccliā vnr à posteriori, qt: eventu st Eccliā, qq qndo amant n st Eccliā, verum amor sit principium vocaois efficacis, illi e. tm efficaciter vnr, qs Xtus amavit, et p qbq se dedit; ut vero hret Eccliam, se dare debuit Act: 20: 28. dedit se, ut hret pplm peculij Tit: 2: 14. sanguis Xti ē semen nativitais Eccliae, unde ex aq et spu regrari dicimur. Sed et hoc ipso loco docet, qndo dr Xtm se dedisse p Eccliā, ut eam sanctificaret, qoo Xtus se p Eccliā dederit, ut sacrifium boni odoris dictum ē v. 2. dedit se p substituoem in locum reorum tq. sponsor, ut eorum peccata in se suscipet et κατάρα ob peccum, ut eos à maledictoe redimeret et d. reqciliaret, porroq sanctificaret, et salvaret, ut seqa docent.

Finē

Finem a. hunc, ut sanctificaret Eccliam, pponit v. 26 et 27. ubi simul gradus et varius modus justificaois ostenditur. Cap: 5.

In gre ut eam sanctificaret: Sanctificare ē sanctum facere; qd sanctum ēe sit, dictum ē cap: 1: v. 1. sc. imitari d. sanctitatē s. amorem, q fertur in se et gloam suam, volens ēe qlis ē, et talē se demonstrare, et ut talis coli ac honorari: Itaq sanctitas dicit smltdinem cum d. s. imaginem d. in hoē p cognitoēm virtutum d. opum et viarum d. et p eorum amorem, q factis demonstratur. v. 26.

Sanctum q facere ē ad imaginem d. regrare, renovare; hinc pculd: ē finis pcipus, cum in hoc hois et gloa d. conspicua sit, poenam auferre ē secundarium qd, ea e. pprie n ptinent ad demonstrandam d. pfectoem, nec hoem d. similem facit, sz tm in Sthesi, et qt. ē externum medium demonstrandæ diæ justiæ et sanctitatis, ita poena aufertur qt. ē impedimentum pfectæ glorificaois, et hoc ipso qqs eventu patet, siqdem gsummatus frus redemptois sit consummata sanctitas.

Sanctitas a. illa varijs gradibus pficitur, ut paulatim hoo pficit in cognioe et amore d. Oes et gcernit partes hois, et totum ita hoem 1. Thess: 5: 23. ab illctu inium fit, qndo is collustratur gloa d. et gloæ d. cognioe, illi gformatur vltas p amorem, is impat affectibus et oibus membris, atqs ita imago d. in verbis et factis resplendet, ut oi moo studeat hoo ēe sanctus ut d. sanctus ē.

Sed ἁγιαβμὸς hic videtur distingui a καθαρισμῶ, q fit lavacro aq in verbo, ita e. pstantissi inrptes existimant, et si qd p lavacrum aq illgi debeat, determinatum fuerit, flē patebit, qoo hæc duo membra distinguantur et gveniant. Lavacrum aq pculd: notat lotoem, q fit aq, absqs dubio igr Baptismus vri pt lavacrum aq, aq e. et immersoe in aq baptismus pagebatur, nī q qdobstet in textu, hæc vba pprie illgere pmus; impprie

scat

fcat ſanctificacõem. Id & q̃ndo ꝓdicah de lavacro aq, cogitan-
dum ē de re ſcata; Est κατασεβηὸς ed q̃dem ἐν ἐγματι,
purificão q̃ fit verbo: Baptiſmꝰ ꝑ ſe n̄ ꝓt dici κατασεβηὸς,
verum qt ē ſignum ad figillum ēg in fideli, abꝰ ex ſenſu vi-
demꝰ baptiſmo ē tribui ſalvare 1. Pet. 3: 21. ed abluere à peccis
Act: 22. Baptiſmꝰ e. n̄ ꝓt n̄ ſacrimenti ratiõem hẽ; Per ſacra-
menta verò id ſcah 1.º cum q̃ res, q̃ ſacramentum ē, ꝓt ana-
logiam, nihil a. cõmodis allgi ꝓt, q̃ purigabio, fidem ea ſit
ꝑ ag, q̃ purgat à ſordibꝰ epris, ed eum in V. T. baptiſmi adhibiti
fuerint ad eum uſum, ut q̃ alias ad d. tq. impuri accedere non
poterant, ſic tq. puri ad loca ſancta accedere ꝑoint. Sed ad 2.º
qt. ſigna ſacramentalia n̄ ſcant ſimplr ꝑ analogiam, ſs ed ꝑ
inſtitũcõem d. abꝰ adeo ſubſtituõem ꝙ re ſcata, ſi qs rite eo
utah in fide ſc. ex amore d. ed xti, baptiſmꝰ ē eatenꝰ hoi
obſignat ſanctificacõem ed purgacõem ſ. purificacõem, ita q̃ndo
baptiſmꝰ ꝓpr, ut in eo ſit emblema mortis ed reſurrectois
xti ed fidelium cum xto, obſignat ed ſcat novam vam, q̃ ē in
cognõe ed amore d. ut docet ꝑlipe Rom: 6. Igr̃ ſcah ed ob-
ſignah ꝑ ſanguinem xti ed ēg ſpm̃ credentes magis magisq̃ ee
ſanctificandos, donec plenè puri ed gloſi d. ſistanh. Quando
itaq̃ qs in fide baptizah, ubiq̃ jus ht rem ſcatam exſpectandi,
d. illi ea raõe vam addicere putandꝰ ē, eo mõ q̃ d. ipm̃ purgat,
q̃do in fide baptizato remittit pecca, ed ea q̃ eum hucusq̃ im-
purum reddiderat, ed ꝑ ſpm̃ ſuum porro illum illuminat ad
cognõem, ed flectit ad obſequm veritatis, q̃ reſpu peccorum
remiſſois, ed juris q̃ fidelis accepit, abꝰ ita in eo ē κατασε-
βηὸς, ut patet, fit verbo, nam nullum ſacramentum ſine
verbo ē, ed dum elementum fit ſacramentum, q̃ndo illi ac-
cedit verbum, verbo e. res ſcata credenda ꝓpr, ed fides ēg ē
fides in verbum illud, ed ſig ille ita verbo adſcribi, ed ut

ver-

verbum alias dñi semen regnaõis, iba ed sanctificaõi Joh: 17: 17.
Nunc q flẽ patet, quõ xx Angelicos p lavacrum aq̃ distinguã post
à sanctificaõe continuaba, q e- primò in gtm credunt ei porrò
baptizanh, illi fiunt porrò p opaõem Sps. S. participes rei sciba
x sanctificaõis, si eni ei libeat aliter distinguere, ut illud
ἐν σύμπαντι conjungat cum ἀγιάσθη, res eodem recidit. Cap: 5.

Modg a. sanctificaõis distinctis deferibr x. 27. ut sc. eam
sistat gloõsam sine macula ed sine ruga: Ἔνδοξον ẽ illud, x. 27.
q gloam ht: Gloa כבוד δόξα dicit eminentiam ed id q res
alia q alijs astimari meruh, gloa q hois id ẽ, q. eum facit exi-
mium, bum q alijs hoibg, tum q alijs creatis, illud ẽ p fectio hois,
q hois ium partium suarum p fectio sc. illig ed vtrarq; ed opaõum
inde dependentium. Illarum a. p fectio pendet ab objis, circa
q tum à mõo, q circa ea xsah, q vero obta st substantiosa, eò
substantior, gloõsior, atq; gliosior ẽ cognitio ed amor ed fructus
eg, itaq; ut breves simg, flẽ patet, q q hoc d. fit similior
p cognitiõem ed amorem ed fruitõem d. eo sit tum alijs creatis, tũ
alijs hoibg gloõsior s. q optima ed gloõsa rei imaginem gerat
ed fmltudinem, post illam ẽ gloosiõn, huc docet Apls 2. Cor: 3: 18.
ubi à gloa ad gloam dicimur transformari p intuitum gloa d.
iba gloa era 2. Thess: 1: 10 deferibr glorificaõ d. in fidelibg, ps
hinc jam patet, Ecclesiam d. tum gloõsam fieri, quõ ornamentis
sanctitatis ornah: Hæ st vestes illæ, de qbg David logh Ps. 45.
hic interior ornatg ibidem, ed eqd de vestibg pulchris ed or-
natis ed amictu ubiq; legr, huc referri dt, ed hoc p partes
demonstrari pt, si ora spualia ornamenta demonstrentur.

Sed n tñ Ecclesiam gloõsam ee vult, verum sibi gloõsam, nã
gloa Eccliæ ed gloa dñi, ut vidimg, qa tum gloõsa fit, quõ
gloam d. in dño, atq; iba gloam dñi agnoscit ed amat, neq;
alium finem hrẽ potuit, fixdem seipsum abnegare n pt, hinc

hinc ubiq; et inculcat sic eo fine Ecclesiam electam esse, ut esset ad gloriam Eph: 1: 5. reliq; et beneficia ibidem et in sequentibus ad hunc finem referunt, hinc d. ubiq; in pplo suo gloriari vult et qa eum formavit, fecit et creavit ut gloriam enarret Es. 43: 7. hic idem finis inculcat 1. Cor: 6: 20. Phil. 2: 11. 1. Pet: 2: 9. hunc finem d. assequitur in coelo, quando d. perfecte glorificabimus, verum et in hac terra, non quidem quoad perfectionem sed rei veritatem et temeritatem fidelium, unde alii ad futurum seculum alii ad hanc vam hac referunt, uti et sequentia eo ducunt, qq commodius ad utrumq; referri videtur, siquidem haec et futura va à se invicem separari non debeant, cum d. hic idem opus inchoat et in coelis perficiat, ut non differant nisi gradu, et ut opus inceptum et consummatum, ut sensus sit, Xtm hunc finem intendisse, sed paulatim Ecclesiam ad illum ducere, ita ut antequam eam plene gloriosam sisteret, non desinat ab eo opere, imo ut perfecte res in omnem aetatem se extendat, finis e. rei procul: est, ut eo ipso, quod bonum aliquid quod tale placeat opifici, neq; unquam destruitur.

Sed quoo gloriosam illam sistat, porro distinctius explicat, ut sit sine macula, ruga et inculpata: Priores sunt metaphoricae locutiones, at posteriores magis propriae. Maculae et rugae quid sint, notum est, deturpant et deformant faciem hominis, atq; ita pulchritudinem imminuunt vel tollunt. Quid maculae et rugae instar in mente et totius hominis totalis pulchritudo sit, facile est determinare; pulchritudo mentis consistit in rectitudine et rectis eius operationibus, justaq; proportione, quae est inter verum subtm et obtm, subtiq; operationes, et in proportione totius hominis, quae est inter omnes partes hominis, omniumq; partium actiones, deniq; inter principium hominis, normam et finem eius, atq; ita pulchra est mens, quando intellectus conformatur vero, voluntas bono; ita quando inter mentem et eps legitimus est nexus, ita ut mens imperet, eps verò obsequitur; Inter actiones, quando praecedit lux intellectus et judicium et obsequuntur motus et desideria voluntatis et membrorum epris, quando

ex

Cap: 5.

vibē gstituto principio ex amore d. fedm veram normam legem et
vltaem d. ad verum finem d. gloam ē ppriam et aliorum salutem
oia fiunt, ita ut pulchritudo sit in ista partium hois et actuum
cum obto, norma fine, ꝙportōe, q̄ ubi abē, deformis ē hoc et
hois actōes. Est q̄ deformitas in peccō, et ea rāōe q̄dem, qa peccm
gnium ē morali esti pulchritudini, q eodem mō tollit pulchritu-
dinem et ꝙportōem mentis, quem macula et ruga pulchritudinē
facit. Ita hoc gendi: distinctiō gdiuīt in vere ἀγιος et ἄμωμος
ut sine macula et ruga ē, sit ē sanctum et inculpatum; qd
sanctum ēe sit sufficienter dictum ē. Inculpatum ē id, q̄ recto
judio fedm veram normam n̄ pt damnari, atq ita q̄ gueñt cum
vera sua idea, cum vero fine et usu, et caeteng ē ἄμωμος. Ἄμω-
μος cum debeat estimari fedm normam, hoc pendet à gvenia cum
norma, atq pt ēe aliq̄ ἄμωμος in se et respū judiq dī, ut tm
n̄ respū hois ἄμωμος sit, hoc e. n̄ ad oia semp attendit, et de
aliorum factis pt judicare tm̄ qd visa et audita, ps d. con ferutah
Esa. 11. hinc sancti petunt remissiōem peccorum et occultorum Q: 19.
Q in Emph: ἄμωμος illud ē, q̄ caret oi vitio, atq ita tum demum
effectē ἄμωμος ē, quōd ē sine ullo peccō, q̄ in tali sensu de xto
affirmat Heb: 7: 26. 1. Pet: 1: 19. qb. se. nullum peccm in xto fuit
1. Joh: 3: 5. verum hoc ēt in hac vā qd Eccliam tum facty inculpaty,
et sine macula et ruga dici pt, quōd pio et sincero studio, sine
fraude ac dolo d. amat ac reverett et id agit, ut in timore d. se
purget ab oi inquinamento cpis et spūs et sic sanctificatiōem pficit
2. Cor: 7: 1. X qb. n̄ fedm qdam, ps sedm oia d. cupta vivere cupit,
et q̄ sera vt integrum ēe, d. amare ex toto corde, eo mō ἄμεμ-
πτον et ἄμωμον ēe dmg Phil: 2: 15. 1. Thess: 5: 23. atq ita si ad
hanc vam referat, haec eo mō illgi dnt, ps eg summas filt in coe-
lis, q̄ e. spūs do studio sue dicit 2. Cor: 11: 2. q̄ zelum habeat ad
xto ut vero Ecclam sibandam ut castam virginem, hoc in coelis con-
summabit, quōd sponsa ducet in domum Pris sponsi bene ornata
et ita Eccla ultimi tpis singulari rāōe ornabit ut sponsa Apoc.

vj.

rj: 2. ea ē vis meriti Xti ac sanguinis eg, ut n̄ tm̄ qad remissoem poenæ, ss et qad maculam purget ab oi pecco 1. Joh: 1: 7. q fit p continuam sanctificaoem, q consummabr in coelis, undè patet, q oīs sanctificao arcessi debeat à merito Xti et potia atq efficacia spg eg ꝛ Xtg eo fine se dedit ut sanctificaret, oīs sanctificao ē effg eg daois et redemptois, atq hinc et oia Xti merito et spg eg efficaciæ p partes tribuunt, ut vocao, sanctificao regrao, justificao et glorificao, uti patet ex Scra, q oia hæc ab his cais deducit, atq eò refert, ita ut q sanctificat, sanctificet p graam Pris, meritum Xti et spg potiam.

N. 28. Hinc jam novum deducit offium N. 28. ut sc. amet uxorem tq. proprium cps et ut seipsum, et ut eam nutriat et foveat: de amore locuti jam sumg, ss modg amoris spectari jam dt, q ē amare uxorē tq. pprium cps et seipsum, et eam et nutrire et fovere ut ppriam carnem. Quando jubet amare ut pprium cps, eo ipso innuit, virū et uxorem unum ee, qmdm hoc prima institutio indicat et inculcat, q scat tum gsensg vltais mutug, tum arctissm et indissolubile vinculū, veluti cpt et cps n̄ pnt separari salva va, tum amor mutug; deniq cura mutua, de mutua salute, et postulat gjunctoem unig viri et foeminæ, nam unum cpt unum cps ht tm̄, alias monstrosum et deforme eet; innuit hoc ipso eo, qndo dt, q amat τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα n̄ γυναῖκας uxorem n̄ uxores: Arctessam vero conjunctoem innuit eò, qndo dicit, q q uxorem suam amat, seipsum amat, seipsum amare qd sit, si illgat, fle et qd sit amare uxorem ut seipsum patescet. Amor sui ipsig naalis ē, et vix explicari dret, si tam fle hoo cognosceret qd illud sit, q beatg fieri pt, q q beatg ee cupiat, pculd: e. cum nil aliud sit, q actg vltais, q se gjungit alicui bono, n̄ pt hoi ignotum ee, amare ee bonum aliq desiderare, si absens sit, et boni possessoe ppetua gaudere si psens sit; Seipsum ē amare ē fruitoe boni velle ee beatum, ss in eo fle aberrat hoo, q malum ut bonum amet, et sic in dijudicando bono et malo aberrat. Verè ē seipsum is amat, q d. amat, et id obnixè agit, ut d. tq. summo bono fruat, ꝛ

Cap: 5.

x ita, ut d. communiõe ꝑfectè beatꝰ sit, qꝑ eo fine ꝺia adhibet
mẽdia, q̃ d. tꝯ. condiões, v ꝑ lucem raõis v ꝑ lucem revelaõis ma,,
nifestavit. ꝟs ꝯterea, q̃ id agit ut qm fieri ꝑt in ordine ad sum,,
mum bonum et ꝺibꝰ ÿs rebꝰ fruatr, q̃ hanc vãm ꝯstant felicem et
tranqllam tum raõe mentis tum raõe ꝑtis. Raõe mentis tum se
amat qndo ꝑsequ ea, q̃ in ordine ad d. tum alterũ, tum vltaem
ꝑficere magis magisqꝑ ꝑnt. Raõe ꝑtis, q̃ tum vires ꝑtis servare
tum menti tranqllitaem gerere ꝑnt in ordine ad mentem et
veram mentis bonum.

Huc ꝑtinet id, q̃ Apls 1. 29. inculcat sc. carnem suam nutrire
et fovere x id agere, ut ꝑs sit sanum, vegetum, integrum et ad
ꝺia sua munera aptum, atqꝑ ut ei jucundam insertu aj, ut avor,,
tatꝰ oũs ꝺolor, molia, molestꝰ labor et sensꝰ et alia ẽg grus plura,
ut q ꝑtis ꝑtè ꝑspiciamꝰ de victu et amictu, in qm sc. cum raõe et
in ordine ad mentem et d. id fieri ꝑt et ꝺt, revera e. ἐγκράτεια τῶν
ἐπιθυμιῶν ad ꝑtinet ad pietatem ut log. Apls Col: 2: 23. nam qs
cogitat pietatem id exigere, ut ꝑs ꝑtineat ad torturam mentis,
est a. ad ẽg torturam, si ꝑs datum est, ut sit insertum ꝺoloris et
molesti sensꝰ, hoc e. repugnat naturæ mentis, ut sit cum molesto sensu,
sicut menti naale ẽ ee cum gꝺia, ita illi nãale ẽ, velle ee cũ
gꝺia jucunda, et cum gjunctio mentis et ꝑtis id curat, ut mens
et ꝑs jucundo sensu afficiat, qꝰ putet naalem ordinem eo ꝑtinere,
ut cum mens naalr ee cupiat cum gꝺia jucunda, ꝑs tñ gjunctũ
sit ei ut sit cum gꝺia ingrata. Sed tñ observandum ꝺari ꝑportiõem
bonorum raõe majoris v minoris ꝯtij, q̃ illis inẽ, q̃ ita mag bonũ
subordinari ꝺt bono majori, bonum ꝯpraale ao, ꝑtreum spuali, ꝑtis
statꝰ statui mentis, ꝺia denigꝰ amori d. Itaqꝰ ubi locum ꝺt genuiscia,
neqꝰ ꝺia in justa ꝓporõe tendunt ad summum bonum x ubi hoc ñ ẽ
taliꝫ, ut ꝺia amet in d. et ad D. cavendum ẽ ne ꝑs nutriamꝰ ad
ἐγκράτειαν ad libidinem Rom: 13: 14. Itaqꝰ cum ꝑtis cura sancta

ee

ēē debeat, nunc requirit ut qdem cp̄s nutriamꝰ et foveamꝰ, ss in qtm id fieri pt sanctè, ut simul mortificemꝰ membra nr̄a terrestria, ne regnet in nobis ꝯcupiscīa. Quæ oīa si ꝯjungant, eo redit Ap̄li monitum, ut viri uxores ament tum rāōe cp̄ris, tum rāōe mentis, eo fine, ut ipsas in hac et in futura vā beatas ꝓstent, ut hic vivere poīnt piè et tranqllè et post hanc vām beatè. Amor e. ille circa maximum bonum mxē enixꝰ ēē dt, atqꝫ eo imprimis viri cura tendere, ut ad commuōem d. conjugem ꝓducat, et manu q. secum ducat in eadem via, q ꝑtinet monere, docere, corrigere, ꝯsolari, et q̄ st plura ēꝰ gr̄is pietatis offīa; Et in hac vā curare, ne qd ꝯjugi desit qad victum et amictum; Ipsiꝰ ꝯjugis et liberorum doloribꝰ compati, in ijs illam resocillare, ꝯsolari et exhilarare, cum et sexꝰ muliebris ꝑꝑ peccū varijs molestis doloribꝰ subtꝰ sit, illi ut vasi infirmiori debitum honorem ꝓstare dmꝰ vid: 1. Pet: 3: 7. ss cum offij hꝰ variæ sint occaōes, sufficit in gr̄e hoc notare ex qbꝰ fle ē judicare de reliqs.

Confirmat hoc, hunc honorem dr̄e ēē sanctum exp̄lo xti, ita amare dmꝰ, uti xtꝰ Eccliam: qdm in supioribꝰ et monuit, amor e. xti imprimis eo ꝑtinet ut simꝰ æum beati; Amor ꝗ xti n̄ tm̄ ea curat q̄ st hꝰ væ, imo sæpè hꝰ væ commoda subtrahit, ut eo uberiꝰ suppeditet ea, q̄ st necarīa ad pietatem et veram fidem, amor xti e. /ut vidimꝰ ꝟ. 2/ in eo ꝯspicuꝰ fuit, q se tradiderit ꝓ nobis ut hostiam, ut nos liberaret à dn̄io pecci et dbli, et ab ira d. et æa miseria, q et ꝓ nobis inrecedat, et vi meriti ēꝰ nobis impetret regraōem, sanctificaōem etc. et oēs benedictoēs spuales, in qtm ijs in hac vā ad piam, et post hanc vām, ad beatam vām indigemꝰ. Amor xti ꝯspicuꝰ ē in eo, q in ipsi afflictoībꝰ nobis largiat patiam, toleriam, fidem et spem, q n̄ ꝯfundit, ss sustentat et ꝯsolat in oībꝰ adꝟsis, ut si externa mala ꝓmant, et exr̄num hoēm corrumpant, interiorem tn̄ hoēm nutriant, ut ille crescat et corroboret 2. Cor: 4. atqꝫ ita amorem suum in corde

corde ipsorum effundat, q̄ sit q̄ arrhabone ēt signaculo vā beatæ ēt āi amoris sui erga suos.

Cap: 5.

Rāo ēg ē qa sumg membra ep̄ris ex carne ēt ossibg ēg. V. 30. V. 30.

Hoc idem ferè ē cum eo, q̄ supra fideles ut membra xp̄i, ēt totā Eccliam ut eps ēg gsideravit, ēt xp̄m ut ep̄t Eccliæ, ex q̄ oīa bona ād Eccliam q̄fluant. Verum ꝓtereà hic singulare q̄d dicit, respicit e. ad Gen: 2: 23. q̄ xba q̄ris q̄p̄ ꝓtineant ād creaōem mulieris ex Adamo, cum ēn hic referant ēt transferant ad xp̄m ēt Eccliam peculd: ēt innuit, Eccliam eo mō ex ossibg ēg ēe, sc. Adamg in ꝓfundū soporem dabat, q̄ somng q̄dammō morti similis erat, ut uxor ex ēg costa crearet. xp̄s se in morbem dedit, sanguinem suum effudit, ut sanguis ille q. semen ēēt, ex q̄ nasceret Eccliā, ēt eps ēg fractū ēt, q. mā, ex q̄ formaret ea, fidem morte ēg accipimg vām, regeneramur, sanctificamur, atq̄ ita fimg novg hō, atq̄ eo mō q. ex xp̄o costa formamur ēt sumg membra ep̄ris ēg ex carne ēt ossibg ēg, fidem caro ēt ossa ēg sc. eaa meritoria. Hoc saltem innuit architypam cōiu-ōem cum xp̄o, cum q̄ unum ēensemur, ēg gjunctois vi xp̄s afflictoēs Eccliæ suæ q̄ suis p̄t Act: 9: Col: 1: 24. ꝑs de eā conjunctione plenig actum ē.

Hinc Rpls jam novum deducit offm, gsistens in indefolubilitate conjunctois, ēt amoris, eiq̄s ēg ꝓpetuitate atq̄ singularitate. Ἀντὶ τοῦτο idem hoc ferē q̄ ἕνεκεν τοῦτο ꝓpter hoc; respicit q̄ ad antece-dēa, ēt infert, q̄ qa Eva facta fuerit ex costa Adami, eo fealum fuerit, q̄ unum eps cum ipso sit, ēt porrò ēēs conjuges unam ēē, ēt ēn magis se dividere, q̄ membrum alig à ep̄re dēt, ita ut primū illud opg habeāt dei ꝑseādem inviolatā Rpls. V. 31.

Sed officium hoc distinctè ꝓponit in comparaōe ād conjugem, ostenditq̄s conjunctoēm conjugum ēē arctiorem, q̄ parentum ēt liberōm, ita ut vinculum matrimoniale tollat q̄dāmōo vinculum inr pa-

rentes

parentes et liberos; dicitur in textu virum deserere dre prem et mrem et adhaerere uxori suae. Illud deserere Prem et mrem n notat abjiciendum ee offium erga parentes, v reveriam et curam, atq et obsequum legitimum; ss ea n extendi eousq dre, ut praejudicent conjunctoi et amari conjugali sc. raoe istius amoris singularis, q uti seipsum, ita vir uxorem amplecti dt, tum respu curae familiae, qt. p conjugium fit ept propriae familiae, eamq curare dt: verbo, qt. p conjugium ita adstringr uxori suae, ut eodem amore et studio inr hoes nemo prosequendus sit. Chaldaeus inrps explicat de lecto pris et mris, ss dubito, an satis commoda sit ista explicao, siqdem hoc p se pateat, lectum pris et mris deserendum ee, n tm p conjugium, ss p naalem reveriam, neq e. necesse e ut ita explicemus.

Verum ipsum offium e, adhaerere uxori suae: Vox e emph: et notat glutine conjungi et unum fieri, atq sic explicatur 1. Cor: 6: 16, 17. ubi Aplus ostendit eam vim vocis ee, ut fiant duo unum, scatq proculd: eam unitaem de q egimus anteà, q fit p vinculum amoris tenerrimi, et studium atq curam, q vir uxorem suam ut proprium cps nutrit ac fovet. Sed porrò scatur hanc conjunctoem dre ee perpetuam sine divortio ab utraq parte, nec vir debeat ee alterius uxoris, neq uxor alterius viri, priori deserto, atq ita explicat xtus Matt: 19: 3. et seqq. imprimis v. 5. ubi his verbis eum in finem utitur, ut probet n licere dimittere uxorem, ss eo ipso, q hoc praecipit, patet, q si altera pars deserat, n poe tum conjunctoem ab altera parte servari. Itaq haec dnt ex aeq de utrisq, et n in sensu diviso illgi neq tenetur vir uxori adhaerere, si illa frangat vinculum p adulterium v et p malitiosam desertoem. Voluit E. D. cavere, ne huaa concupiscia porta aperiret, voluitq vitari oem gfusoem, inde jam à peccto ingresso metuendam, ni e. d. illud vinculum ita adstrinxisset, fle ob qcunq levem raoem se mutuo desererent conjuges in praejudium mutuum et liberorum suorum, atq inde oriretur in huaa societate

Cap: 5.

cietate mera confusio, ut ita ipsa rão doceat, vinculum conju-
gij dre ee ppetuum. Deniq sic ut divortium hic phibet ita et
πολυγαμία, fieri e. neqt, ut si vir cum ppria uxore fiat
una caro n magis, q ut unum poet ee duo; atq hoc clare do-
cuit d. faciens tm unam foeminam et unum virum. Sed pterq q
hoc scatum fuerit ipso ope Dei, patet et fle demonstrari pt n tm
ex naa rei, verum et ex expia πολυγαμίαν repugnare intimo
et summo illo amori, q vir uxorem suam amplecti debet, et hoc
multa post se trahit incommoda, tum conjugibus, tum liberis,
tum toti societati nociva.

Sed pterq q ex prima instituoe conjugij conjugum offia dedu- X. 32.
deducit, eo et qd majus scatum fuisse docet X. 32. demonstrans
mysterium in ea prima instituoe involutum fuisse, ss spealiter
indicat id mysterium magnum ee Xti et Eccliae. Vox mysterium
qd scet diximus cap: 1: 9. scat in gre id, q absconditum et clausu
e atq abstrusum, atq ita ea, q ab hoe lumine naali n pnt co-
gnosci, eatenus mysteria st et dnr et, etsi revelata sint, dummoo
sint eus naae, ut absq revelaoe n cognosci potuissent, ut ea scao
ubiq obvia e. Sed in spee et mysterium scat illud, q scatum fuit
alia aliq re, ss ita, ut ea, q p typos et emblemata in V. T. ad-
umbrata fuerunt, ita tn ut qdammoo fuerint occulta, usq ad
tps N. T. mysteria vri point. Atq ita haec vox pt referri tam ad
rem scatam, q ad signum: hinc n e dubium, qn Aplus scare voluerit,
d. in conjugio et eus instituoe prima voluisse adumbrare eam veri-
tatem de formaoe Eccliae, tq ex costa, ut ita loqr, Xti, et arctis-
simam conjunctoem, q e inr Xtm et Eccliam, et mutui amoris ca-
stitaem, unitaem atq ita indissolubilitaem, ita tn ut n statim
cognitum fuerit eo scari, ss ut ad tps mysterium fuerit, postea vero
revelatum, consilium e. illud de Xto et Eccliâ d. jam cepat antè
jacta mundi fndta, qndo in ipso electi sumus, et Xtus nr sponsor factus
e.

ē. Potuit ꝗ illud adumbrare et sc̄are, ſs suo tp̄e manifestādū. Si itaq; placeat dicere eatenꝰ sc̄rtm ēē x signum et sigillum eꝰ veritatis, imprimis fidelibꝰ id agentibꝰ, ut in conjugio habeant pignꝰ amoris xti, nihil dicetꝫ alienum ab analogia fidei, qq in ipsis sacramentis poīt differīa ꝑ nōibꝰ singulorum inveniri. Hoc mysterium ꝗ si eo sensu sumamꝰ, mirum ē, illud ꝓfanum hr̄i in papatu respū ordinis sacerdotalis, illi e. mx̄e dr̄ent eo sc̄rto uti, siqdem illi qdammōo xti vicarij ēē velint; ſs vix opꝰ ē refutare illorum impiam sentīam, cum ipsa rāo doceat id q d. voluit n̄ tm̄ ēē medium ꝓpagandi genꝰ huaūm, ſs et semen d. atq; typum, /: si ita liceat loq :/ sacramentum amoris xti et Eccl̄iæ, illud nullum ordinem dedecere et commaculare.

V. 33. Itaq; concludit Aplꝰ et infert indè, unumquemq; ꝓpriam uxorem amare dr̄e ut seipsum, et vicissim uxorem dr̄e timere s. revereri virum suum: de priori dictum ē satis in sup̄ioribꝰ. De posteriori hoc dicendum sup̄erē, q videri poēt r̄pliciter illgi ut sit v̄ ꝯceptum, q ꝓpn̄r uxori, v̄ ut sit finis et frꝰ amoris, q maritꝰ ꝓseqtꝫ uxorem. Si priori mōo sumatꝫ, n̄ ē nī distinctior explicāo V. 22. et ꝑtinet ad ὑποταγὴν s. eꝰ subtois q̄litaem et modum designat, q ēē debeat cum timore et reverīa conjuncta; ſs ita potiꝰ in imp̄ativo legeretꝫ, hinc n̄ videtꝫ rejicienda sentīa illorum, q posteriori mōo illgnt, q sc. ita debeat amari uxor à viro, ut virum revereatꝫ, ne vir contemptui se exponat, q̄ndo amat conjugem, neq; virile imp̄ium amore inordinato ꝑdat, atq; ita seipsum in ptaem uxoris redigat. Eo mōo ꝗ vult Aplꝰ ēē amorem viri sapientem, mōdestum et ita temp̄atum, ut ꝑ eum in uxore poīt excitari reverīa et timor, q fieri n̄ pt, nī vir ostendat se reverà æstimaōe ac reverīa dignū ēē ꝓꝓ virtutem et merita. Et sanè sine hoc nullꝰ pt ēē ordo,

nam

nam si abē reverīa ab obsequo, tum obsequum v̄ ē coactum, v̄ cum contemptu conjunctum. Uno verbo, raōalia oīa debent ēē, raōalis e. creāa vix pt n̄ æstimare et revereri id, cui raō et dignitas aliq̄ inē, imo ipsi impij virtutem et pietatem et sapientiam plerumq; reverentur.

Cap: VI.

Postq̄ ita Aplus officia conjugum mutua ꝓposuit, transit nunc ad officia parentum et liberorum cap: 6. tum varia continet officia inr̄ parentes et liberos, Dn̄os et servos etc.

Primum ꝓceptum ē de obedīa liberorum erga parentes q̄ 1. ꝓpnr̄. 2. modus ēus ostendit 3. confirmat raōibus et urgetur ꝓmissionibus. N. 1.

Ipsum ꝓceptum ꝓcipit tum obedīam tum timorem erga parentes, prem et mrem sc. N. 1. et 2. Obtm st parentes Pr̄ et Mr̄. Per parentes ꝓcipuè illgnt ij, ex qbus nati sumus, qbusq; vi generaōis dm̄us væ originem; placuit e. d. ꝑ graōem ex uno sanguine totum genus hūanum ꝓpagare Act: 17: 26. hinc inīo unum tm̄ par hōum creavit, et conjugium inr̄ illud instituit, atq; et post lapsum constabilivit, ut ēus vi jam det grāo ex vltae carnis viri et sanguinibus Joh: 1: 13. qt sc. d. concursum suum, tum respū formaōis cpris, tum respū creaōis mentis qdammōo alligavit vltāi conjugum, ut si observent nāæ leges, et oīa benè gstituta sint, sedm̄ leges nāæ, d. ut conservator nāæ et legum concurrat ad formaōem cpris eiq; mentem conjungat. Hi ꝗ ꝓcipuè st et dn̄r parentes, et imprimis hic ꝓculd: illi illgnt; ss patet eo nōe et dignos ēē illos, qbus ꝓter ꝓxōs parentes dm̄us vām, ut st majores, avi, atavi etc. vid: Exod: 34: 7. ss cum parentibus n̄ tm̄ vām debeamus, ss et alijs, atq; ut parentibus primum

mum vã principium, ita alijs sapè ꝙservacõem ẽ ẽducacõem, illi ẽ
qt vã continuabã cãa sũt eatenꝰ parentum nõen illis ꝙvenit. Sed
cum ordo nãe postulet, ut q parentibꝰ sũt ꝓxi, ẽ q. unum cum ipsis,
qpp secũm nãe ordinem teneãt ad ꝙservacõem nram, ut sũt patrui,
avunculi ẽc. illis ẽ parentum nõen eatenꝰ convenit; Et cum ijs
ãbꝰ sublatis ñ possit va ꝙservari ni ope aliorum, q in tali casu vã
subsidia suppeditant, parentes fiunt, ẽ q orphanos adoptant ẽ tueãt,
ita Jobꝰ dicit se egenis ptem fuisse cap: 29: 36. 31: ib. Ps. 68: 6.
Esth: 2: 7. 1. Sam: 25: 8. ps cum plꝰ sit benè vivere, q vivere
respũ ajæ ẽ cpis, hinc Magistratꝰ, sub ꝗrum Ps. ideo secure vi-
vimꝰ ẽ bonis vris fruimur, q efficiunt re hõ hoi lupꝰ sit, q leges
salutares ꝙcedant, ẽ p eos mutua vã offa stabiliunt, bonumqꝫ
communẽ ꝙcurant, Parentes sũt, undè ẽ patriæ Patres nõari
solent, ita Debora erat mater in Israele Judi: 5: 7. ita
Eliachim Jes: 22: 21. abꝰ huc referri pnt illi, q sũt magistratꝰ
in familijs, ijsqꝫ suppeditant victum ẽ amictum ut Dñi ẽ Dnæ
ved: 2. Reg: 5: 19. ps cum hõ cpis ñ tm habeãt, verum ẽ mentẽ,
illi q vãm mentis ꝓficiunt, parentes eo mõo fiunt, ita q duces
pt ad sapiam. Sed cum ea mentis vã / ut supra viding / sita
sit in cognice ẽ amore ẽ fruitõe D. summi boni, illi impaimis pa-
rentum nõen merẽãt, q nos enixo amore ẽ studio, verbi ẽ explo
generant in xto ad beatam vãm Gal: 4: 19. 1. Cor: 4: 15. Hinc Pro-
phetæ Patres vocabant 2. Reg: 2: 12. 6: 21. ita discipuli ꝓpharum
filij eorum vocabant 2. Reg: 2: 3. 4: 1. Ps. 9: 1. Et cum p conjugiũ
una caro fiant, conjugum mutuum Parentes ẽ nros Parentes æstimare
dnt. Hi ões ẽ si q ꝗterea alij parentum nõe censeri pnt, ita tm ut
quãdo Apꝰ hic de parentibꝰ loqꝫ, de ijs illigi primo debeat, ex qbꝰ
geneti sumꝫ, de reliqꝫ tm κατ' ἀναλογίαν.

Actꝰ circa illud obtm ẽ 1. obedia: Obedire ẽ alij ꝓceptis obseq,

abꝰ

Cap: 6.

atqꝫ ita obedia dicit obligacõem, obligõ ꝯsupponit dependiam
ed hac supiordiacõa. Dna re a. hac nitah, flẽ ẽ illgere ex scha
si, q ẽ im parentes ed liberos. Liberi vãm ed oia à parentiby ac,
cipiunt, ita ut qdamodo in parentum ptate sint liberorum
vã ed fortuna, itaqꝫ eoteng nãa liberos subiciit parentiby, ed
parentes gstituit dnos, adeõ ut Gentiles parentiby ed tribuant jus
vã ed necis, qꝫ a. patria ptas ñ eousqꝫ extendi debeat, certa
tñ rãoe, ut viding, dici pt, liberorum vãm ee in ptate paren,
tum, itaqꝫ gentil: judicandum ẽ d. voluisse, ut à qby liberi hnt
vãm ed fortunas suas, ed q liberos multo cum labore, cura dolore
ed sollicitudine educarunt, ut eng ab yjs dependeant liberi in
actoiby suis, sc: yjs, in qby ab hoc pmg dependere, hinc Salomo
liberis obediam inculcat Prov: 1: 8. 4: 1. 23: 22. Paulꝫ ubihic
ita ed Col: 3: 20. ed in yjs q durissa videnh, ñi pugnent cum lege
d. vid: Deut: 33: 9. Ezech: 20: 18, 19. Imprimis ꝙ tum obediam
merenh, qñdo inculcat timorem d. ed ꝙcipiunt in dño. Ubi ꝙ hãc
obedia in varjs actoiby ostricua ẽ, ita imprimis in conjugio, nam
cum parentes vivant in liberis ed nepotiby ed q eos nõen ꝓpagetꝫ,
cumqꝫ sint paternorum bonorum hæredes, æquum ẽ eos ñ frustrari
sua spe, sumptiby, cura ed educãoe, atqꝫ adeo ut conjugia ineant
consultis ed assentientiby parentiby, q d. eousqꝫ extendit, ut ed
parentiby liberorum sit filiam insꝫgnatam elocare v non Exod:
22: 16, 17. conf: Num: 30: 5. hinc parentiby ꝙcipih ne conjugij
idololatricis liberos suos contaminent Deut: 7: 13. Gen: 24: 3. 28: 35.
ꝑs hæc obedia tandiu parentiby ãoe conjugꝫ debeh, qdiu ñ aver,
tunt fructu amoris ed reverãa, q fit, qñdo patria ptas ꝓhih in
tyrannidem, cum justa desideria sine rãoe ed mõo supprimunt, desꝫ
honestas occaões rejiciunt, s. ex avaria s. ob alias cãas frivolas.

Hæc

Hæc ptas, s. ptatis hoc officium, qa humanitatem exuunt, crudelis torturæ locus, et vinculum obediæ /: q ē amor fundatus in amore parentum:/ solvit, fieri pt ut qbusdam in casibus eqmodi liberi possint obsequum detrectare, hinc vult Aplus, ut q cupit filiam servare coelibem, illius rei plenam habeat ptatem 1. Cor: 7: 37. ut sc. fieri poit sine majoribus incommodis v. 36. ibidem ea in caa pnt parentes communes et magistratus improbare, ut jus naæ et gservant integrum et tueantur, qq oia potius liberis tentanda sint, q ut ea deveniant, alias si qd in his durigculi videatur, vinci id dt sapia et patia, et parentum vitium et ignoscendum ē. Sed q obedia pprie dicta parentibus debetur, ea et alijs debetur, q parentes pnt vri ut vidimus, p eqqs statu et ptate, ita subditi magistratibus obedire dnt, eosqs honorare et servi dnis fideliter servire, ut in sequentibus Aplus docet, auditores doctoribus obseq, et eos recta suadentes et docentes seq Heb: 13: 17. 1. Tim: 5: 17.

v. 2. Atqs ut in hisce et similibus spectatur obedia, ita et honor et reveria exhibi dt parentibus, ut hic Aplus docet. Honorare dicit tum testium et signum atqs argtm æstimaois, tum æstimaoem; Honor e. notat tum judium de alicus pstia et supioritae, q et qliscunqs sit, et qlicunqs in re: tum notat eus judij effa et signa; ht ē p obto q. pondus et momentum rei v psonæ q honorat, qt. in judij lance pponderat, ut innuit vox כבוד. Videndum ē qd illud sit, q parentes reddit honorabiles; nihil hoi pt videri ptiosum et æstimaoe dignum, ni sc. ratoe boni in relaoe ad ipsum, dicit e. honor et psupponit pportoem aliq inr id q honoratur et q honorat, ē e. honor species amoris, q relativus ē; id ē mpe honorabile, q et in se pfectoem aliq ht, et eam comunicat, qqs adeo nra felicitais ~~[illegible]~~ et pfectois, v caa v adjumentum ē, cumqs necesse sit, ut hoo sit, anteq poit ee beatus, primum principium ois felicitais ē, ut sing hoes, sine eo

nec

nec sapientes nec felices ee pmg. Itaqꝫ q̃ quos hoes sumg, illis dmg originem felicitatis eatemg ois, sumg a. post d. hoes p parentes, ut caam secundam, & illis eo sensu originem ois boni dmg, q̃ fruimur ꝺ in hac ꝺ in futura va, si & magnum aliqd ee putemg, q̃ simg hoes aae beatitudinis capaces, ed utpe dignos putamg astimare parentes, q̃ quos d. nos voluit nasci hoes vid: Mal: 2: 6. unde Hebraei volunt, honorem illum qdammo conformandum honori dio, nam eum id, q̃ parentibg dmg, nemo eum ipsis commune ht respu uti, ubi ed ea q̃ d. debenth, soli d. debenth. Sed si cogitemg nos n tm ex parentibg natos, s ed magna cum cura educatos, cultos, felicitati uti, tiatos ee, tum spiali, tum psertim aae, quo fieri pt, ut eos oi honore ed amore dignos a putemg, amor e. amorem grat, psertim a. si tantos effs habeat, atqꝫ hinc naa voluit, ut sit mutua sospij enr parentes ed liberos, q̃ in ꝓtianis ee dt, qa parentes st insertm ed caa n tm naalis, s ed spualis va ꝺ beatitudinis. Hinc honor cum timore conjunctꝰ ee dt, sic ed reverentia n tm verbis testata, s ed factis, ed ubi honor ed reverentia ꝺ conjuncta cum obedia fieri n pt, ut absit beneficia, si ea opg, ed in prate liberorum sit, adjuvare parentes. & sustentandi st parentes in senectute ed egestate, cum ꝺ. ab ijs q. oia habeamg, jure q. q. suum ꝺ, repetunt, q. ideo Aplg vocat ἀποτίσαι ἐπιτροφὰς τοῖς πρόγονοις, dicitqꝫ id ee καλὸν καὶ ἀπόδεκτον τῷ θεῷ 1. Tim: 5: 4. conf: Matt: 15: 4. Unde apud Athenienses orta vopoi πελαργικοί, qbꝫ mutua illa officia parentibg debita recensebant, utpote qrum istar cernih in ciconijs.

Hoc a precptum gfirmat Aplg ed urget à pmissõe illi addita, q̃ ꝺ longæ va ed felicitatis in terra. Anteq bonum illud ꝓponat, observandum ꝺ aliqd singulare, q̃ Aplg in hoc precpto imprimis

notat,

notat, sc. quam sit primum preceptum cum promissione. Multum inter Theologos et interpretes disputatur, quod sensu hoc ab Apostolo dici potuit, cum jam alijs et preceptis addita sit promissio; Quidam illigant de precepto speciali; alij de primo precepto secundae tabulae, et ratione eorum preceptorum, quae homines spectant; alij vero putant commodius esse /. cum absolutè dicat Apostolus esse primum preceptum cum promissione./ si dicatur in prioribus preceptis tantum proponi viam D. qui servat in gratia, ita ut describatur qualis D. sit in oeconomia et respectu foederis, neque quae de misericordia et leguntur, hic proprie rationem promissionis, sed tantum descriptionem esse attributorum D. eo quod sensu revera esse primum preceptum cum promissione. Quicquid a. eligatur quod Orthodoxiam perinde est, posterior tamen sententia non videtur sine ratione rejicienda. Huic à precepto cur talis promissio sit addita, non est difficile conjiccere, cum à familijs omnis virtus et boni mores proficiscantur et profluant, ita ut, prout in familia res benè vel malè ordinantur, ita et caetera se habeant plerumque, sed ita tantum huic precepto promissio additur, ut non excludantur sed includantur reliqua precepta, cum eo ipso, quod primum dicitur cum promissione, reliquis et illam promissionem competere, indigitetur, ut sensus sit, honora Patrem et matrem, ut benè sit tibi etc. ne occidas ut bene sit tibi etc. et sic de reliquis, videmus e. ubique observationi non unius precepti huius, sed omnium statutorum D. hanc promissionem innecti, ut videre est Levit: 20: 22 – 24. Deut: 4: 40. etc. ἐν hic sumitur pro σὺν per Hebraismum, respondet e. Hebr. ב.

N. 3. Ipsa a. promissio est longaevitas et felicitas in terra: felicitas s. ἐν γίνεσθαι, s. ἐν εἶναι latè patet, et ad omnia extendi potest respectu mentis et corporis, ut benè sit menti, benè corpori, benè toti homini, bene respectu fortunarum, conjugij, liberorum, et quicquid denique ad felicitatem huius vitae promovendam conducit, ut in rerum omnium prosperitate, necaria abundantia hanc vitam tranquillè et pacificè liceat transigere, quae omnia vocabulo pacis solent exprimi. Sed distinctè longaevitas promittitur, atque ita diuturna felicitas. vita longaeva absolutè et per se non est bona, potest e. quis diu miser esse, et per

p longævitatem et abusum longanimitatis dei in ea sibi cumulare
† eram in diem iræ. Ut itaq; bona sit, felix et ℔t, et respū epōs et re-
surrectionis mentis, itaq; tum demum longævitas ut bonum p̄mitti p̄t, quādo
ē conjuncta cum abundēa benedictorum spūalium et spūalium, aliās,
ut Xtus docuit, melig ēet n̄ nasci, Pauly e. comparāde institutā hō
cum coelesti vā, melig ēet, ait, dissolvi et mori et ēe cum Xto Phil: 1: 22.
itaq; ut hoc dubium solvat, cogitandum ē, p̄mitti in decalogo vām
longævam in terra Canaan gvernēter V.T. oeconomiæ. Terra illa
erat hæreditas Israelit data in typum coelestis, debebant et eam sin-
gulorig adamare, eratq; data toti pplo peculiari, atq; ea rāde terra
magis typus, q respū singulorum; cum et hic alloqt totum Israelem,
declarat qd futurum sit, si observet p̄pli p̄cepta d. n. q. in pace et
longæva vā sint possessuri terram, neq; ad hoc p̄ceptum solum adstrin-
gendum ēe p̄missōem, docet res ipsa, et diserte de hac re vide loca
citata Lev: 25: 18. Deut: 5: 34. 11: 8. Es: 23: 27, 28. Spectatq; hoc
p̄missum magis totum pplm, q peculiares p̄sonas, neq; ad hoc solum, p̄s ad
ōia p̄cepta; Atq; hic declarat via d. q erat servaturg rāde ppli, et
q̄lis futurg sit in singulis fidelibs, qq ad singulos eatenq; p̄tineat,
qt. singuli terram illam ut pignus amare debebant, et vā brevis,
imprimis si ab hostibs eripiat, spem poenæ et excidij habebat, q re-
ferri dē videt q ē Heb. 2. de timore mortis, alias et ipsi fideles
V.T. meliorem spem patriæ coelestis habebant ut docet Heb: 11. et
12: 10. singulos tm, ut dixing, n̄ adeo spectare extra hunc casum expia
docet, neq; e. fideles semp̄ τὸ παραχρῆμα, p̄s Apls dum hoc edixit,
eo ipso n̄ docet, hoc p̄tinere ad N.T. eo mod, p̄s tm innuit, observatōem
hō aliorumq; p̄ceptorum et peibatem ubi Apls loqt 1. Tim: 4. hre p-
missōem n̄ futuræ tm, p̄s et hō væ, hinc et q illa terra, q d. Israeli
dabat, ponit in gre terram, nam tota terra nunc ē dni Matt: 5: 5.
Ps. 37: 46, 47. q tandem plenisse fiet, quādo ōia regna erunt d. et Xti.
Illa a. terra sub V.T. sub emblemate ē Mal: 3: 16. Deut: 29: 23.

Luc.

Luc: 21: 24. ita ut Apl9 felicitaem n̄ restringat ad certam partē terræ, cum nunc oī in loco liceat ad deum puras manꝰ attollere. Mal: 1: 2.

Verum n̄ tm̄ ꝓmissoē, ss et raoē confirmat, qa ē δίκαιον: q fit scdm jus et in q ē debitum, hoc a. ex supioribꝰ patescit, ubi schesis parentum ad liberos, et vicissim, ostensa fuit, revera e. nihil justiꝰ, nihilqꝫ magis debitum ē, q ut ijs vām rependamꝰ, à qbꝰ vām et oīa accepimꝰ.

V. 4. Ut a. n̄ tm̄ liberi ss et parentes illgant, q sui offij sit, et q̄ ratoē illud obsequm et reveriam mereri debeant, illis jam et Apl9 præceptum dat, ut ne liberos exacerbent, ss ēꝫ eos in instituoē s. disciplina et admonioē dni educent: igr ē q dehortatꝫ, ē ad q adhortatꝫ; dehoratatꝫ, ne liberos ad iram concitent Col: 3: 21. vocad id ἐρπίζειν. Quid ira sit in supioribꝰ dictum ē, ad iram ꝑtinet id oē, q fit n̄ tm̄ in nrum malum, qcqd repugnat desiderijs nris, atqꝫ ea de caa ajum nrum ꝯrio affu implet, q n̄ pt n̄ ferri ꝯrio motu in id, q illi ꝯriū ē, ss et ad iram ꝯcitat, q fit cum injustia; hoc sensu Apl9 dehortatꝫ, ne sc. dent justam iræ caam, ss tales se gerant erga liberos, ut amore magis q odio et ira digni videantꝫ, hoc a. cum prioribꝰ necario connexum ē, n̄ pt e. ēē v obedia vera, v reveria sine amore, amor verò n̄ nisi ꝑ bonum, atqꝫ adeo n̄ nisi ꝑ amorem excitari pt, neqꝫ e. raoalis creaa vltarium pt ꝯstare obsequm, nī à q ꝑ bonum aliq obligetꝫ, ita illud n̄ vult à parentibꝰ fieri, in q n̄ demonstrent erga liberos amorem, qqꝫ adeò n̄ mereantꝫ mutuum amorem, cumqꝫ amor parentum n̄ tm̄ circa affꝰ ss et effꝰ xsetꝫ, in ꝓmovenda liberorum felicitate, tam qad cps tam qad mentem, vult ne committant, ut qcq ayant, q impedientes liberorum felicitaem, dent justam causam cogitandi, q n̄ amentꝫ à parentibꝰ. Itaqꝫ cum creaæ raoali nil magis repugnet, q q ē irroaale et q ē austerum, hinc ꝓculd: Apl9 censendꝰ velle, ut si qd et parentibꝰ faciendum sit, q durius videri pt, ut illgant liberi, q cum raoē id faciant, et n̄ ex mera ptae, imo ècontra ex

amore

Cap: 6.

amore; porro ne austeri nimium sint ꝑs faciles ꝛ ostendant se ñ tam dños, q̃ ex merâ ꝓtate agant, ꝑs ꝓes q̃ ex amore, ꝛ à qbꝫ tra„ ctentꝫ ut membra ꝯpis sui ꝛ caro de carne ipsorum; porrò nè cul„ pa sua faciant, ut liberis desit victꝫ ꝛ amictꝫ ꝛ ꝑa necaria ad vãm tranqllam; ꝓterea ne absint honori liberorum ꝛ nõi ac familiæ maculam irruant, cum parentum dedecꝫ ꝛ ignominia plerumq̃ liberis imputeh q̃ammoo; porro ne honestis liberorum conatibꝫ ꝑ. in arbibꝫ addiscendis, ꝑ. in matrimonio ꝯhendo, ꝛ q̃cunq̃ alia occaõe rem fa„ ciendi obsistant sine justa caã; Tandem ne impediant illos in ijs q̃ moliunt liberi ad ꝓmovendam ãm felicitatem; ellisq̃ occasionem ꝑs ꝛ adminicula negent ꝓficiendo in cognitãe ꝛ amore d. ꝛ ꝙti, in universum, ne dent justam caãm indignandi opsorum malevolo affui, inclementibusq̃ dictis ꝛ factis.

Atq̃ indè hortah illos ad ꝯrium, ut nutriant eos in disciplina ꝛ admonitõe dñi: Ἐκτρέφετε dicit ꝓfectõem alig, atq̃ ita curam ꝛ sapiam in educandis filgis, ut solet plerumq̃ vocula ἐκ addita ꝙbis fiare gradum aliquem ꝓfectõis. Ἐκτρέφειν ꝛ notat educatõem talem q̃lis requirit, ut liberi verè point ee educati x in eum sbatũ ꝓdu„ cti, ut ꝙ. creãa rationales, ne sibi deee velint, point vivere hic ꝛ cum felices. Itaq̃ notat ea, docere liberos ꝙ curare edoceri, q̃ st ad vãm ꝛ pietatem necaria, ꝛ ad hanc vãm tranqllè agendam, ut st cura valetudinis membrorum ꝛ tobis ꝯpis, tum artes, qbꝫ com„ parandæ necessitates ꝛ vãe ꝛ familia, imprimis q̃d mentem eos nu„ trire in disciplina ꝛ admonitõe dñi.

Paidía duo ꝓcat, tum institutõem, tum castigatõem, utroq̃ mõo hic qua„ drat. 1. institutio ꝓcult: dñi x ea, q̃ liberi à parentibꝫ adducunt ad d. ut cognoscant d. ꝛ quem misit J. ꝙtm, opa, mysteria, ꝓcepta ꝛ beneficia d. imprimis mysteria salutis, atq̃ uno verbo q̃cq̃ pertinet ad veram sapiam x cognitõem summi finis ꝛ mediorum ad illam, ꝛ eo ipso vult, ut enarent liberis magnalia d. ꝛ ꝭ vias dcat: b. aliisq̃ locis.

locis. Et ut ipsi sapientes, et ipsorum labia sapiam stillent, ut loqui
point cum liberis ea, q̄ ꝑtinent ad ὀιδοκιμὴν et graam illis dent,
ut supra cap: 4: 29. et cum n̄ ꝓba tm̄ et leges doceant, ss expla et
mxam vim habeant, ut illis ꝓeant pia vā; Et cum hoo à naa ter-
ra inculta ē, ut q̄ bonum summum n̄ accipit, ss sæpè santis monitis
repugnat et in ꝯrium vetitum nitit, qa caro ē inimica erga d. et
legem d. necesse ē, ut si peccent liberi et honestatis virtutisq̄ limi-
tes transgrediant, à parentibꝫ castigent, ut ipso actu et ope illgant
se malè agere, sicuti ubi Salomo ꝓcipit Prov: 19: 8. 29: 15. etc.
Sed castigao talis ee dt, ut loqt Aplꝫ, de dna Heb: 12: 10 ἐπὶ τὸ
συμφέρον ad bonum sc. et utilitatem liberorum, ne modum excedat,
et ut cum raoe sit conjuncta.

Huic addit νουθεσίαν κυρίου admoniaem dni: q̄ ē tum instituo
de eo q̄ faciendum ē, ss talis et cui inst stimuli ut dr Eccl: 12. ut
sc. admonio sit conjuncta cum demonstraoe ad conscia aqtais justiæ,
debiti, utilitais honestatis etc. q̄ creaam raoalem monere pnt ut sc.
vim faciant, et obsequm illis extorqueant; dicit Et ee νουθεσίαν κυ-
ρίου, ꝑ q̄ illis implantat timor d. ut dni, et q̄ fundet in ipsis legibꝫ et
jure d. oes e. huaæ invalidæ st ferè, ni huaa authoritas dia mu-
niat authoritae eꝰ legislatoris, q̄ pt servare et ꝑdere. Quo ei hoc
innuit, n̄ licere parentibꝫ agere ꝓ lubitu, ss in oibꝫ illos explorare
dre vltaem dni, neq̄ illis q̄drare illud sic volo sic jubeo etc. ss loqui
illos et admonere dre in noe et verbis dni, ut dum parentibꝫ obse-
quant liberi, illgant se facere vltaem Patris q̄ ē in coelis.

V. 5. Postq̄ ita Aplꝫ indicavit mutua offia parentum et liberorum, jam
transit ad ea, q̄ sibi invicem dnt dni et servi: De servis primo loco
agit V. 5. usq̄ ad 8. de dnis verò V. 9. Servis duo ꝓcipit ὑπακοὴ
obediam et servitutem, et tam obediæ q̄ servitutis modum docet,
1. ut sit cum timore et tremore. 2. in simplicitate cordis 3. ex ob-
sequio xti. 4. cum benevolentia; Et hæc deniq̄ ab utili confir-
mat.

Δοῦλοι

Cap: 6.

Δοῦλος servus is ē, q̄ subē alterius imperio, neq; facere pt̄ suo sz alterius arbitrio. Dn̄us is ē, q̄ hr̄ jus imperandi, st̄ a. varij gradus et modi tum dn̄ij, tum obsequi; Est dn̄ium v̄ absolutum, q̄le obtinere pt̄ inr̄ hoēs sc̄dm leges societatis v̄ restrictum. Atq; ita illi servitus respondet, atq; v̄ ex nec̄tae et p̄ arbitrio heri, v̄ ex conventoē et pacto, qq̄ n̄ sit necesse oīa dn̄ij v̄ servitutis enumerare grā.

Id q̄ p̄cipit̄ ē 1. ὑπακοὴ obedīa sc. p̄ raoē et finibus servitutis et imperij, notat e. obedīa facta q̄ fiunt ex obligaoē sc̄dm vltaem superioris. Obedīa ē in illo sita ē, si faciant servi ea q̄ p̄cipiunt̄ et in q̄tm servi oīa faciunt q̄ pn̄t facere cum bona conscīa, q̄diu n̄ pn̄t dicere, deo potius obediendum ēē q̄ hoībus, etsi sapè n̄ ea conveniant cum ipsorum judīo p̄prio, nam eo ipso ēē servi desinerent et obedīam negarent, et n̄ patit̄ naā societatis, ut oēs aq̄lem habeant p̄tatem, neq; ē naā familiae, aliàs semp̄ oriret̄ cōfusio et contradictio et tolleret̄ harmonia q̄ requirit certam normam et p̄portaem. Possunt tn̄ suadere et sentīam suam dicere, et raoībus cōfirmare, q̄diu eos audire velint dn̄i. Obedīa a. illa q̄ndo jubet̄ p̄stari dn̄is sc̄dm carnem, scat̄ eam ēē in rebus carnalibus, in rebus fidei a. nullum hm̄us dn̄um n̄i summum Matt: 23. et mandata hoūm docere et recipe in religoē ē hoībus n̄ d. credere et obedire, q̄ simēl innuit̄ poē obsequum carnale cōciliari commodè satis cum spūali, neq; repugnare xtianismo, ut plures q̄s habeat dn̄os sc̄dm carnem, qq̄ repugnet ut plures habeat sc̄dm spm̄; sz et hoc innuit̄, hanc obedīam restringi tm̄ ad dn̄ium carnale et oēm servitutem, uti ēt hanc obedīam cum carne deponi.

Sed alterum illud δουλεία sc. qq̄ dicat ēt obediam, tn̄ dicit ēt amplius q̄d sc. ex obedīa et obligaoē facere opus dn̄i in bonum et commodum ēus, huc p̄tinet id oē, q̄ servus facere dt̄ et pt̄ ad egregiū bonum rei familiaris dn̄i sui, tenet̄ e. ea agere, q̄ pn̄t dn̄o seu

respū

respu fortunarum s. eg valetudinis, s. et honoris et æstimaois, imo et æa felicitais inservire.

Modg e 1. cum timore et tremore, conf: Crasin Cil: 2: 12. scat a. aliqd agere cum timore et tremore, agere id cum cura et sollicitudine, ne malè agamg. Tremor dicit aliqm reveriam cum anxietate conjunctam, q orit ex timore, ita ut velit obsequ illud ee dre conjunctum cum reveria n tm, ss et cum studio agendi ex bona conscia et examinandi pbandiq ea oia q st meliora. 2. ἐν ἁπλότητι τῆς καρδίας, simplr, et alijs locis inculcat Col: 3: 22. 1. Tim: 6. 1. alijsq locis. notat a. gveniam obediæ externæ et inrnæ, ut ex ajo agant, neq habeant mentem et cor, q Deg abominet, involvit a. sincerum studium oia agendi ad bonu Dni sui juxta conscientiæ dictamen.

V. 6. Hoc patet ex pleniori descriptoe istig ἁπλότητος, oppnr e. illa τῇ ὀφθαλμοδουλείᾳ τῶν ἀνθρωπαρέσκων 1. servituti coram oculis ad placendum hoibg. Ea a. e, qndo norma et instinctg obediæ n e judium de eo q agendum e, et n est studium bonæ conscia et amor Dni, ss insinuare se qbgcunq artibg graæ Dni, idq n ex corde, ss ob fines ppriæ utilitais, is e. q in sinceritate cordis obedit et servit, eandem sibi legem putet ee pscriptam, eademq obligaoe teneri, s. Dng videat s. non, ht e. testem et judicem consciam suam et gsciæ Dnum D. atq qvis captet occaoem, Dno suo ut poit ee utilis et eg commodum fortunarum et honoris respu pmovere, idq oe in ordine ad D. eg obediam spectat in obedia houm, Deo e. servio, qndo hoibg servio scdm vltaem D. et xti, et obsequm q D. Dmg, pstamg et tum, qndo in oi casu et in oi statu id agimg, q judicamg diam pvidiam à nobis postulare, atq adeò, qndo vult ut servi simg houm, vult ut tum ita serviamg hoibg, ut in ipsa servitute simg servi xti 1. Cor: 7. Deg e. e q Dnum et servum facit, et etsi

hæc

Cap: 6.

hæc à pecco sint, et ad vanitatem illam, cui nunc oia subjacēt referenda sint, longanimitas d. tñ in eo gſpicua sit et ordi„ nāo d. ut nemo poſit se subtrahere legitimo dño, cui dia qui„ dia subjecit, neqꝫ murmuret ꝙ d. quidiam ei illi rebellet, qq si fieri pt, ut liber fiat legitimis modis, et cum bona gſcia id ꝙsbet 1. Cor: 7. ſs hoc tñ simul innuit, cum vinculum ꝺꝫ obedie et servitutis sit d. authoritas, nos n pōt ulla authori„ tas huāa obstringi ad faciendum ea, q̄ Christ dño d. tum cessat hoc nobis obedire ut obediamꝫ d. Praeterea cum debeamꝫ in om„ nibus d. obedire, debent ea tendere ad gloām d. et heri in d. et ad d. ut studeamꝫ heros vros servos d. facere, ita e. faci„ mꝫ ultām d. ex corde.

Tertium ē cum εὐνοία benevolia sit 1. cum ultae benefa„ X. 7.
ciendi, optandi et ꝙcandi heris, q. ꝓtinet / quadam dizing / ut oia fiant in bonum dnorum respu ꝓpriis et aſa; tum imprimis ut in Emph: εὐνοία illa gſpicua sit in lucrando dño, eumqꝫ utriqꝫ ex ꝓbate et dño precii et obli, ut particeps fiat boni summi, ser„ vire e. dnis in gemipiscia eorum, ut se ꝙcipient in interitum n amor et benevolia sed odium ē.

Absqꝫ hac benevolia ut illgah, qlis ee debeat et q sancta iterū X. 8.
X. 8. inculcat: quōdo ad d. revocat, et eum vult ee ante oculos ser„ vorum, ut d. et intueanꝫ tq. judicem et simul retributorem ꝓmꝫ, et hinc jam illud mandatum gfirmat, q. qqꝫ portaburg sit boni mercedem ſ. liber ſ. servꝫ à dño: Quo innuit 1. illa oia spectari et dre et pōe ut bonam aliq: Jta a. bona qt. fiunt ex ꝓscripto dei et vero principio et amore dei, et ad bonos fines, sc. ad gservasem et felicitatem huāi grīs, absqꝫ ita Eccliæ, q in mundo ē emolumē„ tum, denicqꝫ ad gloām d. Hinc ostendit bonum illud morale ideo, qa conjunctum ee debet cum bono physico x. ꝓmis, sanē d. e.

e. frustra q̄ri n̄ p̄t, et in obedīa d. (ut Psalmista loqt̄) ē magna merces. Aliter a. d. obedire, et ob d. hoībꝰ revera n̄ ē bonum, neqꝫ et ꝑ id hoī benè, boni opis laus apud d. ē ut legit̄ Rom: 2. nī d. ipso ope et ꝓmij collaōe id apꝓbet. Itaqꝫ ut fieri n̄ p̄t, ut n̄ cuiqꝫ tribuat̄ sedm̄ opa eꝰ, hinc eò solat̄ servos, q̄ ad tp̄s tm̄ servitꝰ duret, et q̄ tp̄s instet, q̄ n̄ amplius futurꝰ sit servꝰ et dn̄ꝰ, ss oēs ex æquo judicandi ab uno dn̄o, apud quem n̄ sit ꝑsonæ acceptio, ss q̄ æstimet tm̄ cor, fidem, spem et charitaēm, et coram q̄ nulla alia dignitas æstimat̄, nī ea q̄ ꝯciliat imago d. q̄ faciat servos æqꝫ hæredes et filios dei et liberos.

Atqꝫ uti vult servos obedire in timore dn̄i et charitaē;
V. 9. ita et dn̄os eodem mōo vult impare: Præcipit Ex. 9. ut dn̄i eadem faciant .i. ut semp̄ revereāt̄ supiorem dn̄um, et dum volunt fieri vltaem suam, eo ipso eꝰ vltaem faciant, et cum id, q̄ hic ꝓcipit, sit ꝯrium ἀπειλῆς comminaōis, patet ēē charitaēm, æqtaēm, benevoliam et huāitaem, et nihil ut vidimꝰ cap: 4: 31, 32. ē ꝯvenientiꝰ creāæ raōalis nāæ, qt e. dn̄i s. heri creāæ st̄ n̄ hn̄t dn̄ium ἀνυπεύθυνον, ss q̄ alti et sint, ē tn̄ q̄ altior ē ipsis, uti Salomo inculcat, et qt. alteriꝰ subst̄ dn̄io: Ipsorum ~~ipi~~ impium eo sensu revera ē servitꝰ q̄dam, qt. norma eꝰ ē vltas dn̄i supioris, et qt. creāæ raōales st̄, eatenꝰ impium ipsorum dt̄ ēē raōale, ut n̄ stet ꝑ raōē vltas, ss d. ꝓceptum, ordo nēitas, utilitas, honestas, d. gloā, aliorumq̄ emolumentum, deniqꝫ egregium commune. Et cum debeat tam dn̄ium, q̄ servitꝰ niti ordine à d. instituto, et ꝯveniens ēē nāæ, q̄ hn̄t dn̄i et servi communem, dt̄ n̄ tm̄ cum raōē ēē conjunctum, ss et cum charitaē, qt. nullꝰ statꝰ, nullaqꝫ dignitas eximi p̄t ꝓcepto amoris d. et ꝓxi, q̄ nitit̄ immutabili schesi

hoūm

Cap: 6.

hoūm ad D. et hoūm ad se invicem. Igr q major ē potia alicꝰ et q major facultas exercendi amorem, eò magis obligatꝫ ad exercium amoris, benfeciam, benevoliam, misericordiam, graam, et q̄ sꝫ similia offia, q̄ meliꝰ pnt ab ijs, q sꝫ Dni et authoritae pollent, q̄ q sꝫ in re tenui, et n̄ nī votis et pcibꝰ pnt ēē benefici, pstari. Atqꝫ uti charitas pxō benefacit tam respū mentis, q̄ cpris, ita Dni id agere dnt, ut servitꝰ eorū, qbꝰ impant n̄ sit tm̄ comparata ad ppriam pmovendam felicitaem terrestrem v̄ ad pompam mundanam, neqꝫ et tm̄ ad commodum servorum, qad victum et amictum, ss ad pmovendam et salutem eam, qtm pote, saltem n̄ debeat impediri in exercio pietatis et religois debito, ss ita hri dnt, ut dum serviunt heris terrestribꝰ, servire et poīnt Dno q ē in coelis, oē e. dnium huaum subordinari dt regno D. q tn̄ illgndm ē, ut n̄ ptextu pietatis et obedia D. temerè servi offium denegent, neqꝫ injusti sint servorum Dni, qndo servos ut servos xtianos sc. hnt, et se gerunt ut Dnos, Deꝰ e. n̄ ē author ἀκαταστασίας, et vult ēē distinctoem servorum liberorum à Dnis, moo oia gjuncta sint cum aqtate et charitate.

Et huic Oriam ēē docet Aplꝰ τὴν ἀπελὴν, minas: minae opponunt benevolia et benignitati, et sapiunt ajum austerum et truculentum, neqꝫ admodum gveniunt cum charitate. In Emph: p minas hoc notatꝫ, q istis, q̄ daximꝰ, repugnat, alias pculd: uti in liberis, ita in servis qqꝫ locum ht n̄ tm increpao ss et castigao, itaqꝫ charitas et aqtas conjuncta ēē dnt cum sapia, et pstat severitas, q̄ ē ad emendaoem, et ad bonum tum Dni, tum servi. Hoc ꝫ notandum ē, Aplm, ne ordinariꝰ modꝰ impandi austerꝰ et crudelis sit qdammao, p quem metu magis q amore cogantꝫ ad offium et obsequm, velle ꝯ ut raoibꝰ, benevoliae argtis ad pstanda debita officia teneantꝫ servi.

Hoc

Hoc Ceptum gfirmat rae à dño deiqs judic petita, vult
heros memores ee dny in coelis, apud quem n ê προσωποληψία:
Eo ipso 1. jubet agnoscere suam dependeam à d. qb. nemo agno,
scere pt authoritaem d. qn agnoscat d. servare et pdere poe
Jac: 4. neqs hoc, qn agnoscat se in d. ee, moveri et vivere Act:
17: 28. alqs ita vam suam et bona sua unice dependere à dei
arbitrio, penes quem sit miserum a. beatum facere tam dnum q
servum. 2. ut agnoscant dependeam moralem, iba ut impent el
dnium exerceant sedm voltaem d. et ipsorum impare sit servire
d. x q emptant, agere dnt, ut in emptis ipsorum gsticium sit
d. impium, utqs d. ministrent ad bonum, uti Aply loqr Rom: 3: 4.
3. ut humiles sint, neqs se extollant et efferant, tq q jus alig
in alios habeant q ipsis n sit gessum, ut Xtus Pilatum Joh: 18:
eo revocabat, q n Xti ptaen, nn q illi coelitus data sit, q n
diutius quemq impio suo frui pe q d. velit, is e. ê q dynastas
potentesqs dejicere pt et humiles extollere Luc. 1: 52. 1. Sam: 11:
7, 8. Ps. 113: 6. alysqs locis. Hinc faspis hoc inculcat apud Jobn
Deum ee illum, q gservet impium et ghineat pplos in offis; Eq ei
explm statuit in Nebucadnezare et alys saltem ad d. habitum
mors aq pede pulsat pauperum tabernas, regumqs turres. Itaqs 4.
eo ipso Aply jubet dnos et impare cum timore et tremore, ut po,
testas ita utanh n abutanh. Denigs 5. ut cogitent se judican,
dos ee, et eadem fore sibi dandam exercy ptatis sibi à d. gessa,
fervq e. dno eadem dt reddere q eorum q egit.

Et hoc judium urget ab eo, q n sit προσωπολεψία apud d. q fe.
à d. ubiqs removeh Act: 10. Rom: 2. Prosopolepsia, qndo à Deo
removeh, n, fcat Deum n distinguere psonas à psonis, revera e. dey
novit suos Ps. 50. eorumqs majorem ht eadem, q judium d. satis
innuit Jud: x. 1. malos et bonos distinguere dt, ut recte judicet;
Xtus et suas oves curat, p suis orat et n p mundo, et q dt ey grus alia,

q

q̄ tota Scr̄a inculcat. Sed eo ipso innuit, d. n̄ judicare scd̄m externa q̄dam, in q̄bꝰ hoēs ꝓtium statuunt, ſ3 d. cor ſcrutari, et in hoē æstimare imaginem suam et gloām suam, et in opibꝰ suis id tm̄ amat q̄ ſpectat ad gloām suam, & nihil in hoē aliud q̄ veram pietatem æstimat, et hoc solo nōe alios alijs ꝓfert, et eo ipso notat, q̄ n̄ sit aliꝰ alio ipsi gratior, q̄ sit Rex a. Princeps, ſ3 p̄ bona opa, amorem ſc. d. et ꝓxi, q̄ q̄ noſcamꝰ dn̄um, ut post ꝓpham monet Aplꝰ, illud discrimen, q̄ ē inr̄ hoēs raōe ordinis à d. instituti, q̄q̄ observari debeat in hoc mundo, et totum illud ſchema transit, eꝰ post hanc vām nulla amplius raō habebit, tum e. id saltem ſpectabit, an sint filij d. eꝰq̄ gerant imaginem. Hoc e. mxum intensivum ē, ut heri exerceant charitaēm æqtaēm et benignitaēm, si cogitent se à deo judicandos ēē, apud quem n̄ prosoplepsia.

Cap: 6.

Postq̄ ita Aplꝰ varia ꝓscripsit offia fidelium mutua, nunc ea ꝓponit, q̄ hostes faciunt illis necaria, id e. docet, qōo sit cum hostibꝰ xti et Eccliæ vivendum v. 10. et seqq. Transitum facit p̄ formam το λοιπὸν, q̄ supē, ut innuat raōem suam ad finem tendere. Et ꝓtereà hoc ꝓter priora ſedulò et ad ajum revocandum ēē, ne q̄s putet, se in regnum xti intrare, v̄ in eo manere pōe sine afflictoibꝰ et lucta, n̄ tm̄ cum ꝓpriâ carne, ſ3 et cum tentaoibꝰ mundi et dbli. Ipsam miliam describit 1. à militibus q̄s vocat fres suos. 2. ab ipsorum q̄litaē q̄ ē fortitudo in dn̄o. 3. ab armis, q̄ st πανοπλία τȣ̃ θεȣ̃, q̄ dein describit Aplꝰ distinctiꝰ q̄ad varia arma. 4. ab ipso certamine 5. ab hostibꝰ. deniq̄ 6. à fine, q̄ ē stare et vincere tandem. 7. oia revocat ad deum ejusq̄ auxilium.

v. 10.

Milites st fres: Fratres illi vn̄r, q̄ ex ijsdem parentibꝰ st nati. Hic a. tales n̄ illgnt, ſ3 q̄ ex eodem Prē, eodem semine, et p̄ eandem virtutem

eandem virtutem renati st ad eandem vam, atq; ita illi, q̄ hnt eandem Prem d. /: ut locuty fuerat cap: 4: 6. :/ q̄ p̄ eos volens regravit p̄ verbum veritatis Jac: 1: 18. conf: Joh: 1: 13. p̄ xbum ex. ut semen 1. Pet: 1: 23. et p̄ xti sanguinem spū efficaa Joh: 3: ita ut habeant eandem naam et eandem d. imaginem, q̄q; ita st d. filij, hæredes et cohæredes xti p̄ regradem ad adoptoem /: de q̄ cap: 1. :/ Quo innixi hanc militiam exerceri et hoc certamen n̄ q̄ regno alieno, sz q̄ regno et hæreditate ppriâ, ita ut eam defendere et tueri oium ex aq̄ interest bq. fratrum, atq; ut in oibz idem ajus et debeat, idemq; studium.

Qualitas ē fortitudo in dno: Vocat hoc ktpiy roborari in dno et potia virtutis ejy. dnum q̄ndo noiat, innuit militiæ dnum et authorem, docetq; illum q̄scribere certamen et certaminis modum. Et q̄ndo vult nos corroborari, facit tum d. potiam, tum ppriam impotiam, deniq; nihilum dij auxilij ejq; efficaam. Et hoc ex gsidera hoc tum d. tum fidelium fle patet. Deum q̄ cogitat, cogitat mentē pfectissimam, atq; potentissimam vltaem, cui nulla res ē impossibilis. q̄ sit omnipotens xpoc. 1: 8. q̄ volendo et nutu suo faciat in et supra terram atq; infra terram et in coelo et ea q̄ velit ps. 115. eo ipso e. q̄ absolutè dng vr, necessè ē ut oia ipsi pareant, nihilq; ejy vltai resistere possit, alias e. alterius vltai et potia subē, neq; absolutè dng ē, ut a. dng sit, necessè ē ut habeat κράτος τῆς ἰσχύος et vires ejy sint sufficientes ad oia ea efficienda q̄ molitur, q̄ Scra solet vocare manum fortem et potiam ejy dextram metaph: loquendo, q̄ n̄ pt d. tibui ni ejy velle facere sit, et jubere, actu sistere ps. 33. sz de potia d. et κράτει τῆς ἰσχύος locuti sumq; cap: 1: 19. et 3: 10.

In eo vult ee fortes ἐνδυναμοῦσθαι: Fortitudo cum aj dicit habitum, q̄ firmo judio q̄ponit aliq̄d agere, cum contemptu oij boni et mali

q̄ in

Cap: 6.

q in ḡrium oppr, atq dt aj constiam ẽ contemptum ois piculi, oppnq metui ẽ negligẽ. Itq cum hac virtꝰ debeat ẽ rabalis negꝰ ḡfundenda sit cum temeritate ẽ temeraria audacia debet nibi certis principijs, argtis ẽ eis; Tum q temerarium ẽ moliri aliqd supra vires suas, cum stultum sit arduum alig opꝰ aggredi sine ullig fiuꝰ spe. Fortitudinem geriant tum virium fiducia, tum utilitatis spes, tum denigꝰ honestatis ẽ offij rõe. Itaq quiam hõ ex se im„ potens ẽ ad ḡq boni cogitandum, oisq ἱκανότης ḡ ἀπ. ẽ 2. Cor: 3. Jac. 3: ij. cumq sine d. nihil ẽ p d. oia agat inbuibu boni, iterum hoc ajos addit, q cogitemꝰ d. ẽe dnum nrm, ẽ ita ordinasse ut ad tps pu„ gnemꝰ ẽ patiamur ut tandem regnemꝰ vid: Rom: 8. ẽ Jacpig in Apoc. 2. ẽ 3. cap. vincenti debꝰ, undẽ in universum Apli pnunciat legitimẽ cer„ tandum ẽe, ẽ in legitimo certamine spectandum pmium 1. Cor: 9: 24. 2. Tim. 4: 7. qa dnꝰ ẽ d. nõ e nra ptas ẽ arbitrij pugnare ẽ nõ pugnare, ꝑ obligamur ad certamen ḡ jussu, ẽ hae oia sit in„ centiva fortitudinis ẽ ab Apto innuunt, qndo vult nos robora„ ri in dno.

Tertio arma q vult indui, st πανοπλίαν Dei: ois armatura Eph. 6. 11. Dei. Ois ista armatura notat ea oia, q in qvis singulari certamine sit necaria ẽ ad victoriam impetrandam apta, ita ut innuat nullum ẽe piculum ⓒ, qndo d. arma suppeditaverit, neq nulla ẽ arma, qbꝰ si legitimẽ utamur, oia picula vincere poimꝰ, q in enumeratõe illorum armorum clarig patebit.

Anteq a. ea describamꝰ, hostes quaedã contemplandi veniunt, qst 1. Dblꝰ ḡgr prodotaꝰ, tum ἀσχάτ. Dblꝰ notat calumniatorẽ, q qs sit, ẽ cur ipse ita vocet, ex ipso rõe ẽ usu satis aptum ẽ satis q calumniari d. ẽ fidelium opa, is spꝰ, q nobis descriptꝰ ẽ cap: 12: 2. Angelꝰ ille apostata q in veritate nõ pstit, ꝑ eum multis alijs domicilium suum reliqt, hoẽm seduxit ẽ occidit, q nunc catenis ca„

ligis

ligenis gstitch subê dño peccti, abq; adeo q; dño d. el hoim electo-
rum ê accusator el ultor. Illig ℞ respondi in eo gspicua st, q;
veritatem d. retinuit gloam viitutum suarum, impiis q; gspicua
ê in facie J. xti el ope redemptois, dum ℞: ge. id in q ê demonstrão
justiæ dei ℞. injustum opg, acsi d. injustg esset ob meritum alienu
justificans impium, dum opa gsois el fidei ℞. imperfecta traduxit,
neq; adeò commuse digna el fmelia.

Illi tribuunt prædoctiæ x dolu, astutia el fraudes: quòd
rebg aliam induerit formam, prædoctiæ cum gspicua st, ut vid:
cap: 4: 24. igr prædoctiæ ê, quòd q malum p bono pt venditare,
el quòd justiam p injustiã el vicissim. Ita si dblg potit offium
hois, q tenerh ex fœdere ad d. el hoem Jstare, mutare in meritum
ppriæ dectum vel actæ, abq; ita in veram justiam; v quòd hois
gratiam, q p fine Rt sanctificatem, ponere potit, ut q det licen-
tiam peccandi 1 Tom: 2b. el quòd (ut logr Apls) se hoc ellove
mõo transformat in angelum lucis el ministri ẽg in ministros
xti, in ijs ing conspicua st prædoctiæ ẽg.

X. 12. Præterea plenig hostes p ponit negativè el affirmativè:
negativè quòd n st ἀίμα xαὶ σάρξ. Per carnem el sanguinẽ
alligr hoc Hebr. sermone, ita . . . . . notat illum q caro el san-
guis ẽ, q ẽ mundanq, q ẽ hoc, ipsa Scra el ea phrasi ubiq; Matt:
26: 17. ubi Pr in coelis oppr, el sedh hoem illa n revelasse, ita
Gal: 1: 16. ea phrasi docet Apls, q cum nullo hõi gbuerit. Quan-
do Heb: 2. dr xtm carnis el sanguinis participem ee factum,
sedh ipsum humanam naam accepisse. Sed st q putant hisce xti expri-
mi distinctas partes hois, eps p carnem, membrem p sanguinem,
desumpta phrasi ab animalibg, quorum aia ê in sanguine, el q san-
guis gerult: quòd dabah q alabg hoim ad expiacõem, ẽfiguravit id,
q ê veri nois hostia, sc. eam aiam, q effusa ê in remissoem pec-

catorum

Cap: 6.

catorum &q. lybrum, q ẽ sanguinis nõe venit vid: Matt: 20. et 26. in se collata cum Es: 53: 10. qq e. negari nequeat, pbinere ẽ ea ad mortem eptam, revera ea tñ n fuisset ἐν ὀβνῳ ἐνοδίας ni aptata fuisset, ut ita logr, amore dei et xpi, q mentẽ tñ compebit, et sola mens q prie pt pabi ex amore d. et hoũ, sed hoc in transitu. Hic q & carnem et sanguinem hoõ ellgr, q constat carne et sanguine.

Quando a. negat nobis luctam ee cum carne et sanguine, videt id hic negari, q alias ubiqs affirmat, qd e. in Sera N.T. frequentiq, q instare luctam cum malis hõibs, pfecutoribs, seductoribs, mendaciby, et imprimis filio ἀνομίας 2. Thess: 2. qe tota Apoc: certa mina cum varijs hõibs egeuqs ordinis et statꝰ describit, ut taceam eam luctam, q exercenda ẽ fidelibs adᵛsᵍ malos mores, dicta et facta eorum qbcum qxsanq. Igr dubium ee pt, q sensu hoc hic ab stylo negeh. Possemq dicere, hic comparativè ellã dici, ut sensꝰ sit, n tñ cum illis hostibs nobis luctam ee, qs et cum alijs. Cl: Hein sig (qm memini) ostruit hoc cum xpis ultimis, ἐν ἐποχῇ ἐσχάτου, ut sensꝰ sit, n ẽ nobis lucta in coelestibs cum hõibs, qs qqd de ea construẽ sit, ea et hoc incommodum n tollit, siqdem ostenderimq luctam cum seductoribs in ed de rebs coelestibs ee, neqs e. de loco hoc explicari pt, frustra e. Apls docuerit, n ee luctam cum hõibs in coelis, atqs ita et n pt affirmari, q cum alijs istis hostibs in coelis sit lucta. Igr putamq eo sensu commodẽ dici poe, n tñ cum carne et sanguine nobis luctam ee, nisi forte et q carnem et sanguinem lubeat ellgere hoes, q nil ni caro et sanguis sit, plebejos sc. in contradictõe ad eos q in dignitate constituti sũ et rerũ potiunt.

Affirmativè & Cyprus hostes vt ἀρχὰς καὶ ἐξουσίας κοσμοκράτορας: qd p voces illas ellgndm sit, dixim cap: 1: vi. pnt q̃ud: ellgi illi, penes quos ẽ rerum summa, qqs dominant alijs et

prin-

principatum ducatumq; gerunt, qq; ut primi st, imo et cum autho-
ritate et ἐξουσία alijs impant, uti reges, Principes etc. vid: Rom: 13.
Luc: 12: 11. dixit xtus, q dpli eos sint ducendi in Synagogas et
τὰς ἀρχὰς καὶ ἐξουσίας, si illic posteriora st exegetica priorū,
potius illgerent illi, q in pplo Judaico fuerunt ἄρχοντες, et ἐξου-
σίαν habuerunt, imprimis q constituebant synedrium magnum.
Sed cum xtus pdixerit et, q coram regibus sint sistendi, atq; illud
et ψ. 2. pnuntiatum fuit, pmus illic distinctè illgere Gentiles ma-
gistratus: ss ut hoes pnt vri ἀρχὰι καὶ ἐξουσίαι, ita nihil
obstaret, q minus eos hic illgeremus, ni durius videat de hisce
negari, q sint αἷμα καὶ σάρξ, ni forte eo sensu, q n sint com-
munes hoes. Cum ē Scra et aliorum ἀρχῶν καὶ ἐξουσίων me-
minerit, et supra citato loco ostensum fuerit, dblum et eus angelos
eo noe venire, pmus eum illgere, sc. qt. illa et eus angeli dnant
in Gentibus, et p ἄρχας καὶ ἐξουσίας καὶ κοσμοκράτορας
inr hoes ut vidimus cap: 2: 2. qoo sit ἄρχον τοῦ ἀέρος et
Joh: 16. vr Princeps mundi et Apoc: 12. draco x dblus bellum
exorsus ē cum angelis suis ꝯ Michaelem sc. p psecuoes quas
instituit, et q primum masculus ille filius natus erat p Herodē
et postea p Gentiles. Igr qt. mundus hic ob pecca vanitati n tm
subtus sit, ss et pecci dnio et ptati dbli, à q hoo victus fuerat,
q mundi Princeps ppeà vr, ut in Gentibus et hoibus opet effi-
caciter mundanis sc. hinc et ille regnat p eos, qrum impium mi-
nistrat regno dbli. Itaq; hinc ē, q apud Dan: 6. de Principibus
Persiæ et Græciæ legit, q distinguunt à Michaele, et pnt illgi
dblus et eus Angeli, q et in istis regnis regnum exercebant. Itaq;
hic fle patet, qoo lucta dbli hisce verbis poit describi, siqdem
dblus et Angeli eus ob eam ptaem ad Deo concessam, et p xtm et

regnum

Cap: 6.

regnum veritatis demum destruendam, vri pnt ἀρχαὶ ꝛ ptates mundi. ss hoc eò magis ꝯfirmat, si ꝯsiderat, q vocent κοσμοκράτορες tenebrarum seculi hꝰ conf: cap: 2: 2. Col: 1: 3. ste e. patebit, regnum illud vri regnum tenebrarum ꝛ ignoriæ et impietatis, ut supra vidimꝰ. Et sanè dblꝰ p tenebras oppugnat xtm et xtianos ꝛ p mendacia et errores, q tum regnum in mundum habebant tam inr Judæos q inr Gentes, tpre xti e. et xtianismi primi, (ut patet ex hria Eglica) verꝰ Judaismꝰ abolitꝰ erat et clavis cognois occultata, vera justia ignota, vera pietas in externum cultum et hypocrisin ꝯversa, et uno vbo lex et pphæ p stylum Scribarum mendacijs et pjudijs corrupti, hinc cum xtꝰ ad suos veniret ꝛ ad Judæos, et in tenebris luceret lux, sui ꝛ Judæi eam n recepunt. E Judæi nil ni tenebræ erant, paucis exceptis. Et Gentilismꝰ totꝰ tenebris immersꝰ erat, unde Scræ stylo vnr sedentes in tenebris, qbꝰ tn debebat lux Eglij oriri, illis e. d. ignotꝰ ferè erat, et serviebant ijs, q naa dij n erant Gal: 4. mutabant gloam d. in imaginem hois mortalis, et d. in cognioe hre opæ ptium n putabant, erantq traditi in mentem repbam, ut veritaem detinerent in injustia Rom: 1. Et qq ita carebant vera sapia et mundꝰ in oi sua sapia d. sapiam n cognosceret, illa tn sapia mundana mxe sapiam d. oppugnabat, undè Aplꝰ de utrisq annuntiat 1. Cor: 1. q Eglium Judæis sit scandalum et Gentibꝰ stultia, ita ut lucta et n tm cum varijs traditoibꝰ et pversis Scribarum inrptaoibꝰ sit ss et cum Philosophorum Gentilium vani et falsi nois philosophia.

Deniq vocat potentes mundi tenebrarum hꝰ seculi oppositè n tm ad seculum ultimum in coelis transigendum, ss et ad tpra illa

illa nos fecutura, in qby Princeps mundi de throno suo dejici ꝺ
à Michaele vinci debebat, ut ñ amplius eo mõ regnaret, debe„
bant e. ipsi vasa eripi ꝑ ℔m ut potentiorem, sꝫ e. certa tpra
ꝺ vices tenebrarum ꝺ lucis, qmdm ꝺ diei ꝺ noctis, q Apli alu„
dunt sæpiꝰ, ita Rom: 13: 12. ita 1 Thes: 5. ita 1 Joh: 2. ita 2 Pet: 1. ita
tenebrarum, ubi idem exprimit, qndo de Eglium ee testium tpri
bꝰ ꝓpris 1 Tim: 2. ita in Apoc. alisq Scra locis, imprimis
ꝺ apud Esaiam de certis tpribus Gd fore magnas tenebras, sed
pellendas ꝑ lucem Eglij. In istis tpribus tenebrarum Dns exercet
suam ptatem ut Pater mendacij ꝺ tenebrarum ac impietatis,
nam illi ptas data ẽ ad seducendum hoes justo sc. d. judio, ubi
Scra sic docet, undè de ille rex ee ꝺ q. ptatem hic ẽs in lo„
cis, ubi ê regnum tenebrarum; Ita draco in impio Romano
1. ꝑ Gentilismum, sꝫ postea bestia regnum suum tradidit, ꝺ be„
stiæ regibꝰ potiam suam, sꝫ hoc tm ad tps durat ꝺ ẽ ἀπὸ τοῦ
τῦτ, bꝰ seculi.

Porrò ait eos, cum qbꝰ pugnandum ẽ, referr τὰ πνευματι„
τικὰ τῆς πονηρίας ἐν τοῖς ἐπουρανίοις: πνευματικὰ
quam enallagen abstracti ꝑ concreto ꝑ πνεύματα,
sꝫ ñ ẽ necesse, ꝺ ꝓt commodè ait sæpiꝰ, subintelligi aliquod
illgi, ut στρατεύματα, τελεσθήματα ait Cl. Cocceius
vult. Sed qõ ꝑ τὰ πνευματικὰ τῆς πονηρίας illgat ꝺ
qõo eum verbis illis ἐν ἐπουρανίοις gstruat, paulo videt obscu„
rig. Per πονηρίαν illgit ñ tm in gre malitia s. pravitas op„
posita ꝺ rectitudinem v bonitatem ꝺ χρηστότητα, sꝫ ꝺ vis
fraudulia, dolꝰ etc. q ferviunt ad alios nocendum, ipsq maleta„
ciendum; q hic ꝑ πνευματικὰ τῆς πονηρίας illgere pmg ea,
q ñ tam epri ꝑ sui nocent, s. ea q à spribus ut cæcis ꝓficiscunt

ꝺ

Cap: 6.

spm p obto hnt, ita ea, q̃ in tm fidelibꝫ qd eps nocent, fs im-
primis qbꝫ ajus pt corrumpi. Et talia st, qbꝫ ducimur in errorē
raõe illoꝝ ẽ pravos affꝫ raõe vltais, fiydem religio in his
nr̃e gsistat, ẽ recte de d. ẽ xto sentiamꝫ, rectoꝫ erga eum
affecti simꝫ. Igr̃ malia spũ impuroꝝ nr̃e in eo gspicua ẽ,
q̃ oia mala agant, oesꝫ fraudes ẽ dolos excogitent, ut in errō-
rem ẽ p errorem in idololatriam aliaꝫ pecca cupiditent.
Talia πνευματικὰ τῆς πονηρίας in illis oib̃ hæresibꝫ ẽ falsis
dris emunt, q̃s oblꝫ excitavit, ut veram fidem inverteret
de d. xto, ej psona, offio ẽc. de justia vera, de vera sancti-
tate, ẽ q̃ st similia, hisce e. fabulatis tollit xtianismꝫ, ẽ per
hanc Zizaniam obruit ager Eccl̃iæ, ut n̄ põt ferre frꝫ salubres.

Et hoc discretiꝫ pt cognosci, si reliq̃ conjungamꝫ ea p ἐπιγά-
νια ekgamꝫ eas res coelestes, circa q̃s malia illa oblꝫ exercetꝫ:
Quid p ἐπιγάνια ista ekgi debeat, dixing cap: 1: 3. ἐπιγά-
νια ista s. supercoelestia st ea bona dona ẽ res supercoelestes, q̃
ad xtianismum ptinent, ita ad ἐπιγάνια referri pt tum dey,
tum xtũ, q̃ in coelis habitant, ẽ grum throng ẽ coelum, tum
ipsum coelum, qb. πολίτευμα nrum in eo ẽ, idqꝫ ẽ nra pa-
tria ac urbs, ẽ denigꝫ ea loca glorificatiõis ẽ beatitudinis;
ad supercoelestia ptinet xtum coeleste ẽ ea oia, q̃ p xtum de
coelestibꝫ nobis innotescunt, ita q̃ unum simꝫ cum ijs q̃ st in
coelis, ubi vidingꝫ x io. ut habeamꝫ accessum p sanguinem xti
ad thronum gr̃æ, q̃ tum nulla cepta carnalia de reby terre,
stribꝫ nobis dabunth; fs ea tm, qbꝫ erudimur, quo ea tm q̃renda
sint, q̃ in coelis st, q̃ nullum habituri simꝫ terrestre altare,
terrestrem sacerdotem, doctorem, urbem, tplm ac sanctum, fs q̃

pp ἀνακεκαλαίωσιν cum ijs, q̄ st in coelis vi ingressus Xti Cr-
cursoris in coelum, p quem coelum factum ē Hierosolyma, ea
oīa in coelis habeamus vid: Heb: 12: 22. In illis sup coelesti-
bus oppugnamur p maliam Dbli, q̄ndo de hisce rebus movent con-
troversiæ et Xtianorum status pvertit, ut terrestris cultus
reducat, idq p fraudes et dolos, q̄ndo sacerdos in terris, et sacri-
ficium et doctor, et alia ēgmodi q̄renda ēē docet, ut fit in
Papatu. Adde q fideles respu juris, q hnt ad sperandam hæredi-
tatem coelestem, q in coelis, ut Petrus loqt, asservat, oppugnēt.

Hisce ē hostibus vult fideles resistere, atq ita exercere Xtia-
nam miliam et pugnam; Pugna illa variè exprimit, vr πά-
λη lucta, ἀντισῆναι exstinguere tela maligna.

Lucta q̄ndo vr, respicit ad oīs grīs luctas, in qbus unus alte-
rum oppugnare studet et vincere, ss n ē nobis ppositum ea ex
antiqtate plixe repetere, cum aptum sit, qd p luctam hic illgi
debeat. Hoc observari hic satis ē, scari p luctam hanc 1. affm
aī s. hostium inimiam. 2. affm s. actus hostiles. Quoad affm
attinet, ille nitit Grietate, atq ita necesse ē 1. ut p judium
nixum clara et distincta cognioe damnemus oēs errores, qbus v Deus
et Xti gloa et hoīs salus pverti poit; q ptinet ut aīo et pposito
firmo, tum qtm in nobis ē sedm judium illud, n tm cupiamus de-
struere illa, q se Eglio opponunt, ss et oēm occaoēm arripiamus,
ut p veritatis demonstraoem, tum alios ab errore liberemus et
sub obedia Xti captivemus, ss et ut oīa agamus p vireli nra ut ipsi
liberemur ab oī errore, et oī malo affu et pecio, sc. ut p meditatoem
veritatis eousq pveniamus, ut tq. viri rectè de oībus judicemus,
neq circumferamur oī vento drae etc. /uti monuit Aplus cap: 4: 14./

neq

Cap: 6.

regn̄ à nobis aliter regnum mendacij & pecci destrui pt, q̄ p̄ co„
gnoem veritatis, & cum ē in nobis caro pugnet C̄ sp̄m, & q̄
carnem nos sapè ōblg seducat & cupidet in pecca, ad hanc
luctam ptinet lucta cum concupiscijs carnis, de q̄ Rom: 7. & „
Gal: 5: 17. denicq̄ ne nimis ēligi sing, hac pugna quemvis ēria„
nam ut militem in suo loco & stare ſ: gnt occāo & tpg & vires
ad postulaat & patiunt ſ: excitat, ut tum in se, tum in aliis
oppugnet regnum Satanæ x. erroris & impietatis, eo ipso e. q̄
dicit nobis ee luctam, innuit d. ad luctam nos vocasse, hocq̄
ee offij nri, luctari, undè tps hoc, q̄ hic vivimg, comparat cum
agone 2. Tim: 4: 7. aliisq̄ locis, & in universum Apli præm„
tiant brabeum demum in coelo & exspectandum, q̄ in mundi in
terris & tps militem.

Quando distinctig hoc Apli vocat ἀντιτάγας, N. 13. notat N. 13.
oibg viribg resistendum ē, ob q̄ in loco alio posidg & quem tueri
debeat. Itaq̄ nobis id agendum ee scah, ne dimoveamur à fide, cha„
ritate, & Spe, ſs ut firmo ajo & pede ptistamg & oppugnemg eos oēs,
q̄ nos ex loco nro expellere & dimovere studeat. Quo ptinet ad fidei
nra poimg reddere rationem, ἀντιλέγοντας ἐπιστρέφειν, hæreses re„
futare, pecca redarguere, atq̄ oi mō resistere inimicis d. & fidelib.
Sed hac distinctig patescent, ubi de armis eorumq̄ usu dicendum
erit, ad q̄ nos nunc accingamg.

Imprimis tum vult nos resistere in dei mala. de deibg malis lo„
cuti sumg cap: 5: 18. dies mali ſt dies tribulationum & afflictionum, & pat
vii mali, tum respu habito ad malum morale ſ. physicum, v ad
triste v turpe malum; ſt e. dies pecul: mali, quādo impietas in„
crementa capit & hoc mali ſt, ſ. ad joāem alicubi legit, cum
mundo in malo cubat. 2. Tim: 3: 13. πονηροὶ γόητες grum

rad

rão plixè hic describi, ed sanè malo peccei, qndo ad id tendamur, seriò resistendum ē, idqꝫ agendum, ne cum malo mundo, communem hdes, mali fiamꝰ, ſꝫ nos servemꝰ puros ab ingramentis hꝫ mundi neqꝫ in eadem peccandi licentiam nos effundamꝰ. Non a. uno modo peccamꝰ, peccamꝰ tam perverso sensu ēt judāo de deo, q̄ prauo affu ēt tam prauo affu, q̄ pravis dictis ēt factis. Igr resistere dmꝫ tam errori in judāo, q̄ perversis affectibꝫ ēt operibꝫ.

Sed cum hmāa nāa abhorreat ab oī afflictōe ēt miseria, eaqꝫ sit vis afflictorum, ut ad eas vitandas hōo ēt ſle veritatem abneget ſ: ut Xꝫ docet Matt: 23: 21.: hinc Xpi ō monent imprimis, cavete ne ꝑ instantem pseudoem aj decidant, ſꝫ ut in adversis rebꝫ fortia opugnent pectora, idqꝫ agant die afflictois, ut ex certamine salvā ēt incolumem auferant mentem, atqꝫ ita vult illos intuendo bra, bium, q̄ coelestis vocāo pollicet nihil judicare, neqꝫ adeo afflictōes hꝫ vīa comparari pōe cum glōa filijs d. parata, atqꝫ ea cognitōe incitent, ut ōia agant q̄ ad salutem requnt, obtineantqꝫ tandem victoriam hostibꝫ fugatis, q̄ Xpo ē stare ēt stadem suā tueri.

N. 14. Quomōo a. armaturam d. induere debeant, ēt qbꝫ armis uti, speciatim dehinc docet. 1. vult Xpꝫ cingi lumbos veritate: ſt q̄ putant respici ad id, q̄ commemorat in prima celebrāde paschatis Exod: 12. cui qq ōdicere nolim, puto tn simpler hac referri pōe ad communem usum, q̄ ēt in bello ēt extra bellum obtinuit; Notum ē pplos orientales talaribꝫ vestibus fuisse indutos, q̄ tum in itine re ēt cursu, tum imprimis in bello impedimento erant, ni cingu, lo adstringerent. Itaqꝫ cingulorum usꝰ hic erat, ut tum vestes constringerent ne impedimento ēent, tum eadem opa firmarent lumbi ēt ēps, ut majori robore agere possint, q̄ agenda ſt, vis e. ppris in pugna, cursu ēdc. pendet imprimis à robore lumborum. Per lumbos igr id tligimꝰ, in q̄ ē mentis robur, hinc Petrꝰ loqꝫ

de

de lumbis mentis. Certum & ē, opa mentis pficisci mxē à vltae eamq ee principium oium actoum, in qbs locum ht judium et electio, ss n ming certum ē, vltais oē robur, oemq rectitudinem opaoum vltais pendere à cogniois et illctus luce, tum e. demum vltas rectè agit, qndo ita agit, ut id, q agit, agendum ee clarè et distinctè illigat, bonitas & oium actoum raoalium indè aesti„ manda ē, si gveniant cum sua normâ ꝛ vltae dei, eam a. do„ cere illctus ē. Atq ita nunc fle ē illgere, qoo veritas tq. cin„ gulum cingat lumbos mentis, eamq ad cursum, pugnam et la„ borem aptam faciat.

Veritas qd sit in supioribus plixè docuimus et latissè patet, qt e. res st et rerum ad se invicem scheses, atq inr se ordines, tot st veritates, veritas e. ē id, q de qcunq re verum ē ꝛ res ipsa qt. verum hoc v illud ē. Igr veritas in d. ē, qa d. is ē q ē, mens pfectissa, oium rerum Creator, gservator et rector, et sic porro in caeteris. Veritas ē norma veritais cogniois et judij, ut e. rectè cogitemus et de rebus judicemus, necesse ē ut ita cogitemus, uti gvenit ipsis rebus. Porrò veritas cogniois et judij norma ē rectitudinis dictorum et factorum, q in eo gsistit, si dicta et facta nra gformia sint cogniōi n tm nrae et nro judio, ss et ipsis rebus, ita necessè ē, ut rectè de d. cogitemus, q in d. verū ē, posito e. d. ee mentem, eamq oisciam et oipotentem, n pt tam pversa cogitao ee q q cum nobis repsentemus v ut eps, v ut igna„ rum alicus rei, v ut impotentem, hinc ~~[illegible]~~ iterum rectitudo dictorum et factorum circa d. pendet à conformaoe eorum cum ea„ dem veritate q ē in deo et scdm judicium rectum, Ex: gr: deus ē Creator hois, eoq noe dnus ē, & ex pscripto eus vivendum ē rectum & ē id tm, q fit scdm voluntatem dei.

Hoc

Hoc ꝙ si ad aiũm revocemꝰ, ꝑle nunc patebit, qõo veritate tq. cingulo lumbi mentis constringantꝫ: Hoc fit ꝓculd: 1. q̃ndo veritatem cognoscimꝰ, imprimis eam, cꝰ cognio necaria ē ad pietaem salutemqꝫ, et cui conformari dnt eæ raões q̃ cum salute connexæ st, ut loqꝫ Aplꝰ cap: 6. ad Heb. q̃ ē veritas in xto, uti vidimꝰ, ni e. cognoscamꝰ veritaem, et in veritae d. et xtm, et opa viasqꝫ dei, et mysteria salutis, deniqꝫ nos ipsos, et offium nrũm erga d. alios hões et oes res d. fieri n̄ pt, ut d. rectè amemꝰ, colamꝰ, et ut xtm, ut pfectam salutis caam fide amplectamur, a. ut qcq horum, q̃ agenda st, rectè agamꝰ. Sed 2. n̄ ois cognio veritais ē id, q̃ cognoscitꝫ nexꝰ veritatum, ut eam cognoscamꝰ ita, ut in alijs veritatibꝰ connexa ē, et in ea schesi ad eos res cum qbꝰ connexõem ht hæc illave veritas, ut ita ex veritatibꝰ cingulum q. indivulsum conficiatꝫ, q. catenæ instar cohæreat ∴ sermo veritatis dt in nobis habitare cum oi sapia et prudia spuali. 3. ut ita veritates cognoscamꝰ, ut cogitaões nræ constringantꝫ, ne varijs dubitatoibꝰ et fluctuaõibꝰ circumagamur /: vide cap: 4: 14.:/ ss ut firmum sit judicium de veritate, ita ut oes raõaões vanas supemꝰ ꝑ cognioem veritais. 4. ut cogitaões oes nræ in unum colligantꝫ ∴ ne varijs obtis ss uni necario inhæreamꝰ, bonum e. unum ē, bonum summum unum ē, via ad illud una ē, unꝰ deꝰ, unꝰ Mediator d. et hoũm, una fides, unꝰ verꝰ amor d. et ꝓxi, una spes etc. uti vidimꝰ cap: 4. Itaqꝫ in unum illud et ad unum illud constringi debent cogitaões oes ꝑ veritaem, ut ad unum scopum et finem, scdm unam normam oia dirigantꝫ 5. Hoc vult ut veritas nobis robur det, ut oium virium contentõe ex ꝓscripto veritais laboremꝰ et pugnemꝰ, et ꝑ veritaem tandem oia impedimẽta vincamꝰ, veritas e. apta ad id ē, ut mentem aptam faciat ad laborem, cursum et pugnam, si rectè cognoscatꝫ et ametꝫ eo q̃ di-

Cap: 6.

diximus modo, qui e. veritatem in Christo novit et Christum in veritate, et secundum veritatem amat, is proculdubio eo ipso vincit omnes dubitationes, nec non mundum vincit, veritas e. docet vana et evanida esse, quae in mundo amantur, Christumque solum esse unicum bonum, omnisque boni fontem; veritas in Christo utique est id, quod homines aptos facit ad pugnam, sed non tantum in dubitationibus nostris, sed in fraudibus et mendacijs adversariorum, ea e. tantum per veritatem refutari possunt; veritas in Christo eo ipso, quod est ea veritas, quae mentem insatiabili boni summi desiderio accendit, et flagranti amore, eo ipso inquam homini robur dat, quod potest omnia vincere. Sed patescit hoc nunc distinctius, quia ad varias partes extenditur, sed nimium labor nostri excresceret. Potest hisce addi, veritatem et posse sumi oppositè ad hypocrisin, ut notetur animi integritas, sine qua nec placere d. nec quicquam recte percipi potest, et ea facit ne vagentur cogitationes et desideria, sed ut conjungantur et constringantur, atque id unum agamus, ut deo et veritati eius nos rectè conformemus, in omnibus unum servantes cingulum, eundemque scopum, neque nunc deo, nunc mundo et concupiscentijs nostris placere velimus etc.

2. vult indui thoracem justitiae. Thorax tum certam corporis partem, tum armaturam, quae ea defenditur, notat. Eam sc. corporis partem notat, quae est à collo ad umbilicum, vel ut alij à cervice ad femur; Atque hinc cum lorica eam partem cingat et defendat, thoracis nomen et apud Graecos venit, servit & peccatori muniendo et tuendo contra tela et ictus, sed ut ostendamus quomodo justitia pro thorace sit, necesse est justitiae huius animo brevem formare ideam.

Justitia & dicit eam operum rectitudinem, quae consistit in eorum cum jure convenientia, ita ut justitia dicat conformitatem operum cum jure atque cum legibus, quibus quivis subest s. natura s. alterius arbitrio quae est comminatione et promissione sancitae sunt, hinc jus illud petendi et

exspe=

exspectandi pmium et pmissões legis, vr justia. Sed justia illa /: nam varia e justia hois :/ e et imputata s. dei ut Aplus loqtr Phil: 3: 4. Justia ppria reqrit pfectam oium legum observiam neqs cuiquam jus exspectandi illam datr, et petendi pmium, ni q pfecte obediverit. Sed justia, q in peccore e, et sola eum justum constituere pt, varie considerari pt 1. in ipso sponsore, atqs ita notat satisfactois et lytri eum valorem, ut judici sedm postulata eus plene satisfaciat, atqs adeo si pfecte conveniat legi, cui subtus e et se subjicit sponsor. 2. vero inde nascitr sponsori jus petendi pmium sibi et suis pmissum. Sed dein in ipsis reis, atqs ita notat 1. Eam opum ipsorum cum condioibus, sub qbus pmittitr commuo xti et justia eus, conveniam, q e in vera homologia. 2. q ipsis nascitr ex commuoe xti et justiae ejus.

Hinc E qd p thoracem justiae illgatr, et q qlisve justia p thorace sit, fle e dijudicare, pculd: peccor se ppria justia & accusaões legis et adversariorum, & sanctitaem dei et justiam tueri n pt, neqs p eam avertere ullum telum, nam ea cadit, cum destituatr ea rectitudine, in q justiam ee diximus, atqs adeo jure et ad vam. Itaqs ex stylo S. Scrae illgnda erit v justia xti v ipsorum fidelium ea, q ipsis inhaeret, v utraqs, q posterius nobis ad plenitudinem sensus placet. Justia sponsoris eo ipso, q sponsoris e, eo ipso, q sedm postulatum judicis p eam satisfactum e dixai ὡματι legis, reos, p qbus solvit xtus, a reatu liberat p substituoe sponsoris in ipsorum locum, et p sponsoris poenam, poena ab ipsis reis aufertr, n pt e. amplius lex ad poenam postulare eos, p qbus sponsor satisfecit. Itaqs in illis nulla condemnao amplius ee pt

Cap: 6.

pt, et justia sponsoris, q declaratum e eum satisfecisse, e ipso-
rum justia. Itaq si lex q eos telum pjiciat, justia illa, q
e in satisfactoe xti, illud avertit; Itaq illa justia, cum
ipsi xto e p lorica et cingulo Eph: 2: 5. tum suis, sz qt. inde
et jus accepit xtus, n tm p se, sed et suis petendi pmium, oia
argta, qbus aliàs pbari pt, peccorem n hre jus ad vam, p hoc
jus refellunt. Atq ita necario oe telum atq instrtm, q pt
adferri q eos in judio, q xti st, vi hus justiae et juris condem-
nari debent Es: 54. sz hic pculd: agit de eo, q se fideles ipsi
defendunt et tuent. Itaq n e dubium, qn requrat ut illi se
ea justia tueant, ut certis argtis pbare point sibi et alijs com-
petere illam justiam, ideo necessè e, ut adsit adjudicata et im-
putata justia illa, atq illud jus; hoc fieri n pt, ni ijs condioibus
se subjungant et subjiciant, sub qbus pmittit commuo xti et justia
eus .:. ni legi Eglij adstipulent p ὁμολογίαν fidei, atq hinc
fide demum justificent Rom: 5: 1. .:. fidei actum demum sequtur
sentia illa, p q immunes ab oi poena et gsortes vae aae decla-
rant. Igr justia inhaerens, q orit ex opibus fidei, et gsistit in
eorum gvenia cum lege fidei, cum sit argtm juris nri et commu-
nionis cum xto et justia eus, ea inq p lorica e, qa qndo nos
ipsos examinamus et examinamur, ijs tq. documentis pbare pmus nos
ee in xto, adeoq in nobis n ee condemnaoem, si conscia, v lex, v
ipse judex accuset nos, et reos condemnaoes pnuntiet, fieri n pt,
ut id refutemus, atq adeò nos defendamus q ea tela, ni pbare pos-
simus nos ee verè fideles, ee in xto, hoc verò pbare n pmus, ni
argto charitatis et bonorum opum ut plixè docet Rom: 8. Gal: 5.
Jac. 2. Itaq illo sensu justia illa p lorica e, oes e. falsae drae,

drae q̄ Eglio repugnant ex drā de hac justiā Xti et fidei pnt re-
futari, neq; ullꝰ error certè pt refelli, ni ope drā de justiā
Xti et justificaōe p eam, atq; ita oī mōo justiā ē p thorace,
q̄ ipsum cor et pectꝰ munit, ut q̄ ē vā fons, et si pars illæsa
maneat, reliq̄ vulnera n̄ sint ita lethalia.

Veritate e. uti vult lumbos mentis cingi, ita eos vult in-
duere thoracem justiā, ubi 1. notat veritatem ꝑpetuam inqsi-
tōem et meditaōem eo fine, ut sedm veritatem cogitaōes et desi-
deria uniant ad amorem et obediam unici boni et Dni ac reve-
rentiam unius Patris. Ita posterius notat rectum usum justiā
Xti imputatæ, et exercium ꝓpriæ eꝰ, sc. q̄ ē in rectitudine opum
q̄ fiunt sedm Eglium p fidem et charitatem, in utraq; e. stabiliri
et confirmari dnt fideles sedm Esaiæ monitum. etc.

V. 15. Tertiò ē pedes induere ἐν ἑτοιμασίᾳ Eglij pacis. Hic ꝫ
calcei s. caligæ, et ut Græci loquunt κνημίδει inr arma refe-
runt, notum e. ē ex antiqtate fuisse et calceorum et caligarum et
κνημίδων usum militarem /: vid: et 1. Reg: 2: 5.:/ apud Latinos
Græcos et Hebræos, usq; a. is fuit, ut pōent firmius stare, unde
notatum ē ab alijs plerumq; dextrum pedem ita indutum fuisse, nudo
manente sinistro, qa in congressu pes dexter antepnr, isq; impri-
mis firmari debet, fortè et ne ꝑte lædat. Hoc ꝫ cum videat extra
dubium ponendum, calceos usum militarem habuisse, /q nunc n̄ plixius
ꝓbabimꝰ/ videndum ē, qōo p calceis inserviat ἑτοιμασία εὐαγγελίου
τῆς εἰρήνης.

Euangelium qd ex supioribꝰ notum ē vid: cap: 3: 6. qd pax sit,
vid: et cap: 1: 2. et 2: 14. Est Eglium pacis, qa in eo n̄ tm mani-
festat consilium grāæ s. pacis inr Patrem et filium, ss et executio,
dum

Cap: 6.

dum docet, actu causam inimicitiae sublatam esse per reconciliationem actualem, quae est in satisfactione Christi, unde sequitur pax conscientiae in iis, qui certis argumentis sibi eam reconciliationem applicare possunt per fidem, atque adeo qui reconciliati per fidem, pacem habent apud D. Rom: 5: 9. 10 qui deum cum fiducia possunt alloqui ut pacis deum, et ab eo ut pacis D. omnia, quae sunt ad veram et pietatem necessaria, precari 1. Thess: 5: 23. Heb: 13: 20. sed inde oritur et pax propterea de qua egimus cap: 2. dum Ecclesiam annuntiat deum unum esse non tantum Judaeorum sed et Gentium Rom: 3: 29. omni modo Ecclesiam pacis.

Illi nunc tribuitur ἑτοιμασία: quod illa vox sciat, in eo non conveniunt eruditi. Apud Graecos authores vox ἑτοιμασία notat preparationem et destinationem, atque ita et saepe S. Scriptura utitur, hinc est, quod pro promptitudine multi sumant, et hinc Ecclesiam pro Ecclesiastico s. annuntiatione Ecclesiae sumunt, illigantque promptitudinem annuntiationis Ecclesiae, quae promptitudo sit calceorum instar. Alii vero /: inter quos est Alexander Morus :/ et Gaurenus :/ observarunt apud LXX. interpretes vocem ἑτοιμάζειν respondere Hebr. . . . . et sciare firmitudinem et fundamentum, ut multis in locis videre est, ut Ψ. 93: 9. etc. hinc Ex vertunt ἑτοιμασίαν hoc loco per basin, fundamentum et firmitatem, ut sensus sit, quemadmodum in militia calcei, caligae et κνημίδες eo faciunt, ut milites firmius stent, ita Ecclesiam pacis esse in Christiana militia pro fundamento, quod firmet fidem. Sed quicunque modo sumatur, s. pro promptitudine annuntiandi Ecclesiam pacis, s. pro fundamento, utrumque quadrat, nam nihil utique magis facit ad fortiter pugnandum, quam firmum et serium propositum annuntiandi Ecclesiam pacis, et vivendi secundum Ecclesiam pacis, qui e. cognovit Ecclesiae pacis veritatem, persuasus est, illud esse ipsius dei verbum et eius fructum esse pacem cum D. aeternam, qui e. fieri potest, ut qui hoc propositum con-

concipit, se, ut pacem cum d. habeat, lubens in subiecial oib⁹ mun-
di malis, ipsiq⁹ morbi, q̄ppe ꝺ tam in pace hinc abiturꝰ ē. Porrò
q̄ ex amore d. ꝺ q̄si se accingit ad annunciandum Eglium pacis
firmo cum ꝓposito, q̄ nihil fructo rei, quo fieri pt, ut in judicio
gloam d. ꝺ salutem q̄si ē ꝓmovendam p annunciacem Eglij, ꝺ
cum vꝝ ⁊ diserimine, ꝺ cum bonorum jactura; abq⁹ ita pt p
complicitudinem Eglizandi pacem commodè verbi. Sed si p fructm ꝺ
firmitatem verbamq⁹, optime ꝺ hic quadrat, legem fieri n pt, ut for-
liter pugnemq⁹ ꝺ stemq⁹, ni pedes mundi sint fructo ꝺ firmitatꝭ Eglij
pacis, legem oīs fortitudo ⁊riana nihil Eglie pacis tq̄ fundo, sum
Eglium ē. pugnamq⁹, illud ē. medium pugnandi, ꝺ hostes, ꝺ exitum ac
ꝓmium ostendit pugnæ, abq⁹ adeo facit fortes. Denique si cum q̄dā
velim respicere, q̄ faciat calcei, ut in locis glabrosis ꝺ vijs pe-
trosis commodè sine impedimento ire possim. Eò ꝺ facit tum ꝓmpti-
tudo annunciandi Eglium pacis, tum firmitas Eglij, nam Eglium eo
ipso, q̄ ē Eglium pacis ꝺ pacem cum d. ꝺam frondet, ꝺra dura ꝺ
molesta ꝺ turpia facit mollia ⁊ suavia ꝺ læta, imo ꝺ, dum annun-
tiamq⁹ alijs pacem ꝺ viam pacis, eo ipso ꝺ fle vincimq⁹ resistentes.
Abq⁹ ita ꝺ mõ ἐτοιμασία Eglium pacis ē q̄ calceis ꝺ caligis.
Igr ea indui pedes dnt ꝛ ferium ꝓsidium nimis certis argtis,
capiendum ē de annunciace Eglij pacis, ꝺ opa danda, ut ꝺ nos
bis q̄ fundo ꝺ firmitate pedum nrorum sit, atq⁹ dura mollia faciat
ut ita alacri ajo pugnemq⁹ ꝺ stemq⁹ hostes.

X. 16. Quarto imprimis commendat clypeum fidei, q̄ dicit ꝺa ignita
tela Sathanæ pōt exstinguere. Negrò scutum fuit oblongum
ꝺ latum, ut totum eps post tegere ꝺ ꝺa tela averbere ne hoem
ferirent.

Fides q̄d sit in superioribꝰ abundè fabis dictum ē, verbo, est vera
illa ὁμολογία, q̄ verbo Eglij ꝺ fœderis gratæ ex ajo quod oēs par-
tes

tes adstipulamur, tam quad dogmata sc. q quad precepta, tam quad promissa q quad mandata, ita ut in fide sit illud q Aplus dicit Rom: 16: 17. obedia ex corde erga typum dræ, ita ut p illam tradamur & illi conformemur. Cap: 6.

Quando E dicit clypeum fidei, illgit fidem, q sit p clypeo, et qndo dicit eam ee sup v pter oia, v insup ut Beza vult, assumendam, eo scat, v q fides pcipuum sit, et à q reliq pendeant, v q reliq oia in fide et p fidem demum talia sint, ita ut fides in oibus istis.

Hoc vero fle patet, si illgamus qnam sint tela ignita Satanæ, et qoo fides q ea tq. clypeus sit. Telum instrtm fuit vulnerandi et necandi; ss cur ignita tela vocent, id obscurius ee videt. St q n incommode hic referunt, ac si illgerent tela venenata, q ignita dici pnt, cum venenum devoret et agitet carnem instar ignis, atqs ea raoe tq. ignis eps adurat; v ignita tela vri pnt, qniam motu pjecta incalescunt; v denique ab effu, qt. vulnera q telis fiunt in epre huao fle ignem gcipiunt, epsqs q. in flamam redigunt.

Satanæ E qndo tela tribuunt, eæ artes, eaqs opa, qbus hoi nocere et vulnus infligere studet, illgnt; pculd: et tela vnr à vi nocendi, tum q q. è longinq, atqs ita dolo pjiciant et imprviso feriant

Hæc E tela fidei clypeo avertunt: Fidem si spectemus raoe veritais credendæ, qndo eam p fidem et assensum cognioe clara et distincta certoqs principio et judio nixum amplectimur, ea facit aptos et ad tela avertenda et repellenda, q qad dram in nos gtorquent, ut errores, mendacia, hæreses et fraudes, q adhibentur in torquendis Scris, ita ut fides, qndo ita in nobis radicata e, poit docere, cui, cur, et qd crediderimus, atqs adeo eus raoem reddere postulantibus, uti Petrus loqt. Itaqs p eam refellimus gdicentes

atqs

abqꝫ ἐπιτρέπομεν. Ex: gr: tela Satanæ fuerunt, qbꝫ dignitatem ꝺ̄ꝺ̄ ꝺ̄ꝑtatem ✠ti impugnare voluit, ex Jo. hæreticorum stropha, q̄ ☉ ꝺ̄ꝑtatem ✠ti inventa fuerunt, ea refellere ꝓt ēs, q̄ in πίστιν, Hoseæ fidei dicere ꝓt, tu es filius Dei vivi Matt: 16: 16. ꝺ̄ q̄ noverit eum ē verum illum ꝺ̄um, q̄ quem oīa facta ſt, ꝺ̄ q̄ sup oīa benedicēdus in ſcula. Ita rāōe justificāōis fide apprehendimꝰ justitiam ✠ti, ut q̄ eam justificemur, ꝺ̄ justitia ✠ti nobis imputēt, ꝺ̄ hæc efficax ē ad eos exo-
res refellendos, q̄ ☉ meritum ✠ti ē vērum, q̄ indè nobis nascēt jus pe-
tendi ꝺ̄ exspectandi vām ām, fatēmur, quōd fides gloriari ꝓt eo mō, q̄ legimꝰ Rom: 8: 31. abqꝫ ita in cæteris, q̄ q̄ partes explicare nimis oprosum ē. Rāōe mandatorum fides dicit q̄mptum ꝺ̄ serium ꝓpositum fidēi oīa opera Eccl̄iæ vivendi, abqꝫ adeo in Empſi dicit q̄ꝫ ex-
ploratōem ꝺ̄ vōluntatis, ꝺ̄ deniq̄ dicit amorem, abqꝫ ita efficax ē ad oīa tela Satanæ, q̄ mores vīos ꝺ̄ sanctitatem lædere ſnt, refellē-
da, q̄ e. cogitat, q̄ fiēri ex fide ſit, ꝺ̄ cæcum ē, ꝺ̄ ſedulò agit, ut illgat cui hoc illudve agat ✠ fiāt, abqꝫ ita videat ✠ exploret quo accuratè ambulandum sit fidei d. vōluntatem /: ut videmꝰ cap: 5:/ ēs fiēri ea agit, q̄ ✠ mali hoēs, ✠ mali mores suadent, ✠ ad q̄ concupiſcētia carnis stimulat, a. concupiſcētia oculorum a. pompa vīæ, neqꝫ ea q̄ ꝓ phantasmata ꝺ̄ cogitāōes malas Dēus suggerit, ſs tentāōibꝰ ꝺ̄ oībꝰ, abqꝫ ita Dēus resistit 1. Pet: 5: 9. ꝺ̄ si fiēri
cuōes ꝑ instrumenta Satanæ excitārī, neqꝫ hīc deficiunt, quam fides radicem ꝺ̄t, ſs mori malunt, q̄ fiēndum ꝺ̄ volendum ☉ Dei vōluntatem ꝺ̄ ✠tum peccare. Verbo, fides, dum ꝺ̄ agit, ut Deo obediat, explorat ēg vōluntatem, eamqꝫ opponit oībꝰ tentāōibꝰ, cum Deo idem volens ꝺ̄ nolens, etsi oīa patienda ꝺ̄ amittenda sint, cum e. judi-
cem verēt, q̄ ejus ꝺ̄ ajam ꝓdere ꝓt in Gehennam. Quod verò attinet ꝓmissōes ꝺ̄ commināōes, quōd eas vi veracitātis Dei co-
æta obsignat fides, ita ꝺ̄ ut oīa tela, qbꝰ ✠ rāōe ꝓmissōum

✠

v̄ comminaōum nos in errores ducere studet Satanas, refellere p̄t, ut Ex: gr: si suggerat n̄ tantas lætias fore v̄ nullas fidelium post hanc vām, eumq̄ insanum pnuntiat, q̄ spe incertorum et futurorum bonorum certa et p̄sīa amittant; Fides illud Pauli opponit, novi cui crediderim, et q̄ potens sit depositum meum servare. Si p̄suaderi velit peccum n̄ tam miserum facere, atq̄ insusurret illud, qmdm Evæ, n̄ moriemini; Fides d. ut justum judicem intuet, q̄ oīa opa in judīum adducturꝰ sit, ut cuiq̄ reddat scdm opa sua s. bona s. mala fuerint, atq̄ ita p̄ fidem mundum vincimꝰ 1. Joh: 5. et nr̄am carnem et Satanam et oīa. Etsi ē tela Satanæ ignita sint et veneno infecta, p̄nt tn̄ hoc clypeo exstingui, cum fides, dum ad bona opa hoēm aptat, ꝯ mala armet, atq̄ ita q̄ndo d. fidem dat, tum demum fit clypeꝰ nr̄, q̄ oēm timorem expellit Gen: 15: 1. Sed et fides tq. clypeꝰ assumendꝰ ē sup oīa et in ijs oībꝰ, q̄niam sine fide nec lumbos veritāe cingere, nec thoracē justīæ induere, nec pedes firmitāe Eglij pacis calceare, nec gladiū spꝰ, q̄ ē verbum d. nec galeam salutis accipe pmꝰ neq̄ assumere, p̄ fidem oīa illa fiunt.

Quintò commendat galeam βωτηρίου: Qualis armatura fuerit ex voce Græca p̄ se patet, dum e. περικεφαλαία vī, notum ē eâ cp̄t cinctum et munitum fuisse ab ictibꝰ et telis. Fuerunt Galeæ ex varia māa, q̄ investigare accurate Philologi sit. βωτήριον scat v̄ salutem, v̄ salvatorem, ut q̄q̄ latina vox salus, obtinet e. ut eos, q̄bꝰ salutem nr̄am acceptam ferimꝰ Latinè salutem nr̄am vocemꝰ, atq̄ eo sensu videt usurpari apud Luc: cap: 2: 30. uti et vox ישׁוּעַ eo sensu videt sumi Gen: 49. conf: Es: 59: 17.

Itaq̄

Cap: 6.

V. 17.

Itaq; περιτιθέναι hic ꝓpriꝫ sumere, ꝙ salute ꝙ salva-
tore. Si Servator ipse galea vocetꝫ, sensꝫ ē, id agendum ee,
ut xtm habeamꝫ ꝙ galea, ꝙ ept nrum defendat, nosq; ꝺ oēs actu tueat, id salvos ac incolumes ꝓstet, revera e. sine xto
id ꝙ eam ōia ꝓpriꝫ, is solꝫ ꝺ ꝺbus id mundum ut potentior ꝺbus
id mundo nos tueri ꝓt id sub ipsis ut ἀρχηγῷ τῆς σωτηρίας
in tm ducibꝫ sed id fiducia probe eꝫ pugnandum ē, id si xtꝫ no-
biscum ē, plures ꝑt, ꝙ nobiscum ꝑt, ꝙ ꝙ cum hostibꝫ nris, xto e.
exercitꝫ oēs coeli et terrae ad nutum eꝫ ꝓsto ꝑt, ut ipsum ma-
lum convertere ꝓsit in bonum, id ꝙq; hostes nros nobis ꝓpitiare
id conciliare, cum is solꝫ, ꝙ nrum ept munire ꝓt, quādo ꝙ ꝑsm
suum in ming ꝑsm fortitudines ꝙ fortia id prudia nros digitos
ad prelium erudit, nosq; ad pugnandum fortiores id prudentes
facit in tm, fs id fortes, ut ita erecto ipse cum fiducia id fi-
ducia ꝓpriꝫ pugnare, ita ut vincamꝫ pugnantes recte. Prae-
terea in tm nobis Salvator ee ꝙ galea ee debet, in qua illū
in ipse q. gerere dmꝫ id in illo solo gloari, ꝓpter quem nullū
aliud nomen sub coelo datum ē, in ꝙ sit salꝫ, hac e. rāōe oēs de
alia salutis cāa id via, tentatōes id errores vincing id refellimꝫ
hanc salutis arcem unice tenentes, quādo fc. insigne illud, ꝙ re-
ꝓsth in Sera, ꝙ Jehova sit salꝫ nra, ꝙ sit rex nr, iudex nr,
legislator nr, ꝙ nos servare vult id ꝓt, ipsi id frontī q. impres-
sum gerimꝫ.

Sed si τὸ σωτήριον ꝙ salute sumaꝫ, eo id sensu ꝙ galea ē
gb. ꝙ ꝑsm salutem tq. galeam ipsi circumdamꝫ, fiduciam bra-
chium id ꝓmium id ꝑs opimi spolij post reportatam victoriam
nos faciat alacres ad pugnam, ubi nemo v̄ curritꝫ, v̄ pugnat, ni
spe ꝓmij, quādo stipij similitudine solet ubi, adq; eo debet

referri

Cap: 6.

referri locq 1. Thess: 5: 8. ubi spes salutis galea vr, qndo e. fide-
les n temeraria, sz certa spe sibi pmittere pnt post gstantem
et facilem pugnam, illud pondq gloae, atqz indeterminabile gau-
dium, judicent ut et revera e, afflictoes hq vae n ee comparandas
cum gloa revelanda aliqndo in filijs d. uti loqtr Aplq Rom: 8: 8.
spe istiq pmij laeti lubentesqz pugnam ingrediuntr, et hoc illis ajos et
vires addit, qs e. n vellet, si recta via rem reputat, ad breve
tps cum xto pugnare et pati, ut in aum coronatr gloa, honore et
gaudio ut loqtr Aplq, miserrimi oium craarum, q a. ob veritaem
et p veritae pugnant, et sustinent coronam hanc paratam ee à
justo judice oibq legitime pugnantibq, illi sapientes st, qqz ea
hq vae et oium mundi bonorum dispendio phendere nituntr.

Sextò gladium spq x verbum dei commendat: Gladio utuntr mi-
lites, ut n tm se defendant, sz et hostem vulnerent et psternant.
Sed hic gladiq spq ppnr x v spualis, v p spm S. suppeditatq, et q
ille in nobis pugnat, v utrumqz. Et hoc patet gladij istiq desi-
gnaoe, q sit verbum dei.

Verbum dei id oe dr, q d. dicit x docet, mandata a. vetat
qcunqz moo; sz imprimis et signatè id verbum, q acti à Spu S.
et locuti st sancti hoes, et literis gsignarunt; illud e. ubiqz xbu
dei vr κατ' ἐξοχὴν. Illud verbum gladiq e, qa eo verbo
continentr eae veritates, qbq errores refutari pnt, eaqz pcepta,
qbq pecca et tentaoes oppugnari pnt; Imprimis illud xbum aptu,
spu coopante oem potiam, q se effert q regnum xti, et Eglium eq,
sub obediam Eglij reducere, oesqz raoaoes destruere 2. Cor: 10: 4.
verbum illud e tale, ut poit penetrare ad intima /: ut huc
transferamq illud Heb: 4: 12 :/ et hoes sibi ipsis manifestare,

ut

ut pudore suffusi, fateri debeant pecca sua et damnabilitatem Deoq victas manus dare, et ad graam eius confugere. Verbum illud aptum est et Vet: hoem enecandi et occidendi, imo multos pplos q. victos cadere faciendi Ψ: 47. Sed imprimis eo 6 oes hostes pugnare pmus, eo moo, q pcivit dux nr Matt: 4. dum ex S. Scris mendacia eorum et errores refellere, ipsosq ea raoe vincere et psternere pmus, ea e. est δύναμις verbi dei, ut nullum mendacium, nullusq error dari poit, q n ex eo refutari pt, qt. proponit eas veritates, q st normæ instar, scdm q verum à falso discerni pt, juxta illud, q mendacium n sit ex veritate, et in universum Aplus pnuntiat de verbo dei, q ita spu illuminante sapientem poit facere hoem, ut n tm ad errores refellendos, ss oe et oino bonum sit ἐξεστισμένος 1. Tim: 3: 16. ut hinc pateat dum verbum d. Aplus vocat gladium, cum ex eo controversias decidi velle, et dum gladium spus vocat, ostendit in Ecclia n armis carnalibus pugnandum ee, ut ait 2. Cor: 10. ss spualibus, et uti hic loqtr πανοπλία θεοῦ armatura Dei, sola sc. demonstraoe veritais ad gsciam, innuitq simul sine spu hoc gladio nemi-nem recte uti, nec hostem vincere poe.

Hæc oia arma dum vult sub qcunq moo assumi et usurpari scat tum studium illud, q nitemur eo ut illis armis instructi simus p veram sapiam et fidem, tum ut ijs recte utamur /: ne tn hoo sibi qcq suisq viribus tribuat :/ atq adeo ad pces, Deiq auxilium confugiamus.

N. 18. Hoc jam Aplus docet N. 18. atq ostendit, ubi ea arma, qbus in pugna indigemus, repiri point, et qoo qri debeant sc. apud Deum

per

Cap: 6.

per humiles pces: Igr eo ipso ostendit D. ee, q in nobis et pugnet et coronet, atq ita videmus hoc ubiq inculcari, atq hæc e caa cur plerumq Apli oes adhortaoes suas clauserint v pcibus v adhortaoibus ad pces; Xtus cjungit advigilare et pcari x laborare et orare. Et in spee ad pugnam hanc cernit Gal: 5. docetq spm ee, q pugnet cu carnem in nobis Rom: 8: 9. et Ps. 37. dr, q vincamus p eum, q nos dilexit; ita qqs Joaes docet, q victoria q vincimus mundum, sit arcessenda ex regrae ex D. et inde q D. in nobis habitet 1. Joh: 4: 4. 4: 5. Itaq agnoscendum e sine D. nos nec pugnare nec vincere poe, d. e. e q pt cordi indere fortitudinem spiritualem, ut, q ht in manu sua, pmptum spm in nobis creare poit Ps. 51. is velle et pficere dare Phil: 2: 13. adeo ut qcqd aggredimur, qcqd molimur, id oe ita instituendum e, ut vias nras in deum revolvamus ut ipse faciat.

Præcipit E Aplus προσεύχας καὶ δεήσεις tum p singulis tum p sanctis: Vox προσευχὴ e ab εὐχὴ, et scat desideria et vota, itaq vox illa gralior e, et pt ad oia pcum gra referri, qt. oibus ine desiderium [illegible] totum aliqd. Δεήσις e à δέομαι, q petere scat, atq e petitio [illegible] δεόμεθα q indigemus, qq alij à δεὸς metu derivant, atq ita e deprecao mali, q metuimus; ss pstat si priori sensu sumat, p petitione eus, q e necarium.

Quando a. inculcat πάσην προσευχὴν oem petitoem, hoc pt n uno moo sumi, sc. ut notet oe genus pcum, tum ut notet oia ee petenda. Sane e necesse ut p raoe rerum, psonarū, loci et tpris oremus et petamus, q sapienter judicare pmus utilia, salutaria et necaria ee vid: 1. Tim: 2: 2. ss et hoc certum e, cum qcqd bonū e, eatenus qt. bonum e, sit amabile, offij nri ee, ut vltas nra ferat

in

in oē bonum, q judicare pmg ad pietatem, necn ad vām necarium
ēē, ut Petrus loqtr, si modo cum humilitate pces sit gjunctæ, neq et
nimium boni pt peti, et rectitudo desideriorum nrorum postulat, ut
oīa bona, qrum capaces sumg, et q ad nos ptinent, et inprimis mxē
eximia petamg, exspectemg et pseqmur cum Zelo etc. Ita varia st,
qbg indigemg, s. mentem s. cps spectemg, s. secunda s. adversa, s. pscia
s. futura gsideremg, opg hmg et cognioe et amare veritatis, fide
spe et charitate. Ea q amabilia et optabilia st, et à nobis
optari pnt et debent, seriò meditanda st. Sed ut oīa à d. st, ita
qqs oīa à d. petenda, ex q et p quem st oīa, ab eo e. oē bonum do-
num descendere debet Jac: 1: 18. Et hoc ubiqs confitentr fideles,
q d. p oībg gratitudinem debeāt, atqs hoc innuit Aplg in inio
hg Eplæ, cum pcibg ad d. directis incipiens et deum benedicendū
ēē, q nobis benedicat oī benedictoē spuali, pnuntiat ē abnegaō
plenitudinis dei et independiæ eg qcq ad aliam caam q ad deum
referre.

Sed modum pscribit, q orandum sit, 1. oī tpre et opportuni-
tae, q innuere videtr hoem in oībg q agit, semp dre agere cū
dependia à d. ut continuo illi psens sit cogitaō de ppria impo-
tentia, deiqs potia, illud e. indesinenter et oī tpre videtr hoc inn-
ere. Sed pterea scatr deum orandum ēē in oī statu et p varietaē
tpris et statg nri; ita varia st tpra /uti vidimg cap: 5: 16./
in oībg istigmodi tpribg p cgvis tpris raoe pcandum ēē, in angu-
stia n tm, ss et in abundia rerum, in secundis et adversis, et q
st plura, manifestum ē. Sed pt et scari, q hic ubicunqs sumg s.
laborantes s. qescentes mentem nram ad deum p sancta desideria
attollere debeamg.

2. q reqrit, spectat formam, ut fiat ἐν πνεύματι: q rplici
raoe pt illgi, v ut pces nræ pficiscantr à Spu S. x ut tales sint,
ut

Cap: 6.

ut doceant Sp: S. v̄ ut sint de rebꝰ spualibꝰ, atq; ut judicari
poit, eas ꝓces spm̄ in nobis formare, eaq; desideria et suspiria
ꝑ ipsum excitari, ita ad Rom: 8: 26. spꝰ dr̄ ꝑ nobis intercedere,
et suspiria nr̄a vnr̄ Φρόνημα τοῦ πνεύματος v. 27. coll:
cum v. 26. ita eodem cap: spui tribuit ille clamor Abba Pr̄
conf: Gal: 3. et 4. ita ꝓmissꝰ erat n̄ tm̄ spꝰ, sꝫ et spꝰ ꝓcum
ad impetrandam majorem graam Zach: 12. sꝫ pt et in spēe ee,
q ex corde et ꝓfundo cordis ꝓvenire, n̄ in labijs nasci debeant,
Deꝰ e. cor poscit. deniq; in spu̅ x raoali moo et cum judio de
rei petitæ ~~veritate~~ bonitate et decentia, ne oremꝰ ex concu-
piscia carnis, ita Jacobꝰ eos culpat, q concupiscunt et n̄ hnt,
petunt et n̄ accipiunt, qa ut in vlptaibꝰ defluant, petunt,
cap: 4: 3, 4, 5. Et sanè ea oia ut ꝓces nr̄æ rectæ sint, ꝯjungi
dnt, in ijs debent cor et os et Φρόνημα spꝰ d. et nr̄i confor-
mari, cor dari, eaq; peti, q cum judio et fide peti pnt.

3. vult ad ꝓces vigilare fideles: ita xtꝰ conjungit vigi-
lantiam cum ꝓcibꝰ; pt hoc et ꝓpriè et metaph: illgi, si meta-
ph: tum mentis intentio et contentio singularis indicaretur,
qmdm vigilamꝰ circa eas res, q curæ et cordi nobis st, ita dat
somnꝰ mentis, qndo mens languida e et flaccescit, neq; calida
neq; frigida e, ut supra vidimꝰ Aplm jussisse dormientes exci-
tari ex somno, n̄ secꝰ e. mens pt aliarum rerum cura impedita
v̄ terrestribꝰ onusta spuali somno sepeliri, uti cps v̄ labore
manuum v̄ ebrietate et gula. Sed nihil et vetat, q minꝰ et
ꝓpriè illgat, nam ꝓculd: interdum et aliqd de somno decerpendu
e, ut quem angit rerum ad salutem et pietatem necariarum de-
siderium et cura, illum somnꝰ sæpe deserit, ut et lectum suum

sæpè

sæpè lachrymis riget, unde toties de nocturna meditaõe et oraõe legitur in Psalmis.

4. Εν παβη προβ . . . . . instanter, ne langue-
scamus εκκακῶμεν segnes fiamus, sed instemus eo modo quo Xtus
id commendat per parabolam Luc: 18: 1. et seqq. Et hujus raõ est,
tum quod ea, quæ nobis ad petendum et exspectandum necaria sunt, ta-
lia sint ut digna sint, quæ diu et cum studio quæramus. Præterea hoc
humilitatis et subtoris est sub providia dia, ne d. tpis exaudiois
prescribamus, quod ipse suæ ptati reservavit, sed eius vltai oia relin-
quamus. Denique ne desperemus, et aiam fle abjiciamus, certi e.
eum qui petit, si rectè petat, tandem accepturum, qui quærit in-
venturum, et qui pulsat illi aptum iri, est e. illud Xti infalli-
bile, nobis datum iri, quod petimus in noe ejus.

Sed ne putemus, pro nobis solis orandum esse, jubet pro oibus sanctis
orari in gre, et in spee pro se.

Sancti quoque oes imprimis subtm sunt precum nrarum: Sancti quoniam
sint ex prioribus patet, id e. explicuimus prolixè in inio hujus
Eplæ. Illi itaque cum sint obtm graæ diæ, pculd: et nri amo-
ris esse debent, et cum d. in fidelibus et sanctis suis velit esse
gloosus et admirabilis, nos et id optare dmus, ut illi et à Deo
glorificentur et d. per illos. Hocque et postulat illa unitas, quæ est
inr sanctos et unius cptis et cpris membra, eaque unitas, de quo
egimus cap: 4. pculd: postulat, ut membra unius cpris, filij
unius Pris, servi unius dni se mutuo amore complectantur, et
singuli non sua tm, sed et quæ aliorum sunt, curant, atque adeò ut non à
se tm, sed et ab alijs oia mala amoliantur et deprecentur, quo e. a-
mor ille rectus esse pt, quod d. non amaret in electis suis, et eos in
Deo

Cap: 6.

Deo, q̄ n̄ singulari affu complecteret Xtm in membris suis, eaq̄ pp Xtm, q̄ n̄ vellet Deum multis in et p multos celebrari, et n̄ multos amet in deo et ad Deum imprimis, q̄ n̄ amet eos, qs Deus vocavit ad commuōem sui, ut in ijs glorificet. Ex hoc amore & nasci debent Pces p sanctis, ut magis sanctificentur et confirmentur, ut serventur à malo, ut cumulentur, ut alios lucrentur et se mutuo ædificent, ut benè ipsit sit qad cps et mentem hic et æum. Sed qvis singulariter amandi sint sancti, et ita singulari raōe sint obtm Pcum nrarum, id tn̄ n̄ debet fieri cum exclusōe aliorum, nam pp Φιλαδελφίαν Petrus inculcat amorem erga oēs, et Xtus vult hostes amari, ijsq̄ benedicere q̄ nobis maledicunt, et illi ob miserum statum, in quo st, digni st p qbus precemur.

Verum p se vult singulariter Pces effundi, q̄ et petit, et ratōes suæ petitōis ee finem Pcum suarum ostendit: Pro se vult illos Pcari, n̄ q̄ ignoraverit Deum sibi ut vasi electo suppeditaturum, q̄ ipsum aptum faciunt ad serviendum consilio Dei; hoc e. ipsi cum alijs Aplis p missum erat, sz tn̄ ut scaret desiderium suum, q̄ ferebat in Pdicaōem Eglij liberam, tum offium aliorum ad idem secum desiderandum; deniq̄ ut doceret Deo placere Pces multorum uno ajo et corde fusas, et coordinatas ee Pces beneficijs, et beneficia Pcibus: Hinc cum Paulus n̄ Pcisè sciret, q̄ Deus d. uti vellet, ipse saltem debebat p Pdicaōem Eglij, etsi /: si pprium commodum spectaret :/ sciret melius ee dissolvi et ee Xto, q̄ in carne manere Phil: 1. tum et qa multorum Pces pro ipso videbant argtm ee, q̄ certior fieret, d. suorum Pces p spm suum, ut ita loqr, ad se trahere, ut eas exaudiat, atq̄ ita ipse sibi polliceri queat sibi datum iri εν παρρησία publicè et liberè P.

Pdicare Eglium.

V. 19. Id a. petit, et finem ad quem peti dicit, ostendit nunc V. 19. id q petit, ē ut ipsi det sermo in aptoē oris ἐκ παῤῥησία libera et publica. Potē hoc rplici raoē illgi, 1. ut ipsi revelet id, q et qōo loquendum erat, ut sc. d. ipsi det sermonem veritatis, cognīois et sapīæ, eiq revelet mysteria illa q alijs manifestanda st, ut cum doceat, ut ipse alios docere poīt ea q sciebat, qq p cognīoem dīam sciebat, et q p revelaoem dīam sciebat, de ijs demum dicere poterat, dicit Dnus 1. Cor: 8. Illa inculcare poterat cum ἐπιταχὴ et ἐξουσία, et pculd: n poterat loq alijs sermonem d. ut ille tq. sermo d. recipet, nī d. sermonem illi daret. Præterea 2. pt ita illgi ut deus, q jam ipsi mysteria sua revelaverat illi det occaoem alijs liberè et sine impedimento ea revelandi Col: 4: 3. et alijs pluribus locis. Hoc sc. petebat, ne vinculis q. constringeret Eglīū et cursus ēus sufflaminaret. Itaq impedimenta, q ponebant, removere cupiebat, et in votis habebat, ut sibi liceret loqui sermonem d. ἐν παῤῥησίᾳ ν. publicè et liberè sine impedimento, hoc e. scat ea phrasis, uti patet ex Marc: 8: 32. Joh: 7: 4. Sermo crucis Judæis erat scandalum et Gentibus stultīa, hinc ubiq repiebant hostes Eglij, q se pconibus ēus opponebant, uti ipse hac de cāa vinctus jam erat, ea raoē, dum Eglium exorsum erat illis, q potīa et authoritate pollebant, qq impedire poterant, ne liberè et publicè loquerent; vult ē ut pcent, ut si n in obsequm veritatis ~~veritatis~~, saltem ne amplius veritatem pseqnt, atq ut ea raoē ipse oīa Eglio Xti implere poīt, ad q urgebat amor dei et pxi

Verum distinctius illum sermonem, quem cupit ēē liberum, expli-

Cap: 6.

explicat, ostendens finem ee, ut poit notum facere mysterium Eglij, atq ita loq qmdm oportet loq. Quod Eglium et Eglij mysterium nunc n explicabimus, qa de eo actum e in antecedentibus. Hoc in gre raoe officij agere debebant, ut Eglium pdicarent, ad id e. imprimis vocati erant, tps e. N. T. e tps Eglij, et mysteria Eglij noiare debebant x ea q ad id usq tps v n ita audita erant, ss q tacita fuerant tpribus secularibus Rom: 16. qq sub velo qdammoo occultabant, ut Aplus dicere poet ea, q nunc spus revelavit, nec aurem audivisse, nec oculu vidisse, nec in eqq cor venisse 1. Cor: 2. itaq mysteria illa revelari debebant, et ipse ad id vocatus erat, ut illuminaret eos, q sit commuo mysterij hus à seculo in deo absconditi, uti videmus cap: 3: 9. hinc videmus Aplm suo offio pbe fungi velle, et nihil de consilio d. occultare Act: 20. nihilq velle dissimilare, ss loq liberè x παρρησιάζεσθαι, reverà e. verbum dei n debet occultari, neq s. metu s. spe qsq facilè pati se abduci à παρρησία debita in ijs loquendis, q dei noe loq debet.

Sed ne qs tn putet sibi oia licere loq, eam παρρησίαν rplici raoe distinguit 1. qndo vult d. dare illum sermonem, adeoq n ni id, q à deo didicerat, loq debebat. Et 2. qndo id orari volebat, ut loqueret qmadm oportet loq; illud α. ὡς δεῖ magnam et divitem habet emph: ac sensum, idq 1. istius sermonis ut loqmur n ni id q verum e, qq verum ee liqueat. 2. ut raoe loquentis, is loqtur tq. coram et ex deo, eo ajo et fine, q dt, n ad ostentaoem et vanam gloam, ss ad gloam dei et salutem pxi. 3. raoe eorum, qbus loqt, ut se accommodet captui eorum, et ut alibi Aplus loqt, ut oibus oia fieri poit, et pueris lac et adultis

cibu

cibum ꝓbere. q. raõe modi, ut loqꝝ cum demonstraõe spꝰ sa⁊
pie ẽ prudẽ ẽ potẽ, abqꝫ demonstret veritatem. ad gꝺcam
2. Cor: 10. ſ. denigꝫ ut raõe circumſtiarum tꝑis ẽ loci
ita loqꝝ quẽm oportet, ẽ q, qby ẽ qõ oportet. Sed huc ꝺa
referri ꝑnt, q ꝑtinent ad prudẽtiam ꝺponis verbi dei, quam mul⁊
ta ẽ videre apud Cl: Cocceium in hunc locum. Certè Apls docet
eo ipso ñ ſufficere ut loqmur, ſꝫ requi ut ſciamꝰ qõ loqmur, ne
qꝫ temere ꝓ Doctore se gerat, q vix diſcipulo cẽ incipit, ñ e-
putandum cẽ rem exigui momenti verbum dei explicare, ẽ loq
cos λογια θεῦ. Apli monent grave ong cẽ, ẽ nos ꝓclẽ in
ſermone labi, attñ ꝺ. reddendam cẽ raõem, ut ñ ſufficiat, ſi
qby qꝫ sit ẽ pig ſropꝫ ſ: q hẽ proh dolor pleriqꝫ ne qõ adsꝺ:
ſꝫ requi ẽ aptitudinem ad cẽ opꝰ bonum ubi deſcribit 1. Tim: 3:
v. 16. ẽ ſeqq.

V. 20. Sed ut Apls caam, cur velit illos ꝓ ipso ꝺpcari, reddat raõem
petit ab offio suo, ſc volebat pati, ut libere Eccliam poſſet ꝺdi⁊
care, qꝺ erat legatꝰ dei ad Eccliam annuntiandum, nam hꝺce
vocis πρεσβεύειν ſcatio ubi patet 2. Cor: 5: 20. Est a. legati
ñ loq ñi ea, q ad ipsum loqꝝ ꝑt, ẽ legatꝰ E, ẽ legati fidelitas
consistat in eo, si nil addat ꝑs, ad q miſꝰ E, de suo, ẽ si qꝺ
adderet, eatenꝰ ñ eẽt legatꝰ, unꝺe Apls suam ſententiam à ſententia dñi
ꝺistinguit 1. Cor: 7. Imo q Apls̃m accipiens in nõe ꝺ. mittentis,
ꝑpriam in nõe ẽs à q revelaõem accepit, verba eorũ accipiens
ut ſt verba dei, ẽ si recipiens verba ꝺdam hois in nõe dei ideo
qꝺ hic ẽ ille Doctor, ẽ hæc ẽ a. illa Eccliꝺ ita doceat, ẽ ñ
ꝺpcisẽ ideo qꝺ ꝺus, idololatræ sumꝰ. Q merito Apls petebat, ẽ ꝺ
alios ꝓ se ꝺpcari cupiebat, ut ipsi ꝺarch sermo, ñ ẽs legatꝰ erat.
Alia ẽ raõ, ſtatꝰ e. ẽs ꝺsens ἐν ἁλύσεσι in vinculis erat, ñ

n̄ erat in carcere / uti Beza observavit / erat militi longiori adstrictꝰ eqq custodiæ traditꝰ, poterant Ei si licitum eēt, ut videt, fidisse alij ad ipsum accedere, et Eglium in illa captivitate annuntiare, ss n̄ ita liberè et periculum erat, ne ipse vinceret, et et Eglium vinctum eēt ꝛ ut illi adimeret occaō evangelizandi, ita nunc necessè erat, ut p ipso orarent eo modo. Cap: 6.

Subjicit a. hisce ꝟ. 21. et seqq tum ea q̄ spectant scribentis statum, tum eorum ad quos scribebat. De statu suo et actoibꝰ vult cognoscere eos p Tychicum. De illo Pauli socio legere ē Act: 20: 4. Col: 4: 7. et alibi. Tychicum illum describit à q̄litate et offic̄o, vocat eum dilectum fratrem: frem dum vocat, innuit eum tum regrāois eqdem, tum et offij ēē participem. Et cum dilectum, scat eum à d. amatum ēē et sibi charum et oibꝰ amandum, scat et eum talem ēē, ut ob opa et mores sit amabilis; q̄ndo diaconum ꝛ ministrum in verbo vocat, eo ipso n̄ tm̄ scat illum singulari pmptitudine aī ad pdicandum Eglium Paulo ministrare sed et singulariter à d. ad id vocatum ēē, atq ita cum ipso in societatem Eglij pdicandi et Aploatꝰ venisse. Hinc n̄ tm̄ diaconum eum vocat respu d. ss et σύνδουλον conservum suum Col: 4: 7. scans q communem deum habeant, communemq legislatorem, atq adeo in tm̄ eadem utriusq authoritas atq ἀξιοπιστία. Et q̄ndo fidelem dicit servum ēē in dn̄o, scat n̄ tm̄ ipsum id agere, ut fidelis sit, ss à deo illum accepisse ut fidelis sit, hoc e in Ministro d. reqrit 1. Cor: 4: 2. hocq de Mose affirmat Heb: 3: 5. itaq volebat illum agnosci pro Dei ministro fideli, cui fides sit adhibenda. ꝟ. 21.

Id

Id a. q p ipsum fieri volebat erat 1. ut cognoscerent p ipsum qd ageret Paulus. 2. ut consolaretur corda ipsorum.

Quod primum attinet, hoc nitebatur offio Apli, erat e. vas Dei electum et expia cognoverant fideles, q magna et mira d. p ipsum ageret, hinc fieri n poterat, qn qtqt amabant deu, d. gloam, regni Xti pgressum et multorum conversoem, illi desiderarent scire qs eet status, q facta Pauli, et qoo cursum efficeret annuntiando Eglium graae d. Act: 20: 24. Imprimis qa pdixerat fore, ut post eus excessum sint intraturi lupi graves, et viri loquentes pversa, hinc n poterant n optare, ut diu Paulus inreet mortalibus, et ministerium eet psperum. Verum cum et n tm cum verbo, sz et explo Pauli, eusq gstia et fortitudine in bonis hus mundi abnegandis et malis pferendis pp noen d. excitarentur et confirmarentur, conveniebat et, ut potius ex alijs, q ipso Paulo cognoscerent facta eus, ne videretur Paulus ea commemorando se ipsum jactare, q n fecit ni ex neitate ipsi imposita, et gloa d. id postulante, atq adversariorum importunitate, neq e. se v alios hoes suadebat sz deum, poterat & commodius hoc fieri p Tychicum.

V. 22. Sed alterum erat, q ipsorum corda consolaretur atq adhortaretur, v /: ut vocem graecam in emph: sumamus :/ consolando adhortaretur: Hoc & scat Tychicum ipsum ideo, qa minister dei erat et Pauli conservus, accepisse à d. sermonem consolaois et adhortaois, adeoq ad id à d. idoneum factum. Requirebatur ut ipsorum corda ita confirmarentur, ne absterrerentur psecuoe pp verbum. Poterant a. obfirmari & ea mala, si agnoscerent bonum ee pati pp veritatem et noen Xti, in eo & vera rao

con-

consolaõis consistit, si idoneis argtis demonstret, oia mala q̃ in hac vã ꝓmunt fideles pp Eglium Xti, certo felicem habitura exitum, neq; dignas ee hꝰ væ afflictoẽs glõa æã, in filijs d. manifestanda, hoc e. demum ẽ consolaõem accipe in ipsis malis, ipsaq; morte sperare in deum ut ẽ apud Jobum, et gloriari poẽ eo argto, q spẽs ñ poet confundi Rom: 5. hoc ẽ mõo ipsorum corda consolari, et consolando ad patiam adhortari debebat Tychicꝰ, et in spẽe ea dicere, qbꝰ leniri pt dolor, q ad ipsos redundabat ex vinculis Pauli, narrando ea, q̃ ipse et p ipsum faciebat Dnꝰ. Cap: 6.

Quod spectat eos qbꝰ scribit, illis ꝓcat ea, q̃ erant ad salutem necaria, et ꝓcando ad ea adhortat: Precat fratribꝰ egdem regraõis et vocaõis participibꝰ, et q cum ipso unum Patrem habebant, ut vidimꝰ cap: 4. pacem: Pax ea q latè pateat, et quotuplex sit, in superioribꝰ enarravimꝰ. Possumꝰ vocem hic latè sumere, ut sect pacem cum deo, cum alijs hoibꝰ, creaturis ac ꝓpria conscia. Et in spẽe, ad pacem eam, q colere debebant inr se, ne animi et studia ipsorum distraherentur, sꝫ ut idem sentirent, idemq; loquerent, et idem ipsis cor eet, idemq; animus, ut oes servent inr se unitatem spꝰ p vinculũ pacis /ut supra vidimꝰ cap: 4: 3./ ut et eandem regulam observent, eundemq; affectum, sicq; tuti sint contra falsos fratres q sub spẽe et noẽ fraternitatis ipsis insidiaturi erant, veri e. fratres familiæ communis commoda spectant. Sed fndtm pacis ẽ verꝰ amor et sincera charitas, hinc eam ꝓcat, atq; ea simul oia, q̃ ad charitatem ptinere supra docuimꝰ, sc. se mutuo amplecti in Xto vero affectu benevoliæ eumq; demonstrare

XV. 23.

re factis qad eps ꝺ mentem, promovendo utrigꝫ felicitatem, in qꝫo. Sed vera charitas illa ē, q̄ fides ē efficax, qꝫ oritꝫ ex vera fide ꝺ ea infucata 1. Tim: 1: 5. Hinc fidem ipsi apprecatꝫ talem, qlem supra ꝺ descripsimꝰ, sc. q̄ sit vera oporloſiæ in Eccliam, tam qad legem q̄ qad promissoes Eccliæ talis e. ꝺ pt ꝺ parere charitatem, summa e. Eccliæ ē, amare Deum ꝺ pxim. Hinc Ceptum in xto novum ē /: ut plixè docet Joes :/ ꝺ hoc charactere suos xtꝰ cognosci voluit, si se mutuo ament, ꝺ eum / ut cap: 2. docuit / fides donū Dei sit, hinc ea ꝺ religiōia à Deo Patre ꝺ dño J. xto qeatꝫ eo modo q̄ cap: 1: 2. jungens sc. Deum Patrem ꝺ dnum J. xtm ut fontem unicum oīs boni.

Sed tandem graam aspecatꝫ oīby Deum amantibꝰ ꝺ dnum nrum J. xtm: In incorruptibē amare xtm in emphasi notat xtm cognoscere ut talem, ꝺ cognoscere in ipso ēē oīs boni caam, absq̄ adeo, qad in ipso hæc bona sit, ēē amabilem, absq̄ illa in ipsum ut pfectam oīs boni ꝺ salutis caam affectu amoris herri, ꝺ cupe in ipso ēē ad gloam ipsig, resp e. qꝫ xtm ut xtm amare pt, ēi ipsum amet ut pfectum Salvatorem ꝺ Sacerdotem ꝺ Regem ꝺ pphetam; Amare q̄ xtm in compendio notat fidem, charitatem ꝺ ocm cultum ꝺ ecum, qndm amor Dei in Scra notat religiōem totam. Illis q̄ qeatꝫ graam ꝛ ea oīa bona, q̄ deꝰ ex beneplacito pter ꝺ & meritum peccori hic largatꝫ, q̄q̄ post hanc vam pficit ad pfectam peccoris salutem ut vidimꝰ cap: 1: 2. Sed re qois amor ellgatꝫ, logꝫ de eo, q̄ sit ἐν ἀλλοτρίᾳ: hoc triplici raõe ellgi pt, ꝛ raõe subꝫi, ꝛ

A. 24.

Cap: 6.

v obti; si raõe rei amatæ, tum scaret xtm amandum ee, ut q sit incorruptibilis et bona incorruptibilia habeat. Si de Subto, scaret amorem talem ee debere ∴ debere ee verum, infucatum, constantem q n deficiat pp ingruentes psecuões, ss ad finem pduret, et n cesset, donec veniat in possessoem eg boni, q amat, is e. amor tum qqs manebit, qndo cessabunt fides et spes 2. Cor: 13. eqs adeo incorruptibilis.

Concludit hæc oia voce Amen, q scat, tum q docuerat, tum q pceperat, tum q pcatg fuerat, vera ee, et ut vera sint, ex animo optare.

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

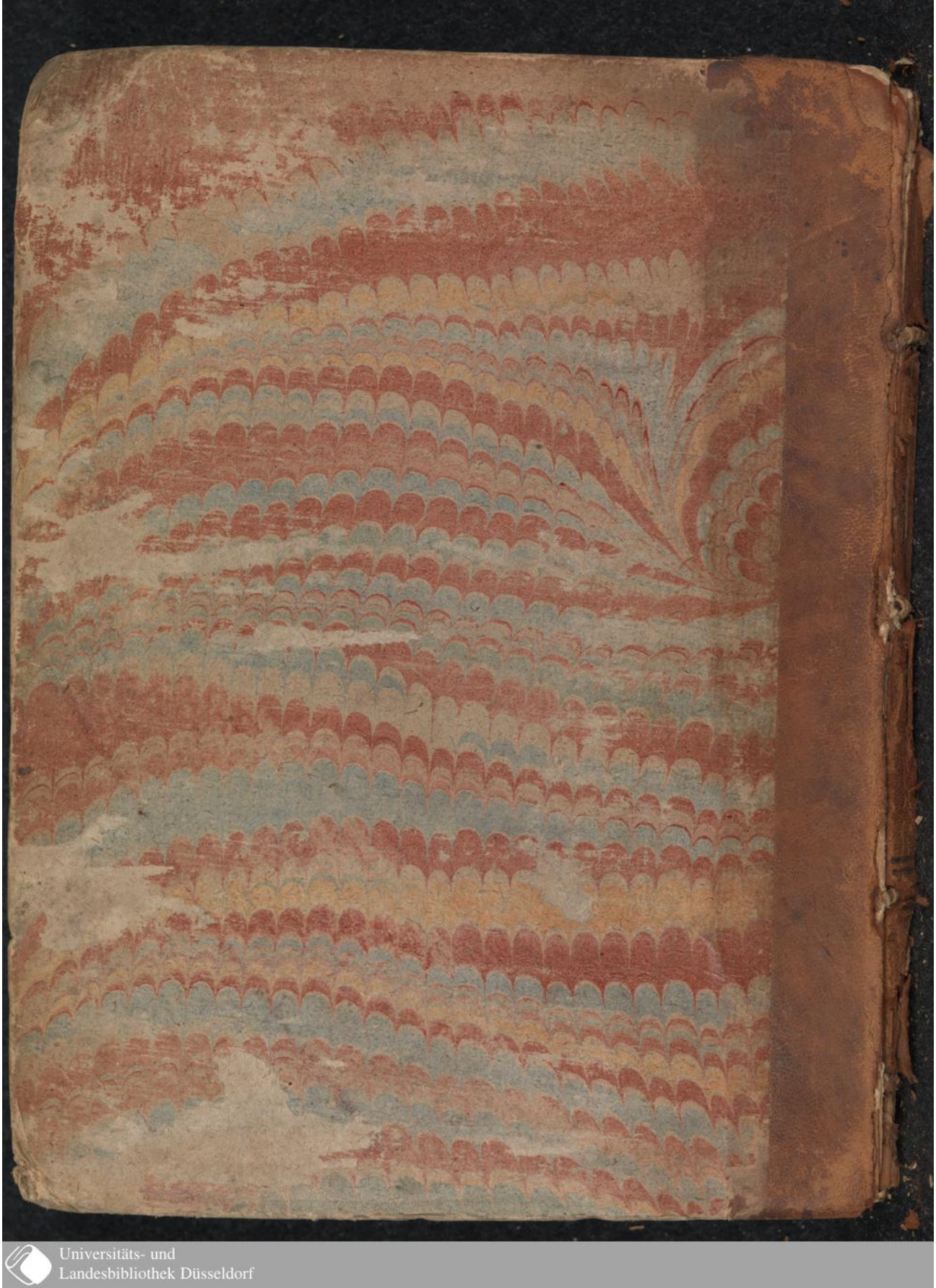
Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf